T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ'NİN BİR UYGULAMASI VATAN CEPHESİ VE BURSA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELMA BAYTEKİN

BURSA 2022

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ'NİN BİR UYGULAMASI VATAN CEPHESİ VE BURSA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELMA BAYTEKİN

Danışman:
PROF. DR. SAİME YÜCEER

BURSA 2022

Yemin Metni

Yüksek Lisans Çalışması olarak sunduğum "Demokrat Parti'nin Bir Uygulaması Vatan Cephesi ve Bursa Örneği" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Selma BAYTEKİN

Öğrenci No:701842007

Anabilim Dalı: Tarih

Programı: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Statüsü: Yüksek Lisans [X]

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarih Anabilim Dalı, Tarih Bilim Dalı'nda 701842007 numaralı Selma Baytekin'in hazırladığı "Demokrat Parti'nin Bir Uygulaması Vatan Cephesi ve Bursa Örneği" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, …../…../20….. günü ……...-……. saatlerini arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının …….. (başarılı/başarısız) olduğuna ……. (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav
Komisyonu
Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

…../…../20…..

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarih Anabilim Dalı, Tarih Bilim Dalı'nda 701842007 numaralı Selma Baytekin'in hazırladığı "Demokrat Parti'nin Bir Uygulaması Vatan Cephesi ve Bursa Örneği" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, …../…../20….. günü ……...-……. saatlerini arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının …….. (başarılı/başarısız) olduğuna ……. (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

…../…../20…..

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarih Anabilim Dalı, Tarih Bilim Dalı'nda 701842007 numaralı Selma Baytekin'in hazırladığı "Demokrat Parti'nin Bir Uygulaması Vatan Cephesi ve Bursa Örneği" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, …../…../20….. günü ……...-……. saatlerini arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının …….. (başarılı/başarısız) olduğuna ……. (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

…../…../20…..

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarih Anabilim Dalı, Tarih Bilim Dalı'nda 701842007 numaralı Selma Baytekin'in hazırladığı "Demokrat Parti'nin Bir Uygulaması Vatan Cephesi ve Bursa Örneği" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, …../…../20….. günü ……...-……. saatlerini arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının …….. (başarılı/başarısız) olduğuna ……. (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

…../…../20…..

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tarih Anabilim Dalı, Tarih Bilim Dalı'nda 701842007 numaralı Selma Baytekin'in hazırladığı "Demokrat Parti'nin Bir Uygulaması Vatan Cephesi ve Bursa Örneği" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, …../…../20….. günü ……...-……. saatlerini arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının …….. (başarılı/başarısız) olduğuna ……. (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

…../…../20…..

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Selma BAYTEKİN
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim/Anasanat Dalı: Tarih
Bilim/Sanat Dalı : Tarih
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : VII +289
Mezuniyet Tarihi : ……/……./20....
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. Saime YÜCEER

DEMOKRAT PARTİ'NİN BİR UYGULAMASI VATAN CEPHESİ VE BURSA ÖRNEĞİ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de, tek partinin olması Türkiye'nin özgür dünya ile bütünleşmesi yönündeki en büyük engel olarak görülmüş ve 1950'de demokratik bir ortamda yapılan seçimlerle, CHP 27 yıllık iktidarını DP'ye bırakmıştır. Ancak 1957 seçimleri öncesinde halk desteğinin kaybedildiğini düşünen iktidar, cepheleşme politikasını başlatarak, muhalefet partilerinin işbirliğini engellemeye çalışmıştır. Başbakan Menderes, Manisa'da 12 Ekim 1958'de yaptığı konuşma ile halkı muhalefetin oluşturduğunu iddia ettiği "kin ve husumet cephesine" karşı Vatan Cephesi etrafında toplanmaya davet etmiş, bütün ülkede olduğu gibi Bursa ilinde de 1958'den itibaren Vatan Cephesine pek çok katılım sağlanmıştı. Katılımı gerçekleştiren kişiler bizzat Başbakana göndermiş oldukları telgraflar aracılığıyla neden bu cepheye katılım sağladıklarını uzun uzun anlatıyordu. Ayrıca Bursa'da iktidar yanlısı yayınlarıyla ön plana çıkan Hâkimiyet gazetesi de hemen hemen her gün Vatan Cephesine katılanları ilk sayfadan "Vatan Cephesine İltihaklar" başlığıyla verirken, Yeni Ant bu haberlerin doğru olmadığını ifade etmekteydi. İktidarın, muhalefeti vatan haini olarak tanımladığı bir ortamda artık demokrasiden söz etmenin imkânı yoktu. 27 Mayıs sonrasında Yassıada yargılamalarında Vatan Cephesi en fazla suçlama sebepleri arasında yer almış ve Adnan Menderes, Vatan Cephesi'ni bir propaganda aracı olarak kullandığını söylemişti. Mahkeme kayıtlarına göre ise 973.170 kişi bu cepheye kaydedilmiş ve örtülü ödenekten çok miktarda tahsisat alınmıştı.

Bu çalışmada, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Bursa'da yayımlanmış olan döneme ilişkin gazeteler ve çeşitli şahıslardan elde edilen belgeler temel kaynak olarak kullanılmıştır. Bu temel kaynaklar, araştırma eserleriyle desteklenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde DP'nin kuruluşu ve iktidara gelişi, ikinci bölümde Vatan Cephesinin kuruluşu, üçüncü bölümde ise Bursa'da Vatan Cephesi faaliyetlerine değinilerek Bursa'nın iktidar partisine olan desteği ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Demokrat Parti, Vatan Cephesi, Bursa'da Vatan Cephesi, Güç Birliği, Hakimiyet, Yeni Ant

ABSTRACT

Name and Surname : **Selma BAYTEKİN**
University : **Bursa Uludag University**
Institution : **Social Science Institution**
Field : **History**
Branch : **History**

Degree Awarded : **Master**

Page Number : **VII +289**
Degree Date : **…../……/20….**
Supervisor/s : **Prof. Dr. Saime YÜCEER**

THE APPLICATION OF THE DEMOCRAT PARTY HOMELAND FRONT AND THE EXAMPLE OF BURSA

After the Second World War, the existence of a single party in Turkey was seen as the biggest obstacle to Turkey's integration with the free world, and with the elections held in a democratic environment in 1950, the CHP left its 27 year rule to the DP. However, the government, which thought that the popular support was lost before the 1957 elections, started a policy of confrontation and tried to prevent the opposition from collaborating. Prime Minister Menderes, with his speech in Manisa on October 12, 1958, invited the people to gather around the Homeland Front against the "front of hatred and hostility", which he claimed to be formed by the opposition. As in the whole country, many participations in the Homeland Front had been made in Bursa since 1958. The people who participated were telling at length why they joined this front through telegrams they sent to the Prime Minister in person. In addition, Hâkimiyet newspaper, whichwas known for its pro-government publications in Bursa, gave the participants of the Homeland Front almost every day on the first page with the headline "Joinments to the Homeland Front", while Yeni Ant newspaper stated that these news were not true. In an environment where the government defined the opposition as traitors, it was no longer possible to talk about democracy. In the Yassıada trials after May 27, the Homeland Front was among the reasons for the most of the accusations and Adnan Menderes said that he used the Vatan Front as a propaganda tool. According to court records, 973.170 people were registered in this front and a large amount of appropriation was taken from the disguised appropriation.

In this study, T.C. Presidency State Archives, newspapers about the period published in Bursa and documents obtained from various individuals were used as the main source. These main sources are supported by research works. In the first part of the study, the establishment of for the ruling the DP and its coming to power, secondly the establishment of the Homeland Front, and lastly the activities of the Homeland Front in Bursa will be discussed and Bursa's support party will try to be revealed.

Key words: Democratic Party, Homeland Front, Homeland Front in Bursa, Union of Forces, Hakimiyet, Yeni Ant

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAY SAYFASI.....ii
ÖZET……iii
ABSTRACT…….ıv
İÇİNDEKİLER……..v
KISALTMALAR....……vıı
GİRİŞ.……....1

BİRİNCİ BÖLÜM
DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULUŞU VE İKTİDAR YILARI

1. DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULUŞU VE İKTİDAR YILARI……13
1.1. Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve Muhalefet Yılları (1946-1950)…….13
1.2. Demokrat Parti'nin İktidara Gelişi (1950-1954)……47
1.3. Demokrat Parti'nin Seçim Zaferi (1954-1957)……..54
1.4. Demokrat Parti'nin 1957 Genel Seçimleri……62

İKİNCİ BÖLÜM
DEMOKRAT PARTİ'NİN VATAN CEPHESİ OLUŞUMU

2. DEMOKRAT PARTİ'NİN VATAN CEPHESİ OLUŞUMU……68
2.1. Demokrat Parti'nin Partiyi Kurtarma Çabaları: Vatan Cephesi……...68
2.1.1.Vatan Cephesinin Kurulmasına Giden Süreç…….68
2.1.2. Vatan Cephesinin Kurulma Nedenleri…….....71
2.1.3. Vatan Cephesi'nin Yapısı Ve Özellikleri.……....75
2.1.4. Vatan Cephesine Katılımlar…….……..82
2.2. Muhalefetin Vatan Cephesine Bakışı…….87
2.3. Demokrat Partililerin Vatan Cephesine Bakışı ve Eleştiriler……92
2.4. Yassıada Duruşmalarında Vatan Cephesi Davası……..98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DEMOKRAT PARTİ'NİN BURSA'DA VATAN CEPHESİ TEŞKİLATLANMASI

3. DEMOKRAT PARTİ'NİN BURSA'DA VATAN CEPHESİ TEŞKİLATLANMASI
3.1. Bursa'da Vatan Cephesi'nin Niteliği ve Yayılışı……...105
3.1.1.Bursa'da Vatan Cephesi'nin Kuruluşu……105
3.1.2. Bursa'da Vatan Cephesine Katılımlar.…….....109
3.1.2.1. 12 Ekim 1958-1 Ocak 1959 Vatan Cephesi Faaliyetleri……..109
3.1.2.2. 1 Ocak 1959-1 Ocak 1960 Vatan Cephesi Faaliyetleri….....111
3.1.2.3. 1 Ocak 1960-20 Mayıs 1960 Vatan Cephesi Faaliyetleri…….148
3.2. Bursa'da Vatan Cephesine Karşı Güç Birliği Hareketi'nin Oluşumu……....163
3.3. Yerel Basının Vatan Cephesine Yaklaşımları……..……..165
3.4. Bursa'da Vatan Cephesi'ne Eleştiriler……...169
3.5. 1960 Askeri Müdahalesinin Bursa'daki Yansımaları……....171

SONUÇ.……182
KAYNAKLAR……..188
EK- 1……..202
EK- 2….…….223
EK- 3……..289

KISALTMALAR

Bibliyografik Bilgiler	
Aynı eser/yer	a.e./a.y
Adı geçen eser	a.g.e.
Adı geçen makale	a.g.m.
Bakınız	Bkz.:
Basım yeri yok	y.y.
Basım tarihi yok	t.y.
Çeviren	çev.
Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler	v.d.
Cilt	C.
Derleyen	Der.
Eserin bütününe atıf	b.a.
Editör/yayına hazırlayan	ed.veya haz.
Karşılaştırınız	Karş.
Karşı görüş	k.g.
Sayfadan Sayfaya	ss.
Sayfa/sayfalar	s.
Sayı	S.
Vatan Cephesi	VC
Türkiye Büyük Millet Meclisi	TBMM
Cumhuriyet Halk Partisi	CHP
Demokrat Parti	DP
Hürriyet Partisi	HP
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	CKMP
Milli Birlik Komitesi	MBK
Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti	A-RMHC

GİRİŞ

Türkiye'de siyasi partilerin köy ve mahallelerde örgütlenmesi, İttihat ve Terakki dönemine kadar dayanmaktadır. Anadolu'da, milli mücadelenin devam ettiği yıllarda Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin başlatmış olduğu bu uygulamayı yaygınlaştırmak istemiş ve ülkenin içinde bulunduğu şartlar nedeniyle bu amaç kısmen gerçekleştirilebilmiştir.[1] Anadolu'da milli mücadelenin sona ermesiyle birlikte Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Halk Fırkasına dönüşmüş ve bu tarihten itibaren de temel örgüt olarak mahalle ve köylerde ocak ve bucak teşkilatlarının kurulmasını kabul etmiş ve Halk Fırkası tüzüğünde de bu kurumlara yer verilmiştir.[2] Cumhuriyet Halk Partisi'nin ülke yönetiminde tek-parti olduğu sıralarda Bucak ve Ocak örgütleri yerine Halkevleri ve Halkodaları açılmış ve siyasi katılımdan daha çok bu teşkilatlar bir siyasal eğitim aracı olarak kullanılmıştır.

Ocak ve Bucak örgütlenmesi ise Türkiye'de çok partili hayata geçilen döneme, yani İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki sürece denk gelmektedir. Çünkü bu dönem de SSCB, Almanya'nın Doğu Avrupa'daki ilerlemesini durdurarak savaşın seyrini tamamen değiştirmişti. İki savaş arası dönemde İtalya ve Almanya'da etkili hale gelen ideolojiler yerini demokrasi ve liberalizm söylemlerine bırakmıştı. Savaş sonrası ortaya çıkan yenidünya düzeni içerisinde yer almak isteyen Türkiye'de çok partili hayata geçme düşüncesi tekrar gündeme gelmiş ve bu konuda gereken adımlar atılmıştı.

Batı devletlerinde de yönetimin yeniden şekillendirildiği bu dönemde, savaş yorgunu yığınların istekleri dikkate alınmış ve çok kısa sürede demokrasi ve liberalizm düşüncesi popülist bir politika haline gelmiştir. Böylece Batı toplumlarında halkına daha fazla demokrasi vaat eden siyasi partiler ortaya çıkmıştır. Türkiye'de de demokrasi rüzgârlarının esmeye başladığı günlerde, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 19 Mayıs 1945'te bayram nedeniyle yaptığı konuşmada; Cumhuriyet ile kurulan halk idaresinin her yönde

[1] Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952),* İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi, 1952, s. 196-197.
[2] Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi (1900 -1960),* Birinci Basım, İstanbul: Tekin Yayınevi, 1991, s. 225.

gelişmeye devam edeceğinden söz etmiştir.[3] Bazı araştırmacılar İnönü'nün bu konuşmasının esasında Halk Partisi iktidarına meydan okumayacak oldukça sınırlı bir demokrasi olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü Türkiye'de çok partili hayata geçiş kararının alınmasının iç nedenlerinden daha çok, dış etkenlerin varlığı ön plana çıkmaktadır.[4] Oysa II. Dünya Savaşı'na girilmemesine rağmen uygulanan savaş ekonomisi Türk halkını ekonomik ve sosyal yönlerden oldukça zor duruma düşürmüştür. Sürekli artan vergiler karşısında, savaş yıllarında halk ekonomik olarak büyük sorunlarla karşı karşıya geldiği gibi bu dönemde kazançlarını artıran ticaret ve tarım burjuvazisi savaş yıllarında daha da zenginleşmiştir. Çünkü II. Dünya Savaşı yıllarında orta gelirli vatandaşlara büyük bir yük yansımış ve CHP iktidarına karşı halkın hoşnutsuzluğu her geçen gün artmıştır.[5] Bu dönemde uygulanan Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi gibi uygulamalar da yönetenlere karşı memnuniyetsizliği iyice arttırmıştır. Özellikle Cem Eroğul İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Halk Partisine duyulan muhalefetin çok yaygın ve kökleşmiş olduğuna değinmekte ve İsmet İnönü'nün, savaş bittikten sonra Türkiye'de Atatürk Döneminden itibaren var olan çok partili hayata geçiş arzusunu gerçekleştirmek istediğinden bahsetmektedir.[6]

Kemal Karpat ise Türkiye'de çok partili sisteme geçilmesini Cumhuriyet'in temelinde var olan liberal fikirlerin hazırlamış[7] olduğunu ifade etmektedir. Savaş sonrasındaki dönemde Birleşmiş Milletler (BM) Anayasası'nın imzalanmasıyla birlikte demokrasi cephesinin güç kazanması, Türkiye'nin çok partili siyasal hayata geçişini hızlandırmıştır.[8] Baskın Oran bu konuyla ilgili Sovyet tehdidini gündemine alarak Türkiye'nin tarihi süreç içerisinde, Rusya'dan tehdit algıladığını[9] ve bu nedenle Sovyet tehlikesine karşı kendini koruma altına almak amacıyla batılı devletlerle iyi ilişkiler kurulmaya ve SSCB'ye karşı ABD'nin desteğinin sağlanmasının önemine değinerek

[3] Feroz Ahmet - Bedia Turgay Ahmet, T*ürkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1976, s. 13.
[4] Kabasakal, a.g.e., s. 163.
[5] Pınar Kaya Özçelik, "Demokrat Parti'nin Demokrasi Söylemi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* 65 (3), 2011, s. 166.
[6] Cem Eroğul, *Demokrat Parti ve İdeolojisi*, II. Baskı, Ankara: İmge Yayınları, 1990, s. 55-56.
[7] Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Üçüncü Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2008, s.241.
[8] Karpat, a.g.e., s. 241.
[9] Baskın Oran, "Batı Bloku Ekseninde Türkiye-1", *Türk Dış Politikası Cilt 1* (Ed. Baskın Oran), İstanbul: İletişim Yayınları, 2003, s. 494.

Amerikan savaş gemisi Missouri'nin Türkiye'ye göndermesiyle[10] bu desteğin sağlandığını bildirmektedir. Bu dönemde Avrupa Devletlerinin olmazsa olmazı haline gelen demokratik ve çok partili siyasi düzen Türkiye'nin de gündemine oturmuştur. İkinci Dünya Savaşı öncesinde de Batı demokrasilerinin yanında yer almaya çalışan Türkiye, savaş sonrasında bu düşünceye daha da yaklaşarak hareket etmeye başlamıştır. Esasında Atatürk'ün ölümü sonrasında Cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü, Atatürk'ün son başbakanı Celal Bayar'ı tekrar görevlendirmekle birlikte, CHP içinde ve Hükümette kontrolü sağlamaya çalışmıştı. Ancak Celal Bayar Hükümeti'nin kısa süre sonra istifa etmesi üzerine geçici olarak, Refik Saydam Başbakanlığa getirilmiş ve Türkiye'de seçim kararı alınmıştır. Bu seçimlerde Kazım Karabekir ve Refet Bele gibi isimlerinde mecliste yer alması sağlanmıştır. 29 Mayıs 1939'da gerçekleştirilen 5. Olağan kurultayda parti devlet bütünleşmesinden vazgeçilerek, CHP Hükümeti'nin çalışmalarının denetlenmesini sağlamak adına "Müstakil Grup" adıyla bir grup kurulmasına karar verilmiş ve bu grubun demokratik bir ihtiyaç olduğu İsmet İnönü tarafından düşünülmüştür.[11] Fakat ne parti ne de hükümetin üzerinde etkili bir denetimi olmayan Müstakil Grubun başkanı İsmet İnönü olmuştur. Yani İnönü bir yandan CHP'nin politikasını yönlendirmekte diğer yandan da adeta bu politikanın ne ölçüde ve hangi noktalarının denetlenmesi gerektiğini kontrol etmekteydi.[12] Oysa bu grubun gerek parti gerekse hükümet üzerinde denetimin arttırılması amacıyla kurulduğu anlaşılmaktadır. Ancak müstakil grup üyeleri parti meclis grup toplantılarına ancak dinleyici olarak katılmış fikirlerini bildirememiştir. Meclis toplantısında müstakil grup üyelerinin görüşleri ikna edici de olsa bu oylama sonucu etkilememiştir. Sonuçta müstakil grup üyelerinin açıklamaları yalnızca meclis zabıtlarında geçerek, zaman zaman da basında yer almaktan öteye gidememiş ve hükümete karşı aleyhte ya da çekimser oy kullanamadıkları gibi alınan pek çok kararda hükümeti desteklemişlerdir.[13]

Savaş yıllarında CHP içinde başlayan muhalefet savaşın sonuna doğru TBMM'de iyice gün yüzüne çıkmış ve 21 Mayıs 1945'te başlayan bütçe görüşmelerinde Adnan Menderes, Feridun Fikri Düşünsel, Hikmet Bayur ve Emin Sazak bu döneme kadar

[10] Hüseyin Bağcı, *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar,* Üçüncü Baskı, Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2007, s. 3.
[11] Sina Akşin, Cemil Koçak vd., *Çağdaş Türkiye (1908-1980),* Cilt 4, Altıncı Basım, İstanbul: Cem Yayınevi, 2000, s.167.
[12] a.g.e., s.167.
[13] a.g.e., s.168.

görülmemiş bir tutumla CHP Hükümetini eleştirmiştir. Özellikle Adnan Menderes bütçe görüşmelerinin yapıldığı esnada gerçekleştirdiği konuşmada; bütçe açığı nedeniyle artan devlet borçlarını, hayat pahalılığını, dar gelirli vatandaşların ve özellikle de memurların ekonomik olarak zor günler yaşadığını, savaş yıllarında vergi sisteminde adaletsiz uygulamalar yapıldığını bu nedenle vurgunculuk ve karaborsanın yoğunlaştığını vurgulamıştır. "*…takip edilegelmekte olan yol uygun yol değildir…"*[14] diyerek te bu konudaki fikirlerini açıkça dile getirmiştir. Sonuçta bu vekiller 29 Mayıs 1945'te yapılan bütçe oylamasında, hükümete aleyhte oy kullanarak parti içinde güçlü bir muhalefetin oluştuğunu göstermiştir. Bu muhalefet, beraberinde DP gibi yeni bir oluşumun önünü açmıştır. Çünkü İkinci Dünya Savaşı sonrasında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Türkiye'de birden fazla siyasi partinin var olabileceği sisteme geçilmesi gerektiğini gündeme alarak 1 Kasım 1945'te TBMM'nin açılış nutkunda:

"…Bizim tek eksiğimiz, Hükümet Partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda, memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketin ihtiyaçları sevkiyle, hürriyet ve demokrasi havasının tabii işlemesi sayesinde, başka siyasi partinin de kurulması mümkün olacaktır."[15]*(…)* Diyerek çok partili hayata geçilmesi konusunda yeşil ışık yakacaktır. Oysa 22 Eylül 1945'te yani İnönü'nün meclis açılış nutkunu yapmasından daha önce Nuri Demirağ Milli Kalkınma Partisi, (MKP) isimli bir parti kurmuştur. Öyle ki bu parti İsmet Paşa tarafından CHP'ye muhalefet edecek güçte görünmemektedir.[16] Çünkü kurulmuş olan bu parti sık sık düzenlenen ziyafetler nedeniyle kamuoyunda *"kuzu partisi"* diye anılmış ve fazla ciddiye alınmamıştır.[17]

İsmet İnönü'nün çok partili hayata sıcak baktığı günlerde TBMM'de, kabul edilen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Bütçe Kanunu görüşmelerinde Hükümetin uyguladığı politikaları eleştirerek aleyhte oy kullanan bazı milletvekilleri, 7 Haziran 1945'te mensubu oldukları Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu'na, Dörtlü Takrir

[14] T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem: VII, Cilt: 17, Toplantı: 2, Elli sekizinci birleşim 21-V- 1945 s. 226-281, s. 229.
[15] *İnönü'nün Söylev ve Demeçleri 1919-1946,* Ankara: Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, No: 2, 1946, s. 397.
[16] Mehmet Ali Birand, Can Dündar, Bülent Çaplı, *Demirkırat,* Ondördüncü Baskı, İstanbul: Doğan Kitap, 2007, s. 22.
[17] Kabasakal, a.g.e., s. 167.

olarak geçen önergeyi vermiştir.[18] Celal Bayar, Adnan Menderes, M. Fuad Köprülü ve Refik Koraltan'ın imzasını taşıyan ve CHP Meclis Grubu Yüksek Başkanlığına verilen Dörtlü Takrirde, 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun demokratik ruhuna vurgu yaparak Meclis denetiminin tam olarak sağlanması, vatandaşların siyasi hak ve özgürlüklerini kullanabilmeleri ve parti faaliyetlerinin bu esaslara göre düzenlenmesi talep edilmişti.[19] Bu önerge ile CHP'nin parti tüzüğünde yer alan anti-demokratik hükümlerin kaldırılması istenmişti.[20] Bu önerge konusunda farklı görüşler ileri sürülmekle birlikte önerge, özünde Türkiye'nin çok partili siyasal hayata yani demokratik bir sisteme geçmesini içermektedir.

1945 yılının sonlarına doğru da basında Celal Bayar'ın bir parti kuracağı haberleri yer almaya başlamış ve önce milletvekilliğinden daha sonra CHP'den istifa eden Bayar, 7 Ocak 1946 tarihinde resmen Demokrat Parti'yi kurmuştur. Parti kurucuları siyasi söylemlerinin merkezine *"Türkiye'ye demokrasi getirmek"* iddiasını yerleştirmişlerdir. Gerçekten de DP'nin kurulduğu 1946 yılından, iktidarı devraldığı 1950 yılına kadar sürdürdüğü başarılı addedilen muhalefet döneminde, özgürlükçü demokrasi ve liberal ekonomi politikasını programının merkezine alarak hareket etmiştir.

Demokrat Parti muhalefet döneminde, CHP'yi *"bürokratların, subayların ve memurların partisi"* olarak adlandırmış ve CHP'nin Türkiye'de var olan sınıf gerçeğini göz ardı ettiğini ve bunlar arasında ezilenlerden yana olmak gibi bir sorunu olmadığını ortaya koymaya çalışmıştır.[21] Özellikle Bayar'ın liberal politikaları savunmasına karşı İnönü'nün, sosyo-ekonomik, hatta kültürel hedeflere ulaşma noktasında devletin öncülük yapması gerektiği düşüncesi; Celal Bayar tarafından burjuva yaratmak olarak nitelendirilmiş ve devletçilik ilkesi özel kesime kaynak aktarma aracı olarak toplum yığınlarına gösterilmiştir.[22] Ana muhalefet partisinin bu söylemleri kısa sürede netice vermiş ve 14 Mayıs 1950 yılında yapılan genel seçimlerde DP, 27 yıllık CHP iktidarına son vererek on yıllık iktidar dönemine başlamıştır. Seçim sonuçları şaşkınlık yaratmıştır.

---

[18] Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni Dün Bugün Yarın*, 2. Cilt, 4. Baskı, Birinci Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1968, Bilgi Basımevi, 1969, s. 86; Muzaffer Sencer, *Türkiye'de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri*, İstanbul: Geçiş Yayınları, 1971, s. 196- 199.

[19] Nasrullah Uzman, "Adnan Menderes ve M. Fuad Köprülü'nün Cumhuriyet Halk Partisi'nden İhraçları." *Tarih Araştırmaları Dergisi* 36.62 (2017): ss.205-228, s., 208.

[20] Rıfkı Salim Burçak, *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950,* y.y., Olgaç Matbaası, 1979, s. 241-244.

[21] Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839- 1850),* 3. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2004, s. 377.

[22] a.g.e., s.377.

Çünkü ne CHP ne de DP böyle bir netice beklememiştir.[23] DP iktidara geldiği andan itibaren, özel ve kamu girişimciliği arasında bir denge kurmak yerine özel girişime öncelik veren politikalar uygulamak istemiş[24] ancak dönem koşullarının ve piyasa ekonomisine uygun bir ekonomik sistem oluşturulamadığından hedeflenen ölçüde liberalleşme sağlanamamıştır. Ancak yine de yapılan altyapı yatırımları sonraki yıllar için bir temel oluşturmuştur.[25] Türkiye'de ekonomi alanında Cumhuriyetin ilk yıllarında toprak mülkiyeti ve köylüye verilecek krediler konusunda önemli değişiklikler yapılarak tarımın gelişmesi adına önemli düzenlemeler gerçekleştirilmişti.[26] İkinci Dünya Savaşı yıllarında ise tarımsal üretimde yaşanan dalgalanmalar nedeniyle, tarım sektörünün büyüme hızı düşmüş ve yaşanan bazı mal kıtlıkları karaborsaya neden olmuştu.[27] Savaşın sona ermesiyle ekonomik kalkınma için yeterli sermayeye sahip olmayan Türkiye, dış yardımlara yönelerek ekonomi politikasını bu yönde şekillendirme kararı almış ve dış yardımlardan yararlanma yoluna gitmiştir. Ancak bu dönemde dış yardımlardan yararlanmanın koşulu 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'ne önerilen planlara benzer şekilde *"sanayileşmekten vazgeçmek ve tarım sektörü öncülüğünde bir kalkınma modeli"*[28] benimsemekti. Bu dönemde Türkiye'ye gelen uzmanlar tarımsal araç, gereç ve altyapı yetersizliği nedeniyle tarımsal üretimin artmadığını raporlarında belirtiyor[29] ve özel sektöre serbestliğin sağlanabileceği bir ortamın yaratılmasını dile getiriyordu. Bu sayede iç ve dış ticarette liberal ekonomi koşullarının yerleşerek, tarımsal üretimi artırmanın mümkün olduğunu savunmaktaydılar. Bu nedenle Demokrat Parti'nin iktidara geldiği ilk dönemde yaşanan olumlu iklim koşullarının da etkisiyle ekonomik gelişme yaşanmış, dış yardımlarla borçlanma olanakları genişlemiş ve ABD'nin Sovyet tehdidi

---

[23] Avni Doğan, *Kurtuluş, Kurtuluş ve Sonrası*, İstanbul: Dünya Yayınları, 1964, s. 265-266.

[24] Hüsnü Erkan, *Sosyal Piyasa Ekonomisi, Ekonomik Sistem ve Piyasa Ekonomisine İşlerlik Kazandırılması* İzmir: Silm Ofset, 1987, s.235; Suat ve Arzu Varlı "Türkiye'de 1950-1954 Döneminde Demokrat Partinin Tarım Politikası", Marmara Üniversitesi, *İİBF Dergisi,* XXVIII (1): (2010), ss. 01-22. s.6.

[25] Sevim Akdemir, "Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları ve Ekonomik Sonuçları", Gülen Elmas Arslan (eds.), *Çeşitli Yönleriyle Cumhuriyetin 85. Yılında Türkiye Ekonomisi,* Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları: 2008, ss. 322-346.,s.328. Erkan, a.g.e., s. 202-235.

[26] Abdullah Takım, "Türkiye'de 1960-1980 Yılları Arasında Uygulanan Kalkınma Planlarında Maliye Politikaları." *Maliye Dergisi* 160.1 (2011): 154-176. s.,166. "Bu bağlamda aşar vergisi kaldırılmış, tarımda özel mülkiyet hakkı tanınmış, topraksız köylüye toprak dağıtılmıştır. Büyük Krizle birlikte tarımsal ürünlerin ihracatı azalmış, devlet çiftçiyi korumak amacıyla destekleme alımlarına başlamış ve bu amaçla Tarım Satış Kooperatifleri kurulmuştur."

[27] Fahriye Öztürk, "Türkiye'de Tarımsal Yapı ve Tarımsal Destekleme Politikalarının Tarihsel Gelişim Süreci", Gülen Elmas Arslan (eds.), *Çeşitli Yönleriyle Cumhuriyetin 85. Yılında Türkiye Ekonomisi* Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları: 2008, ss. 61-91. s., 77-78.

[28] Takım, a.g.m., s.167.

[29] Varlı, a.g.m., s. 9.

altında olan ülkelere yapmış olduğu Marshall yardımı gibi unsurlar Türkiye'de ekonomik kalkınmayı hızlandırarak, köylünün refah seviyesini arttırmıştır. Kuşkusuz ki Demokrat Parti, iktidar yıllarında siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarda attığı bu adımlar sayesinde özellikle kırsal nüfusa sahip olan bölgelerden ciddi destek sağlamıştır. Özellikle siyasal partiler arasında devingenliği sağlayarak seçmene önem verme gereğini yaygınlaştırmıştır.[30]

Tarımda atılan adımlar sayesinde, milli gelir arttığından bu dönemde büyük bir iktisadi bunalım yaşanmamıştır. 1953 yılından sonra ise yaşanan kötü hava şartlarının etkisiyle tarımsal üretim düşmüş, dış satımın daralması üzerine dış alım yolunda hükümet bazı kısıtlamalar yapmak zorunda kalmış ve fiyatlar yükselmiştir.[31] 1954'te artmaya başlayan dış ticaret açığının etkisiyle, hükümet 1958'de bazı iktisadi tedbirler aracılığıyla ithalatı kontrol altına almaya çalışmıştır. Çünkü bu dönemde dış kaynak bulunamadığı için ithalat yapılamadığı gibi, kamu harcamaları Merkez Bankası tarafından finanse edilmeye başlanmıştır. Bu durum da dış dengede bozulmaya neden olarak, Türkiye'deki büyüme oranını düşürmüştür. Böylece DP uygulamaya çalıştığı liberal iktisat politikasını terk ederek, devletin ağırlıklı olduğu planlı ekonomi politikasına geçmek zorunda kalmıştır.[32]

DP'nin iktisadi alanlarda gerçekleştirmeye çalıştığı bütün bu girişimlerin yanı sıra her seçim dönemi sonrasında özellikle muhalefet partilerine karşı tutumu ülkenin çıkmaza doğru sürüklenmesine neden olduğu gibi devrimden ödün niteliğindeki girişimler, ikircikli siyaset eleştirilere de neden olmuştur. Türk devriminin ve devrim ilkelerinin bütünlüğü DP'nin iktidar döneminde zaman zaman göz ardı edilmiş ve laiklik ilkesinden tavizler verilmiştir.[33] Muhalefete özellikle 1954 seçimleri sonrasında çok fazla tahammül edilemeyerek, muhalefet partilerinin sesini kesme yönünde adımlar atılmıştır. Öyle ki DP kendi içindeki eleştirilere bile katlanamaz hale gelerek Hürriyet ve Millet Partilerinin

[30] Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi,* 4. Cilt- II. Bölüm, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999, s. 36.
[31] Eroğul, a.g.e.,s. 91.
[32] Erdinç Tokgöz, *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914–2004*) , Ankara: İmaj Yayıncılık, 2004, s. 142-157.
[33] Eroğul, a.g.e., s. 58, 79. "Ezanın Türkçe okunmasından vazgeçilmiştir. Din öğretiminin ilkokullarda zorunlu hale getirilmesi ve ortaokullarda yaygınlaştırılması sağlanmıştır. İmam hatip kursları okula dönüştürülerek sayıları arttırılmış ve böylece Öğretim Birliği Yasasındaki amacın dışına çıkılmıştır. İlahiyat Fakültesi dışında Yüksek İslam Enstitüleri açılmıştır. Halkevleri kurumsallaştırılmayarak kapatılmıştır. Türkçenin özleşmesi, geliştirilmesi çabalarına karşı çıkılarak, Türkçeleştirilen Anayasanın Teşkilat-ı Esasiye metnine dönüşü sağlanmıştır."

kurulmasına neden olmuştur. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri engellenmiş, basın denetim altına alınmak için cezalar artırılmıştır. Üniversitelerin özerkliği yok edilmeye çalışılmış, pek çok öğretim görevlisi emekli edilerek ceza yasasının 141. ve 142. Maddelerinde öngörülen cezalar artırılmıştır. Dış politikada çok yönlü hareket edilmeye çalışılırken tam bağımsızlıktan ödünler verilmiştir. İktisadi hayatı canlandırmak amacıyla ağır dış borçlar alınmıştır. Katılımcı demokrasiyi gerçekleştirmek için yola çıkılmışken, ülke gerçekleri ve güç odakları görmezden gelinmiştir.[34] 1957 seçimleri öncesinde de iktidar ve muhalefet arasında yaşanan gerginliklerin sertleştiği bir ortamda Adnan Menderes *"kışkırtıcı, bozguncu, kinci, kötülük simgesi kesim"* olarak suçladığı muhalefet partilerine karşı iktidarlarını sürdürmek ve halkın desteğini almak amacıyla 'Vatan Cephesi'ni oluşturma kararı almıştır.[35]

Hüseyin Cahit Yalçın'ın, 3 Aralık 1945'te Tanin'de yayımlanan "*Kalkın ey ehl-i Vatan!"*[36] adlı yazısında kullandığı ifade, DP lideri tarafından benimsenmiş ve parti bünyesinde yan örgüt olarak kurulan bu teşkilata 'Vatan Cephesi' adı verilmiştir. Siyasi partilere üye olması durumunda sorunlar yaşama ihtimali olan iktisadi devlet teşekküllerinde çalışan kişilerin bu cepheye girebileceklerini duyurmuştur. Böylece DP, kendi üyeleri dışında da kitlelerin desteğini elde etmeyi amaçlamıştır.[37] Esasında Demokrat Parti, toplumun farklı kesimlerinde ki insanları Vatan Cephesinde bir araya getirebilmek amacıyla oldukça farklı yöntemler kullanmıştır. Bu ocakların karşısında CHP, var olan ocaklarının sayısını arttırarak cevap vermiştir. Ankara'da CHP ve Demokrat Parti arasında yaşanan gerginlikler kurulan ocaklar aracılığıyla kentlere, mahallelere ve hatta köylere kadar taşınmış ve tüm yurttaşlar arasında bir kutuplaşma başlamıştır. Köylerdeki kıraathanelerde toplanan insanlar bile kendi siyasi görüşüne yakın olan insanların olduğu yere gitmeye çalışmıştır.

"Demokrat Parti'nin Bir Uygulaması Vatan Cephesi ve Bursa Örneği" isimli tez çalışmasında din ve milliyetçilik duygularının yanı sıra antikomünizm düşüncesine de dayandırılmaya çalışılan, iktidarın muhalefete karşı kendini savunma ve ne olursa olsun iktidarda kalma düşüncesinin bir ürünü olarak oluşturulduğu Vatan Cephesi ve Bursa'da

[34] Turan, a.g.e., s. 36-37.
[35] a.g.e., s.186.
[36] Tanin, 3 Aralık 1945.
[37] Hakkı Uyar, *Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek Vatan Cephesi,* İstanbul: Boyut Yayınları, 2012, s. 26.

Vatan Cephesi teşkilatlanmasına değinilecektir. Çalışmada 1957-1960 yıllarının zaman aralığı olarak belirlenme nedeni DP'nin kalesi olarak nitelendirilen Bursa ilinde 1957 sonrasında herhangi bir değişim olup olmadığını detaylı bir şekilde tespit edebilmektir. Bu sayede, her iki durumda Demokrat Parti, parti teşkilatlarında ocak ve bucak kongrelerinde nasıl bir değişim yaşandığı ve bu değişimin yerel siyasete olan etkilerini inceleme imkânı bulunmuştur.

Demokrat Parti 1950-1954 döneminde, var olan kaynaklar ve dış borçlanma kullanılarak uygulanan sistem sayesinde, halkın nazarında ve Bursa ilinde büyük bir destek sağlamıştı. Fakat 1954 sonrasında ekonominin bozulmasına bağlı olarak kamuoyunun desteğinin azalması iktidarı otoriterliğe doğru yöneltmiştir. 1957 seçimleri sonrasında oy oranının %50'in altına düştüğü günlerde, ülke genelinde girdiği çıkmazdan kurtulmak, yaşadığı dönüşüm ve sancıların etkisini azaltarak partiye olan halk desteğini tekrar sağlamak adına DP lideri, din ve milliyetçilik ilkelerini ön plana çıkararak bütün yurtta "Vatan Cephesi" kurulması çağrısında bulunmuştur.[38]

Bu çalışmada, Bursa örneğinden hareketle, DP'nin Vatan Cephesi Teşkilatı aracılığıyla yaşadığı dönüşümün yerel siyasete yansımaları üzerinde durularak; siyasete ve DP'ye dönük çeşitli çıkarımlarda bulunulacaktır. Ayrıca çok partili siyasi hayata geçiş sürecinde, DP'nin kalesi olarak nitelendirilen Bursa üzerine yapılan araştırmaların son yıllarda artmış olması ve Bursa siyasi hayatının farklı yönlerinin aydınlatılması amaçlanmıştır. Bu araştırma yapılırken, tarihsel veriler ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Ancak seçilmiş olan konu tarih biliminin yanı sıra siyaset ve sosyoloji gibi bilimsel alanları da ilgilendirmektedir. Bu nedenle çalışmada Bursa yerelinde, toplum ve kurumlar üzerinde yarattığı etkiye de önem verilmiştir. Gerçekleştirilen araştırmanın özgün nitelik kazanması ve incelenen döneme ilişkin yeni veriler sağlamak adına, arşiv kayıtları, TBMM Tutanakları ve yerel basın temel kaynak olarak ele alınmış, çalışmanın başlangıcında, DP'nin arşiv kayıtlarına yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yer alan, Bursa'ya ilişkin bir kısım belgeler Cumhuriyet Arşivi'nden elde edilmiştir. DP ve Vatan Cephesi ile ilgili bilgilere sınırlı ölçüde ulaşılabilmiştir. 27 Mayıs sonrasında

[38] İlkay Sunar, "Demokrat Parti ve Popülizm", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C., 8, İletişim Yay., ss. 2076-2086, s. 2083. DP'nin ekonomi politikası hakkında bkz.; Serdar Turgut, *Demokrat Parti Döneminde Türkiye Ekonomisi*, Ekonomik Kalkınma Süreçleri Üzerine Bir Deneme, Ankara: 1991, Bkz., Şule Sevinç, *Demokrat Parti Döneminde Ekonomi Politikası* (1950-1960), DEÜ AİİTE, (Doktora Tezi), İzmir: 1999.

Vali İhsan Sabri Çağlayangil'in bazı evrakları yok ettiği bilinmektedir. CHP Genel Merkezinde bulunan kütüphane de de dönemle ilgili arşiv kayıtları bulunamamıştır. Yerelde CHP'nin arşiv kayıtlarına ulaşmak adına, CHP Bursa İl merkezi ile yapılan görüşmede, geçmişe ilişkin her hangi bir arşivin kendilerinde bulunmadığı bilgisi alınmıştır. 1976-1978 yılları arasında CHP Bursa İl Başkanlığı görevinde bulunan Yılmaz Akkılıç'ın vefatından sonra kişisel arşivi Nilüfer Akkılıç Kütüphanesi'ne aktarılmıştır. Bu kaynaklar dönemi anlamlandırmada çalışmaya önemli katkılar sağlamıştır. Çalışmamızın önemli kaynaklarının arasında, araştırılan döneme ilişkin çıkmakta olan yerel basın gelmektedir. Çalışmamızın başında 1950-1960 yılları arasında Bursa'da çıkmakta olan süreli yayınların taraması gerçekleştirilerek; özellikle 1957-1960 yılları arasındaki dönem içinde çıkan yerel gazetelerin nüshaları, Bursa halk kütüphanesinden temin edilmiştir. Bu üç yıllık sürenin taranması ve gazete haberlerinin tek tek incelenerek bunların arşiv kaynakları ile karşılaştırılması gerçekleştirilmiştir.

İncelenen dönem içerisinde Bursa'da çıkmakta olan ve çalışmamızda kullandığımız süreli yayınlar Yeni Ant, Hakimiyet Milletindir ve Doğru gazeteleridir. Bu yayınlar dışında Bursa Ekspres, Ekspres Akşam Postası, Yenişehir Postası, Hakikat, Şehrin Sesi gazetelerinden de yararlanılmıştır. Yerel kaynakları desteklemek ve olayları ülke gündeminden de takip edebilmek adına Kim Dergisi, Zafer, Cumhuriyet, Milliyet, Trabzon, Son Havadis ve Ulus gazetelerinden de yeri geldikçe yararlanılmıştır.

Bursa yerelinde Cumhuriyet Halk Partisi Bursa İl Başkanının imtiyaz sahipliğinde 1944 yılında çıkmaya başlayan Yeni Ant gazetesi, yayın hayatı boyunca Cumhuriyet Halk Partisi'ne yakın bir yayın siyaseti izlemiş ve gazete Cumhuriyet Halk Partisinin yayın organı olarak Bursa'da 1950'den itibaren muhalefetin sesi olmuştur. 9 Mayıs 1946 yılında *"İyiye, Güzele, Gerçeğe"* sloganıyla çıkmaya başlayan Doğru gazetesi ise dönemin muhalefet partisi olan Demokrat Parti'nin yayın organı olarak çalışmamızın temel kaynakları içinde yer almıştır. Doğru'nun imtiyaz sahibi DP il yönetim kurulu adına Dr. Haydar Ömer Onur'dur.[39] Gazetenin yayın işleri ile İsmet Bozdağ ilgilenmektedir. Ancak süreç içinde gazetede bazı sıkıntıların baş göstermesi üzerine gazetenin muhalefet partisi olan DP ile olan ilişkisinin kesilmesine ve doğrudan partili birine devredilmesi

[39] *Bursa Hakimiyet Basında 41 Yıllık Yolculuğun Öyküsü,* http://www.kuterpr.com/e-kitaplar/bursa hakimiyet/index.html#16, s.14 (E.T.: 19.12.2020)

gündeme gelmiştir. DP'nin Bursa kurucularından olan Hayri Terzioğlu, *"hesabına, kitabına, idaresine ve yazı işlerine hiç karışılmaması koşuluyla*"[40] gazeteyi devralmış ve 1 Ocak 1950 yılından itibaren gazete Hakimiyet Milletindir adıyla her gün yayımlanmaya başlamıştır. İlk sayısının sol üst köşesinde;

"Hakimiyet
Atatürk'ün Başladığı Yerden
Büyük Vaatlerde Bulunmuyoruz
Emelimiz Hizmet Etmektir."[41] Diyerek yayın hayatına başlamıştır.

Bursa'da Demokrat Parti ve Vatan Cephesi'nin faaliyetlerini anlamlandırabilmek adına, sözlü tarih yöntemi kapsamında dönemde siyasi faaliyette bulunan kişiler tespit edilerek bazıları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Resmi belgelerde yer almayan, döneme tanıklık etmiş yaşanan dönemle ilgili basılı kaynaklarda ulaşamayacağımız siyasi, ekonomik, toplumsal ve ekonomik özgün bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Salih Budakoğlu tarafından hazırlanan *"Bursa Siyasetinde Demokrat Parti"* adlı yüksek lisans tezi ve Fevzi Çakmak tarafından hazırlanan *"Bursa Yerelinde Cumhuriyet Halk Partisi(1946–1960)"* konulu doktora tezi içerisinde yer alan sözlü tarih çalışmalarından yararlanılmıştır.

Bursa yereline dair yapılan çalışmaların tespit edilmesi esnasında Bursa İl Halk Kütüphanesi, Uludağ Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, TEDÜ Kütüphanesi, TED Bursa Koleji Kütüphanesi, Gemlik Belediyesi Kütüphanesi, Mudanya İlçe Kütüphanesi, Nilüfer Akkılıç Kütüphanesi, İnegöl İlçe Kütüphanesi, Setbaşı Şehir Kütüphanesi ve Yenişehir İlçe Kütüphanesi kataloglarında çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca Yenişehir ilçesinde Ali Bilgiç'in ilçe gazeteleri ile ilgili kişisel arşivi incelenmiştir.

İncelenen döneme ilişkin literatür çalışması gerçekleştirilirken Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye'nin çok partili hayata geçiş süreci ve Demokrat Parti iktidarına dair pek çok araştırma ve inceleme eseri tespit edilmiştir. Bu eserler karşılaştırmalı olarak

[40] *Bursa Hakimiyet Basında 41 Yıllık Yolculuğun Öyküsü,* http://www.kuterpr.com/e-kitaplar/bursa hakimiyet/index.html#16, s.15 (E.T.: 19.12.2020)
[41] *Hakimiyet Milletindir*, 1 Ocak 1950, s.1

incelenmeye ve arşiv kayıtları ile karşılaştırılarak konu bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Ortaya konulan çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümü II. Dünya Savaşı sonrasında ülkedeki genel durum, Demokrat Parti'nin kuruluş süreci, muhalefet ve iktidar yıllarını kapsayan genel bir giriş niteliğindedir. Özellikle DP'nin kurulduğu süreçte CHP'nin, İkinci Dünya Savaşı yıllarında uygulamış olduğu ekonomi politikaları ve yenidünya düzeni içinde Türkiye'nin Batı dünyası ile kendi konumunu belirleme çabası bu bölümün merkezini oluşturmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Demokrat Parti'nin Vatan Cephesi oluşumu sayesinde partiyi kurtarma çabaları, bu cephenin kurulmasına giden süreç ve yaşanan olaylar, Vatan Cephesi'nin yapısı ve özellikleri, bu cepheye yaşanan katılımlar, muhalefette yer alan kişilerin cepheye bakışı, Demokrat Partililerin Cepheye yaklaşımları ve 27 Mayıs sonrasında Yassıada duruşmalarında Vatan Cephesi davası konusu ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde, Demokrat Parti'nin Bursa'da Vatan Cephesi Teşkilatlanması konusu kapsamında, Bursa ilinde Vatan Cephesi'nin niteliği ve yayılışı ele alınarak Bursa yerelinde 1958'den 1960 yılına kadar Vatan Cephesine katılımlar incelenmiştir. Vatan Cephesi teşkilatlanması dışında Bursa'da Güç birliği teşkilatının faaliyetleri incelenerek, yerel basının bu cepheye yaklaşımları incelenmiş ve 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesine gidilen süreçte iktidarın ülke genelinde ve Bursa yerelinde, muhalefete uyguladığı baskı politikaları ve bu baskı karşısında Bursa'da yaşananlara değinilerek, 1960 askeri müdahalesinin Bursa'daki yansımalarına değinilmektedir.

Bu tez araştırmasının temel amacı; Türk siyasi hayatının değişmesinde önemli bir yere sahip olan Demokrat Parti'nin ülkenin genel siyasetteki değişimleri yanında, yerel siyasetteki değişimlerini de ortaya koyabilmektir. Ayrıca 1957 seçimleri sonrasında ülke genelinde siyasette yaşanan dönüşümün, yerel siyasetle aynı şekilde örtüşüp örtüşmediğini anlayabilmek, her bölgeye, her vilayete özgü ortaya çıkan yerel gerekçelerin, DP'nin yerel siyasetinde ve partinin nüfuz ve etkinliği üzerinde nasıl bir etkide bulunduğu üzerinde durabilmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULUŞU VE İKTİDAR YILARI

1.1. Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve Muhalefet Yılları (1946-1950)

Anadolu'da Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasıyla birlikte BMM, amacına ulaşmış ve yeni Türk Devleti'nin varlığı Lozan Barış Antlaşması ile emperyalist devletler tarafından kabul edilmiştir. İstiklal mücadelesinin gerçekleştiği bu dönemde hizip yaşanmasını engellemek ve milli mücadeleyi parçalamamak adına BMM'nde partiler yerine gruplar kurulmuştur. Ancak istiklal mücadelesi sonrası mecliste ve İstanbul'da bulunan gruplar arasında çekişmeler yoğunlaşmıştır.[42] Mustafa Kemal, Mudanya Ateşkes Antlaşması sonrasında basın aracılığıyla, barış antlaşmasının imzalanmasından sonraki süreçte halkçılık ilkesi temelli bir siyasi yapılanmanın gerçekleştirileceğini bildirmiştir.[43] Lozan Antlaşması'nın imza edilmesinden önce meclisin yenilenmesi kararının alınması üzerine de Sivas Kongresi'nde oluşturulan Müdafaa-i Hukuk Grubu meclisteki toplantılarını yoğunlaştırmış ve Mustafa Kemal bu grubun başkanı olarak, Meclisteki grubun Halk Fırkasına dönüşeceğini açıklamıştır.[44] Ancak seçimlere Müdafa-i Hukuk örgütünün seçtiği/güvendiği kişilerin katılmasına çok ehemmiyet vermiştir. Çünkü bu esnada İstanbul'da eski İttihatçılar bir araya gelerek mecliste bir güç oluşturmaya çalışmış ancak Mustafa Kemal derneklere göndermiş olduğu bildirilerde İttihatçıların mecliste varlık göstermesine engel olunmasını istemiştir.[45] Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin adayları seçimlerde başarı elde etmiş ve II. Meclis 11 Ağustos 1923'te toplanmıştır. Şevket Süreyya Aydemir bu konu ile ilgili açılan meclisle beraber İstiklal mücadelesi kahramanlarının yerine aktif ve genç siyasetçilerin, siyasal kadroyu oluşturduğunu ifade etmektedir. Ülkenin geleceğine yön verecek olan Halk Partisi bu dönemde kurulmuş olsa da 29 Ekim 1923'e kadar yönetim şeklinin ismi konmamıştı. Oysa 9 Eylül 1923'te kabul edilen *"Halk Fırkası Nizamnamesi'nin", "Umumi Esaslar"* bölümünde Parti'nin temel amacı; *"milletin egemenliğini, millet tarafından ve millet için kullanılmasına önderlik ederek,(...) Türkiye'de bütün kuvvetlerin üstünde kanun gücünü*

[42] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45. Yıl*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1968, s.10.
[43] *Nutuk II*, s.718.
[44] Kabasakal, a.g.e., s. 96.
[45] a.g.e.,, s. 97.

hakim kılmaya çalışmaktır"[46] denilmekteydi. Parti'nin kullandığı halk kavramı, herhangi bir sınıfa mensup olmayıp, kanun önünde eşitliği ifade etmektedir. Esasında Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesinden sonraki süreçte Mustafa Kemal, kurulan partinin halka siyasi eğitim vermek amacıyla bir okul olacağını düşünmektedir. Bu konuyla ilgili yaptığı bir konuşmada da şunları dile getirmiştir: *"Bence, bizim milletimiz birbirinden çok farklı menfaatleri takip edecek ve bundan dolayı da mücadele halinde buluna gelen çeşitli sınıflara sahip değildir. Ülkedeki sınıflar birbirlerine lazım olan ve birbirlerini tamamlayıcı ve bütünleyici özelliktedir. Onun için de Halk Fırkası bütün sınıfların haklarını, yükselme sebeplerini ve mutluluğunu sağlamak yolunda çalışmalarda bulunacaktır"*.[47] Bu konuşmadan da anlaşıldığı üzere Halk Partisi, sınıf temeli üzerine kurulmayan ve tüm sınıfları kapsayan bir parti olarak siyasi hayata başlamıştır. *"Sınıfsız, imtiyazsız kaynaşmış bir kitle"* ifadesinin göstergesi olarak ülkeyi düşman işgalinden kurtaran Müdafa-i Hukuk temelinden geldiği gibi aynı zamanda tüm toplumsal kesimleri temsil etme iddiasında da bulunmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasından ve barış antlaşmasının imzalanmasından sonra bir taraftan inkılap hareketleri devam ediyor diğer yandan ise memleketi kalkındırma gayretleri durmadan hızlanıyordu.[48] Cumhuriyetin ilanından sonraki bu süreçte dış borçlar meselesi, Suriye sınırı, Musul ihtilafları, Yunanlılarla gerçekleştirilen mübadele konusunda yaşanan anlaşmazlıklar, İtalyanlarla yaşanan sorunlar birer birer çözümlenmişti. Şeyh Sait İsyanı ve İzmir suikastının yaratmış olduğu kötü durumun etkisinin azaltıldığı süreçte, memlekette birtakım şikayetlerde başlamıştı. Şikayetler daha çok ekonomik konular üzerinde toplanıyordu. Daha doğrusu bu işler üzerinden açığa vuruluyordu. Bu nedenle ülkede yapılmakta olan bazı teşebbüsleri, zamansız ve yersiz bulanlar genellikle güdülen idare sisteminin, tam verimli olmadığını, alınan neticelerin harcanan para ve fedakârlıklarla karşılık bulmadığını, memlekette hürriyetlerin tehdit edildiğini iddia ediyordu.[49] Bu konuda hem fikir olan zümreler, Mustafa Kemal Atatürk'ün devlet ve hükümet işlerine karşı artık ilgisiz durumda olduğunu iddia ediyordu. Bu konuda Mustafa Kemal "…*bunalıyorum çocuk, büyük bir ıstırap içinde*

[46] İhsan Güneş, "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkası'na Geçiş," *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 19.56 , (1987): s.s., 565-581.
[47] Kemalettin Deniz, "Atatürk Ansiklopedisi." (2015). https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cumhuriyet-halk-firkasi-1923-1938/
[48] Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, Cilt II, y.y.: Yapı ve Kredi Bankası A.Ş., s. 404.
[49] a.g.e., s. 405.

bunalıyorum! (...) Beni en çok üzen şey nedir bilir misin? Halkımızın zihninde kökleştirilmiş olan, herşeyi başta bulunandan beklemek itiyadı. İşte bu zihniyetle; herkes büyük bir tevekkül ve rehavet içinde, bütün iyilikleri bir şahıstan, yani şimdi benden istiyor, benden bekliyor; fakat nihayet ben de bir insanım be birader, kutsi bir kuvvetim yok ki…"[50] Memleketin başına gelen felaketlerin pek çoğunun şahsi idareden geldiğini düşünen Atatürk, yapılacak işlerin büyük kısmının bilgi ve iktisat isteyen konular olduğunun farkındaydı. Ancak ülkenin imkanları çerçevesinde faaliyette bulunmaya mecbur olunduğunu ve bunların tabii neticesi olarak da maddi ve manevi sıkıntıların yaşandığını, ancak yapılan işlerin bugünkü şartlar altında, daha iyi ve daha verimli hale getirilmesi gerektiğini düşünüyor, çağdaş memleketler seviyesine yükselmek için yapılan devrimler aleyhinde tartışmalara meydan vermemek için de bunun açık, serbest, ciddi ve samimi tartışmalarla temin edilmesi gerektiği kanaatine ulaşıyordu.

Geçmişte yaşanmış olan bütün tehlike ve ihtimalleri göze alarak Halk Fırkasının karşısında yeni bir Fırkanın kurulması ve faaliyete geçmesi düşüncesindeydi. Ancak kurulacak olan yeni fırka ile suni olarak sınıflar yaratmak böylelikle memleketi, ayırıcı kavgaların içine atmak elbette ki akıl kârı değildi.[51] Çünkü Halk Fırkasını kurarken de, gazetecilerle yaptığı bir söyleşide bu görüş ve inancını açıklamıştı. Kurulacak olan fırkanın mutlaka Büyük Millet Meclisi'nde inkılapların ruhuna inanarak oluşturulması gerektiğini düşünüyordu. Bu nedenle de eski arkadaşı Ali Fethi Bey'den bir parti kurmasını rica etti.[52] Ali Fethi Bey'i bu konuda görevlendirme nedeni, Ali Fethi Bey'in her konuda o zamanki başvekil İsmet Paşa'nın idaresini beğenmediğini açıkça ifade etmesi ve Hükümeti tenkit eden düşüncelerini arkadaşları ile meclis kürsüsünden serbestçe ifade etmesini sağlamaktı. Ayrıca Ali Fethi Bey, temeli laiklik olan bütün inkılapların çok ateşli bir taraftarıydı.

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulduğu günlerde İsmet İnönü gazetecilerin sorularına "*Muhalefet tarihi malumdur; fakat tehlikelidir diye sonuna kadar muhalefete meydan vermemek doğru değildir; bu mesele dahil başarılı olacak olan bütün işlerden biridir. Fethi Bey arkadaşıma itimat besliyorum. İnşallah memleket için hayırlı olacaktır. Biz yaptıklarımızı bilerek ve inanarak takip eden adamlarız. Tabii, işlerimizi kuvvet de ve*

[50] Soyak, a.g.e., s. 405
[51] a.g.e., s. 410.
[52] a.g.e., s. 411.

imanla müdafaa edeceğimize şüphe etmeyiniz(...)[53] Diyecektir. Ancak o sıralarda gazetelerde Atatürk'ün doğrudan doğruya şahsını ilgilendiren bir takım haber ve yazılar görülüyordu. Bu haberlerin doğru olmadığı kısa sürede anlaşılmış olsa da Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasından kısa süre sonra Ali Fethi Bey'in, hükümete karşı tavrı oldukça sertleşmişti. Fırkanın kurulmasından sonra yaşanan olayları yakından takip eden Atatürk, memleket ve rejim için tehlikelerin arttığına kanaat getirince, harekete geçme kararı vermiş ve bizzat icra makamına geçmeye karar vererek bu durumu Ali Fethi Bey'e bildirmiştir.[54] Devlet reisliğinden çekilerek, CHP'nin ve Hükümetin başına geçerek karşı tarafla samimi bir işbirliği gerçekleştirecekti. Böylece halk arasında yeni bir partinin kurulması ile başlayan galeyanı yatıştıracak, fırkaların arasında ilk günlerde belirlenmiş olan şartları tesis edecekti. Böylece SCF'ye daha rahat bir çalışma imkanı sağlayacaktı.[55] Ancak Mustafa Kemal Atatürk'ün böyle bir karar verdiği dönemde, Ali Fethi Bey fırkayı dağıtma kararı almıştı. Ali Fethi Bey'in, SCF'yi kapatırken ileri sürdüğü sebep oldukça ilginçti. Çünkü fırkanın kuruluş esnasında teşvik ve tasviplerini aldığı Atatürk ile karşı karşıya gelmek istemediğini dile getiriyordu. Bu nedenle Ali Fethi Bey'in ileri sürdüğü düşünce tamamen yersiz ve mesnetsizdir; Fırkasını dağıtmak için ileri sürdüğü sebebi de hakiki olarak kabul etmeye imkan bulunmamaktadır.[56]

Serbest Cumhuriyet Fırkasının feshinden sonra yurt gezilerine çıkan Atatürk Trabzon'da CHP'lilerle yapmış olduğu konuşma da *"...Bir gayeye doğru yürürken, özel düşünce ve menfaatleri, bir tarafa bırakarak, el ele vermek icap eder; başarının sırrı budur. Unutulmamalıdır ki, bizlerin asıl vazifemiz içtimaî topluluğumuzun gelecekteki yüksek menfaatlerini sağlamaya çalışmaktır.*"[57] Demiştir. Çünkü demokrasinin tam olarak uygulanabilmesi için farklı fikirlerin mecliste özgürce tartışılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

İsmet İnönü'de Türkiye'de çok partili hayata geçilememesinin nedenini o dönemde yapılan bazı yanlışlıklara bağlamaktadır.[58] İsmet İnönü, Başvekil olarak SCF'nin tutumu karşısında bazı hatalı davranışları olduğunu ancak ne pahasına olursa

[53] Soyak, a.g.e., s. 422.
[54] a.g.e., s. 443.
[55] a.g.e., s. 444.
[56] a.g.e., s. 445.
[57] a.g.e., s. 451.
[58] Esat Öz, "Serbest Cumhuriyet Fırkası Denemesi: Nedenleri ve Sonuçları", *Sosyo-Politik Yaklaşım*, Nisan/Mayıs, (1993), s. 49.

olsun kurulan ikinci partinin korunması gerektiğini dile getirmektedir.[59] Bu durum göstermektedir ki Türkiye'de 1930'lu yıllarda, kurulan partileri koruyacak ve çıkar çevrelerinin bu partiler etrafında yığılmasını engelleyecek bir siyasi ortam yaratılamamış ve kurulan muhalefet partileri Türkiye'de istenilen demokratik adımların atılmasını sağlayamamıştır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de ölümü üzerine Cumhurbaşkanı vekili ve TBMM Başkanı bir çağrı yayınlayarak 11 Kasım'da TBMM'yi Yeni Cumhurbaşkanının seçimi için toplantıya çağırmıştır. TBMM'nde, CHP'nin Cumhurbaşkanı adayının parti yönetiminin ortaya koyduğu isimlere ya da listelere göre belirlenmesi gerekirken bu süreçte bir aday adı ortaya konulmadığı gibi aynı zamanda gizli oylama yapılarak serbest bir seçim yapılmış ve İsmet İnönü iktidar mücadelesi yaşamadan Cumhurbaşkanlığına seçilmişti.[60] Bu durum ülkede rejimin ve tek parti sisteminin sarsıntıya uğramadan süreceğinin bir işareti olarak yorumlanmıştı.[61] İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilir seçilmez, TBMM yapmış olduğu konuşmada inkılapların devamlılığını savunmuş ve Atatürk'ün son Başbakanı Celal Bayar'dan yeni hükümeti tekrar kurmasını istemişti. Celal Bayar yeni hükümetini kurarken İsmet İnönü'nün bazı taleplerini de yerine getirmiş ve Atatürk döneminin daimi hükümet üyeleri olarak nitelendirilen Şükrü Kaya ile Tevfik Rüştü Aras'a yeni hükümette yer vermemişti.[62] Çünkü her iki politikacı da İsmet İnönü'nün siyasal yaşamdan çekildiği esnada İnönü'ye karşı siyasal girişimde bulunmaktan çekinmemişlerdi. Şimdi de iktidara gelen İnönü siyasal rakiplerini tasfiye ediyordu.[63] Bu dönemde İsmet İnönü ve Celal Bayar'ın siyasal işbirliği içinde bulunmaları rejimin kesintisiz ve sarsıntısız işleyeceğinin güvencesi olarak görülmüş olsa da bu iki liderin farklı görüşlere sahip olmaları kurulan hükümetin geçiş dönemi hükümeti olduğunu göstermektedir.

---

[59] Faik Ahmet Barutçu, *Siyasi Anılar (1939-1954),* İstanbul: 1977, s., 285; Ercan Haytoğlu, "Türkiye'de Demokratikleşme Süreci ve 1945'te Çok Partili Siyasî Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945)", *PAÜ. Eğitim Fak. Dergisi,* Sayı: 3, (1997), s.,47-54.; F. Hüsrev Tökin, *Türk Tarihinde Siyasî Partiler ve Siyasî Düşüncenin Gelişmesi (1839-1965),* İstanbul: 1965, s. 5-7.

[60] Cemil Koçak, "Siyasal Tarih (1923-1950)", *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye (1908-1980),* İstanbul: Cem Yayınevi, 2000, s. 123.

[61] Koçak, a.g.e., s.163.

[62] a.g.e., s. 164.

[63] a.g.e., s.164.

Atatürk'ün ölümü ile sadece Cumhurbaşkanlığı makamı değil aynı zamanda CHP Genel Başkanlığı da boşalmıştı. İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesi ile ilk boşluk doldurulmuş olsa da CHP Genel Başkanını belirlemek için 26 Aralık'ta toplanan Partinin olağanüstü kurultayında İsmet İnönü sadece CHP Genel Başkanlığına getirilmekle kalmıyor aynı zamanda Atatürk'e "Ebedi Şef", İnönü'ye ise "Milli Şef" sıfatı veriliyordu.[64] Bu dönemde adeta içte ve dışta moda haline gelen şeflik sistemi, İsmet İnönü'nün hem sistemin devamlılığını sağlamak hem de kendi düşündüklerini uygulamak için istediği güce ulaşmasını sağlamıştı.[65] Çünkü Cumhurbaşkanı seçildikten hemen sonra hükümette yaptığı bazı değişikliklerle otoritesini arttırırken, Cumhuriyet döneminde değişik nedenlerle ve farklı zamanlarda siyasi hayatı terk etmek zorunda kalmış kişilerle tekrar işbirliği yapılmaya çalışılmıştı. Celal Bayar'ın kurduğu hükümete duyulan güven, bazı siyasal içerikli yolsuzluk davaları[66] nedeniyle sarsılınca, CHP Parti Divanında alınan kararla TBMM seçimlerin yenilenmesine karar vermiş ve 25 Ocak 1939'da Celal Bayar Başbakanlıktan istifa etmişti.[67] Bu dönemde İş Bankası yönetiminin Celal Bayar'a siyasal destek sağlamış olması da dikkatten kaçmamıştı. Cemil Koçak bu desteğin sağlanması ile ilgili, İnönü'nün İş Bankası ile yıllarca süren anlaşmazlıklarının ve çatışmalarının etkisi olduğunu ileri sürmektedir.[68] Celal Bayar'ın istifasından sonra kurulan Refik Saydam Hükümetinin ilk girişimi CHP ile hükümet arasında en son 1936 yılında kurulan ilişkileri yeniden düzenlemek olmuştur. Çünkü İnönü'ye göre CHP'nin devletle olan ilişkilerinin ve siyasal sistem içindeki konumunun tekrar düzenlenmesi gerekiyordu. Bu nedenle 26 Mart 1939'da yapılan genel seçim sonucunda uzun süredir mecliste bulunan bazı kişilerin meclise giremediği de

[64] Feroz Ahmad, Modern Türkiye'nin Oluşumu, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2007, s. 88
[65] Koçak, a.g.e., s. 165.
[66] Gürhan Kınalı, "İkinci Bayar Hükümetini Sarsan Yolsuzluk Hadiselerine İki Örnek: Satie ve İmpeks" *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 2, S. 2, (2017), ss.119-163. s., 126,128. "Atatürk'ün vefatı sonrası İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Celal Bayar bu dönemde Başbakanlık görevine devam etmiş ancak kendi döneminde faaliyete geçen Denizbank bir süre sonra yolsuzluk haberlerinin odağı haline gelmiştir. Soruşturmaların Celal Bayar'ın Başbakanlığı dönemi ve kadrolarına yoğunlaşması onun siyasi gücünün kırılmak istendiği izlenimini doğurmuş ve otoritesi sarsılan Celal Bayar istifaya mecbur olmuştur. Fakat Bayar'ın siyasi inzivaya çekilmesine yarayan yolsuzluk soruşturmaları beraatla sonuçlanmıştır. Bayar hükümetini sarsan yolsuzluk davaları Denizbank soruşturmaları, İmpeks ve Satie Olaylarıdır".
[67] a.g.e., s.165.
[68] a.g.e., s. 167.

görülmektedir.[69] Bu durum İsmet İnönü'nün hükümet ve partiden sonra mecliste de denetim ve otoritesini arttırmıştır.

Seçimlerden sonra 29 Mayıs 1939'da Ankara'da toplanan CHP'nin 5. Kurultayında parti nizamnamesinde yapılan değişiklikle parti içinde bir Müstakil Grup kurulmasına karar verilmiştir.[70] Yapılan düzenlemeye göre partili milletvekillerinden kurultay tarafından seçilen 21 kişinin mecliste bağımsız bir kimlik taşımasına karar verilmişti. CHP'nin meclis grubu toplantılarında görüş bildirme ve oy kullanma hakkı olmaksızın katılacak olan bu gruba mensup olan bu vekiller mevcut toplantılarda fikirlerini ifade ederek oylarını kullanacaklardı.[71] Müstakil Grubun Başkanı da CHP değişmez genel başkanı İsmet İnönü idi. Dolayısıyla İnönü bir yandan CHP'nin politikasını yönlendirmekte diğer yandan da adeta bu politikanın ne ölçüde ve hangi noktalarının denetlenmesi gerektiğini saptamaktaydı.[72] Yıllarca süren bu denemeden istenen sonuç alınamamış, hatta Müstakil Grup hükümete karşı aleyhte ya da çekimser oy kullanamamıştı. Dönemin önde gelen CHP'li politikacıları müstakil grubun aslında CHP'nin gizli meclis grubu toplantılarında yapıldığı kadar dahi hükümeti ve bakanları eleştirmediğini düşünmekteydi.[73] Müstakil Gurubun, İnönü'nün daha önceki siyasal konuşmaları doğrultusunda, hükümet üzerindeki siyasi denetimin artırılması kaygısıyla oluşturulduğu açıktır. Amaç hükümet icraatı karşısında Meclis denetimine daha çok önem vermektir.[74]

İnönü döneminin ve savaş yıllarının şüphesiz en önemli siyasal girişimlerinden biri de Köy Enstitüleri olmuştur. Köy Enstitülerinin kurulmasının altında yatan temel neden kısa sürede çok sayıda köy kökenli öğretmenin devlet bütçesine en düşük derecede yük getirecek şekilde yetiştirilmesi olsa da bu kanunun 17 Nisan 1940'ta

---

[69] a.g.e., s. 167. *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, s. 327. "Yeni Meclis'in "Atatürk'ün zamanındaki bazı arkadaş kırgınlıklarına uğrayan kimseleri de içine alan" bir özellik gösterdiği belirtilmektedir. Altıncı dönem TBMM ilk toplantısını 3 Nisan 1939'da yapmıştır. Atatürk'ün yakın çevresinde yer alan ve İnönü'ye karşı tavırlarıyla bilinen Kılıç Ali, Şükrü Kaya, Hasan Rıza Soyak, Recep Zühtü Soyak, Tevfik Rüştü Aras, Cevat Abbas Gürer, Tahsin Uzer, Hüsrev Gerede, Naşit Hakkı Uluğ gibi birçok ünlü isim meclis dışında bırakılmıştır. "

[70] *CHP Beşinci Büyük Kurultayında Değişmez Genel Başkan İsmet İnönü'nün İrat Buyurdukları Nutuk*, Ankara, 29.05.1939, s. 4.

[71] *CHP Beşinci Büyük Kurultay* Zabıtları, Ulus Basımevi, Ankara, 1939, s. 31-33.

[72] Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam, (1938-1950*), C. 2, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 51.

[73] *CHP Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları*, Ulus Basımevi, Ankara, 1939, s. 74; *Akşam,* 1 Haziran 1939.

[74] Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945*), C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 78-79.

TBMM'nde yapılan oylamasında "sessiz muhalefet" ile karşılaştığı görülmektedir. Çünkü oylamaya pek çok vekilin katılmadığı görülmekteydi.[75] Bu enstitüler aracılıyla öğretmenlerinin yanında 200.000 tarımcı yetiştirmek ve halkın kültürel seviyesi yükseltilerek, köy yaşamını tanıyan ve köye önderlik edebilecek ve ileride CHP'nin bazı atılımlarını savunabilecek ve bu konuda yol gösterebilecek genç öğretmenler yetiştirmek hedeflenmişti.[76] Çünkü savaş yıllarından daha öncesinde planlanmakta olan toprak reformuna destek olacak bir kitleyi ve önderlerini ancak bu sayede oluşturabilirlerdi. Ancak bu girişim savaştan sonra durmuş ve sonra da sessizce ortadan kalkmıştır.

Savaş nedeniyle ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sorunlara çözüm bulunması amacıyla 1940'ın ilk günlerinde Milli Korunma Kanunu adıyla bir kanun kabul edilmiş böylece hükümete ekonomiyi yeniden düzenlemek amacıyla o zamana dek görülmemiş ölçüde geniş yetkiler ve imkânlar verilmişti. Devletin ekonomiye müdahale olanakları bu kanun sayesinde genişliyor, buna karşılık özel girişim adeta devletin vesayeti altına giriyordu.[77] Ancak bu kanunla özel girişimin zarara uğramaması için bazı önlemler alınmış olsa da kanun maddeleri oldukça muğlak ifadelere sahipti. Bu nedenle de bu tür önlemlerin ne ölçüde etkili olabileceği belli değildi. Milli Korunma Kanunu uygulaması, Refik Saydam Hükümeti döneminde fiyatların kontrol edilmesinde nispeten fayda sağlamış olsa da ekonomik sorunlar günlük yaşamı etkilemeye devam etmişti.[78] Refik Saydam'ın ani ölümü üzerine kurulan Şükrü Saraçoğlu Hükümeti döneminde bu kanunla ilgili bazı uygulamalardan vazgeçilmiş, ekonomi ve fiyatlar üzerinde devletin müdahalesi ve denetimi bir ölçüde kaldırılmış ancak yine de savaş yıllarında büyük kazançlar sağlayanlar olmuştu. Bu nedenle gelir dağılımının yeniden düzenlenmesi, sosyal adaletin sağlanması ve yüksek kazanç sahibi olanlardan vergi alınabilmesi için yeni önlemler düşünülmüş ve kentlerdeki savaş zenginlerinden "Varlık Vergisi" kırsal kesimdeki savaş zenginlerinden ise "Toprak Mahsulleri Vergisi" alınmasına karar verilmişti.[79] Varlık Vergisi ile savaşın başından

[75] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: VI Cilt, 10, İçtima: 1, Kırk birinci İnikad 17-IV-1940, s. 70:92,92,99:102
[76] Koçak, a.g.e., s. 169.
[77] a.g.e., s. 170.
[78] a.g.e., s. 170.
[79] İbrahim, İnci, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Varlık Vergisi Uygulaması", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10.02 (2012), ss. 272-290, s.279.

itibaren elde edilen serbest kazançlara devlet tarafından el konulmasına olanak veren bir düzenleme gerçekleştirilmişti. Bu yasa bütün savaş zenginlerinin vergilendirilmesinin öngörmüş olsa da uygulamada, Müslüman Türklere hoşgörü gösterilirken ekonomide önemli rolleri olan gayrimüslim azınlıklara daha katı davranılmıştı.[80] Kırsal alanda biriken servetin yeniden geri alınması için düşünülen "Toprak Mahsulleri Vergisi" ise eski aşar vergisinin bir benzeri olarak uygulanmaya konmuş ve zirai gelirlerin vergilendirilmesine olanak sağlamıştı. Savaşın sonuna doğru gelirken ekonomik ve sosyal sıkıntılar basında da yer almaya başlamış ve yönetimin ekonomik konularla ilgili yetersiz kalışı ile ilgili haberler bu dönemde sık sık gündeme taşınmış ve yapılan uygulamaların demokrasi ile bütünleşmediği ifade edilmişti.[81] Basında dikkat çeken önemli noktalardan biri de 1943'ün sonuna doğru Celal Bayar'ın Varlık Vergisi hakkında meclis grubunda yapmış olduğu konuşma ve öneri olmuştur.[82] Dolayısıyla bu verginin parti içinde de hoşnutsuzluk yarattığı, ekonomik ve sosyal sıkıntıların oldukça arttığı görülmektedir. Ancak bu konuda asıl önemli nokta önergenin kendisinden çok, önergenin Bayar tarafından verilmiş olmasıydı. Çünkü Celal Bayar 1939'da Başvekillikten ayrıldıktan sonra ne CHP içinde ne de TBMM'nde aktif bir rol almamıştı. Böyle bir ortamda 1944 yılının Mart ayında CHP meclis grubunda Şükrü Saraçoğlu hükümeti için yapılan güven oylamasında hükümete 251'e karşı 57 ret oyunun verilmiş olması dikkat çekiciydi.[83] Bu döneme kadar CHP Meclis Grubu görüşmelerinde ele alınan konuların özeti Ulus gazetesinde tüm kararların üyelerin ittifakı ile alındığı belirtirken ilk kez grup toplantısındaki tartışmalar ve hükümet için yapılan güven oylamasında kullanılan red ve kabul oyları resmi bir tebliğ biçimde yayınlanmıştı.[84] Bu suretle siyasal gelişmelerden basın ve kamuoyu da haberdar edilmekteydi.

İsmet İnönü, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru ülkede demokrasiden ve demokrasi ilkelerinin giderek geliştirildiğinden söz etmekteydi. 1 Kasım 1944'de TBMM'nin yeni toplantı yılını açarken şunları söylemişti:

[80] İnci, a.g.e., s. 281.
[81] Koçak, a.g.e., s.173.
[82] a.g.e., s.173.
[83] a.g.e., s.173.
[84] a.g.e., s.173.

"Devlet idaresinin zor senelerinden birini dikkatli, verimli çalışmalarınızla geçirdik. Önümüzdeki senenin şartları da çok nâzik olacaktır. Büyük Meclisin, içerde ve dışarda rastlayacağımız ehemmiyetli vaziyetleri doğru kavrayışla ve isabetli tedbirlerle kıymetlendireceğine emniyetim vardır.(...) Devlet işlerini size açık olarak söylediğim gibi Türkiye Cumhuriyeti, iç idaresinde sağlam, demokratik ve 'millî bir siyaset takip eder. Bütün vatandaşlar için eşit bir adaleti, fikir ve vicdan hürriyetini samimî olarak esas tutan bir anlayıştayız. (...) Hükümet işleri Büyük Millet Meclisinin kesiksiz kontrolü altında, iç ve dış politikada her yapılan, milletin gözü ve bilgisi önündedir. Hiç bir hakikat Türkiye'de milletten gizlenemez. Bu kürsüden vakit vakit Hükümet icraatına karşı yükselen sözlerin her zaman tasvip ve takdir sesleri olmadığını gösteren örnekler sayısızdır."[85] diyerek Türkiye'nin iç politikasında tam olarak demokratik bir siyasete geçiş yapılacağını ve bu durumun kanunlarla koruma altına alınacağını, mecliste dile getiriyor, milletin tam olarak egemenliğini ele alması gerektiğine vurgu yapıyordu.

Almanya'nın savaştan çekildiği dönemde Türkiye'de, Saraçoğlu hükümetinin TBMM'ye sunduğu (Mayıs 1945) "yedi" aylık bütçenin görüşmelerinde, ekonomik sıkıntıların da etkisiyle CHP Hükümeti ilk defa bu kadar alışılmadık bir muhalefet ile karşılaşmış ve muhalefet eden vekiller kendi içlerinde bir güç oluşmasına ortam hazırlamışlardı. Bu dönemde Adnan Menderes, Emin Sazak ve Refik Koraltan'ın da hükümeti eleştiren tavırları etkisini göstermiş Aydın Milletvekili Adnan Menderes mali durumun iyi gitmediğini, kendisinin bu konuda iyimser olmadığını ve bu nedenle savaştan sonra, ekonomi alanında gereken atılımların hükümet tarafından yapılamayacağını vurgulamıştı.[86] Refik Koraltan'da mecliste kötümser bir tablo çizerek *"Bu bütçenin uygulamasını hangi kurula emanet edeceğiz?"*[87] diyerek hükümete güven duymadığını ve savaş sonrası dönemde var olan hükümetin iktisadi politikalarda çok büyük bir güven vermediğini anlatmıştı. Bu tarz eleştirilerden sonra geçici bütçe oylamasına "77" vekil katılmamış, katılanlar içinde ise "5" e karşı "368" oyla hükümetin geçici bütçesini kabul etmişti. TBMM'deki "5" olumsuz oyun sahibi Celal Bayar, Adnan Menderes, Emin Sazak, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü idi. Böylece, çok geçmeden Demokrat Parti'nin kurulmasına varacak Dörtlü Takrir (Önerge) sahipleri kendilerini

[85] TBMM Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 7, İçtima: 2, C., XIV, İnikat: 1, Ankara, 1. XI. 1944, s. 2-8.
[86] Tökin, a.g.e., s. 5-7.
[87] a.g.e., s.7.

belli etmiş ve CHP içerisinde bir bölünmenin yaşanacağının sinyallerini vermişti. Giderek artan eleştiriler ve hükümetin sunduğu tekliflere verilen olumsuz oyların artması üzerine CHP liderleri, hükümette ve parti yönetiminde bir takım değişiklikler yapma gereği duymuş eleştirilerin odağı haline gelen Ticaret Bakanı Celal Sait Siren, görevden ayrılmak durumunda bırakılmış yerine Raif Karadeniz Ticaret Bakanı olmuştu.[88] 1945'te yaşanan bu gelişmeler, bir grup vekilin CHP içinden kopmaya yöneldiğinin ciddi belirtileri idi. Bu durumu güçlendiren ve hızlandıran en büyük etken de Milli Şef İnönü'nün, çok partili siyasal yaşama geçme kararını vermiş olmasıydı. İsmet İnönü, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru demokrasiden ve demokrasi ilkelerinin giderek geliştirildiğinden söz etmekteydi. Dikkati çeken, 1944 sonlarında yalnız Cumhurbaşkanı ve CHP Genel Başkanlığı görevinde olan İsmet İnönü'nün değil, basında da demokrasiden ve demokrasinin yararlarından söz edilmeye başlanmasıydı. Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde görevli olan Pertev Naili Boratav, Behice Boran, Niyazi Berkes, Mediha Berkes ve kısmen de olsa Muzaffer Şerif Başoğlu gibi aydınların düşünceleriyle şekillenen Adımlar Dergisi dönemin aydın grupları arasında dikkat çekiyor, sanat ve edebiyat dergisi olarak bilinen Yurt ve Dünya Dergisinde de ırkçılık, faşizm, demokrasi ve özgürlük gibi konulara yer verilmeye başlanıyordu. Yurt ve Dünya dergisinin Aralık sayısındaki *"Günün Terimleri: Demokrasi"*[89] başlıklı yazıda bütün dünyayı etkileyen bu savaşın sonuçlanmasıyla faşist yönetimlerden, demokratik yönetimlere geçileceğine vurgu yapılmaktaydı. Ancak bunun toplumun belli bir zümresinin çıkarlarına göre hareket eden bir demokrasi değil, halkın tamamını içinde barındıran ve kapsayan çelişkili olmayan bir demokrasi olması gerektiğini vurguluyorlardı.[90]

Her geçen gün mecliste ve kamuoyunda artan eleştiriler karşısında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, bazı vekilleri Çankaya'ya davet ederek onlara demokrasilerde birden fazla siyasi partinin bulunmasının gerekli olduğunu belirterek: "*Bu eksiği tamamlayacağız. Bu kadar devrim yapmış olanlar bunu da başaracaktır. Bu kuvveti ben kendimde görüyorum. Yalnız '10' yıllık bir uğraş ister. Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan bütün uluslar, Sırplar, Bulgarlar, Yunanlılar hatta Araplar ve Mısır becerirler de Türkler yapamazlar mı?(...) İkinci partiyi koruyacağım, büyük*

[88] Turan, a.g.e., s. 205.
[89] *Yurt ve Dünya*, Aralık 1944
[90] Turan, a.g.e., s. 207.

partiye ezdirmeyeceğim. Bu parti Meclis'te kurulursa, ona karşı da durumumuz aynı olacaktır."[91] Diyordu. Esasında Milli Şef İnönü, yalnızca tek partili siyasi sistemi sona erdirmeye karar vermemiş aynı zamanda "*memleketi büyük sarsıntılara düşürmeden çok partili rejime eriştirmek için inançlarını ve maddi, manevi koltuklarını feda etmeyi de kabul"* etmiştir.[92]

Yeni gelişmelerin yönetimin denetimi dışına çıkmasına karşı tedirgin olunan bu süreçte İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1945 tarihli konuşmasında da bu yeni durum kendini gösteriyordu. İnönü bu konuşmasında memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensiplerinin daha geniş ölçüde hüküm süreceğine vurgu yaparak tek parti döneminde kurulan partilerin kapatılmalarının bir hata olduğunu açıklamıştı. Bu dönemde ülke gündeminde olan bir başka konu da "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" idi.[93] TBMM görüşmelerinde bu yasa 345 üyenin bulunduğu oturumda 345 oyla kabul edilmiş olsa da bu yasa tasarısının tartışılması sırasında, gerek CHP gerekse meclis içinde önemli bir muhalefetin açığa çıktığı anlaşıldı. Bu kanunun temel amacı, topraksız ya da toprağı olmayan kırsal kesimde yaşayan köylülere toprak vermek, kredi ve tarımsal olanaklar sağlayarak köylünün ihtiyaç duyduğu bazı araçları sağlayarak, toprağın sürekli olarak kullanılmasına güvence sağlamaktı.[94] Köylülere verilmesi gereken topraklar devlet arazileri, göl, bataklık gibi alanların kurutulması ile sağlanacak olan arazilerdi. Bu alanların yeterli gelmediği yerlerde ise özel toprakların kamulaştırılarak dağıtılması öngörülmüştü.[95] Bu yasaya TBMM içinde karşı çıkanlar geniş topraklara sahip olan Adnan Menderes ve Emin Sazak olmuştur. Mayıs 1945'te bu kanunun görüşülmesi esnasında mecliste konuşma yapan Adnan Menderes, TBMM'nde yapmış olduğu bir konuşmasında sıkıntıları şu şekilde özetlemişti:

"Hükümetin tasarısının 15 senedir olgunlaştığı Tarım Bakanınca ifade olunmasına rağmen iyi bir hazırlık mahsulü değildir. Böyle bir kanunun tatbikini sağlayacak müesseselerin temelleri atılmamış, vasıtalar yaratılmamış, elamanlar yetiştirilememiş ve gereken teşkilâtın kurulması dahi derpiş edilmemiştir. Hükümet

[91] Barutçu, a.g.e., 1977, s. 285.
[92] Samet Ağaoğlu, *Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri: Bir Soru*, İstanbul: 1972, s.146.
[93] Taner Timur, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş,* İstanbul: İletişim Yayınları, 1991, s. 11.
[94] Erdal İnce, "1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Türk Siyasal Yaşamına Etkisi", (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,* 2008, s. 21.
[95] Eroğul, a.g.e., s. 9-10.

tasarısının dayandığı mucip sebepler yerinde, değildir. Geçici Komisyonun hazırladığı metinle, Hükümet tasarısının birçok hatalı ve zararlı hükümleri tadil edilmiş ve yurddaşa teminat verecek ve tatbikatı kolaylaştıracak birçok yeni hükümler ilâve olunmuştur. İkinci müazkereden sonra bazı maddelerin üçüncü defa müzakeresi usule ve İç tüzüğe aykırı olduğu gibi yapılan tadilâtta zararlı olmuştur. Tarım Bakanlığının Toprak Kanunu muvacehesinde on sene evvelki düşünüşleriyle bugün Hükümetçe huzurunuza getirilen tasarı arasında külli fark vardır. Vaktiyle Tarım Bakanlığı namına o raporu yazan Sayın Hatipoğlu, elimizdeki tasarıyı hazırlayan Tarım Bakanı Hâtipoğlu ile tezad halindedir. Onun için tasarının üçüncü müzakeresinde yapılan son değişiklerin tashih edilmesi için tasarının tekrar Geçici Komisyona iadesini arz ve bu teklifimin kabulünü istirham ediyorum."[96] diyerek bu tasarı ile ilgili aleyhte fikirlerini belirtmiş ve özellikle hükümetin isteği yönünde hazırlanan bu kanunun demokrasi prensibine aykırı olduğunu ve büyük arazilerin kamulaştırılarak küçük parçalara bölünmesinin üretimi azaltacağını ve ülke ekonomisini olumsuz yönde etkileyeceğine vurgu yapmıştı.[97] CHP içinde iyice belirginleşen muhalif fikirlere rağmen "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" 11 Haziran 1945 tarihinde TBMM'nden geçmişti. Böylece toprağı olmayan ya da az olan Türk çiftçisinin ailesiyle beraber işgüçleri değerlendirilirken aynı zamanda geçimi sağlayacak ölçüde toprak edinmeleri amaçlanmıştır. Bu kanun daha sonrasında siyasal ve ekonomik açıdan pek çok gelişmeye neden olduğu gibi aynı zamanda CHP içinde oluşan muhalefetin gün yüzüne çıkmasını sağlayarak çok partili hayata geçişte önemli etkisi olmuştur.[98]

Ülke gündeminin "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" ile dolu olduğu günlerde II. Dünya Savaşı sonrasında demokrasiye geçilmesini isteyen bazı çevreler de ABD'nin yalnızca demokrasi ile yönetilen ülkelere yardım yaptığı görüşünü ileri sürmüş, Tan ve Vatan gazeteleri ile Yurt ve Dünya Dergisi ayrıca Görüşler Dergisinin yayınlarında bu ifadeler savunulmaya devam etmişti. Diğer yandan CHP yöneticileri de savaş sonrası dönemde bu baskıyı üzerlerinde hissetmeye başlamıştı. İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1945

[96] T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem: 7, Cilt.17, Toplantı:2, Elli beşinci birleşim 16- V- 1945, s. 117.
[97] Enis Şahin- Bilal Tunç, Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP – CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947), *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi,* C.1, S.2, (2015), ss.31-69, s.39. Bkz. Erdal İnce, "1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Türk Siyasal Yaşamına Etkisi" (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2008, s. 66.
[98] Mehmet Asım Karaömerlioğlu, "Bir Tepeden Reform Denemesi: Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Hikâyesi, *Birikim Dergisi,* 107, İstanbul, Mart 1998, s. 1.

günü yapmış olduğu konuşmanın ardından ülke gündeminde çok partili hayata geçilmesi tartışmalarının yapıldığı süreçte CHP içindeki dört milletvekili meclise bir önerge vermişti. Önerge sahipleri oldukça dikkat çekici isimlere aitti. Kurtuluş Savaşı'nda ve Türk siyasal yaşamında Atatürk döneminde Başbakanlık yapmış olan Celal Bayar, Türkiye'nin çağdaşlaşmasında ve ülkede gereken yasaların çıkarılması sürecinde etkili olan Refik Koraltan, son yıllarda sesini duyurmaya başlayan Adnan Menderes ve bilimden siyasete geçiş yapmış olan Fuat Köprülü tarafından verilmiş olması kadar içeriği de çok önemliydi. Bu önerge 7 Haziran 1945'te Fuat Köprülü tarafından, TBMM Başkanı Kazım Özalp'e verilmişti. Önerge, kuruluşundan başlayarak Cumhuriyetin ve CHP'nin en köklü ilkesinin demokrasi olduğunu belirtmekteydi. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin kurulduğu andan itibaren, demokrasi prensibine önem verdiğini ve Türk milletinin ancak demokrasi ilkelerinin tam olarak uygulanmasıyla saadete ulaşacağını dile getiriyor ve özellikle CHP üyeleri içinde de bu ilkelere inananların çoğunluk olduğuna vurgu yapılıyordu.[99] Önerge sahipleri, sahip oldukları demokrasi inancıyla ulusça özlenen amaca ulaşmak için gerekli gördükleri önlemlerin alınması gerektiğini bir borç olarak görüyordu. 1924 Anayasası'nın demokratik bir anayasa olduğu vurgulanıyor ancak İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı sorunlar nedeniyle siyasal özgürlüklerin sınırlandırıldığına ve Anayasa'nın "*demokratik ruhundan biraz uzaklaşıldığına"*[100] değiniliyordu. Bütün dünyada özgürlük ve demokrasi akımlarının zafer kazandığı dönemde, Anayasamızdaki demokratik ruhu açığa çıkarma zamanının geldiğine inanan "dörtler" bunun gerçekleşmesi için alınması gereken tedbirleri üç madde olarak sıralıyorlardı:

a) TBMM'nin denetlenmesinin yalnız 1924 Anayasası'nın şekline değil, ruhuna da uygun olarak sağlanması,
b) Yurttaşların Anayasaya dayanan siyasal hak ve özgürlüklerinin gerektirdiği durumlarda kullanabilmeleri için imkân tanınması,
c) Partilerin siyasi faaliyetlerinin Anayasaya uygun olacak şekilde tekrar belirlenmesi istenmekteydi.

Önerge sahipleri, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 19 Mayıs konuşmasında demokrasi ilkelerine siyasal yaşamda daha çok yer verileceğini açıklamasının

[99] Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 1, s. 210.
[100] a.g.e., s. 210.

kendilerine, bu önerileri yapmada güç verdiğini de belirterek, önergelerinin CHP grubunun açıkoturumunda görüşülmesini istedi. Bu nedenle bu önerge, ilk olarak CHP Genel Yönetim Kurulu'nda ele alındı. Ancak CHP grubu içinde önergeye sıcak bakmayan vekillerin varlığı Dörtlü Önergenin reddedilmesine neden oldu. Gerekçe olarak ta *"yasalarda istenen değişikliklerin usulüne göre hazırlanmış bir önerge ile ele alınabileceği, tüzük değişikliklerinin ise ancak kurultayda görüşülebileceği*"[101] belirtildi. Öte yandan kamuoyu ve basında da çok partili sisteme geçmenin yararları ve doğuracağı zararlar konusunda tartışmalar başlamıştı. Gazeteler iktidar yanlıları ve karşıtlar olarak ayrılmıştı. Bu ortam Türkiye'de, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra üçüncü kez çok partili hayata geçme kararının alınması sonrasında oluştu. Öyle ki Türkiye'de çok partili hayata geçilen 1945 yılından 1950 seçimlerine kadar ki beş yıllık süreçte CHP dışında pek çok parti kurulmuştu. Ancak bu partilerin bazıları tabela partisi olarak nitelendirilmiştir.[102]

Meclis kürsüsünden zaman zaman Hükümetin çalışmalarına karşı yükselen sözlerin tasvip ve takdir sesleri olmadığına değinen İsmet İnönü, Meclisin vatanseverliği ve vatan için hayırlı olan bütün eleştirilerin faydalı olduğuna değinmekten de geri durmuyordu. İdarenin bütün manada halk iradesi olduğuna ve bu idarenin, demokrasi prensiplerini Türkiye'nin bünyesine ve şartlarına göre şekillendiğini ifade eden İnönü, Büyük Millet Meclisi'nin ve Cumhuriyet Hükümetinin gücünü milletin menfaat ve faydası yolunda harcadığına vurgu yapıyordu.[103]

Milli Şef İnönü, bu yönde gerçekleştirdiği konuşması ile 7 Temmuz 1945 yılında Nuri Demirağ tarafından kurulmuş olan Milli Kalkınma Partisini yeterli görmediğini ifade etmekte, güçlü bir muhalefet partisinin kurulması konusunda CHP içinde bir hizip şeklinde muhalefet eden milletvekillerini teşvik etmekteydi. Türkiye'nin çok partili hayata geçme aşamasında ülke içindeki ve dışındaki faktörler çok farklı olsa da bu süreçte yeni siyasi partilerin kurulmasında ve Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçilmesinde İsmet İnönü'nün payı yadsınamaz. Öyle ki İsmet İnönü bu süreçteki faaliyetlerini, Türk

[101]Nasrullah Uzman, "Adnan Menderes ve M. Fuad Köprülü'nün Cumhuriyet Halk Partisi'nden İhraçları." *Tarih Araştırmaları Dergisi* 36.62 (2017): ss. 205-228, s. 208; Eroğul, a.g.e., s.19.

[102] Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 1, s.209-215. "Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (24 Mayıs 1946), Liberal Demokrat Parti (11 Mart 1946), Çiftçi ve Köylü Partisi (24 Nisan 1946), İslam Koruma Partisi (19 Temmuz 1946), Türk Muhafazakar Partisi (8 Temmuz 1947), Türkiye Yükselme Partisi (3 Temmuz 1948), Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi (30 Eylül 1949)".

[103] *İnönü'nün Söylev ve Demeçleri, (1919-1946),* C.1, Ankara, 1946, s. 400.

ulusu için gerçekleştirdiği ikinci eseri olarak değerlendirmiştir. 1946 yılındaki bir konuşmasında *"Bütün siyasi ve askeri hayatımdaki vazifelerin hiçbirini kale almadan diyebilirim ki, öldüğüm zaman Türk milletine iki eser bırakmış olacağım: Bunlardan biri köy okulları, diğeri de çok sayıda (müteaddid) partilerdir"*[104] Demiştir. Çok partili hayata ve demokrasiye geçişte zamanın iyi hesaplanmadığını, bu dönemde Türkiye'de kurulacak partilerin önceden görevlendirilerek kurulmaları gerektiği konusunda eleştirilere Erdal İnönü, İsmet İnönü'nün şöyle cevap verdiğini aktarmıştır:

"Hep o yolu denedik. Birisini seçip, gel sen parti kur dersek, bu ciddi bir hareket olmuyor. Yararlı olmadığı görülüyor. Yasal dayanakları da daha önce hazırlama düşüncelerinize gelince, bu hiçbir zaman bitmeyecek bir gayrettir. Çok partili rejime geçişe ne zaman başlarsak da çeşitli güçlükler o anda karşımıza çıkacaktı. Bunu yaşayıp görmedikten sonra, önceden öğrenmek gibi bir tutum takınmak olmaz!"[105] Bununla birlikte çok partili düzene geçişte, zorlukların yanı başında bazı dış etkenlerin de rol oynaması, Türk demokrasisini *"doğuştan özürlü"*[106] kalmasa bile partiler arası tartışmalarda bazı aksaklıkların yaşanmasına neden olmuştu. Ancak netice itibariyle demokrasi bir kültür meselesiydi ve bir anda gerçekleşmesi, kamuoyunda hemen kabul görmesi, Cumhuriyetin ilk yıllarında devletin kurucuları tarafından da beklenmemekteydi.

1 Kasım 1945'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış konuşmasını yapan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü; Türkiye'de büyük devrimlerin 1923'ten 1939'a kadar gerçekleştirilmiş olduğunu ve demokrasi usullerinin hesaplarının yapılırken, altı yıldır devam eden bir dünya savaşı içinde bulunulduğunun unutulmaması gerektiğine vurgu yaparak *"(...) îç idaremizin hiçbir safhasını, içerde gürültüden korkarak ve dışarıya gösteriş ve kendimizi beğendirme gayretine düşürek düzene koymayacağız"*[107] demekteydi. Böylece yeni siyasi parti kuracak olan kişileri cesaretlendirmek istemişti.[108] Oysa Nuri Demirağ adında bir iş adamı 7 Temmuz 1945'te Milli Kalkınma Partisi adıyla bir parti kurmak için İçişleri Bakanlığı'na başvurmuş ve 18 Temmuz 1945'te bu parti

[104] Erdal İnönü, *Anılar ve Düşünceler*, 1. Baskı, İstanbul: 1996, s. 94.
[105] *Cumhuriyet,* 26.IX.1984.
[106] Çetin Yetkin, "II. Dünya Savaşı Bitiminde Çok Partili Düzene Geçişte Temeldeki Bozukluk", *Atatürkçü Bilinç*, C. I, S. 1, (Ocak 1994) , s.7.
[107] TBMM Tutanak Dergisi, C.20, Dönem: VII, Toplantı 3, Birinci Birleşim, 1.XI.1945, s. 9.
[108] Ahmad, a.g.e., s.15.

kurularak siyasette yer almıştı. Milli Kalkınma Partisi siyasette önemli bir mevkiine gelmemiş olsa da bu dönemin ilk muhalefet partisi olma özelliğini kazanmıştır. Parti kurucuları Nuri Demirağ, Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Altınhan'dır.[109] Parti, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde şubeler açmış olsa da katıldığı seçimlerde bir başarı sağlayamamış ve kurucu Nuri Demirağ, 1954 seçimlerinde Demokrat Parti'den bağımsız aday olarak meclise girmiştir. Nuri Demirağ'ın ziyaret ettiği bölgelerde sık sık gerçekleştirmiş olduğu yemekli davetler partinin kamuoyunda *'kuzu partisi'* diye anılmasına neden olmuş ve 22 Mayıs 1958'de de feshedildiği açıklanmıştır.[110]

İsmet İnönü'nün 1945'te yaptığı bu değerlendirme, CHP içinde başlayan eleştirilerin yansıması olarak görülmüştür. Çünkü daha savaş bitmeden 1943'te CHP içinde karşıtların ve kırgınların sayısı giderek artmaktaydı. Özellikle 1939'da Başbakanlıktan ayrıldıktan sonra adından hiç söz edilmeyen Celal Bayar, bu dönemde varlığını tekrar göstermeye başlamış ve meclis içinde hizipleşmelere neden olduğu gibi hükümetin savaş yıllarında takip ettiği iktisadi politikaları eleştiren tavırları da dikkat çekmekteydi. Atatürk'ün çevresinde yer almasına rağmen, İnönü'nün Cumhurbaşkanı oluşuyla yönetimden uzak kalanlar bu dönemde yavaş yavaş Celal Bayar'ın etrafında toplanmaya başlamıştı.[111] Celal Bayar'ın, bu dönemde hükümeti eleştiren tavırları da kısa zamanda bazı milletvekillerini yanına çekmişti.

1945 itibariyle Türkiye'de siyasal yaşamda yeni oluşumlar ortaya çıkarken, İsmet İnönü 1 Kasım 1945'te yaptığı bu konuşmada *"(...)Bizim tek eksiğimiz, Hükümet Partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda, memlekette geçmiş tecrübeler vardır. (...) O zamana kadar bir karşı partinin kendiliğinden kurulabilip kurulamıyacağını ve kurulursa, bunun Meclis içinde mi, Meclis dışında mı, ilk şeklini göstereceğini bilemeyiz. Şunu biliriz ki, bir siyasi kurul içinde prensipte ve yürütmede arkadaşlarına taraftar olmıyanların hizip şeklinde çalışmalarından fazla bunların, kanaatleri ve programları ile açıktan durum almaları siyasi hayatımızın gelişmesi için daha doğru yol; | milletin menfaati ve siyasi olgunluğu için daha yapıcı bir tutumdur."*[112] Demekteydi. İsmet İnönü bu konuşmasıyla Cumhuriyet yönetimlerinde demokratik bir

[109] Tunaya, a.g.e., s. 638-640.
[110] Erdoğan Teziç, *Siyasi Partiler,* İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1976, s. 253-255.
[111] Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C. 4, Bölüm 1, 1.Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999, s. 204.
[112] TBMM Tutanak Dergisi, Dönem VII, Toplantı 3, Cilt 20, Birinci birleşim, 1.XI.1945, s. 7-9.

karakter bulunması gerektiğini vurguladıktan sonra basının ve CHP içinde hükümete muhalefet edenlerin izlediği yöntemlerden yakınarak, hürriyet ve demokrasinin kanun yolu ile bulunması gerektiğine işaret etmişti. Daha sonra ise 1947'de gerçekleştirilecek olan genel seçimlerin tek dereceli olarak yapılacağını ve bu süre içerisinde yeni siyasi partilerin kurulmasına olanak tanınacağını belirtmişti.[113]

İsmet İnönü'nün bu konuşması kuruluş aşamasında olan bir partinin ön duyurusu gibi algılanmıştı. Çünkü Celal Bayar, 17 Eylül'de milletvekilliğinden istifa etmiş olsa da CHP'den istifa edememişti. Bu durum halen CHP'ye bağlılığının göstergesi olarak kabul edilebilir. Bayar'ın milletvekilliğinden ayrıldığı dönemde parti içindeki eleştirilerle yetinmeyip, Vatan gazetesinde yazdığı yazılarla dikkat çeken Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'de disiplin kuruluna sevk edilerek 21 Eylül'de CHP'den çıkarılmışlardı.[114] Refik Koraltan'da arkadaşlarının partiden çıkarılmasının tüzüğe aykırı olduğunu savununca O da, 2 Ekim günü partiden çıkarılmıştı. Bu zamana kadar sadece vekillikten ayrılan Celal Bayar, 1 Aralık 1945'te yeni bir parti kuracaklarını basına açıklamış ve 3 Aralık'ta kendisi için zor bir karar olsa da CHP'den ayrılmıştı.[115]

Metin Toker'in aktardığına göre 4 Ocak 1946'da Cumhurbaşkanlığının çağrısı ile Çankaya'da İsmet İnönü ile görüşen Bayar, kuracakları partinin programını İnönü'ye sunarak onay almıştır.[116] 7 Ocak 1946'da da Refik Koraltan'ın, İçişleri Bakanı Hilmi Unan'a verdiği dilekçe ile Demokrat Parti resmen kurulmuştur. Parti kurucuları Dörtlü Önerge sahipleri Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'dı.[117]

Partinin tüzüğünde kuruluş amacı şu şekilde saptanmıştı:

Madde 1- "Siyasi hayatımızın birbirine karşılıklı saygı gösteren partilerle idaresi lüzumuna inanan Demokrat Parti, Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasimizin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesine ve umumi siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetle yürütülmesine hizmet maksadıyla kurulmuştur."[118]

---

[113] TBMM Tutanak Dergisi, Dönem VII, Toplantı 3, Cilt 20, Birinci birleşim, 1.XI.1945, s. 7-9.
[114] Eroğul, a.g.e., s. 11.
[115] a.g.e., s. 12.
[116] Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları: Tek Partiden Çok Partiye (1944-1950)*, 2. Baskı, Ankara: 1991, s.112.
[117] Eroğul, a.g.e., s.26.
[118] Demokrat Parti Tüzüğü, *Demokrat Parti Tüzük ve Programı*, Ankara: 1946, s. 28.

Demokrat Parti tüzüğünde başlıca üç organ öngörülmüştü. Bunlar: Parti Başkanı-10 kişiden oluşan Genel Yönetim Kurulu- Merkez Haysiyet (Onur) Kurulu. Bu organların iki yılda bir toplanacak olan büyük kongre tarafından seçilmesi kararı alınmıştı. Milletvekillerini belirleme yetkisi Genel Yönetim Kurulu'na verilmişti. Parti'nin taşra teşkilatı ise CHP'ye benzer şekilde İl-İlçe-Bucak-Ocak olarak oluşturulmuştu. İlk toplanacak kongreye kadar da Parti Genel Başkanlığı'na Celal Bayar seçilmişti.

Partinin programında anayasada yer alan ilkelere bağlı olduğu açıkça belirtilerek devletçilik ve laiklik kavramlarına, partinin felsefesine uygun yeni yorumlar getirilmişti. Ayrıca parti programının 3. Maddesinde *"Partimiz, demokrasiyi, milli menfaate ve insanlık haysiyetine en uygun prensip olarak tanır ve Türk milletinin siyasi olgunluğuna inanır"*[119] denilerek partinin demokrat ve sosyal adaletçi tarafına vurgu yapılmıştı. Madde 4'te de "*Geniş ve ileri manasıyla demokrasi, bütün devlet faaliyetlerinde milli iradeyi ve halkın menfaatini hâkim kılmak, yurttaşın ferdi ve içtimai (bireysel ve toplumsal) bütün hak ve hürriyetlerine sahip olmasını gerçekleştirmek, yurttaşlar arasında hukuk eşitliğini, karşılıklı sevgi ve saygıyı ve iktisadi menfaatlerde ahengi sağlamaktır*"[120] denilmekteydi. Dikkati çeken esas yenilik DP'nin her alanda sendika kurmasına ve işçilere grev hakkı tanıyacağına ilişkin hüküm idi. (Madde 7) Çalışma grupları arasında işbirliğini savunacağını vurgulayan Demokrat Parti, böylece programını iki temel ilkeye dayandırıyordu. *"Siyasette demokrasi, ekonomi de liberalizm"* söylemi üzerine kurulan bu yeni siyasi partinin 1930'ların Serbest Cumhuriyet Partisi doğrultusunda ortaya çıktığı anlaşılıyordu.

CHP'nin takip ettiği devletçilik ilkesi 1937'de anayasaya girdiği için Demokrat Parti kurucuları, ekonomik hayatta özel teşebbüs ve sermaye faaliyetlerinin esas olduğu, kesin zorunluluk bulunmadıkça piyasalara karışılamayacağı vurgulanan programda verimlilik gözetilerek devlet kuruluşlarının özel girişime devredebileceğini de belirtilmişti. Ülke kalkınmasına tarım kesimine ve çiftçilere de önem verileceği vurgulanmıştı.

[119] Demokrat Parti Tüzüğü, *Demokrat Parti Tüzük ve Programı*, Ankara: 1946, s. 28.
[120] a.g.e., s. 28.

Laiklik konusunda da CHP ile farklı yorumlarda bulunan Demokrat Parti programında *"laikliğin din düşmanlığı"* olarak yorumlanamayacağını gündeme getirerek, CHP'nin var ola gelen uygulamalarını eleştiriyor, din özgürlüğünün kutsal olduğunu ve kesinlikle dokunulamayacağına vurgu yapıyordu. Bu nedenle dinin vatandaşlar arasındaki birlik ve dayanışmayı bozacak şekilde, siyasete alet edilmemesi gerektiğini ve serbest düşünceye karşı taassup duygularının ortaya çıkarılmasına kesinlikle müsamaha gösterilmemesi gerektiğini programının 14. Maddesinde dile getiriyordu.[121] Böylece Demokrat Parti'nin kurucuları, laiklik kavramını, sadece din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması olarak değil, aynı zamanda siyasetin de dine karıştırılmaması, akıl ve bilimin ön plana alınması konusuna getiriyordu. Ancak bir taraftan bu cümleler kurulurken diğer yandan din öğretiminin yapılması gerektiğini dile getirerek kamuoyunun desteğini arkasına alıyordu. Öyle ki dini bir öğretime geri dönülmesini ve Cumhuriyetin kurulmasından beri yaşanan bu eksikliği gidermek için de ilahiyat fakültesine benzer kurumların açılması gerektiğini de savunuyorlardı. Bu dönemde üniversitelerin özerkliği gündemde bile değilken üniversitelerin özerk olmasını öneriyorlardı. Oldukça ayrıntılı olarak hazırlanan DP programında, herhangi bir suçtan yargılananlarla, cezalarını çekmekte olan tutukluların bir arada yaşamamaları için cezaevleri ve tutukevlerinin ayrılması ve çocuk suçlular için çocuk mahkemelerinin kurulması gerektiği önerilmişti.(madde 31-32)[122] Hazırlanmış olan programın pek çok unsuru halk yığınlarını arkasına alabilecek nitelikler taşımaktaydı.

Demokrat Parti'nin resmen kuruluşu ile İsmet İnönü'nün isteği gerçekleşmiş ve CHP karşısında, CHP'den kopan vekiller aracılığıyla güçlü bir muhalefet oluşmuştu. DP dışında pek çok siyasi parti de DP'yi izleyerek siyasi hayata atılmış ancak kurulan bu solcu/sosyalist partiler sadece İstanbul'da örgütlenmeye çalışırken, DP yurt düzeyinde örgütlenmeye başlamıştı. Bu gelişmeler CHP yöneticilerini harekete geçirmiş ve yeni önlemler almalarına neden olmuştu. İlk olarak Demokrat Parti'nin takip edeceği liberal ekonomi politikasının etkisini azaltmak ve savaş yıllarında birçok sıkıntı yaşanmasına neden olan Toprak Mahsulleri Vergisi'nin kaldırılması öngörüldü. Ardından İşçi Sigortaları Yasası çıkarılarak çalışma gruplarının desteği alınmaya çalışıldı. Üniversitelere özerklik tanıyan yasanın hazırlanmasına hız verilirken diğer yandan da

[121] a.g.e., s. 28.
[122] Tunaya, a.g.e., s. 662-673.

seçimlere yönelik yeni atılımlar yapılarak belediye seçimlerinin öne alınmasında yarar görülmüştü. Hükümetin bu konuda hazırladığı tasarıya, Demokrat Partililer tepki gösterse de CHP çoğunluğunun oylarıyla belediye seçimleri öne alınmış henüz daha örgütlenmesini tamamlayamayan Demokrat Parti, 26 Mayıs 1945'te yapılan belediye seçimlerine katılım göstermemişti.[123] Bu süreçte CHP Kurultay'ı olağanüstü toplantıya çağrılmış ve 10 Mayıs 1946'da toplanan İkinci Olağanüstü Kurultay iki gün devam etmişti. Bu kurultayda İsmet İnönü *"(...) seçimi, tabiî olarak 1947 için düşünüyordu[k]. Dış ve iç politika gerekleri, memleket idaresini bir an önce kararlı kılmak mecburiyetini gösterdi. İçerde ve dışarda, hiçbir politika, otoritesinden şüphe edilen bir Büyük Millet Meclisi ile yürütülemez. (...)Tek dereceli milletvekili seçimini, ilk defa tecrübe edeceğiz. Tecrübenin bize neler öğreteceğini şimdiden tahmin edemeyiz. Herhalde, yeni seçimin maksadı temin etmesi için, mümkün olan hazırlıkları yapacağız ve tedbirleri alacağız."*[124] Diyerek ilk defa yapılacak olan tek dereceli seçim sistemine vurgu yapıyor ve çok partili siyasi hayata geçildikten sonra CHP'ye yöneltilen eleştirilerin dikkate alınması gerektiğini bildiriyordu. CHP'nin bu kurultayı sonrasında dört önemli değişiklik yapılmıştı.[125] Bunlar:

a) Atatürk'ün ölümünden sonra Parti tüzüğüne eklenen *"Atatürk'ün Partinin ebedi başkanı"*(madde.2), İsmet İnönü ise *"Partinin Değişmez Genel Başkanı"* (madde.4) ifadesindeki *"değişmez"* sözcüğü kaldırılmıştı. Bu konuyla ilgili, İsmet İnönü'de parti kurultayında yapmış olduğu konuşmada "*ölünceye kadar CHP'nin bir üyesi olarak kalacağını"* ifade etmişti.
b) 1939 Kurultay'ında TBMM'de oluşturulmuş olan Müstakil (Bağımsız) Grup kaldırılmıştı.
c) Çift dereceli seçim sisteminden vazgeçilerek, tek dereceli seçim yapılması kabul edilmişti.
d) Genel ahlaka aykırı olmamak komşuluğuyla dernek kurma serbestliği getirilmiştir. Sadece kurulacak olan derneğin hükümete bildirilmesi gerektiği

[123] Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 1, s. 236.
[124] İlhan Turan, *İsmet İnönü ve Tek Dereceli İlk Seçimler (1946–1950–1954–1957) Üzerine Seçmeler*, İnönü Vakfı, Ankara: Aralık, 2002. CHP II. Olağanüstü Kurultayını Açış Söylevinden, *10 Mayıs 1946*.
[125] Ağaoğlu, a.g.e., s. 25. "Samet Ağaoğlu, bu konuyla ilgili bir tek kelime ile Halk Partisinde Genel Başkan, bütün partinin kayıtsız, şartsız hakimi haline geldiğini ifade etmektedir."

ifade edilmiştir. Böylece meslek ve sınıf esasına dayalı derneklerin kurulmasına da olanak sağlanmıştı. (5 Haziran 1946)

Bu yasal düzenlemelerin gerçekleştirildiği dönemde tüm ülkede Belediye Seçimleri gerçekleştirilmişti.[126] Bu Türkiye'de tek dereceli yapılan ilk seçimdi. CHP ülke genelinde seçimlere katılırken Demokrat Parti ve Milli Kalkınma Partisi tam olarak örgütlenmelerini tamamlayamadıkları için ancak belirli bölgelerde aday gösterebilmişti. Seçimlere katılma oranı Bursa'da %24'te kalırken, Kars'ta %94 olmuştu.[127] Belediye seçimlerinin öne alınmasından sonra genel seçimlerin öne alınmak istenmesi, DP'nin itirazlarına ve kamuoyunda tartışmalara neden olmuştu. Bütün tartışmalara rağmen 21 Temmuz 1946 günü seçimlerin yapılması kararının alınması üzerine Şükrü Saraçoğlu Hükümeti, seçimlere girerken muhalefet edenlerin eleştirilerini azaltabilmek adına bazı girişimlerde bulundu. Bu girişimler arasında en dikkat çeken 12 Haziran'da Üniversiteler Yasası'nın çıkarılarak üniversitelere bilimsel ve yönetimsel özerklik tanınması ve 13 Haziran'da Basın Yasası'nın hükümete gazete ve dergileri kapatma hakkı tanıyan 50. Maddesinin değiştirilerek bu yetkinin yargıya verilmesi oldu.[128]

Demokrat Parti kurucuları 16 Haziran'da yaptıkları toplantıda seçimlere girme kararı almıştı. Ancak yayımladıkları bildiri de CHP'nin ülkede ciddi bir muhalefete yer vermek istemediği, antidemokratik yasaların değiştirilmediği, vatandaşların vereceği oyların güvence altına alınamadığı, Cumhurbaşkanının parti başkanlığından ayrılmamasının sakıncalar doğurduğu belirtilmiş, ancak yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen Demokrat Parti'nin *"ülke çıkarlarını gözeten bir fedakârlıkla"* seçimlere katılamaya karar verdiği açıklanmıştı. Esasında böyle bir kararın alınmasında İsmet İnönü'nün etkisi oldukça fazla olmuştu. Bu kararın ardından DP, seçim kampanyasına hız vererek hemen hemen her kentte büyük kalabalıkların katıldığı mitingler düzenlemeye başladı. Bu mitinglerde Atatürk'ten sonraki CHP iktidarı hakkında eleştirilerini halka ulaştırmaya çalışıyor, savaş yıllarındaki sıkıntılar, Varlık Vergisi, Toprak Ürünleri Yasası, Milli Korunma Kanunu uygulamalarındaki haksızlık ve yolsuzluklar dile

[126] "Belediye Seçimi Bugün Yapılıyor", *Cumhuriyet,* 26 Mayıs 1946, s. 1.
[127] TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923 – 2011,* Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Haziran, 2012. https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf (E.T. : 15.10.2020)
[128] Yasin Kayış, "1946 Belediye Seçimleri ve Basın", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 7.16 (2008): s. 397-419.

getiriliyor, laiklik ve devletçilik ilkesi üzerinde konuşmalar yoğunlaşıyordu. Bu taktiği, İstanbul İl Başkanı Kenan Öner, *"Bizim seçim propagandamız, Halk Partisi'nin bugüne kadar yaptıklarıdır"*[129] diye özetlemişti. Halk Partililer ise bu dönemde Demokrat Partililerin, Türk siyasetine yeni bir moda başlattığını düşünüyordu. Bunlardan ilki "*kahramanlarını ve kurtarıcılarını (!) istasyonlarda kucaklayarak omuzlarda taşıma modası; diğeri de Demokrat Partiye yazılmayanlarla selamı sabahı ve hatta alışverişi kesme adeti*"[130] idi.

21 Temmuz 1946 seçimleri böyle bir ortam içinde gerçekleşmiş, CHP bütün ülkede seçimlere girerken, DP henüz örgütlenemediği bölgelerde seçime katılamamıştı. Seçim sonucunda Türkiye'nin nüfusu "18.790.174" olarak belirlenirken dönemin İç İşleri Bakanı Hilmi Uran'ın TBMM'de verdiği rakamlara göre, seçmen sayısının "4.490.876"sı kadın, "4.060.673"ü erkek olmak üzere "8.551.549" olarak saptanmıştı.[131] 1946 yılında gerçekleştirilen bu seçimlerde Liste Usulü Çoğunluk Sistemi kullanılmış ve CHP, DP, MKP[132] seçimlere katılmıştır. Ancak sadece CHP ve DP vekilleri meclise girmeyi başarmıştır. Seçimler esnasında CHP lehine baskı yapıldığı, sandıklardan çıkan sonuçların iktidar lehine değiştirildiği iddia edilmiş, DP yöneticileri daha sonuçlar alınmadan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye haksızlığı bildirmiş ve düzeltilmesini istemişti. Seçim sonuçları üzerinde itirazların yoğunlaşması üzerine hükümet, yürürlükteki sıkıyönetimden yararlanarak bu tartışmaları yasaklamış, İstanbul sıkıyönetim Komutanı General Asım Tınaztepe, 25 Temmuz 1946'da şu bildiriyi yayınlamıştı:

"*...bazı gazetelerin bilhassa seçim sonuçları hakkında vatandaşları şüpheye düşürücü ve bu yüzden memleketin huzurunu sarsıcı ağır yayına devam ettiği görülmektedir. Sıkıyönetim bölgesinde bu gibi tahriklerin devamına izin verilmeyeceği ve*

---

[129] Murat Burgaç, "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda." *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 13.26 (2013): ss. 163-184. s. 166. Bkz. Şerafettin Turan, a.g.e., C.4. Bölüm 1, s. 229.

[130] *Yeni Ant,* 3 Temmuz 1946, s.1.

[131] TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri, "Seçimleri 1923-2011,"* Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara (2012).https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf *"1946 seçimlerinde meclise giren 465 vekilin 456'sı erkek 9'u kadındır."* (15.10.2020)

[132] TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri, "Seçimleri 1923-2011."* Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara (2012). https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-MVSecimleri-Tuik.pdf (15.10.2020) "Tarık Zafer Tunaya göre 1946 seçimine, CHP, DP ve MKP'nin yanısıra Liberal Demokrat Parti, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi ile Yalnız Vatan İçin Partisi de katılmıştır."

bu gibi yazılara karşı sıkıyönetim komutanlığının harekete geçeceği tebliğ olunur."[133] Ancak sıkıyönetim yasağı da tartışmaları engelleyememişti. 1946 seçimlerindeki haksızlıklar ve usulsüzlüklere yönelik tartışmalar 1950 yılında DP'nin iktidara gelmesiyle de sona ermemiş, 27 Mayıs 1960' a kadar İsmet İnönü'ye ve CHP'ye yönelik suçlamalar ve eleştiriler Demokrat Partililer tarafından dile getirilmeye devam etmiştir.

Çok partili hayata geçilmesinden sonra yapılan 21 Temmuz 1946 seçimlerinde CHP ilk defa iktidarı kaybetme korkusu ile karşı karşıya gelmişti. Açıklanan sonuçlara göre muhalefet partilerinin suçlamaları ile karşılaşan CHP yöneticileri artık izlenen politikada bazı değişiklikler yapmaları gerektiğini düşünmüştü. Bu çerçeve de temel amaçları demokrasi ve liberal ekonomi söylemleri ile siyasi hayata dahil olan Demokrat Partililerin bu söylemlerini boşa çıkaracak değişiklikler yapmaktı. Bu sayede yeni kurulan siyasi partilere doğru yönelen seçmen oylarını tekrar CHP'ye yöneltmek amaçlanmıştı.[134] Bu doğrultuda savaş yıllarında kamuoyunu kısıtlayıcı alınan kararların kaldırılması, öncelikli yapılacak değişiklik olarak görüldü. Ayrıca ülkedeki tek parti dönemindeki gibi bir seçim sisteminin uygulanamayacağı anlaşıldığı için seçim sisteminde de bir dizi değişiklik yapılması öngörüldü. Ülkede belli kesimler tarafından eleştirilen ve bir türlü kabul edilemeyen laiklik ilkesi ile ilgili de bazı değişikliklerin yapılması gündeme alındı. Ancak yapılanlar bazı çevreler tarafından da ödün olarak nitelendirildi.

İktisadi hayatın bir an evvel düzenlenmesi ve halkın refah seviyesinin arttırılması amacıyla ihracatı arttırıcı önlemler alınmaya çalışılırken devletçilik ilkesi yerine, liberal fikirler ön plana alınmaya başlandı. Aslında bu değişikliklerin yapılmasının temel nedeni kurulan yeni siyasi partilerle gerçekleştirilen ilişkilerde çok fazla sorunla karşılaşılmak istenmemesiydi. Bunun için muhalefete ve muhalefeti destekleyen basına da zaman zaman gözdağı veridi. Şerafettin Turan'a göre; CHP'nin politikasında gerçekleştirdiği bu değişim, bir devrim partisi olan CHP'nin Kemalizm ilkelerinden ödün verme yoluna girmesi sonucunu doğuracaktır.[135]

---

[133]Barış Yetkin, "1945-1950 Arası 'Demokratikleşme' Sürecinde Basın", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları,* 17-18: ss. 1-37. Bkz. *Vatan,* 25 Temmuz 1946. "Bu tebliğe uymadıkları gerekçesiyle Yeni Sabah ve Gerçek gazeteleri süresiz olarak kapatılmışlardır. Arkasından Tasvir ve Demokrasi gazeteleri de aynı akıbete uğramışlardır." (*Vatan,* 22 Nisan 1947 kapatılmıştır)

[134] Şerafettin Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 1, s.232.

[135] a.g.e., s. 233.

1946 seçimleri sonrasında muhalefette kalan partilerin eleştirileri ve suçlamaları devam ederken, TBMM'nde çoğunluğu ele geçiren Cumhuriyet Halk Partisi'nden, Hükümetin kurulması görevi Recep Peker'e verilmiş ve onun TBMM'ye sunduğu hükümet programındaki görüşler, partiler arası ilişkilerin daha da sertleşmesine neden olmuştu. Recep Peker'in hükümet programının açıklanmasından sonra DP'li Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, görüşlerini açıklamak için görüşmelerin bir iki gün sonra yapılmasını istemiş ancak bu istekleri kabul edilmeyince Demokrat Partili milletvekilleri hep beraber meclis kurulunu terk ederek tam dokuz gün meclise gelmemişlerdi. Bu olay üzerine CHP vekili Cemil Sait Barlas, *"Demokrasi demek millet iradesinin parlamento da tecellisi demektir; sözün sokağa dökülmesi, düşmesi değildir"*[136] diyerek eleştirmişti. Bu eleştiri üzerine Demokrat Parti milletvekilleri meclisteki güven oylamasına katılmış ancak aleyhte oy kullanmışlardı. Recep Peker Hükümeti, 53'e karşı 378 güvenoyu almış olsa da TBMM'nde ilk defa bu kadar uzun süren bir boykot yapılmıştı.[137]

Çok partili hayata geçişi izleyen dönemde TBMM görüşmelerinin daha ilk aylarından itibaren iktidar ve muhalefet partileri arasındaki gerginlik, kamuoyunda ve basında da tepkiler uyandırmış ve farklı yorumların yapılmasına neden olmuştu. CHP'li Nihat Erim *"Meclis'i terk etmek, vazifeden kaçmaktır"*[138] diye nitelemiş, Nadir Nadi ise iktidarın çoğunluk olduğunu Meclis'te küçük bir grubu olan Demokrat Parti'nin hırpalanmaması gerektiğini ve demokrasinin yaşatılması için çaba gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir.[139] Bu olayların yaşandığı dönemde Demokrat Parti seçimler nedeniyle toplanamayan ilk genel kurulunu partinin kuruluşunun birinci yıldönümünde (7 Ocak 1947) toplamıştı. "906" delegenin katıldığı ve "5" gün süren toplantılar 11 Ocak'ta sona ermiş, parti genel başkanı olarak yeniden Celal Bayar seçilmişti.[140]

Demokrat Parti Kongresinde Genel Yönetim Kurulu'nun oluşturulması sürecinde demokratik bir ortam oluşmuş ve CHP'ye yapılan sert eleştirilerin yanında, yayımladığı Özgürlük Andı (Hürriyet Misakı) ile DP dikkatleri üzerine çekmişti. Cem Eroğul'un değerlendirmesiyle, Cumhuriyet'in kurulmasından beri, ilk defa bir muhalefet partisi,

---

[136] Hakan Akbalık, "*1946-1950 Döneminde CHP'nin Seçim Çalışmaları*" (Yüksek Lisans Tezi), Malatya: T.C. İnönü Üniversitesi SBE, 2006.
[137] Eroğul, a.g.e., s.17.
[138] *Ulus,*19.XII.1946
[139] *Cumhuriyet,* 20.XII.1946
[140] Alpaslan Öztürkci , "Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti Birinci Büyük Kongresi," *Cedrus,* C. 7, (2019): ss.741-755.

özgürlükçü bir kongre toplayarak, iktidara açıkça kafa tutarak, aldığı kararların uygulanmaması durumunda onu ulusun yargısına terk edeceğini ilan ediyordu.[141]

Genel kurulda oybirliği ile kabul edilen Hürriyet Misakında, Demokrat Partililer antidemokratik yasaların ya da bu yasalardaki hükümlerin yürürlükten kaldırılmasını, 1946 Temmuzunda yaşanan seçimlerde tespit edilen aksaklıkların seçim yasasında değiştirilmesini ve Cumhurbaşkanlığı ile parti başkanlığı görevlerinin ayrılmasını dile getiriyordu. Esasında İsmet İnönü'nün, CHP başkanlığını bırakmasını istiyorlardı. Cem Eroğul, özgürlükler için gündeme getirilen bu isteklerin biçimsel olarak da olsa, siyasal yönetimin sahnesine çıkarılması olarak değerlendirmiştir.[142]

Demokrat Parti'nin Özgürlük Andı, iktidar partisi tarafından tepkiyle karşılanmıştı. Hükümet ve muhalefet arasındaki söz düellosu tehdit içeren bir hal almaya başlayınca İsmet İnönü, Cumhurbaşkanı olarak iktidar ve muhalefet arasında köprü olması gerektiğini fark etmişti. Aslında sert kişiliği ile bilinen Recep Peker'in muhalefete karşı beklenenden çok daha sert ve muhalefetin sesini kesmeye yönelik bir tutum ortaya koyması İsmet İnönü'yü de oldukça rahatsız etmişti.[143] CHP Meclis grubu içerisinde Peker'in muhalefete karşı tavrını kabul etmeyen bir grup oluşmuş ve bunlar Otuzbeşler diye anılmaya başlanmıştır. Bu grubun başkanlığını ise İsmet İnönü'ye yakınlığı ile bilinen Nihat Erim üstlenmişti. CHP'nin ileri gelenlerinden Hilmi Uran'ın yaptığı değerlendirmeye göre, Recep Peker İsmet İnönü'nün vesayetinden korunmak için kendi taraftarlarını arttırmaya çalışırken İsmet İnönü'de, Başbakan'a karşı mecliste bir hizip yaratmak istemiş ve böylece "35"ler oluşmuştu.

İktidar partisi ve ana muhalefet partisi arasındaki ilişkilerin giderek gergin bir hale geldiği dönemde, TBMM'den bir heyetin İngiltere'ye davet edilmesi ve bazı işadamlarının partiler arası ilişkilerin düzelmesi yönünde görüşmelerde bulunması üzerine İsmet İnönü, muhalefet lideri Celal Bayar'la görüşerek önerilerini ve şikayetlerini dinlemek istemişti. Bir ay devam eden görüşmeler sonucunda İnönü, vardığı kararı bir bildiri ile açıklamaya karar vermiş ve İnönü yayımlanacak bildirinin metnini, Celal Bayar'a vererek DP'nin olurunu almak istemişti. DP'nin istekleri doğrultusunda İsmet

[141] Eroğul, a.g.e., s. 22.
[142] a.g.e., s. 32.
[143] Şerafettin Turan, a.g.e., C. 4 , Bölüm 1, s. 245.

İnönü bildiride değişiklikler yapmış ve 10 Temmuz'da Celal Bayar'a vermişti. DP Genel Kurulunda bu bildiriye karşı iki farklı görüş ortaya atılmıştı. Fuat Köprülü'nün sözcülüğünü yaptığı grup, bu bildiriyi olumlu karşılarken, Yusuf Kemal Tengirşenk'in başını çektiği diğer grup İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olarak parti başkanlığını bırakmaksızın bir *"demokrasi oyunu"* oynadığını ileri sürmüş ve bu bildirinin kabul edilmemesi gerektiğini savunmuştur. Sonunda DP Genel Yönetim Kurulu, bildiriyi Yusuf Kemal Tengirşenk'in olumsuz oyuna rağmen kabul etmiştir.

Çok partili hayata geçilmesinden sonra ülkenin içinde bulunduğu durumla ilgili kendi düşüncelerini açıklama zamanının geldiğini belirten İsmet İnönü, 1947'de Başbakan ve muhalefet lideri Celal Bayar ile yaptığı görüşmeler sonucunda 12 Temmuz 1947'de *"12 Temmuz Bildirisi"* adıyla bir bildiri yayınlamıştı. Bu bildiri aracılığıyla 1946 seçimleri sonrasında ülkede yaşanan seçim gerginliklerini engellemeye çalışmış ve Cumhurbaşkanı olarak iktidar ve muhalefet partisi arasında eşit bir tavır sergilemiştir.[144]

---

[144] Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Başbakan Recep Peker ve DP Genel Başkanı Celal Bayar ile Yapılan Görüşmelerle İlgili Yayınlanan Bildirisi, *12 Temmuz 1947 Beyannamesi*, http://www.ismetinonu.org.tr/12-temmuz-1947-beyannamesi/ (E.T.: 12.12.2020) *"Hükûmet reisi ve muhalefet lideri ile son günlerde memleketin iç durumu üzerindeki konuşmalarımı ve bu hususta kanaatlerimi ve fikirlerimi söylemek zamanı gelmiştir. 7 Haziran tarihinde görüşmek üzere çağırdığım Bay Celâl Bayar bana, Demokrat Parti'nin, idare mekanizmasının baskısı altında bulunduğunu beyan ve şikayet etti. Haberdar ettiğim Başbakan aynı mevzuları daha evvel aralarında görüştüklerini hikaye ederek, böyle bir baskının olmadığını, idare mekanizmasının memleketin huzurunu bozacak mahiyette tahriklere karşı çok güç durumda kaldığını beyan eyledi. Bundan sonra, iki tarafı bir arada dinlemek için 14 Haziran tarihli buluşmayı tanzim ettim. Başbakan ve yardımcısı Devlet Bakanı ile Demokrat Parti Başkanı hazır bulundular İki taraf arasında karşılıklı tartışma içinde iki buçuk saat devam eden bu konuşma, başladığı noktada bitti. Demokrat Parti Başkanı, partisinin baskı altında bulunduğu noktasında ısrar ve partisinin kanun dışı maksatlar ve ihtilal usulleri takip ettiğine dair ithamları reddetti. Hükümet reisi, idare mekanizmasının baskı yaptığı iddiasını kabul etmeyeceğini ve şikayet vesikalarını tetkik ve takibe hazır olduğunu tekrar söyledi ve muhalif partinin çalışma usullerini düzeltmesi lâzım oluğu iddiasında kaldı.*

17 Haziran tarihinde Bay Bayar'ı tekrar kabul ettim. Bana vaziyeti arkadaşları ile görüştüğünü, benim durumuma karşı teşekkürle mütehassis olduklarını söyledikten sonra, baskı vardır kanaatinde olduklarını teyit eyledi. Bunun üzerine; iki defa görüştüğüm Başbakan, iktidar partisi ile muhalefet partisinin Büyük Meclis'teki münasebetleri ve karşılıklı çalışmaları yolunda hayırlı terakkiler olduğunu takdirle söyledikten sonra, "biz de kendimize düşen vazifeleri sadakatla ifa edeceğiz, size söz veriyorum" dedi ve iki ay sonra Büyük Millet Meclisi toplanıncaya kadar partilerin münasebetlerinde itimadı artıran terakkiler olacağına ümidi[nin] kuvvetli olduğunu ilâve eyledi.

Bu beyanatı Bayar'a 24 Haziran tarihinde naklettim. Bay Bayar bana, fiili neticeye intizar edilmesi lâzımgeleceğini bildirdi. Bundan sonraki tartışmalar, muhalefet liderinin Sivas nutkunda ve hükümet reisinin 2 Temmuz tarihli beyanatında ve ondan sonraki karşılıklı cevaplarda görülmüştür. Vaziyet hulâsa olunursa, iki taraf şikayetlerinde ve savunmasında ısrar etmiş ve şiddetli tartışmalar esnasında karşılıklı iyi niyetlerinin ifadesi olan bazı tatmin edici parçalar hatırda kalmıştır. Siyasi havayı yumuşatan bir iyilik olmak üzere, dertleri bilenlerin, kendilerinden, karşı tarafı teskin edici tedbirler alacakları ümidi uyanmıştır. Bunun dışında olarak, durum muhalefet partisi liderinin "fiili bir netice bekleme" şeklinde ifade ettiği hükümde görülür. Yani, bir başka türlü söylenirse, vaziyet karşılıklı iddialar bakımından düğüm halini muhafaza etmiştir.

Bu dönemde başbakan Recep Peker, Cumhurbaşkanının böyle bir bildiriyi yayımlamasının, Anayasal yetkilerini aşması olarak değerlendirmiş ve 12 Temmuz bildirisinden sonra 2 ay sonra sağlık sorunlarını ileri sürerek Başbakanlıktan istifa etmişti. İsmet İnönü, görevden çekilmek zorunda kalan Peker yerine ılımlı bir siyaset ve devlet adamı olarak bilinen Hasan Saka'yı hükümeti kurmak için görevlendirmişti.[145] Hasan Saka'da, hükümeti kurmadan önce bir iyi niyet göstergesi olarak, daha Meclis'e sunulmadan hükümet programının bir örneğini Demokrat Parti grubuna vermişti. Hasan Saka hükümetinin programında ekonomide liberal bir çizgi belirlenmesini isteyen DP'nin, devletçilik uygulamasına yönelik yapabileceği eleştirileri azaltabilecek bazı

Şimdi ben, bu düğümü çözmeye çalışacağım. İki tarafın şikâyet ve müdafaalarının delillerini tafsil etmekte fayda görmüyorum. Zaten bunlar umumi efkarca da kafi derecede bilinmektedir. Gördüm ki taraflardan hangisinin haksız, yahut hangisi[nin] daha evvel karşısını kırmaya başlamış olduğunu aramakta da fayda yoktur. Ben, idare mekanizmasının baskı yaptığını hükümet reisinin kabul etmesini, bir teminat ifadesi olarak aldım ve bunu Bay Bayar'a söyledim. Ben, muhalefet liderinin kanun dışı maksatlar ve metodlar isnadını reddetmesini, muhalif parti çalışması için şart olan kanun içinde kalmak esasını göz önünde tutulduğuna ve tutulacağına dair tatmin edici bir teminat olarak kabul ettim ve Başbakana bunu söyledim. Her iki tarafla uzun konuşmalardan çıkardığım bu neticelere inanmak istiyorum ve inanıyorum. Bizi bu inanışa getiren bugünkü durumu, memlekette siyasi partilerin çalışıp gelişebileceğine kati ümit veren en mühim merhale sayıyorum. Şimdiye kadar, memlekette geçen iktidar ve muhalefet tecrübesinin muvaffak olmamasını bir seneden beri geçirdiğimiz tecrübelere, onların dayanamamış ve bugünkü siyasi durumu elde edememiş olmalarında görüyorum. Benim kanaatimce, bir buçuk seneden beri geçirdiğimiz tecrübeler ağır ve bazen ümit kırıcı olmuştur. Ama gelecek için her türlü ümitleri haklı çıkaracak bir muvaffakiyet de temin edilmiştir. Bu durumu muhafaza etmek ve onun gelişmesini sağlamak, iktidar ve muhalefet partilerinin vazifeleri olmak lazım gelir. Gelecek için tedbirler, benim kabul ettiğim gibi, şu noktadan hareket etmekle bulunabilir. Benim bu son dileğim karşılıklı şikâyetler içinde mübalâğa payı ne olursa olsun, hakikat payı da vardır. İhtilâlci bir teşekkül değil, bir kanuni siyasi partinin metotları ile çalışan muhalif partinin, iktidar partisi şartları içinde çalışmasını temin etmek lâzımdır. Bu zeminde ben, devlet reisi olarak kendimi her iki partiye karşı müsavi derecede vazifeli görürüm.
İdare mekanizması, yâni valilerimiz ve maiyetleri bir seneden beri çok ağır bir tecrübe geçirmişlerdir.
Öyle zamanlar oldu ki, memlekette hükümetin mevcut olup olmadığı bile şüphe götürür idi.
Sorumlu hükûmetin huzur ve asayiş vazifesi münakaşa götürmez. Fakat, meşru ve kanuni siyasi partilere karşı tarafsız, eşit muamele mecburiyeti, siyasi hayat emniyetinin temel şartıdır. Bu arada, siyasi partilere mensup olan veya görünen hususi maksat sahiplerinin şirretliklerini pervasız olarak tesirsiz bırakmak hususunda partilerin dikkat göstermeleri icabeder.
Siyasi partilerin hangisi iş başına gelirse gelsin, onlar idare mekanizmasında çalışanların haklarına ve itibarlarına karşı adaletli bir zihniyette olacaklarına inandıracaklardır.
Zannediyorum ki, hükûmet reisi ile muhalefet lideri arasında son tartışmada, iki tarafı sebat ettikleri noktadan ayırmak gayretine düşmeksizin, her iki tarafın bekledikleri şeyleri söylemiş ve temin etmiş oluyorum. Vatandaşlarıma, Hükümetle ve İktidar Partisi ile Muhalefet arasında görüşme ve araya girme safhalarını olduğu gibi anlatmış olduğumu ümit ederim. Varmak istediğim netice, başlıca iki parti arasında temel şartın, yani emniyetin yerleşmesidir. Bu emniyet, bir bakımdan memleketin emniyeti manasını taşıdığı için gözümde çok ehemmiyetlidir. Muhalefet, teminat içinde yaşayacak ve iktidarın kendisini ezmek niyetinde olmadığından müsterih olacaktır. İktidar, muhalefetin kanun haklarından başka bir şey düşünmediğinden müsterih bulunacaktır. Büyük vatandaş kütlesi ise, iktidarın şu partinin veya öteki partinin elinde bulunması ihtimalini vicdan rahatlığı ile düşünebilecektir. Bu neticeye varmak için karşılaştığım güçlükler, çok zaman yalnız ruhi mahiyette olan âmillerdir. Bu güçlükleri yenmek için siyasi hayatımızı idare eden, iktidarda ve muhalefetteki liderlerin samimi yardımlarını isterim. Bu beyanatımı, neşrinden önce, Başbakanla muhalefet lideri görmüşlerdir."

[145] Şerafettin Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 1, s. 249.

ifadelere yer verildikten sonra devletçiliğin sınırları daha net hale getirilmiş, özel girişimcilerle rekabet edilmeyeceği ve yerli ya da yabancı sermayenin artık desteklenecеği belirtiliyordu.[146]

Saka Hükümetinin ılımlı politikası sonrasında toplanan VII. CHP Kurultay'ı, parti tarihinin en uzun kurultayı olarak tarihe geçmişti.[147] Çünkü seçimlerinden sonra CHP'nin ve Saka Hükümetinin gerçekleştireceği bu kurultay, özellikle ülkenin kuruluşundan sonra çok partili hayata geçilen dönemde partiye yöneltilen demokratik hayat eleştirilerinin gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği yönünden büyük önem taşıyordu. Parti tüzüğünde ciddi değişikliklerin yapıldığı VII. CHP Kurultayında, alışılmışın dışında İsmet İnönü'nün karşısına Recep Peker çıkmış ve seçimde 25 oy almayı da başarmıştı. Bu da 12 Temmuz Bildirisi'nin CHP içinde ciddi bir ayrılığa neden olduğunun en açık göstergesiydi. Kısacası VII. Kurultay, her yönüyle yalnız CHP tarihinde değil, Türk demokrasi tarihinde de önemli bir dönemeç olmuştu.[148]

Partiler arasında gerginliğin azalması, CHP içinde olduğu gibi DP içindeki sertlik yanlılarını da mutlu etmemiş ve özellikle DP içinde bölünmelere neden olmuştu. 1946 seçimleri sonrasında milletvekili maaşlarının artırılmasını öngören yasa önerisi sonrası bu durum iyice belirginleşmişti. DP milletvekilleri arasında yaşanan bu anlaşmazlık artık parti örgütüne hatta yerel parti örgütlerine de taşınmıştı. Parti Genel Yönetim Kurulu 6 Mart 1948 günkü toplantısında fikirsel ayrılığa neden olan milletvekillerini zor duruma düşürmüş ve alınan kararla 5 vekil partiden çıkarılmıştı. DP'den çıkartılan ya da grup toplantılarına katılamayacaklarını belirten vekiller başlangıçta TBMM'nde birlikte hareket edebilmek adına Müstakil Demokratlar Grubu adıyla bir grup kurmuş ve 18 Mayıs 1948'de yaptıkları açıklama da *"demokrasinin süratle gelişmesi ve bütün icaplarıyla gerçekleşmesi yolunda samimi ve danışıklık yapmadan çalışmak maksadıyla"*[149] kurulduklarını belirtmişlerdi.

DP yöneticileri, partinin gücünü kıracak ve bölecek bu gelişmeler üzerine Müstakil Demokratlar Grubunu kuran milletvekillerinin partiden uzaklaştırılmasını

[146] a.g.e., s. 249.
[147] a.g.e, s. 252. (17 Kasım 1947- 4 Aralık 1947)
[148] Şerafettin Turan, a.g.e, C.4, Bölüm1, s. 252.
[149] Müstakil Demokratlar Grubu, Demokrat Parti Kurucuları, Bu Davanın Adamı Değildir, Ankara: 1949; Şerafettin Turan, a.g.e., C.4, Bölüm 1, s. 275.

gerekli görmüştü. Bu dönemde partiden ayrılan ya da uzaklaştırılan vekiller 6 Temmuz 1948'de Millet Partisi adıyla bir parti kurulduğunu açıklamıştı. Gerçek amaçlarının ülkede *"dürüst ve adil bir seçim yapılmasını, her alanda ahlakın etkin kılınmasını sağlamak"*[150] olarak ifade eden kurucular partinin bağlı kalacağı temel ilkeleri *"Cumhuriyet, adalet, liberallik ülküleri ve milliyetçilik"* olarak saptamıştı. (madde 1) Kurulduğu andan itibaren gerek iktidardaki CHP'ye gerekse DP'ye karşı çok sert bir cephe olan Millet Partililer; CHP'yi baskıcılıkla, DP'yi ise iktidarla danışıklı bir siyaset izlemekle suçlamış ve yurt düzeyinde eleştirilerini yaymaya başlamıştı. Ancak kurulan bu yeni partiye farklı cephelerde değişik yorumlar yapılmıştı.

Millet Partisinin kurulması sonrası 1937'de Anayasaya alınan "6 İlke" çok daha fazla gündeme gelmeye başlamış, CHP'li Necmettin Sadak dahi Akşam'da, Anayasa'da devletçilik ilkesinin kalması durumunda memlekette liberal bir partinin kurulamayacağı görüşünü savunur olmuştu. Neşet Halil ise altı ilkeyi Atatürk devrimlerinin önünde büyük bir tehlike olarak nitelendirerek "*Anayasada laik prensibi kalırsa dinci; cumhuriyetçilik prensibi yazılı kalırsa padişahçı; inkılapçı prensibi kalırsa muhafazakâr; halkçılık ve milliyetçilik prensipleri yazılı kalırsa sınıfçı bir parti kurulabilir mi? Bizim Atatürk inkılaplarının önünde bulunduğunu söylediğimiz büyük tehlike budur."*[151] Diyerek altı ilke ile ilgili gündeme gelebilme ihtimali olan durumları açıklıyordu. Nitekim 1950 seçimlerine doğru yaklaşırken İsmet İnönü'nün "6 Ok"un Anayasa metninden çıkarılacağını belirtmesi bu eğilimi doğrulamaktadır.[152]

Hasan Saka hükümeti döneminde, Anayasa değişikliği konusunda öneriler muhalefet partilerinden değil daha ziyade CHP'li vekiller tarafından ya da basın mensupları tarafından dile getirilmiştir. Anayasa değişikliğinin ve seçim kanunun değiştirilmesi fikri TBMM'nde partiler arasında uzlaşmanın sağlanmasına ortam hazırlamış ve 14 Ocak 1949'da Hasan Saka Hükümeti iktidardan çekilmek zorunda kalmıştı. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bu görevi bazı CHP'li vekillere teklif etmişse de bu görevi yerine getiremeyecekleri gerekçesiyle kabul etmemişler ve yeni hükümeti kurma görevi partinin yaşlı ve deneyimli İlahiyatçısı olan Ord. Prof. Şemsettin

[150] Abdullah Erayman, "Demokrat Parti'nin Bölünmesi ve Millet Partisi'nin Kuruluşuna Giden Süreç", *TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, C. 11, S. 44, Aralık (2019): ss. 35-40.
[151] *Büyük Yol,* 29 Ocak 1949.
[152] Hikmet Bila, *CHP Tarihi (1919-1979)*, y.y., Ankara: 1979,s. 241.

Günaltay'a verilmişti. 24 Ocak 1949'da hükümet programını meclise sunan Günaltay, içinde bulunulan şartların önemini bilerek bu görevi kabullendiğini ifade etmiş, iç siyasette izleyecekleri politikayı şöyle açıklamıştı:

"...iç politikamızda; gelişmekte ve kökleşmekte olan demokratik rejimin memleketimiz için vaadettiği aydın istikbali yaklaştıracak tedbirleri daima artan bir azimle almak bizim de vazifemiz olacaktır. Tek dereceli seçim ve çok partili meclis sistemine dayanan demokrasimizin gayesi halk idaresinin en mükemmel şekilde belirmesine imkân sağlamaktır. Büyük Meclisin geçen yıl kabul buyurduğu Seçim Kanunu bu maksadın elde edilmesi için ortaya konmuş ileri bir eserdir. Hükümetiniz, 1950 seçimlerinin hiçbir vatandaşın yüreğinde şüpheye yer bırakmıyacak en teminatlı bir şekilde yapılması için, ilmin ve tecrübenin telkin edeceği tedbirler göz önünde tutmaktan geri kalmayacaktır."[153] Diyerek 1946 seçimleri sonrasında muhalefette yaşanan genel hoşnutsuzluğun giderileceğine vurgu yapıyordu.

Programda devrim ilkelerinin ön plana alınacağı ve bu ilkelerin kesinlikle savunulacağı söylendikten sonra, bu ifade ile çelişen vicdan özgürlüğü ve laiklik ilkesine de yeni boyutlar çiziliyordu. CHP'nin VII. Kurultayında alınan kararlar çerçevesinde kişilerin seçimine göre din öğretimi yapılabileceği açıklanırken, dinin siyasi amaç ve bireysel çıkar için kullanılamayacağı, eski hurafelerin ve anlayışların ortaya çıkmasına izin verilmeyeceği bildirilmişti. CHP'nin 1947'deki Kurultay'ında alınan kararlar doğrultusunda, din ve vicdan özgürlüğüne önem verileceği, isteğe bağlı olarak din öğretiminin yapılabileceği ve İmam-Hatip yetiştirmeye başlanacağını açıklanıyordu. Kemal Karpat bu durumu *"Bu, laiklikten kısmi bir ayrılıştı. Bir taraftan tepkiler uyandırırken, diğer taraftan da muhafazakârlara, rejimin modern temellerini çökertmeye çalışmak konusunda büyük cesaret verdi"*[154] diye değerlendirmektedir.

Ana muhalefet partisi lideri Celal Bayar laiklik ilkesinin önemli, din sorununun nazik olduğunu vurgulayarak, bu konuda hükümete yardımcı olacaklarını açıklamıştı. Esasında kurultayda alınan kararları uygulamaktaki amaç, karşıt partilere yönelen seçmeni durdurmaktı. Esasında CHP Hükümeti, devrimin gereği olarak bir zamanlar

[153] T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, Cilt 15, Toplantı: 3, Otuz Altıncı Birleşim, 24.1.1949 s.168, Başbakan Şemsettin Günaltay'ın, Kurduğu Hükümetin Programı 162:202,203:206
[154] Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller),* İstanbul: 1947, s. 199.

alınmış olan kısıtlamaları ortadan kaldırmanın, kendisine de yarar sağlayabileceğini düşündüğü için bu tür değişiklikler yapmaya başlayınca, bir an evvel seçimlere gidilmesi gerektiğini düşünen Demokrat Parti ile ilişkiler yeniden gerginleşmeye başlamış ve Demokrat Parti 20 Haziran 1949'da İkinci Kongresini toplamıştı. Bu kongre de DP Genel Yönetim Kurulu'nun düzenlemiş olduğu rapor dikkat çekiciydi. Çünkü bu raporda 12 Temmuz Bildirisinin umut verici olmasına rağmen, CHP'nin özgürlük ve demokrasi hareketinin karşısında durduğu ifade edilmişti. Bu nedenle adil ve güven verici bir seçim yasasının hazırlanması gerektiği, 1946 seçimlerinde olduğu gibi bir durumun yaşanması halinde neler yapılabileceği raporda açıkça belirtilmişti.

Partinin ilk kongresinde ilan edilen Hürriyet Misakı, anlayışına bağlı kalınarak hazırlanan bu rapora *"Milli Teminat Misakı"* adı verilmişti. Ancak son tümcede *"Millet Husumet"*inden söz edilmesi karşıt partilerin ve basının bu raporu *"Milli Husumet Andı"* olarak nitelendirilmelerine neden olmuştu. Bu tartışmaların çok uzamadan hükümetin demokratikleşme yolunda adım atması ve seçim yasasında değişiklik yapılacağını bildirmesi ortamı yatıştırmıştı. Tasarı da *"gizli oy, açık tasnif"* ve *"yargı denetimi"* kabul edilmişti. Adnan Menderes, güvenli bir seçime olanak veren bu yasayı *"Demokrasinin Sakarya Zaferi"*[155]olarak nitelendirmişti.

Kabul edilen seçim yasasının yürürlüğe girmesiyle, partiler arası mücadele de hızlanmıştı. Seçimlerin ne zaman yapılacağı kararı ise 29 Mart 1950 günü, TBMM toplantısında 14 Mayıs 1950 olarak belirlenmişti. Bu dönemde İsmet İnönü, seçimlerde izlenmesi gereken yöntemi şöyle ifade etmişti: *"İşte demokratik sisteme girdik. Seçimler olacak. Seçimlerde dövüşeceğiz, candan dövüşeceğiz(...) ama seçimler bir defa bittikten sonra laf yok. Millet kimi seçerse onlar '4' yıl vazife görecek. Yeniden seçim devresine girdikten sonra tekrar dövüşeceğiz!"*[156] Diyordu. CHP, muhalif partilerin programlarındaki bazı ilkelerin ve kendisine yönelik eleştirilerin etkisini azaltmak ve diğer partilere gideceğini düşündüğü oyları tekrar kendine çekebilmek adına girişimlerde bulunmaya başladı. Ancak bu durum özellikle Zafer gazetesi tarafından oldukça ağır şekilde eleştiri almasına neden oldu. Gazete 11 Nisan'daki yazısında Atatürk'ten sonra

[155]Yüksel Kaştan, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Partili Dönemden Çok Partili Döneme Geçişte CHP'nin Yönetim Anlayışındaki Gelişmeler (1938-1950)", Z.K.Ü. Karabük *T.E.F SBE*, ss.,123-140, s.129 Bkz. Uran, 1959: s. 549-550; Aydemir, 1969: s. 483-485

[156] Mustafa Doğan, *Adnan Menderes'in Konuşmaları,* 1.BMM'nde Konuşmaları, 20 Mayıs 1950-4 Mart 1950, İstanbul: 1954, s.146.

gelen hükümetlerden hiçbirinin şimdiki hükümet kadar hazin duruma düşmediğini öne sürecekti. Bu eleştirilere rağmen iktidar seçim şansını arttırmak için 27 Nisan'daki seçim bildirisinde, seçimleri kazanması durumunda gerçekleştireceği icraatları açıklıyordu. CHP İktidarı 1950 seçimleri öncesinde Anayasada, batı demokrasilerinin örnek alınacağını, işçilere yeni haklar tanınacağını, devletçilik uygulamasının daraltılacağını, Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerinin sınırlandırılacağını, TBMM dışında ikinci bir Meclis ya da Senato oluşturulacağını, 6 ilkenin CHP'nin temel prensibi olarak kalacağını ancak anayasadan çıkarılacağını vaat ediyordu. CHP'ye karşı gerçekleştirilen bütün eleştirilere rağmen İsmet İnönü, Malatya Konuşmasında yaşanan bütün politik tartışmalara rağmen, memleketin imarında, eğitiminde, ekonomisinde ve sağlık alanında büyük hamleler yapılacağına vurgu yapıyordu. Ayrıca CHP'nin demokratik rejimin tesisi konusunda çok çetin yollardan geçerek bu günlere geldiğini "(…)*eğer memleket güçlüklerin nerede ve niçin olduğunu iyi kavramazsa, ilerde vaziyetimiz daha çetin olacaktır."*[157] Diyerek demokrasilerde fikir ayrılıkları olabileceğini ancak şiddet yanlısı politikacıların demokrasiye zarar vereceğini vurgulamaktaydı.

Bu durum karşısında Celal Bayar ikinci bir Meclis ya da Senato'ya ihtiyaç olmadığını, Türkiye'de bir anayasa sorunu değil bir devlet başkanı sorunu olduğunu dile getiriyordu. İktidar partisinin vaatleri karşısında DP'nin seçim mücadelesi ise iktidarı eleştirme üzerine kurulmuştu. DP'lilerin düzenlediği seçim mitingleri o zamana kadar görülmemiş coşkulu katılımlar gerçekleşiyor ve açık bir sağ el ayası ile *"Yeter, söz milletindir!"* yazısından oluşan DP afişleri, ulusal egemenliğin vatandaşa yüklediği görevi dile getiriyordu.

CHP'nin seçim bildirisi hayali vaatler olarak eleştirilmiş, öte yandan DP'nin seçim bildirisi kamuoyunda ve basında olumlu karşılanmıştı. Ama devrimin ulusa mal olan ve olmayan diye iki gruba ayrılması, DP iktidara geçtiğinde ortaya çıkacak olan sıkıntıların ilk işareti gibi görülüyordu. Seçim propagandaları esnasında muhalefet çevrelerinin CHP'ye yönelttikleri ve etkisini gördükleri suçlama *"laikliğin dinsizlik olduğu"* idi. Hatta bu konu nedeniyle Konya'da, CHP adayları CHP'ye oy vermenin günah olmadığına dair fetvayı müftüden almak zorunda kalmıştı.[158] Bu gibi durumlar

[157] "İsmet İnönü'nün Malatya Konuşmasından", *Ulus Gazetesi,* 31 Mart 1950, Bkz. İlhan Turan, "*İsmet İnönü ve Tek Dereceli İlk Seçimler Üzerine Seçmeler,"* İnönü Vakfı, Ankara: 2012
[158] Barutçu, a.g.e., s. 428.

İsmet İnönü'nün seçimlerle ilgili endişe duymasına neden olmuş ve Ankara Valisi Avni Doğan'a "*Halk Partisi seçimleri kaybedebilir. İçişleri Bakanı hatta bütün bakanlar milletvekili seçilemeyebilirler. Bu duruma düşen bakanlar sorumluluktan kaçınırlar. Ankara'nın her türlü karışıklıktan korunması, güven ve huzurun sağlanması, vali olarak senin omuzlarındadır."*[159] Diyerek uyarıda bulunma ihtiyacı hissetmişti. Seçim sonuçları açıklandığında DP, 45 ilde liste halinde başarı elde ederken, 6 ilde kısmen, Hakkari'de ise hiç oy alamamışlardı.[160] Sonuçlar DP'nin sosyal ve ekonomik hayat düzeyi düşük olan ve feodal nitelik taşıyan bölgelerde fazla oy alamadığını gösteriyordu. CHP, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da 50 milletvekili çıkarırken, büyük kentlerde ve Batı Anadolu'da büyük yenilgiye uğramıştı. Millet Partisi ise yalnızca Kırşehir'de Osman Bölükbaşı'nın meclise girmesini sağlamıştı. 14 Mayıs seçimleri halk egemenliğinin zaferi anlamına geliyordu. Cumhuriyetin ilanından beri 27 yıldır ülkeyi yöneten CHP, halkın eğilimi doğrultusunda yönetimi devretmişti. Ancak elde edilen sonuçlar, halkın oylarının tamamen Meclis'e yansıtmamıştı. Çünkü bu dönemde takip edilen seçim sistemi çoğunluğa dayalıydı. Öyle ki "*Demokratlar aldıkları her 9.776 oy karşılığı bir vekil, CHP, 60.867 oya bir vekil, Millet Partisi ise 240.249 oy alarak bir vekil çıkarabiliyordu."*[161] İsmet İnönü bu durumu uygulanan çoğunluk sisteminin bir sonucu olarak değerlendirirken, Adnan Menderes ise durumu *"Ebu Cehil gibi kazdıkları kuyuya düştüler!"*[162] Diyerek yorumlamıştı.

İktidarı gecikmeden halkın seçtiği partiye bırakmak isteyen İsmet İnönü, TBMM açılmadan önce hükümeti DP'ye devretmek istemiş ancak Celal Bayar henüz arkadaşlarını tanımadığını belirterek Meclis toplanıncaya kadar Günaltay Hükümeti'nin iş başında kalmasını istemişti. Çankaya'yı yeni Cumhurbaşkanına bırakarak muhalefete geçecek olan İsmet İnönü, durumu değerlendirirken *"kurduğumuz rejimin iktidar değiştirme geleneğini elimizle yerleştirdik. Şimdi muhalefet yapmanın örnek*

[159] Doğan, a.g.e., s. 265.
[160] https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Hakkari.pdf (Erişim Tarihi: 26.12.2020)
[161] *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Ankara: TÜİK Yayınları, s.25. bkz. Asaf ÖZKAN, "1954 Seçimleri Öncesi Ankara Adaylarını Belirleme Sürecinde CHP'de Parti İçi Demokrasi Sorunu" (Şükrü Sökmensüer'in Raporuna Göre), *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 2, (2013) s.73-91
[162] İrfan Neziroğlu - Tuncer Yılmaz, "Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları", Cilt 4 (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi) Adnan Menderes, Ankara: TBMM Basımevi, Aralık, 2014.

geleneklerini kuracağım. Gücüm ve yaşam sürem yeterse, yine iktidara geldiğimizde, hükümeti yetişmiş ve yetişecek arkadaşlara kurduracağım."[163] Diyordu.

Türkiye'de çok partili hayata geçilmesinden sonra yaşanan bu gelişme ulus egemenliğinin zaferi olarak görülmüş ve dış dünyada da oldukça olumlu karşılanmıştı. İngiltere Başbakanı W.Churchill 31 Mayıs 1950'de, İsmet İnönü'ye gönderdiği mektupta:

"Aziz Generalim, Her ne kadar benim Türk politika işlerine karışmaklığım doğru olmayabilirse de, Türkiye'nin kaderine başkanlık ettiğiniz uzun devrenin kapanmış olduğunu, şahsen büyük üzüntü duyarak öğrenmiş bulunuyorum.

Bana öyle geliyor ki, tarih, general olarak kazandığınız zaferlerden başka, Türkiye Cumhuriyeti'ni İkinci Dünya Savaşı'nın vahim tehlikeleri içinden sıyırıp geçirdiğinizi ve aynı zamanda Mustafa Kemal tarafından kurulmuş olan özgürlükçü ve gelişmiş hükümet sistemini nasıl koruduğunuz kaydedecektir…"[164] Diyordu. Oysa 1950 seçimleri ile Türkiye'de, Atatürk döneminden beri arzulanan çoğulcu demokrasi gerçekleştiği gibi aynı zamanda iktidar demokratik teamüller içinde el değiştirmişti. Ancak maalesef demokratik teamüller yeni iktidara gelen parti tarafından devam ettirilemediği gibi siyaset alanında çoğunlukçu bir demokrasi modeline yer vererek her geçen gün anti-demokratik uygulamaların yaşanmasına neden olmuştu.[165]

1.2.Demokrat Parti'nin İktidara Gelişi (1950-1954)

14 Mayıs seçimlerinin sonuçları kesinleştiğinde Demokrat Parti çevrelerinde, partinin en güçlü insanını, yani Genel Başkan Celal Bayar'ı, hem hükümete hem de partiye karşı tarafsız kalabileceği bir konuma getirme gereği ortaya çıkmıştı. Çünkü bu durum yıllardır İsmet İnönü'ye dair en büyük eleştiri kaynağı idi. Bu nedenle Demokrat Parti çevrelerinde, partili Cumhurbaşkanlığının yok edilmesi gerektiği düşüncesine daha sıcak bakılıyordu. Cumhurbaşkanlığına seçileceği kesinleşen Celal Bayar, adaylığı belirlendikten sonra Demokrat Parti Genel Başkanlığından istifa ederek Devlet Başkanlığı ve Parti Başkanlığı birlikte yürütülmemeli ilkesine de uymuştu.

[163] "İnönü İktidarı Devralmak İçin Hazırlıklarını Yapsınlar", https://www.timeturk.com/tr/2012/05/14
[164] Ahmet Kudret Haker- Hamit Tekkanat, "Churchill'in, 31 Mayıs tarihinde Londra'dan İsmet İnönü'ye mektubu", https://hizmetgazetesi.com.tr/?p=52310 (31.08.2020) (E.T:20.12.2020)
[165] Saime Yüceer, "Tahkikat Komisyonu: Muhalefetsiz Demokrasi!", *Dilşen İnce Erdoğan ve Diğerleri, Türk Tarihinde Adnan Menderes, Cilt – II,* (2012): ss. 727-762. , s.741.

Cumhurbaşkanın belirlenmesinden sonra parti içinde kimin Başbakan yapılacağı düşüncesi ortaya çıkmış ve pek çok kişi, Fuat Köprülü'nün Başbakan olması gerektiğini dillendirmeye başlamıştı. Bilim adamı kişiliği ile de ön plana çıkan Fuat Köprülü'nün kendisi de bu dönemde Başbakanlık beklentisi içerisine girmişti. Adnan Menderes'te, ilk günden itibaren hükümetin Fuat Köprülü tarafından kurulmasından yana olduğunu dile getirmiş ancak Celal Bayar, TBMM Başkanlık Kurulu adaylarının kesinleşmesinden sonra Menderes'in, *"Size başvekâlet için hocamızı önermeye geldim!"* demesi üzerine *"Hayır Adnan Bey, başvekilim siz olacaksınız!"*[166] demişti.

Celal Bayar'ın Başbakanlık için herkesin beklediği Fuat Köprülü yerine Adnan Menderes'i seçmesi, çok kısa zamanda Menderes'in, Demokrat Parti'nin liderliğine yükselmesine neden oldu. Bu durum Fuat Köprülü'nün sonraki süreçte sadece Bayar ve Menderes'ten değil, partiden de kopmasına neden olurken bazı kırgınlıkların da yaşamasına neden olacaktı.

Başbakan seçilen Menderes, Demokrat Parti'nin Genel Başkanı olmuştu. Samet Ağaoğlu Menderes'in, Bayar'dan sonraki İkinci Adam olduğunu ifade ederken, Metin Toker bu ilişkiyi Atatürk ve İnönü arasındaki ilişkilere benzetmektedir. Celal Bayar'ın, Atatürk düzeyinde bir algılamaya sahip olmaması nedeniyle, 27 Mayıs'ın gerçekleştiğini ifade etmektedir.[167]

İsmet İnönü'de 27 Mayıs sonrasında Şevket Süreyya Aydemir'le yaptığı bir söyleşi de *"Adnan Menderes kendini, partiye ve memlekete hâkim farz ediyordu. Celal Bayar ise, Menderes üzerindeki hâkimiyetinin açık olarak görünmemesinden büyük ehemmiyeti olduğuna inanır hal almıştı. Ama Adnan Menderes, nereden tutulur, bunu iyi biliyordu. Menderes'e: 'Ben, dünya çapında bir adamım' zehabı gelmişti*.[168] Bunu söylemekten çekinmemişti. Ancak bu siyasi hayatta biz zaaftır. Ancak Bayar, *hükümeti ve partiyi kazanmasını bilen bir adamdı. Komitacı bir adamdı. Menderes'in siyasi zaaflarını kendi haline bıraktı. Neticede de, DP'nin, cebir ve şiddet yoluna gitmesine göz yumdu. Hulasa menfi yolda, birbirlerini teşvik ettiler. Yani iktidardan hiç gitmemek kararına vardılar. Ona göre tedbirler aldılar. Gericiliğe ve reaksiyona karşı mücadele*

[166] Samet Ağaoğlu, *Arkadaşım Menderes*, İstanbul: 1967, s. 93.
[167] Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları: DP Yokuş Aşağı,(1954-1957)*,3.Basım, Ankara: 1991, s. 260.
[168] Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes'in Dramı*, 5. Basım, İstanbul: 1993, s. 314.

eden Halk Partisi devri dolgunluğunu, sonuna kadar istismar ettiler."[169] diyerek Demokrat Parti'nin iktidar sürecini değerlendirirken, Adnan Menderes'in yönelimini de değerlendirmişti. Ancak 24 Ekim 1951 günü Fransa Büyükelçisi Jean Lescuyer'in raporu oldukça düşündürücüdür: *"Adnan Menderes, Türkiye'nin en güçlü kişisi olarak görünüyor. Baskıya yönelik eğilimleri onu, sahip olduğu siyasi yetkiyi bir diktatör olarak kullanmaya yöneltiyor. Disiplinli bir düzene alışık olan Türkler, Demokratların büyük yankılarından sonra iktidara gelmeleriyle, başlarında görmek istedikleri şefi ve kendilerini güven içinde duydukları hükümeti buldular."*[170] Diyerek Menderes'in diktatör olmaya yönelebileceğine dikkatleri çekmişti.

Demokrat Parti Programında, liberal bir ekonomi felsefesi gündeme getirilerek devletçilik karşıtı olarak izlenecek yol dört madde halinde sıralanıyordu. Bunlar;

- Ekonomik hayatı ve üreticiyi, devletin zarar veren uygulamalarından ve her türlü bürokratik kısıtlamalardan korumak,
- Bütün devlet hizmetlerinin görülmesinde olabildiğince tasarruf sağlamak,
- Devletin yatırım şeklindeki ödeneklerini, ülkenin doğal imkanlarına planlayarak devam ettirmek,
- İktisadi kalkınmayı ve canlanmayı hızlandırmak,

Demokrat Parti ve Menderes Hükümeti'nin programı kamu hizmeti verilmeyen devlet kurumlarının belirli bir planlama çerçevesinde özel sektöre devredilebileceğini ifade ediyordu. Daha sonra ise hükümet programında CHP hükümetleri döneminde uygulanan kara sabana dayalı Politikadan vazgeçileceği açıklanıyor, gereken teknik desteğin sağlanarak araç ve gereçlerle donatılmış bir tarım politikası takip edileceği belirtiliyordu. Ancak çiftçiyi topraklandırma konusu gündeme gelince, bu konunun daha güvenli ve pratik kurallara göre yapılacağını ifade ediyordu. Ayrıca CHP'nin demiryolu politikasından vazgeçilerek karayoluna dönüleceği açıklanıyor, Milli Eğitim'de ahlaksal ve manevi değerlerin ön plana çıkarılacağı, demokrasi prensiplerine uygun olarak işçilere

[169] a.g.e., 1993, s. 314.

[170]"Fransa Büyükelçisi Jean Lescuyer'in Raporu", 24 Ekim 1951, İstanbul: İsis Yayınları, 1991, (31/08/2015), (E.T.: 17.09.2020) "Lescuyer (Jean), 67. Büyükelçi, IFEA tarafından, Türkiye ile Fransa arasındaki daimi diplomatik ilişkilerin 450. yıldönümü vesilesiyle yayınlanan "Fransa'nın Türkiye (1536-1991) ve Türkiye'nin Fransa (1797-1991) temsilcileri" eserinden yola çıkarak hazırlanmıştır.

grev hakkının tanınacağı ve en önemlisi iktidar değişikliğinin memlekette maddi ve ruhsal hiçbir sarsıntıya meydan vermemesi için *"devr-i sabık yaratılmayacağına"*[171] değiniliyordu. Ancak Menderes'in okuduğu hükümet programında, dikkat çeken en önemli husus seçim bildirisinde olduğu gibi, devrimin bir bütün olarak görülmeyip, ulusa mal olanlar ve olmayanlar şeklinde ayrılması olmuştu. Tek bir cümleyle ifade edilen bu ayrımda, ulusa mal olmuş devrimlerin korunacağı ifade ediliyordu. Bu anlatım şüphesiz ulusa mal olmamış devrimlerden vazgeçileceği anlamını taşıyordu. Bu arada gerçek laiklik adıyla yeni bir laiklik tanımı yapılarak Arapça ezana geri dönülecek, din öğretimi zorunlu hale getirilecek ve Yüksek İslam Enstitülerinin açılması gerçekleşecekti. Hükümet programında barışçı bir dış siyasa izleneceği, İngiltere ve Fransa ittifakına bağlı kalınacağı ifade edildikten sonra *"Büyük dostumuz Birleşik Amerika'nın askeri sahadaki maddi ve teknik yardımlarından, aynı zihniyet ve anlayışla, daha geniş ve daha süratle istifadeler teminini tahakkuk ettirmeye çalışacağız*"[172] denerek ABD ile sıkı ilişkilerin kurulacağı vurgulanmıştı.

Ankara'daki Fransız Büyükelçisi Jean Lescuyer'in 21 Haziran 1950 günü hükümetine sunduğu rapor şu şekildedir: *"Muhalefet ve hatta bazı önemli demokratlar, Atatürkçü hareketin temelini oluşturan laiklik ilkesinin yozlaştırılmasından endişe duyuyorlar(...) Kendilerini halka beğendirmek amacını güden ve laik eğitim görmüş olan yöneticiler, Atatürkçülüğün sıkı düzeninden bıkmış olan halka başka ödünler vermek zorunda kaldılar(...)Seçim kazanan bir partinin seçmenlerinin, demokrasinin gelişmesinden çok, yönetimin başında bulunanların isteyerek hoşgörüyle yaklaştıklarını görmekteyiz. Demokratların yerel kamuoyunda sağladıkları başarıdan doğan parlak umutların yerini, ufukta fark edilen bulutların kapladığını görüyoruz"* [173] demişti. Bu raporda yeni iktidarı devralmış olan partinin amacının demokrasiyi geliştirmekten daha ziyade, kendilerini halka beğendirme çabaları taşıdığını ve Atatürkçü hareketin temelinden ödünler verilmeye başlandığı vurgulanmaktaydı.

---

[171] Cihat Arpacık, "Devr-İ Sâbık Yaratmak: Siyasetin Gereği Mi Siyasette Leke Mi?", https://www.indyturk.com/ (E.T. 30.10.2021)

[172] *Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları*, TBMM: 1950-1960. Haz. Dr. Faruk Sükan, 2. Basım, Ankara: 1992, Bkz. Adnan Menderes'in Kurduğu Hükümetin Programı, 29.05.1950.

[173] "Fransa Büyükelçisi Jean Lescuyer'in Raporu", 24 Ekim 1951, İstanbul: İsis Yayınları, 1991, (31/08/2015), (E.T.: 17.09.2020)

Hükümet programının Mecliste görüşülmeye başlanmasıyla, CHP'den ve Millet Partisinden programa yönelik eleştiriler yöneltilmiş, Adnan Menderes CHP'yi Türkiye'nin dünyada görülen ilerleme hızına bir türlü uyamadığını ve komşu ülkelerle mesafenin bir türlü kapanamadığını ve bu durumun nedeninin CHP'nin, zihniyeti olduğunu dile getirmişti. Hatta ekonomik olanakların, TBMM binasından başlayarak yurdun her köşesinde devlet eliyle taşlaştırıldığı, böylece kaynakların boşa harcandığını dile getiren Menderes, devletçilik anlayışlarının CHP'den çok farklı olduğunu dile getirmişti. Hatta Cumhuriyet'in kurulduğu andan Demokrat Parti'nin iktidara geldiği sürece kadar ki zamanda cezasız kalmış suçlar varsa, zamanaşımı tanımaksızın bunlar hakkında soruşturma açılmasını, Cumhuriyet döneminin en masraflı kuruluşları olarak gördüğü demiryolları ve devlet fabrikalarının müteahhit ya da aracılarının kimler olduğunun saptanmasını, dış ülkelerde kimlerin para ya da taşınmaz gayrimenkullerinin olduğunun araştırılarak ortaya çıkarılmasını istemişti.[174] Ancak bu program Demokrat Partili bazı vekilleri de rahatsız etmiş ve Demokratlar vekillerinin %30'unun desteğinden mahrum kalmıştı. Basında ise yeni hükümet programı olumlu olarak karşılanmıştı. Böylece on yıl sürecek Demokrat Parti iktidarının ilk kabinesi oluşturulmuş oldu. CHP iktidarı dönemindeki bakanlıklarda herhangi bir değişiklik yapılmayarak yalnızca Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı kaldırılmıştı. Ne var ki, umulmadık bir seçim zaferi coşkusu içinde oluşturulan hükümette, henüz bir ay dolmadan değişikliklere gidilmek zorunda kalındı. Öyle ki DP'nin iktidara geldiği ilk on ay içerisinde kabinede altı kez değişiklik yapıldı. Hükümette yapılan bu değişikliklerde ılımlı olarak tanınan bakanların yerine sertlik yanlısı kişilerin getirilmesi de o dönemde dikkat çekmişti.

Demokrat Parti'nin 1946'da kurulduğu dönemden yönetimi devraldığı 1950 yılına kadar sürekli ifade ettiği ve gündeme sık sık getirdiği ideoloji *"demokrasi"* oldu. Bu nedenle, Adnan Menderes'in 1950 seçimleri sonrasında kuracağı hükümetin programında, parti programındaki esaslara göre azımsanamayacak değişikliklerin yapılacağı en baştan itibaren belliydi. Çünkü *"Demokrat"* adıyla kurulan bu parti 1946-1950 yılları arasında bu kelimeye adeta tılsımlı bir anlam yüklenmişti.[175] Devlet yönetiminde ve toplum yaşamında tam olarak kullandığı bu *"Yeter, Söz Milletindir"* ifadesi anlamını kazanabilirdi. Parti kurucuları 1937'de Anayasaya giren "6" ilkeden

[174] Barutçu, a.g.e., s. 441.
[175] Eroğul, a.g.e., s. 48.

özellikle devletçilik ve laiklik anlayışında CHP'den farklı düşündükleri için bunlara farklı tanımlar getirmiş, değişik bir içerik kazandırmışlardı.

Bu dönemde ülkedeki un, yağ, şeker sıkıntısından, vergi adaletsizliğinden, jandarma baskısından, dış politika ve güvenliğe kadar her konunun halli demokrasinin kurulmasına bağlanıyordu. Hatta öyle ki 1950 seçimlerinden sonra, Bursa civarındaki bazı köylerde büyük topraklar bölge halkı tarafından bölüşülmeye başlanınca, kendilerine ne yaptıkları sorulunca da, *"Artık demokrasi var"*[176] diye cevap vermişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında bütün ülkede olduğu gibi CHP'de de demokrasi kavramı etkili olmaya başlamış, *"Bu memlekette muhalefet, ihtilal demektir"*[177] diyen İsmet İnönü, sadık dostu Recep Peker'i demokrasi uğruna feda etmekten çekinmemişti.[178] Çünkü II. Dünya Savaşı sonrasında Cumhuriyet Halk Partisi teşkilatı, yeni kurulan muhalefet partileri tarafından demokrasi düşmanı olarak suçlanmaya başlanmıştı. 1948 yılı Kasım ayında yapılan CHP kongresinde partililer *"vicdan azabı içindeyiz"* diyerek yakınmıştı. Peki, II. Dünya Savaşı sonrasında tılsımlı hale gelen demokrasi kelimesinden ne anlamak gerekiyordu. Aslında bunu anlamak için Demokrat Parti'nin temsil ettiği toplumsal güçleri anlamak gerekmektedir. Özellikle savaş yıllarında güçlenmeye başlayan ticaret burjuvazisi ve büyük toprak sahipleri savaş sonrası Türkiye'sinde, siyasi iktidarda tamamen söz sahibi olmaya hazır durumdaydı. Cumhuriyet Halk Partisi idaresinin, savaş sonrasında ortaya çıkan bu iki zümreye toprak reformu vs. gibi kötü sürprizleri olabilirdi. Bu durumlara bir alternatif sağlama zamanının geldiği düşüncesini fark eden Demokratlar bu şekilde ortaya çıkmıştır. DP, Ak/Beyaz Devrim olarak değerlendirilen 14 Mayıs 1950'de TBMM'de Anayasayı bile değiştirebilecek 2/3 çoğunluğu sağlamıştı. Öyle ki ilk kurulan DP Hükümeti programında 1924 Anayasasının değiştirilebileceğinden bile bahsedilmişti. Hükümet programındaki açıklamalara göre, ekonomi de devletçilikten liberalizme geçileceği, çok sert şekilde uygulandığı düşünülen laiklik ilkesi uygulamalarının gevşetileceği, Türk devrimi konusunda yeni bir değerlendirme yapılacağı ve komünizmle mücadele edileceği ifade ediliyordu. Ancak

[176] Eroğul, a.g.e., s. 48; *Hakimiyet Milletindir,* 9 Haziran 1950, gazetede yer alan cümle tam olarak şu şekildedir: "Şimdi demokrasi var, herkes istediği gibi gezer"

[177] Lord Kinnros, *Atatürk,* 5. Baskı, İstanbul: 1973, s. 612. (1925 Şeyh Said İsyanı sonrasında Amerikan Temsilcisi Amiral Bristol'a söylemiş olduğu bu sözden hareketle İnönü'nün muhalefeti ve 27 Mayıs bağlantısı hakkında fikirler ileri sürenler olmuştur.) Mustafa Arıkan, "27 Mayıs'a Damgasını Vuran Söz ve Beyanlar", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 4, Konya: (1997), ss. 299-310, s.303.

[178] Arıkan, a.g.m., s. 303.

bunların gerçekleştirilmesi sürecinde nasıl bir yöntem izleneceği, nelere öncelik tanınacağı çok belli değildi. Çünkü DP iktidarının kurulduğu ilk haftalarda parti liderlerinin ikircikli bir yol izleyecekleri de hissediliyordu. Çünkü bir yandan devrim açısından geri adımlar atarken, öte yandan Atatürk'ü ve onun eserlerini koruma görüntüsünü yitirmemeye çalışıyorlardı. Diğer yandan DP'li liderler ilk yıldan CHP'nin halkı ayaklandırmaya çalıştığı iddiasında da bulunuyorlardı. Oysa DP'nin muhalefet yıllarında *"Milli Husumet Andı"* nedeniyle CHP aynı eleştirileri DP'ye karşı yöneltiyordu.[179]

DP'nin kendini eleştirmeyen bir muhalefet yaratma çabasında olduğu iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra anlaşılmıştı. Başta CHP olma üzere Millet Partisi'ne ve basına karşı gerçekleştirilen siyasal muhalefet tahammülsüzlüğün göstergesi haline gelmişti. Bu dönemde Kore'ye asker gönderilmesi, Halkevlerinin kapatılması, İnönü ailesinin bireylerinden Ömer'in suikastla suçlanması, Muhalefetin sesi olarak bilinen Ulus ve Zafer gazetelerine karşı iktidar partisi olan Demokrat Parti'nin sertlik yanlısı tutumu, CHP ile olan ilişkileri olumsuz bir sürece sürüklemişti. Bu ortamda İnönü'nün Batı Anadolu gezisinde beklenmedik olaylar yaşanmıştı. İzmir ve Manisa ziyareti sonrasında Balıkesir valisinin şehrin dışında görüşme istemesi üzerine Bursa'ya geçen İnönü'nün, Bursa'da Cumhuriyet alanında yaptığı konuşmada kavga çıkmış, kürsüye fırlayanlar CHP aleyhine konuşmalar yapmıştı. İnönü yaşanan bu olayları çok partili rejime son vermeye yönelik tertipler olarak değerlendirmişti.

Demokrat Parti, 1953 yılına gelindiğinde halk desteğinin tam olarak alındığının farkına vararak ana muhalefet partisi olan CHP'nin mal varlığına el koymuş, yargıyı arkasına alarak Millet Partisini kapattırmış, anti-komünizm kampanyası sayesinde birçok kişinin haklarında dava açtırarak, yargılanmalarına neden olmuştu. Ayrıca basında iktidara karşı gerçekleştirilen eleştirilere kısıtlama getirmeyi de ihmal etmemişti.

İç politikada ki bütün bu olumsuzluklara rağmen, iktisadi hayatın canlanması, tarım üretimin artması ve halkın ürettiği ürünlerin değer kazanması, laiklik ilkesine yeni bir anlam verilerek dinsel törenlere ve din öğretimine ağırlık verilmesi, taşranın merkezi yönetim üzerindeki etkisinin görülmesi, DP'ye oy vermiş olan yığınların partiye duydukları sempatiyi daha da arttırmıştı. Kore Savaşında verilen kayıplara rağmen

[179] Şerafettin Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 2, s. 32.

ülkenin NATO'ya üye olarak kabul edilmesi ve ABD'nin desteğinin sağlanması ülkeye bir güvence getirirken iktidara dış politikada itibar kazandırmıştı. Böylece Demokrat Parti açısından olumlu sayılan böyle bir süreçte, 1954 seçimleri gerçekleştirilmişti.[180] Aslında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden daha önce Türkiye Batı ile askeri, siyasi ve ekonomik alanlarda bütünleşmek üzerine bir dış politika çizgisi belirlemiş ve DP'de iktidara geldikten sonra bu doğrultuda aktif ve dinamik bir dış politika takip etmeye çalışmıştır.

1.3.Demokrat Parti'nin Seçim Zaferi (1954-1957)

Genel seçimlere gidilmesi kararının alınmasının hemen sonrasında bütün partilerde olduğu gibi DP'de de seçim propagandası başlamıştı. Cumhurbaşkanı olan Celal Bayar, eline Demokrat Parti simgeli bastonu alarak yurt gezilerine başlamış, halkın DP'yi desteklemesini istemişti. Cumhurbaşkanının iktidarı desteklemesi muhalefet partilerini rahatsız etmiş ve eleştirilere sebebiyet vermiştir. Ana muhalefet partisi olan CHP, seçim meydanlarında gerçekleştirdiği konuşmalarda, iktidarın partizanca tavırlarına, muhalefet partileri aleyhine çıkarılan yasalara, yabancı sermayeye tanınan ayrıcalıklar nedeniyle milliyetçilik ilkesinden tavizler verilmesine değinmişti. Ayrıca üniversitelerin özerkliğinin kaldırılamaz olduğuna ve basına getirilen kısıtlamalara, radyonun iktidar tarafından kullanılmasına, TBMM kararı olmadan Kore'ye asker gönderilmesine ve hayat pahalılığına vurgu yaparak seçim kampanyasını sürdürmüştü.

İnönü yapmış olduğu konuşmalarda, yabancı sermaye ve petrol kanunu ile yabancılara tanınan ayrıcalıkları kapitülasyonlara benzetmiş, özgürlük ve demokratik düzenin eksikliklerini tamamlayabilmek için de iktidara geldiklerinde bir Anayasa Mahkemesi kuracaklarını açıklamıştı.[181]

[180] Şerafettin Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 2, s. 87.
[181] a.g.e, s. 89.

2 Mayıs 1954 seçimlerine iktidardaki DP dışında dört muhalefet partisi katıldı. Bunlar CHP, CMP, TKP, TİP'dir.[182] Türkiye Köylü Partisi, 1954 seçimlerinde siyasal ortamda her hangi bir etkinlik gösterememiştir.

Yapılan genel seçimlerde Türkiye'de bulunan "10 262 063" seçmenden "9 095 617" kişi oylarını kullanmıştı.[183] 1954 seçimlerine katılım oranı %88.6 olarak belirlenmiştir.[184]

Partiler	Aldıkları Oy	Oran%	Milletvekili
Demokrat Parti	5.313.659	58,42	503
Cumhuriyet Halk Partisi	3.193.471	35,11	31
Cumhuriyetçi Millet Partisi	480.935	5,28	5
Köylü Partisi	50.935	0,56	-
İşçi Partisi	910	0,01	-
Bağımsızlar	56.393	0,62	2
Toplam	**9.095.563**	**100**	**541**

Tablo-1: 1954 Seçimlerinde Vekil Sayısı[185]

Bu sonuçlara göre DP, 1950 seçimlerine oranla "921.965" oy daha almış olmasına karşın (%3,2) milletvekili sayısını "95" artırmıştı. 1954 seçimleri, İsmet İnönü için beklemediği bir yenilgi olmuştu. Bu dönemde İnönü'nün başkanlıktan ayrılacağı dedikoduları dahi çıkmış ancak İnönü, partililere konuşmalarında *"Partiyi kendiliğimden*

[182] Hamza Gökhan Eryılmaz, "Türkiye'de 1954-57 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 7(1),* 2019, ss. 1-17.

[183] TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923 – 2011*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Haziran, 2012. s. 5, https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954 Secim Sonuclari.pdf ; Mustafa Albayrak, "*Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)",* (Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1992, s. 607.

[184] TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923 – 2011*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Haziran, 2012. s.5, https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954 Secim Sonuclari.pdf

[185] TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923 – 2011*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Haziran, 2012. https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954 Secim Sonuclari.pdf "Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir konu: partilerin almış oldukları oy oranlarının, Meclisteki temsil dağılımında aynı nispette karşılık bulamamasıyla ilgilidir. 1954 genel seçimlerinde Demokrat Parti'nin oy oranı yüzde 56.6 iken, Meclisteki yansıması yüzde 93 olarak gerçekleşmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin oy oranı yüzde 34.8 iken, meclisteki yansıması yüzde 5.7'dir. Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin oy oranı yüzde 4.7 iken, Meclise yansıması sadece yüzde 0.9'dur. 1954 seçimlerinde yürürlükte olan tek turlu ve listeli basit(adi) çoğunluk sistemi, nisbi temsile dayanmayan ve orantısız bir parlamento dağılımının ortaya çıkmasına neden olmuştur."

bırakmam. Siz çekil derseniz çekilirim"[186] diyerek genel başkanlıktan ayrılma niyetinde olmadığını açıklamıştı.

Seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra, Demokrat Parti'nin 1950 yılından sonraki politikaları dikkate alınarak iktidardan beklenti Yeni Sabah gazetesinde şu şekilde dile getirilmiştir: *"...Milli irade ne şekilde tezahür ederse etsin, önümüzdeki dört yıllık devrenin başlıca vazifesi yurdumuzda hakiki ve ciddi demokrasiyi ve serbestliği tamamen tarsin eylemektir. Zira son dört yıllık idare bizi, 1950'dekini aratacak şekilde demokrasiden uzaklaştırmak yolunu tutmuştur."*[187] Demokrat Parti'ye yakın bir yayın çizgisine sahip olan Zafer gazetesi ise 1954 seçim sonucunu *"Muazzam ve Müstesna Neticenin Son Rakamları"* ve *"Halk Partisi'nin Müthiş Hezimeti"*[188] *ba*şlığı ile kamuoyuna duyurmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi ise yapılan genel seçimlerin adil olmadığını ve seçimde usulsüzlükler yapıldığını iddia etmiştir. İnönü'ye göre Cumhuriyet Halk Partisi yenilmemiştir, sadece Demokrat Parti kazanmıştır.[189]

Seçimlerden sonra TBMM ilk toplantısını 14 Mayıs 1954'te yaptı. Bu tarih DP'nin iktidara geliş tarihi olduğu için önemliydi. Celal Bayar, 513 oydan 486'sını alarak ikinci kez Cumhurbaşkanı seçilmişti. Adnan Menderes'e tekrar Başbakanlık görevi verilmiş ve 17 Mayıs'ta yeni hükümeti Cumhurbaşkanına sunmuştu. Başbakan Adnan Menderes; bir yandan demokrasinin bir eğitim, nezaket ve hoşgörü rejimi olduğunu ifade ederken diğer yandan 1950 Mayısından itibaren ülkede büyük ekonomi atılımları gerçekleştirildiğini, bu sayede milletin hayat standartlarının yükseldiğini ifade ediyordu. Ayrıca hükümet programında Türk parasının değerinin korunacağını, Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası ve Petrol Yasası uygulamalarından olumlu sonuçlar alınacağını, dış ödemelerdeki sıkıntılarında çok yakında giderileceğini ifade ediyordu.[190]

---

[186] Metin, Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları: DP Yokuş Aşağı(1954-1957),* 3. Basım, Ankara: 1991, s. 42.
[187] *Yeni Sabah,* 3 Mayıs 1954, s. 1.
[188] *Zafer,* 3 Mayıs 1954, s. 1.
[189] Yakup Kaya, "Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri ", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"* , Cilt: 7, Sayı: 3 2018 ss. 2276-2291 s. 2287. Bkz. Cemil Koçak, *Demokrat Parti Karşısında CHP Bir Muhalefetin Analizi,* İstanbul: Timaş Yayınları, 2017, s. 214-216.
[190] Toker, a.g.e., 1991, s.162-180

Cumhuriyet gazetesi yazarı Nadir Nadi ise 1954 seçimleri sonrasında DP'nin 3. Hükümetinin kurulmasından sonra yazdığı *"Yeni Kabineye Güven"* adlı yazısında, hükümeti ağır sorumlulukların beklediğini dile getirmiştir.[191]

2 Mayıs 1954 seçimleri iktidar partisinin muhalefeti sindirme politikasını daha da arttırarak cesaretlendirmişti. Başbakanın hükümet programı yerine böylesi karşıt partileri yeren bir konuşma yapması ezici bir seçim zaferi sonrasında bile karşıt partilerin çalışmalarını kısıtlama kararında olduğunu gösteriyordu. Aynı zamanda üniversite özerkliğinin günlük siyasaya araç edilmesini engellemek için demokratik anlayışla hareket etmeyenlerin görevlerinden uzaklaştırılacağı bildiriliyordu. Esasında 1950 seçimleri sonrasında bürokrasiyi güçlendirme ve işlerlik kazandırma bahanesi ile kamu çalışanlarının yaş ortalamasını aşağı çekip, gençleştirme amacıyla ordudan başlayarak, yargıda ve bakanlıklarda yapılan değişiklikler ve emekliye ayırmalar yeterli görülmemekte idi.

2 Mayıs seçimleri sonrasında Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Demokrat Partililere verdiği yemekte izlenmesi gereken siyasayı şöyle belirtmişti: *"İnce demokrasiye paydos".*[192] 1954 seçimlerinden sonra Demokrat Parti, partiler arasındaki ilişkileri kendi anlayışına göre düzenlemek, basın ve üniversite çevrelerinde süren eleştirileri azaltmak ve kamu kesimini, memurları uyumlu çalışmaya yönlendirebilmek için 1957'de yapılan seçimlere kadar basın suçlarını ağırlaştırmış, toplantı ve gösteri yürüyüşlerini kısıtlamış, sendikal çalışmaları kısıtlanmış, muhalefetin güç birliğini engellemek için seçim yasasında değişiklik yapmış, karşı partilere oy veren illeri cezalandırmış (Malatya ikiye ayrılırken, Kırşehir ilçe yapılmıştır), kamu çalışanları hizmet yıllarına bakılmaksızın emekli edilmiş ve üniversite öğretim üyeleri bakanlık emrine almıştır.[193] Ancak alınan bu önlem ve kısıtlamalar 1957 seçimlerinde umduğunu bulmasını yine de engellemiştir. Özellikle 6/7 Eylül olaylarının yol açtığı iç kargaşayı engelleyemediği ve ekonomik sorunlara çare bulamadığı için yıpranmaya devam etmiştir. Demokrat Parti'nin 1954 seçimleri sonrası içine düştüğü bu durumu Cem Eroğul *"Duraklama"* dönemi Metin Toker ise *"Demokrat Parti Yokuş Aşağı"*[194] olarak adlandırmıştır.

[191] *Cumhuriyet*, 23 Mayıs 1954, s. 1.
[192] Toker, a.g.e.,1991, s. 22.
[193] Şerafettin Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 2, s. 95.
[194] Toker, a.g.e., 1991, s.26; Turan, a.g.e., s. 95.

DP'nin muhalefet yıllarında başta Vatan ve Tan gazeteleri olmak üzere İstanbul ve Anadolu basınından oldukça fazla destek aldığı görülmektedir. Bu dönemde DP yürürlükte olan basın yasasının ağır hükümlerinden yakınmakta, *"demokrasi ve özgürlük"* vaatleriyle hükümete tanınmış olan süreli yayınları kapatma hakkından yakınıyordu. Bu nedenle 1950'de iktidara geldiğinde basın yasasının 30. Maddesinde değişiklik yaparak süreli yayınların kapatılmasını mahkeme kararına bıraktığı gibi aynı zamanda önceki dönemde hüküm verilmeden tutuklanan basın mensuplarının tutuklamalarını kaldırmıştı. Adnan Menderes'in demokratik sistemin en güçlü temellerinden biri olarak nitelediği basın organlarına karşı çelişkili icraatlar başlayınca bu durum eleştirilere yol açmış ve iktidar bazı gazete ve dergilere kaynak sağlayarak onları kendi yanına çekme girişimlerine bulunmuştur. Hatta Adnan Menderes 1954 seçimleri öncesinde muhalefet partileri dışında basını da susturmak için basın yasasında geniş ve yeni bir değişikliğe yönelmişti. Başbakan Adnan Menderes, ne yaparlarsa yapsınlar basına yaranamadıklarından yakınıyor ve basında iktidara karşı eleştirilerini sürdürenleri 31 Mart Vak'asını kışkırtan Derviş Vahdeti'ye benzetiyor. Bunun gibiler için tedbirler alınmasını istiyordu. Bu konuda da şunları söylüyordu:

"Matbuat Kanununu bir tekme ile kaldırdık attık. Yarandık mı arkadaşlar? Her gün kalemi alıyorlar ellerine, bir Derviş Vahdeti edebiyatıyla bu memleketi baştanbaşa zehirliyorlar. Bunun sonu ne olacak? Cephaneliğin yanında mütemadiyen ateş oyunları yapmalarına ne zamana kadar müsaade edeceksiniz?"[195]

Başbakanın bu uyarısı sonrasında yeni tasarı Şubat 1954'te meclise sunulmuş ve yayın yolu ya da radyo konuşmalarında işlenecek bazı yeni suçlar belirlenerek bunlara ağır cezalar getirilmişti. Devletin siyasal ya da mali itibarını sarsacak yalan haber niteliğindeki yayınlar için öngörülen hapis cezası 1 ila 3 yıl arasında değişecekti. Tasarı, bu tür iddialarda bulunanlara ispatlama hakkı da tanımıyordu. Meclis Adalet Komisyonunda bu gibi durumlarda, yazara ispat hakkı verilmesi ifade edilse de hükümet bunu istememiştir. Böylece ispat hakkı sorunu 1954 seçimlerinden sonra siyasal ortamda en çok tartışılan konu haline gelmiştir. İktidara ilk geldiklerinde basın yasasında değişiklik yaparak basını sorumsuz bıraktıklarını ifade eden Başbakan Adnan Menderes,

[195] Faruk Sükan, *Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları*, TBMM: 1950-1960. 2. Basım, Ankara: 1992, Bkz. Adnan Menderes'in Kurduğu Hükümetin Programı, 29.05.1950.

basının bu durumun kıymetini bilmediğini, bu nedenle şimdi özgürlüğün kötüye kullanılmasını engellemek için bu değişikliklerin yapıldığını vurguluyordu.[196] İsmet İnönü ise yeni basın tasarısını bir baskı aracı ve irtica olarak değerlendirmiş ve *"İrtica rejimi ansızın gelmiyor: gözümüzün içine baka baka, adım adım, profesörler eliyle hazırlanarak geliyor. Basiretler bağlanmıştır. Sorumlulukların vicdanlar üzerindeki baskısı da o oranda ezici ve amansız olacaktır. Karanlıktan medet umanlar, elbette tarihimizin karanlık köşesinde unutulacaklardır."*[197] Diyordu.

DP'nin basın üzerindeki baskısı Tahkikat Komisyonunun kurulmasına kadar devam edecekti. Menderes iktidarı 1954'ten sonra sadece basın yasasına ilişkin cezaları ağırlaştırmakla kalmamış aynı zamanda toplantı ve yürüyüş hakkında da kısıtlamaya gitmişti. Başbakan'a göre, basın özgürlüğü gibi, toplantı ve gösteri özgürlüğü de kötüye kullanılmaktaydı. İnönü ise, toplanma özgürlüğünün basın özgürlüğünden daha eski olduğunu, Anayasa'ya göre toplanma ve gösteri yürüyüşü hakkının vatandaşın doğal hakkı olduğunu ifade ediyordu. İktidar partisinin, muhalefet ve kamuoyu tarafından denetlenmesini engellemek adına adımlar attığını belirterek *"Biz mutlakıyetten bugüne geldik, siz mutlakıyete gidiyorsunuz!"*[198] demişti.

1954 seçim zaferi sonrası ekonomik sıkıntıları çözemeyen ve uygulamaya koyduğu yasaklar nedeniyle içten parçalanmaya başlayan DP, her türlü muhalefeti engellemek için işçi kuruluşlarına karşı da sert davranmaya başlamıştı. Bunun için de sendikalar yasasındaki boşluktan yararlanarak 20 Nisan 1957'de İşçi Sendikaları Konfederasyonunu kapatmıştı. Bunu Bursa, Sakarya, Çukurova ve Güney Sendikalar Birlikleri ile Marmara Bölgesi işçi Sendikaları Federasyonunun kapatılması izlemişti.[199]

Demokrat Parti iktidarı, 1957 seçimlerine gitmeden, muhalefeti etkisizleştirmek ve seçimlerin kendi lehine sonuçlanmasını sağlamak adına seçim yasasında değişikliğe gitti. DP'nin çok partili ve katılımcı demokrasi ile bağdaşmayacak yasalar çıkartması, parti içinde huzursuzluğa yol açmış ve gittikçe büyüyen sorunlarla karşılaşılmasına neden olmuştu. Liderleri uyarma daha ılımlı bir yasa izlemek için yapılan uyarılar ve öneriler

[196] Sükan, a.g.e., s. 346-352.
[197] Mehtap Uçan, *İsmet İnönü'nün Siyasi Hayatı (1922-1960*), (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s. 164.
[198] Mehtap Uçan, *İsmet İnönü'nün Siyasi Hayatı (1922-1960*), (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi SBE, 2014, s.167.
[199] Kemal K. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, 1. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, s. 490.

sonuç vermeyince partinin bölünmesinin önüne geçilememişti. DP içinde kendini tanıtmış hukukçu, iktisatçı, yazar ve gazetecilerin kurdukları Hürriyet Partisi büyük umutlarla Türk siyasi yaşamına girmişti. Kurucular yayımladıkları bildiride iktidar partisinin, ekonomik ve toplumsal konularda uygulamaya koydukları politikalarında, demokrasiden uzaklaşıldığını ve keyfi hareketlerin ortaya çıktığını ileri sürüyor ve gerçekleri gören vatandaşların partisi olarak ta Hürriyet Partisi'ni kurduklarını açıklıyorlardı.

Özgürlüğü ve demokratik düzeni gerçekleştirmeyi amaçlayan Hürriyet Partisi, programında devletçiliğe de yer vererek sosyal ve liberal ekonomik ilkeyle yola çıkıyordu. Ayrıca Hürriyet Partisi Programında, insan hak ve özgürlüklerine dayalı demokratik ve yeni bir Anayasa yapılması gerektiğini belirtmekteydi. İkinci bir Meclisin oluşturularak, Anayasa Mahkemesinin kurulması gerektiğine değinen partililer seçimlerde çoğunluk yerine orantısal (nispi) temsil sisteminin uygulanması istiyordu. Ayrıca seçmen yaşının 18'e indirilmesi, Cumhurbaşkanının üst üste 2 kezden fazla seçilmemesi, üniversitelere bilimsel ve yönetimsel özerklik yanında mali özerklik de verilmesi, yargı bağımsızlığının ve yargıç güvencesinin sağlanması, işçiye grev hakkının tanınması gibi çağdaş demokrasilerde bulunması gereken ilkelere yer vermişti.[200] Kuruluşundan sonraki katılımlarla Hürriyet Partisi'nin milletvekili sayısı 36'ya ulaşmıştı. Böylece CHP'nin önüne geçerek ana muhalefet partisi konumuna yükselmişti.

Partisindeki kopmalardan ve 6/7 Eylül olaylarından sonra hükümetteki arkadaşlarını grubun önüne atarak liderliğini koruyan Adnan Menderes, sonunda duruma egemen olabilmişti. Ne var ki bu kez CHP'nin bilinen güçlü ve CMP'nin Osman Bölükbaşı muhalefetine, DP anlayışının savunucuları olan bir üçüncü grup muhalefeti doğmuştu. Üstelik bu üç parti iktidara karşı güç birliği oluşturma girişimlerini sürdürmekteydi. Bu nedenle DP ve Menderes için izlenecek siyaset öncelikle bu güç birliğini engellemek ve arkasından kendileri için oluşturulacak yeni koşullarda seçimlere gitmekti.

O sırada toplanan CHP'nin XIII. Kurultay'ında alınan kararlar ve kurultayın kamuoyunda uyandırdığı olumlu yankılar da önlemlerin bir an evvel alınması gerektiğini gösteriyordu. 9 Eylül 1957'de toplanan kurultayı bütün muhalefet partileri izlemiş ve

[200] Karpat, a.g.e., 2010, s. 511.

kurultayda *"Birleşmiş Muhalefet Cephesi"* olarak bütün partilerin görüşlerinin sergilenmesine önem verilmişti. Ayrıca üzerinde durulan ilkeler düzenlenerek "Hürriyet Andı" adı verilen bir bildiri ile DP iktidarına karşı, özgürlük savaşımı sürdürmeye and içildiği vurgulanarak şöyle denilmişti. *"Ülkenin bugün ki siyasal durumu ve bu durumun partimizin XIII. Kurultay'ına yüklediği tarihi görev, Birleşmiş Muhalefet Cephesi'nin bir üyesi olan biz Cumhuriyet Halk Partililer, Türk milletini layık olduğu ileri demokratik rejime ve vatandaşlar arasında eşit muameleyi ilke edinen, hukuk devletine kavuşturmaya ve millet iradesinin tecellisine engel olmak isteyenlerin karşısında, hiçbir şeyden yılmadan, kanuna uyup, ulu Tanrı'ya sığınarak mücadele etmeye and içtiğimizi işbu Hürriyet Andı ile kabul ve ilan ederiz!"*[201]

CHP'nin Hürriyet Andı, DP'nin 7 Ocak 1947'de ilk kongresini yaptığında yayımladığı Hürriyet Misakına bir göndermeydi. Roller, partiler değişmişti. Ancak demokrasi, hukuk devleti ve hürriyet özlemi değişmemişti. Bu gelişmeler karşısında Başbakan Menderes ve DP süratle seçim yasasında değişiklik yaparak partiler arasında güç birliği yapılmasını ortadan kaldırdı. Böylece 27 Ekim 1957'de yapılacak genel seçimlere her parti tek başına katılmak zorunda bırakıldı.

DP'nin bölünüp yeni bir partinin kurulması yanında, ekonomik sıkıntıların giderek artması, partinin halktan gelen desteğinin de azalmasına yol açmıştı. Aslında partinin iktidara gelişiyle yeni atılımlara bağlı olarak fiyatlar yükselmeye başlamış ve dış ticaret dengesinde açık ortaya çıkmıştı. Tarım ürünlerindeki artış bu zamana kadar bunalım doğmasını engellemiş olsa da 1954'te iklim nedeniyle tarımda beklenen rekolteler gerçekleşmemişti. Bu yüzden tarımsal ürünlere dayalı dışsatım olanaklarının azalması, dışalımının da kısıtlanmasını gerektirmişti. Bu durum fiyatların hızla yükselmesine neden olurken, piyasada yeterli ürün bulunmadığı için karaborsa başlamıştı. Hayat pahalılığının artması ve mal kıtlığı, yokluklar, doğal olarak iktidara karşı tepkileri artırmıştı.

[201] Hikmet Bila, *CHP Tarihi (1919-1979)*, Ankara: 1979, s.302.

1.4.Demokrat Parti'nin 1957 Genel Seçimleri

1957 seçim kampanyası, 1950 ve 1954 seçimlerine oranla çok daha sert bir ortamda geçti. Çünkü seçim öncesinde her alanda kısıtlamalara giden iktidar, seçimi kazanabilmek için tüm devlet olanaklarını kullanmaktan çekinmemişti. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'da daha önce de yaptığı gibi seçim gezilerine çıkarak iktidarı destekleyen konuşmalar yapmıştı. Bayar, 20 Ekim'de İstanbul Taksim Meydanındaki konuşmasında, Amerikalılar gibi çalıştıklarını belirterek ülkenin otuz yıl sonra küçük bir Amerika olacağını iddia ediyor, Menderes ise konuşmalarında sık sık dini koz olarak kullanıyordu. Menderes, Kayseri'de yaptığı konuşmada yurtta onbeşbin cami yapıldığını ve Süleymaniye Camisi'nin yapılışının beşyüzüncü yıldönümünde düzenlemeyi öngördükleri tören için *"Müslümanların İstanbul'a davet"*[202] edileceğini söylemişti. Dolayısıyla DP'nin seçim nutukları din, milliyetçilik, kalkınma, gelişim, zenginlik, refah üzerinden şekillendirirken, CHP ise sosyal sorunları, insan haklarını, laiklik, özgürlük ve eşitlik başlıklarını ön plana çıkarıyordu. Afişlerde bu söylemler doğrultusunda hazırlandıkları için DP'nin görsellerinde çoğu zaman *«tek adam»* CHP'nin görsellerinde ise çoğunlukla «*yurttaş»* yer almaktaydı. 1954'te olduğu gibi 1957 seçimlerinde de DP, kampanyasında hem radyoyu hem de afişleri verimli bir şekilde kullanmıştı.

Adnan Menderes, iktidara geldiği 1950 yılından 1960 yılına kadar yaptığı bütün konuşmalarda, İsmet İnönü'ye yönelik ağır suçlamalarını devam ettirdi. Menderes'e göre İnönü, kaybettiği iktidarı yeniden ele geçirebilmek için her türlü tedbire başvurmaktaydı. *"İsmet Paşa buhran (bunalım) var diyor! Buhran İsmet Paşa'nın kendi kafasındadır. İsmet Paşa hastadır. Malta humması, Asya gribi gibi hastalığa tutulmuştur. Onun hastalığının adı darü'l iktidardır"*[203] (iktidar hastalığı)diyordu. Başbakan Menderes'in söylemleri karşısında İsmet İnönü *"Eğer Demokrat Parti'nin şansı varsa benim sağlığımda çekilmek lütfuna uğrar. Onları ileride savunacak tek adam ben olacağım!"*[204] diyerek oluşabilecek olumsuzluklara karşı iktidara uyarıda bulunuyordu.

---

[202] *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1957, s. 1.
[203] *Trabzon*, 13 Ekim 1957, s. 1.
[204] *Muhalefetde İsmet İnönü: Konuşmaları, Demeçleri, Mesajları, Sohbetleri ve Yazılarıyla*; Derleyen: Sabahat Erdemir, İstanbul: M. Sıralar Matbaası, 1959: 16.08.1956 – 09.09.1959

1957'de partilerin gerçekleştirdiği seçim kampanyasında, üzerinde en çok durulan ve slogan haline getirilen konu, yargı güvencesi, ispat hakkı ve üniversitelerin özerk hale getirilmesi oldu. Ancak tabi ki artan hayat pahalılığı ve yaşanan ekonomik sıkıntılarda muhalefet partilerinin seçim kampanyasını kolaylaştırıyordu. 27 Ekim 1957'de yapılan seçimde oy kullanacak olan seçmen sayısı 12 078 623 olarak belirlenmişti.[205] Partilerin aldıkları oy oranlarına göre sonuçlar ise aşağıdaki gibi şekillenmişti.

Partiler	Aldıkları Oy	Oran%	Milletvekili
Demokrat Parti	4.303.190	47,70	424
Cumhuriyet Halk Partisi	3.768.043	40,82	178
Cumhuriyetçi Millet Partisi	663.295	7,19	4
Hürriyet Partisi	356.419	3,86	4
Bağımsız ve Diğer Partiler	39.867	0,43	4
Toplam	**9.230.814**	**100**	**610**

Tablo -2: 1957 Milletvekili Seçimleri[206]

Türkiye'de 1957 seçimlerinde 9 250 949 kişi oy vermiş ve seçimlere katılım %76.6 olmuştu.[207] Seçim sonuçlarına göre iktidar partisi büyük kayıplara uğramıştı. Seçimlere *"Büyük Türkiye için desteğinizi istiyorum!"* posteriyle giren Adnan Menderes, beklediğini bulamamıştı. 1954 seçimlerinde 503 milletvekili çıkarmayı başaran DP, şimdi 610 vekilden ancak 424'ünü çıkarabilmiş, TBMM'de 2/3 çoğunluğu sürdürmüş olsa da aldığı oy oranı %50'nin altına düşmüştü. Muhalefette kalan CHP ve CMP'nin oy oranları toplamı DP'den fazla idi. 1957 seçimlerinde umulanın çok altında oy alan Hürriyet Partisi, seçimlerden bir yıl sonra 24 Kasım 1958'de CHP'ye katıldığını açıkladı.[208] Bu durum yerel de bazı partililerin tepkisine neden olsa da iktidara karşı böyle bir güç birliğinin oluşturulması muhalefetin meclisteki gücünü arttırmıştı.

[205] TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri, 1923-2011*, https://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977.
[206] TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri, 1923-2011*, https://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977.
[207] Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, (Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1992, s. 607. "1957 Seçimleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal Karpat, "The Turkish Elections of 1957", *The Western Political Quarterly*, Vol., XIV., No. 2, June 1961, s. 436-459. Nadir Nadi, "Menderes'in onca bel bağladığı 'kasketli'yurttaşlar da DP'ye büyük ölçüde yüz çevirmişlerdir. 34 kişilik CHP Grubu bir hamlede 170 kişiye çıkmıştı. Hem de DP'nin kendi yandaşlarını kamyonlara doldurup yargıç kararı ile birkaç sandıkta oy kullanmalarını sağladığı ve CHP'ye oy vereceği sanılan kimi yurttaşları seçmen listelerine yazdırmadığı halde" demektedir. (*Olur Şey Değil*, Çağdaş Yayınları, İstanbul: 1981, s.71)
[208] Diren Çakmak, "Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)." *Gazi Akademik Bakış* , 03 ,(2008): ss.153-186.

1957 seçimleri, önceki seçimlere göre olaylı geçmişti. Kayseri'de on altı kişi yaralanmış, Van Başkale, Konya Ilgın, Kastamonu, Çanakkale, Samsun ve Giresun'da yaralananlar olmuştu.[209] Birçok yerde de usulsüzlükler, haksızlıklar yapıldığı ileri sürüldü. Pek çok şehirde vatandaşlar açıklanan seçim sonuçlarına itirazlarda bulundu. Özellikle Gaziantep'te olaylar büyümüştü. Çünkü önce CHP'nin kazandığı bildirilmiş, daha sonra köylerden gelen sandıkların açıldığı ve DP'nin kazandığı açıklanmıştı. Bu karara itiraz eden halk adliye binasına yürüyerek binayı ateşe vermiş, olayları yatıştırmak için kent üzerinde askeri uçaklar uçurulmuştu. Diyarbakır'da İl Seçim Kurulu seçimlerin yenilenmesine karar vermişti.[210]

27 Ekim seçimleri sonrasında Adnan Menderes 5. ve son hükümetini kurdu. Refik Koraltan TBMM Başkanı seçilirken, Celal Bayar'da üçüncü kez Cumhurbaşkanı seçildi. Adnan Menderes, 25 Kasım 1957'de 5. Hükümet programını TBMM'ye sundu. Hükümet programından yapılan en büyük değişiklik CHP yönetimine ve İnönü dönemine ilişkin eleştiri ve suçlamalara yer verilmemesiydi.

Program demokrasi, hukuk devleti ve kalkınma için yapılması gerekenler, DP'nin 1950 yılından itibaren yaptıkları, kalkınma hamleleri ve dış siyaset konularını ön plana çıkaracak şekilde düzenlenmişti. 5. Hükümet programının iki yönü olduğunu bildiren Başbakan Adnan Menderes, hükümet icraatının düzen ve yasalar çerçevesinde yararlı bir biçimde kullanılabilmesinin, TBMM'nin anayasal denetim hakkı ve kararların hızla alınabilmesine bağlı olduğunu vurguluyor önemli olanın Meclis ile hükümet arasında uyumu sağlamak olduğunu bildiriyordu. Bu anlatımda seçim öncesindeki TBMM denetimi, gensoru ve hatta parti grubunda bakanları düşürmeye varan ayaklanma gibi aşırı denetimlere tepki seziliyordu.[211] Programda son seçimlerde iç güvenliği zedeleyecek olaylar yaşandığı hatırlatılarak, bu tür olayların tekrarını engellemek adına önlemler alınacağı ifade ediliyordu. Bu bağlamda basınla ilgili yasal düzenlemelerde gereken iyileştirmeler yapılacaktı. Özgürlüklerin kötüye kullanılması önlenecek, ancak gizli komünistlikle savaşılacaktı. Ekonomik dar boğazı aşmak için "*gerek bütçe içi ve gerek iktisadi devlet teşekküllerine ait yatırımları, birinci programımızda olduğu gibi bir plana*

[209] Özkan Kesme, *Türk Basınında 1957 Seçimleri ve Partilerin Propagandaları*, (Doktora Tezi), Yozgat: Bozok Üniversitesi SBE, 2016.
[210] "Diyarbakır ve Bilecik'te dün seçimin iptaline karar verildi", *Hürriyet*, 31 Ekim 1957, s. 1.
[211] Şerafettin Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 2, s.137.

bağlamak hususundaki prensibimizin kemaliyle tahakkuku üzerinde dikkatle duracağız"[212] denilmişti.

Adnan Menderes kurduğu 5. Hükümet programında, partisinin ilkelerine bağlı, kendine güvenen, yedi yıllık iktidarında olup bitenden ders almış bir liderin, çağı yakalama yolunda yeni bir yöntem izleyeceği izlenimini vermişti. Menderes'in parti programını eleştiren İsmet İnönü ise daha çok Kıbrıs, NATO, Bağdat Paktı gibi dış siyaset, basın ve gösteri yürüyüşleri hakkındaki kısıtlamalar üzerinde durmuştu. Ancak Adnan Menderes'in 5. Hükümeti TBMM'de 133'e karşı 403 oyla kabul edilmişti. Hükümet çalışmalarına başladığında, programın verdiği ilk izlenimin aldatıcı, geçici ve anlık olduğu anlaşılmıştı. Çünkü Adnan Menderes, daha sertlik yanlısı ve baskıcı bir siyaset izlemeye başlamıştı.

DP liderleri 1957 seçimlerinde umduklarını bulamayıp oy kaybettikten sonra, iktidarda kalabilmek için muhalefeti ve basını tamamen sindirmeye çalışırlarken, dinci çevrelere de daha çok ödün vermeye başlamışlardı. 1957'de Fevzi Boyar adlı bir vaiz, DP mitinglerine katılmayanları kâfir olmakla niteleyince, Boyar'a dava açılmış ve hapse mahkûm edilmişti.[213] 1957'de Bursa'da Kadiri tarikatı üyeleri bazı şiddet hareketlerinde bulunmuşlar, Tavşanlı'da da birisi kendini halife ilan etmişti.[214] Çoğalmaya başlayan bu eylemlere iktidarın göz yumduğu kanısı yaygınlaşmıştı. Öyle ki laik TC Başbakanının dini siyasal amaçlar için kullandığı diplomatların da dikkatini çekmeye başlamıştı. Fransa Büyükelçisi J. P. Garnier, 1957 Şubatında bakanlığına gönderdiği raporda şunları belirtmişti:

"*Menderes'in elindeki İslamiyet kartını tamamen siyasal amaçlar doğrultusunda kullandığından şüphe edilemez. Müslüman ülkelere, Türkiye'nin de Müslüman topluluğu içerisinde olduğunu hatırlatarak yakınlaşmaya çalışan Menderes, aynı zamanda partinin ülke içindeki konumunu da güçlendirmektedir*."[215] Fransa elçisi, böylesi bir siyasetin

[212] Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları: Demokrasiden Darbeye (1957-1960),* 2. Basım, Ankara: 1992, s. 407-417; Şerafettin Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 2, s.137.
[213] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: X, Cilt: 20, İçtıma: 3, Yetmiş sekizinci İnikat, 7.VI. 1957 "Cuma, Fevzi Boyar'ın mahkûm olduğu cezasının affı hakkında Adliye Encümeni mazbatası (5/43) Ödemiş vaizi bulunan Fevzi Boyar'ın vaiz esnasında sarf ettiği - bâzı sözler 6187 sayılı Kanuna muhalefet suçunu teşkil ettiği - ödemiş Ağır Ceza Mahkemesince kabul edilerek bir sene müddetle ağır hapsine 21.III.1955 tarihinde hüküm verilmiştir."
[214] Şerafettin Turan, a.g.e., C. 4, Bölüm 2, s.147.
[215] George Mc Ghee, *ABD- Türkiye- NATO, Ortadoğu*, çev., Belkıs Çorakçı, Ankara: 1992, s.128.

tehlikeli bir oyun olduğuna da dikkati çekerek, "*gerçekte Atatürkçü devrimler, halkın çoğunluğunu oluşturan Anadolu köylüleri tarafından hiçbir zaman tamamen özümsenmemiş yüzeysel kalmıştır. Hükümet Başkanı ilk ödünü, 1950 yılında Atatürk devrimlerini, halk tarafından kabul edilmiş olanlar ve edilmeyenler şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutarak vermişti… İslamiyet Doğuda olduğu gibi Türkiye'de de halk kitlelerini harekete geçirebilen güçlü bir yöntemdi. Ancak Türk yöneticileri, dinden karanlık eğilim güdenleri hoş görmeyip mezhepçiliği özendirerek, her iki tarafı keskin olan bıçakla oynamaktadırlar. Her ne kadar bir varsayım olarak düşünülse de, yöneticiler bu oyunun sonunda bir gün fanatik Müslümanlarla başa çıkamayacak kadar tehlikeli bir durumla karşı karşıya kalabilirler!*"[216] Diyordu. Türkiye'de ki toplumsal yapının din aracılığıyla kullanılmasının ileri de daha büyük sorunlar yaratabileceği net olarak görülmüştü.

Dinci çevrelere verilen ödünler her geçen gün daha belirgin hale gelmişken 1958'de Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı görevini yürüten Eyüp Sabri Hayırlıoğlu'nun bir dergide kendisine sorulan soru üzerine *"Müslümanlıkta ibadet dili Kur'an dilidir. Ve bu, bütün Müslümanlar arasında müşterek bir dildir. İbadet Kur'an diliyle yapılır."*[217](…) cevabı çok fazla eleştirilere neden olmuş ve 9 Ekim 1958 tarihli Cumhuriyet gazetesi bu konu ile ilgili haberinde *"Sayın Hayırlıoğlu'nun T.C. Diyanet İşleri Reisliğinde hâlâ tutulması Atatürk inkılaplarına aykırıdır*"[218] diyerek Başkanı istifaya çağırmıştı. Basında bu tarz haberlerin her geçen gün arttığı ve iktidarın eleştirildiği dönemde Başbakan Adnan Menderes, 12 Ekim 1958 Manisa mitingi sonrasında 22 Ekim'de gittiği Emirdağ'da hilafet yanlılarının yeşil bayrakları ile karşılanmıştı.[219] Bu dönemde kökten dinciliğin güçlenmesi Atatürk'e yönelik hakaret ve suçlamaları da yeniden artırmıştı. 1959'da tekrar yayımlanmasına izin verilen Büyük Doğu dergisinde Necip Fazıl Kısakürek, Atatürk'ü

[216] Mc Ghee, a.g.e., s. 128.
[217] *Cumhuriyet,* 9 Ekim 1958, s. 3.
[218] *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1958, s. 3. Ayrıca Bkz. https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=10030 yazan: Dr. Mehmet Bulut, "Dönemleri ve öne çıkan hizmetleriyle Diyanet İşleri Başkanları-II" (E.T.:20.10.2021)
[219] Ali Nejat Ölçen, Türkiye Sorunları, S.122, Ekim (1958), https://www.dunya48.com/cevat-kulaksiz/31522-cevat-kulaksiz-padisah-torununun-elini-open-menderes, s. 24. (E.T.:04.02.2021) "Nurculuk tarikatı lideri Said-i Nursi Emirdağ'da sürgün hayatı yaşamaktaydı. DP lideri de bundan yararlanarak Said-i Nursi'den destek sağlamak istemişti. Adnan Menderes'i İslamiyet kahramanı diye öven Nurcu lider serbest bırakılınca Ankara'ya gelip DP milletvekilleri ile de görüşmeler yapmıştı. (30 Aralık 1959) Bunun arkasından da Anadolu'ya geziye çıkmış ve Doğu illerindeki yandaşlarına Menderes ve arkadaşlarını destekleyen mektuplar göndermişti."

"*sahte kahraman*", Menderes'i de "*Allah adını, sayesinde korkusuzca söyleyebildiğimiz tam bir Müslüman*"[220] olarak nitelendirmişti.

Adnan Menderes'in 1959'da yaşadığı uçak kazasından yara almadan kurtulması, kimi çevrelerin Başbakana evliya ya da *"Tanrı'nın koruduğu kişi"* gözü ile bakmalarına yol açmıştı. Menderes'te Londra dönüşünde peygamberin bayraktarı Eyyub-i Ensari'nin türbesini ziyaret etmiş, Konya'da da Mevlana Celaleddin türbesinde saygı duruşunda bulunmuştu. Bütün bu gelişmeler, Demokrat Partililerin ve Başbakan Adnan Menderes'in birkaç yıl önce dini siyasete alet etmekle suçladıkları Millet Partisi eğilimine girdiklerini göstermekteydi. İsmet İnönü'de, bunun çıkmaz bir yol olduğunu ve ülkeyi yeniden bunalıma sürükleyeceklerini hatırlatmış ve 1960 yılında Bilecik'te şu uyarıda bulunmuştu: "*Dinin siyasete en yaldızlı şekilde alet edilmesi yüzünden memleketin iki defa battığını görmüş olan benim gibi bir adamın, din istismarcılarının zararı karşısında duyduğu heyecanlı hassasiyeti vatandaşlarımın anlamasını isterim. Bu benim hakkımdır.*"[221] Diyerek vatandaşları uyarmaktan geri durmuyordu. Oysa yaşanan her şey 1952'de Adnan Menderes'in İzmir'de yapmış olduğu konuşmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Menderes, İzmir'de "*Türk milleti Müslümandır, Müslüman kalacaktır ve Müslümanlığın icaplarını da yerine getirecektir"* diyordu.[222]

[220] "Demokrat Parti'yi Tutmanın Manevi Hali", *Büyük Doğu Dergisi*, 1. Cilt, 15. Sayı, 12 Haziran 1959
[221] Tarık Zafer Tunaya, *İslamcılık Cereyanı*, İstanbul: 1962, s. 189; Sabahat Erdemir, *Muhalefetde İsmet İnönü (1959–1960)*, İstanbul: Ekicigil Matbaası, 1962, s. 25 (13.09.1959 – 26.05.1960)
[222] Bulut, a.g.m., s. 1.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DEMOKRAT PARTİ'NİN VATAN CEPHESİ OLUŞUMU

2.1. Demokrat Parti'nin Partiyi Kurtarma Çabaları: Vatan Cephesi

2.1.1. Vatan Cephesinin Kurulmasına Giden Süreç

14 Mayıs 1950 seçimlerinde Türk halkından 4.241.393 oy almayı başararak meclise 408 vekil ile giren Demokrat Parti'nin 1950 yılındaki bu ilk seçim zaferi basında Ak/Beyaz Devrim olarak isim bulmuş ve yirmi yedi yıllık CHP iktidarını sona erdirmişti. Bu seçimler Türkiye'deki çok partili yaşamın yargı güvencesi altındaki ilk genel seçimi olarak nitelendirilmiş ve Türk siyasasında *"Ulusal İradeye Saygı"* kavramının yerleşmesine olanak tanıdığı gibi aynı zamanda merkez sağ parti unvanının da sahibi olmuştur.

Bu sonuçlar her iki parti içinde oldukça şaşırtıcı olmakla beraber Demokrat Parti yöneticilerinden Celal Bayar bu konuyla ilgili bir gazeteciye *"İktidarı düşünüyorduk, ancak bu kadar büyük bir çoğunluk beklemiyorduk.(...) Zaferin böyle büyük olacağını tahmin etmemiştim doğrusu"*[223] diyecektir. Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarında bir yandan demokrat olmaya çaba harcarken, diğer yandan da seçim meydanlarında halka verdiği sözleri tutmaya çalışmıştır. Bu konuda da oldukça başarılı olduğu halkın 1954 seçimlerinde Demokrat Parti'ye verdiği destekten anlaşılmaktadır. Halkın Menderes liderliğindeki Demokrat Parti'yi desteklemesinin şüphesiz pek çok nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki Arapça ezan yasağının kaldırmasıdır. Bu konuda CHP, dini duyguların politikaya alet edilmemesi gerektiğini ifade etmiş olsa da meclisteki oylamada bu yasağın kaldırılması lehine oy kullanmış olması[224] toplumun iktidara olan sempatisini artırmıştır. Demokrat Parti'ye duyulan sempatiyi arttıran bir diğer etken ise 14 Temmuz 1950 tarihinde çıkarılan "Genel Af" olmuştur.[225] İktidar partisi tarafından sosyal barışın

[223] Mükerrem Sarol, *Bilinmeyen Menderes*, 2. Cilt, İstanbul: Kervan Yayınları, 1983, s. 113.
[224] Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1922- 1971*) 2. Baskı, İstanbul: Pera Yayıncılık, 1997, s. 1530.
[225] İdris Tetik, *Demokrat Parti'nin 1950-1960 Yılları Arasında Uyguladığı Siyasi Politikaların Türk Demokrasisine Yansımaları,* (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2015, s. 96.

sağlanması için atılan bir adım olarak görülen bu af, CHP tarafından ağır şekilde eleştirilmiştir.[226]

Dönemin ekonomi politikalarında yaşanan gelişmelerde çiftçinin devlete olan güvenini arttırmış,[227] böylece toplum yığınlarının onayının alınması konusunda 1950-1954 yılları iktidar partisine çok önemli imkânlar sunmuştur. Bu olanakların ilki savaş yıllarında tarafsız kalan Türkiye'nin, Merkez Bankasında biriken altın ve döviz rezervine sahip olmasıdır. Öte yandan Kore Savaşı'nın neden olduğu uygun ortamda, başta pamuk olmak üzere önemli tarım ürünlerinin dış pazarlarda alıcı bulması da hükümetin ekonomi politikasını güçlendirmiştir. Dış ticaret dengesinin Türkiye'nin lehine dönmesi, Marshall Planı vb. dış yardımlarla borçlanma imkânlarının ortaya çıkması, karayollarının hızla yapılması, tarım ekonomisine ağırlık verilerek modern tarım yöntemlerinin kullanılması için tarımda makineleşmeye hız verilmesi, Anadolu'nun kırsal kesiminde önemli bir dinamizm oluşturmuştur.[228] Toplum nazarında yaşanan bu gelişmeler dışında, Demokrat Parti'nin kurulması ve iktidara gelmesiyle TBMM'deki asker ve sivil bürokratların sayıları azalırken, diğer yandan serbest meslek sahibi yerel seçkinlerin parlamentodaki oranları artmış ve özellikle 1954 tarihindeki ikinci seçim zaferinden sonra bu durum DP'yi iyice güçlendirmiştir.[229]

Demokrat Parti 1954'te yapılan seçimlerde oyların %56,61'ini alarak 490 vekil çıkarmış ve Cem Eroğul'a göre bu başarı parti yöneticilerinin bazı zaaflara düşmesine neden olmuştur. Yöneticiler hiçbir gücün kendilerini durdurmayacağını düşünerek hareket etmeye başlamışlar ve bu durum erken seçim kararı almalarına neden olmuştur. Bu dönemde giderek artan anti-demokratik uygulamalar, Demokrat Parti'den beklenen demokrasi beklentilerini boşa çıkartmıştır. Çünkü ilerleyen süre içerisinde yükselen fiyatlarla birlikte, Hükümetin ekonomik büyümeyi yavaşlatması toplumsal ve ekonomik

---

[226] M. Serhan Yücel, "Menderes Dönemi 1950-1960", (t.y.). http://www.Altayli.Net. (E.T: 02. 07. 2020), s.4.

[227] Ali Fuat Başgil, *27 Mayıs İhtilâli ve Sebepleri Görüp Yaşadıklarım*, 5. Baskı, İstanbul: Yağmur Yayınları 2011, s. 79. "Demokrat Parti, kendi döneminde tarım ve hayvancılık alanında oldukça büyük ilerlemeler göstermiştir. Tarımın gelişmesi için gerekli tedbirler alınmış ve hayvanlar hatta ürünler üzerinden alınan vergiler kaldırılmıştır. Ziraat Bankası tarafından çiftçilere kredi sağlanmış ve toprağı olmayan köylüye toprak dağıtılmıştır."

[228] Tevfik Çavdar, "Siyasal Partiler Demokrat Parti", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C. 8, Yayına Haz. Murat Belge, Mete Tunçay vd.* İstanbul: İletişim Yayınları, 1983, s. 2068.

[229] Frank Tachau, "Introduction: Political Eites and Political Development in the Middle East", *Political Elites and Political Development in the Middle East,* Schenkman Publishing Company Inc., John and Sons, Cambridge: (1975), s. 9. Bkz. Kabasakal, a.g.e., s. 180.

sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.[230] 1954 yılından itibaren ekonomi alanındaki plansızlık ve kaynak savurganlığı süreci tersine çevirmiştir.[231]

1954- 1957 yılları arasında Türkiye'de siyaset büyük oranda değişmiş ve şiddetli bir kutuplaşma başlamıştır. Cem Eroğul, bu konu ile ilgili *"bir general, bir profesör veya bir gazete yazarı, kasabadan yeni gelmiş bir türedi zenginden daha az itibar görmeyi kolaylıkla hazmedemiyordu. Bu psikolojik eziklik, bu zümrenin Demokratlara husumet beslemesine ihmal edilemeyecek bir faktör teşkil etmiştir."*[232] Demektedir. Bu durum 1957 seçimlerine yansımış ve DP oy kaybına uğrayarak sadece %47.78 oy alabilmişti. DP seçim sistemindeki çoğunluk sayesinde 424 vekil kazanmıştı ancak muhalefete göre azınlık hükümeti durumuna düşmüştü. Bu dönemde iktidar siyasi gücünü kullanarak muhalif olan tüm kesimlere karşı uyguladığı baskı politikalarını daha arttırarak hareket etmeye başlamıştır. Demokrat Parti iktidarının, bu uygulama ve baskıları ülkedeki farklı kesimlerin tepkisiyle karşılaşmış başta ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi olmak üzere otoriter ve baskıcı siyasetten rahatsız olan tüm kesimler bu dönemde muhalifler çatısı altında bir araya gelmeye başlamıştır.

Mecliste temsil hakkı bulamayan partilerin destekçileri ile dönemin ana muhalefet partisi olan CHP'nin etrafında toplanan, Demokrat Parti muhaliflerinin protesto ve sokak eylemleri, kısa sürede ülkede kriz yaşanmasını tetiklemiştir. Böyle bir sürecin yaşanması, Demokrat Parti iktidarının meşruiyet krizi içine girmesine neden olmuş ve Vatan Cephesi tarihsel olarak ortaya çıkmıştır.[233] Demokrat Partili yöneticilere göre yaşanan toplumsal krizin en temel nedeni iktidara karşı siyasi ve toplumsal muhalefetin giderek yükselmesidir.[234] Çünkü 1957 sonrasında üçüncü kez mecliste çoğunluk elde eden DP'nin hayata geçirdiği iktisadi politikalar, ekonomik sorunları beraberinde getirmiş ve halk yığınlarının desteğinin azaldığı görülmüştür. İktidarın siyasi, sosyal ve iktisadi

---

[230] Ahmad, a.g.e., 2010, s. 70

[231] Yusuf Ziya Keskin, "Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları", *EÜSBED*, 5 (1), 2012: ss.107-130., s.122. "Tarımda makineleşme hem erozyonu hızlandırmış hem de ülkenin dışa bağımlılığını artırmıştır. Yatırımlar çoğu kez oy kaygısıyla yapılmıştır. Yol ve köprü ihaleleri, devletin sırtından büyük vurgunlar yapılmasına yol açmıştır. Büyük ticaret ve sanayi burjuvazisinin güçlenmesine karşın, çalışan halk kesimi yani orta sınıf güç kaybına uğramıştır."

[232] Eroğul, a.g.e., s. 148.

[233] Sinan Yıldırmaz, "Vatan Cephesi: Demokrat Parti'nin Politik Meşruiyet Krizi ve Toplumsal Muhalefeti Kontrol Altına Alma Çabası*", Türkiye'de Siyasal Muhalefet,* Der: Ayşegül Komsuoğlu, İstanbul: Bengi Yayınları, 2008, s. 174.

[234] a.g.e., s. 174.

sorunlarının artmış olduğu bu dönemde Türkiye Köylü Partisi, Cumhuriyetçi Millet Parti'si ile (16 Ekim 1958), Hürriyet Partisi de, Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılarak (24 Kasım 1958) iktidara karşı bir tutum ortaya koymuştur.[235] Demokrat Parti yaşadığı bu sorunlardan kurtulmanın çaresini, muhalefet partilerine karşı kuracağı ve ülkenin geneline yayacağı Vatan Cephesinde bulmuştur. Aslında bu cephe, Demokrat Parti'nin 1957 seçimlerinden sonra yaşamış olduğu siyasi krizle birlikte ortaya çıkan iktisadi ve sosyal krizin neticesinde politik bir manevra olarak görülmektedir. Feroz Ahmad bu konuda *"Menderes, otoritesini 'Vatan Cephesi' adı verilen ve kendini eleştirenleri tecrit edip muhalefeti silahsız bırakmayı amaçlayan bir ulusal cephe kurarak iyice güçlendirmek istedi"*[236] demektedir.

2.1.2. Vatan Cephesinin Kurulma Nedenleri

1957 seçimleri sonrasında ana muhalefet partisi olan CHP iktidara gelemese de oyların %40.82'sini almayı başarmış ve 178 milletvekili çıkararak meclisteki gücünü arttırmıştı. Bu durum başta ana muhalefet partisi olmak üzere diğer muhalifleri de harekete geçirmiş, hükümete karşı tavırlarının sertleşmesine ve iktidarın azınlık durumuna düştüğünü ileri sürmelerine neden olmuştur. 1957 seçimlerinden sonra Celal Bayar tarafından beşinci kez Başbakanlığa atanan Menderes, yaşanan dokuz subay olayı nedeniyle bu defa hükümeti çok zor kurmuştur.[237]

Bu durum Demokrat Parti yöneticilerinin muhalefete karşı daha sert bir tutum sergilemesine neden olurken, Orta Doğu'da yaşanan Irak İhtilali ve sonrasında başlayan Sosyalist hareketler Demokrat Parti yöneticilerinin tedirginliklerinin artmasına neden olmuş ve iktidarın kaybedilebileceği düşüncesini doğurmuştur.[238]

Demokrat Parti içine düştüğü bu krizden bir an evvel sıyrılmak amacıyla, önceki seçim dönemlerinde elde ettiği başarılarını tekrar gündemine getirerek, halkın desteğini

---

[235] "Güç Birliği Cephesi- Milli Muhalefet Cephesi"

[236] Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İkinci Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s. 140.

[237] Abdi İpekçi- Ömer Sami Coşar, *İhtilalin İçyüzü*, Toker Matbaası, İstanbul: Uygun Yayınevi, 1965, s., 69-100, s. 62. "9 Subay Olayına neden ola örgütlenmenin çok önce başladığını, 1957 yılında Orduda hücre sistemine uygun bir örgütlenme oluşturulduğunu, bu grubun İsmet Paşa ile ilişki kurmak için görüşmek istediğin, ancak Paşa'dan olumsuz yanıt aldıklarını belirtmektedir." "İnönü, bu gibi teşebbüsleri tasvip etmediği gibi, onlardan kendi partisi ile temas edilmemesini istiyordu".

[238] Uyar, a.g.e., s. 20.

arkasına almaya çabalamıştır. Bu sayede muhalefet partilerine karşı gücünü göstererek, azınlık durumuna düşmemiş olduğunu ispat etmeye çalışmıştır. Tüm bu yaşananlar doğrultusunda 1957 seçimlerinin sonuçları belli olmaya başladığı andan itibaren Vatan Cephesi Ocaklarının kuruluş zemininin de oluşmaya başladığı ifade edilebilir.[239] Çünkü 1957 seçimleri sonrasında İsmet İnönü'nün *"ideal yolunda bütün vatandaşların bir araya gelmeleri ve güçlerini birleştirmeleri asil bir hareket olacaktır."*[240] Cümlesi muhalefet partileri arasında işbirliği olabileceği düşüncesinin doğmasına neden olmuş ve Başbakan Adnan Menderes'i harekete geçirmiştir.

Menderes son seçim döneminde ortaya çıkan olumsuz havayı dağıtmak ve muhalefete karşı halkın desteğini tekrar yanına çekmek amacıyla bu dönemde yurt gezisine çıkmıştır. 1 Eylül 1958'de İzmir İl Kongresinden sonra Aydın'a geçmiş ve Aydın'da yaptığı konuşmasının büyük bir bölümünde her zaman yaptığı gibi muhalefet partilerine ve özellikle İnönü'ye yüklenmiştir.[241]

Menderes, 12 Ekim 1958'de Manisa'da yapmış olduğu konuşma ile de muhalefet partilerinin iktidar partisine karşı oluşturmaya çalıştığı cepheye karşı bir cephe oluşturulması gerektiğini anlatarak, kurulacak olan bu cephenin "Vatan Cephesi" adını taşıdığını ilan etmiştir. Manisa'da, Adnan Menderes'in konuşması şu şekildedir;

"Sevgili Manisalılar,

(...) Size vermek istediğim ilk haber memleketimizin, medeniyetin nurlu yolunda büyük bir hızla bir dakika bile durmaksızın koşmakta bulunduğudur. (...) Bugüne kadar yapılan işler için büyüktür dedim. Yapılmakta olanlar daha da büyüktür. Yapılacaklar bunlardan daha büyük olacaktır. Bütün bunların hasılasının ne kadar azametli olacağı görülmektedir. (...)Geleceğe daha büyük ümitlerle bakmaktasınız. (...)Çektiğimiz zahmetler katlandığımız bazı mihnetler işte bunun içindir.(...)

Sevgili Manisalılar,

Sizler böylece yapılanlardan memnun, istikbâle itimatla bakarken biliyorsunuz ki, her tarafta yer yer bir kısım politikacılar, memleketin bu güler yüzünü kapkara göstermek, sizin yüzünüzdeki tebessümü adeta bir keder halinde dünyaya aksettirmek için, durmadan ve usanmadan gayret sarf etmektedirler. (...)Bunları acaba ne yapsak da memnun

[239] Yıldırmaz, a.g.e., s. 181.
[240] Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam (1950-1964*), Cilt III, Altıncı Baskı, Ankara: Remzi Kitabevi, 2000, s. 380.
[241] *Zafer*, 22 Eylül 1958, s. 1; *Ulus*, 23 Eylül 1958, s. 1.

edebilsek? Sorarım sizlere evinizde, ailenizde, hayatınızda ve memleketinizde gördüğünüz terakkilerle, sizler memnun olurken, bu kara görüşlü ve kara bahtlı insanlar, acaba neden hiddetlidirler? (...) Bugün iktisadi vaziyet fenadır diyorlar. Yuvarlak sözler söylemek kolaydır. (...) Siz söyleyiniz bunlar ne istiyorlar? Ne yapsak kötüdür diyorlar. Kötü olan fabrikalar mıdır, barajlar mıdır, hayır... Kötü olan onların kalplerindeki menfi hislerdir, kıskançlıktır, politika ihtirasıdır. Bozgunluktur, nifaktır. Onların nifak dolabı daha iktidardan düştükleri gün kurulmuştur. O zamandan bugüne bir an dahi durmaksızın nifak ve tezvir dolabı döndürülmekte, bu acı ve zehirli propaganda, bir an dahi susmamaktadır. (...)Bu millet tarihini ve kaderinin en büyük mücadelesini yapmaktadır. Milli tesanüte en ziyade muhtaç olduğumuz anları yaşamakta bulunduğumuza şüphe yoktur. (...)

Sevgili Manisalılar,

Burada muhterem Demokrat Partili vatandaşlarımla karşı karşıya bulunduğum gibi, muhalefete mensup aziz vatandaşlarımın da karşısında bulunmaktayım. Onların iktidarımızın ilk zamanlarında icraatımız hakkında tereddüt göstermeleri, ne oluyor demeleri, tabi görülebilir. Alaca karanlıkta tutulan yolun istikametini, yapılan işleri sarahatle tayin edememiş olabilirler. Yanlış propagandalarla aldatılmış, yanlış yola saptırılmış olabilirler. Aradan sekiz sene geçtikten ve eserler gereği gibi meydana çıktıktan sonra 'bugün batıyoruz, yarın batıyoruz' propagandasının susmamış olmasına rağmen yurdun bugünkü manzarasının vatandaşlarımızı uyandırmış bulunması lazım gelir. Politika ve ihtirastan vareste vatandaşların karşımızda kurulmuş olan kin ve husumet cephesine karşı vatanperverane gayretlerini birleştirip eserlerinin müdafaasına azmetmiş bir vatan cephesinin kurulması zarureti kendini göstermiştir. Böyle bir vatan cephesiyle bu güzel ve muazzam eserlerin Türk milletince müdafaası lazımdır. Çünkü muarızlarımız menfi propagandalarla hakikatleri yere sermek davası peşindedirler. (...) Bu güzel ve masun eserleri, ihtirastan azade vatandaşların vatan ve terakki cephesinde birleşmek suretiyle, kin ve nifak yaratıcı, bozguncu, iptidai, geri ve tahripkar propagandalara karşı aslanlar gibi müdafaa etmeleri lazım geliyor. Muhalefetteki arkadaşlarımızın vatanperverliğine bugün bir defa daha huzurunuzda müracaat ederek rica ediyorum. Kin ve ihtirası desteklemekle devam etmesinler. Vatana hizmetin hangi istikamette bulunduğunu düşünerek muhalefetin kötü gidişine paydos desinler. Anarşiye ve nifaka paydos dedikten sonradır ki, hakiki demokrasinin ve hürriyetin güneşi bütün

parlaklığı ile ortaya çıkacak, milletimizin terakki ve tealisine giden yolu daha da aydınlatacaktır.

Aziz vatandaşlarım,

Vatan Cephesinde birleşerek eserlerimizi hep birlikte muhafaza edeceğiz.(...) Şu heybetli manzaranızla da apaçık gösteriyorsunuz ki, Türk milleti tezvir ve nifakın peşinde değildir. Vatanperver duyguların manevi seferberliğini yapmış bir halde bulunmaktadır."[242]

Adnan Menderes'in yapmış olduğu bu konuşma sonrasında ülkedeki pek çok bölgede Demokrat Parti, parti ocaklarının yanında Vatan Cephesi Ocakları açılmaya ve üye kaydı alınmaya başlanmıştır. Hatta öyle ki bazı bölgelerde parti ocakları Vatan Cephesine çevrilmiştir.[243]

Demokrat Partili Rıfkı Salim Burçak, Vatan Cephesinin kurulması hususunda 1957 seçimlerinin etkisinin büyük olduğunu, 1957 seçimlerinde isteğini elde edemeyen muhalefet partilerinin bir sonraki seçimler konusunda ümitlere kapıldığını ve muhalefetin Demokrat Parti'yi iktidardan düşürmek adına her türlü şiddet politikasına başvurduğunu bu şartlar altında da Adnan Menderes'in "(…) *Cumhuriyet tarihinin en başarılı iktidarını, ne pahasına olursa olsun yıkma çabasının karşısına, halkla güçlendirilmiş bir parti ile çıkmak istedi ve vatanın menfaatlerini Demokrat Parti'nin iktidarda kalmasında gören kişileri Vatan Cephesi'ne"*[244] davet ettiğini bu cephenin dönemin şartlarının sonucu oluştuğunu ileri sürmektedir. "[245]

Samet Ağaoğlu ise Adnan Menderes'in 1957'den sonra Demokrat Parti grubunda katılmış olduğu toplantılarda, hatta arkadaşları arasında gerçekleştirmiş olduğu sohbetlerde bile zaman zaman düşünmeden konuştuğunu ifade etmektedir. Vatan Cephesi ifadesinin de böyle bir toplantı halinde doğduğunu ifade eden Ağaoğlu, Adnan Menderes'in bu cephe aracılığıyla hangi partiye olursa olsun vatandaşları, memleket kalkınması düşüncesinde bir araya getirmeye çağırmış ve Vatan Cephesine kurarken de ana fikrinin sadece bu olduğunu ifade etmiştir. Bir de bu cephe aracılığıyla partinin takip etmiş olduğu iç politika hedefine yer verilmiştir.[246]

---

[242] *Zafer*,12 Ekim 1958, Bkz. Serkan Gaytancıoğlu, *Demokrat Parti İktidarı ve Vatan Cephesi*, (Yüksek Lisans Tezi) Edirne: T.C. Trakya Üniversitesi, SBE, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 2011.
[243] Yıldırmaz, a.g.e., s. 188-190.
[244] Uyar, a.g.e., s. 104-105.
[245] a.g.e., s. 104-105.
[246] Kabasakal, a.g.e., s. 193.

Enver Ziya Karal ise; Demokrat Parti yönetimini *"Tek Parti Hükümeti Tahakkümü"*[247] olarak tanımlamaktadır. Karal'a göre; iktidar Vatan Cephesini kurarak siyasi partilerin faaliyetlerini önlemek ve basını susturmak istemiştir.[248] Siyasi parti faaliyetlerinin meclis içinde ve dışında engellenmesi konusunda iç tüzükte değişikliğe gidilerek mecliste konuşmaları sınırlandırılmakla kalınmamış, seyahat hürriyetleri de güçleştirilmiştir. Basının susturulması için de gazeteler, en ufak bahanelerle mahkemeye verilmiş ve neşir yasakları konarak kamuoyunun olanlardan haberdar edilmesi engellenmiştir. Fakat bütün bu tedbirlere rağmen basın yıldırılamamıştır.[249] İstanbul'da ve Ankara'da yasakların daha yoğun olduğu dönemde Bursa'dan Yeni Ant gazetesinin dağıtımı İstanbul'a yapılmıştır.

2.1.3. Vatan Cephesi'nin Yapısı Ve Özellikleri

Adnan Menderes, 6 Eylül 1958'de Balıkesir'deki konuşmasında ana muhalefet partisi olan CHP'yi orduya ihtilal çağrısı yaptıkları iddiası ile halka şikâyet etmiş ve İnönü'yü "*Buna cüret edenlerin idam sehpalarında can verdiklerini hatırlasınlar onlardan ibret alsınlar*".[250] Diyerek uyarmayı tercih etmiştir. İktidarın bu tutumu karşısında Muhalefet partileri 1957 seçimleri öncesinde iktidarın engellemesi yüzünden yapamadıkları birliği gerçekleştirmek için görüşmelere başlamıştır. (7 Ekim 1958)

İsmet İnönü, İstanbul İl Kongresinde DP iktidarının son dönemlerdeki halini kongreye katılan delegelere açıklayarak, iktidara karşı işbirliği yapılması gerektiğinden söz etmişti. Bu konuşma sonrasında TBMM'nde muhalefet partilerinin, ana muhalefet partisi etrafında bir araya gelmesi iktidarı harekete geçirmişti.[251] Muhalefet partileri arasında 1957 seçimleri sonrasında *"Güç Birliği"* yapılmasını ve böylece var olan tabanı genişleterek iktidar partisiyle mücadele edilmesinin istenmesi[252] üzerine 16 Ekim

---

[247] Enver Ziya Karal, *27 Mayıs ve İnkılabının Sebepleri ve Oluşu*, İstanbul: MEB yay, 1960, s.10.
[248] Karal, a.g.e., s. 10-11.
[249] a.g.e., s. 10-11.
[250] *Zafer*, 7 Eylül 1958; Şerif Demir, *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes,* y.y.: Paraf Yayınları, 2010, s. 341-342.
[251] Yasemin Doğaner, *Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi*, Ankara: Siyasal Kitapevi, 2013, s. 37; Fatih Özçelik, "Kocaeli'nde Vatan Cephesi", *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu*, III, Kocaeli, (2016), s. 2058; *Ulus*, 29 Ocak 1958. "CHP ve HP'nin birleşmesi sonrasında "*Güç Birliği Ocakları"*'nın kurulması kararlaştırılmıştır. Fakat daha sonra HP'nin teşkilatlandığı yerlerdeki parti şubelerinin isimleri değiştirilmiş ve "*Güç Birliği Ocağı*" olarak isimlendirilmiştir."
[252] Bilal Tunç, "Bursa'da Vatan Cephesi", *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, (2016) ss., 137-162. s. 139.

1958'de CMP ve TKP birleşmiş ardından da CKMP doğmuştu. 24 Kasım 1958'de de Hürriyet Partisinin, CHP'ye katılmasıyla CHP, *"İlk Hedefler Bildirgesi"*ni yayınlamış ve bu bildiri ile Anayasa Mahkemesi'nin kurularak yargı bağımsızlığının sağlanması, ifade ve basın özgürlüğü gibi temel konuları prensip olarak kabul ettiğini açıklamıştı.[253] Başbakan Adnan Menderes ise iktidar partisine karşı gerçekleştirilen bu oluşumu, Haçlı Ordularına benzeterek, ülkenin menfaatleri için politikadan uzak olan halk yığınlarını, Vatan Cephesi aracılığıyla bir araya getirmeyi amaçlamıştır.[254]

1959 yılının ilk aylarından itibaren bütün ülkede Vatan Cephesi Ocakları hızla kurulmaya başlanmış ve 1959 yılı Ocak ayında sadece Balıkesir'de onyedi Vatan Cephesi Ocağı açılmıştı.[255] Halktan Vatan Cephesi Ocaklarına katılmaları isteniyor,[256] İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalışanların da bu cepheye katılımlarını gerçekleştirebilmeleri için hükümet gereken değişikliği yaparak resmi gazetede yayınlıyordu.

Muhaliflerin oluşturduğu Güç Birliğine karşı, iktidarın Vatan Cephesi adıyla bir teşkilatlanmaya başvurması, ülkedeki siyasi gerginliği daha da arttırıyordu. 12 Ocak 1959 tarihinde Adnan Menderes, DP İl Başkanlıklarına gönderdiği genelgeyle, Vatan Cephesine katılımlar konusunda partililerin 1946'daki heyecan ve ruhla çalışmasını istiyordu.[257] Ancak Demokrat Partililer, Vatan Cephesi konusunda fikirsel ayrılıklar yaşıyordu. Bir grup Demokrat, Vatan Cephesi'nin, DP'nin yeni katılımlarla güçlenmesi için geliştirilen bir kavram olduğunu düşünürken diğer bir grup ise böyle bir teşkilatlanmanın partiye zarar vereceğini düşünüyordu.[258] Menderes, bazı il örgütlerinde Demokrat Parti'den ayrılarak muhalefete geçen partilileri geri çağırmadıklarını ve partiye geri dönmelerini istemediklerini görmüş ve açıklamasında bu konuya yer vermişti. Ayrıca Başbakan Menderes, DP'den ayrılanların dışında 1946'dan beri gerçekleri gören, halktan muhalefet eden vatandaşlarında Vatan Cephesi aracılığıyla DP'ye katılması dileğinde

[253] Ertuğrul Günay, *Bir" Hürriyet" Hikâyesi: Çok-Partili Dönemde Özgürlükçü Bir Siyaset Girişimi (1955-1958)*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2020, s. 145.
[254] Eric Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul: 1995, s. 348-350.
[255] M. Serhan Yücel, *Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2005)*,y.y.: Alfa Yayınları, s. 138.
[256] Şerif Demir, a.g.e., s. 346-347.
[257] Dilşen İnce Erdoğan, "Güç Birliği Karşısında Adnan Menderes'in Siyasi Manevrası: Vatan Cephesi (Manisa Örneğinde)", *Belgi Dergisi*, C.2, S.19, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, (2020)/I, ss. 1910-1924.
[258] Albayrak, *a*.g.e., 2004, s. 522.

bulunmuştu. Başbakan Adnan Menderes'e göre, iktidarın politikalarını karalamaya çalışan, iktisadi kalkınmayı hazmedemeyerek engellemeye çalışan, var olan düzen ve asayişi yok etmeye çalışan herkese karşı böyle bir cephe var olmalıydı.[259]

Ayrıca bu cephe aracılığıyla muhalifler ve partisiz vatandaşlar dışında, İktisadi Devlet Teşekküllerinde (İDT) çalışanların da siyasi faaliyette bulunmalarının önü açılmış, bu kurumlarda çalışanlar üzerinde parti baskısı sağlanarak İDT'leri de partizan bir yapıya büründürülmüştür.[260] Böylece Demokrat Parti, iktidarını daha sonraki dönemlerde de devam ettirebilecek insan kaynağını sağlayacağını düşünmüştür.

1958 yılından itibaren teşkilatlanmaya başlayan Vatan Cephesi'ne üye olanların sayısı 1959'a gelindiğinde ülke genelinde 973.000'e ulaşmıştı.[261] Celal Bayar ise bu cephede bir milyon üyenin olduğundan bahsetmektedir. İlk bir yılda sırf İstanbul'da kurulan 134 Vatan Cephesinin olduğu ifade ediliyordu. 1960 tarihinde ise İstanbul'da 76.040 kişinin bu teşkilata üye olduğu bildirilmektedir.[262] Dönemin Demokrat Parti'yi destekleyen yayınları incelendiğinde bu teşkilata üye olanların çoğunun kırsal kesime mensup olduğu görülmektedir. Bunun nedeni de Demokrat Partililerin yapmış oldukları ziyaretlerde gerçekleştirdikleri yatırım vaatleri olsa gerekir. Çünkü Cumhuriyet Halk Partisi'nin, toplumsal taban olarak ülkedeki memur ve eşraf olarak nitelendirilen kesime dayanan seçmenine karşı Demokrat Parti, muhalif partilerin kendisi karşısında işbirliği yapması ve yükselen kentli-aydın muhalefetine karşı kırsal kesimden destek aramış olmasıdır. Desteğin sağlanmasında kullanılan faktörler arasında milliyetçilik, din ve antikomünizm yer almıştır.[263] Çünkü Demokratlara göre CHP egemen sınıflara dayanma düşüncesinden kurtulamamıştır.[264]

Türkiye'de siyasi partilerin, ocak ve bucaklarda kurduğu bu örgütler Demokrat Parti hareketi ile yaygınlaşan siyasi katılmanın temel aracı olmuş ve 27 Mayıs'a kadar Türk köylerinin hemen hemen üçte ikisinde bir tane parti ocağı açılmasını sağlamıştır.[265]

---

[259] Önder Gün, "Soru 32:Vatan Cephesi Neydi?"*46 Soruda Demokrat Parti,* 2006, s. 27.
[260] Uyar, a.g.e., s. 27.
[261] a.g.e., s. 27.
[262] a.g.e., s. 102-103. Bkz. Rıfkı Salim Burçak, *On Yılın Anıları (1950-1960),* Ankara: 1998, s. 602-606.
[263] a.g.e., s. 27.
[264] Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923- 1938),* Ankara: Yurt Yayınları, 1981, s. 330.
[265] Ergun Özbudun, *Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No. 363, Ankara: Sevinç Matbaası, 1975, s. 151.

1958 yılı sonunda ise bu parti ocakları dışında, açılan Vatan Cephesi Ocakları aracılığıyla DP var olan yapıda bir değişikliğe giderek parti ocaklarının yerine Vatan Cephesi Ocakları almaya başlamıştır.

İktidar bu dönemden itibaren kendi yayın organı olarak nitelendirilen gazeteleri yeterli görmeyerek, Vatan Cephesi duyurusunu yapmak amacıyla devlet radyosunu da kullanmaya başlamıştır. Vatan Cephesine katılanların isimleri her akşam radyodan teker teker okutulmuştur. 1959 yılının sonuna doğru radyo da verilen bu haberler öyle bir duruma gelmiştir ki, dinleyicileri çileden çıkarmış ve haber saatinde radyolarını kapatmak zorunda kalmışlardır.[266] Demokrat Parti iktidarı sadece radyo ile yetinmeyerek bu dönemde hemen hemen her kent merkezinde Vatan Cephesi Ocaklarına ait gazeteler yayınlatarak bunları propaganda amacıyla kullanmıştır.[267] Mesela bu dönemde CHP'nin "Karagöz Gazetesi" Demokrat Parti'nin ise "Kadı emmi gazetesi" ocak binalarında en temel yayınlar olarak yer almıştır.[268] Bunlarla yetinmeyen Demokrat Partili yöneticiler özellikle "Vatan Cephesi" ismini taşıyan gazeteler çıkarılmasını dahi istemiştir.[269]

Vatan Cephesi'nin temel yapısı ile alakalı olarak Tanel Demirel: *"Vatan Cephesi hakikatte ne bir parti ne de partinin yan teşekkülü, ne dernek, ne de DP'nin hukuk açısından bir parçası konumdadır, sadece partinin ocak teşkilatları tarafından kurulmuş olan ve çoğunlukla ocak teşkilatından başka bir şey olmayan bir oluşumdur."*[270] İfadesine yer vermektedir.

Demokrat Parti, toplumun farklı kesimlerinde ki insanları Vatan Cephesinde bir araya getirebilmek amacıyla da farklı yöntemler kullanmıştır. Mesela işadamlarına Vatan Cephesine katılma çağrısında bulunulmuştur. Bu çağrıyı bizzat DP'li Bakanların kendileri yapmıştır. Samet Ağaoğlu, bu konuda bir anısına değinerek bunun somut bir örneğini vermektedir. Ağaoğlu'nun belirttiğine göre; Vatan Cephesi'nin kurulduğu

[266] Ali Bilgiç ile yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 15.02.2020)
[267] Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti:(1946-1960)*, y.y., 2004: Phoenix Yayınları, s. 523.
[268] Ali Bilgiç ile yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 12.02.2020)
[269] Doğaner, a.g.e., Ankara: 2013, s. 44. (DP'nin güçlü konumda bulunduğu Ege Bölgesi'nde (İzmir, Afyon, Manisa) Vatan Cephesi ismiyle gazeteler yayınlandı.)
[270] Kabasakal, a.g.e., s. 403. "Vatan Cephesi, Demokrat Parti'nin yan teşkilatı olarak kabul edilebilir. Çünkü Vatan Cephesi'ne, Demokrat Parti'ye üye olan vatandaşlar değil muhalefet partilerine mensup olan vatandaşlar ya da partisiz vatandaşların üye olması beklenmiştir. Vatan Cephesi'nin kuruluşunun ilanından itibaren ulusal ve yerel gazetelerde ayrıca devlet radyosunda yoğun propaganda faaliyetleri yapılarak Demokrat Parti'ye katılımlar sağlanmaya çalışılmıştır."

dönemde bir banka yöneticisi kendisinden randevu isteyen Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın, kendisini çağırıp Vatan Cephesine katılmasını tavsiye ettiğini söylemiştir.[271]

İş adamları dışında, özellikle taşrada yaşayan yurttaşlar da Vatan Cephesi ocaklarına dahil edilmiştir. Bunların ocaklara dahil edilmesinde de farklı yöntemler izlenmiş, genellikle Vatan Cephesi ocaklarının kurulması için çalışan partili liderler, köyleri dolaşarak köylülerin Vatan Cephesi ocakları açması durumunda köye yol yapılabileceğini, köye traktör verilebileceğini, kredi imkanları sağlanabileceğini vaatlerinde bulunmuştur. Özellikle bu ocakların açılacağı alanlar belirlenirken DP'nin daha az oy aldığı bölgeler tespit edilerek harekete geçilmiştir. Çünkü bu cephe aracılığıyla hedeflenen, partisiz vatandaşları DP'ye üye yapmak ya da muhalefet partilerini destekleyen köylüleri kendi tarafına çekmekti. Bu nedenle iktidarları döneminde köylere pek çok yatırım yapıldığı, köylülerin talep etmesi durumunda okulun tamir edilebileceğini vaat etmişler ve bu sayede köylüleri bu cepheye üye yapmaya çalışmışlardır.

Bu dönemde Vatan Cephesi ile ilgili gazetelerde oldukça fazla haberlere de yer verilmişti. Demokrat Parti'nin karşısındaki güç birliğine geçen şahıslar ile alakalı övgüyle haberler verilirken zaman zaman Vatan Cephesi ocaklarına kayıt olanlarla gazetelerde alay edilmişti. Muhalif gazetelerin bu tavırlarına karşı Vatan Cephesine katılanların isimleri devlet radyosundan verilmeye başlanmıştır. Samet Ağaoğlu, Vatan Cephelerinin bir parti edebiyatından ibaret olduğunu ve bunun Yassıada'da kolaylıkla ispat edildiğini ifade etmektedir.

Politikadan uzak vatandaşların katılması öngörülen bu ocaklara karşı,[272] muhalefet devamlı olarak iktidarın Vatan Cephesi'ni baskı aracı olarak kullandığını iddia eden açıklamalar yapmış, Vatan Cephesine mensup kişilerin gruplar halinde, Anadolu'nun farklı köylerine kadar giderek oralara, Ocak açmaları karşılığında yol, okul ve cami yapacaklarını, kredi vereceklerini söylemeleri muhalefet tarafından oldukça eleştirilmiştir.[273]

[271] Ağaoğlu, a.g.e., s. 128.
[272] Ahmad, a.g.e., 2007, s. 189.
[273] *Cumhuriyet*, 7 Şubat 1959.

DP'nin iktidar olmasının sağladığı avantajlar, Vatan Cephesi'ne katılan kişileri de kısa sürede etkisi altına almıştır. Çünkü DP'nin ödül ve ceza sistemini kullandığı iktidar yıllarında bu sistemin ödül kısmından faydalanmak isteyen vatandaşlar, bireysel girişimlerle iktidar partisinin içine düştüğü krizin fırsatçıları haline gelmişti. Vatan Cephesi Ocaklarının açıldığı 1958 yılından itibaren krediye ihtiyacı olan esnaflar, devlet dairelerinde sorunlarla karşılaşan vatandaşlar, uzun süre iş arayan ama istediği işi bulamayanlar, kolluk kuvvetleri ile sorun yaşayanlar çareyi hep Vatan Cephesi'ne bağlılıklarını sunmakta bulmuştur. Çünkü DP Genel Merkezi, Vatan Cephesi'ne katılanları çeşitli şekillerde ödüllendirmeye başlamıştır. Bu konu Kim Dergisi'nde şu şekilde yer almıştır:

"İçki ruhsatı elinden alınan, lokantası pislik yüzünden kapatılan ve nihayet 8 kişiyi bir araya getirebilen her açıkgöz vatandaşın bir VC[274] *açmaya teşebbüs ettiği pek açıkgöz olmayan vatandaşların dahi bildiği bir gerçekti. Bu gerçeği Demokratların kendileri de hiç şüphe yok ki, çok iyi biliyorlardı. Ama bu onları üzen bir husus olamazdı. Zira VC'nin kuruluşundan maksat, vatandaşa yaşayabilmek için VC'li olmak lazım geldiği inancını vermekti. Gir VC'ye, al içki ruhsatını. Gir VC'ye, aç gazinonu. Gir VC'ye, al Tekel bayii. Gir VC'ye, al tahsisini. Gir VC'ye, al kredini."*[275]

Vatandaşlar bu dönemde eğer CHP'yi desteklemeye devam ederlerse elektriğin kesilmesi, imar faaliyetlerinin aksaması, yerleşim yerine yatırımların yapılmaması gibi durumlarla tehdit edildiklerini iddia eden bildirimlerde bulunmuşlardır.[276] Diğer yandan, radyodan okutulan isimlerin çoğunun hayatta olmadığını, bebeklerin isimlerinin dahi okutulduğu, mezarlıklara çıkılarak isim alındığını iddia edenlerde olmuş ve çok ciddiye alınmamıştır. Mehmet Emin İlhan, Vatan Cephesine katılanlar ile ilgili şu değerlendirmeyi yapmaktadır: "*Bu dönemde Vatan Cephesi'ne üye olmak moda oldu. Çünkü Radyoda ismini duymak için geçenler olduğu gibi, kendi haberi olmadan ismi*

[274] Yıldırmaz, a.g.e., 2008, s. 194. "Basında Vatan Cephesi'nin adı, kısa bir süre sonra VC olarak kısaltılacaktır. Bu kısaltma yapılırken VC-WC benzetmesi yapılmış olması muhtemeldir. 30 Ocak 1959 tarihli Kim Dergisi'nin 8. sayfasında yayınlanan Semih Balcıoğlu'nun karikatüründe bu benzetme yapılmaktadır. Bir adam WC yazılı bir binaya girmek için yönelmişken, bir başkası onu kolundan çekerek, "Dur yahu…Orası 'Vatan Cephesi' değil!.." demektedir. Bu o tarihe kadar görülen ilk VC-WC benzetmesidir. Bundan önce dergide Vatan Cephesi'ne, VC denilmediği görülmüştür."

[275] *Kim Dergisi*, 8 Ağustos 1959: s. 9 ; Yıldırmaz, a.g.e., 2008: s. 194-195.

[276] Önder Gün, "*Mayıs Askeri Müdahalesine Doğru DP-CHP Mücadelesinin Zirvesi: 18 Nisan 1960-Tahkikat Komisyonu'nun Kurulması ve Faaliyetleri"*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE, 2006, s. 46.

okunanlar da vardı. Memurlar siyasetle yaranmak hevesindeydiler. Ziraat Bankası, Sümerbank gibi yarı resmi kuruluşlarda çalışanlar partiye üye olabiliyor, yönetici olabiliyordu. 27 Mayıs olunca, Vatan Cephesi'ne geçenler arasında ismi okunanlar, benim haberim yoktu, demeye başladılar. İlköğretim müfettişi olarak bulunduğum Kırşehir'de, Vatan Cephesi'ne geçenler arasında ismi okunan öğretmenler de telaşa kapılmışlardı."[277] Demektedir. Vatan Cephesi'ne kaydolanların her gün açıklandığı listeye bakılırsa ülkede muhalefet partilerine mensup vatandaşların olmaması gerekiyordu. Böyle bir durum 1954 seçimleri sonrasında olsa daha inandırıcı olabilirdi. Fakat yıl 1959'du ve iktidarın 1957 seçimlerinde aldığı oylar muhalefet partilerinin toplam oyunun altında kalmıştı. Yani DP açısından ülke "dikensiz gül bahçesi" değildi. Vatan Cephesi'ne bu dönemde üye olanların gerçek olmadığına dair Kadir İnanır'da Radikal Gazetesi'nin kendisiyle 23 Ekim 2005'te yaptığı röportajda şu ifadelerde bulunmuştur:

"1959 yılı, ya altı, ya da yedi yaşındaydım. Bizim evde radyo vardı. Hep beraber doluşup dinliyoruz. Türkiye'deki herkes iktidardaki DP'nin organize ettiği Vatan Cephesine katılıyor. Bizim eve gelip başladılar saymaya, Vatan Cephesine katılanlar: Ahmet İnanır, Ömer İnanır, Zekeriya İnanır, Elmas İnanır... en sonunda Kadir İnanır dedi. Kulaklarımla duydum bende katılmışım. Yedi yaşında Vatan Cephesine katılır mı bir çocuk?"[278] Kadir İnanır'ın yaşadığı bu olayın bir isim benzerliği olma ihtimali de elbette ki söz konusu olabilir. Ancak yaşanan bu gelişmelerden de anlaşılmaktadır ki, DP'nin son seçim döneminde, muhalefet partileri ile arasında devam eden siyasi gerginlik kuralsız ve ahlak sınırları zorlayıcı bir duruma gelmişti.

[277] Mustafa Tokmak, *Basın-İktidar İlişkileri Çerçevesinde Demokrat Parti Ve Ankara Radyosu*, (Yüksek Lisans Tezi) Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2007, s. 121-127 "Vatan Cephesi Sizindir, Radyo Yayınları ve Basın, Belgede Demokrat Parti iktidarı ve Vatan Cephesi"
[278] *Radikal*, 23 Ekim 2005.

2.1.4. Vatan Cephesine Katılımlar

Ülkede Vatan Cephesi'ne katılanların oranı incelendiğinde, çoğunun kırsal kesimde yaşayan halk yığınları olduğu görülmektedir. Yayınlanmakta olan ulusal ve yerel basında hemen hemen her gün yüzlerce vatandaşın adı gazete sütunlarında yer almaktaydı. Demokrat Parti yanlısı gazetelerde, özellikle bu cepheye katılan vatandaşların hangi partiden istifa ettiği bilgisinin paylaşılmasına dikkat edilirdi. Çünkü özellikle CHP'den istifa ederek bu safta yer alan vatandaşlar partinin halen halkın desteğini sağladığının kanıtı olarak görülmekteydi.

Gazetelerin ilk sayfasında *"Vatan Cephesine İltihaklar"* şeklinde ya da *"Vatan Cephesine Kitleler Halinde İltihaklar"* başlığı taşıyan haberler, Demokrat Parti'ye muhalif olan yayınlar tarafından yalanlanmaktaydı. Demokrat Parti'yi destekleyen bölgesel gazetelerde haber başlığının hemen altında *"Güç Birliğini tasvip etmeyip muhalefetten istifa edenlerin, Başvekile çektikleri telgraflar"* şeklindeki girişten sonra, Vatan Cephesi'ne katılan kişilerin cepheye katılma nedenlerine yer verilirdi. Bursa'dan, Başbakan Adnan Menderes'e gönderilmiş olan telgraflardan bazıları şu şekildedir:

"Kayıtlı olduğum CHP'den istifa ederek Demokrat Parti'ye iltihak ettiğimi saygı ile arz eder lütfen kabulünüzü rica eder hürmet ile ellerinizden öperim."[279]

"Demokrat Parti olarak yapmış olduğunuz hizmetler hiçbir vatandaşın gözünden kaçmıyor, bu sebepten dolayı bizler 37 arkadaşımızla birlikte CHP'den istifa ederek DP girdik saygılarımızla arz ederiz."[280]

"Hakikatleri görerek inkar insafsızlık olur partinize iltihak etmek biz 25 arkadaşın sonsuz arzusudur kabulümüzü saygı ile arz ederiz."[281]

"Biz 22 arkadaşımla CHP'den istifa ederek DP girdik bu bizim vicdani vazifemizdir. Hakikati inkar insafsızlık olur saygılarımızı sunarız."[282]

---

[279] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi: Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961-1
[280] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi: Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961-2
[281] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi: Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961-3
[282] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi: Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961-4

"Öteden mensup bulunduğumuz CHP'den yapıcı olmadığını ve hakikatleri inkâr ettiğini gördüğümüzden C. H. Partisinden istifa edip müspet işler gören Demokrat Parti'ye kayıt olduğumuzu arz ederiz."[283]

"Kazanın muhtelif köylerinden (1340) vatandaş muhalefetin son günlerdeki tezvir ve tahripkar tutumunu beğenmeyerek partimize iltihak etmişlerdir. Yüksek irşad ve rehberliğinizde durmadan kalkınan Türkiye'nin nurlu geleceğini ümitle görerek zatı devletlerinin şahsında partimize ve hükümetimize bağlılık ve güvenlerini arz eder bu iltihakların bir bayram hediyesi olarak kabul buyrulmasını istirhamla ellerinizden öperiz."[284]

"Memleket çapında başardığınız göz kamaştırıcı işler meyanında artık C.H.P. saflarında çalışmama imkan bırakmadığından C.H. partisinden istifa edip müspet işler gören Demokrat Parti'ye kayıt olduğumuzu arz eder vatana muazzam işler gören zat-ı devletlerini de sağlıklar diler saygılarımızı sunarız."[285]

"70 seneden beri yürüğümüz yolun yapılacağı haberini aldık. 600 nüfuslu köyümüz halkı sevinç içindedir. Müspet icraatınızı görerek mensubu bulunduğumuz muhalefet partilerinden ayrılarak Vatan Cephesine katıldığımız bildirir saygı ile ellerinizden öperiz."[286]

"Saflarında yer aldığımız Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir türlü memleket menfaatlerine hadim bir muhalefet anlayışı gösteremeyişi karşısında bu parti saflarında daha fazla kalmayı doğru görmediğimizden ve Demokrat Parti'nin fevkalade faal ve memleketçi icraatı karşısında aşağıda isimleri yazılı 37 arkadaşımla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'nden istifa ederek Demokrat Parti Vatan Cephesi saflarına büyük bir sevinçle katıldığımızı en derin hürmetlerimle arz eder ellerinizden öperim."[287] Şeklinde yazılan telgraflar 1958'den 1960 yılına kadar Adnan Menderes'e gönderilmiş ve bu

[283] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi: Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961-6
[284] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi: Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961-10
[285] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi: Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961-11
[286] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi: Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961-24
[287] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi: Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961-38

telgraflar basın aracılığıyla kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bu telgraflar Demokrat Parti'nin Genel Merkezi dışında zaman zaman doğrudan Başbakanlığa çoğu zaman ise Başbakan Adnan Menderes'in İstanbul'a gittiğinde kaldığı İstanbul Park Otel'e gönderilmiştir.[288]

Gazeteler Vatan Cephesi'ne katılımların dışında genellikle Ocak açılışı haberlerine de yer vermekte idi. Eğer bir ocak açılışı gerçekleştirilecekse bunu parti törenle yapmaktadır. Amaç ocağın açıldığının herkese duyurulmasını sağlamaktır. Genellikle büyük ocak açılışlarında parti üst düzey yetkililerinden birilerinin gelmesi son derece önemli olarak görülmekte ve yönetim kurulu seçilirken de, o bölgede yaşayan ve genelde esnaf diye nitelendirebileceğimiz kişiler ocağın yönetim kuruluna dahil edilmiştir.[289] Bu sayede o kişinin halkın yaşadığı bazı sorunları çözmesi beklenmiştir. Ancak Vatan Cephesi Ocaklarının bölge halkıyla ilişkileri zaman zaman farklı olarak değerlendirilebilmektedir. Bazıları bu Ocak ve Bucak başkanlarının yönetimin işini güçleştirdiğini düşünürken bazıları ise iktidarda olan parti aracılığıyla güçlerini arttıran bu Ocak ve Bucak başkanlarının belli dönemlerde partiler tarafından denetlenemez hale geldiğini düşünmektedir.[290]

Vatan Cephesi ifadesinin ortaya çıkmasından sonra ülkedeki bütün Demokrat Parti teşkilatlarına, bizzat Başbakan tarafından dokuz adet genelge gönderilmiştir. Bu genelgelerde muhalefet partilerine karşı Başbakan'ın kullandığı üslup ve nezaketten yoksunluk dikkat çekicidir. Bu da dönemin siyasi üslubunun bozulduğunun en açık göstergesidir.[291] Parti teşkilatından illere gönderilen genelgeler sırayla: 7/21 Ekim, 25/29/30 Kasım 1958 ve 12 Ocak 1959 tarihinde gönderilmiştir. 7- 21 Ekim ve 25 Kasım tarihinde gönderilen genelgelerde, Vatan Cephesi ifadesine yer verilmezken daha sonra ki genelgelerde bu cephenin korunması ve bu cepheye katılımlar hususunda çaba harcanmasını istemiştir. Bu tamimlerde özellikle yeni gelenlere partililerin kucak açması telkini ve partililerin bu konuda vermiş olduğu destek için teşekkür edilmiştir.

1958 yılından itibaren hem ulusal hem de yerel gazetelerde Vatan Cephesi haberlerine sıkça yer verilmiştir. Demokrat Parti'nin en büyük destekçilerinden biri olan Zafer gazetesinin haberine göre Balıkesir'de, on beş gün içerisinde on yedi gençlik

[288] Yasemin Doğaner, *Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013, s. 54-55.
[289] Kabasakal, a.g.e., s. 228-229.
[290] Kabasakal, a.g.e., s. 229.
[291] Doğaner, a.g.e., 2013. s. 95-96.

ocağının açıldığı, Tavas'ta da muhalefet partisi üyelerinden yüz beş kişinin Vatan Cephesi aracılığıyla Demokrat Parti'ye üye olduğunu ifade etmektedir.[292]

Vatan Cephesi'ne katılımların bildirildiği ve bizzat Adnan Menderes'e, gönderilen bazı telgraflarda Başbakan için şiir yazanlar, Menderes'in şahsına övgülerde bulunanlar dahi olmuştur. Adnan Menderes'e, *"Memleketin selameti için açmış olduğunuz Vatan Cephesini benimseyerek.."*[293] girişiyle gönderilen telgrafların içeriğinde, genellikle iktidar partisinin tutumunun muhalefet partileri tarafından kıskanıldığı ifade edilmiştir. İktidar partisi olan Demokrat Parti'den doğan hakikat güneşinin, muhalefet tarafından engellenmek istendiği ama güneşin balcıkla sıvanmasının mümkün olmadığı, bu sebeple de muhalefetin yanında yer almanın anlamsız olduğuna değinilmiştir.[294]

Muhalefet partisinden ayrılarak DP saflarına katılan bir vatandaşın, Menderes'e göndermiş olduğu telgrafta CHP'ye bakış açısını anlattığı görülmektedir. Telgrafta:

"(...) buna kalpten inanmayacak bir tek insan var zira onun liderliği altındaki partinin saflarında çalışmak kör dövüşü olduğu ne kadar açık gerekse İslam, ahlak, hukuk, mantık kaidesi içinde muasır medeniyetle yarış edercesine çalışan Demokrat Parti'ye katılmamakta o kadar insafsızlık olur kanaatindeyim"[295] demektedir. Bu açıklamadan sonra CHP'nin gerçeği engellemeye çalıştığını, bu nedenle sadece vatan ve millet için mücadele eden DP ocaklarına katıldığını ifade etmiştir. Bu katılımın DP tarafından onaylanmasını isteyen Ali İşbaşı (Sivas/ Çatalağzı TCDD Sendika Üyesi) 25 Mart 1960'ta Başbakan Adnan Menderes'e yazmış olduğu şiirinin de hatıra olarak kabul edilmesini istemiştir.[296] Bu tarz şiirlerin yanı sıra Başbakan'a ve kurmuş olduğu Vatan

---

[292] *Zafer*, 15 Ocak 1959.
[293] "Vatan Cephesine İltihaklar", *Vatan Cephesi Sizindir*, 26 Ocak 1959, s.1-3. Uyar, a.g.e., s. 54.
[294] Uyar, a.g.e., s. 56 .
[295] B.C.A. Y.D.T.V.C.K., 010.09.219.678.1, s. 291-293.
[296] B.C.A. Y.D.T.V.C.K., 010.09.219.678.1, s. 291-293.
"MENDERES
İmâr ettiğin yeniden güzel yurdumuzu
Donattın sınai abidelerle bütün işkolumuzu
Vatan sathına abidelerle medeniyet temelini attın
Yeşil vadilerden geçen azgın ırmakları
Teknik barajlarla hepten donattın
İdeal dolu enerjinle yoluna devam et
Dize gelecek bir gün muhalefet
Önüne engeller çıkamaz ey lider senin
Nurlu istikbâli yaratan sensin
Ülküsü çalışmak, çalışmak Menderes'in"

Cephesine marş yazanlar da ortaya çıkmıştı. 31 Ekim 1958'de Kim Dergisinde Vatan Cephesi ile ilgili şu marş dikkat çekiciydi:

"Türkçe zafer kaynağı kutlu vatan cephesi

Türk genci bu cephede verecek son nefesi!"[297]

Bu durum Adnan Menderes'in, Vatan Cephesi'nden beklentisini karşılayacağının kanıtıydı. Bu sebeple Vatan Cephesinin teşkilatlanma faaliyetleri ile bizzat kendisi ilgilenmeye karar vermiştir.[298] Kurmuş olduğu Vatan Cephesini genişletmek amacıyla da halkı DP'nin il, ilçe, bucak ve ocak örgütlerine katılmaya davet etmiş[299] ve bu sayede bir seferberlik başlatmıştır. Muhalefete karşı tavrını daha da sertleştirerek kitleleri muhalefete karşı tahrik etmiş ayrıca muhalefet partilerini ihanetle suçlamaya başlamıştı.[300] Ancak bu tutum Demokratların kendi aralarında bile fikirsel ayrılık yaşamasına neden oldu. Demokrat Partililer Vatan Cephesi aracılığıyla, var olan parti ocaklarını genişletmeye ya da var olan ocaklarının sayısını arttırmaya devam ettikçe muhalefet partileri de harekete geçmiş ve başkentte yaşanan gerginlik bütün ülkeye yayılmıştı.[301] Esasında Vatan Cephesi Ocakları konusunda Demokratlarda zaman zaman kendi aralarında anlaşmazlık yaşamıştır. Çünkü bazı partililer halk nazarında bu ocakların tepkiye neden olabileceğini düşünmüştür. Nitekim Adnan Menderes'e gönderilmiş olan telgraflar incelendiğinde kırsal nüfus açısından yoğunluk gösteren Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesinde Vatan Cephesi'ne katılımların çok fazla olmadığı görülmektedir. Oysa Demokrat Parti kurulduğu ilk andan itibaren kırsal kesimin oylarını almak üzerine bir politika takip etmiştir.

Demokrat Parti kurulduğu ilk zamanlarda partinin ruhu, Celal Bayar'dır. Ancak Adnan Menderes'in Başbakan olmasıyla iki liderin de siyasal eğilimlerinin, tek parti döneminde oluştuğu görülmekteydi. Bu nedenle iktidara geldiklerinle aldıkları kararlarda tek parti dönemindeki eğilimlere benzer nitelikler taşımaktaydı.[302]

---

[297] *Kim*, 31 Ekim 1958.
[298] Kaya, Ayşe Elif EMRE; Zakir Avşar ,"Demokrat Parti'nin Sivil Toplum Üzerinden Bir Siyasal İletişim Denemesi: Vatan Cephesi Örneği." *The Journal Academic Social Science Studies* 6.2 (2013): 397-416, s. 403.
[299] Avşar vd., a.g.m., s. 403.
[300] Uyar, a.g.e., s. 25.
[301] Kabasakal, a.g.e., s. 230.
[302] Metin Toker, *Tek Partiden Çok Partiye*, Milliyet Yayınları, Baha Matbaası, 1970, s.121; Bkz. Önder Gün, "Soru 32:Vatan Cephesi Neydi?", *46 Soruda Demokrat Parti*, 2006; Önder Gün, *27 Mayıs Askeri Müdahalesine Doğru DP–CHP Mücadelesinin Zirvesi: 18 Nisan 1960–Tahkikat Komisyonu'nun Kurulması ve Faaliyetleri,* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE, 2006, s. 46.

Türkiye'nin toplumsal ve siyasi yapısında tarihsel belirleyiciliği, *"devletçi-seçkinci"* ve *"liberal-gelenekçi"* görüşleriyle açıklamaya çalışan Emre Kongar, Menderes'in uygulamalarının tek parti dönemine öykünen parti kurucularına ve önderlerinin tek parti dönemini deneyimleyerek yetişmiş olmalarına bağlamaktadır.[303] Sebati Ataman ise DP teşkilatının, CHP'den çok daha farklı olduğunu, teşkilatın aşağıdan yukarıya doğru olduğunu belirtmiştir.[304] Bunun en açık örneğinin ise Vatan Cephesi Ocakları olduğu görülmektedir. Çünkü bu ocaklar sayesinde özellikle Parti'ye karşı sempatisi olan insanlar, siyasete dahil edilmiş ve siyasal yaşama katkı sağlamışlardır. Ancak bazı bölgelerde yanlış çalışmalarda gerçekleştirilmiştir. Bazı Ocak ve Bucak örgütlerinde başkanlar kendilerine rakip olabilecek kimseyi istemedikleri için onu genellikle partiye almak istememişlerdir. Bazen ocak başkanı köyde yıllarca çalışan partililerin delege olmasını engellemiştir. Bazen küskünlükler ve kırgınlıklar oluşmuştur. Ocak başkanı bulunduğu çevrede eğer sevilmiyorsa onun yapmış olduğu çalışmalar partinin geneline mal edilmiş, bu yüzden bazı bölgelerde vatandaşlar destekçisi oldukları partilerden uzaklaşmışlardır. Tabii bu insan faktöründen kaynaklanmış olsa da bazı bölgelerde bu sorunlarla da karşı karşıya gelinmiştir.[305]

2.2. Muhalefetin Vatan Cephesine Bakışı

1957 seçimleri öncesinde CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, *"...seçimlere hazırlanın, kütüklerdeki, listelerdeki, isimlerinizi kontrol edin. Bahar havası bitmiş, yaz gelmiştir... Ne tehdit ne baskı bizi korkutabilir... Beni yüz yirmi altı kere mahkemeye götürdüler, gene bir o kadar daha gitmekten korkmam."*[306] Diyerek DP ve CHP arasındaki bahar havasının sona erdiğini açıklamıştır. Bu konuda bazı Demokrat Partililer, İsmet İnönü'nün, TBMM'nde bir "Milli Muhalefet Cephesini" kurarak, iktidara karşı ortaya çıkan muhalefeti büyütmek istediğini ve bu nedenle bazı basın organlarını kullanmaya başladığını ileri sürmüştü. İktidar partisine göre muhalefetin bu tutumu siyasi çevrelerde ve toplum nazarında bölünmeye ortam hazırlamıştı. İktidara göre, CHP'nin söylemleri doğrultusunda şekillenen Milli Muhalefet Cephesi, Ankara'da

[303] Emre Kongar, *İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, İstanbul: Cem Yayınevi, 1977, s. 160.
[304] Kabasakal, a.g.e., s. 207.
[305] Hüseyin Suat Sungur ile yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 26.10.2019)
[306] "31 Mayıs 1957 Kasım Gülek İskenderun Konuşması", *Cumhuriyet*, 1.6.1957; bkz. Ahmad, a.g.e., s.163.

ilişkilerin daha da sertleşmesine neden olurken diğer partilerin, CHP'ye katacakları çok bir şey olmamasına rağmen güç birliğine giderek, muhalefeti yaymayı amaçlamışlardı.[307]

Güç Birliği ifadelerinin kullanılmaya başlandığı bu dönemde bu birliği destekleyen ve desteklemeyen basın mensupları yazdıkları yazılar aracılığıyla düşüncelerini ifade etmekten geri durmamıştı. Peyami Safa'nın, 19.09.1957'de Milliyet'te yayımlanan yazısında muhalefet partilerinin birleşip birleşemeyeceği açıklamaktadır. Safa, *"Muhalif partiler birleşebilirler mi? Birleşirlerse seçimi kazanabilirler mi?"*[308] adlı yazısında, bu birliğin bazı engellerle karışılacağını ve bu engellerden birinin seçim kanununun karma adı verilen listeye izin vermediği ve muhalif partilerin de bölgeleri kendi aralarında pay etmesinin demokrasi ruhuna aykırı olmasından dolayı bu birleşmenin imkansız olduğunu ifade etmişti. Ancak yine de bu birliği hedeflemiş olan partilerin sürekli bir birleşmeye gitmeleri gerektiğini açıklamıştı.[309]

Güç Birliğine gidilmesiyle ilgili ilk hareketin Hürriyet Partisinden geldiği görülmektedir. Hürriyet Partisi Yönetim Kurulu, bu konuyla ilgili olarak bir tebliğ yayınlamıştır. *"Müstakbel seçimlerde muhalefet lehine tecelli edeceğinde şüphe olmayan vatandaş ekseriyeti reylerini, Meclis ekseriyeti haline getirtmek, bu suretle ekalliyetteki bir partinin demokratik rejime paydos diyebilme temayülünü kesin olarak bertaraf etmek halledilmesi gereken en mühim davadır"*[310] denilerek muhalefeti temsil edenlere, Demokrat Parti'ye karşı birleşme çağrısı yapılmıştır. 7 Ekim 1958'de bu çağrı etkili olmuş ve mecliste yer alan muhalefet partileri görüşmelere başlamıştır.[311] Vatan gazetesi, *"Hürriyet Partisi, Muhalefeti «güç birliği» ne çağırıyor"*[312] ifadesine yer vermiş ayrıca Hürriyet Partisi'nin içinde bu birliği istemeyen kişilerin de olduğunu, ancak parti genel yönetim kurulunun yayınladığı bildiri ile bu tür duyguların yok edilmesi gerektiği açıklanmıştı.[313]

---

[307] Turan, a.g.e., C.4 /2 , s. 189.
[308] Peyami Safa, "Muhalif Partiler Birleşebilirler Mi? Birleşirlerse Seçimi Kazanabilirler Mi?" *Milliyet*, 19 Eylül 1957.
[309] *Ayın Tarihi*, 1957.
[310] Diren Çakmak, "Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)" , *Gazi Akademik Bakış* 03 (2008): ss., 153-186; Gül Tuba Taşpınar Dağcı, "Türk Siyasi Tarihinde Hürriyet Partisi'nin Yeri." *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* 8 (2005): ss., 15-29.
[311] Kabasakal, a.g.e., s. 402.
[312] *Vatan*, 6 Ekim 1958.
[313] *Vatan*, 6 Ekim 1958.

Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Türkiye Köylü Partisi'nin birleşerek, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ni kurmalarıyla, Demokrat Parti karşısında ilk kez bir muhalefet oluşmuştu. TBMM'ndeki muhalefet partilerinin bu tarz girişimlerinin artması sonucunda ülkedeki cepheleşme hareketi daha hissedilir hale gelmiş, iktidar ve muhalefet arasındaki gerginlik basın tarafından da sıkça gündeme getirilmişti. Muhalefet partilerinin oluşturduğu *"Güç Birliği*"ne karşı "*Vatan Cephesi*" ocaklarının açılması[314] toplumdaki kutuplaşmayı daha da arttırmıştır. Bu dönemde muhalefet partilerinden yana olan gazetecilerden Oktay Akbay bu birliği savunmuş ve "*Muhalefet Tek Cephe Kurmalı*" ifadesine yer vermiştir. Ancak partiler arasında böyle bir birliğin kurulmasının hayli zor olduğunu da belirtmektedir. Çünkü bütün muhalefet partileri 1957 seçimleri öncesinde kendilerini şanslı görerek hareket etmiştir. Bu dönemde yaşanan bütün anlaşmazlıklara rağmen, partiler işbirliği yapmaya karar vermiş ancak hükümetin, muhalefeti engellemesi sonucunda, "*Muhalefete oy veren seçmen sayısı iktidara oy verenden çok daha fazla olmasına rağmen muhalefet cephesi kurulamadığı için iktidar partisi seçimi kazandı."*[315] Demiştir. Albay'a göre, iktidara karşı muhalefet eden partilerinden birini desteklemek yerine, muhalefet grubunun desteklenmesi ülke için ümit olacaktı.

Muhalefet partilerine göre, iktidar partisi tarafından kurulan bu cephe Vatan Cephesi değil vatandaşları bölme cephesidir. Bu cepheye vatandaşlar farklı isteklerinin, iktidar tarafından gerçekleştirileceğini düşündükleri için ve mecburiyetten katılmaktadır. Zaman zaman bu cepheye katılımlar için baskı dahi uygulanmaktadır. Bu cepheye üye olanlarda iktidar partisi yayın organlarında ifade edildiği kadar çok değildir. Bu konu da oldukça sert bir üsluba sahip olan Nadir Nadi, Cumhuriyet gazetesinde Vatan Cephesi konusunu ele alarak, Adnan Menderes'in yurt gezilerindeki konuşmalarını değerlendirmiş ancak bu cephenin ne olduğunu, halkın ve kendisinin pek anlayamadığını dile getirmiştir.[316] Çünkü Başbakana göre ülkemizde, ulusumuzu aldatmaya çalışan bazı tutkulu münafıklar vardır. Vatandaş iktidarı ele geçirmek isteyen bu adamlara kanmamalı, DP'nin iktidar yıllarında eski rejimle kıyaslanamayacak ölçüde değişim yaşandığının unutmamalıdır.[317] Başbakan'ın 'Vatan Cephesi'nden kastının *"milleti, kendi*

[314] Yıldırmaz, a.g.m., s. 174.
[315] *Vatan*, 8 Ekim 1958.
[316] Uyar, a.g.e., s. 38-39.
[317] a.g.e., s. 38-39 "Eski rejimle yenisi arasındaki farkı göz önüne getirdiğimizde, bir zamanlar jandarma copu altında inleyen halkın bugün korkudan uzak yaşadığını, bir zamanlar tarlası yok pahasına vergi borcuna giden köylünün bugün refah içinde olduğunu, bir zamanlar telefon emri ile süresiz kapatılan

Başbakanlığı altında, bugünü yüzde yüz öven, dünü ise yüzde yüz yeren bir kitle halinde toplamak" olduğunu yazmıştır.(...)[318] Ancak bu düşüncenin gerçekliğe ve insan fıtratına aykırı olduğunu, bu nedenle Menderes'in anladığı manada bir 'Vatan Cephesi' kurulmasının imkansız olduğunu dile getirmiştir.

Nadir Nadi dışında bu dönemde CHP Grup Sözcüsü olan Bülent Ecevit'te; İktidarın Vatan Cephesini bir türlü alışamadıkları çok partili rejimden kurtulmak için başvurdukları bir teşebbüs olarak görmektedir. Muhalefet iktidarı tek parti iktidarını istemekle hatta tek parti iktidarını arzulamakta olduğunu düşünmektedir.

Bülent Ecevit, *"...bunca yılın Demokrat Partisi, bir ad değişikliği ile yüzüne şatafatlı bir maske takıvermekle, elbette, gerçek bir Vatan Cephesi olamazdı"*[319] sözleriyle iktidar partisinin, partiler üstü bir politika takip etmeye çalıştığını ancak sonuna kadar buna karşı olduklarını da söylemektedir.[320] Ecevit'e göre bütün herkesin tek bir vatanı vardır. Herkes vatanına bağlı olduğuna göre, herkesin bu cepheye katılma düşüncesi iktidar tarafından oluşturulmakta ve iktidarın gücünü arttırmak için "Vatan" gibi bir kavramın kullanılmasına duyulan tepkidir.[321]

Bülent Ecevit iktidarın radyoyu kullanmış olmasına da tepki göstermiş ve bu konuyla ilgili bir yazısında *"Demokrat Parti kendini Vatan saymaya ve Devlet Radyosunu kendi Vatan Cephesinin emrinde, vatandaş, milli birlik ve devlet bütünlüğü aleyhinde kullanmaya devam etsin! Karar günü yaklaşıyor"*.[322] İfadesine yer vererek 1960'ta mecliste pek çok CHP'li vekilin imzasını toplayarak devlet radyosuna verilen tahsilatın düşürülmesi için bir önerge sunmuş ancak kabul edilmemiştir.[323]

Vatan Cephesi ile ilgili pek çok yazı kaleme alan Bülent Ecevit, iktidarın bu cephe aracılığıyla halka çok fazla baskı yaptığını, bu cephe ve ülkedeki ekonomik durum arasında bir bağlantının var olduğunu dile getirmiştir. Cepheye üye olan kişilerin görevini iyi yapmasa dahi devlet güvencesi altında olduğunu, ancak partizanca hareket etmeyen ve bu cepheye katılmayan vatandaşın görevini ne kadar iyi yaptığına önem verilmediği

---

gazetelerin bugün hükümete istediklerini çattıklarını, hatta hakaret bile ettiklerini görmemezlik edebilir misiniz?"

[318] a.g.e., s. 57-58.

[319] Ayşegül Komşuoğlu, *Türkiye'de Siyasal Muhalefet*, İstanbul: Bengi Kitap, 2002, s. 58.

[320] a.g.e., s. 59.

[321] a.g.e., 2002, s. 59.

[322] "Vatan Cephesi'nin "Er"leri,"Günaydın", *Ulus,* 24.02.1961, Rahşan Ecevit Arşivi, "Günaydın Yazı Dizisi 1960-61" ss. 1,2. https://ecevityazilari.org/items/show/1037

[323] Komşuoğlu, a.g.e., s. 59. (yüzden fazla milletvekilinin imzası ile Radyoya ayrılmış olan beş milyonun üstündeki tahsilâtın bir liraya indirilmesini teklif eden bir önerge vermiştir.)

ve işini kaybetme korkusu yaşadığını dile getirmiştir. İktisadi alana en büyük darbenin Vatan Cephesinden geldiğini, Vatan Cephesi baskısı ile *"Yurdun her köşesinde nice insanın geçim ve yaşama hakkı ile şeref ve haysiyeti arasından bir seçim yapmak"*[324] zorunda bırakıldığı belirtilmektedir.

İktidarda olmanın gücünü kullanarak Türk siyasi ve sosyal yaşamını denetleme çabası içerisinde bulunan DP, kendi taraftarı olan gazetelerde Vatan Cephesi ocaklarının propagandasını yapmaya devam ederken, muhalif gazetelerde ise Güç Birliği Ocaklarının haberleri yer almıştır. Özellikte yerel gazeteler kendi yayın çizgisine uygun şekilde açılan yeni ocakları, ocak binalarının tapusu olup olmamasını, ocak açılışlarında tekbir getirilmesini, ocak içi kavgaları ayrıntılı olarak gazete sütunlarına taşımıştır. Bu haberler dışında açılan Vatan Cephesi Ocakları ile ilgili de sıkça köşe yazıları kaleme alınmış ve 1960 yılına gelindiğinde bu yazılar iyice sertleşmişti. Bülent Ecevit, bir yazısında Başbakan Menderes için *"VC Başbakanı"*[325] ifadesine yer vermiştir. Başbakan'ın ülkeyi böldüğünü ve cepheleşmeye ortam hazırladığını dile getirdiği yazıda Menderes'in, muhalefete nifak cephesi ifadesini kullanmasını eleştirerek, kendisinin de nifak cephesinin Başbakanı olmadığına göre VC Başkanı olduğunu yazmıştır. Ancak VC Başkanının, giderlerinin nifak cepheli vatandaşların verdiği vergiler aracılığıyla ödendiğini unutmaması gerektiğini ifade etmiştir.[326]

[324] a.g.e., s. 59-60.
[325] V.C. Başbakanı, *Ulus,* "Günün Işığında" No: 13136, 25.02.1960, https://ecevityazilari.org/items/show/1152, ss. 1, 3."Vatan Cephesi'nin ilk harflerinden yola çıkarak"
[326] a.g.e., *Ulus,* "Günün Işığında" No: 13136, ss. 1, 3. "(…)Halk vergi ödesin, bu vergilerle Devlet bütçesi yapılsın, ve o bütçenin sağladığı maddî imkânları, bir Başbakan, vergi ödeyen halk çoğunluğunu ezmek, kahretmek, yok etmek için harcasın! Buna demokrasi denmez. Bay Menderes, bu vatanın halkını «Vatan Cepheliler» ve «nifak cepheliler» diye ikiye ayırdığı gibi, Devlet bütçesini de ikiye ayırabilse ve kendi Başbakanlık giderlerini olsun «Vatan Cephesi» bütçesinden ödetebilse idi, mesele belli bir bakıma halledilmiş sayılabilirdi. Bunu yapmadığına, yapamayacağına göre, bir V.C. Başbakanı gibi değil, bir T.C. Başbakanı gibi davranıp konuşmağa kendini alıştırabilmeli idi!.. Buna kendini alıştıramadan iktidardan düşerse, bu vatanda, vatandaş Menderes olarak yaşamağa kendini alıştırmakta çok zorluk çekecektir."

2.3. Demokrat Partililerin Vatan Cephesine Bakışı ve Eleştiriler

Türkiye'de parti örgütlenmeleri hiyerarşik bir düzene dayanarak oluşturulmuş ve Parti liderleri ile birlikte partinin genel merkez yönetimi, parti politikalarını belirlemede en etkili merci olurken, taşra örgütleri ise özellikle Türkiye'de 1923-1946 yılları arasında yurttaşlara parti merkezi ve hükümet arasında aracı olmaktan öte bir çalışma gerçekleştirmemiştir. Yerel parti örgütlenmeleri ise Türkiye'de Demokrat Parti'nin kurulduğu dönemlerde gerçekleşmiş ve bu dönemde taşra örgütlerine çok önem verilmiştir.[327] Bu dönemde yerel parti örgütleri ve liderleri kendi bulundukları bölgelerde etki ederek ulusal parti liderlerine destek oldukları için onlardan belli ayrıcalıklar da beklemiştir. Ancak Türkiye'de yerel parti teşkilatlarına baktığımızda bu teşkilatlar yerel olmakla kalmamış, ulusun genelini etkilediği zaman dilimlerinin oluşmasına da neden olmuştur. Hatta öyle ki bu taşra teşkilatındaki Ocak ve Bucak örgütleri bulundukları bölgenin sosyo-kültürel yapısına göre farklı çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Bu örgütlerin genel muhtevası, parti örgütlenmesi ve mevcut toplumsal yapı üzerine oturtulmuş bu nedenle Vatan Cephesi Ocakları'nda, Demokrat Parti'nin güçlü olduğu bölgelerde Ocak ve Bucak teşkilatlarının daha aktif olduğu görülürken, CHP'nin güçlü olduğu bölgelerde bu teşkilatın aktif hareket edemediği görülmektedir.[328] Özellikle 1957 sonrasındaki dönemde iktidarın yerel teşkilatlar aracılığıyla bütün ülkede yaratmış olduğu gerginlik muhalefet partilerinin ittifak yapmalarına ortam hazırlamıştır. Bu sırada iktidar partisi olan Demokrat Parti kendi iç soruları ile ilgilenmektedir. Çünkü bu dönemde DP İstanbul İl Başkanlığı yapan Orhan Köprülü, DP'den ayrılarak Hürriyet Partisi'ne katılmıştır. Daha sonrasında ise Fuat Köprülü'de partiden istifa etmiştir. Parti kurucularından olan M. Fuat Köprülü'nün, DP'den ayrılırken, partinin kurulduğu dönemdeki ilk kimliğini kaybettiğini ve demokrasiye inanan herkesin Menderes'e karşı işbirliği yapması yönündeki değerlendirmesi, DP cephesinde hoş karşılanmamıştır. DP'nin kendi içinde yaşadığı sorunlar[329] ve muhalefetin güç birliği yapma çalışmaları

[327] Kabasakal, a.g.e., s. 237.
[328] Kabasakal, a.g.e., s. 237.
[329]Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, İstanbul: Hil Yayınları, 1994, s. 77. "Bazı milletvekillerinin kendi seçim bölgelerinde aday yoklamasını kazandıkları halde Menderes tarafından liste dışında bırakılmaları partiden istifalara neden oldu." Bu konuda Kemal Karpat, "Sonraları kurucularından Fuat Köprülü'de Devlet Bakanlığı esnasında gayrimeşru servetler edinmekle suçlandırılan Mükerrem Sarol hakkında tahkikat açılmasını reddeden DP Meclis Grubunu protesto etmek üzere partiden istifa etti." Demektedir. Bkz. Kemal Karpat, a.g.e., s.335-336; Yüceer, a.g.m., s.735.

DP'nin erken genel seçimler öncesinde seçim kanunu değiştirmesi, meclis dışında muhalefeti neredeyse imkansız hale getirmiş ve bu dönemde en sert tartışmalar parlamento çatısı altında gerçekleştirilmiştir. Osman Bölükbaşı, *"Siyaset sahnesi sırat köprüsü oldu"* diyerek DP'ye karşı oldukça sert bir muhalefet yürütmüştür.[330]

Hükümet 1957 seçimi sonrasında muhalefeti tamamen etkisizleştirecek yönde adımlar atmaya devam etmiş ve CHP'nin 14. Kurultayında yayınladığı ilk hedefler beyannamesinin kabulünden hemen sonra Menderes, Manisa'da yaptığı konuşma ile güç birliği hareketinin karşısına Vatan Cephesi ile çıkılmasını istemişti. DP teşkilatı arasında yer alan bazı üyeler böyle bir cepheleşme hareketinin iktidarı ve partiyi zayıflatabileceğini dile getirmiş olsalar da Adnan Menderes bu konuda, Celal Bayar'ın desteğini de arkasına alarak muhalefetin eleştirilerini yok etmeye çalışmış ancak bu baskılar muhalefet partilerini birbirine daha da yakınlaştırmışı.[331] Muhaliflerin tutumu ve Vatan Cephesi konusu bu dönemde hemen basının gündemine oturmuştur. Ancak Vatan Cephesi girişiminin doğru olmadığını Samet Ağaoğlu, Abdi İpekçi ile görüşmesinde kendisi belirtmiştir.

Ağaoğlu; *"Vatan Cephesi meselesi, kalktık topyekûn masumane bir tarzda, biz Vatan Cephesiyiz dedik. İsmet Paşa cevap verdi: 'Ben Vatanı Uşak'ta kurtardım. Uşak'ta, Yunan'ı yendim, oraya gidiyorum' dedi. Uşak hadiseleri… Kim zarar gördü? Memleket zarar gördü."*

İpekçi: *"Olayda, İsmet Paşa'ya mı suçlamış oluyorsunuz, yoksa Vatan Cephesi gibi bir girişimde bulunmayı mı?"*

Ağaoğlu: *"Vatan Cephesi gibi bir girişimde, masumane bir girişimde bulunmayı suçluyorum. Çünkü söylememek gerekirdi. Bu vatan herkesin vatanıdır*."[332] (…) diyerek bu cephenin hatalı olduğunu aktarırken Adnan Menderes'te, Yassıada duruşmalarında Vatan Cephesi'nin bir slogandan ibaret olduğunu açıklamıştır. Lakin 1958-1960 yılları arasında oluşturulan bu cephe konusunda DP'liler de tam olarak bir uzlaşma sağlayamamıştır. Çünkü Akşam gazetesi CHP'nin yalnız muhalefet partileri arasında değil, bağımsız vekilleri, hatta DP'nin tutumundan rahatsız olan Demokrat Partili

[330] Sedef Bulut, "Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu." *Gazi Akademik Bakış* 04 (2009): ss. 125-147, s. 130-131.
[331] a.g.m., s. 132-133.
[332] Samet Ağaoğlu, Arkadaşım Menderes, s.127 / "Vatan Cephesi dersine rağmen, 'Milliyetçi Cepheyi Kuruyoruz' Diyorlar." Bkz. "Her Hafta Bir Sohbet", Hazırlayan: Abdi İpekçi, *Milliyet*, 3 Ekim 1977.

vekilleri dahi rejimin korunması ve devam etmesi için birleşmeye çağırdığını ifade etmiştir. Bu nedenle iktidar partisi 1957 seçimleri sonrasında iktidarı kaybetme düşüncesine kapılarak, böyle bir slogan ortaya atmış ve sonrasında yaşanan katılımların etkisiyle süreci devam ettirmiştir.

Huntington bu konu ile ilgili Türk halkının siyasetle yakından ilgilendiğini ve bunun Demokrat Parti'nin açmış olduğu, Vatan Cephesi Ocaklarını aracılığıyla gerçekleştiğini ifade etmektedir.[333] Çünkü Türkiye'de genellikle çalışanların büyük bir bölümü (yani memurlar, işçiler, yükseköğretim üyeleri) partilerle ilişki kuramazlardı. Oysa Vatan Cephesinde temel hedeflenen siyasi partilere üye olamayacak olan bu vatandaşları Vatan Cephesi ocaklarına dahil ederek Demokrat Parti'ye desteklerini sağlayabilmekti. Türk toplumu bu cepheye üye olarak siyasette dinamik bir yapı göstermiştir. Ancak kurulduğu andan itibaren gerek iktidar yanlısı basında, gerekse devlet radyosundan sürekli bu cepheye katılanların isimlerinin verilmesi, herkesi bıktırır utandırır bir hal almıştır.[334] Radyoda her akşam ülkenin çeşitli yerlerinden Başbakan'a gönderilen telgrafların 8-10 tanesi okunuyordu. Bu telgraflarda, Demokrat Parti'nin eşsiz hizmetleri övülüyor ve muhalefet eleştiriliyordu. Bu durum zaman zaman Demokrat Partili vatandaşları da rahatsız ediyor ve ümit edilen sonuçları vermiyordu. Halk üzerinde kötü etkiler yaratmış olan bu yayınlar başladığı zamanlarda pek çok kişi radyoyu kapatmayı tercih ediyordu.[335]

Tüm ülkede etkili hale gelen bu cepheleşme kutuplaşmayı arttırarak siyasal yaşamın daha kötü bir hal almasına neden olmuştur. Demokrat Parti iktidarı ve muhalefet liderlerinin birbirlerine karşı uzlaşmaz tavırları, basının tahrikleri, DP'nin muhalefeti yok etme çabası, partizan mücadeleler, TBMM'nde vekillerin siyasi kavgaları kutuplaşmayı arttırmış ve iki cepheye ayrılan kamuoyuna, iktidar da muhalefette demokrasiyi devam ettirmek ve vatanı korumak iddiasıyla hareket ettiklerini dile getirmişti. Çünkü bu dönemin en belirgin özelliği muhalefete karşı tahammülsüzlüktür. *"Oyla iktidara gelen bir parti zorla iktidarda kalmak"*[336] amacıyla Vatan Cephesi'ni siyasi bir araç olarak

---

[333] Kabasakal, a.g.e., s. 240.

[334] Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1996, s. 348-349.

[335] Tekin Erer, *On Yılın Mücadelesi (Türkiye'de Parti Kavgalarının 2.ci Cildi),* İstanbul: 1963, s. 357-365. "Devlet radyosunda 1 Ekim 1958'den 6 Nisan 1960 tarihine kadar Vatan Cephesi'ne katılanların isimlerinin okutulmasına devam ettirilmiştir. Yapılan yayınlara göre dört ay içerisinde cepheye katılanların sayısı 500.000'i aşmıştı."

[336] Yüceer, a.g.m., s. 731.

kullanmak istemiş ancak istediğini alamayınca bu defa da olağanüstü bir kongre toplayarak ana muhalefet partisini etkisiz hale getirmeye çalışmıştır. Çünkü iktidar partisine göre, CHP ordu ile birlikte hareket ediyor ve bir askeri darbe planlıyordu.[337] Bu nedenle muhalefetin meclis içinde dahi muhalefet edemeyeceği bir ortam yaratılmalıydı. Aslında DP sivil darbe olarak tanımlanabilecek olan Tahkikat Komisyonu'nu kurma kararı alarak kendi sonunu hazırlayan sürecin belirleyicisi olmuştu.[338] DP'ye göre ülkede iç güvenliğin temini, seçimlerde herhangi bir endişe ve güvensizliğe yer verilmemesi, kanlı kardeş kavgalarının engellenebilmesi adına tam anlamıyla bir hürriyet düzeninin sağlanması son derece önemliydi. Bunun içinde üç aylık bir Meclis soruşturması yapılması gerekiyordu. Aslında muhalefet üzerindeki baskı politikalarını arttırarak, muhalefeti etkisizleştirmek isteyen iktidar, muhaliflerin kamuoyundan sağladığı desteği güçlendirdiği gibi darbeye giden süreci de hızlandırmıştı.[339] Bu gelişme üzerine TBMM'deki ana muhalefet partisi olan CHP Grup İdare Heyeti 16 Nisan 1960 tarihinde Meclis Başkanlığına bir takrir vererek Başvekil Adnan Menderes'in yüce divana sevkini istedi. CHP'nin Başbakan aleyhinde Meclis soruşturması açılmasını isteme nedenleri; kamu iktisadi teşekküllerinde çalışanlara yapılan baskı, Hâkim teminatı, basın özgürlüklerinin kısıtlanması, partizan radyo yayınları, Meclis Başkanlığının durumu, gençlik örgütlerini, işçi sendikalarını, kooperatifleri, ticaret ve sanayi odalarını, hatta hayır kurumlarını partizan idareye sokmak, partizanlığı dış politikaya kadar yansıtmak, muhalefeti "haçlı ittifakı", "nifak ve kin cephesi" "ihanet-husumet cephesi" olarak göstererek halkı tahrik etmek, sokak zorbalıkları, hükümet programında belirtilen taahhütleri yerine getirmemek, bütçe dışında masraflar yapmak, ticarette partizan ölçütleri hakim kılmak, vatandaşın malının bedelini ödemeden istimlak etmek, son bir yıldır BMM toplantılarına katılmayarak meclise karşı kayıtsızlık göstermek, şahsi hakimiyetini tesis edebilmek ve parti içi denetimi engellemek adına partinin büyük kongresini toplamamak, kendi parti grubunu açıkça muhalefet aleyhinde tahrik etmek[340] olarak belirlenmiş ve *"Siyasi hayatımız derin bir huzursuzluğun içine girmiştir"*

[337] Ahmad, a.g.e., 2007, s. 140.
[338] Yüceer, a.g.m., s. 732.
[339] Samet Ağaoğlu, Arkadaşım Menderes, s.127 / "Vatan Cephesi dersine rağmen, 'Milliyetçi Cepheyi Kuruyoruz' Diyorlar." Bkz. "Her Hafta Bir Sohbet", Hazırlayan: Abdi İpekçi, *Milliyet,* 3 Ekim 1977, Ahmad, a.g.e., 2007, s. 140.
[340] *Milliyet,*17 Nisan 1960, s.5; Yüceer, a.g.m., s. 748.

ifadesiyle başlayarak Menderes'i tek elden devleti yönetmek istemekle suçlamıştı.[341] Diğer taraftan Demokrat Parti'de, Bursa vekili Mazlum Kayalar ve Denizli vekili Baha Akşit tarafından 14 Nisan 1960'ta Tahkikat Komisyonunun kuruluşuyla ilgili verilen takrirde; CHP, kanun dışı bazı uygulamalarla halkı, iktidara ve devlet kurumlarına karşı tahrik etmek, halkı silahlandırmak, orduyu siyasete dahil etmeye çalışmak, halkı Bizim Radyoyu[342] dinlemeye teşvik etmek, TBMM'nin ve Meclisin güvenoyunu almış olan hükümetin meşruiyeti ile ilgili kamuoyunu şüpheye düşürmek, hücre yapılanması ile işleyen bir sistem kurmaya çalışarak Cumhuriyetin ve demokrasinin manevi temellerini sarsmak suçlamaları ile karşı karşıya kalmıştı.[343] Verilen bu takriri demokrasiye darbe olarak değerlendiren CHP olağanüstü bir toplantı yaparak bu durumun 1924 Anayasasına uygun olmadığını anayasanın ilgili maddeleri ile açıklamış olsa da Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasına engel olamadı. Muhalif yanlısı olduğu düşünülen bazı basın organları ve CHP'nin faaliyetlerin denetlenmesi amacıyla oluşturulan heyetin yetkileri her geçen gün daha da arttırıldı. Bu durum mecliste daha da sert tartışmaların yaşanmasına neden oldu. Çünkü ülke gündemini ilgilendiren daha ciddi meselelerin bir kenara bırakılarak bu komisyonun yetkilerinin arttırılmasının istenmesi Malatya vekili Nüvit Yetkin tarafından bir komplo olarak değerlendirilirken, Turhan Feyzioğlu ise TBMM içinden belirlenen onbeş kişilik bir heyete, meclisin dahi sahip olmadığı bir yetkinin verilmiş olmasını Anayasanın varlığının ortadan kaldırılması olarak değerlendirdi.[344] Çünkü Tahkikat Komisyonu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Askeri Muhakeme Usulü Kanunu, Basın Kanunu ile diğer kanunlarda Cumhuriyet savcısına, sorgu hakimine, sulh hakimine ve askeri adli amirlere verilmiş olan bütün yetkilere sahip olmuştu.[345] Bu dönemde ulusal nitelikte basının yanısıra ülke çapında kapatılan tek yerel gazete de Bursa'da Yeni Ant oldu. Öyle görünüyor ki siyasal anlamda

[341] Yüceer, a.g.m., s. 747.
[342] Sinan Kıyanç, "Soğuk Savaş Yıllarında Bir Aktör: Bizim Radyo." *Atatürk Yolu Dergisi* 68: ss. 463-494." "Türkiye'de devlet radyosunun tek yanlı yayınlar yapması, Bizim Radyo'nun ilgiyle karşılanmasına neden olmuştur. Güçlü alt yapısı ile devlet radyosunun ulaşamadığı yerlere ulaşmıştı. Bizim Radyo'nun güncel gelişmeler ağırlıklı yayını, kısa sürede yerini siyasi ağırlıklı yayınlara bırakmıştı. TKP Dış Büro'nun resmi yayını olarak faaliyet göstermiş, yayınlarını bu doğrultuda hazırlamıştı. Bizim Radyo, Türkiye ile Sovyetler Birliği ilişkilerinin şekillenmesinde rol oynamıştır. Türk yetkililerinin, Bizim Radyo yayınlarından rahatsızlıkları nedeniyle faaliyetlerine son verilmesi talebine karşılık Rus yetkililer, radyonun sınırları içinde olmadığını belirterek talebi yerine getirmemişlerdi. "
[343] Yüceer, a.g.m., s.749.
[344] Yüceer, a.g.m., s.752.
[345] a.g.m., s.754.

kutuplaşmanın ve hesaplaşmaların en üst düzeye ulaştığı 1960 yılında iktidar yerelde de belli politikalar takip etmişti.

Anayasaya aykırı olarak Tahkikat Komisyonuna verilen bu geniş yetkiler ağır cezaların verilmesine neden olmuş ve ülke gündemi her geçen gün daha kötü bir hal almıştı. Öyle ki DP Grubunda bulunan vekillerde artık yaşanan olaylardan dolayı son derece rahatsız haldeydi. Çünkü bu dönemde Ankara ve İstanbul'da yaşanan hadiseler ve eylemler nedeniyle sıkıyönetim ilan edilmiş, üniversiteler bir ay kapatılmış, komisyona Meclis görüşmelerine yayın yasağı konma hakkı verilmişti. Yaşanan olayları Adnan Menderes, siyasi bir suikast, seçim yapılmadan iktidara gelmek isteyenlerin çabası olarak değerlendirirken, muhalefet ise iktidarın *"zorla iktidarda kalma çabası"* olarak değerlendirmekteydi. 555K parolasıyla Harpokulu öğrencilerinin yürüyüşü sonrasında DP Grubunun tedirginliğinin arttığı görülmektedir. Çünkü bu dönemde Genel İdare Kurulunda yer alan Rıfkı Salim Burçak, dört DP'li vekilin önergesi ile yeni bir hükümetin kurulmasını teklif etmişse de Adnan Menderes bu teklif kabul etmemişti. Demokrat Parti Grubu'nda oldukça sert tartışmalar yaşanmış ve Adnan Menderes toplantıyı terk ederek Eskişehir'e geçmişti. Burada Tahkikat Komisyonu'nun bundan sonraki çalışmalarının dosya üzerinden yapılacağını söyleyerek gerçekleştirdiği kısa konuşma da *"Yolumuz seçim yoludur."*[346] Dedi. Oysa bu günlerde seçime gidilmesi durumunda iktidar partisinin seçimi kaybetme ihtimali çok yüksektir. Ancak Bursa yerelinde çok büyük oy kaybı yaşaması ihtimal gözükmemektedir.

İktidar tarafından anayasaya aykırı olarak böyle bir komisyonun kurulması ve iktidarın anti-demokratik uygulamalarındaki ısrarı 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile durdurulmuş ve DP'ye mensup olan bir üyenin parti kongresini zamanında yapamadığı gerekçesiyle açtığı dava sonucunda 29 Eylül 1960'ta hukuki varlığı sona erdirilerek, malları hazineye devredilmiştir.[347]

[346] Milliyet, 26 Mayıs 1960, s.1
[347] Hulisi Turgut, *Yassıada'da Yaptırılmayan Savunmalar,* Doğan Kitap, İstanbul 2007. s. 23-24

2.4. Yassıada Duruşmalarında Vatan Cephesi Davası (27 Nisan - 21 Haziran 1961)

1950-1960 yılları arasındaki on yıllık Demokrat Parti iktidarı ve muhalefet arasındaki ilişki sorunlu başlamış ve sorunlu olarak devam etmiştir. İktidar ve muhalefet arasında yaşanan bu gerginlik ve çatışma ortamı içerisinde ülkede 1957 seçimleri gerçekleştirilmiş ve 1946 seçimlerini hatırlatırcasına, Demokrat Parti tarafından kazanılması muhalefetin tepkisini daha da arttırmıştır. 27 Ekim 1957 seçimlerinden sonra yaşanan gerginlikler, baskılar ve toplumsal çatışmalar her geçen gün şiddetlenerek devam etmiş ve ülkede toplumsal ve siyasal ortamın gerildiği esnada iktidar partisi Vatan Cephesi örgütlenmesine giderek siyasal mücadeleyi daha da gerginleştirmiştir.

Demokrat Partili, Rıfkı Salim Burçak bu cephenin kurulduğu ilk yılda Menderes'e gönderilen telgraf sayısının yirmi bine ve vatan cephesine katılanların da iki yüz bine yaklaştığını hatıralarında belirtmektedir. Burçak'ın belirttiğine göre Aralık 1959'da Vatan Cephesine üye olanların sayısı 973.170'e ulaşmıştı. Bursa'da ise bu sayı 17.814 kişi olarak belirlenmişti.[348] Demokrat Parti İstanbul bülteninde ise Mart 1960 tarihindeki üye sayısı 76.040 olarak verilmektedir.[349] Menderes'in başlattığı Vatan Cephesi seferberliği hızlı bir şekilde yayılmış ve bir yıl içerisinde DP bünyesindeki cephe hareketine katılanların sayısının bir milyona ulaştığı ifade edilmekteydi.

27 Mayıs sonrasında ise Vatan Cephesi ile ilgili Ferit Öngören, Mussolini idaresinin karagömleklilerine tıpatıp benzettiği bu teşkilatın aydın zümreye karşı faşist bir tavır takındığını dile getirirken,[350] Piraye Bigat Cerrahoğlu, anılarında KİT çalışanlarının zorla Vatan Cephesi'nde sokulduğunu belirtmektedir. Vatan Cephesi'nin muhalefetin yanı sıra Demokrat Parti içindeki muhalefete karşı da kurulduğunu ileri sürmekte ve "*Neydi Vatan Cephesi?"* Sorusunu sormaktadır. Cerrahoğlu; "*Dernek desen değil. Siyaset yapıyor. Parti desen değil. Ne kurucuları belli, ne tüzüğü, ne de programı. Ocaklar açılıp duruyor. Güya katılanların isimleri radyodan sayılıp dökülüyor. Tabii ki mi zorla, kimi de istekle bu cepheye katılanlar var ama radyoda okunan isimlerin çoğu uydurma veya küçük çocuklar ve bebekler. Nedendi bütün bunlar? Üç seçimde arka*

[348] Rıfkı Salim Burçak, *10 Yılın Anıları 1950-1960*, Ankara: 1998, s. 600- 602 "Rıfkı Salim Burçak'ın verdiği liste DP il yönetim kurullarının bildirdiği listelerden alınmıştır." Uyar, a.g.e., s.102.
[349] "İstanbul'da Vatan Cephesine İltihak Edenlerin Yekunu", *DP Bülteni İstanbul Haftanın Haberleri*, S.11, 17 Mart 1960, s.15; Uyar, a.g.e., s.103.
[350] Ferit Öngören, *CHP Ne Olacak*, İstanbul: Martı Yay,, 1960, s. 30-31.

arkaya iktidarı kazanmayı başarmış bir partinin başkanı, en önemlisi, kurucusu, nesini beğenmiyordu bu partinin veya ne eksikliğini görüyordu da kendine destekleyecek başka bir topluluğa ihtiyaç hissediyordu?"[351] derken, Şevket Süreyya Aydemir'de *"Bu bir parti miydi? Bir cemiyet miydi? Yoksa köylerde, kasabalarda, niçin ve ne zaman harekete getirileceği belli olmayan, ama vakti gelince kendisinden bir şeyler beklenen sorumsuz bir kaba kuvvet miydi? O günlerde ve bu cephede, 700.000 kişi toplayacağız, deniliyordu. Bunlar, bu sorumsuz kalabalık toplanırsa ne olacaktı?*"[352]Diyordu. Esasında Vatan Cephesi, Demokrat Parti'yi darbeden kurtaramamış aksine darbeye giden süreci hızlandırdığı gibi tarafsız vatandaşlarda da kızgınlık yaratmıştı. 27 Mayıs sonrasında başlayan Yassıada yargılamalarında ise 27 Nisan 1961'de Vatan Cephesi davası da gündeme gelmiş ve 21 Haziran 1961'e kadar Başbakan Adnan Menderes'te dahil olmak üzere 22 Demokrat Partili Vatan Cephesinin kuruluşu ve faaliyetleri nedeniyle yargılanmıştır.[353] Davanın Sanıkları ise aşağıdaki gibidir:

"Eski Başbakan Adnan Menderes ve adı geçen bu sanığın bu fiillerine asli suretle iştirakten katılan sanıklar:

Eski Başbakan Yardımcısı Medeni Berk,

Eski Sanayi Bakanı Sebati Ataman,

Eski Gümrük ve İnhisarlar Bakanı Hadi Hüsman,

Eski TBMM Başkanı ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Refik Koraltan,

Eski Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri,

Eski Konya Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Remzi Birand,

Eski Edirne Milletvekili Mükerrem Sarol,

Eski Manisa Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Samed Ağaoğlu,

Eski Maarif Bakanı ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Atıf Benderlioğlu,

Eski Kayseri Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Kamil Güneş,

[351] Piraye Bigat Cerrahoğlu, *Demokrat Parti Masalı*, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1996, s. 100-101.
[352] Aydemir, a.g.e., 1989, s. 264-265.
[353] *Yassıada Vatan Cephesi Düşünen Adam*, Yıl 1, Sayı 18, 3 Mayıs 1961 s. 21-24.

Eski İçel Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Hüseyin Fırat,

Eski Amasya Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Mustafa Zeren,

Eski Erzurum Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Rıfkı Salim Burçak,

Eski İzmir Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Rauf Onursal,

Eski Çanakkale Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Emin Kalafat,

Eski Balıkesir Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Sıtkı Yırcalı,

Eski İstanbul Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Celal Ramazanoğlu,

Eski Ankara Valisi ve Belediye Başkanı Dilaver Argun,

Eski İstanbul Belediye Başkanı ve DP İstanbul İl İdare Kurulu Başkanı Kemal Aygün

Eski Sümerbank Umum Müdürü ve Ankara DP İl İdare Kurulu Başkanı Mehmet Akın,

Eski Etibank Umum Müdürü Burhan Ulutan'dır."[354]

Vatan Cephesi Davası'nın açılma nedeni Vatan Cephesinin kurulması, bu teşkilatın masraflarının devlet bütçesinden karşılanması, vatandaşların işlerini yapabilmesi veya kredi alabilmeleri için DP'ye ya da Vatan Cephesi'ne katılmalarının zorunlu tutulması, cepheye katılanların isimlerinin radyoda izinsiz okutulması, halkı baskı altında tutarak, kin ve nefret duygularını harekete geçirerek ülkede bölücülük yapılması[355] gösteriliyordu. Aslında DP, idarecileri on yıllık iktidar dönemlerinde her şeyi yapabileceklerini düşünerek, iktidarı kaybetmemek adına ellerinden geleni yapmışlardı. Adnan Menderes, kendini kabul ettirebilmek için her türlü basın ve yayın aracını ayrıca devlet radyosunu da kullanmıştı. Adnan Menderes 12 Ekim 1958'de Manisa'da ve 23 Ekim 1958'de Tavşanlı da yaptığı konuşmalarla tüm halkı ülkede var olan kin ve husumete karşı kurulacak Vatan Cephesi'nde birleşmeye davet etmişti. *"Bu*

[354] *Vatan Cephesi Davası*, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7 ; Bkz., Yelda Tutar, *1961 Yassıada Duruşmalarının İstanbul Basınına Yansımaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi SBE, 2009.
[355] *Vatan Cephesi Davası*, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7 ; Uyar, a.g.e., s.104-107.

cephe milletin hizmetinde hiçbir şeyden yılmadan çalışanların karargâhı olacaktır"[356] diyen, Menderes Vatan Cephesinin kurulma nedeni olarak ülkedeki kötü gidişatı ve muhalefetin iktidara karşı gösterdiği tavrın sonucu olduğunu açıklamıştı.

27 Nisan'da başlayan Vatan Cephesi Davasının ilk duruşma kararnamesinde, 1957 seçimlerinde Adnan Menderes'in *"Allah Türk Milletine bir daha böyle bir gece göstermesin."*[357] Dediği ifade ediliyor ve Menderes'e bu sözleri kendisinin söyleyip söylemediği soruluyordu. Menderes, bu sözleri söylediğini onaylıyor ve nedenini şöyle açıklıyordu: *"Evet, Reis Beyefendi, fakat burada kastedilen manada söylemedim. Aldığımız malumatta o gece yarısından sonra muhalefete mensup büyük kitlelerin birçok kasaba ve vilayetlerdeki parti merkezlerinin önünde toplandığı, adeta bir terör havası esmekte olduğu bildiriliyordu. Ankara'da bile Cebecide, Yeni Doğan'da toplanan bazı halk kitlelerinin yürüyüşe geçeceklerini bildirdiler. Hakikaten seçim gecesi böyle fena bir gece geçmiştir."*[358] Diyerek 1957 seçimlerinin zorlukları üzerine temas ediyordu.

27 Nisan 1961'den 3 Mayıs 1961'e kadar görülen Vatan Cephesi duruşmalarına çıkan ve şahit olarak dinlenen pek çok kişi Adnan Menderes ve partisinde bulunan üst düzey yöneticilerin vatandaşları, baskı yoluyla Vatan Cephesi ya da DP'ye üye yaptırdığını iddia etmişti. 3 Mayıs 1961'de yapılan duruşmada Adnan Menderes, Vatan Cephesi'nin ayrı bir teşkilat olmadığını ve çeşitli illerde yaptığı konuşmaları muhalefetin hücumlarına karşı dönemin havasına göre şekillendirdiğini ifade etmişti. Eski Manisa Milletvekili ve DP Genel İdare Kurulu üyesi Samet Ağaoğlu duruşma sırasında Vatan Cephesi'nin, Güçbirliği ocaklarına karşı kurulduğunu Güçbirliği ocaklarının suç olarak kabul edilmediğini o halde Vatan Cephesi'nin de suç teşkil etmeyeceğini savunmuştu.[359] CHP, CMP ve HP'nin kurmuş olduğu Güç Birliği'ne değinilerek bu partilerin meydana getirdiği bu birliğin kurulması kadar Vatan Cephesi'nin de kurulmasının normal olduğu sanıkların pek çoğu tarafından dile getirilmiştir.

Adnan Menderes'in avukatlığını yapan Burhan Apaydın'da Güç Birliği ile Vatan Cephesi'nin aynı sebepten kurulmuş birbirine benzer iki oluşum olduğunu, güç birliğinin

---

[356] Erdoğan, a.g.m., s. 1910-1924.
[357] *Vatan Cephesi Davası*, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7; *Son Havadis*, 28 Nisan 1961, s. 5.
[358] *Vatan Cephesi Davası*, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7; *Son Havadis*, 28 Nisan 1961, s. 5.
[359] Uyar, a.g.e., s. 104; Bkz.; Samet Ağaoğlu, *Marmara'da Bir Ada*, İstanbul: 1972.

iktidarı yıkmaya çalışırken iktidarın Vatan Cephesi ile ayakta kalmaya çalıştığına değinen bir savunma gerçekleştirmişti. Apaydın'ın tutuklanması sonrasında Adnan Menderes'in avukatlığını üstlenen Talat Asal'da, Vatan Cephesi davasında Apaydın ile benzer bir savunma gerçekleştirerek, Vatan Cephesi'nin kurulma nedenleri ve faaliyetlerini açıklamış, Cephenin iktidarın kendisini muhalefete karşı savunmasından ibaret olduğunu söylemiştir. Asal'ın savunmasını gerçekleştirirken son sözleri dikkat çekicidir: "*Müdafaamın sonuna geldim. Beraat kararı istersem iddia makamı beni kınıyor. Böyle bir davada iddia makamının talepleri için de müsaadeleriyle ben kendilerine kırılıyorum. Her iki tarafta söyleyeceklerini söyledi. Siz beraatı mı karar verirsiniz, yoksa Türk Ceza Kanunun bir maddesi ile tecritte mi giderseniz bilmiyorum. Yalnız bir inancım ve dileğim var. İmkân varsa sulh, fakat mutlaka Adalet Reis Beyefendi*."[360]

Talat Asal müvekkili için beraat talebinde bile bulunamadığını, bu kararı istediği takdirde iddia makamının kendisini kınayacağını söylüyordu. Avukatların savunmalarının sona ermesinden sonra Başkan önce Adnan Menderes'e söz vermiş, Menderes sözü uzatmayacağını belirterek savunmasına başlamıştır. Menderes bir Vatan Cephesi teşkilatı kurulmadığını, bunun sadece bir slogan olduğunu ve bu sloganı partiden ayrılanları davet etmek veya yeni katılımları desteklemek için ortaya attıklarını söylemiştir.[361]

Menderes'in de ifade ettiği gibi Vatan Cephesi, Demokrat Parti'nin kendi bünyesinde bile ciddi ve düzenli bir örgütlenme olarak kabul edilmemiştir. Demokrat Parti'nin bucaklarına bağlı olarak bazı ocaklarda, radyodan duyulan hatta zaman zaman ölmüş olan kişilerin isimlerine de yer verilmiştir. Ülke güvenliği açısından kime karşı savunma amacı taşıdığı belirtilmeyen bu örgütlenme, Türkiye'de çok partili hayata geçilme aşamasında, Türk siyasi hayatına büyük zarar veren bir ikilik ve kutuplaşma yaratmıştır.

Başsavcı Altay Ömer Egesel, Menderes'in savunması üzerine: *"Vatan Cephesi tabiri ilk defa Fransa'da komünistlerin Birinci Cihan Harbi'nden sonra idareyi ele alabilmek için ortaya attıkları bir tabirdir. Daha sonra demir perde gerisi memleketlerinde Macaristan, Polonya, Bulgaristan ve Çekoslovakya iktidarı ele*

[360] *Son Havadis*, 2 Haziran 1961, s. 5.
[361] *Son Havadis*, 2 Haziran 1961, s. 5.

geçirmek isteyen komünistler, Vatan Cepheleri kurmuşlardır. Ben burada Menderes'e komünist demek istemiyorum. Fakat muhalefetin güç birliğine karşı böyle bir teşkilatın kurulmasına niçin lüzum hissedilmiştir. Bir politikacı olarak bu faaliyetlerden haberdardır. Menderes acaba bu vatan cephesi kelimesini neden benimsemiş?"[362] sorusunu yöneltmiştir. Bu zamana kadar böyle bir itham taşımayan Vatan Cephesi Davası farklı bir boyuta taşınmış ve bu soru üzerine Adnan Menderes: *"Muhterem Başsavcı beyefendi şimdiye kadar yaptığı konuşmalarında ve müdahalelerinde böyle bir mevzuya temas etmediler… Birinci Cihan Harbi'nden sonra birçok memleketlerde buna benzer birçok hadiseler geçmiş olabilir. Bunu ben hatırlamıyorum… Vatan Cephesi ne bir dikta rejimi kurmak için ortaya atılmıştır. Ne de Vatan Cephesi tabirini böyle bir benzerlik ve maksatla kullanmış değiliz."*[363] Diyerek kendini savunma gereği duymuştu.

Sıtkı Yırcalı: *"Sayın Savcının sorusu üzerine elbette ki burada münakaşa olamaz. Dedikleri doğrudur. Fakat bir noktayı aydınlatmak istiyorum. Birinci Cihan Harbi'nden sonra çeşitli memleketlerde Vatan Cephesi tabiri kullanılmıştır. Birinci Cihan harbi sırasında Fransa'da vatanperverler bir vatan cephesi kurmuşlardır. Komünistler ve sosyalistler ise halk cephesi kurmuşlardır. Yine aynı tarihlerde Nazizm'e karşı da Avusturya'da vatan cephesi adıyla bir cephe kurulmuştur. Görülüyor ki vatan cephesi komünistlerin kurduğu cephe değil, komünistlerin halk Cephesi'ne karşı kurulmuş milliyetçi ve vatanperver teşkilatlardır."*[364] Demiştir. Bütün bu gelişmelerden sonra Başsavcı Egesel, Vatan Cephesi sanıklarının idam istemiyle yargılanmalarını talep etmiştir. Böylece Egesel, sevk maddesini değiştirmek suretiyle 22 kişinin daha idamını isteyerek, adeta kendi rekorunu kırmıştı.[365] Egesel bu tarihe kadar 77 idam cezası istemişti ve bunlardan 6'sı Adnan Menderes'e aitti. 17 Mayıs'ta devam eden duruşmada Egesel'in okuduğu iddianame bir saatten fazla sürüyor, Adnan Menderes için 10,5 yıldan 20 yıla kadar, diğer sanıklar için de 5,5 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası isteniyordu.[366] Başsavcı Egesel iddianamede DP'nin 1950 seçimlerinden sonra halkın sempatisini kaybetmek

[362] *Vatan Cephesi Davası*, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7; *Son Havadis*, 15 Mayıs 1961, s. 4.
[363] *Vatan Cephesi Davası*, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7; *Son Havadis*, 15 Mayıs 1961, s. 4.
[364] *Vatan Cephesi Davası*, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7 *Son Havadis*, 15 Mayıs 1961, s. 4.
[365] *Son Havadis,* 18 Mayıs 1961, s. 5.
[366] *Son Havadis*,18 Mayıs 1961, s. 5

yönünde bir korkuya düştüklerini ve bu yüzden de 1951 ara seçimlerinden itibaren muhalefeti baskı altına almaya başladıklarını belirtiyordu. İddianameye göre DP 1954'ten sonra daha ileri giderek CHP'nin mallarına el koymuş ve CHP'nin önüne aşılamaz engeller koymuş ve muhalefeti sindirmeye çalışarak radyoyu da kendi propaganda aleti haline getirmiştir.[367]

Dava sonucunda Adnan Menderes, Medeni Berk, Atıf Benderlioğlu, Tevfik İleri ve Refik Koraltan gibi partinin önde gelen isimleri anayasayı ihlal suçundan suçlu bulunmuşlardı.[368] Yassıada davaları arasında yer alan "Esas 1961/7: Vatan Cephesi Davası Kararı Gerekçesi" şu idi: *"Muhalefeti bir düşman topluluğu ve ehl-i salip camiası ilan etmek, kurduğu dikta rejimini savunmak üzere 'Vatan Cephesi' kurmak ve yönetmek, onu örtülü ödenekten beslemek. Türk Ceza Kanunun 141/3, 6, 8. 12.9.1958'de Menderes'in Manisa konuşması ile cephenin kuruluşu ilan edilmişti. Örneğin baskıyla Vehbi Koç CHP'den istifa ettirilmiş, para dağıtılarak Vatan Cepheleri kurdurulmuş, kesif bir radyo ajitasyonuna girişilmişti*."[369] Duruşma sonunda aralarında Bayar ve Menderes'in de bulunduğu 19 sanık mahkûm olurken, 3 sanık beraat etmiştir.

[367] *Son Havadis*,18 Mayıs 1961, s. 5.

[368] Yassıada Muhakemeleri Sonunda Yüksek Adalet Divanının Kararları (Sonuç ve Uygulama), "15 Eylül 1961 Hayat mecmuasının parasız ilavesi", Tekin Erer, *Yassıada ve Sonrası*, İstanbul:1965; Walter F.Weiker, *1960 Türk İhtilali*, (Çeviren: Mete Ergin), İstanbul: Cem Yayınları, 1967, s. 46. "Weiker 27 Nisan- 21 Haziran 1961 tarihleri arasında görülen Vatan Cephesi davasından 19 kişinin mahkum olduğunu, üç kişinin beraat ettiğini belirtmektedir."

[369] *Vatan Cephesi Davası*, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7, Rasih Nuri İleri, *27 Mayıs, Menderes'in Dramı,* İstanbul: Yalçın Yayınları, 1986, s.,17. (Karar 34 sahifedir) Vatan Cephesi ile ilgili Yassıada yargılamaları ve kamu kaynaklarının Vatan Cephesi için nasıl kullanıldığı konusunda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Haydar Tunçkanat, 2*7 Mayıs 1960 Devrimi (Diktadan Demokrasiye)*, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1996, s.140-164. Türk siyasal yaşamındaki cepheleşmeler içerisinde önemli bir yeri olan Vatan Cephesi hakkında çok değişik değerlendirmeler yapılmaktadır. Menderes'in Manisa'da yaptığı konuşmanın tarihi yanlış olarak verilmiş söz konusu konuşma 12 Eylül'de değil 12 Ekim'de yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.DEMOKRAT PARTİ'NİN BURSA'DA VATAN CEPHESİ TEŞKİLATLANMASI

3.1. Bursa'da Vatan Cephesi'nin Niteliği ve Yayılışı

3.1.1.Bursa'da Vatan Cephesi'nin Kuruluşu

Demokrat Parti iktidarının son seçim yılında kendisine karşı oluşan Güçbirliği sloganını karşı, Adnan Menderes'in 12 Ekim 1958'de Manisa'da gerçekleştirdiği konuşma sırasında Vatan Cephesi sloganını ortaya sürmesi, hem Mecliste hem de yerel de büyük kavgaların sebebi olmuştur. Bursa'daki yerel gazete haberleri incelendiğinde de 1958-1960 yılları arasında yerel de yaşanan bu çekişmeler net olarak görülmektedir.

Bursa'da çok güçlü olan DP ocak ve bucak teşkilatlarına üye olan vatandaşlar Vatan Cephesi Ocaklarının açılmasıyla daha da güçlenmişti. Özellikle Bursa Ekspres ve Hâkimiyet gazetesinde, bu ocaklara kayıt olanların çok fazla olduğu ileri sürülürken, muhalefet yanlısı olan Yeni Ant, katılımların belirtildiği kadar fazla olmadığını ifade etmektedir. Bursa'nın ilçelerinde haftalık yayımlanan gazetelerde ise Vatan Cephesi haberlerine rastlanmamaktadır. Bunun yerine iktidar partisinin çalışmaları ya da bölgede yaşanan olaylara yer verilmektedir.

Merkez ilçelerde yayımlanan iktidar yanlısı gazetelere göre başta şehir merkezi olmak üzere, diğer ilçelerden ve özellikle kırsal alandan çok sayıda vatandaş, üyesi oldukları partilerden ayrılarak Vatan Cephesi'ne kayıt yaptırmıştı. Ekspres gazetesinin verdiği habere göre Vatan Cephesi teşkilatlanmasının oluşturulmasından kısa bir süre sonra Bursa merkez ilçesine bağlı olan Yıldırım, Akçapınar, Karaçeşme, Bahçelievler, Gençosman, Afşar, Davutkadı ve 2 Mayıs ocaklarına toplamda 248[370] kişi kayıt yaptırmıştı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Gemlik ilçesine mensup olması Demokrat Parti'nin bölgedeki gücünü arttırıyordu. Hatta öyle ki Bursa, Demokrat Parti'nin kalesi olarak görülmekteydi. Bu nedenle de partinin 1958'de böyle bir teşkilatlanmaya gitmesi, Bursalıları heyecanlandırmış ve hemen teşkilatlanma çalışmalarına başlanmıştı. Bu da Vatan Cephesine gösterilen ilginin büyüklüğünü göstermekteydi.

[370] *Bursa Ekspres*, 29 Ekim 1958.

Bursa Ekspres gazetesi, muhalefetin 1957 genel seçimlerinde birleşmesine iktidarın mani olunduğunu, ancak seçimlerden sonra bu birliğin gerçekleşmesi üzerine, Başbakan Menderes'in böyle bir cephe kurmaya mecbur kaldığını yazıyor ve bu nedenle Başbakanın haklı olduğunu dile getiriyordu. Oysa Türkiye'de 1950'den beri muhalefet partilerine tahammül edemeyen Adnan Menderes, 1957 seçimleri öncesinde yeni bir tarz demokrasi tehdidinde bulunmuş ve muhalefet partilerinin işbirliğine gitmesine engel olmuştur. Seçim sonuçlarının iktidarın beklentisinin altında kalması Menderes'in tedirginliklerini arttırmış ve Başbakan, Vatan Cephesini dini ve milli birliği sağlama yolunda bir görev olarak nitelendirmiştir.

Vatan Cephesi'nin tüm yurtta oluşturulduğu süreçte, Hürriyet Partisi'nin de toplumsal muhalefetin temsilcisi olarak görülmeye başlanan CHP'ye katılma düşüncesi (24 Kasım 1958) ortaya çıkmıştı. Bu durum Bursa'da yaşayan Hürriyet Partilileri oldukça rahatsız etmiş ve parti ocaklarında bazı tartışmalara neden olmuştur.[371] Bu birleşmeyi istemeyen Hürriyet Partili ve CHP'li bazı vatandaşlar bağlı oldukları partilerden istifa ederek, Demokrat Parti saflarına yani Vatan Cephesi Ocaklarına kayıt yaptırmıştı. Bu katılımlar Bursa'da, yeni Demokrat Parti ocaklarının oluşturulmasına ya da var olan ocakların genişletilmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu dönemde Bursa merkez ilçede Kuruçeşme, Rusçuk, Gaziakdemir, İntizam, Sırameşeler ve Demirkapı ocakları ile Merkez İlçesi Kadınlar Kolu Başkanlığı kurulmuş ve ilk anda bu teşkilatlara 161 kişi üyelik yapmıştı.[372] Siyasal hayatta kadınların çok etkili olmadığı bu dönemde Bursa ilinde, Vatan Cephesi ocaklarına katılımın sağlanması ve DP'ye karşı var olan sempatinin daha da artması hususunda, Kadınlar Kolu Başkanlığı aktif olarak çalışmalar gerçekleştirmişti. Özellikle Ramazan aylarında Kadınlar Kolunun faaliyetlerinin arttığı görülmekteydi.[373] Bu süreçte Demokrat Partili kadınlar ihtiyaç sahiplerine yaptıkları sosyal yardımların yanı sıra, zaman zaman düzenlemiş oldukları toplantılarda yapılan sohbetler aracılığıyla, siyasi anlamda Bursa'da bulunan kadınları bilinçlendirilmeyi amaçlamıştır. Yine dini bayramlar öncesinde fakir olan genç kızlara elbiselik kumaşlar dağıtılmıştır.

---

[371] *Hakimiyet Milletindir*, 24 Kasım 1958, s.1

[372] *Bursa Ekspres*, 13 Kasım 1958; Bkz. Bilal Tunç, "Bursa'da Vatan Cephesi", *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, (2016), ss.137-162.

[373] *Hakimiyet Milletindir*, 4 Nisan 1959, s.4.

Türkiye'de 1946'da çok partili hayata geçilmesinden sonra CHP ve Demokrat Parti önemli gördükleri bazı yerleşim yerlerinde örgüt kurmaya çalışmışlar ve köylerde teşkilatlanmaya başlamışlardı. Kentlerde ise daha çok şehir merkezlerinde, hemen her ocak yöresinde ana kademe yönetim kurulu, gençlik ve kadın kolları, disiplin ve danışma kurulları oluşturulmuştu. Bazı bölgelerde kurulan işçi komiteleriyle de büyük partilerin aktif siyaset kadroları görev başına gelmişti.[374] Bursa'da DP'ye mensup olan kişiler, DP Ocağı olmayan bölgeleri tespit etmekle görevlendirilirdi. Sonrasında bu bölgelerde Vatan Cephesi Ocakları teşkilatlandırma çalışmaları başlardı. Vatan Cephesi sloganının ortaya çıkmasıyla birlikte Bursa'da yeni açılan Küllüpınar, Alipaşa, Hıdırlık, Çekirge, Narlıdere, Kuruçeşme, İstiklal, Sırameşeler, Kemerçeşme, Reyhan, Kiremitçi ve Kızyakup ocaklarına muhalefet partilerinden ayrılan doksanyedi vatandaş katılım göstermişti.[375] Muhalefet partilerinden ayrılanların sayısı arttıkça bu partilere ait olan ocaklar ya kapatılıyor ya da ocak binaları yeni açılan parti ocağına dönüştürülüyordu. Bu da Bursa yerelinde ayrı bir tartışma ortamının doğmasına neden olmaktaydı.

İktidar partisinin Bursa'da kullandığı en etkili propaganda yolu, yapmış olduğu iktisadi hamleler ve bu hamleler sayesinde yeni oluşturulmuş olan iş alanlarıydı. Bursa'da DP döneminde pek çok işyeri açılmış ve iktidarın bu çalışmaları sayesinde pek çok vatandaş iş sahibi olmuştu.[376] DP, Bursa'da vatandaşlara yeni iş olanakları sağlamanın yanında, il ve ilçe teşkilatlarında yapılan toplantılarda iktidarın çalışmalarını anlatmaktan geri durmamıştı. Bursa'daki muhalefet temsilcileri ise iktidarın yapmış olduğu her şeyi vatandaşların gördüğünü anlatarak, DP'nin anti-demokratik uygulamalarının halk tarafından anlaşıldığını gündeme getiriyor ve Bursa'da Vatan Cephesi Ocaklarına katılımı engellemeye çalışıyordu. Ancak gazete haberleri ve zaman zaman Menderes'e Bursa'dan gönderilen telgraflar 1959 yılında hayli artmış durumdaydı.

Bu cephelere katılım genellikle şöyle yapılmaktaydı. Bazen partisiz bir vatandaş, bazen bir mahallenin tamamı ya da köy halkı bağlı olduğu muhalefet partilerine ait ocaktan ayrılarak DP'ye geçerdi.[377] Bir köyde ya da mahallede halkın tamamı, Demokrat Parti'ye yani Vatan Cephesi ocağına geçtiyse, diğer partiye ait olan ocak levhası indirilir

[374] Kabasakal, a.g.e., s. 151.
[375] *Bursa Ekspres*, 20 Kasım 1958.
[376] *Bursa Ekspres*, 25 Aralık 1958.
[377] Bilal Tunç, "Bursa'da Vatan Cephesi", *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt 9, Sayı 2, (2016), ss. 137-162.

ve yerine DP (Vatan Cephesi) levhası asılırdı.[378] Bazen de bir bölgenin ileri gelen aileleri, bütün olarak Vatan Cephesi ocaklarına katılırlardı. Bu katılımlar sayesinde Bursa'da oldukça güçlü olan Demokrat Parti, daha da güçlü hale geldiğini düşünmekte ve Bursa'da muhalefetin sesini kesmeye çalışmaktaydı.

Bursa'da kurulan Vatan Cephesi Ocaklarının işlevlerine ve işleyişine bakacak olursak, şehirlerde ve kırsal kesimlerde farklı olduğu görülmektedir. Hatta aynı kentin değişik bölgelerinde bile aynı partiye ait olan ocaklar farklılık göstermektedir.[379] Bazı köylerde partinin ocak örgütünün toplantı yapması için bir mekânı yoktur ve bu nedenle genellikle ocak toplantıları ocak başkanının evinde yapılmaktadır. Mahalle ve semt ocakları ise daha kalabalık bir gruba hitap ettikleri için genellikle bir toplanma alanı vardır. Hüseyin Suat Sungur'un aktardığına göre; her Vatan Cephesi ocağının kapısında mutlaka bir levhası vardı. Ocak binası için tercih edilen binalar genellikle insanların gelip geçerken kolaylıkla görebilecekleri alanlarda açılmıştı. Ocak binasının içinde mutlaka bir yönetim odası bulunurdu. Ocak binası içinde Atatürk'ün büstü veya resmi, parti liderinin fotoğrafları, partinin bayrakları ya da afişlerini görmek mümkündü. Yine bazı semt gereksinimlerinde kullanılmak üzere bazı ocaklarda telefonda bulunmaktaydı. Ocağın içindeki masaların üzerinde ya da vitrinlerde ocağa gelen vatandaşların okuması için doğrudan doğruya partilere ait olan gazeteler ve dergiler yer alırdı.[380]

Bursa'da, DP'ye yapılan katılımları arttıran en önemli unsurlardan biri de Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın da aralarında bulunduğu, parti üst düzeyindeki yetkililerin gerçekleştirdiği ziyaretler olmuştur.[381] Demokrat Partililerin yanında bu süreçte muhalefet parti liderleri ve vekilleri de Bursa ilini ziyaretlerde bulunmuştur. Çünkü Bursa ili gerek nüfusu, gerekse barındırdığı ekonomik güç açısından siyasi partiler açısından önem taşımaktaydı. Ancak DP Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Bursalı olması iktidar partisinin buradaki gücünü arttırmasın da etkili olmuş ve muhalefet partilerinin azınlıkta kalmasına neden olmuştur.

---

[378] Ali Bilgiç ile yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 15.02.2020)
[379] Hüseyin Suat Sungur ile yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 26.10.2019)
[380] Hüseyin Suat Sungur ile yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 26.10.2019)
[381] Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Fon Kodu: 30-1-0-0/Yer No:2-16-2
Belge Tarihi:03.05.1957.00.00.0000 Ayrıca Bkz. *Bursa Ekspres*, 21 Aralık 1958 "Eski Sebze Hali'ndeki Esnaf Çarşısı, Duaçınarı semtinde inşa edilen Sanayi Çarşısı ve Ulu Camii civarındaki 163 dükkânın açılışı gerçekleştirilmiştir."

3.1.2. Bursa'da Vatan Cephesine Katılımlar

3.1.2.1. 12 Ekim 1958-1 Ocak 1959 Vatan Cephesi Faaliyetleri

1957 seçimleri sonrasında muhalefet partileri arasındaki işbirliği fikri, somut bir hal almış ve CMP, CHP ve Hürriyet Partisi ortak bir bildiri yayınlayarak Genel Seçimler sonrasında gerçekleştirmeyi düşündükleri icraatlarını kamuoyu ile paylaşmıştı. Bu dönemde Hürriyet Partisi'nin, olağanüstü kongre sonucunda ana muhalefet partisi olan CHP'ye katılma kararı alması, bütün ülkede olduğu gibi Bursa ilinde de bazı tepkilerin yaşanmasına neden olmuştur.

25 Kasım 1958'de, Yeni Ant bu konu ile ilgili şu habere yer vermişti: "*HP Büyük Kongresi dün tarihi kararını aldı. Güç Birliği Cephesini kurdu. Büyük kongre; CHP'ye iltihak kararını, polis kuvvetlerinin toplantıya mani olmak için salona girmesinden az evvel ittifakla aldı. Hükümet komiseri de kongreye mani olmak istedi. Hadise çıkarmak isteyen DP'liler İstiklal Marşı ile susturuldu. HP malları CHP'ye veriliyor."*[382] İktidarın 1957 seçimleri öncesindeki tüm çabalarına rağmen, bu birleşmenin seçimler sonrasında engellenemediği görülmektedir. Ancak bu birleşme Bursa'da bulunan bazı Hürriyet Partili vatandaşların tepkisine neden olmuş ve bu kişiler tepki olarak Vatan Cephesine üye olmuştur. Bu birleşmeden rahatsızlık duyanlar, iktidarın Bursa'daki gücünü daha da arttırmıştır.

1958 yılından itibaren ülkenin her bölgesinden olduğu gibi Bursa ilinden de partisiz ya da muhalefet partilerine mensup olan pek çok kişi, bizzat Başbakan Menderes'e gönderdikleri telgraflar aracılığıyla Vatan Cephesi Ocaklarına katılımlarını bildirmiştir. 1958 yılı arşiv kayıtları incelendiğinde Bursa'dan bu dönemde çok büyük bir katılım olmadığı ancak 1959 ve 1960 yıllarında ise İnegöl, İznik, Mustafakemalpaşa, Karacabey ve Yenişehir'den çok sayıda telgrafın Başbakan Adnan Menderes'e gönderilmiş olduğu dikkat çekmektedir.

Bursa'nın Yenişehir ilçesinden DP İlçe Başkanlığı görevinde bulunan Ali Korkmaz 3 Aralık 1958 tarihinde Adnan Menderes'e göndermiş olduğu telgrafında: "*Millet Partisinden de ilçe idare heyetinden de Hamit Üsküplü ve köylerdeki teşkilatı ile beraber istifa edip partinize iltihak etmiş olduklarını saygılarımla bildirir muvaffakiyetler*

[382] *Yeni Ant*, 25 Kasım 1958, s. 4.

dilerim."[383] Diyerek partiye yapılan katılım ile ilgili malumat vererek, partiye duyduğu saygıyı ve başarı dileklerini eklemektedir. Yine Yenişehir ilçesinin Söylemiş Köyü, CHP Ocak Başkanlığı görevinde bulunan Ekrem Ceyhan: "*Kuruluşundan beri mensubu bulunduğumuz CHP'den efradı ailemizle birlikte istifa ederek eserlerini gördüğümüz ve daha da göreceğimize inandığımız Vatan Cephesi saflarına katıldığımızın kabulünü saygıyla rica ederiz"*[384] diyordu. Bu telgraflar Hürriyet Partisi ve CHP arasında yaşanan birleşme fikrine sıcak bakmayan vatandaşların tepkisini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

Bursa'dan Vatan Cephesi Ocaklarına yapılan katılımlar, bazen bireysel bazen de köyün ya da mahallenin tamamının katılımı şeklindeydi. Genellikle köylerde ya mahallelerde toplu olarak gönderilen telgraflarda genel katılım nedeni açıklandıktan sonra tek tek isimlere yer verilmişti. Bu telgrafların pek çoğunda kadınların isimlerini vermek yerine *"bütün aile efradımla"* cümlesine yer verildiği dikkat çekmektedir. Ancak zaman zaman telgraflarda kadın isimleri de görülmektedir. Ulusal ve yerel gazete haberlerinde ise Vatan Cephesine katılan kadınların isimlerine de yer verilmiştir.

Bursa'dan DP Genel Sekreterliği'ne, 1958 yılından itibaren çok sayıda rapor gönderilmiştir. Bu raporlarda Vatan Cephesi Ocaklarına muhalefet partilerinden ve partisiz olan vatandaşlardan kaç kişinin geçmiş olduğu, Vatan Cephesi Ocaklarının ildeki durumu detaylı olarak açıklanmıştır. Dönemin yerel kaynakları incelendiğinde 1958 yılının sonunda, Bursa merkezinden daha çok ilçelerden katılımların gerçekleştirilmiş olduğu saptanmıştır. Bu dönemde diğer partilerden ve bağımsız kişilerden yaklaşık ikibin vatandaşın Vatan Cephesi Ocaklarına katıldığı görülmektedir. Ancak bu durum telgraflara yansımamıştır.

[383] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
[384] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961

3.1.2.2. 1 Ocak 1959-1 Ocak 1960 Vatan Cephesi Faaliyetleri

1958 yılının sonlarına doğru Vatan Cephesi ocaklarının tüm yurtta teşkilatlanmaya başlamasıyla birlikte, muhalefet partileri ile sorunlar başlamış ve bu durum Bursa iline de yansımıştı. Bursa'da çıkan yerel gazeteler, yaşanan bu hadiseleri zaman zaman kamuoyuyla paylaşmaktaydı. Yeni Ant gazetesi 1 Ocak 1959 tarihinde verdiği haberde Bursa'nın İnegöl ilçesinde, Şipali Köyünde tüm köy halkının katıldığı heyecanlı bir CHP toplantısının gerçekleştirildiğinden ve toplantı sonrasında 33 Hürriyet Partilinin, CHP'ye kaydını yaptırdığını bildirmekteydi.[385] Demokrat Parti'nin bütün yurtta olduğu gibi Bursa ilinde de özellikle 1957 seçimlerinde isteği başarıyı elde edememesi bölgedeki CHP'lileri memnun etmiş ve Hürriyet Partisi ile birleşmenin muhalefeti daha da güçlendirdiği düşüncesi bölge halkında etkili olmaya başlamıştı.

1957 seçimleri sonrasında İnegöl ilçe idare kurulu azaları ile il gençlik kolu başkanı ve azalarının[386] gerçekleştirdiği toplantılar sayesinde yurdun her yerinde olduğu gibi Bursa ilinde de, CHP gençlik kollarının hızla gelişmesinin mutluluk verici olduğu haberi Yeni Ant'ta yer alıyordu. Aynı zamanda Demokrat Parti Bucak Başkanı Zekeriya Ulutaş'ın, CHP gençlik kolu toplantısında hadise çıkarmaya[387] çalıştığını aktaran gazete haberine karşı, DP'nin destekçisi olarak görülen Hâkimiyet Milletindir gazetesi sessiz kalıyordu. Yine aynı gazete iki gün sonra vermiş olduğu haberde Adaköy'de yaşanan olaylar sonrasında, tarafsız bazı vatandaşların ve 3 Demokrat Partilinin CHP'ye katıldığını bildirmekteydi.[388]

1959 yılından itibaren CHP'nin kadınlar kolunun da daha aktif hale geldiğini bildiren Yeni Ant gazetesi, merkez ilçe kadınlar kolunun il merkezinde toplantı yaptığını ve kalabalık geçen kadınlar kolu toplantısına, il merkezinde toplanan CHP'li kalabalığın da katıldığını ve Bursa ilindeki CHP'li kadınların her geçen gün arttığını bildirmişti.[389]

Yeni Ant gazetesi devlet teşekküllerinde çalışan kişilerin Vatan Cephesine katılımlarının başladığını ancak güç birliğine bütün yurtta olduğu gibi Bursa ilinde de

---

[385] *Yeni Ant,* 1 Ocak 1959, s.1.
[386] *Yeni Ant,* 1 Ocak 1959, s.1. "İl gençlik kolu idare heyetinden İsmail Karabulut, Erdem Dilşen ve il idare kurulu üyesi Avukat Edip Ünal Ergen'in katıldığı toplantı"
[387] *Yeni Ant,* 1 Ocak 1959 s.1-4. "Evvelki gece Kestel köyünde Demokrat Parti Bucak Başkanı Zekeriya Ulutaş'ın sebep olduğu ve onun gayreti ile de seyri değiştirilmek istenen bir hadise cereyan etmiştir."
[388] *Yeni Ant,* 4 Ocak 1959, s.1.
[389] *Yeni Ant,* 4 Ocak 1959, s.1-4.

katılmaların devam ettiğini bildiriyordu. Özellikle Demokrat Parti'nin güttüğü siyaseti beğenmeyen, Mükremin Köyü Demokrat Parti Ocak Başkanı Baki Kayhan ile ocağa kayıtlı Celal Yar, Hacı Şener, Mehmet Ertuğrul, Ömer Gökhan, Nuri Şahin, Osman Arslan, Mevlüt Yağar ve Halil Şener isimlerinde 9 kişinin[390] güç birliğine katıldığını, güç birliği teşkilatının siyasi hayatımızın ihtiyacından doğduğunu açıklıyordu. Bir gün sonraki haberinde ise, CHP yönetiminin 14. Kurultayına oldukça geniş yer veren Yeni Ant gazetesi, Güç birliğinin gerçek hedefinin; milletin desteğini alarak daha hakiki bir demokrasi sistemi olduğunu ifade ediyor[391] ve CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün kurultayda yapmış olduğu konuşmayı tam metin olarak veriyordu.

İsmet İnönü; " '*Muhterem misafirlerimiz 14. kurultayımız 1957 büyük seçimlerinden bir sene kadar geçtikten sonra toplanıyor. Memleketin iç politika durumunu oldukça açık görmek hâsıl olmuştur' denilebilir. Geçen gün büyük seçimler 1954 ve 1957 kanunlarının hükümleri ile eşitlik şartları esasında bozulmuş olarak hazırlanmıştır. Seçim tatbikatı ise derin yaralar bırakarak, dürüstlük şikâyetleri içinde geçmiştir. Seçim devrinde milletimizin dikkatini çeken bir ruh haleti göstermiştir. Meydana çıkmıştır ki, aziz millet iktisadi ve idari hayatından pek şikâyetçidir. Seçim neticesinde milletin muhalefete verdiği oy yükûnü çoklukta idi. İlk defa olarak memleket seçim oyları azınlıkta olan bir partinin iktidarında kalıyordu. Seçimde eşitlik ve dürüstlük şartları tahrip edilmiş olduğu halde, bu seçimlerin alınabilmesi büyük dava bakımından paha ölçülmez bir neticedir. Basiret sahipleri o kanaate vardılar ki artık memleket kendi kaderini korumasını bilecektir ve idaresi ile haksızlıkları düzeltecek bir kudrete sahip olduğunu gösterecektir. Millette gördüğümüz kararlı hal bize yeni devrin çalışmalarında yol gösterici bir ışık olmuştur. Geçen büyük seçimlerin iktidar ricali üzerindeki tesislerinin uyarıcı olacağını beklemek sağduyunun hakkıydı demek ki, 1954'ten beri açıkça hazırlığına başlanan siyasi rejimi ve yaldızlı kisveler ile sunulan yanlış ve zararlı iktisadi gidişi vatandaşa kabul ettirmek demokratik hayat tarzında uzun tecrübesi olan cemiyetlerin bile kolay yenemeyecekleri bir durumdur. Seçim içinde vatandaş çokluğu ne düşündüğünü açıkça ortaya çıkarabilmiştir. Bu netice memleketin siyasi ve iktisadi idaresinde elbette tezatlı bir düzelme devri açacaktır. Bu ihtimallerin hiçbirisi görülmemiştir. Millette gördüğümüz kararlı hal, bize yeni devrim*

[390] *Yeni Ant*, 2 Ocak 1959, s.1.
[391] *Yeni Ant*, 3 Ocak 1959, s.1.

çalışmalarında yol gösterici ışıktır. 1954'ten beri açıktan hazırlığına başlanan hususi rejim ve yıldızlı kisveler ile sunulan yanlış gidiş vatandaşa kabul ettirilemeyecektir. İktidar 1954 seçimlerinde, CHP'nin %35 oy kazanmasına dehşete düşerek hemen ertesi gününden itibaren gelecek büyük seçimler için hazırlığa başlamıştı. İktidar, ya vatandaşlar arasında insan haklarının hüküm sürdüğü rejim yolunu tutacak yahut 27 Ekim 1957 akşamını bir daha görmemek için türlü şiddet tedbirleri yolunda devam edecektir. Devrin mümtaz basını demokrasi tarihimizin şeref sayfasını işgal edecektir. Güç birliği siyasi hayatımızın ihtiyacından doğmuştur. Kuvvetlerin ve nimetlerin kaynağı içerisinde, içeride huzurun kurulmasıdır."[392] Diyerek 1957 seçimleri sonrasında DP'nin içine düştüğü durumu özetlemekteydi.

5 Ocak 1959 tarihli Hâkimiyet Milletindir gazetesinin haberinde ise Bursa'da Demokrat Parti ve CHP arasında Vatan Cephesi meselesi nedeniyle zaman zaman münakaşaların yaşandığı, ancak Demokrat Parti'nin on üçüncü kuruluş yıldönümünü törenle kutlamak için hazırlıklara başladığı ve memur maaşlarının artırılmasına yönelik hazırlıkların yapıldığı ifade edilmekteydi.[393] Böylece iktidar-muhalefet çekişmesi yerine iktidar partisinin gerçek ülke sorunları ile ilgilendiği mesajını kamuoyuna vermeye çalışmaktaydı. Demokrat Parti bu dönemde sadece Vatan Cephesi faaliyetleri için değil aynı zamanda parti kongrelerinin yapılmasına da önem veriyor ve bu amaçla idare heyetine yeni üyelerin seçimlerini gerçekleştiriyordu.

1959 yılı Ocak ayında Bursa'nın pek çok köyünde Vatan Cephesi Ocakları kurulmaya başlanmış ve kurulan her ocak için de genel kurul seçimi gerçekleştirilmişti. Hakimiyet Milletindir gazetesinin 7 Ocak 1959 tarihli haberine göre;

İsa Bey Köyünde oluşturulan Vatan Cephesi teşkilatının Başkanlığına Nazif Yalçın seçilirken, İhsan Karaefe, Cemil Çevir, Selahattin Öksüz, Muharrem Akın genel kurul için seçilmişti.[394]

Ada Köyde; Ahmet Yücel Başkan, Hüseyin Eren, Ahmet Canbakış, Ahmet Duman, Akif Aydın seçilmişti.[395]

[392] *Yeni Ant,* 13 Ocak 1959, s.1.
[393] *Hakimiyet Milletindir,* 5 Ocak 1959, s.1.
[394] *Hakimiyet Milletindir,* 7 Ocak 1959, s.4.
[395] *Hakimiyet Milletindir,* 7 Ocak 1959, s.4.

Ahır Köyde; Raşit Göçmen Başkan, Bahattin Koçak, Bahri Üstünkara, Latif Gökaşan, Recep Uğraşan, seçilmişti.[396]

Kazıklı Köyünde; Abdullah Çakır Başkan, Ali Gümüş, Ali Demirel, Mahmut Sevim, Recep Öner seçilmişti.[397]

Tayakadın Mahallesi'nde; Hilmican Fehmi Başkan, Yıldız Halil Erensoy, Mehmet Gönülden, Tahir Batur seçilmişti.[398]

Küplüpınar Ocağında; Başkan Salih Özparmak, Cemil Püskül, Mehmet Ardıç, Mehmet Aras, Ferhat Ayman seçilmişti.[399]

Gürsu Bucağı kongresinde; Şevki Özdemir Başkan, Abdullah Armağan, Rıfat Akın, Cemal Okumuş, Mustafa Orhan, İsmail Gündoğdu ve Ramiz Ergil idare heyetine seçilmişti.[400]

Yapılan parti kongrelerini Bursa halkı ilgi ile takip ederken Kayacık, Hasan Bey, Reyhan ve Çırpan Demokrat Parti ocaklarının kongreleri yapılmış ve bu kongreleri pek çok vatandaş takip etmişti.[401] Hakimiyet gazetesi haberine göre kongreler etkisini göstermiş ve 1959 Ocak ayı içinde şehir ve köylerde toplam 1426 kişi daha Demokrat Partiye iltihak(katıldığı) etmişti. Bu durumun muhalefet partilerinin özellikle CHP'nin belli kesimlerinde üzüntüye neden olduğu vurgulanmaktaydı. Memleket hizmetinde çalışanlardan da Demokrat Partiye iltihak etmek suretiyle DP'yi desteklemeleri istenmekteydi.

1959 yılı Ocak ayı içinde Merkez Ocağına, Ahmet Paşa Ocağına, Şükraniye Ocağına, Rusçuk İntizam Ocağına, Kuruçeşme Ocağına,[402] Çınarönü Ocağına, Hamzabey Bucağına, Demirkapı Ocağına, Samanlı Köyü Ocağına, Yıldırım Ocağına, Yediselviler Ocağına, Selçukgazi Köy Ocağına, Karabalçık Köy Ocağına, Hıdırlık Ocağına, Çınarönü Ocağına, İnegöl Köy Ocağına, Kestel Köyü, İrfaniye Köybucağı, İvazpaşa Şehir Bucağı, Soğanlı Köybucağı,[403] Gürsu Kurtuluş Ocağına, Gürsu Zafer Ocağına, İsabey Köy

[396] *Hakimiyet Milletindir,* 7 Ocak 1959, s.4.
[397] *Hakimiyet Milletindir,* 7 Ocak 1959, s.4.
[398] *Hakimiyet Milletindir,* 7 Ocak 1959, s.4.
[399] *Hakimiyet Milletindir,* 7 Ocak 1959, s.4.
[400] *Hakimiyet Milletindir,* 7 Ocak 1959, s.4.
[401] *Hakimiyet Milletindir,* 7 Ocak 1959, s.4.
[402] *Hakimiyet Milletindir,* 8 Ocak 1959, s.4.
[403] *Hakimiyet Milletindir,* 9 Ocak 1959, s.4.

Ocağına, Maksem Ocağına, Ortapazar Ocağına, Alaaddin Ocağına[404] çok sayıda katılımın gerçekleşmiş olduğunu aktaran Hakimiyet gazetesi özellikle son zamanlarda muhalefet partilerinden istifaların arttığını ve Bursa'da 646 vatandaşın daha DP ocaklarına kayıt yaptırdığını bildiriyordu.[405]

Demokrat Parti'ye Vatan Cephesi aracılığıyla katılan vatandaşlar parti teşkilatlarının büyümesine de neden olmuş ve 1959 yılından itibaren Bursa'da, DP Ocakları yerine Vatan Cephesi Ocakları açılmaya başlanmıştı. Hatta bazı parti ocakları Vatan Cephesi ocaklarına dönüştürülmüştü. Bu ocaklar genel olarak kurulmuş oldukları mahallelerin ya da köylerin isimlerini taşımaktaydı. Ancak büyük mahallelerde partiler birden fazla ocak açtıklarında, genellikle açmış oldukları ocaklara, eski Türk büyüklerinin ya da partiye hizmetlerde bulunmuş olan kişilerin ya da parti başkanlarının isimlerini vermeyi tercih etmişlerdir.[406] Bu ocaklarda yapılan toplantılara zaman zaman partinin üst düzey yetkilileri de katılmıştır. Yerel anlamda bu ocaklarda yerel kongreler toplanmış ve daha çok yerel sorunlar görüşülmüştür. [407]

Katılımların ve toplantıların arttığı 1959 yılında Adnan Menderes'e, Bursa'dan pek çok telgraf gönderilmiştir. 1 Ocak 1959'da DP Bursa İl Başkanı Mahir Çetin, ana muhalefet partisi olan CHP, Hürriyet Partisi ve CKMP'den ayrılan yüzyirmibir vatandaşın[408] Vatan Cephesi'ne kayıt olduğunu bildirmiştir. 4 Ocak 1959 tarihinde Keles'te Hürriyet Partili pek çok ocak başkanı ortak yazmış oldukları telgrafta tüm üyeleriyle birlikte Vatan Cephesi Ocaklarına katıldıklarını bildirmiştir. "*Mensubu bulunduğumuz HP'nin lider ve idarecilerinin iddia ve şahsiyetlerini inkâr ederek düne kadar her türlü tecavüzü mubah gördükleri CHP'ye katılan sahte hürriyet kahramanlarının arkasından teşkilat olmayı asla uygun görmedik. Gece ve gündüz memlekete hizmetten başka gayesi olmayan ve memlekete hürriyeti getiren DP'ye girmeyi vicdani vazife addettik. Bundan böyle DP saflarında çalışacağımızı arz ile memleket hizmetinde başarılar dileriz. Hürmetlerimizi sunarız.*"[409] Şeklinde bir telgrafla DP'ye

[404] *Hakimiyet Milletindir,* 8 Ocak 1959, s.4.
[405] *Hakimiyet Milletindir,* 9 Ocak 1959, s.1.
[406] *Vatan Cephesi Davası*, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7 ,
[407] Bülent Ecevit, "Ocağı Söndürülen Demokrasi", *Arayış Dergisi*, 9 Mayıs 1981, S.12, s. 5.
[408] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
[409] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961

kaydolduklarını bildiriyorlardı. Bu durum Hürriyet Partisi'nin, CHP ile ortak hareket etmesinin Bursa yerelindeki Hürriyet Partilileri oldukça rahatsız ettiğinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

10 Ocak 1959'da yapılan Kemerçeşme Ocağı Kongresi, Gazi Osman Paşa Ocağa Kongresi, Esentepe Ocağı Kongresinde Vatan Cephesine iltihaklar devam etmiş ve Meydancık Ocağına, Yıldırım Ocağına, Umurbey, Karaağaç Birleşik Ocağına katılımlar gerçekleşmişti.[410] Bursa'da Demokrat Parti Kongreleri 11 Ocak 1959'da Maksem ve Yıldırım Demokrat Parti kongreleri yapılarak sona erdirilmişti. [411] Yapılan bu kongreler aracılığıyla pek çok kişi Vatan Cephesi Ocaklarına dahil edilmeye çalışılmıştır.

6 Ocak kongresinden sonra yapılan Bucak kongresinde İlçe İdare Heyeti üyeleri ile ocakların bağlı bulundukları Bucak Başkan ve İdare Heyeti üyelerinin hazır bulunduğu kongrelerde idare heyetleri oluşturulmuştu. Şükraniye Mahallesi, Ocak Kongresi İlçe Başkanı Hamdi Şengöz başkanlığında yapılmıştı. Kongrede; Hamdi Er (BŞK) Hüseyin Pergel, Baki Gökçe, Halim Öven, İsmail Yurdakul[412] yönetim kuruluna seçilmişti. İbrahim Cüceloğlu'nun belirttiğine göre bu kongrelerde yerel de yaşanan sorunlar küçük birimlerde ele alındığı ve seçimler orada yapıldığı için seçim mekanizması daha iyi işlemiştir. Göstermelik yapılan kongre ancak hükümet komiserinin rızasıyla yapılabilmiştir. Bu kongrelerin yapılmasının etkisi Bursa'da kısa sürede hissedilmiş ve Doğancı Köyü Ocağı, Narlıdere Köyü Ocağı, Hasanağa Köyü Ocağı, Reyhan Ocağı, Gündoğdu Köyü Ocağı, Gürsu Kurtuluş Ocağı, Gürsu İstiklal Ocağı, Narlıdere Köyü Ocağı, Doğancı Köyü Ocağına katılımlar gerçekleştirildiği gibi bu dönemde Orhangazi'de CHP ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden istifalar gerçekleşmişti. Çakırlı Köyünde CHP'den 14, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden 3 kişi Demokrat Parti'ye iltihak etmişti.[413]

Bursa'da gerçekleştirilen parti kongrelerinin, Vatan Cephesi teşkilatlanmasının genişlemesi konusunda etkili olduğunu düşünen Demokrat Partili yetkililer, partili vatandaşların yanı sıra partisiz vatandaşların da iktidar partisinin yerelde icraatlarını görerek bu teşkilata kayıtlarını yaptırdığını düşünmekte ve bu nedenle de yerelde yapılan

[410] *Hakimiyet Milletindir,* 10 Ocak 1959, s.4.
[411] *Hakimiyet Milletindir,* 11 Ocak 1959, s.1.
[412] *Hakimiyet Milletindir,* 11 Ocak 1959, s.1.
[413] *Hakimiyet Milletindir,* 14 Ocak 1959, s.4.

bu parti kongrelerine son derece önem vermekteydi. Hakimiyet gazetesi haberine göre ise kongrelere partiye mensup üst düzey bir temsilcinin katılımı son derece önem taşımaktaydı.[414] Yapılan kongreler neticesinde Vatan Cephesine katılım sağlayan kişilerin isimleri mutlaka iktidar yanlısı gazetelerin haberlerinde yer alırdı.

Bu dönemde Gemlik ve İznik Vatan Cephesi de genişlemeye devam etmiş, Gemlik'te Vatan Cephesi Armutlu Bucağı, Şükriye Ocağı, Selimiye Ocağı, Adliye Ocağı Hamidiye Bucağında muhalif olan ya da tarafsız olarak nitelendirilen vatandaşlar Demokrat Parti'ye katılmıştı.[415] Gemlik kazasında Kapaklı Ocağına yapılan kayıtların sayısının bu dönemde oldukça fazla olduğu görülmektedir. İznik'te ise aynı dönemde yapılan muhtar seçimlerini DP kazanmıştı.[416] Ancak Yeni Ant'ın bu tarihlerde verdiği haberlere göre Bursa'da, Demokratlar kendi içinde büyük sorunlar yaşamaktaydı. Gemlik DP Merkez İlçe Başkanı Muhtar Alemdar ve DP Belediye Başkanı Hüsamettin Ok'un yaşadığı sorunlar[417] parti genel merkezi tarafından dahi bilinmekteydi. Esasında partilerin seçilen yönetim kurulu kendi arasında bir görev bölümü yapmaktaydı. Gemlik'te bu örgütlenme ile ilgili bazı anlaşmazlıkların yaşandığı görülmektedir. Tarhan Erdem bu örgütlenmeyi demokratik olarak nitelendirirken, İbrahim Cüceloğlu bu örgütlenmenin hiyerarşik bir düzen içinde gerçekleştiğini bu nedenle sorunlar yaşanmasının mümkün olduğunu ifade etmektedir.

Bursa'da Demokratların kendi içinde sorunlar yaşadığı bu dönemde Yeni Ant gazetesi zaman zaman Ankara basınında yer alan köşe yazılarını yayınlamaktan da geri durmuyordu. 5 Ocak 1959 tarihinde Ulus gazetesi başyazarı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "*Demokrat Parti'nin iç tedirginlikleri"* başlığını taşıyan yazısına yer veriyordu. Yakup Kadri yazısında, Demokrat Parti meclis grubunda yaşanan iç huzursuzlukların, ihtilafların, çekişme ve hizipleşmelerin artık herkes tarafından bilindiğini, büyük bir hamle ve ümitlerle iktidara geçen bir partinin beş altı yıl gibi kısa bir zaman içerisinde böylesine bir zaafa düşmesinin sebeplerinin ne olabileceğini soruyor ve bunu açıklıyordu.[418]

[414] *Hakimiyet Milletindir,* 15 Ocak 1959, s.4.
[415] *Hakimiyet Milletindir,* 16 Ocak 1959, s.1.
[416] *Hakimiyet Milletindir,* 18 Ocak 1959, s.1.
[417] *Yeni Ant,* 10 Ocak 1959, s.1.
[418] *Yeni Ant,* 5 Ocak 1959, s.2.

Yakup Kadri, Demokrat Parti'nin bir vakitler başlıca kuvvetini oluşturan fikir ve ideallerinin içeriğinin boş olduğu, DP'nin muhalefet devrinde savunduğu, prensiplerin yine kendisi tarafından inkâr edildiğini dile getiriyordu. Demokrat Parti'nin bugünkü durumu şöyle tarif ediyordu: *"(...)Bir yanda idealine ve prensiplerine sadık kalmış bir çoğunluk, öbür yanda bunlardan ayrılmış ve iktidarda kalmaktan başka bir şey düşünmez olmuş bir zümre vardır. Ve bu iki taraf arasında siyasi bir mücadele baş göstermiştir. Buraya kadar vaziyet gayet açıktır. Fakat bundan ötesini keşfetmek bize pek kolay görünmüyor. Bize derken yalnız muhalefeti değil bütün iyi niyet sahiplerini kastediyorum. Bunların kimi şiddet ve baskı politikasının gittikçe daha ziyade sertleşmesinden, kimi de siyasi düzen de içinden çıkılmaz bir tedirginlik hazır olmasından korkar. Bizce her iki taraf da endişelerinde haklıdır. Zira Demokrat Parti iktidarı gerek kendi grubuna gerekse muhalefet guruplarına karşı, müsamaha sızdığını arttırdıkça arttırmakta ve sonuna kadar kuvvet metotları kullanmaya kararlı görülmektedir. Hala anlayamamıştı ki iktidarın bir adı da idare eder ve idare lüzumundan fazla gergin tutulunca günün birinde bu dizginlerin kopması ile neticelenebilir. Demokrat Parti iktidarının başka bir şeyi daha var ki o kuvvetini durmadan kuvvet metotlarına başvurmakla sağlayacağını sanıyor. Hâlbuki yeryüzünde bütün kuvvetli hükümet örneklerini biz muhalefetten ve tehditten korkmayan idarelerle görürüz. Nitekim Demokrat Parti iktidarı da bunun böyle olduğunu hiddet yoluna sapmadan evvel bizzat kendi nefsinde tecrübe etmiş olsa gerekir(...)"*[419] Diyerek son dönemlerde ortaya çıkan gerginlikleri değerlendiriyordu.

Gazete haberleri dışında 1959 yılı içinde Adnan Menderes'e bizzat gönderilen telgraflar da dikkat çekicidir. 20 Ocak 1959'da Keles Hürriyet Partisi İdare Heyetinden İsmail Tosun, Adnan Menderes'e göndermiş olduğu telgrafında; *"1946 senesinden 1956 senesine kadar Demokrat Parti'nin şerefli saflarına çalışmakta idim her nasılsa arkadaşlarımızın arasında vuku bulan anlaşmazlık sebebi ile yeni teşekkül eden Hürriyet Partisine geçtik. Şimdi ise Hürriyet Partisi liderlerinin kendi menfaatleri için Güç Birliği namı altında bizleri kayıtsız şartsız Halk Partisine satmış bulunduklarından bizler ne Güç Birliği ne de CHP partisini asla tasvip etmediğimizden ana partimiz olan Demokrat*

[419] *Yeni Ant*, 5 Ocak 1959, s. 2; *Ulus*, 3 Ocak 1959

Parti'ye altı kişilik seçmen ailemle birlikte kaydolduğumuzu saygı ile arz eder ellerinizden öperim."[420] Demektedir.

Bu durum Bursa'da Demokrat Parti'nin iktidar yıllarında gerçekleştirmiş olduğu bazı icraatlarından huzursuzluk duyan vatandaşların varlığının göstergesidir. Bu vatandaşlar muhalefet partilerine geçmiş olsalar da son zamanlarda yaşanan olaylardan dolayı tekrar DP saflarına geçme kararı almıştır. Adnan Menderes parti teşkilatlarında göndermiş olduğu tamimlerde, özellikle bu üyelerin tekrar kabul edilmesine önem vermiştir. Bu katılımlar muhalefet partileri tarafından samimi bulunmamış ve yaptıkları açıklamalarda bu kişilerin öteden beri Demokrat Partili oldukları, Bursa'da muhalefetin güç kaybetmediği ifade edilmiştir. Hatta bu dönemde Osmangazi'nin Çakırlı köyünde[421] CHP'ye yeni katılımların yaşandığı, bu katılımların 14'ünün Demokrat Partili ve 39'unun tarafsız vatandaş olduğunu bildiren Yeni Ant gazetesi bu durumun nedeninin Demokrat Parti yayın organı Hâkimiyet gazetesinin yazdığı *"CHP'de istifalar"* haberi üzerine gerçekleştiğini aktarıyordu.

Her şeye rağmen Bursa'da 1959 yılının Ocak ayı sonunda, DP Vatan Cephesi teşkilatlanmasını oluştururken istediği sonucu elde ettiğini düşünmekteydi. Bu süreçte Setbaşı, Rusçuk, İntizam, Davutkadı, Yıldırım, Soğanlı Köyü, Seçköy, Setbaşı Ocağı Vatan Cephesine dönüştürülmüş ve 93 yeni katılım sağlanmıştı.[422] 17 Şubat 1959'da Keles kazasından Saffet Cansal adından bir vatandaş 20 arkadaşı adına Adnan Menderes'e, bizzat telgraf göndererek bölgede dört yeni ocak açılmış olduğunun bilgisini vermiştir.[423] Şubat ayı içerisinde DP ocak kongreleri devam ettiği gibi, bu dönemde verilen gazete haberlerine göre 810 kişinin daha Vatan Cephesi'ne katıldığı, Demokrat Parti Mustafakemalpaşa Kongresinde muhalefetin şiddetle tenkit edildiği bildirilmiştir.[424]

Bu dönemde muhalefet partilerinden istifa ederek Demokrat Parti'ye geçenler; Çekirge Ocağına, Sırameşeler Ocağına, Çınarönü Ocağına, Namazgah Ocağına, Piremir

---

[420] T.C. Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961

[421] *Yeni Ant,* 21 Ocak 1959, s.1.

[422] *Hakimiyet Milletindir,* 30 Ocak 1959, s.4.

[423]T.C. Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2
Belge Tarihi: 00.00.1960.00.00.1961 *"Kuruluşundan beri mensup bulunduğumuz DP ye ettiğimiz hizmetlere ek olarak 20 genç arkadaşıma birlikte kazamızda vatan cephesinin 4 Ocağını kurmuş bulunuyoruz hürmetle ellerinizden öperiz. Cuma mahallesi Ocak İdare heyeti, Çukur mahalle, Yenice mahalle, Sofular mahallesi"*

[424] *Hakimiyet Milletindir,* 1 Şubat 1959, s.1-4.

Ocağına, Teferrüç Ocağına, Yaylacık Köyü Ocağına, Gürsu Zafer Ocağına, Gürsu İstiklal Ocağına, Kestel Tepe Ocağına, Kestel Beşevler Ocağına, Kestel Kale Ocağına, Göbelye Köyü Ocağına, Hacı Yakup, Kırcaali Birleşik Ocağına, Tayakadın Ocağına, Reyhan Ocağına, Kiremitçi Ocağına, Kemerçeşme Ocağına, Çınar Ağacı Ocağına, Sakarya Ocağına, İncebey Ocağına, Ali Paşa Ocağına pek çok sayıda kişi kayıtlarını gerçekleştirmişti.[425] İnegöl'de de Demokrat Parti'ye katılımlar olmuş, yerel basın haberlerine göre İnegöl ve civar köylerde Demokrat Parti'ye katılanların sayısı hızla artmıştır. İnegöl'ün Muratbey Köyü, Hayriye Köyü, Karagölet Köyünde, Çeltikçi Köyünde çok sayıda vatandaş CHP'den ayrılarak Demokrat Parti'ye katılım göstermiştir.[426] Mahallelerde ya da semtlerde açılan bu ocaklar genellikle çarşı içinde açılmıştır. Mahalle arasındaki ocaklar ise daha çok insanların gelip geçerken kolaylıkla görebilecekleri alanlarda açılmıştır. Hitap ettikleri gruba göre de genellikle bir toplanma alanları oluşturmuşlardır.

Hakimiyet Milletindir gazetesinin 5 Şubat 1959 tarihli haberine göre, 13 vatandaş daha CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi saflarına katılmıştır. Ayrıca son bir hafta içinde 152 vatandaş daha Demokrat Parti Ocak ve Bucaklarına müracaat ederek kayıtlarını yaptırmışlardır. Vatan cephesine iltihak eden 165 kişinin isimlerine gazete haberlerinde yer verilmiştir.[427]

Orhangazi Bayır Köyde, 18 vatandaş Demokrat Parti'ye katılırken[428] bu katılımların CHP'den istifa edenlerden oluştuğunu bildiren gazete, CHP'li gençlerin Emir Sultan Ocağından istifa ederek Demokrat Parti'ye katıldıklarını bildirilmiştir.[429] Bursa'da muhalefet partilerine destek veren kesimde bir çözülmenin olduğunu düşünen Demokratlar bu dönemde çalışmalarını daha da artırmıştır.

1959 yılı Vatan Cephesi Teşkilatlarına en yoğun katılımın sağladığı dönem olmuş ve yurdun pek çok bölgesinde olduğu gibi Bursa'da da muhalefet partilerinden devamlı istifalar gerçekleşmişti. Hakimiyet gazetesine göre özellikle CHP'li yöneticilerin son aylarda takip ettiği politika nedeniyle vatandaşların CHP'den uzaklaştıklarına vurgu

[425] *Hakimiyet Milletindir,* 2/3/4/5 Şubat 1959, s. 1-4.
[426] *Hakimiyet Milletindir,* 5 Şubat 1959, s.4.
[427] *Hakimiyet Milletindir,* 5 Şubat 1959, s.4.
[428] *Hakimiyet Milletindir,* 6 Şubat 1959, s. 4.
[429] *Hakimiyet Milletindir,* 7 Şubat 1959, s.4.

yapılarak, Bursa'da Halk Partisi'nden 25 kişinin, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden istifa eden 45 kişinin Demokrat Parti'ye katıldıkları haberine yer verilmekteydi.[430] İstifa eden vatandaşlar Kuruçeşme Ocağına, Hocahasan Ocağına, İstiklal Ocağına, Vardar Ocağına, Fenari Ocağına, Demirtaş Paşa Mahallesi Ocağına, Hamza Bey Ocağına, Namazgâh Ocağına katılım göstermişti.[431]

12 Şubat 1959 tarihli Hakimiyet gazetesi haberine göre 7 günde 238 vatandaş Demokrat Parti Ocağına kaydolmuştu. Karacabey'de, Hürriyet Partisi Karacabey İlçe Başkanı Arif Langazlı'da Demokrat Parti'ye katılmıştı.[432] Hakimiyet gazetesinin bütün bu haberlerine karşılık, Yeni Ant gazetesi CHP'li gençlerin gerçekleştirdiği toplantılar ve gençlik kollarının daha rasyonel çalışması neticesinde Cumalıkızık Köyü'nün Hürriyet Partisi Teşkilatının 58 üyesi[433] ile birlikte güç birliğine katıldığını aktarıyor ve özellikle işçilerin Vatan Cephesine girmeye zorlandığını, iktisadi devlet teşekküllerinde çalışan yüzlerce işçinin durumdan şikayetçi olduğunu, bu konuyla ilgili Bursa valisinin yanlış anlama olabileceğini, işçilerin zorlanmadığını bildirdiği ifade ediliyordu. Çünkü bilindiği gibi bir süre önce bu çeşit müesseselerde görevli müstahdem, memur ve işçilerin siyasi partilerde faal görev alabileceklerine dair sanayi bakanlığınca yeni bir genelge yayınlanmıştı.

Sanayi Bakanın imzasını taşıyan bu genelgede aynen şöyle idi: "*İktisadi devlet teşekkülleri ve müesseseleriyle sermayenin yarısından fazlası bunları ait şirketlerin memur müstahdem ve işçilerin siyasi partilerde faal vazife alamayacaklarını belirten 30 Haziran 1950 tarihli ve 4 / 648 sayılı tamim hükümleri tatbikattan kaldırılmıştır.*"[434] Bu genelge sonrasında iktisadi devlet teşekküllerinde çalışan kişilerin vatan cephesi saflarına katılmaları için zorlandıkları iddia edilmektedir. Bu baskı hareketi iktidar partisinin iktisadi devlet teşekküllerine bağlı 250 binden fazla vatandaşı tehdit ettiğini göstermektedir. Bu durum Demokrat Parti'nin, 1959'da içine düştüğü krizin en net göstergesidir. Yurdun muhtelif illerine bulunan iktisadi devlet teşekküllerinde çalışan kişiler aileleri ile birlikte iktidar partisine üye yapılmaya çalışılmıştı. İktidarın tüm çabalarına rağmen Güç birliğine katılanların yurdun her tarafında olduğunu dile getiren

[430] *Hakimiyet Milletindir,* 10 Şubat 1959, s.1-4.
[431] *Hakimiyet Milletindir,* 12 Şubat 1959, s.1.
[432] *Hakimiyet Milletindir,* 23 Şubat 1959, s.4.
[433] *Yeni Ant,* 27 Ocak 1960, s.1.
[434] *Yeni Ant,* 27 Ocak 1960, s.1.

Yeni Ant gazetesi yüzlerce yurttaşın CHP'ye katıldığını ve devlet radyosu ile halka yayınlanan uydurma parti değiştirme haberlerinin birçok örneğinin Bursa'da da Karamürsel ilçesinde rastlandığını aktarıyordu.[435]

Karamürsel ilçesinin Nusretiye Köyünde, 90 yurttaşın CHP'den istifa ederek Vatan Cephesine geçtikleri haberinin çevrede alay konusu haline geldiğini, çünkü bu haberin tamamen uydurma olduğunu aktaran Yeni Ant gazetesi, CHP'den ayrılan hiç kimsenin olmadığını aksine gün be gün Demokrat Parti'den ayrılanların arttığını ve hepsinin de CHP saflarına toplandığını bildiriyordu. Radyoda yayınlanan yalan haberin ertesi günü aynı köyde Osman Namlı, Mehmet Torna, Şakir Aydın, Muhittin Bozkurt, Mehmet Aydın, Ömer Yılmaz, Muzaffer Cengiz, Cevdet Saydın, Ali Torun, Kamil Ali, Şakir Peker, Mehmet Peker, Hasan Uzuner, İhsan Aydın, Vezir Ergün, Ahmet Keskin, Ethem Saydın, Yunus Gültekin, Fahri Özcan, Murat Özkan, Hüseyin Karaca, Nuri Soluk, Kasım Selek, Hasan Ergün, Şevki Saydın, Şerif Bayraktar, Ali Akar, Yaşar Akar, Mehmet Akar, Ahmet Akar, İsmail Sağlam, Şaban Sağlam, Mehmet Karaca, Zihni Özkan, Şahin Baydın, İhsan Torun, Şerif Namlı, Hasan Beydin ve Osman Karaca adlarındaki yurttaşlar Demokrat Parti'den istifa ederek Güçbirliği safında yer almak istediklerini bildirmiş ve CHP'ye kayıtlarını yaptırmışlardı.[436]

Yeni Ant gazetesi haberine göre Vatan Cephesi yüzünden Demokrat Parti'den her geçen gün daha fazla kişi istifa ediyor ve bu kişiler CHP saflarına geçiyordu. 30 Ocak 1959 tarihli habere göre radyoda, Mustafakemalpaşa'da yaşayan Hüseyin Selim ve 17 arkadaşının CHP'den istifa ettiği söylenince, Demokrat Parti'ye kayıtlı olan bu vatandaşlar DP'den istifa ederek CHP'ye geçmişti. Mustafakemalpaşa Söğütalan nahiyesi Demokrat Partililerinden Hüseyin Selim "*bu komedya ya daha fazla tahammül edemeyeceğim"*[437] diyerek radyoda ismi geçen arkadaşları ile birlikte CHP saflarına katılmıştı.

Bu dönemde Bursa Demokrat Parti İl Başkanının *"CHP'nin dinimizin aleyhinde"*[438] olduğu hakkındaki gazetelerdeki demeci, Yeni Ant gazetesi tarafından

[435] *Yeni Ant,* 2 Şubat 1959, s.1.
[436] *Yeni Ant,* 6 Şubat 1959, s.4.
[437] *Yeni Ant,* 30 Ocak 1959 "Hüseyin Selim, Sami Akyol, Mehmet Emin Yılmaz, Rasim Aytekin, Hüseyin Büke, Alice Selim, Şaban Karaca, Ahmet Tuğba, Necati Özyılmaz, Mehmet Sipahi, Zekeriya Çalışkan, Muhittin Özdemir, Arif Eker, Hüseyin Kemal"
[438] *Yeni Ant,* 12 Şubat 1959, s.1.

gündeme getirilmiş ve *"Demokrat Parti'nin itibarını dini istismar ederek*"[439] kurtarmak istediği aktarılmıştır. Bu iddiaların tamamen iftira ve yalan olduğunu gündeme getiren Demokrat Partili yerel yöneticiler, söylenenlerin aksine Tarım Kredi Kooperatifinde görev alan müdür ve muhasebe katiplerinin, Halk Partisi'nin zihniyeti ile hareket ettiğini ve Demokrat Partililere kredi vermediklerini gündeme getirmişlerdir.[440] Aynı zamanda bu dönemde Bursa'da muhalif olan yerel gazetelerde 1958 mali yılı bütçe görüşmelerinde iktidar ve muhalefet partilerinin vekilleri arasında yaşanan konuşmalara yer verilmekteydi.

"1958 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihası"[441] ile ilgili yapılan görüşmeler esnasında CHP Kars milletvekili Sırrı Atalay Devlet Reisinin ve Hükümet Reisinin yurt dışına gerçekleştirdiği seyahatlerinde bütçeden para isteklerine karşı çıkmıştı.

Sırrı Atalay, DP'nin iktidara geldiği yıl ve 1956'da böyle bir ek para taleplerinin olmadığını, ancak 1954'de 1.401.300, 1955'te 738.797 lira olduğunu ve 1957'de bu ek para talebinin çok artmış olduğunu ve 1958'de yine artmaya devam ettiğini, 1959 bütçesine de 381.000 lira konduğunu, 1958 bütçesine de 200 bin lira eklendiğini ancak bunun da yetmeyerek şimdi malî yılın bitmesine bir buçuk ay gibi kısa bir zaman kaldığı için istenilen 600 00 liranın neden istendiğini sormuştu.[442] Ve bütçe mevzuatına göre karşılığı konulmadan masraf yapılamayacağına göre, şayet yapılmış bir masraf için hükümet para aktarıyorsa bunun usulsüz olduğunu dile getirmişti.

Sırrı Atalay'ın bu söylemlerine karşı DP Eskişehir Milletvekili ve Maliye Bakanı olan Hasan Polatkan "*1950 yılında % 4.84, 1951 yılında % 4.60, 1952 yılında % 4.96, 1953 yılında % 5.16, 1954 yılında % 5.04, 1955 yılında % 5.29, 1956 yılında % 4.5, 1957*

---

[439] *Yeni Ant*, 12 Şubat 1959.

[440] "Sizler Halk Partisi'nin bu zihniyetiyle hareket ederek Demokrat Partililere Kredi vermiyor ve yurttaşlara dağıtımda farklı muamele ediyorsunuz." *Hakimiyet Milletindir*, 21 Şubat 1959, s. 4.

[441] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 6 İçtima: 2 – 27. İnikat 21.1.1959, ss. 526-576. s. 527: 554,554,555,564:568. "*1958 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihası ile îdare Âmirleri Balıkesir Mebusu Ahmet Kocabıyıkoğlu, Konya Mebusu Beyhan Gökmenoğlu ve Sakarya Mebusu Nüzhet Akın'ın, 1958 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (A/l) ve (A/2) işaretli cetvellerin Büyük Millet Meclisi ve Riyaseti Cumhur kısımlarında değişiklik yapılması hakkında kanun teklifleri ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/290, 2/230, 2/231, 2/236, 2/254) (1)"*

[442] T.B.M. M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 6 İçtima: 2 – 27. İnikat 21.1.1959, ss. 526-576. , s. 533.

yılında % 4.3 nispetinde tasarrufat elde edildiğini,"[443] millî müdafaaya ek ödenek olarak tayın için, yakacak için, aydınlatma için talep edilen tahsisatın 1958 bütçe toplamının 1.8'ini teşkil ettiğini ve böyle bir ek ödeneğin ilk defa talep edildiğini ve bu durumun her yıl uygulanan normal bir muamele olduğunu ancak muhalefetin hâdise yok iken, hâdise yaratmaya çalıştığını ifade etmiştir. Netice olarak "*1958 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkındaki lâyihanın oylamasına 266 vekil katılmış ve (186) kabul, (78) ret, (2) müstenkif oy"*[444] verildiği için tekrar açık oylama yapılması kararı alınmıştır.

Ülke gündeminin ve Bursa basınının bütçe görüşmeleri ve Vatan Cephesi katılımları ile dolu olduğu bu süreçte bir taraftan da Kıbrıs nedeniyle Türkiye'nin İngiltere ile olan ilişkileri yeni bir döneme girmişti. 17 Şubat 1959'da Menderes ve beraberindeki heyet, Londra'da yapılacak Kıbrıs görüşmelerine katılmak için yola çıkmış ancak bir kaza yaşanmıştı.[445] Yaşanan uçak kazasından Adnan Menderes'in kurtulması bütün memlekette ve Bursa ilinde de bayram havasının esmesine neden olmuş ve ülke gündemi bu olayla birlikte yumuşadığı gibi iktidar ve muhalefet arasında da yükselen tansiyon düşmüştü.

Adnan Menderes'in yaşanan kaza sonrasında ülkeye dönüşü, heyecan yaratmış ve 27 Şubat 1959 tarihinde Hakimiyet gazetesi bu konu ile ilgili *"Bütün memlekette bayram havası esiyor. Dün İstanbul şehri müstesna bir gün yaşadı. Yeşilköy'den itibaren*

---

[443] T.B.M. M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 6, İçtima: 2, 27. İnikat 21.1.1959, ss. 526-576. ,s. 551-552.
[444] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 6, İçtima: 2, 27. İnikat 21.1.1959, ss. 526-576. ,s. 555.
[445] https://www.milliyet.com.tr/gundem/sabotaj-degil-pilotaj-hatasi-6146341, (E.T: 20.10.2020) "Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Süleyman İnan'ın ulaştığı İngiltere Milli Arşivi'ndeki kayıtlarda ise uçağın düşmesinin nedeninin "Pilotaj hatası" olduğu yazıyor. (Ankara Esenboğa Havalimanı'ndan kalkan "TC-SEV" isimli THY uçağı ile hareket etmiş ancak yoğun sise bağlı pilotaj hatası nedeniyle düşmüştü. Bu kaza da uçakta bulunan 24 kişiden 14'ü hayatını kaybederken, 10'u ise kurtulmuştu. Hayatta kalanlardan biri de, uçağın arka kısmında, ortada masa olan 4 koltuktan birinde oturan Başbakan Adnan Menderes olmuştu. Ölenlerden 5'i mürettebat, 9'u ise yolcuydu. Ağaçlara çarpan uçağın iki kanadı koparken, dev kütlesi de ters dönmüş, Adnan Menderes düşen uçağın enkazında baş aşağı asılı kalmıştı. Ayağı uçağın yarılan tabanına sıkışan Menderes, yanında bulunan Sakarya Milletvekili M. Rifat Kadızade'nin sayesinde enkazdan çıkarılmıştı. Kadızade, kazayı 5 gün sonra şöyle anlatmıştı:
"Sis arasında yeri görmeye çalışıyorduk. Fakat sisten bir şey görünmüyordu. (...) Nihayet daha kesif bir sis tabakası içine girdiğimiz anda bir çatırtı koptu. Çatırtı ile birlikte tayyarenin ışıkları söndü, karanlık içinde kaldık. Kimse kimseyi görmüyor, çatırtı devam ediyor, sağa sola sarsılıyorduk. Nihayet büyük bir gürültü ve çatırtı oldu. Tayyare küt diye yere oturdu. İlk duyduğum ses, Başvekilin sesi oldu; 'Bacağımı kurtarın, bacağım kopuyor' diye bağırıyordu. Menderes tayyare ters döndüğü için ayağı tabandaki çatlağa sıkışmış, baş aşağı duruyordu. Yüksek bir yere çıktım. Bütün kuvvetimle çatlağın arasını açmaya başladım; nihayet ayağını oradan kurtardım. Menderes aşağı düştü, iki büklüm olmuştu. Derhal kucaklayıp kaldırdım."

İstanbullular adım başında kurbanlar kestiler. Başvekilimizin yurda dönüşü şehrimizde büyük sevinç yarattı. Vatandaşlar tarafından kurbanlar kesildi. Bir lokantacı bugün bedava yemek dağıtacak, Londra civarında vuku bulan feci uçak kazasından sağ salim kurtulan Başvekilimiz Adnan Menderes'in yurda avdet edişi, bütün memlekette olduğu gibi şehrimizde de büyük heyecanla karşılanmıştır. Dün radyolarımızın akşam bültenlerinden önce Sayın Adnan Menderes'ten bir haber alabilmek ümidi ile birçok Bursalı gazetemizin telefonunu aşındırmış ve Başvekilimizin gelip gelmediğini öğrenmek istemişlerdir. Başvekilimizin yurda dönüşü bütün memlekette olduğu gibi şehrimizde de büyük memnuniyet oluşturmuştur. Birçok teşekküller ve vatandaşlar Menderes'in dönüşünü tebrik için dün kurbanlar kesmişler, adaklar da bulunmuşlardır. Şeref garajında köftecilik yapan Suat Ören Soylar dün idare heyetine ve halka köfte dağıtmıştır.''[446] Haberine yer veriyordu. Yaşanan uçak kazası sonrası bütün yurtta olduğu gibi Bursa ilinde de DP ocaklarında yapılan toplantılar daha heyecanlı hale gelmiş ve Vatan Cephesi'ne katılımlar artmıştı. Esentepe Ocağına, 2 Mayıs Ocağına, Emir Sultan Ocağına, Dimboz Köyü Ocağına, Maksem Ocağına[447] Hocahasan, Kuruçeşme, Rusçuk İntizam, Küplüpınar, Piremir, Namazgâh, Hamza Bey, Demirciköy, Çeltikköy, Gürsu, İstiklal, Zafer, Karahıdır, 2 Mayıs, Şile ve Demokrat Parti merkez ocağına son bir hafta içinde 107 vatandaş daha kaydını yaptırmıştı.[448] Gazete de verilen haberlere göre Bursa Genç Demokratlar teşkilatı gün geçtikçe gelişmişti.

Bursa yerel basınına göre özellikle İnegöl ve civar köylerinde yüzlerce vatandaş Kıbrıs meselesinin neticelenmesinden sonra Demokrat Parti ocaklarına müracaat ederek Vatan Cephesine katılmışlardı.[449] Bu vatandaşların Karagölet'te, Demirtaş Mahallesi Ocağına, 2 Mayıs Ocağına, Ortapazar Ocağına, Merkez Ocağına, Hıdırlık Ocağına, Çekirge Ocağına, Fenari Ocağına, Hamza Bey Ocağına katılım gerçekleştiği bildirilirmiştir.[450] Hakimiyet gazetesinin üst üste verdiği bu haber sonrası Yeni Ant gazetesi 14 Mart 1959 tarihli haberinde **"***Vatan Cephesi demek ki böyle kuruluyor. Demokrat Parti organı Hâkimiyet, Demokrat Parti'ye girenlerin isimlerini iki gündür aynen tekrar ediyor. İktidar organı Hâkimiyet gazetesinde Vatan Cephesi ile ilgili*

[446] *Hakimiyet Milletindir,* 27 Şubat 1959, s. 1-4.
[447] *Hakimiyet Milletindir,* 2 Mart 1959, s.4.
[448] *Hakimiyet Milletindir,* 5 Mart 1959, s.4.
[449] "97 Vatandaş Vatan Cephesine İltihak Etti", *Hakimiyet Milletindir,* 12 Mart 1959, s.1-4.
[450] *Hakimiyet Milletindir,* 12 Mart 1959, s.4.

neşriyat, vatandaşlar tarafından ilgiyle ve hayretle karşılanmıştır. Bunun en haris misalini 11 ve 12 tarihli Hâkimiyet gazeteleri ispat etmiştir. Mesela 11 Mart'ta Vatan Cephesine girenlerin isimleri bir gün sonra aynen ve birkaç ilave ile daha büyük başlıklarla verilmiştir. Bunların isimlerini biz de tekrar ediyoruz. Radyodan sonra iktidar organlarının Vatan Cephesi neşriyatı da böylece fiyasko ile neticelenmektedir. İsimleri verilen ilk üç kişinin CHP'den istifa ettikleri bildirildiği gün gazetemizde bunların Halk Partisi ile alakalı olmadığı belirtilmiş fakat Hâkimiyetten ses çıkmamıştır."[451] Diyerek Vatan Cephesi'ne katılımların aslında asılsız olduğuna dikkat çekiyordu. Dönemle ilgili Hakimiyet gazetesinin 11 ve 12 Mart 1959 tarihlerinde vermiş olduğu isimlerin aynı olduğu görülmektedir.

Bu dönemde Erzincan mebusu Hüseyin Şahin, CHP içindeki huzursuzluktan dolayı istifa ederek Demokrat Parti'ye kaydolurken[452] Bursa'da Karabalçık Köyü CHP Ocağından istifa eden Halil Kalan ve İsmail Uyan muhalefet partilerinden istifa ederek muhtelif Demokrat Parti ocaklarına iltihak etmişlerdi.[453]

Gerçekleştirilen ocak kongrelerinde Sinanbey Mahallesi, Mahmudiye Mahallesi, Hamidiye Mahallesi, Osmaniye Mahallesi, Yenice Mahallesi, Mustafa Kemal Paşa Mahallesi, Mesudiye Mahallesi, Demokrat Parti Ocak idaresi heyetine seçimler gerçekleştirilmiş ve delege seçimleri de yapılmıştı.[454] Fenari Ocağına, Güneş Ocağına, Kız Yakup Ocağına, Yenidoğan Vatan Cephesi Ocağına, Zafer Mahallesi Ocağına, Şükraniye Ocağına, Görükle Dumlupınar Ocağına, Meydancık Ocağına, Mithatpaşa Ocağına, Derekızık Köyü Ocağına, Ümit Alan Köy Ocağına[455] çok sayıda vatandaşın katılım gerçekleştirildiği bu dönemde, Demokrat Parti gençlik teşkilatına 112 genç daha katılmıştı.[456]

Bursa ilinde DP gençlik teşkilatı kadar, Demokrat Parti Kadınlar Kolu da 1959 yılından itibaren daha aktif hareket etmeye başlamış ve Demokrat Parti Bursa Kadınlar Kolunun altıncı kuruluş yılı ocak ve bucaklardan gelen davetlilerin katılımı ile

[451] *Yeni Ant,* 14 Mart 1959, s.4.
[452] *Hakimiyet Milletindir,* 13 Mart 1959, s.4.
[453] *Hakimiyet Milletindir,* 19 Mart 1959, s.4.
[454] *Hakimiyet Milletindir,* 16 Mart 1959, s.4.
[455] *Hakimiyet Milletindir,* 20 Mart 1959, s.4.
[456] *Hakimiyet Milletindir*,25 Mart 1960, s.4.

kutlamıştı.[457] Bu toplantıda Kadınlar Kolunun kuruluşunun önemini belirten konuşmalar yapılarak, Atatürk Anıtı ziyaret edilmiş ve saygı duruşunda bulunulmuştu. Toplantı sonrasında Bursa'da fakir genç kızlara bayram hediyeleri olarak elbiselik verilmişti.[458] Bu tarz törenler DP'nin Bursa'da güç kaybetmediğini, aksine CHP Bursa il Gençlik Kolunun, Demokrat Partili gençleri irtica ile mücadeleye davetine cevap niteliği taşıyordu. DP'li kadınlar CHP'li gençlerin *"Türk gençliği azim ve duygusunu Atatürk'ten emanet almıştır."*[459] Dedikleri deklarasyona bir nevi cevap veriyordu.

Demokrat Parti'nin bütün ülkedeki ve yerelde Bursa ilinde gerçekleştirmiş olduğu bu çalışmalar etkisini gösteriyor ve 20 Nisan 1959'da Yenişehir Demokrat Parti İlçe Başkanı Mustafa Doğancı, Adnan Menderes'e gönderdiği telgrafta Yenişehir'in Lümbe Köyü halkının tümünün Vatan Cephesine katıldığını bildiriyordu. Telgrafta "*Bizler Bursa Yenişehir'in Lümbe Köyü halkı olup memleket ve millet hayrına geceli gündüzlü çalışmalarınızı görerek mensubu bulunduğumuz muhalefet partilerinden istifa ettik. Kayıtlarımızı Demokrat Parti'ye yaptırdık kabulümüzü rica eder hürmetlerimizi sunarız.*"[460]Diyordu. Bu şekilde yapılan genel katılımlar dışında bireysel katılımlarda 1959 yılı boyunca devam etmişti. Boyalca Köyü'nden CHP Ocak Başkanı Ali Büke, "*Memleket hayrına çalıştığını kelimenin kastettiği hakiki manada anladığımdan ve iktidara geldiğinizden beri iyi su ile yola ve bizleri rahata kavuşturmak maksadıyla daha birçok minnetlerden faydalandırdığınızdan; mugalata ve safsatadan uzak hayranlık hislerimle senelerce ocak başkanlığı yaptığım CHP'den istifa ederek DP'ye kayıt oldum. Bu vesileyle size şükran ve hakiki bağlılığımın arz ederim."*[461] Diyerek partiye katılım gösteriyordu. Ali Büke'nin bireysel istifası diğer partilileri de harekete geçirmiş ve Boyalca Köyünden daha sonra DP'ye pek çok katılım gerçekleşmişti. Bu durum göstermektedir ki ocak başkanlarının istifası partilere mensup olan diğer üyeler üzerinde oldukça etkili olmaktadır.

Bursa'da kırsal kesimde yaşayan vatandaşlar ve şehrin önde gelen isimleri dışında gençlerde Vatan Cephesi'ne ilgi göstermekteydi. Keles ilçesinden Mehmet Kuyu adında

[457] *Hakimiyet Milletindir,* 4 Nisan 1959, s.1.
[458] *Hakimiyet Milletindir,* 5 Nisan 1959, s.1.
[459] *Yeni Ant*, 2 Mart 1959, s.1.
[460] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
[461] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961

bir genç 16 Şubat 1959 tarihli telgrafında *"Memleketimize yapılan birçok yardımlar karşısında daha çok nankörlüğe tahammül edemeyeceğimizden muhtelif partilerden istifa ederek DP saflarına katılmayı bir borç bildik ve bu suretle vatan cephesini kurmuş bulunuyoruz saygı ile ellerinizden öperiz."*[462] Diyerek kendisiyle birlikte Keles ilçesinde Vatan Cephesini teşkilatlandırmasını oluşturan 150 arkadaşının ismine yer vermekteydi.

DP'den CHP'ye geçişler olduğu gibi 1959 yılında merkez ilçe ve diğer pek çok ilçede Vatan Cephesi'ne de geçişler olmuştur. Örneğin İnegöl ilçesi Yenice Köyden Mümin Inga ve 33 arkadaşı 22 Şubat 1959 tarihinde bizzat Adnan Menderes'e gönderdikleri telgrafta *"DP iktidarının kısa bir müddet içinde yapmış olduğu muazzam eserleri gördük daha fazla artık CHP'de kalmayı insafsızlık saydık partinize kabulümüzü saygı ile arz ederiz."*[463] Derken CHP saflarından ayrıldıklarını bildirmişti.

14 Mart 1959 tarihinde İnegöl'den Başbakan Adnan Menderes'e pek çok telgraf gönderilmişti. Bunlar Dönmez Köyünden İsmail Peke ve 22 arkadaşı "*Biz 22 arkadaşımla CHP'den istifa ederek DP'ye girdik bu bizim vicdanı vazifemizdir. Hakikati inkâr insafsızlık olur saygılarımızı sunarız"*[464] derken İnegöl Hamza Bey Köyünden Recep Bayrak ve 22 arkadaşı "*Yapılan muazzam eserler karşısında muhalefette bulunmak ve körü körüne inat etmenin yararsız olduğu kanaatine vardık partinize kabulümüzü arz ederiz."*[465] Diyordu. Yine 14 Mart 1959 tarihinde Mustafa Ateş "*hakikatleri göz görerek inkâr insafsızlık olur partinize iltihak etmek biz 25 arkadaşın sonsuz arzusudur kabulümüzü saygı ile arz ederiz."*[466] Diyerek DP saflarına katıldıklarını bildiriyordu.

Demokrat Parti Ocakları olarak nitelendirilen Vatan Cephesi Ocaklarına, Bursa'da bu kadar büyük bir katılımın temel nedeni Bursa'daki Demokrat Parti Gençlik Kollarının çalışmalarının bir sonucu olarak görülmekteydi. Ancak bütün ülke de olduğu gibi Bursa'da da Demokrat Parti, Devlet Tiyatrosu, TCDD ve Sağlık Bakanlığı

[462] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961 (Mehmet Kuyu, Saffet Cansal, Hakkı Öztürk, Ceylan Korkmaz, Kazım Kara ve Arif Norman 150 genç arkadaşı)
[463] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961-6
[464] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
[465] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
[466] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961

bünyesinde çalışan vatandaşları, Vatan Cephesi'ne dahil edebilmek amacıyla üzeri kapalı bir baskı politikası izliyor katılım gerçekleştirmeyenler sürgün tehlikesi ile karşılaşıyordu.[467]

Yeni Ant gazetesinin haberine göre Bursa'nın Narlıdere Köyünde, pek çok vatandaşın DP'den ayrılarak, CHP'ye katılması üzerine köyde CHP Gençlik Kolları açılmıştı. İktidar partisinde yaşanan istifalar, bölgede bulunan bazı köylerde de istifaları beraberinde getirmiş ve CHP'ye kaydolan kırkaltı vatandaşın adları Yeni Ant gazetesinde yer almıştı. Verilen bu haberle Hakimiyet gazetesine bir nevi misilleme yapılıyordu. Piremir CHP Ocağına on gencin daha katıldığı bildiren Yeni Ant, CHP'ye kayıt olan 26 kişinin sekizinin Demokrat Parti'den ayrılanlar olduğu bildiriliyordu.[468] Bu tür haberlere genellikle ilk sayfada yer veriliyor, haberin devamı dördüncü sayfada yer alıyordu. Özellikle yerel basında verilen haberlerde iktidar partisi liderlerinin "şiddet" politikasının hem iç politikayı, hem de iktisadi politikayı etkilediği belirtiliyordu. İktidar partisinin izlediği politikalara onay vermeyen veya herhangi bir partiye üye olmayan vatandaşlar, muhalefet partilerine katılarak duruma tepki gösteriyordu. Bu durum Bursa'daki Demokrat Parti temsilcilerini zaman zaman endişelendirmiştir.

Bursa'da 1959 yılından itibaren özellikle Hürriyet Partili ocaklardan çok fazla vatandaş Vatan Cephesi ocaklarına katılmıştı. 23 Mart 1959 tarihinde Hürriyet Partisi Hayırlar Köyü Ocak Başkanının, Adnan Menderes'e göndermiş olduğu telgrafında; *"Demokrat Partinin fevkalade çalışmaları bizleri de daha fazla mensup olduğumuz partilerde alıkoyamadığından zatı devletlerinizi tarafından açılmış bulunan Vatan Cephesine, CHP'den Osman Gireyhan, Recep Ala, Fatma Ala, Müjgan Özkan, Hasan Amaç, Fatma Amaç ve müfesih(üzüntü verici) Hürriyet Partisinden Demir Burak, Hakkı Onan, Enver bay adında on arkadaşımla beraber iltihak etmiş olduğumuzu en derin hürmet ve bağlılıklarımızla arz eder ellerinizden öperim."*[469] Diyerek Hayırlar Köyünün tümünün Vatan Cephesine katıldığını bildirmiştir.

Demokrat Parti teşkilatına katılımlar arttıkça yeni ocaklar açılmasına da önem verilmişti. Bursa'da Demokrat Parti İlçe İdare Heyetinin vazife devraldığı günden bugüne

[467] Uyar, a.g.e., s. 64.
[468] *Yeni Ant,* 18 Kasım 1959, s.1.
[469] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961

kadar açılan 15. Vatan Cephesi Ocağı olması bakımından önemli olan Yenidoğan Vatan Cephesi Ocağı'nın[470] açılışına kalabalık bir grup katılmış ve İlçe idare heyeti ikinci başkanı Şefik Bilgi bir konuşma yaparak ocak açılışını gerçekleştirmiştir.[471]

1959 yılı Nisan ayında Bursa'yı ziyaret eden CKMP lideri Osman Bölükbaşı CHP il merkezini ziyaret ettiği sırada, "*Menderes 75'lik İnönü'yü mahkemeye vermiş. Ya o Menderes, İsmet Paşa hakkında profesyonel cani, milli münafık demedi mi? Kanun niye yakasına yapışmıyor.*"[472] Diyerek Demokrat Partilerin müdahalelerine kısa esprilerle cevaplar vermiş, *"adaleti baskı altına alan Güçbirliği değildir*"[473] demiştir.

Aynı dönemde CHP lideri İsmet İnönü, Ege gezisine Bursa ilinden başlamıştı. Bursa ilinin muhalefet liderleri tarafından seçilmesi tesadüf değildi. Esasında Adnan Menderes'in, Londra'da yaşadığı uçak kazasının siyasette yarattığı olumlu atmosfer kısa sürede etkisini kaybetmiş ve tekrar siyasi bir çekişme ortamı doğmuştu. Bizzat CHP'lilerin *"Büyük Taarruz"* diye adlandırdıkları, DP'lilerin ise propaganda seferi olarak nitelendirdiği Ege gezisi 29 Nisan 1959'da Bursa'dan başlamıştı.[474]

Sefere, İnönü'nün başkanlığında CHP'li 46 milletvekili, partililer ve gazetecilerde katılmıştır. İlk hedef olarak, İnönü'nün Trikopis'i esir ettiği Uşak seçilmişti. Bu simgesel bir seçimdi. Ege gezisine katılacak olan grup daha Ankara'dan hareket etmeden olaylar patlak vermiş ve Ankara garında İnönü'ye tezahürat yapan halkla polis çatışmıştı.[475] İktidar partisine göre bu gezilerin amacı, kamuoyuna doğru olmayan bilgiler vererek, halkı birbirine düşman iki gurup haline getirmek, iktidara katılmayı ve iktidara güvenmeyi günah saymak, iktidara katılan halk yığınlarının gururunu ve duygularını yaralayarak idareyi, adalet cihazını müdahaleye mecbur kılacak olaylara sebep olmaktı.[476]

İnönü'yü Uşak istasyonunda elli bin vatandaş büyük bir coşku ile karşılamış ve bu gezi herkesin de beklediği şekilde hareketli geçmişti. Çünkü İnönü'nün cipine, Uşak Demokrat Parti il binasının yanından geçerken bir bardak fırlatılmıştı. Bardağı Demokrat

[470] " Ocağın 252 kayıtlı üyesi bulunmaktadır", *Hakimiyet Milletindir*,27 Nisan 1959, s.1.
[471] *Hakimiyet Milletindir*, 27 Nisan 1959, s.1.
[472] *Yeni Ant*, 27 Nisan 1959, s. 1.
[473] *Yeni Ant*, 27 Nisan 1959, s.1.
[474] *Yeni Ant*, 29 Nisan 1959, s.1.
[475] Eroğul, a.g.e., s.149.
[476] Sarol Mükerrem, *Bilinmeyen Menderes*, C. II, İstanbul: Kervan Yayınları, 1983, s. 906.

Parti il başkanı Eşref Öğün'ün fırlattığı anlaşılmıştı. İnönü bu saldırıdan yara almasa da kafilede yer alan bir gazeteci yüzünden yaralanmıştı. Bu gezi esnasında İnönü'nün konuşma yaptığı binaya gaz bombası atılmış, İnönü'nün konuşma yaptığı bina çökmüş pek çok kişi yaralanmış ve bir kişi de hayatını kaybetmişti.[477] Bu olaylar sonrasında CHP lideri İsmet İnönü, Eski Garp Cephesi Karargâhında ziyarette bulunarak ve demokrat iktidarın düşmesi gerektiğini dile getirmişti.[478]

Yaşanan bu son olaylar üzerine Turgutlu'da Demokrat Parti'den büyük istifalar başlamış ve CHP il idare kurulu İsmet İnönü'ye, Celal Bayar'a, Adnan Menderes ve Hasan Polatkan'a telgraf çekmişti. İnönü'ye çekilen telgrafta *"Şan ve şerefle geçen hayatınızda düşmanı mağlup ettiğiniz. Uşak'ta uğradığınız menfur ve alçakça tecavüzü şiddetle ve nefretle protesto ediyoruz."*[479] Denilmekteydi. Oysa Türkiye Cumhuriyeti basın tarihinde gazeteler ilk kez yaşanan bu olay sonrasında 3 Mayıs 1959 günü beyaz sütunlarla çıkmıştı.[480] Çünkü İnönü'ye yapılan bu saldırının kamuoyunda büyük tepki doğuracağı anlayan iktidar partisi, basının sessiz ve suskun kalmasını sağlayarak olayların üzerini örtmeye çalışmıştı.

Bursa'da ise Yeni Ant gazetesi ulusal basının aksine Ege gezisinde yaşanan bu olaylardan kısaca bahsettikten sonra, yaşanan olayların Bursa'da büyük üzüntü yarattığını ancak bu konularla ilgili hükümetin, neşir yasağı getirdiğini oysa bu olaylara dair her türlü yayında bulunulması gerektiğini vurguluyordu.[481]

7 Mayıs 1959'da İnönü, Ankara'ya döndüğünde *"Büyük Taarruz"* diye adlandırılan Ege gezisi tam dokuz gün devam etmiş, fakat Türkiye demokrasi tarihinde yeni bir sayfanın açılmasına neden olmuştu. Ege gezisinde yaşanan bu olaylar vatandaşları etkilediği gibi bazı vilayet ve köylerde de Demokrat Parti'den istifalar başlamıştı. Bu dönemde Bursa'nın 3 köyünde yapılan muhtar seçimlerini CHP'nin kazanmış olması,[482] Ege gezisinde yaşanan olaylara verilen tepkinin bir yansıması olarak görülmekteydi.

[477] *Yeni Ant,* 29 Nisan 1959, s.1.
[478] *Yeni Ant,* 1 Mayıs 1959, s.1.
[479] *Yeni Ant,* 3 Mayıs 1959, s.1
[480] Eroğul, a.g.e., s.150.
[481] *Yeni Ant,* 5 Mayıs 1959, s.1.
[482] *Yeni Ant,* 3 Mayıs 1959, s.1

Yaşanan bu olaylar Bursa'da oldukça dikkat çekmiş ve pek çok vatandaş CHP'ye katılım göstermişti. Bu da Bursa'da CHP Gençlik Kollarını yeni ocaklar açabilmek için harekete geçirmiş ve açılan yeni ocaklar aktif olarak siyasetle ilgilenmişti. Bu dönemde açılan Ali Paşa Ocağının açılışına pek çok katım gerçekleşmiş ve yaşanan Ege olayları ocağa kayıtlı gençler tarafından değerlendirilmişti.[483] Uşak'ta yaşanan olaylar sonrasında, muhalefetin koyduğu yayın yasağı ve Çanakkale Olayları[484], hükümet ve muhalefetin çatışmasının her geçen gün artması Demokratların, Halk Partisi'ni kapatmaktan bile söz eder hale gelmeleri, Bursa'da CHP'li gençleri rahatsız etmişti. Bu nedenle örgütlenme çalışmalarına hız verilmiş ve Ali Paşa Ocağı'nın müteşebbis heyeti, Sinandere CHP Ocağının kongresini düzenlenmesine de katkı da bulunmuştu.[485] Bu kongre de gençlik kurulu oluşturularak çalışmalara başlanmış ve bir hafta içerisinde yüzelli vatandaş bu ocağa kayıt olmuştu. Hacı Seyfettin Mahallesi'nde CHP ocağına bir hafta içinde otuziki genç katılırken, İnegöl'de de CHP gençlik koluna mahallelerden ve köylerden çok sayıda genç katılım göstermişti.[486] Bursa'da Kızyakup Mahallesi Demokrat Parti Ocağından istifa eden Mustafa Büyük Batur, istifasının özellikle Yeni Ant gazetesinde yer almasını istemiş ve DP'den ayrılma nedenini partinin gidişatını beğenmemesine bağlamıştı.[487]

Bursa'da CHP'li Ocaklara katılım gösterenlerin büyük bir bölümünün gençler olduğu görülmektedir. Ancak yine de Vatan Cephesi'ne katılımlar tüm yurtta olduğu gibi Bursa'da da devam etmiş ve bu ocaklardan bazıları da doğrudan Vatan Cephesi ismiyle açılmıştır. 3 Mayıs 1959 tarihinde Adnan Menderes'e Bursa- Yenişehir DP Uluköy Ocak Başkanı Ali Gümüşten tarafından gönderilen telgraf bu konuya açıklık getirmesi açısından önem taşımaktadır. Telgrafta; *"Muhalefet partilerinin gidişatını tasvip etmediğimizden otuz üç arkadaşımızla birlikte Bursa- Yenişehir DP Uluköy Vatan*

---

[483] *Yeni Ant,* 3 Mayıs 1959, s.1-2.

[484] Fatih Özçelik, Bilal Tunç, "Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1959 Yılı Gezileri Kapsamında Geyikli Olayları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 3 , (2017), ss.1624-1643. "*1959 yılında DP ile muhalefet partileri arasındaki anlaşmazlıklar hat safhaya ulaşmışken; CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve beraberindekiler, CHP'nin 36. kuruluş yıldönümü dolaysıyla Çanakkale'ye bir gezi düzenlemişlerdir. Burada konuşmalar yapan vekillerinden bazıları, DP iktidarını gayrimeşru ilan ederek DP'lilere hakaretler etmişlerdir. Bu arada, Çanakkale programlarında olmadığı halde; heyet Geyikli'ye de gitmek istemiştir. Valiliğin itirazına rağmen heyet, 11 Eylül 1959'da Geyikli'ye gitmiş ve burada DP'nin resmi toplantısı için toplanan partililer ile CHP'li heyet arasında tartışmalar yaşanmasına sebep olmuşlardır."*

[485] *Yeni Ant,* 3 Mayıs 1959, s.1

[486] *Yeni Ant,* 2 Mayıs 1959, s.2.

[487] *Yeni Ant,* 3 Mayıs 1959, s.1.

Cephesi Ocağını açtığımızı arz eder hürmetlerimizi sunarız."[488] Diyordu. Yenişehir'de yapılan toplantıda idare heyetinde seçimler gerçekleştirilirken, Uluköy Vatan Cephesi de kurulmuş ve kurucu heyet seçilmişti.

Demokrat Partili bazı vatandaşların Bursa'da, ana muhalefet partisi olan CHP'nin siyasi faaliyetlerinden rahatsızlık duydukları bu dönemde İsmet İnönü'nün avukatlığını yapan Turgut Bulut tarafından da dile getirilmiştir. Bursa'da özellikle 1959 yılı sonrası bizzat İsmet İnönü'nün şahsına yönelik saldırılar artmış ve CHP il idare heyeti, bu yaşanan anlaşmazlıkları sona erdirmek adına hukuki mücadele başlatmak istemişti. Ancak İsmet İnönü, parti adına yapılan hukuksuzlukların engellenmesine izin verirken, kendi şahsına yönelik saldırılara karşı dava açılmasına izin vermiyordu. Bu dönemde İsmet İnönü ikna edilerek gereken davalar açılabilmiştir.[489]

3 Mayıs 1959'da Bursa'nın 13 köyünde yapılan muhtar seçimlerini Demokrat Parti kazanmış, Bursa'da CHP'nin kalesi olarak nitelendirilen Keles'in Koca Kavacık Köyü'nde, Demokrat Parti büyük çoğunluğu sağlamıştı.[490] Demokrat Parti'nin Kuruçeşme, Genç Osman Paşa Mahallesi, Üçevler, Adaköy, Kavacık, Emir Sultan, Şile, Yeşil ve Kayhan ocaklarına[491] Yeşil, Gaziakdemir, Çınarözü, Sakarya, İstiklal, 14 Mayıs, Yenimahalle, Umurbey, Karaağaç, Merkez ve İnegöl Köy Ocağı ile Çekirge Bucağına 72 vatandaş daha kayıt olurken,[492] Orhangazi'ye bağlı Yeniköy'de 44 vatandaş daha Demokrat Parti saflarına katılmıştı.[493] Açılan bu ocaklara kaydolan vatandaşlar, DP'nin Vatan Cephesi sloganına çoğu zaman mecburiyetten destek olsalar da bulundukları bölgede muhalefet yanlısı vatandaşlarla sorun yaşamamıştır. Ankara'da iktidar ve muhalefet partileri arasında yaşanan bu kutuplaşma Bursa ilçelerinde yaşanmış olsa da merkez de her hangi bir sorun yaşanmasına sebebiyet vermemiştir.[494]

---

[488] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
[489] Çakmak, a.g.t., s.,351 (Turgut Bulut ile Fevzi Çakmak'ın 11 Şubat 2009 tarihinde yapmış olduğu görüşme)
[490] *Hakimiyet Milletindir,* 4 Mayıs 1959, s.4.
[491] *Hakimiyet Milletindir,* 13 Mayıs 1959, s.4.
[492] *Hakimiyet Milletindir,* 7 Mayıs 1959, s.4.
[493] *Hakimiyet Milletindir,* 28 Mayıs 1959, s.4.
[494] Hüseyin Suat Sungur (Görüşme Tarihi: 26.10.2019); Ali Bilgiç (Görüşme Tarihi: 15.02.2020) ile yapılan görüşmeler.

Bu konuda 1959-1960 tarihinde Demokrat Parti Gençlik Kolları Başkanı ve 15. Dönem Bursa Milletvekilliği yapan Hüseyin S. Sungur, Bursa'nın tarihinde hiçbir dönemde siyasi olarak uçlarda olmadığını düşünmektedir. Hatta öyle ki ana muhalefet partisine mensup milletvekillerinin Bursa'yı ziyaretleri esnasında, Demokrat Partili gençlerin olay yaşanmaması için çok daha dikkatli olduğunu dile getirmekte, ancak DP'li vekillerin geldiği dönemde daha çok sorun yaşandığını ifade etmektedir. Hatta CHP'li bazı gençlerin olayları özellikle çıkartmaya çalıştığına da değinmektedir.[495] Hüseyin Suat Sungur'un DP Bursa Gençlik Kolları Başkanlığı yapmış olduğu dönemde DP'ye Bursa'dan en yoğun katılımların yaşanmış olduğu görülmektedir. Bu dönemde katılımları arttırmak için birçok gezi ve toplantı da yapma kararı alınmış ve Demokrat Parti ilçe kongresi 17 Mayıs 1959'da Tayyare sinemasında yapılmıştır. Kongrede hazır bulunacak delegeler 16 Mayıs'ta Bursa'ya gelmiş ve Hâkimiyet Milletindir gazetesinin haberine göre de, DP Gençlik Kollarının çalışmaları güzel sonuçlar vermiş ve yüzlerce kişi DP ocaklarına katılım göstermişti.[496] Katılımların arttığı bu süreçte iktidar partisi yurt gezilerinin yapılmasına ve yerel de halkın isteklerinin partililer tarafından dinlenmesi kararını almıştı. DP'li milletvekilleri gruplar halinde seçim bölgelerine dağılmışlar ve Bursa'da dahil yirmi şehirde ziyaretlerde bulunmuşlardı.[497] DP'nin Bursa vekilleri şehrin bütün ilçelerinde gruplar oluşturarak ziyaretlerde bulunmuşlar ve gittikleri bölgelerde halkla bir araya gelmişlerdi. Bursa'nın Gemlik, Yenişehir ve İnegöl ilçelerinde vekillere olan ilgi hayli yoğun olmuş ve partililer vekilleri törenlerle karşılamıştı.[498] 1959 yılı boyunca devam eden bu ziyaretlerde bölge halkına pek çok vaatlerde bulunulmuş ve vatandaşların Vatan Cephesi'ne katılımları konusunda öneriler yapılmıştı.[499]

Bursa ilinde bizzat vekillerin gerçekleştirdiği bu geziler kısa sürede etkili olmuş Mustafakemalpaşa ilçesinin Söğüt alan nahiyesinde Muhittin Özdemir adında bir

---

[495] Hüseyin Suat Sungur ile yapılan görüşme, (Görüşme Tarihi: 26.10.2019)
[496] *Hâkimiyet Milletindir,* 24 Temmuz 1959, s.1.
[497] *Ekspres Akşam Postası*, 21 Ağustos 1959.
[498] Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Fon Kodu: 30-1-0-0/Yer No:45-271-1 Belge Tarihi:24.06.1959.00.00.0000 bkz. *Hâkimiyet Milletindir*, 14 Ekim 1959,s.1; *Yenişehir Postası*, 13 Ekim 1959, s.1 (Bursa'ya DP'li vekillerden Ahmet Hulusi Köymen, Recep Kırım, Kenan Yılmaz, Hilal Ülman, Nurullah İhsan Tolon, Necdet Azak, Hüseyin Bayrı, Selahattin Karacagil ve Mazlum Kayalar gelmiştir.)
[499] *Hâkimiyet Milletindir,* 17 Ekim 1959, s.1-4. (Demokrat Parti'nin en güçlü olduğu Gemlik, Yenişehir, İnegöl ve Mustafakemalpaşa gezilerine Demokrat Parti'nin bütün vekilleri katılırken diğer ilçeler için vekiller üç gruba ayrılarak gezileri devam ettirmişlerdir. Bu geziler sonucunda ilçelerde çok sayıda vatandaş iktidarın yol, cami, sağlık ocağı gibi vaatleri sonucunda Vatan Cephesine katılma kararı almıştı.) Hüseyin Suat Sungur ile yapılan görüşme, (Görüşme Tarihi: 26.10.2019)

vatandaş Adnan Menderes'e göndermiş olduğu telgrafında; *"Memleket çapında başardığınız göz kamaştırıcı işler meyanında artık CHP saflarında çalışmama imkan bırakmadığından aile efradımla birlikte vatan cephesine katıldığımı bildiririm*"[500] demiştir. Demokratlar uzun yıllardır iktidarda kalmanın bir yansıması olarak halkın desteğini kazanmış gibi görünseler de, iç ve dış politikada yaşanan gelişmeler Demokrat Parti iktidarını hayli yıpratmış ve yaşanan sıkıntılar her geçen gün artarak devam etmişti.

DP'nin yurt gezilerine başladığı bu süreçte CHP'de gerçekleştirdiği küçük kurultayda son Ege hadiseleri ve parti meselelerini ele alınmıştır. Bu kurultayın etkileri Bursa'da CHP Tirilye Bucak, Orhangazi ve Yeniköy Ocak kongrelerinde hissedilmiş, Ege ve Uşak olayları tekrar dile getirilerek, Vatan Cephesi meselesi nedeniyle yaşanan iktidarın rejim davası, iktisadi sorunlar ve hükümetin kalkınma politikası eleştirilmiştir. Tirilye Bucak kongresinde konuşan köylü vatandaşlar hayat şartlarının ağırlığından, vaatlerin yerine getirilmediğinden ve mahsulün değerini bulamadıklarından[501] bahsetmişlerdir.

Ege hadiseleri sonrasında yapılan Karacabey CHP ilçe kongresi de oldukça heyecanlı geçmiştir. Kongre sonunda Karacabey CHP ilçe kongresi katılımcıları, Başbakana telgraf çekerek CHP genel başkanına bu olayları yaşatanların cezalandırılması istemiş ve Demokrat Parti Vatan Cephesi'nin çöküntü içinde olduğunu, Bursa Demokrat Parti teşkilatının da aynı durumla karşı karşıya kaldığını dile getirmişlerdi.[502] Bu süreçte bütün yurtta CHP'ye geniş ölçüde katılımlar yaşanmış Küre'de 82, Akyazı'da 39, Babaeski'de 49 vatandaş CHP'ye kaydolmuştu.[503]

Hem iktidar partisinin, hem de muhalefet partili vekillerin kamuoyu desteğini sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği yurt gezileri Bursa halkının dikkatini çekmiş ve bu geziler devam ederken muhalefet partilerinin tutumunu beğenmediğini ifade eden 66 vatandaş Şipali Ocağına, 2 Mayıs Ocağına, Piremir Ocağına katılmıştı.[504] Serme Köyü Ocağına, Küplüpınar Ocağına, 14 Mayıs Ocağına, Çırpan Ocağına, Reyhan Ocağına,

[500] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
[501] *Yeni Ant,* 31 Mayıs 1959, s.2.
[502] *Yeni Ant,* 8 Haziran 1959, s.3.
[503] *Yeni Ant,* 2 Haziran 1959, s.1.
[504] *Hakimiyet Milletindir,*10 Haziran 1959, s.4.

Zafer Ocağına, İnkaya Köyü Ocağına da katılımlar gerçekleşmişti.[505] Kestel Bucak Kongresi[506] ve Tirilye Demokrat Parti Gençlik Bucak Kongresi de bu dönemde gerçekleştirilmiş, Bursa mebusları da bu toplantılara katılım göstermiştir. Mudanya, Burgaz ve civar köylerden gelen 700 delegenin katıldığı kongrede Recep Kırım ve Doktor Paksoy konuşma yaparak çeşitli memleket meselelerine temas etmişlerdi.[507]

Bu dönemde Marmara gezisine çıkan Celal Bayar ve beraberindekiler Mudanya ve Gemlik'i ziyaret ederek, Mudanya'da tetkiklerde bulunmuştu. Demokrat Parti genel idare kurulu toplanarak Bursa ilinde yapılan çalışmalar ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuş[508] bu konuyla ilgili Hakimiyet Milletindir gazetesi ilk sayfasında şu habere yer vermişti: *"Cumhurbaşkanımız Celal Bayar'n umumi motoru dün sabaha karşı 3.30'da Mudanya'nın Burgaz Köyü açıklarında demirlemiştir. Umurbey'e teşrif eden Reisicumhurumuza halk tarafından coşkun tezahürat yapıldı. Geceyi umumi motorunda geçiren Reisi Cumhurumuzun beraberinde Vali İhsan Sabri Çağlayangil, Demokrat Parti İl Başkanı Bursa ve Mudanya Belediye Reisleri olduğu halde Mudanya Tirilye köyüne giderek burada köylülerle hasbihalde bulunmuş ve köy hakkında validen izahat almıştır. Buradan Gemlik'e hareket edilmiştir*."[509] Cumhurbaşkanı'nın, Gemlik'e geçtiği haberi ise şu şekildeydi; "*Gemlik iskelesi Reisi Cumhuru karşılamak üzere halkla dolmuştu. İskelede Bursa mebuslarından Hulusi Köymen, Recep Kırım Demokrat Parti il idare kurulu başkanı Demokrat Parti Bursa ve Gençlik teşkilatı ilçe kurulları ve mülki erkân tarafından karşılanan Reis-i Cumhur alkışlar arasında motordan iskeleye çıkmış ve halkın sevgi gösterileri arasında otomobiline binmiştir*."[510]

Demokrat Parti Bursa milletvekillerinden birçoğunun Bursa'da bulunduğunu, gündeme getiren Yeni Ant gazetesi, Hürriyet Mahallesi'nde gerçekleştirilen toplantıda 8 Demokrat Parti milletvekilini ancak 22 kişinin dinlediğini yazmaktaydı. DP'li vekillerin[511] halkın sorunlarına önem verdiğini, bu konuşmalar esnasında söz alan bir vatandaşın *"Mahallemizin kanalizasyon işi büyük bir tehlike arz etmektedir. Müteaddit*

[505] *Hakimiyet Milletindir*,14 Haziran 1959, s.4.
[506] *Hakimiyet Milletindir*,11 Haziran 1959, s.4.
[507] *Hakimiyet Milletindir*,15 Haziran 1959, s.1.
[508] *Hakimiyet Milletindir*,28 Haziran 1959, s.1.
[509] *Hakimiyet Milletindir*, 28 Haziran 1959, s.1.
[510] *Hakimiyet Milletindir*,29 Haziran 1959, s.1.
[511] *Yeni Ant*, 6 Temmuz 1959, s.1. 1957 Seçimleri Bursa DP Vekilleri: "Agah Erozan, Ahmet Haluk Şaman, Ahmet Hulusi Köymen, Kenan Yılmaz, İbrahim Öktem, Sabahattin Çıracıoğlu, Selim Ragıp Emeç, Muhlis Erdener, Müfit Erkuyumcu, Sadettin Karacabey, Ali Ferruh Yücel, Baha Cemal Zağra, Raif Aybar"

defa Ali İhsan Sabri Çağlayangil'e müracaatlarda bulunduk. Vali milletvekilleri gibi yapamayacağım size vaat verememdedi. Siz milletvekillerimiz ne dersiniz?"[512] diye sorduğunu bu konuyla ilgili vekillerin değerlendirme yapacaklarını vatandaşa bildirdikleri ifade edilmektedir. Esasında bütün yurtta olduğu gibi Bursa ilinde de Vatan Cephesi aracılığıyla iktidarın, iktisadi desteğini sağlamak yani ödülden yararlanmak amaçlanmıştı.

Vatan Cephesi'nin iktisadi tehlikesi bu dönemde Bülent Ecevit tarafından da Ulus gazetesinde dile getirilmiş ve Ecevit'in yazmış olduğu bu yazı Bursa'da Yeni Ant gazetesi tarafından gündeme getirilmişti. Ecevit yazısında; *"Vatan Cephesine girmezsen işinden atılırsın, son aylarda devlet kesiminde bütün memur ve işçilerin karşılaştıkları bu tehdidin altında şu teminat vardır. Bir defa Vatan Cephesine girdikten sonra artık ne yaparsan yap işinden atılmazsın. Böylece partizanın iş verimini dolayısı ile iktisadi hayatımıza en ağır darbesi, Vatan Cephesi seferberliğinden gelmiş olmaktadır. İktisadi devlet teşekküllerinde ve devletin hakim durumda bulunduğu birçok sınai müesseselerde, Vatan Cephesi neden hukukta şekiller partisi organına memur ve işçilerin işlerinden atılma tehdidi altında, yani ekmekleri ile oynanarak üye olmaya zorlanmaları ahlakı olduğu kadar memleket iktisadi fiyatını da tahrip etmektedir. Bu tahribatın belirtileri zamanla daha açık görülecektir. O gibi teşekkül ve müesseseler de çalışanlar için Vatan Cephesine katılmak, işlerinde kalabilmenin tek şartı haline getirilmiştir. Öncelikle Vatan Cephesine katılan memur veya işçi imtiyazlı bir duruma geçmekte ve bir çeşit dokunulmazlık kazanmaktadır. Vatan Cephesine girmesi, işinde kalabilmesinin tek şartı olduğuna göre bir defa bu cepheye girdikten sonra, işini ihmal etse de çalışmasını yavaşlatsa da hatta hiç çalışmasa da üstelik açıktan bazı yolsuzluklara alet olsa da işinden atılmayacak demektir. Tersine görevine son derece bağlı olduğu, bütün arkadaşlarından daha iyi çalıştığı, her türlü yolsuzluktan uzak kaldığı halde; Vatan Cephesine girmeyi reddetmek gibi bir kusur işlerse ancak o zaman işinden atılacaktır. Vatan Cephesine girmekle iş ahlakını, bütün devlet kesimindeki ve iş kesimindeki milli ekonomimize büyük bir darbe vurmaktadır. İş verimi düştükçe o kesime dahil müesseselerin gitgide zararı halka ödettirilecektir."*[513] Diyordu. Ecevit'in bahsettiği

[512] *Yeni Ant*, 6 Temmuz 1959,
[513] "Vatan Cephesi'nin İktisadi Tehlikesi", *Yeni Ant*, 1959, s.2.

durum iktidara karşı duruşuyla ön planda olan pek çok kişinin bildiği ancak ifade edemediği konuların başında geliyordu.

Yeni Ant gazetesinin bu dönemde yapmış olduğu bir haber ise Demokrat Partililer tarafından hayretle karşılanmıştı. Çünkü muhalefet tarafından isimleri verilen Demokrat Parti liderlerinin, CHP'ye geçtikleri haberinin tamamen asılsız olduğu ifade edilmişti.[514] İnegöl'de Demokrat Parti'nin ilk kurucularından olan eski Demokrat Parti ilçe Başkanı ve Belediye Reisi Nuri Doğrul'un ani istifasının Bursa Demokrat Parti çevrelerinde geniş yankı bulduğu[515] haberi üzerine Nuri Doğrul, bu haberin asılsız olduğunu açıklamış ve *"bir Demokrat Partili olarak bilinmekten şeref duyarım"*[516] demişti.

Yeni Ant gazetesi ise Demokrat Parti'den istifaların devam ettiğine Ulu Mahalle, Demokrat Parti gençlik kolundan bir ailenin, Keles'te de Demir Boran adında bir vatandaşın CHP'ye girdiğini aktarmıştı. "*Şehrimizdeki iktidar organı Hakimiyet'in etrafı toz pembe gösteren yazılarının aksine ve hayali refah yolunda kampanyasının hilafına hakikaten bu yolda gören vatandaşlar CHP saflarında yer almaya devam etmektedir. CHP'ye 21 Demokrat Partili daha iltihak etti*.[517] Diyerek Hakimiyet gazetesinin haberlerinin asılsızlığına vurgu yaparken, Hakimiyet gazetesi Ahır Köyünde Demokrat Parti Gençlik bucağına 34 gencin katılım göstermiş olduğunu, son iki gün içinde de Hoca Hasan Ocağına, Ahmetpaşa Ocağına, Sırameşeler Ocağına, Hamza Bey Ocağına, Kızyakup Ocağına, Hacıseyfettin Ocağına, Yıldırım Ocağına 40 vatandaşın[518] kaydının yapıldığını aktarıyordu. Bu durum Bursa Demokrat Parti Gençlik Teşkilatının günden güne gelişmekte olduğunu göstermektedir.[519]

1959 yılının sonlarına doğru muhalefetin eleştirileri ve DP'nin kendi içinde yaşamış olduğu iç kargaşa Demokrat Parti teşkilatlarının düzenlenmesine ortam hazırlamış ve İstanbul'dan sonra İzmir, Ankara ve diğer teşkilatlara da el atılarak Demokrat Parti ve Vatan Cephesi mücadelesinin yaşanmasına engel olmak amacıyla

[514] *Hakimiyet Milletindir,* 30 Haziran 1959, s.1.
[515] *Yeni Ant,* 21 Temmuz 1959, s.1.
[516] *Hakimiyet Milletindir,* 23 Temmuz 1959, s.4.
[517] *Yeni Ant,* 24 Temmuz 1959, s.1-2.
[518] *Hakimiyet Milletindir,* 23 Temmuz 1959, s.4.
[519] *Hakimiyet Milletindir,* 14 Temmuz 1959, s.4.

geniş bir tasfiyeye başlanmıştı. Muhalefet bu durumu genel seçimlere hazırlık olarak değerlendirmişti. [520]

13 Ağustos 1959 tarihli Yeni Ant gazetesi haberine göre VC[521] ile Demokrat Parti mensupları arasında anlaşmazlıklar daha da artmış ve bu yüzden Demokrat Parti yüksek kademeleri bundan böyle peyderpey Vatan Cephesi deyimini kullanmaktan vazgeçeceklerini bildiriyordu. Yeni Ant'ın verdiği habere göre artık Devlet Radyosunda, muhalefet partilerinden istifa edenlerin isimleri bildirilirken, bu vatandaşların Vatan Cephesine değil Demokrat Parti'ye girdikleri söylenecekti.[522] Oysaki yakın bir zamana kadar bu vatandaşların Vatan Cephesine girdikleri bildirilir ve Demokrat Parti'den bahsedilmezdi. Demokrat Parti yüksek kademelerinden eski demokratlar ve Vatan Cephesi mensupları arasında çıkan anlaşmazlıkların ciddi ayrılıklara neden olması partinin böyle bir karar almasını zorunlu hale getirmişti. [523] Hatta bu dönemde DP'li bazı siyasi çevreler Vatan Cephesi deyiminin unutulmasına çalışılacağını dile getirmiştir. Bursa'da da Vatan Cephesi sloganından vazgeçileceği, Yeni Ant gazetesi köşe yazarı Salih Baran'ın dikkatini de çekmiş ve 14 Ağustos 1959'da *"Asi Çocuk WC"* başlığını taşıyan yazısında bu konuyu değerlendirmiştir. *"(...)Son günlerde gazetelerde okuduğumuza göre gayri resmi açılan ve her açılışında binlerce liralık masraflara sebebiyet veren WC/Vatan Cephesi tabiri değiştiriliyormuş. WC yerine DP kullanılacakmış. Bu demokrasi bayrağını açıp tek parti devrine nam vermiş hâkimiyet milletindir, düsturu ile 1950 senesinde iktidara gelmiş olan partiden o zamanlar millet olarak sevinçlendik, ümitlendik. Hürriyet, hak, adalet içerisinde yaşayacağız. Batılı, hakiki demokrasi fidanı dikilmiş bu memlekette, millet bu fidana güvenmiş, sulamış, tımar etmiş mutlaka büyütecek bunda kararlı ve azimlidir. Çünkü iktidarda bulunan ismi muamma Demokrat Parti bu böyle olarak muvaffak olunacak hiç şüphe yok diyor. Ama gel gör ki hikmetler bilinmez bir çocuk VC yetiştirilip büyütmeye çıkıyor(...) WC gelişir büyür ve biraz da şişmanlar. Belli olan bu değil mi? Pehlivanlık taslayarak çıkar ortaya. Ben vereceğim, bana kim ne yapar, ben vatan içerisinde bir vatanım hem de cepheli bir vatan. Bu tahmin edilenden de fazla bir yaramazlıktır. Nitekim komşu çocuklarına*

[520] *Yeni Ant,* 3 Ağustos 1959, s.3.
[521] *Yeni Ant,* 13 Ağustos 1959,"Vatan Cephesi ilk defa Bülent Ecevit tarafından Yeni Ulus gazetesinde WC olarak yazılmış ve sonrasında DP'ye muhalefet eden bazı gazeteler Vatan Cephesini bu şekilde yazmaya başlamıştır."
[522] *Yeni Ant,* 13 Ağustos 1959, s.1.
[523] *Yeni Ant,* 13 Ağustos 1959, s.2.

yapmadığı, demediği, söylemediği bir şey kalmaz. Yalnız o söyleyecek, o dillenecek, o çoğalacak, diğerleri azalacak ve günün birinde o, her şey olacak. Kuvvetli, budaklanır, çoğalır bir kuvvet olmaya başlar. O artık her şeyi yapar. Karşı mahalle çocuklarına yaptığı yetmezmiş gibi bu seferde ana-babaya yapmaya başlar. Her şeye dikilir, kafa tutar(...) Böylelikle ana-baba yuvasını darmadağın etmeye başlar. Ana baba düşer asi çocuk derdine ne yapsın. Bu çocuk için şimdi günlerce aile toplanır, düşünürler taşınırlar. Dövsem kendi canım, kovsam konu komşu ne der. Bindiğimiz dalı kesmiş olmaz mıyız? Daldan paraşütsüz düşersek ne olur halimiz? Korkusu sarar aileyi. Bir gün değil azar azar okşamaya başlarlar bu asi çocuğu. Yola getirmeye çalışırlar. Fakat çocuk alışmıştır bir kere yola gelmez. Velhasıl ne yapılmışsa fayda yok. Asi çocuğun ruhu ile ana babanın durumu barışamıyor. İşte Demokrat Parti VC ile böyle bir çıkmazda. Bugün böyle tedavisi mümkün olmayan bir dert içinde ona zaten mahallenin diğer çocuklarının gürültüsü yetiyordu. Bir de kendi çocuğu asi olunca ne olur o ailenin hali? Ama bir söz vardır "Ya deveyi güdeceksin ya bu diyardan gideceksin" kendileri bilirler ama bu deve artık güdülmeyecek hale gelmiştir. Böyle olduğuna göre ne yapmak lazımdır. Kendileri bilirler."[524] Diyerek DP'nin içine düştüğü durumu çok net bir şekilde anlatmaktadır.

Hâkimiyet Milletindir gazetesi de bu süreçten sonra verdiği haberlerde Vatan Cephesi tabiri yerine Demokrat Parti teşkilatı demeyi tercih etmiş ve 25 Eylül 1959 tarihli haberinde Davutkadı, Mollaarap ile İvazpaşa bucaklarından 56 kişinin CHP'den istifa ederek Şükraniye Bucağına, Hacıseyfettin Bucağına, İstiklal Bucağı DP Gençlik Kollarına katılmak istedikleri haberine yer vermiştir.[525] Ayrıca Sinan Dere Ocağına, Esentepe Ocağına, Bahçelievler Ocağına, Yakup Ocağına, Davutkadı Ocağına,[526] Hacıilyas, Mithatpaşa ve Mollarap Mahallesi bucaklarından CHP'ye mensup 70 kişinin DP Gençlik Kollarına katıldığı görülmektedir.[527] Ayrıca Gürsu ilçesine bağlı Gölcük Köyünün CHP Gençlik Kolları Ocağı üyelerinin büyük bölümü DP'ye geçmiştir.[528] 143 kişinin üye olduğu Zafer ocağına ise katılımlar oldukça yoğundur.[529]Sonuç itibarıyla telgraflar ve yerel basına göre, 1959 yılı sonuna doğru gelinirken Bursa'da Demokrat

[524] Salih Baran, "Asi Çocuk WC", *Yeni Ant,* 14 Ağustos 1959, s.4
[525] *Hakimiyet Milletindir,* 25 Eylül 1959, s.4.
[526] *Hakimiyet Milletindir,* 10 Eylül 1959, s.4.
[527] *Ekspres Akşam Postası,* 30 Eylül 1959.
[528] *Hâkimiyet Milletindir,* 29 Kasım 1959, s.4.
[529] *Hakimiyet Milletindir,* 10 Eylül 1959, s.4.

Parti ocaklarına muhalefetten ve partisiz vatandaşlardan toplamda 8.000 katılım sağlanmıştır.

DP vekilleri de bu esnada Bursa'da iki ekip halinde Mustafakemalpaşa ve İnegöl'de ziyaretlerde bulunmuş, vatandaşlarla mahallenin dertleri ve çeşitli memleket meseleleri hakkında görüşmüşlerdir.[530] Bazı vekillerin ise Karacabey, Orhaneli, Keles ve Mudanya'daki temasları devam etmiştir.[531] Demokrat Partinin Gençlik Teşkilatı kongreleri, vekillerin Bursa'da olduğu dönemde devam etmiş ve son olarak Derekızık Bucak kongreleri yapılarak Bursa mebusları peyderpey Ankara'ya dönmüştür.[532] Bu ziyaretler DP'nin Bursa'daki gücünü pekiştirmiş ve Demokrat Parti Bursa gençlik teşkilatına çok sayıda katılımın gerçekleşmesini sağlamıştır. Bu dönemde yeni kurulmuş olan Orhaneli Kazası Dışkaya Köyü Bucak teşkilatına kayıt olan üyelerin dışında muhtelif ocak ve bucaklara 93 genç daha katılmıştır. Kayıt yapan gençler şu şekildedir:

Gaziakdemir Bucağına; Sabri Çakır, Rüstem Bayat, Mustafa Eren,[533]

Mithatpaşa Bucağına; Bayram Efeli, Enver Şendere, Mustafa Bütün, Lütfü Çayçeviren, Yılmaz Gündoğan, Hasan Esirgen, Nurettin Bayer, Hüseyin Esirgen, İsmet Kaç, Yaşar Yıldız, Ramazan Doğan, Recep Üstünel, Hikmet Kaç, Mustafa Çakıroğlu,[534]

Görükle Köy Bucağına; Mustafa Doğan, Osman Tokmak, Yılmaz Özkan, Abdurrahman Aktaş, Rasim Esin,[535]

Değirmenlikızık Köy Bucağına; Burhan Eker, Emin Arar, Celal Orhan, İsmet Eker, Bahattin Algun, Rüştü Gençer, Muhittin Kazan, Orhan Çınar, Kazım Çınar, Nurettin Peker, Şerafettin Şenbüyük, Cemal Sayar, Ahmet Peyker, Hasan Uğur, Nazif Çınar, Mehmet Pekin,[536]

Beşevler Köy Bucağına; Salih Seymen, Ziya Kabak, Sabri Kabak, Halil Kı,r Recep Durmuş, Şahin Tuna, Yusuf Boran, Aziz Öztürk, Hasan Uçun, Vasfı Uçun, Ömer Aydın katılırken, Hocahasan Bucağına, Şükraniye Bucağına Hacıseyfettin Bucağına,

[530] *Hakimiyet Milletindir,* 16 Ekim 1959, s.4.
[531] *Hakimiyet Milletindir,* 18 Ekim 1959, s.4.
[532] *Hakimiyet Milletindir,* 22 Ekim 1959, s.4.
[533] *Hakimiyet Milletindir,* 6 Kasım 1959, s.1-4.
[534] *Hakimiyet Milletindir,* 6 Kasım 1959, s.4.
[535] *Hakimiyet Milletindir,* 6 Kasım 1959, s.4.
[536] *Hakimiyet Milletindir,* 6 Kasım 1959, s.4.

Çekirge Bucağına, Gürsu Bucağına, Narlıdere Köy Bucağına, Dışkaya Köy Bucağına, Odunluk Köy Bucağına, Misi Köy Bucağına, Kumlukalan Köy Bucağına katılımlar gerçekleşmiştir.[537]

Hakimiyet gazetesi her şeye rağmen DP'nin Bursa'da her geçen gün gücünü arttırdığını aktarırken, Kasım Gülek'in istifasının Cumhuriyet Halk Partisi'nde geniş çözülmelere yol açtığını ve CHP'de gruplaşmaların başladığını aktarıyordu.[538] Yeni Ant gazetesi ise Bursa'da, CHP Bursa İl Gençlik Kolu Kongresine,[539] İsmet İnönü'nün mesajının okunarak başlandığını, Eskişehir, Kütahya, Kocaeli ve Çanakkale ilçeleri temsilcilerinin de katılımıyla Güney Marmara toplantısının gerçekleştirildiğini aktarıyordu. CHP Bursa İl Gençlik Kolu Kongre divanında başkanlığa Erdem Dilşen, Nedret Yalçın, Mustafa Gülen katiplik görevine de; Sait Yazıcı, Mehmet Atanır seçilmişti. Kongre de partinin faaliyet raporu okunmuş[540] ve raporda parti içi faaliyetler, partizan idareden şikayetler, basın ve radyo mevzusu ile Kıbrıs meselesine temas edilmişti. Kongre sonrasında CHP milletvekili ekibi Orhaneli'ye[541] geçerek burada temaslarda bulunmuşlardı. İl Kongresi sonrasında CHP ilçe kongreleri başlanmış ve bu süreçte CHP Karacabey İlçe Gençlik Kongresi,[542] CHP Yeşilbucak Kongresi, Hürriyet Mahallesi CHP Ocak ve Bucak Kongreleri[543] yapılarak, memleket ve parti meseleleri üzerinde konuşmacılar görüşlerini bildiren samimi açıklamalar yapmıştı. CHP Karacabey İlçesi Gençlik Kolu Kongre başkanlığına, Avukat Necdet Karasu, Kâtiplik görevine de Mustafa Gölen ve Göksel Örgen'in seçildiği bildirilmişti.[544] CHP Yeşilbucak

[537] *Hakimiyet Milletindir,* 6 Kasım 1959, s.4.
[538] *Hakimiyet Milletindir,* 14 Ekim 1959, s.4
[539] *Yeni Ant,* 5 Ekim 1959, s.1.
[540] *Yeni Ant,* 5 Ekim 1959, s.1-2. "CHP'li gençlerin müşterek tebliğleri bugün çekmekte olduğumuz siyasi ve iktisadi sıkıntıların menşeini demokratik bir zihniyetle yetişmemiş olanların memleket mukadderatını ellerinde tutmalarına da görmekteyiz. Bu memleketin yarının da söz sahibi olan Atatürk inkılapları ile yoğrulmuş ve kuvvetini bu inkılapların prensiplerinden alan biz gençler bugün çekmekte olduğumuz siyasi ve iktisadi sıkıntıların menşeini demokratik bir zihniyetle yetişmemiş olan şahısların memleket mukadderatını ellerinde tutmalarını da görmekteyiz. Bu zihniyet yoksunluğu cemiyetimizin ana temellerinde derin yaralar açmakta ve tezahürleri çeşitli yönlerde görmektedir. İdari mekanizmanın partizanca emellerin takımında bir vasıta haline gelmiş bulunmaktadır."
[541] *Yeni Ant,* 5 Ekim 1959, s.1. "Fethi Çelikbaş, Muammer Akpınar, Fazıl Yalçın ve Faruk Ayanoğlu'ndan müteşekkil CHP milletvekili heyeti ile CHP il idare kurulundan Avukat Sadrettin Canga ve Avukat Şemsettin Erdinç dün yapılan CHP Orhaneli ilçe kongresinde bulunmuşlardır. Sadettin Canga'nın kongre başkanı seçildiği toplantıda sırasıyla Fazıl Yalçın, Muammer Akpınar, Fethi Çelikbaş, Faruk Ayanoğlu, Şemsettin Erdinç ve Sadettin Canga konuşma yapmıştır."
[542] *Yeni Ant,* 22 Eylül 1959, s.1.
[543] *Yeni Ant,* 27 Eylül 1959, s.1.
[544] *Yeni Ant,* 22 Eylül 1959, s.1.

Kongresi'nde ise Edip Ünal, Şemsettin Erdinç, Samet Canga konuşma yaparak Demokrat Parti'nin faaliyetlerini şiddetle tenkit etmişlerdi.[545]

CHP'nin Bursa ilinde gerçekleştirdiği bu kongrelere Hakimiyet Milletindir gazetesi yer vermezken, Yeni Ant gazetesi uzun süre Bursa il ve ilçe kongreleri haberlerini manşetine taşımıştır. CHP'li vekillerin katıldığı ve DP'nin en güçlü olduğu ilçeler arasında yer alan Mustafakemalpaşa CHP kongresinde ilk konuşmayı Tokat milletvekili Faruk Ayanoğlu yapmış, CHP'nin kuruluşundan iktidarı devrettiği güne kadar olan hizmetlerinden ve dokuz senelik Demokrat Parti iktidarının tutumundan ve yanlış politikasından bahsetmiştir. Netice olarak çok partili rejime girişim hakkında şunları söylemiştir. "*Çok partili rejime girmemize İnönü karar vermiştir. Bu yüzden 1945 senesinde Demokrat Partinin kurulmasına bizzat kendisi çalışmıştır".*[546] Müteakiben konuşan milletvekili Muammer Akpınar neşir yasakları, basın kanunu ve Antep Olayları üzerinde bir konuşma yapmış ve vatandaşın bilmediği bu hadisler hakkında geniş açıklamalarda bulunmuştur. Daha sonra söz alan Kırşehir Milletvekili Fazıl Yalçın CHP'ye giriş sebeplerini açıkladıktan sonra: *"Onların endişeleri koltuklarını kaptırmamaktır. Bu yüzden vatandaşı vatandaşa düşünmektedirler. Radyo'da vatandaşın adı söylenmekte ve ezanla istiskal etmektedir. Hangi partiye mensup olursak olalım, milli davalar haline gelmiş olan davalarımızın tahakkuku için güçlerimizi birleştirmek mecburiyetindeyiz."*[547] Fazıl Yalçın'ın heyecanla sona eren konuşması sonrasında ise CHP meclis üyesi İbrahim Öktem: *"Demokrat Parti artık hizmet partisi olmaktan çıkmış ve bir menfaat vasıtası haline gelmiştir. Demokrat Parti namına üzülmeme imkân yoktur. CHP son hadiseler karşısında vakarını muhafaza ediyorsa, vatanda kardeş kavgasını arzulamadığı ve bu hareketleri benimsemediği içindir. Demokrat Parti eşitsiz bir idare ve zor bir rejime girmiştir. Ama bu iktidarda kalmalarını sağlayamayacaktır. Muhakkak düşecektir. Önümüzdeki seçim çetin olacaktır. Bizim gayretli ve kuşkusuz olmamız icap eder."*[548] Son olarak konuşan Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş demokrasi idaresinin tahlilini yapmış, vatandaşın bu idaredeki vazifelerinden ve kuvvetinden bahsetmiş ve *"Partilerinin elinden idareyi geri alırken, hamur kazır gibi kazıyacağız. Buna hazırlanın bugünkü kanunlara göre müstakil mahkemelerde yapılanların hesabını soracağız.*

[545] *Yeni Ant*, 27 Eylül 1959, s.1.
[546] *Yeni Ant*, 26 Ekim 1959, s.1.
[547] *Yeni Ant*, 26 Ekim 1959, s.1.
[548] *Yeni Ant*, 26 Ekim 1959, s.1.

Demokrat Parti kademelerinde zihniyet değişmesine imkân yoktur."[549] Diyerek konuşmasını sona erdirmiştir. Bu süreçte Görükle Belediye Reis vekili Hasan Sert ve 4 arkadaşı Demokrat Parti'den istifa ederek CHP'ye katılım gösterirken, CHP genel sekreteri İsmail Rüştü Aksal'da Demokrat Parti'nin 1957 seçimlerini kazandığı 6 ilde yapılan bu kongrelere katılmıştır.[550]

16 Kasım 1959 tarihli Yeni Ant gazetesi Hüseyin Taylan, Sami Doğu, Halil Bilge, Hüseyin Kovan, Mehmet Doğu, Ahmet Doğu, Hasan Doğu, Mehmet Yağcı, Osman Yağcı, Mustafa Korucu, Mehmet Korucu, Namık İlyas'ın habersiz Demokrat Parti'ye kayıtların gerçekleştirilmiş olduğunu ve bu kişilerin gazeteye gönderdikleri *"Bizlerin bu latifeden hiç bir haberimiz olmadığı gibi bağlı bulunduğumuz CHP'de aynı azimle çalışmakta olduğumuz gazetemiz vasıtasıyla efkar-ı umumiye ya duyurulmasını saygı ile arz ederiz."*[551] Mesajına yer veriyordu. Ayrıca Ramazan İpek, Emin İpek, Mustafa Köse, Mehmet Köse, Hüseyin Kenar, Mehmet Gümrü, Arif Gümrü, Hüseyin Kaya, Mustafa Kaya, İsmail Gümrü, Mehmet Sümbül, Hasan Sümbül, Mehmet Caner Demokrat Parti'den istifa ederek CHP'ye girmişlerdir.[552]

1960 yılına doğru gelinirken Bursa yerelinde güçlü bir muhalefet gerçekleştiren Yeni Ant gazetesi köşe yazarları tarafından zaman zaman habersiz şekilde Demokrat Parti'ye (Vatan Cephesi) kaydedilenlerin haberleri gündeme taşınmıştır. Bu süreçte Yeni Ant gazetesi yazarı Ahmet Refik Noyan *"Vatan Cephesi"* adlı yazısında muhalefet partileri arasında Güç Birliği için çalışmaların başlaması üzerine iktidar partisinde Vatan Cephesinin kurulduğunu dile getirmişti. "*Vatan cephesi ne demektir? Sanki memleket tehlikeli bir hale düşmüş de, bunun içinde vatan cephesi diyoruz ve Demokrat Parti dururken bir de Vatan Cephesi kuruyoruz. Muhalefetin ve müstakil vatandaşların ve hatta iktidar partisindeki mutedillerin, başlıca istediğim memlekette demokrasi rejiminin bir an evvel kurulması iken Vatan Cephesi teşkil edilmekle acaba yavaş yavaş demokrasiden vazgeçerek bütün halkı tek bir partiye bağlamak, memleketi böylece idare etmek yolunda mı gidilmek isteniyor? Eğer böyle ise medeni dünya demokratik esaslara göre idare*

[549] *Yeni Ant,* 26 Ekim 1959, s.1.
[550] *Yeni Ant,* 3 Kasım 1959,s.1-2. "Hasan Sert ile Bekir Dursun, Yusuf Kızıl ve Ahmet Kara Demokrat Parti'den, Şükrü Ataş'ta CKMP'den istifa ettiler." "Bir hafta devam edecek olan bu gezide Aksal bazı CHP milletvekilleri ile önce Eskişehir'e daha sonra sırası ile Bilecik, Bursa, Balıkesir, Manisa ve İzmir'e giderek hem teşkilat çalışmaları ile meşgul olacaklar hem de hazır bulunacaklardır."
[551] *Yeni Ant,* 16 Kasım 1959.
[552] *Yeni Ant,* 16 Kasım 1959.

edilirken ve müttefiklerimiz bu rejimlere son derece hassas bir titizlik de iken Türkiye'de tek parti ile idare edilecek bir rejime nasıl imkân tasavvur edilebilir. Beri tarafta memleket nüfusuna yarısından fazlasına teşkil eden muhalefet ile müstakil vatandaşlara tek parti sistemine hiçbir zaman müsaade etmeyecektir ve demokratik bir idarenin kuruluşu üzerine bütün varlıkları ile çalışarak bilmek lazım değil midir? Bu cephe Demokrat Parti'nin içinde olduğunu biliyoruz fakat sanki bu partide ayrı davalar peşinde koşanlar gibi bir cephe teşkil ediyorlar. Bir siyasi parti bünyesindeki böyle cephe edilen memleketlerde siyasi partilerin çokluğu tabiidir. 1948'de Demokrat Parti kurulduğu zaman nizamnamesi demokrasi rejimine göre tanzim edilmiş ve 1950'ye kadar bütün çalışmalarında bu rejimin memlekette esas alınacağını vaaz edilmiş. Sonra ne oldu iş başına gelince parti tüzüğü vaatler bir tarafa bırakıldı. İktidarın memlekette yaptığı her şeyin güzel ve iyi olduğunu söylenme de(...) bunu yapmayanlara adeta düşman gibi bakılmaya başlandı. Muhalefet partilerine karşı cephe alındı. Antidemokratik kanunlar kaldırılmalı derken, insan haklarına bile uymayan yeni kanunlar yapıldı. Böylece memlekette bir huzursuzluk havası estirilmeye başlandı. Hâlbuki ki böyle yapılacağına, muhalefetin tenkitlerini tabii görerek, cevaplarını sükûnet içinde cevap vermek, efkar-ı aydınlatmak yoluna gitmek, milletimizin her şeyi gördüğünü, bildiğini partiler arasındaki tehditlere karşı iyi hüküm verme kabiliyetini şimdiye kadar gösterdiğini ve yine göstereceğini asla atlamamak lazım değil mi? İkinci meşrutiyetin ilanından beri 51 yıl geçtiği halde bir türlü siyasi olgunluğa erişemedik. Birbirimize düşman gibi bakıyor, tenkitleri kabul etmeyi bilemiyoruz. Bir evin idaresinde bile aile reisi, aile efradı arasındaki anlaşamamazlıkları öfkelenmeden çözmeye çalışır. Yuvasının huzur ve sükûnet temini için uğraşırken her çeşit düşünceye sahip milyonlarca insandan müteşekkil devlet müdafaasını idare edenleri ağır mesuliyetler bekler(...)İktisadi kararlarımız hakkında muhalefetin arzularını yaptıkları takdire karşı kızdık, öfkelendik aksini yaptık. Nihayet hadiseler onların haklı olduğunu gösterdi. Amerikalıların bile doğru gördüğü bu hakikat karşısında ancak zaman geçtikten sonra yeni tedbirler almaya başladık."[553] Diyerek Vatan Cephesi'nin memleketi içine düşürdüğü durumu aktarıyordu.

[553] Ahmet Refik Noyan, "Vatan Cephesi", *Yeni Ant,* 16 Kasım 1959, s.4

1959 yılı Kasım ayında yapılan ticaret ve sanayi odası seçimleri hakkında, Demokrat Parti vilayet reisi Hayri Terzioğlu *"1954 yılında yapılan son ticaret ve sanayi odaları seçiminde iktidar ve muhalefet partileri ticari sahada siyasi bir mücadeleye girişmekte ve fayda olmadığı kanaati müştereken izhar etmişler ve bir anlaşma ile seçime girmişlerdi. O tarihten bu yana bu anlayışın çok verimli neticelerini gördük. Bursa'nın iktisadi kalkınması için vilayetimiz de alınacak önlemlerden memnun kaldık"*[554] demiştir. İktisadi yatırımların artması 1959 yılı sonlarına doğru DP'ye katılımları daha da arttırmış ve bu dönemde Demokrat Parti il idare heyeti üyelerinin de hazır bulunduğu İnegöl teşkilatının Bucak ve Ocak kongresi Recep Kırım'ın başkanlığında yapılarak, Demokrat Parti gençlik teşkilatına yeni katılımlar gerçekleşmiştir.[555] Ayrıca Yeni Yörük, Bahariye, Boğazköy, Mesruriye Köyü, Genci Köyü, İsa Viran Köyü, Deydinler ve Eymir Köyü, Kemalpaşa, Sinanbey, Orhaniye, Mustafakemalpaşa Mahallesinde[556] pek çok kişi DP ocaklarına katılım göstermişti.

Hakimiyet gazetesi haberlerine göre 1959 yılı Aralık ayında da DP ocaklarına kitleler halinde katılımlar devam etmiş ve son bir hafta içinde Demirtaş Mahallesi Ocağına, Çırpan Ocağına, Hocahasan Ocağına, Hürriyet Ocağına, Şibli Ocağına, Yeşil Ocağına, İncebey Şeker Hoca Ocağına, Fenari Ocağına, Bahçelievler Ocağına, Sırameşeler Ocağına, Rusçuk İntizam Ocağına, Üçevler Ocağına, Kiremitçi Ocağına, Kemerçeşme Ocağına, Hacıseyfettin Ocağına, Teferrüç Ocağına, Narlıdere Köyü

[554] Hakimiyet *Milletindir,* 26 Kasım 1959, s.1.
[555] Hakimiyet Milletindir, 17 Kasım 1959, s.1.
[556] *Hakimiyet Milletindir,* 28 Kasım 1959, s.4. "Yeni Yörük Köyü, Sami Güner, Hasan Kutlu, Hasan Türe, Mustafa Bayık, Hüseyin Başkan, Mehmet Demir, Mustafa Uçak, Mehmet Şen, Süleyman Arslan, Hüseyin Sevinç, Şakir Narlı, Ahmet Sevinç, Nezire Narin, Sabriye Eren, Rabia Şen, Hatice Aydın, Ülfet Yıldırım, Cemile Arslan, Meryem Eren, Eymir Köyü; Emin Özer, Mustafa Bosna, Mehmet Kabak, Ahmet Eriç, İbrahim Yarar, Ahmet Sezer, Hüseyin Ok, Şükrü Bosna, Mustafa Ok, Mehmet Ekinci, Mustafa Özkan, İdris Gezer, Nazik Gezer, Fazlı Hazer, Kemalpaşa Mahallesi; Hasan Aras, Sinanbey Mahallesi, Salih Şengezer, Ayşe Akmaş, Recep Akman, Halil Akman, İbrahim Akman, Recep Işık, Hatice Işık, Ramiz Burhan, Hatice Burhan, Salih Argaz, Nesibe Argaz, Hatice Işık, Hüseyin Memiş, Emine Kayan, Salih Kayan, Hüseyin Yüce, Asiye Cengiz, İbrahim Aydın, İbrahim Efe, Mehmet Yılar, Bekir Emir, Mürüvvet Ayhan, Fadime Yalın, Habibe Emin, Mehmet Emin, Hüsnü Kayan, Mustafa Kayan, Mehmet Aydın, Zeliha Aydın, Mustafa Cengiz, Hüseyin Cengiz, Kerim Burcu, Halil Aydın, İbrahim Kahraman, Ahmet Yolu, Baki Bayhan, Zülfiye Buçuk, Mustafa Buçuk, Lütfiye Yolu, Salih Şahin, Yakup Kahraman, Yusuf Kahraman, Arif Irmak, Halil Akman, Kadriye Yakup, Kazım Yakup, Habibe İşvar, İshak İşvar, Mehmet Yılmaz, Zülbiye Yılmaz, Hüseyin Yılmaz, Hafize Budur, Rıfat Burcu, Kıymet Tarcan, Mehmet Tarcan. Deydinler Köyü; Mehmet Ali Çaylak, Ali Osman Köse, Emin Akkaya, Ali Mutlu, Mehmet Tuna, İsmail Keskin, Mustafa Ayaz, Ali Ayaz Ahmet Erbay, Emin Işık"

Ocağına, Paşa Mahallesi Ocağına, Ortapazar Ocağına, Merkez Ocağına, Çirişhane Ocağına 96 vatandaş daha kaydını yaptırmıştır.[557]

Demokrat Parti taraftarı olan Hakimiyet gazetesinin her gün 1. Sayfada başlayarak 4. Sayfada devam eden isimlerine karşılık Yeni Ant gazetesi köşe yazılarıyla cevap vermeyi tercih etmiş ve 15 Aralık 1959'da Hidayet Aydıner güç birliğinin gerçek hedefini açıklayarak bugün yeryüzünde bulunan üç çeşit demokrasiyi tarif etmişti. Bunlardan birisinin insanı hayvandan ayırt edip yükselten akıl ve idrak olduğunu, diğerinin hürriyet ve hürriyetin icabı olarak düşündüklerini serbestçe dile getirebilmek olduğunu, diğerinin ise düşüncelerini tahakkuk ettirmek isteyenlere tahammül etmeyenler olduğunu ifade etmişti. Hatta öyle ki kendi gibi düşünmeyen aynı parti veya grup içinde bile demokrasiyle alakaları olmayanları dile getiriyordu.[558]

Ayrıca bu dönemde Kestel'de pek çok Demokrat Partilinin CHP'ye katıldığı haberine yer verilmesi üzerine partisiz olan bu vatandaşlar[559] DP'ye kaydolmuşlardı. Oysa Kestel'de Soğukpınar nahiyesine bağlı Büyükdeliller Köyünde 22/11/959 Pazar günü yapılan muhtar seçimi sonucunda CHP namzeti 97, Demokrat Parti namzeti ise 41 oy almıştı. [560] Büyükdeliller Köyü seçiminin neticesi CHP lehine karar verilmiş ancak seçim sandığı başkanı, bazı oyların tek elden kalemle yazıldığını ve bunun teksir olduğunu söyleyerek CHP'nin 93, Demokrat Parti'nin de 45 oyunu saymamış ve neticede az oy alan Demokrat Parti'nin seçimi kazandığını ilan etmişti. Vilayette, Demokrat Partili muhtara mühürleri teslim etmişti. CHP bu seçime il seçim kurulu nezdinde itiraz ederek, kalemle teksir olamayacağını ve buna göre 97 reyin sayılmasını istemişti. Kalemle yazılan oyların teksir olmadığı anlaşıldığından, Demokrat Partili muhtarın elinde bulunan mühür alınarak CHP'lilere verilmişti. Hakimiyet gazetesi ise Demokrat Parti'nin CHP oy pusulasında Altıok bulunmadığını ve bu sebeple seçime itiraz edildiğini yazmıştı. Aradan 3 gün geçmesine rağmen Demokrat Parti ilçe seçim kuruluna Kestel seçimleri hakkında resmi bir müracaat yaparak itirazda bulunmamıştı. Bu da Demokrat Parti'nin çelişkili bir tutumunun göstergesi olarak kabul edilebilir.

---

[557] *Hakimiyet Milletindir,* 17 Aralık 1959, s.4.
[558] *Yeni Ant,* 15 Aralık 1959.
[559] *Hakimiyet Milletindir,* 16 Aralık 1959, s.1-4. "Ahmet Refik Orhan, Mehmet Öztürk, Ahmet Yufkar, Nasuf Kırbaş, Hasım Filiz, İbrahim Sarı, Nuri Yıldırım, Bekir Özata, Ali Kurtuluş, Mehmet Özata, Hasan Güleç, Kadir Kula ve Hüseyin Gürgün"
[560] *Yeni Ant,* 18 Aralık 1959, s.1-3.

1959 yılı sonlarına doğru Bursa'da, CHP gençlik kollarının faaliyetleri artmış ve Aralık 1959'da Yenişehir Karacaali Köyü CHP gençlik kolu kurulmuştur. Gençlik kolu başkanı Armağan Yıldız ve idare heyetinden Oğuz Doğu'nun gerçekleştirdiği toplantıya köy halkı ilgi göstermiş ve toplantıdan sonra 39 genç CHP'ye katılmıştı.[561] Esasında Yenişehir'in Karacaali Köyü, CHP'nin 1950'den sonra teşkilat kurmak değil, mensuplarının dahi giremediği bir bölge olarak kabul edilmekteydi. Bu dönemde Yenişehir'de, Demokrat Parti içinde yaşanan kaynaşma Demokrat Parti'yi de etkilemişti. Çünkü Yenişehir'de Dr. Ahmet Esin ve Belediye Reisi Şakir Üntut'u destekleyen gruplar şiddetli mücadele içine girince Yenişehir Demokrat Parti teşkilatında ikilik baş göstermiştir.[562] Ahmet Esin taraftarları ilçe kongresinin il idare kurulu tarafından belirsiz bir tarihe ertelenmiş olmasını protesto ederek, genel merkeze müracaat edilmiştir.

3.1.2.3. 1 Ocak 1960-20 Mayıs 1960 Vatan Cephesi Faaliyetleri

1960 yılına siyasi anlamda bütün ülke gibi Bursa'da hayli gergin girmişti. Çünkü CHP ilk çıkışını, 10 Ocak 1960'ta toplanan Bursa İl kongresinde göstermiş ve İsmet İnönü katıldığı kongrede sert ifadelerle iktidar partisini eleştirmişti.

İsmet İnönü Bursa il kongresinde *"Masum vatandaşlara, seçim kaybolsa da, iktidarı bırakmayacakları kanaati verilmek isteniyor. Vatandaşlarım emin olsunlar ki, seçimi kaybedecek olanlar iktidarda kalmak isterlerse, dünya başlarına yıkılacaktır. Dünyanın başlarına yıkılması için, ben, tasavvur ettikleri, tasavvur edecekleri derslerin en ağırını onlara öğretmesini bileceğim"*.[563] Diyerek iktidara karşı tepkisi ortaya koyuyordu. Menderes'in, İsmet İnönü'ye cevap vermesiyle iki lider arasında gerginlik artıyor ve Menderes, muhalefeti ihtilal hazırlamakla suçluyordu. Bu tehlike iktidara geldiği ilk andan son ana kadar Adnan Menderes'te sabit bir fikir haline gelmişti. Ocak ayında son sözü yine İnönü söylemiş ve 20 Ocak tarihli nutkunda: *"Baskı idaresi kurmak isteyenler, tabii olarak kendilerini daimi bir ihtilal tehlikesi karşısında görürler.(...) Vaziyetin düğümlendiği esas nokta şudur: dürüst seçim teminatını verirseniz rahat edeceksiniz. Vermezseniz gene gideceksiniz. Hem çok fena gideceksiniz"*.[564] diyerek

[561] *Yeni Ant*, 26 Aralık 1959,
[562] *Yeni Ant, Yenişehir Postası,* 26 Aralık 1959.
[563] Eroğul, a.g.e., s.152.
[564] a.g.e., s.153.

iktidara uygulamış oldukları yanlış politikalarda ısrarcı olmamaları gerektiğini hatırlatıyordu.

İktidar ve muhalefet arasındaki bu gerginlik yerel basına da yansımıştı. Adnan Menderes'in muhalefet ve basına yönelttiği eleştirilerin üst noktaya çıktığı bu süreçte Bursa'da, Kestel Belediye seçimleri[565] yapılmış ve bu seçimleri CHP'nin kazanması yaşanan gerginliği daha da arttırmıştı. CHP seçimlere umutlu girmişti, çünkü ülke genelinde kendi lehine esen havanın Bursa yerelinde yansıması olacak olan bu seçimlerin kazanılması, partiyi genel seçimler öncesi, umutlu hale getirecekti. Çünkü Demokrat Parti'nin kalesi ve Celal Bayar'ın memleketi olması nedeniyle Bursa'da CHP'nin seçim kazanması umut vericiydi.

Siyasi tansiyonun yükseldiği Bursa'da, şehir merkezinde ilk Vatan Cephesi Ocağı milletvekilleri Agâh Erozan, Sadettin Karacabey ve Recep Kırım'ın katılımıyla Ocak 1960 tarihinde açılmıştı. Bizzat Başbakan Adnan Menderes "Vatan Cephesi" hareketine hız verilmesi konusunda teşkilata bir tamim yayınlamıştı. Yayınlanan tamimde özetle şu konuların üzerinde duruluyordu:

"*Memleket iç siyasetinin ve siyaset mücadelelerinin aldığı şayanı teessür istikamet partimiz için yeni hamleler yapmak lüzumunu teklin eden bir mahiyet iktisap etiğinin dikkatinizden kaçmadığına eminim. Vatandaşlarımızın nifak cephesinden ayrılarak Vatan cephesi saflarına iltihak etmeleri ile en iyi şekilde ve en demokratik tarzda temin edilmiş olacaktır… Bu tamim telgraftan maksadım, bu yolda esasen çalışan vilayetinizde gayretin bir kat daha artırılmasını ve partimize ve vatan cephesine iltihak suretiyle nifak cephesinden ayrılma hareketlerinin nispeten zayıf olduğu yönlerde ise, arkadaşlarımdan yeni bir hamlenin teşebbüs ve gayretlerine bir an evvel girişmeleri temennimdir".*[566] Diyerek merkezde de katılımların artmasını istiyordu. Bu tamim sonrasında 1960'ta, Mustafakemalpaşa'dan 1.340 kişi Vatan Cephesi Ocağına üye olarak bu zamana kadar Bursa'daki en yüksek katılımı sağlamıştı. Demokrat Parti tarafından gururla karşılanan bu haber, genel merkeze İlçe İdare Heyeti adına Başkan Hasan Biçen tarafından aktarılmıştı. Biçen, Başbakan Adnan Menderes'e gönderdiği telgrafta; *"Kazanın muhtelif köylerinden 1.340 vatandaş muhalefetin son zamanlardaki tezvir ve tahripkâr tutumunu beğenmeyerek partimize katılmışlardır. Yüksek irşat ve*

[565] *Yeni Ant,* 13 Aralık 1959 s.1; *Hakimiyet Milletindir,* 13 Aralık 1959, s.1.
[566] *Yeni Ant,* 7 Mart 1960; Çakmak, a.g.t., Bkz.

rehberliğinizde durmadan kalkınan Türkiye'nin, nurlu geleceğini milletle görerek zatı devletlerinizin şahsında partimize ve hükümetimize bağlılığımızı arz eder, bu katılımların bir bayram hediyesi olarak kabul buyrulmasını istirhamla ellerinizden öperiz."[567] Diyerek muhalefet partilerinin tutumlarının halkı Vatan Cephesine yaklaştırdığını bildirmişti.

Bursa'da, Demokrat Parti Bursa Kadın Kolları Başkanlığı da 1959 ve 1960 yıllarında Vatan Cephesi'nin üye sayısının arttırılması yönünde çalışmalar gerçekleştirmiş ve yapılan toplantıların bazılarında sohbet yapılırken, bazıları ise konferans ve gösteri olarak düzenlenmişti.[568] 1960 yılı başında toplanan Demokrat Parti kadınlar kolu toplantısına, Sadettin Karacabey ve Hüseyin Bayrak'ta katılmış ve memleket meseleleri hakkında Bursalı kadınlarla görüşmüşlerdi.[569] Gerek yapılan toplantılar, gerekse muhalefetin tutumları 1960 yılına DP'ye katılımları devam ettirmiştir. Hakimiyet gazetesi haberine göre Ocak ayında Bursa'da Ahır Köyü Bucağına, Gürsu Bucağına, Şükraniye Bucağına, Küçükbalıklı Bucağına, Dobruca Köy Bucağına, Canbazlar Köyü Bucağına, Maksem Ocağına, Yayan Bucağına, Şükraniye Bucağına, Narlıdere Köyü Bucağına pek çok katılım sağlanmıştı.[570]

Yeni Ant gazetesi ise Demokrat Parti'nin güttüğü siyaseti beğenmeyen Mükremin Köyü Demokrat Parti Ocak başkanı Baki Kayhan ile ocağa kayıtlı Celal Yar, Hacı Şener, Mehmet Ertuğrul, Ömer Gökhan, Nuri Şahin, Osman Aslan, Mevlüt Yar ve Halil Şival isimlerindeki 9 kişinin CHP'ye kayıt olduğunu ifade ediyordu.[571] Bu haberlere misilleme şeklinde Hakimiyet gazetesi de 3 Şubat 1960 tarihli haberde Doburca Köyü CHP teşkilatında kitle halinde istifalar gerçekleştiğini ve Doburca Köyünde CHP'den Demokrat Parti'ye geçenler olduğu gibi aynı zamanda 2 Mayıs Ocağına ve Selçukgazi Köy Ocağına[572] geçişler yaşandığını bildirmiş olsa da 1958 yılı başlarından itibaren yalnızca iktisadi alanda değil, dış politikada da oldukça zor bir dönemece girilmiş ve bu durum iç siyasete de yansımıştı. Basın ve muhalefet bu dönemde hükümete karşı Irak'ta

[567] TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-2/ Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
[568] Tunç, a.g.m., s., 137-162.
[569] *Hakimiyet Milletindir*, 3 Ocak 1960,
[570] *Hakimiyet Milletindir*, 10 Ocak 1960 - 15 Ocak 1960.
[571] "Güç birliğine bütün yurtta katılmalar devam ediyor", *Yeni Ant*, 2 Ocak 1960, s.2.
[572] *Hakimiyet Milletindir*, 3 Şubat 1960, s.4.

meydana gelen hükümet darbesini örnek gösteriyor, ihtilal söylentilerinin eksik olmadığı bu süreçte iktidarın tedirginliği arttığı gibi baskılar da şiddetleniyordu.[573]

İktidar ve muhalefet partililerinin birbirlerine karşı uzlaşmaz tavır ve suçlamaları toplumu kutuplaştırmaya başlamış ve partizan hareketler 1958'den itibaren basının tahrikleri ile haddi aşmıştı. Çünkü Ankara'da vekiller arasında bitip tükenmeyen çekişmeler, siyasi ayrımı körüklemiş ve kamuoyunda iktidar cephesi (Vatan Cephesi) de muhalefet cephesi (Güç birliği) de vatanı korumak ve demokrasiyi yaşatmak iddiasıyla hareket ettiklerini gündeme getirmişti.[574] Yeni Ant gazetesi de bu dönemde bu konuyu gündeme taşıyarak 7 Şubat 1960 tarihli haberinde Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *"Kalkın ey Vatan"* yazısına yer vererek Bursa kamuoyunu etkilemeye çalışmıştır. Y.K. Karaosmanoğlu yazısında; *"İyi ama ne yapmak nereye gitmek hangi düşmanla savaşmak için? Halkın devlet adını taktığı Türkiye radyo mikrofonlarında sabahlı akşamlı bu seferberlik marşı çalınıp duruyor. Bununla beraber günde kaç kişi şevke gelip Vatan Cephesine katılıyor bilmiyoruz. Dört vakit radyo saatinde sayıyoruz. Çağrıya cevap verenlerin yer yer kırkı geçtiğini görüyoruz. Demokrat Parti'nin devşirme teşkilatı ve sadakat telgraflarının altına bütün bir ailenin döşekteki dededen beşikteki toruna dek bütün bir aile efradının adlarını sıralamak suretiyle doksana çıkardığı ve hatta Vatan Cephesine takviye edildiğini biliyoruz… Belli ki hep aynı adları ile sıraya sokulmuş o aile efradının yediden yetmişe, erkeğinden kadınına kadar köylü vatandaşlarımız kitle halinde vatan cephesine iltihak etmişlerdir… İşte bizi en çok hayran eden devlet radyosu spikerinin destansı edebiyatından ziyade köylü yurttaşlarımızın Demokrat Parti genel başkanına gönderdikleri telgraflarında şahit olduğumuz hitabet bu seviyededir. Maşallah hepsi de ne güzel okuyup yazma öğrenmişler. Bir de oturmuş ikide bir dizlerini dövüp nüfusumuzun yüzde doksanını oluşturan köylü vatandaşlarımızdan yakınır dururlar. Meğer sekiz yıllık iktidar devrinde uzak köylerimize kadar yalnız elektrik ışığı değil irfan surlarını dayayıp dağıtmışlar ama bizim bundan haberimiz olmamış. Vatan Cephesi kurulmuş seferberlik ilan edilmiş, taraf taraf kalkın ey ehli vatan marşları afaka tutmuş. Biz hala ne var? Ne oluyor? diye sorup duruyoruz. Memleketimiz bir tehlike karşısında mı bulunuyor? Saldırı kimdir? Savunmak istediğimiz nedir? Bir türlü anlayamıyoruz. Vatan Cephesine bütün çoluk çocuklarıyla iltihak ettiklerini bildiren köylü*

[573] Eroğul, a.g.e., s. 222-224.
[574] Albayrak, a.g.e., s. 526-527.

yurttaşlarımızın Demokrat Parti Genel Başkanına çektikleri yüzlerce telgraf yalnız bir şey ifade ediyor. Güç birliğine karşı koymak azmini o halde Vatan Cephesi hareketinin mana ve amacı küçüle küçüle bir güç birliği ile toptan mücadele cereyanı şekline giriyor demektir. Demokrat Parti stratejisi bunda muvaffak olduğu takdirde elde edilecek netice nedir? Hemen söyleyelim tek parti rejimi. Gerçi biz böyle bir sonuçtan asla endişe duymuyoruz. Zira hiçbir seferberlik ilan etmeden hürriyet ve demokrasi savaşı cephesini kurmuş ve sırtımızı bize bu yoldan main olan Türk milletine dayamış bulunuyoruz. Esef ve kaderimize sebep şudur ki bu asil milletten bir kısım vatandaşlar bundan sekiz yıl evveline kadar savundukları çok partili rejimin bugün aleyhine cephe almışlar, yani kendi kendilerini inkâr durumuna düşmüşlerdir."[575] Diyerek iktidarın takip ettiği politikanın ülkeyi tek parti rejimine sürüklendiğine vurgu yapmıştır.

Basın ve muhalefetin eleştirilerine karşı giderek sertleşen Demokrat Parti iktidarı, muhalif yayınları denetim altına alabilmek için yasakların dozunu oldukça arttırmıştı.[576] Bu nedenle 1950 öncesinde DP'ye büyük destek veren gazetelerin büyük çoğunluğu, bir süre sonra muhalefetin sesi haline geldi.[577] Bu durum Yeni Ant gazetesi yazarı Erdoğan Tamer tarafından *"Demokrat Parti'nin İstediği Basın"* yazısıyla ele alınmıştır. E. Tamer yazısında; *"Son günlerde Demokrat Parti genel kurul toplantılarında basına çatmak alışkanlık haline geldi. Başvekil öğrencileri kınamak da, arkasından da sözü basına getirerek gazeteleri suçlamaktadır. Anlaşılan Demokrat Partililere göre bugün memlekette muhalefet, üniversite ve basından endişe duyulmaktadır. Ortada suçlu olduğuna göre suç bulunması gerekmez mi? İşte Demokrat Partililer suçluyu göstermekte ama suçun ne olduğunu söylemektedirler. Suçu bir araştıralım, bugün muhalefet durumunda olan siyasi partilerin görevi nedir? Örnek olarak CHP'nin 35 kuruşa mal olan elektriği, yurttaşa 30 kuruşa vermekle bir ilgisi var mıdır? Yılda 20 gün çalışan şeker fabrikası ile temeli atılıp bırakılan sağlık yurtlarıyla veya nehirlerin taşmasını önleyemeyen noksan köprü ile ilgisi nedir? Yoksa CHP'mi sık sık zam yapılmasını, pahalılığın artmasına karar vermiştir. Bugünden yarına şikayet konusu olan, yurttaşı tedirgin eden ne varsa hepsinde söz ve sorumluluk durumu Demokrat Parti milletvekillerinin değil midir? DP vekiller beyaz oy verirlerse CHP'liler hayır dese de*

[575] *Yeni Ant*, 7 Şubat 1960.
[576] İsmet Bozdağ, *Darağacında Bir Başbakan*, İstanbul: Truva Yayınları, 2007, s. 183.
[577] Mehmet Ali Birand, vd, *Demirkırat,* İstanbul: Doğan Kitap, 1991, s. 91.

kanun çıkmıyor mu? Bu durumda memleket işlerinden dolayı işlenen suçu yüklenecekler elbette ki muhalifler olmayacaktır. Açık gerçek bu ama Demokrat Parti kongrelerinde konuşanların temel düşünceleri memleket işleri midir? Yoksa Demokrat Parti çıkarları mı? Demokrat Parti çıkarları temel kabul edildikçe muhalefet, üniversite ve basın suçludur. Çünkü hiçbiri Demokrat Parti'nin istediği göz yumma ve alkışlama yolunu tutmamıştır. Görülen lüzum tedbirine rağmen bir profesör çıkmakta ve "üniversite muhtar değildir" diyebilmektedir. Hadi profesör böyle dedi ve en çok 300 öğrenci dinledi ama bundan basına ne? İşte Demokrat Parti çıkarları yüzünden bu konuşmanın halka duyurulması suçtur. Demokrat Parti ne yaparsa yapsın parti için zararlı olacakları gazeteler yazmamalıdır. Açık ki Demokrat Parti lideri, örnek bir gazete istiyor. Sözgelimi yünlü kumaşların fiyatı %40 arttırıldı. Gazeteler bu zam haberini şöyle vermeli: "Memleket çıkarları gereğince yünlü kumaş fiyatlarının %90 arttırılmasını gerektiriyordu ama yurttaşlar düşünülerek zam sadece %40 yapılmıştır." Ve yurttaş şöyle düşünmeli başımızdakiler bizi bizden çok koruyor. Zam %90 olacakken %40 oldu ne mutlu böyle bir anlayış yerleşirse ülkeye, herkes sevinir gazete görevini yapmıştır. Yurttaş zammı sevinçle karşılamıştır ve muhalefet diye bir şey yoktur, şikayet olmaz, sıkıntı açığa vurulmaz. Örneğimizi işleyelim: Zam yapılmazdan 6 ay önce bir yetkili "artık zam yapmayacağız" demiş olsun. Bu sözü gazetede okuyup sevinen yurttaş 6 ay sonra zam haberini görünce düşünecek "hani zam yapılmayacaktı" diyecektir. İşte demokrat partililerin ülkede yerleştirmek istedikleri anlayışın bozuk yönü bu hafıza ama bunun da çaresi var. Bütün yurttaşları "hafıza-i beşer nisyan ile maluldür" sözüyle eğitmek. Ta ki bir gün önce söylenen ve yapılanlar hatırlanmasın. Ayrıca zam yapıldığı gün 6 ay önce çıkmış gazetelerin artık zam yapılmayacak haberini derhal değiştirmek gerekir. O haber yerine 6 ay sonra %40 zam yapılacak diye bir haber konmalı ve bu eski gazeteler yurttaşlara gösterilmeli o zaman yurttaş ne kadar planlı ve verimli bir çalışma diyerek idarecilerine güvenip, bu güveni bir kat daha artacaktır. Bugün Demokrat Partilileri şikayetten koruyacak yol budur. Ama bu anlayışı yerleştirmek suçu da Demokrat Partilerin görülüyor ki ister bugünkü gerçeklere göre düşünelim isterse Demokrat Parti çıkarlarını hesaba katarak yeni bir düzen kurmaya çalışalım. Suçlu ne muhalefettir, ne basın, ne de üniversite. Suçlamak şikayet etmek hakkı ise Demokrat Partilerin değildir. Kısaca Demokrat Partililer çatmaktan vazgeçerek haklarına razı olmalıdırlar. Yoksa inanıyoruz gelecek seçim sonunda şikayetler pahasına iktidarda

kalmak durumunu da isterler ama saat 12'yi geçmiş olacak."[578] diyerek, DP'nin bir sonraki seçimlerde başarı elde edemeyeceğini ve artık basına, üniversitelere ve muhalefet partilerine karşı uygulamış olduğu politikalarının değişmesi gerektiğini gündeme getirmişti.

Esasında DP kurulduğu tarihten iktidara geldiği zamana kadar hep CHP'ye devlet imkânlarını kullandığı ve muhalefete karşı haksız avantaj sağladığı yönünde suçlamalar yöneltmiştir.[579] Muhalefette olduğu dönemde özgürlükçü, demokratik ve çağdaş söylemleri ile ön plana geçmeyi de başarmıştır. Bu nedenle DP'nin kurulduğu ilk dönemde, CHP'ye karşı olan kitle, DP iktidarını CHP'den intikam almak için bir fırsat olarak görmüştür. Bu konuyla ilgili partililer tarafından da suçlanan Menderes, zaman zaman parti içinde muhalefetle de mücadele etmiş, CHP'ye karşı çok daha sert tedbirler almıştır. Muhalefet yıllarında ki söylemlerinin pek çoğunu da unutmuştur.[580]

Bu dönemde muhalefete karşı sert tutum takınan iktidar, halka karşı yardım sever bir imajı çizmeye dikkat etmiş ve dini propaganda aracı haline getirmekten geri durmamıştır. Demokrat Parti teşkilatı 1960 yılı şubat ayında başlayan ramazan ayı nedeniyle Bursa'da Demokrat Parti Kadınlar Kolu idare heyeti aralarında aldıkları karar doğrultusunda fakir vatandaşlara iftarlık yiyecek maddesi ile kadınlara bayramlık elbise verme kararı almıştır.[581] Bu çalışmalar Bursa halkı nazarında dikkate alınmış ve Bursa'da Vatan Cephesi ocaklarına katılım 1960 yılında da devam etmiştir. Arabayatağı Köy Ocağı ve Arıcılar Ocağına ramazan ayının ilk haftasında 257 vatandaşın [582] daha DP'ye katıldığını bildiren gazete, Bursa'nın kaza ve köylerinde vatandaşların kitle halinde katılımlarının devam ettiğini ve 153 vatandaşın daha Çırpan, İncebey ve Şeker Hoca Ocağına[583] müracaat ederek kayıtlarını yaptırdıklarını, İnegöl'de de 122 gencin[584] demokratlar teşkilatına katıldığını bildirmiştir. İlçe idare heyeti tarafından da bu kayıtlar tasdik edilmiştir.

[578] *Yeni Ant*, 7 Şubat 1960.
[579] Hikmet Özdemir, *"Siyasal Tarih", Çağdaş Türkiye- 4 (1960-1980),* İstanbul: 1997, s.179.
[580] Ahmet Cemil Ertunç, *Cumhuriyetin Tarihi,* İstanbul: Pınar Yayınları, 2004, s. 378.
[581] *Hakimiyet Milletindir,* 5 Mart 1960, s.1.
[582] *Hakimiyet Milletindir,* 18-19 Şubat 1960, s.1.
[583] *Hakimiyet Milletindir,* 20 Şubat 1960, s.1
[584] *Hakimiyet Milletindir,* 23 Şubat 1960, s.1.

1960 yılı hem ülkede hem de Bursa yerelinde CHP'nin en aktif olduğu yıl olarak kabul edilebilir. Çünkü 1960 genel bütçe görüşmeleri esnasında CHP Meclis Grubu adına konuşan Ankara vekili Avni Doğan, iktidar partisi ve CHP arasındaki fikir ve kanaatlerin dile getirilmiş olduğunu ve iktidarın gerçekleştirdiği bütün konuşmaların Devlet Radyosu aracılığıyla halka ulaştırıldığı halde, CHP'li vekillere aynı olanakların sunulmadığını tenkit etmişti.[585] Vatandaşların kendilerine ait işler hakkında doğru ve tam bir kanaat edinemediğini, bütçenin yalnız cari masraflarla, yatırımların rakamlarından ibaret olmadığına değinen Doğan, memleketin bütün temel meselelerinin ve iç politikayı derinden etkileyen her konunun millete sunulmasını isteyerek, CHP'nin iktidara yönelttiği ithamları açıklamıştır.[586] CHP'nin iktidara yönelttiği eleştiriler karşısında, iktidarın samimiyetle cevap vermek yerine, CHP'nin 27 yıllık iktidar dönemini gündeme getirerek CHP'ye ve CHP'li vekillerin şahıslarına ağır hakaretler etiğini ve ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower'ın bu 27 yılla ilgili sözlerini meclis kürsüsünden okuyarak,[587]

---

[585] T.B M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI Cilt 12, İçtimai: 8 Elli birinci İnikat, 29.11.1960

[586] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI Cilt 12, İçtimai: 8 Elli birinci İnikat, 29.11.1960 s.1110-1111.
"1. D. P. iktidarı, partilerinin kuruluşuna | hâkim olan gaye ve prensipten uzaklaşmış ve ! böylece kendi kendini inkâr mevkiine düşmüştür.
2. Siyasi hürriyetlerimizle demokratik müesseselerimizi yeter derecede teminata bağlamak i için millete karşı taahhüt altına giren D. P. iktidarı, bu sözünü yerine getirmek şöyle dursun, | eski hürriyetleri de kısmış veyahut tamamen kaldırmıştır,
3. D. P. iktidarı demokratik memleketlerin hiçbirinde eşine rastlanmıyan ve hukuk devleti ! anlayışı ile bağdaşmasına imkân olmıyan partizan bir idare kurmuştur,
4. Vatandaşın siyasi hak ve hürriyetlerini | kısmak için (Memleketin menfaati böyle icabettiriyor teranesi ile) baskı kanunları çıkarmaktan çekinmemiştir,
5. Bugünkü millî varlığımızın ve Türkiye Cumhuriyetinin temeli olan Atatürk inkılâplarmı, küçümsetmek için, millete mal olan ve mal olmıvan inkılâplar diye parçalamıştır. (Soldan, gürültüler) (Sağdan, alkışlar)
6. İçtüzükte yapılan son tadiller, kürsü hürriyetini ve murakabe imkânlarım engellemistir,
7. Adalet istiklâlini en geniş ölçüde sağlamak için millete söz veren bu iktidar, hâkimlerîn serbest içtihat ve istiklâl kudretini gölgelemiştir. (Sağdan, alkışlar)
8. Can ve mal emniyetini tehlikeye düşüren tertipli tecavüzlerin mesullerini müsamaha ile karşılamaktan vazgeçmemiştir. (Soldan, Allah Allah sesleri) (Sağdan, «evet evet» sesleri)
9. Murakabesizliğin doyurduğu nüfuz ticareti ve suiistimallerin alabildiğine çoğalmasına ; kayıtsız kalmıştır,
10. Anayasanın tadili, demokratik müesseselerin teminata bağlanması, antidemokratik kanunların yalnız mevzuatımızda değil, itiyat ve i tatbikatta yer alması muhtemel son kalıntılarını söküp atmak için millete verdiği sözü tamamiyle unutmuş ve son yıllarda bu bahislerin artık ağıza alnmamasma gayret sarf etmiştir,
11. Müstakil Türk basınını, ağır kayıtlar altında fikir ve yazı hürriyetinden mahrum etmiştir,
12. D. P. iktidarı Devlet Radyosunu millî bir müessese olmaktan çıkarmış, kendi partisinin menfaati uğruna şeref ve haysiyetleri ayaklar altına alan bir yalan ve iftira makinası haline sokmuştur,
13. D. P. iktidarı, devamlı olarak takip ettiği enflâsyoncu politikasının yıkıcı tesirleriyle ağır bir buhranın doğmasına sebeb olmuş, çok geç kalmış olarak aldığı istikrar tedbirlerini, daha önce alınması gereken diğer lüzumlu tedbirler silsilesine bağlamadığı için iktisadi bünyemizde derin yaraların açılmasını önliyememiştir."

[587] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI Cilt 12, İçtimai: 8 Elli birinci İnikat,29.11.1960 s.1111. "Bu büyük devlet adamı diyor ki : «Bugün hiçbir millet, gelişmesinde sizin millî kararınızı verdiğiniz zaman karşı karşıya bulunduğunuz büyük engellerle karşılaşmamıştır. Birinci Dünya Harbinin harabî ve felâketlerinden

DP'ye göre yapılan her iyi şeyin kendi iktidarları ile başladığına inandıklarını dile getirmişti. DP'nin muhalefet kadar basına karşı da ağır ithamlarda bulunduğu bu süreçte "*Türkiye'nin, bir gazeteci zindanı"* haline getirildiğini ifade eden Avni Doğan, DP idarecilerinin serbest basındaki haberlere tahammül edemediğini ve iktisadi kalkınma uğruna, hürriyetten vazgeçmek gibi bir inanışın CHP'de yeri olmadığını açıklamıştır. Bu söylemler karşısında Demokrat Parti Meclis Grubu adına söz alan Dr. Baha Akşit(Denizli), muhalefetin bu söylemlerinin 1950'den beri hiç değişmediğini, DP'nin Devri sabık yaratılmayacağı konusunda beyanda bulunduğunu, af kanunu çıkardığını ve basın üzerinde bir hürriyet sağlandığını dile getirerek muhalefetin "*iktidarda iken başka, muhalefette iken başka konuştuğunu"* dile getirmişti.[588]

1960 yılı bütçe görüşmeleri aralıksız 15 gün devam etmiş ve müzakereler esnasında zaman zaman gerginlikler ve kavgalar yaşanmış, iktidar ve muhalefet kesin olarak kutuplaşmış ve bu konuda Adnan Menderes *"Karşımızda bir muhalefet var ki, ak denilene mutlaka kara, kara denilene mutlaka ak demektedir. Tahammül ve müsamaha değil, insafı bile akla getirmemektedir. Kendisini bu Meclis camiasının dışında ve hattâ üstünde telâkki etmekte, Hükümeti ise, Meclisin dışında veya Meclise yabancı bir teşekkül sanmaktadır. Hükümetin, Meclisin içinde, Meclisle beraber ve Meclisin murakabesi altında çalışan bir icra heyeti olduğu, vazife başında olduğu müddetçe Yüksek Meclisin itimadına sahip bulunduğu hakikatini bilmemekte veya bilmez görünmektedir."*[589] Diyecektir. Bütçe görüşmelerinin tamamlanmasından sonra vekillerin hem dinlenmesi hem de memleket içinde tetkiklerde bulunması için bir sonraki birleşimin 4 Nisan 1960'da toplanmasına karar verilmiştir.

1960 yılı bütçe görüşmeleri esnasında yaşanan gerginlikler, Bursa'da Yeni Ant gazetesi tarafından gündeme getirilerek, Bursa kamuoyunun dikkati canlı tutulmaya çalışılsa da bu süreçte Keles CHP teşkilatında geniş ölçüde istifalar gerçekleşerek, Keles'te iki CHP Ocak Başkanı ile 121 CHP'li partilerinden istifa ederek Demokrat

yeni kurtulmuştunuz. Her tarafınızdan halli imkânsız gibi görünen meselelerle sarılmıştınız. Fakat liderlerinizin idealizmi ve maneviyatınız bakımından zengindiniz. Bu suretle para ve makinaların temin edemiyeceği bir zenginlik ve kuvvete sahiptiniz. Siz Türk halkı gelişme ve sosyal tekâmül azmi ile ilerlemeye devam ettiniz»."

[588] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI Cilt 12, İçtimai: 8 Elli birinci İnikat, 29.11.1960 s.1114 "1960 malî yılı Muvazenei Umumiye kanunu lâyihasına 553 rey verilmiştir. Kabul edenler 396, reddedenler 157 dir. Kanun 396 reyle kabul olunmuştur." s.1120.

[589] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI Cilt 12, İçtimai: 8 Elli birinci İnikat, 29.11.1960 s.1121.

Parti'ye geçmişti.[590] Hakimiyet gazetesinin verdiği habere göre CHP il idare kurulundan 2 üye ile 2 ilçe başkanı istifa etmiş ve Bursa'da CHP içinde önceden beri var olan kaynaşma son haddini bulmuştu. Son olarak CHP ikinci ilçe başkanı Sıtkı Doğru'da vazifesinden istifa etmiş ve ilçedeki kaynaşma İl'e de yansıyarak, İl İdare Kurulundan Avukat Sıddık Tümerkan ile Dr. Talat Berent görevlerinden çekilmişlerdi. Bu durum karşısında İl İdare Kurulu bir toplantı yaparak istifa edenlerin yerine seçilecek yedekleri tespit etme kararı almıştı. İl idare kurulunda istifa edenlerin boşalan üyeliklerine Necati Akgün ile Nihat Aymergen'in getirilmesini uygun görmüş ve parti içindeki kaynaşmanın Bucak ve Ocak teşkilatlarına yansıdığı ve Sıddık Tümerkan ile Dr. Talat Berent istifalarının arkasından, CHP'de kitle halinde istifaların beklendiği bildirilmişti.[591]

Bu haberlerin verilmesinden sonra İnegöl'de ve Orhaneli'de kitleler halinde CHP ocaklarından istifalar gerçekleşmiş ve DP ocaklarına kayıtlar başlamıştır. İnegöl'de Süleymaniye Mahallesi, Cuma Mahallesi, Karagölet Köyü, Sobalı Köyü, Bilal Köyü, Yenice Mahallesi, Mahmudiye Mahallesi'nde,[592] Yeniyörük Köyü Cuma Mahallesi, Kemalpaşa Mahallesi, Sinanbey Mahallesi, Burhaniye Mahallesi, Osmaniye Mahallesi, Kemalpaşa Mahallesi, Yenice Müslüm Köyü, Çitli Köyü, Hamidiye Mahallesi, Eymir Köyü, Orhaniye Mahallesi'nde DP'ye bir hafta içinde 385 kişi[593] kayıt olurken Orhaneli'de de, Demokrat Parti'ye geniş katılımlar gerçekleşmiştir. CHP'den istifa eden vatandaşlarla eski Hürriyet Partililer, Demokrat Parti'ye katılmıştı. Orhaneli'nin Büyükorhan Nahiyesine bağlı Kuşlar Köyünde 41 vatandaş CHP'den istifa ederek Demokrat Parti'ye katılım göstermişti. Böylece bu köydeki CHP teşkilatı tamamen çökmüş ve Erecek Köyü'nde de münfesih/feshedilmiş Hürriyet Partisi'nin eski mensuplarından 47 kişi Demokrat Parti'ye katılmıştır.[594]

Bu süreçte vatandaşların çeşitli meselelerle aydınlatılması amacıyla DP vekillerinin yurt gezilerinin devam etmesi kararı alınmıştır. Bu kararın alınmasında muhalefetin takip ettiği politikalardan oldukça rahatsızlık duyan hükümetin, vatandaş şuurunda oluşan şüpheleri ortadan kaldırma düşüncesi etkili olmuştur.[595] Yurt gezileri DP

[590] "Keles Kazasında Belen Köyü Ocağından, Keles Kazasının Basak Köyü Ocağına geçişler gerçekleştirilmiştir", *Hakimiyet Milletindir,* 1 Mart 1960, s.1.
[591] *Hakimiyet Milletindir,* 8 Mart 1960, s.1.
[592] *Hakimiyet Milletindir,* 8 Mart 1960, s.4.
[593] *Hakimiyet Milletindir,* 10 Mart 1960, s.4.
[594] *Hakimiyet Milletindir,* 18 Mart 1960, s.4.
[595] *Hakimiyet Milletindir,* 23 Mart 1960, s.4.

ocaklarına katılımı arttırdığı gibi aynı zamanda yeni ocakların da açılmasına neden olmuştur. İstanbul'da bu geziler esnasında 140 Vatan Cephesi Ocağı[596] açılırken, Bursa'da da Yenimahalle Vatan Cephesi Ocağı açıldığı ilk günden 74 vatandaşı üye olarak kaydetmiştir.[597] Gerek İstanbul'da gerek Bursa'da açılan Vatan Cephesi ocaklarında konuşan Demokrat Parti mebusları, muhalefetin pek yakında milletten layık olduğu cevabı alacağını dile getirmişlerdir.

Mecliste DP ve muhalefet arasındaki gerginliği üst noktaya taşıyan olaylar Kayseri'nin Yeşilhisar ilçesinde meydana gelen olaylar sonucu başlamıştır. Yeşilhisar İlçesinde Tarım Kredi Kooperatifleri seçimlerini CHP'nin kazanması DP ve CHP'liler arasında çatışmaya neden olmuş, bazı CHP mensuplarının yaralanması muhalefetin tepkisini daha da arttırmıştır. Bu olaylar sonrasında Kayseri'ye gitmek isteyen İnönü'ye, Kayseri valisinin bir telgraf çekerek, İnönü'nün gelmesinin doğru olmadığının bildirilmesi İsmet İnönü'yü hayli sinirlendirmiş ve İnönü: "*Maskara! Beni Saidi Kürdi zannediyor galiba!"*[598] diye söylenmişti. İsmet İnönü, her şeye rağmen 2 Nisan'da Kayseri'ye hareket etmiş ve yolculuk genel bir gösteri havasına dönüşmüştü. Kayseri valisi Kayseri yakınında, İnönü'nün trenini durdurmuş ancak hiçbir meşru sebep olmadığı için fazla diretememiş, İnönü Kayseri'ye ulaşmıştı. DP İktidarı, Kayseri'de yaşanan olayları son derece yakından izleyerek valiye gerekli gördüğü talimatı veriyordu. Yaşanan bu vahim olaylar kamuoyunda halkın CHP'ye yönelmesine ortam hazırlamış ve iktidar Kayseri olaylarında CHP liderini, ortalığı karıştırmakla suçlamıştı.[599] İnönü ise *"eğer bir idare insan haklarını tanımaz, baskı rejimi kurarsa, o memlekette ayaklanma olur… Biz böyle bir ihtilal içinde bulunmayız, bulunamayız. Böyle bir ihtilal dışımızdan, bizimle münasebeti olmayanlar tarafından yapılacaktır… Ülkeyi demokratik rejim istikametinden ayrılıp, baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir."*[600] Diyordu. Bu sözleri ile iktidara karşı siyasi mücadelesini resmen başlatan İsmet İnönü, iktidar partisinin yöneticileri ve hükümetin bütün kanun ve düzen karşıtı politikalarının araştırılmasını istiyordu.

[596] *Hakimiyet Milletindir,* 28 Mart 1960, s.1.
[597] *Hakimiyet Milletindir*,23 Mart 1960, s.1.
[598] Eroğul, a.g.e., s.154.
[599] a.g.e., s.,155.
[600] *Ulus*, 19 Nisan 1960, s. 1.

Bülent Ecevit'te Ulus'ta yazmış olduğu yazıda Demokrat Parti'yi ağır bir dille eleştirerek DP yöneticilerini, İspanya'nın NATO'ya alınmasına engel olan Franco döneminin dikta rejimine benzetmişti. Adnan Menderes'i, İspanya'daki dikta dan daha fazlasını Türkiye'ye yerleştirmekle itham etmişti. Gelişen olaylar karşısında Demokrat Parti Meclis Grubu, 12 Nisan 1960'ta olağanüstü bir toplantı yaparak, Cumhuriyet Halk Partisi hakkında meclis tahkikatı açılmasına karar vermişti. Böyle bir kararın alınması, muhalefetin tasfiyesi yoluna fiilen girildiğinin göstergesiydi. DP Bursa Mebusu Mazlum Kayalar ve Denizli Mebusu Baha Akşit'in, *"CHP'nin yıkıcı, gayrimeşru ve kanun dışı faaliyetlerinin memleket sathında cereyan tarzı ve bunların mahiyetinin nelerden ibaret olduğunu tahkik, tesbit ve memleketin her tarafında yaygın bir halde gerilim kanun dışı siyasi faaliyetleri muhtelif sebeplerine intikal etmek, matbuat meselesi ile adlî ve idari mevzuatın ne suretle tatbik etmekte: olduğunu tetkik eylemek üzere Meclis tahkikatı açılması yönündeki takriri"*[601] meclisteki tansiyonu daha da yükseltmiştir.

DP grubu ülkede hakiki bir hürriyet düzeninin kurulması, huzur ve sükûnetin sağlanması, seçimlerin herhangi bir şüpheye ya da endişeye neden olmadan temiz ve dürüst şartlar altında yapılması, ülkede giderek büyüyen hadiseler karşısında kanlı kardeş kavgalarını önleyecek kesin çarelerin bu tahkikata bağlı olduğunu iddia ediyordu.[602]Vekillerin sunduğu önergeye göre; ana muhalefet partisi olan CHP kanun dışı

[601] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 13, İçtima: 8 Elli sekizinci İnikat, 18.IV.1960

[602] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt:13, İçtima:8 Elli sekizinci İnikat, 18.IV.1960, s.191. *"CHP'nin: A) Meşru iktidarımızı, alelûmum devlet vazifelerini, Türk kadınlarını, dost ve müttefiklerimizi en iğrenç isnatlarla kötüleme usulleri de dâhil olmak üzere, çeşitli gayrimeşru ve kanun dışı yollarla halkı kanunları ihlâle, kanuni tedbirlere karşı mukavemete, Hükümete, idari ve adlî mercilere karşı galeyana ve fiilî tecavüzlere teşvik ve tahrik etmek, B) Müsait telâkki ettikleri mahallerde kendi partilerine mensup bâzı şahısları silâhlandırmak suretiyle iktidar partisinin mensup ve taraftarları aleyhine münferit veya toplu şekilde baskı yapmaya ve suç işletmeye teşvik suretiyle memlekette kanlı kardeş kavgalarına müncer olan tertiplere başvurmak, C) Orduyu siyasete karıştırmak teşebbüsleri de dahil olmak üzere, memleketin emniyet ve asayişini korumakla vazifeli olanları çeşitli propaganda, baskı ve vaadler yoluyle vazifelerini ifadan alıkoymada cüret ve teşebbüs etmek, Ç) Bizim radyo namındaki komünist radyosunu halk partisine ait bir radyo olarak göstermek suretiyle halkı bu yayınları dinlemeye sevk etmek ve umumi efkârı bu yahîm neşriyatın zararlı tesirlerine mâruz bırakmak, D) Bütün bu kanun dışı faaliyetlerini umumi efkâra karşı haklı gösterebilmek için T. B.M. Meclisinin, onun itimadına mazhar Hükümetin [meşruiyetinden halkı şüpheye düşürecek ve bundan da ileri olarak, gelecek seçimlerin de meşruiyetini şimdiden muallel imiş gibi göstererek kurulmuş ve kurulacak iktidarlar aleyhine vatandaşları gayrimeşru yollarla tahrik etmek suretiyle itimatsızlığa ve huzursuzluğa sevk etmek, E) Hücre teşkilâtı ile işliyen gizli kollar kurmaya çalışarak, yukarda mâruz faaliyetleri daha müessir «bir hale getirmek, Suretleriyle giriştiği yıkıcı, kanun dışı ve gayrimeşru faaliyetleriyle; F) Aynı maksat ve gayelerle ve neşir yolu ile faaliyette bulunarak, Cumhuriyetimizin ve genç demokrasimizin fikrî ve mânevi temellerini tahrib eden, Devletin ve cemiyetin ana müesseselerini şantaj, baskı ve tehdit suretiyle işlemez bir hale getirmek, hakikatleri tahrif etmek, yalan neşriyatta bulunmak suretiyle memleketin siyasi, iktisadi, malî, içtimai hayatını tehlikeye mâruz bırakan bir kısım hasının; Bünyesini; çalışma tarz ve metotlarını ve kanunlar muvacehesindeki tutumunu veyahut*

yollarla, hükümeti idari ve adli mercilere karşı galeyana getirerek kardeşi kardeşe kırdırmaya çalışıyor, orduyu siyasete alet etmeye çalıştığı gibi basını da iktidar partisine karşı kullanıyordu. Bunları yaparken de seçim güvenliğinin sağlanmadığı konusunda iktidar aleyhinde vatandaşları kışkırtmak adına yalan neşriyatlar yaparak Gaziantep'te, Zile'de, Uşak'ta, İstanbul'da ve Yeşilhisar (Kayseri)'de yaşanan olayların bir demokrasi mücadelesi gibi gösterilmeye çalışıldığı[603] iddia ediyorlardı. İktidar partisi olarak DP'nin, TBMM'nin kendisine verdiği hakları kullanması ve artık bu meseleye bir dur demesinin vaktinin geldiğini bildiriyorlardı. Çünkü iktidara göre ana muhalefet partisi, demokrasinin fikri ve manevi temellerini sarsacak ithamlarda bulunarak siyasi, toplumsal ve ekonomik hayatı tehlikeye düşürmekteydi.[604]

Bütün bu ithamlar karşısında İsmet İnönü, iç politikada huzuru sağlamanın Büyük Millet Meclisinin eski bir kaygısı olduğunu açıklayarak, hükümetin bu konudaki uzlaşmaz tutumu ve emrivaki getirdiği kanunlar nedeniyle, iç politikada huzurun sağlanamadığını, oysa bütün vatandaşların siyasi kanaatleri ne olursa olsun, kanun önünde eşit muamele görmesinin şart olduğunu dile getirmişti. Ancak DP iktidarının bu zamana kadar böyle bir muamele yapmadığını ve bu önergenin kabul edilmesi halinde siyasi hayatımızın tamir ve deva kabul etmez bir uçuruma atılacağını açıklamıştır. Bu önerge ile *"Türkiye'deki her nevi siyasi teşekküllerin icabında durdurulması yetkisinin ve lüzum gördüğü bütün tedbirleri almak salâhiyetinin verilmesini ve(...) böylece Meclis Tahkikat Encümeni namı altında bir baskı idaresinin"*[605] kurulmak istendiğini ifade ediyordu. Böyle bir önergenin kabul edilmesi hukuka aykırı olduğu gibi aynı zamanda Anayasanın üstünde ve kanun dışında olan gayrimeşru bir talepti.

---

kanunları işlemez hale getirmek hususundaki gayrimeşru faaliyetlerinin önlenmesini gayrimümkün kılmakta olan sebeplerin mahiyetini tetkik ederek elde edeceği neticeleri T. B. M. Meclisine bildirmek üzere, Dahilî Nizamnamenin 177.nci maddesi hükümlerine göre 15 kişilik bir tahkikat encümeni kurulmasını; bu encümenin T.B.M.Meclisinden veya adlî mercilerden ayrıca karar istihsaline lüzum olmaksızın, Dahilî Nizamnamenin 16nci babında yer almış bütün salâhiyetlerle teçhiz olunmasını; tahkikatın selâmetle cereyanımı temin bakımından ve tahkikatın devamı müddetince maksur ve münhasır olmak üzere Türkiye'deki her türlü siyasi hareket ve faaliyetleri durdurma karan da dâhil olmak üzere lüzumlu göreceği bilcümle tedbir ve kararları da ittihaz etmeye ve icabında Meclis dışımda da faaliyette bulunmaya yetkili kılınmasını ve ayrıca mesaisini üç ayda ikmal etmesini arz re teklif ederiz. 14.IV.1960 Bursa Mebusu Denizli 'Mebusu Mazlum Kayalar Baha Akşit"

[603] Eroğul, a.g.e., s. 155.

[604] a.g.e., s. 156.

[605] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 13 İçtima: 8, Elli sekizinci İnikat, 18.IV.1960, s. 195-196.

DP adına konuşan Samet Ağaoğlu ise böyle bir tahkikatın zorunlu olduğunu vurguluyordu. Bu tahkikat ile ilgili de iç politikada son zamanlarda yaşanan münakaşaların her konunun üzerinde yer almaya başladığını, hatta şehir medyalarından köy kahvelerine, köy kahvelerinden harman meydanlarına, parti ocaklarından aile muhitlerine, aile muhitlerinden mektep bahçelerine kadar bu tartışmaların yaşandığını dile getiriyordu. Başta Büyük Millet Meclisi olmak üzere bütün devlet müesseselerin itibar, haysiyet ve şereflerinin hiçe sayıldığını, iftira, isnat, tezvir, hakaret, küfürün siyasi mücadele silâhları olarak kullanıldığını anlatarak devlet ve cemiyet meseleleri üzerinde akla ve hayale sığmaz iddiaların olduğunu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, bir parti meclisi olarak gösterildiğini iddia ediyordu.[606] Bütün bunların son bir kaç aydır yayımlanan gazete manşetlerinin incelenmesi durumunda tespit edilebileceğini vurguluyordu.

İsmet İnönü ise *"Meşrutiyet ihtilâlinden geldik. Cumhuriyet ihtilaline yöneldik. En sonu, Cumhuriyet ihtilâlinden demokratik rejime geçinceye kadar çok gayret sarf ettik ve çok zahmet çektik. Çok güç bir devirdi bu. Ama, sabırla muvaffak olduk."*[607] Diyerek çok partili hayata geçilmesi konusunda CHP'nin çektiği güçlükleri anlatarak, büyük devrimler için yapılmış ihtilâllerden sonra normal iktidarların kurulamadığını ifade ediyordu. Ancak şimdi, ihtilâlin, iktidarı bir defa eline geçirmiş olanlar tarafından yapıldığını, seçimle iktidara gelerek, Devletin vasıtalarına el koyduğunu; seçimle gitmek ihtimali ufukta *"görüldü mü ben buradan gitmem telâşına düştüğünü"* vurgulamış ve DP'ye *"Ne oldu telâşınız ne?"*[608] diyerek TBMM kürsüsünden sormuştu.

Türkiye'de, demokratik rejimin kurulduğunu dile getiren İnönü, ülkeyi demokratik rejimden ayırıp baskı rejimi haline götürmenin tehlikeli olduğunu açıkladıktan sonra *"Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam. Şimdi 'arkadaşlar, şartlar tamamı olduğu zaman milletler için ihtilâl meşru bir haktır'. Fakat ihtilâl aslında bir millet hayatının asla arzu etmiyeceği, çetin ve tehlikeli bir ameliyattır."*[609] Diyerek basiretimiz yerinde ve aklımız başımızda ise normal bir demokratik rejimin esaslarına uygun, eşit haklarla dürüst bir seçimin sonuçlarının kabul

[606] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 13 İçtima: 8, Elli Sekizinci İnikat, 18.IV.1960, s. 203-205.
[607] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 13 İçtima: 8, Elli Sekizinci İnikat, 18.IV.1960, s. 206.
[608] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 13 İçtima: 8, Elli Sekizinci İnikat, 18.IV.1960, s. 206.
[609] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 13 İçtima: 8, Elli Sekizinci İnikat, 18.IV.1960, s. 207.

edilmesi gerektiğini Meclis Tahkikat Encümeni gibi 3 aylık fevkalâde bir idare ile muhalefet partisinin ve basının her yerde takip edilmesinin demokratik esaslara aykırılığını açıklamıştır.

Mecliste yaşanan sert tartışmalar neticesinde Mazlum Kayalar ve Baha Akşit tarafından verilen önerge[610] kabul edilerek takrirde teklif edilen 15 kişilik komisyonun seçimi gerçekleştirilmiş ve ülke geri dönülmez bir yola doğru sürüklenmiştir. Kars Mebusu Sırrı Atalay'a 12 ve Kars Mebusu Hasan Erdoğan'a 6 inikat için Meclisten muvakkaten çıkarılma cezalarının verilmesi kabul edilmişti.[611] Sonraki süreçte tahkikat komisyonunun faaliyetleri ile ilgili mecliste yaşanan gerginlikler yeni cezaları beraberinde getirmiş ve bu süreçte Kırşehir Mebusu Osman Bölükbaşı'na 6 İnikat için muvakkaten Meclisten çıkarma cezalarının verilerek, Tokat Mebusu Faruk Ayanoğlu'na takbih cezasının verilmesi kabul edilmiştir.[612] Malatya Mebusu İsmet İnönü'nün, kanun teklifinin heyeti umumiyesi üzerinde yapmış olduğu beyanları nedeniyle kendisine 12 inikat için Meclisten muvakkaten çıkarılma cezasının verilmesi kabul edilmişti. Meclis Başkanının uyarılarına rağmen, müzakerelerin yapılmasına engel olan "*Adana Mebusu Suphi Baykanı, Urfa Mebusu Yaşar Alhas, Gümüşhane Mebusu Nihat Sargınalp'a üçer inikat, Malatya Mebusu Nurettin Akyurt, Tokad Mebusu Reşit Önder, Malatya Mebusu Mehmet Mikayla, Burdur Mebusu Osman Eroğlu, Ankara Mebusu Ahmet Üstün, Ankara Mebusu Hasan Tez, Uşak Mebusu Al Rıza Akbıyıkoğlu, Erzincan Mebusu Adil Sağıroğlu, Malatya Mebusu Tevfik Ünsalan'a altışar inikat"*[613] için Meclisten çıkarılma cezasının verilmesi kabul edilmiştir.

[610] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 13, İçtima: 8, Elli sekizinci İnikat, 18.IV.1960, s. 207. "Cumhuriyet Halk Partisinin yıkıcı, gayrimeşru ve kanun dışı faaliyetlerinin memleket sathında cereyan tarzı ve bunların mahiyetinin nelerden ibaret olduğunu tahkik, tesbit ve memleketin her tarafında yaygın bir halde görülen kanun dışı siyasi faaliyetlerin muhtelif sebeplerine intikal etmek, matbuat meselesiyle adlî ve idari mevzuatın ne suretle tatbik edilmekte olduğunu tetkik eylemek üzere kurulması kabul edilen 15 kişilik tahkikat encümeni için' yapılan seçime 354 zat katılmış neticede aşağıda adları yazılı zatlar hizalarında gösterilen reyleri almışlardır. Saygı ile arz olunur . Bursa Y. Teksel, Kastamonu Ş. Esen Tekirdağ N. Aknoz, Kayseri Osman Kavuncu, Gazianteb Bahadır Dülger, Samsun Nüzhet Ulusoy, Isparta Said Bilbiç, Denizli A. Hamdi Sancar, Balıkesir Vacid Asena, Çorum Kemal Biberoğlu, Kütahya Kemal Özer, Kastamonu Hilmi Dura, Samsun Ekrem Anıt, Sakarya Nusret Kirişcioğlu, Denizli Turan Bahadır, Sakarya Selâmi Dinçer, Konya Himmet Ölçmen, Nevşehir Necmeddin Önder."
[611] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 18 Içtima: 8, Elli dokuzuncu İnikat, 20.IV.1960, s. 216.
[612] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 18 Içtima: 8, Altmışıncı İnikat, 5.IV.1960, s. 245.
[613] T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 18 Içtima: 8, Altmış ikinci İnikat, 29.IV.1960, s. 312.

3.2. Bursa'da Vatan Cephesine Karşı Güç Birliği Hareketi'nin Oluşumu

Huntington'a göre, 1946'dan sonra Türkiye'de çok partili hayata geçilmiş olsa da siyasal kutuplaşma düzeyi düşük olduğu için Atatürk'ün düşündüğü, çağdaş uygarlık seviyesinde siyasi parti örgütlenmesi gerçekleştirilememiştir. Bunun en açık göstergesi de 1954 seçimleri sonrasında Demokrat Parti'nin muhalefete karşı tavrıdır. Çünkü bu dönemde dış politikada elde edilen başarılar iç siyasete yansımamış; iktidar iç politikada anti-demokratik uygulamaları hayata geçirmeye başlamıştır. Demokrat Parti'nin seçim sonucunda elde ettiği bu başarı Şerafettin Turan'ın ifadesiyle güç zehirlenmesi yaratmış, basına, üniversitelere ve muhalefet partilerine karşı tutumunu daha da sertleştirmiştir. Muhalefet yanlısı olduğu herkesçe bilinen ünlü gazeteci Hüseyin Cahit Yalçın tutuklanmış ve hapse atılmıştı.

Adnan Menderes, 9 Şubat 1958 tarihinde Bursa'da halka hitaben gerçekleştirdiği konuşmada, iktidarın muhalefete yönelik baskı politikası takip etme nedenlerini şöyle sıralıyordu: *"Muhalefet, zorlaya zorlaya bizi bazı tedbirler almaya mecbur etti. Tedbirler demokrasiye uygun neticeler değildir. Eğer onlar zorlamasalardı, bugün beğenmedikleri birçok kanunun çıkarılmasına gerek kalmazdı. Sizin üstünüze yürünürse elbette müdafaa tedbirlerini alırsınız. Fakat daha şiddetli kanunların çıkması için ne derece zorlarlarsa zorlasınlar DP sınırı aşmak, ölçüyü kaçırmak gafletini göstermeyecektir."*[614] Diyerek çıkarılan sert kanunların sorumlusu olarak CHP ve diğer muhalefet partilerini gösteriyor ve iktidarın kendini müdafaa etmek amacında olduğuna değiniyordu. Esasında Adnan Menderes, muhalefete karşı tepkisini sürekli arttırıyor hatta muhalefeti darbe yapmaya çalışmakla suçluyordu. Menderes'e göre, muhalefet Irak'taki gibi bir darbe yapma düşüncesindeydi. Basın ve üniversitelerin eleştirilerinin artması Menderes'i oldukça rahatsız etmişti. Adnan Menderes'in bu konuşması yerel basında eleştirilere neden olduğu gibi, muhalefet partileri arasındaki işbirliği çabalarını da arttırmıştı. Ana muhalefet partisi olan CHP, 16 Eylül 1958'de meclis grubunda yayınladığı bildiri de *"iktidar partisi idarecileri, iç politikada yeni bir şiddet ve baskı devri açmak hevesine kapılmış görünüyorlar. Halkın dikkatini hakiki dert ve davalardan uzaklaştırmak için muhalefete*

[614] Halil Cin, "Türk Demokrasi ve Kalkınma Tarihinde 14 Mayıs 1950 ve 27 Mayıs 1960 Dönemeçleri Sempozyumu Açış Konuşması", *Ata Dergisi*, Selçuk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sayı 3, (1992), ss.1-22, s.14-15; Feroz Ahmad- Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945- 1971),* Ankara: Bilgi Yayınları, 1976, s.131-133.

ihtilalcilik isnat ediliyor"[615] denilerek ülkede ki huzursuzluk kaynağının iktidar olduğuna vurgu yapıyordu. DP kurulduğu ilk andan itibaren askerin arasına ve üniversitelere siyaset sokmama kararında olduğunu söylerken, 13 Aralık 1958'de İstanbul Üniversitesi'nde bir Demokrat Parti Gençlik Kolu kurdurarak ülkedeki gerginliği daha da tırmandırıyordu.[616]

İzmir'de 200.000 Egeli vatandaşa hitap eden Başbakan Adnan Menderes, muhalefetin son zamanlarda siyasi mücadeleyi bir kör döğüşü haline getirmesinden yakınıyor ve ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik istikrardan bahsediyordu. CHP döneminin istikrarının kara saban istikrarı olduğunu vurgulayan Başbakan, böyle bir kalkınmanın DP için isyan nedeni olduğunu vurguluyor ve muhalefet partilerinin iktidarı yıpratma çabalarını durduracağını vurguluyordu.[617] Menderes'in gerçekleştirdiği bu konuşma, Bursa'da muhalefet yanlısı gazetecileri rahatsız etmiş ve 14 Ekim 1958'de, *"Muhalefetin Güç Birliği"* adlı yazı Yeni Ant'ta yayımlanmıştı. Bu yazı da özellikle 1957 seçimleri öncesinde muhalefet partilerinin birleşme girişimlerini engelleyen politikaları, eleştirilerek şimdi bu birleşmenin bir an evvel yapılması gerektiği gündeme getiriliyordu. Adnan Menderes'in son dönemlerdeki uygulamaları da Nazi liderine benzetiliyordu.[618]

---

[615] Ahmad, a.g.e., s.184-185.

[616] Ahmet, a.g.e., s.188.

[617] *Zafer*, 21 Eylül 1958. "Siyasi mücadeleyi bir kör döğüşü haline getirmiş olan muhalefetin bu meşum mücadele tarzına son vermek lazımdır. Artık iğneden ipliğe, buzdolabından, dikiş makinesine, yarın lokomotife kadar bütün ihtiyaçlarımızın yüzde yüzünü memlekette yapmak mümkün olacaktır. Bir de bize istikrardan bahsediyorlar! Ne de istikrar? Çarık, kağnı, kara sapan medeniyetine çakılıp kalmakta mı istikrar. Bizim iktidarımız böylesine bir istikrar anlayışına karşı bir kıyamdır…"

[618]"Muhalefetin Güç Birliği", *"Yeni Ant,* 14 Ekim 1958, s. 2. "İktidar partisi önderinin, Ege propaganda gazetesinde muhalefet partilerini birbirinden ayırmak veya birbirine düşürmek için kullandığı taktik tamamı ile boşa gitmiş; daha doğrusu hedefinin tam tersi bir sonuca varmış görünüyor. Hür Parti'ye taktik icabına göre iktidar önderi tarafından kendisine açılan kollara başını bile döndürüp bakmaksızın, yine aynı taktik mucibince etrafı dikenli tel örgülerle çevrili bir tecrit kampına alınmak istenen CHP'den yana meylediyor. Hür. Parti'nin bu hareketini yalnız ruh asaleti fikri dürüstlük ve siyasi namuskârlık namına değil, akıl bakımından takdire şayan buluruz. Hitler'e bütün Avrupa Kıtasını fethetmek imkânını veren faktör demokrasisine çevreleyen muhtelif boyda demokratik devletlerin kimini ürküterek, kimini kandırıp ayartarak kendi demir çemberi içine aldı ve bu suretle fütuhat yolu üzerindeki bütün engelleri kaldırmış oldu. Bizce, Hürriyet Partisi Genel İdare Kurulu bu bakımdan o bedbaht devletleri idare eden hükümetlerden çok daha dirayetlice hareket etmiştir. Yani komşumuzun başına ne gelirse gelsin biz kendi dostumuzu kurtaralım dememiştir ve bahusus müntered davayı kendi evlerinin işleri üstünde tutmak civanmertliğini göstermiştir. Zira HP Genel İdare Kurulu tebliğinin metnindeki "… Her türlü hissi unsurlardan tecerrüt edebilerek" fıkrasında biz ancak böyle bir siyasi fazilet manası çıkarabiliriz. CHP demokrasi ve hürriyet mücadelesinde bunun birçok örneklerini göstermiştir. Tıpkı HP Genel Kurulunun düşündüğü gibi bizde kendi parti meselemizin fevkinde bir memleket davası karşısında bulunduğumuzu hissetmekte ve bu davanın gittikçe çetinleşip sarpa sardığını görmekteyiz. Bunun hal ve faslı ancak gerçek demokrasi hasretlerinin kendi aralarında bir milli birlik teşkil etmelerine bağlıdır. Ve biz o kanaatteyiz ki muhalif partiler arasında bu birlik 1957 Ekim ayındaki seçimlerden beri Türk milletinin oy çoğunluğuyla "dejure" tahakkuk etmiş bulunmaktadır. Şimdi yapılacak şey bunu "de facta" hale getirmekten ibarettir. HP'nin "güç birliği" teşebbüsü bu bakımdan dünkü işbirliği hareketini göre gerçekleştirmesi çok daha kolay

3.3.Yerel Basının Vatan Cephesi'ne Yaklaşımları

Bursa'da yayınlanan Hakimiyet gazetesinin verdiği haberlere göre ana muhalefet partisi ve Hürriyet Partisi'nin 1958'de birleşmesi, Bursa'da bu partilere üye olan vatandaşları hayli rahatsız etmiş ve bu kişiler bağlı oldukları teşkilatlardan ayrılarak Demokrat Parti saflarına, yani Vatan Cephesi Ocaklarına kayıt olmuştu. Bu durum da Bursa'da ki Demokrat Partilileri oldukça mutlu etmişti. Andan Menderes'in Manisa mitingi sonrasında oluşturulmaya başlanan Vatan Cephesi Ocakları, haberlerini sadece gazeteler vermekle kalmamış aynı zamanda bu ocaklara yapılan kayıtlar her akşam haberlerinden sonra da radyoda verilmeye başlanmıştı. Bu durum bütün ülke de olduğu gibi Bursa ilinde de tepkiyle karşılanmış ve Bursa CHP İl Başkanı, bu haberlerin doğru olmadığını açıklama gereği duymuştu. Bu konuyla ilgili de Bursa'da muhalif olan Yeni Ant gazetesi zaman zaman radyo konusunu dile getirmiştir.

Yeni Ant yazarlarından Sadrettin Çanga, Kasım 1958'de *"Radyoyu Ebediyen kullanmak!"* adını verdiği yazıda, Başbakan'ın yurt gezilerinde ve gittiği yerlerde radyo hakkındaki söylemlerinin, vicdan sahibi vatandaşlar tarafından çok garip karşılandığını dile getirmektedir. Başbakana göre muhalefet partilerinin, iktidara karşı takip ettiği politika nedeniyle, ülke anarşiye sürüklenmekte ve iktidar ülkede huzur ve asayişi temin etmek için devletin malı olan radyoyu kullanmaktadır. Oysa bu zihniyette bir devlet başkanına dünyanın hiçbir yerinde rastlanmayacağını açıklayarak, kendi partisine ait kabul ettiği radyonun haklarının bütün vatandaşlara ait olduğunu, radyo aracılığıyla iktidar partisinin yaptığı eserleri halka anlatma gereği hissettiğine değinmektedir. DP'nin iktidar yıllarında yaptığı eserlerin halk tarafından görüldüğünü ve bunun için propagandaya gerek olmadığını ifade eden Canga, yine de yapılan eserler anlatılmak isteniyorsa radyonun kullanılabileceğini düşünmektedir. Ancak radyonun sadece muhalefet partilerine saldırı şeklide yayın yaptığını, muhalefetten ayrılan ve Vatan Cephesi'ne katılan kişilerin isimlerinin verilmesini ağır bir dille eleştirmekte ve DP

telakki edilmek lazım gelir. Zira kanunla imkânsızlaştırılan "İşbirliği" hareketi haddi zatında muhalefet idarecilerinin iyi niyetinden başka bir mesnede dayanmıyordu. Hâlbuki bugünkü "güç birliği" amacı milletin idaresi gibi bir realiteye istinat etmektedir. Muhalif partiler 27 Ekim 957 seçimleri neticesinde oy yekûnlarını gösteren rakamlarla adeta riyazi bir katiyetle beliren bu realitenin manasını ne yazıktır ki, bugüne kadar layıkıyla anlayıp takdir edememişlerdir. Bunu anlamış olsalardı kendilerini daha kuvvetli his edeceklerdi ve bu kuvvetlerini bir takım gruplaşmalara içinde dağıtıp harcamaktan çekineceklerdi. Acaba şimdi HP Genel İdare Kurulunun tebliği bir intibah saatinin çalışına mı işarettir? Eğer böyle ise bunu geçen 27 Ekim seçimlerinin seçmen çoğunluğu ve bağımsızlarla beraber CHP'nin de memnunlukla karşıladığından eminiz."

liderinin radyoyu ebediyyen kullanma niyeti olsa da buna ömrünün yetmeyeceğine değinmektedir.[619] Çünkü 1957 seçimleri sonrasında iktidar partisinin almış olduğu oy oranları ve sonrasında yaşananlar halkın iktidara duyduğu güveni büyük ölçüde sarsmıştı.

Yeni Ant'da aynı süreçte Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *"Vatan Cephesi mi? Kara Kuvvet Cephesi mi"* adlı yazısında radyo konusu ele alınarak iktidarın 1957 seçimleri sonrasında takip ettiği sert politika eleştirilmişti. İktidar partisinin muhalif basını susturma çalışmaları nedeniyle bu dönemde İstanbul ya da Ankara'da yasaklar nedeniyle yayımlanamayan bazı yazılar, Bursa'da Yeni Ant gazetesinde yayımlanmakta ve el altından aynı gün içerisinde İstanbul'a ulaştırılmaktaydı. Yakup Kadri yazısında iktidar partisinin artık dayanacak kimsesinin kalmadığını, basının, aydınların, kırsal kesimde yaşayan halkın, tüccarın hatta büyük iş adamlarının dahi DP'de yaşamış oldukları hoşnutsuzluğu dile getirerek, iktidarın başvurduğu bu baskı politikasının çağdaş

[619] Sadrettin Çanga , "Radyoyu Ebediyen kullanmak!", *Yeni Ant,* 9 Kasım 1958, s. 2. "İç politikamızın başlıca mevzuunu teşkil eden radyo hakkında Adnan Menderes'in Burdur'da söyledikleri sözler, insaf sahibi vatandaşların pek garibine gitmiştir. Menderes diyor ki: 'Onlar öyle meş'um bir propaganda yapıyorlar ki, bunlara karşı vatandaşı tenvir etmek için devletin malı olan radyoyu kullanıyoruz, Anarşiye ve anarşist zihniyete paydos demek üzere en demokratik yolu seçerek radyoyu kullandık, kullanıyoruz ve ebediyen kullanmaya devam edeceğiz.' Devlet radyosuna bu zihniyetle tesahup eden bir hükümet başkanına dünyanın hiçbir köşesinde rastlanmaz. Hatta bizde bile(…) Şaşmayınız, yanlış ifade etmiş değiliz. Evet, bizde bile rastlanmaz. Zira yukardaki sözleri T.C. Hükümetinin Başkanı değil de, iktidarda bulunan DP'nin Genel Başkanı söylemiştir. Hüsnüyetli olarak kendimizi böyle düşünmeğe zorlamakla teselli bulmaktayız. Mamafih, DP genel başkanının partisine ebediyen mal etmeğe çalıştığı radyonun tasarrufuna ait haklarının sebepleri üzerinde durmamız gerekmektedir. Adnan Menderes, muhalefetin meş'um propagandasına karşı vatandaşı tenvir maksadıyla radyoyu kullandıklarını söylemekle bizzat kendi partisinin iktidardaki icraatının müspet olmadığını kabul etmiş durumdadır. Görülmemiş kalkınma, nurlu istikbalin muazzam eserleri olan fabrikalar, yollar ve barajlar için radyodan dil dökmeye lüzum var mıdır? Yaptığı eserlerin mevcudiyeti ile öğünenler gözle görülebilen ve elle tutulabilen eserlerin hizmetlerini dilleriyle ifade edecekleri yerde istihsal imkânlarıyla vatandaşa tanıtabilseler daha iyi olmaz mıydı? Yapılan her yol, her fabrika ve her baraj müspet hizmetler temin ediyorsa vatandaş bunu gözleriyle görmektedir. Bunlar için radyoda propaganda yapmaya ihtiyaç yoktur. Her eser, eğer faydalı düşüncelerle tesis olunmuşsa yarattığı imkânlarla bizzat kendisinin propagandasını mutlaka yapar. Vatandaşa gelince, O dille tenvir yerine gözüyle gördüklerine inanacaktır. Adnan Menderes, devlet radyosunu vatandaşı sadece bu mevzularda tenvir etmek için kullansa bir bakıma söyleyecek söz bulamazdık. Fakat devlet radyosunda muhalefet partilerinden istifalar ile DP saflarına katılanların haberleri yer almaktadır: Hiçbir Türk vatandaşının bu mevzularda tenvir edilmeğe ihtiyacı bulunduğunu zannetmiyoruz. Şayet böylesine tenvirden maksat DP teşkilatını manen takviye ve muhalefet partilerini sindirmekteyse ki düşünülen budur, vatandaşın bu şekil hareketlere de itibar etmediğini herkes bilmektedir. DP genel başkanı radyoyu ebediyen kullanacakmış(…) Hemen söyleyelim ki, radyoyu ebediyen kullanmaya DP'nin ömrü yetmeyecektir. DP 1957 seçimlerinde çoktan ebediyete veda etmiştir. Radyoyu ebediyen kullanacağız, derken DP genel başkanı, olsa olsa şimdi her türlü iktidar kudretine sahip olmanın ve yarın iktidardan düştükten sonra memlekette hakiki demokrasinin teessüsü ile bu imkânları elde edeceği kanaatiyle hareket etmektedir. Bu ümit ve bu düşünce bir bakıma doğrudur. Ama ne var ki, İktidardan düştükten sonra bu mümkün değildir."

demokrasilerle örtüşmediğini ve Ortaçağ düzeninde devletin idare edilmeye çalışıldığını açıklamaktadır. [620]

Bu süreçte yaşanan Zile (Tokat) Olayları da, Bursa basınında yer bulmuş İnönü'nün miting yapmasını engellemek için, Zile Kaymakamı Tevfik Zorlu'nun sokağa çıkma yasağı ilan etmesi ve Zile'de kargaşa yaşanması, muhalefet tarafından eleştirilmiştir. Bu olaylar Bursa'da halkın CHP saflarına katılmasına neden olurken Demokratları rahatsız eden temel mesele, CHP'lilerin halk tabanından gördüğü ilgi olmuş ve bu nedenle muhalefete karşı baskı politikalarını şiddetlendirmiştir. Bu olaylar sonrasında Bursa'da DP Bala Ocağı'na mensup pek çok kişi ve Mamatlı Bahçe Köyünde[621] yaşayan yüzyirmi vatandaş, DP'den ayrılarak CHP saflarına katılmıştı. İktidar partisinden ayrılarak CHP saflarına geçen bu vatandaşlar CHP'nin Ankara vekilleri ile görüşerek CHP'ye geçmelerinin kendileri için mutluluk olduğunu açıklamış ve İsmet İnönü'yü genel merkezde ziyarette bulunmuşlardır.[622] Bu durum CHP'nin Bursa'da güç kazandığının göstergesi olarak değerlendirilebilir.

---

[620] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "Vatan Cephesi mi? Kara Kuvvet Cephesi mi?", *Yeni Ant,* 2 Kasım 1958, s.2. "Mesele kalmadı. DP iktidara desteğini kara kuvvette arıyor. Bu destek çürük tahtadan bir koltuk değneği kadar bile sağlam değildir ama ne yapsın memlekette dayanacak başka bir şey görememektedir. Basın aleyhine dönmüştür; aydınlar onu tutmamaktadır: Köylü ve işçi tabakalarının ondan sıdkı sıyrılmıştır; tüccar esnaf ve hatta milyonlara gark ettiği iş adamları ona karşı hoşnutsuzluklarını artık gizleyemez olmuştur; cemiyetin bel kemiğini teşkil eden orta hallilerinin ise onun hakkında ne düşünüp ne söylediği herkesin malumudur. Şimdi, DP iktidarına kala kala bir cehalet ve gerilik unsurlarının karanlık cephesine sığınmak ve Said-i Nursi'nin duasından medet ummak kalıyor. Şimdiden bu hedefe ulaşmak yolunda "Padişahım çok yaşa" yazılı tuğralı yeşil bayrağın altından bile geçmeye katlandı. Her şeye rağmen iktidar dizginlerini elden kaçırmamak için daha nelere katlanacağı da belli değildir. İktidar? Lakin karanlığa gömülü bir iktidarın ne zevki vardır? Burada göz gözü görmez; insan yürürken nereye bastığını bilmez ve durduğu yerde müstehaseleşip kalır. Kara kuvvete teslim olmanın diri diri bir mezara girmekten ne farkı vardır? DP iktidarı erkânı hiç değilse bu en yakın tarihi dersten ibret almalıdır. Kara Kuvvet kendi cinsinden olmayan kuvvetlere iştirak etmez. Bir defa fırsatı ele geçirdi mi derhal kafalar üstünde ruhlar üstünde ve vücutlar üstünde mutlak hâkimiyetini kurar. Paslı satırını indirirken muhalif ve muvafık arasında hiçbir fark görülmez. Evet, ne yapsalar ne etseler Kara Kuvveti kandıramazlar. Zira iki türlü dil kullanmaktadır. Bir yandan ona çeşitli tavizli sözler söylerken öbür yandan Türk milletini muasır medeniyet seviyesine yükseltmekten bahsetmektedirler. Bu tezada düşerken acaba Kara Kuvvetin kendilerine itimadını kökünden sarkıntılıkların farkında değil mi? Acaba Kara Kuvvetin her şeyden evvel bu muasır medeniyetten irkildiğini ve bir Orta-Çağ karanlığı hasreti içinde yaşadığını bilmezler mi?

[621] Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Fon Kodu: 30-1-0-0/Yer No:45-271-5 Belge Tarihi:29.01.1959.00.00.0000; Bkz: Tunç, a.g.m., ss. 137-162 "1946'dan beri DP Bala teşkilatında çalışan Mamatlı Bahçe Köy Muhtarı Ali Şenayar, DP Ocak Başkanı Mehmet Sevil, Yeniköy DP Ocak Başkanı Ali Pehlivan Ebülhas, DP Ocak Başkanı Bahri Koçak dün beraberlerinde CHP Bala İlçe Balkanı Mevlüt Öztürk olduğu halde şehrimize gelerek 120 arkadaşıyla birlikte DP'den ayrılıp prensip ve tutumunu benimsedikleri CHP'ye kaydolduklarını bildirmişlerdir. DP den ayrılan ve CHP'ye kaydolan yurttaşlar dün CHP Ankara milletvekillerinden İbrahim Saffet Ömay, Osman Alişiroğlu, İlyas Seçkin Hasan Tez, Mehmet Ali Ceritoğlu ve İsmail İnan'la görüşmüşler ve hep birlikte CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'yü genel merkezde ziyaret ederek CHP saflarına geçmekle duydukları büyük sevinç duyduklarını bildirmişti."

[622] Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Fon Kodu: 30-1-0-0/Yer No:45-271-5

Yeni Ant yine bu dönemde verdiği haberde Bursa'nın Narlıdere Köyünde de sorunlar yaşamaya başladığını ve bu köyde bulunan kırkaltı Demokrat Partili vatandaşın istifa ederek, CHP ocaklarına katıldığını aktarıyor ve bu katılımların bölge halkında tepkiyle karşılandığını aktarıyordu.[623] Bu süreçte muhalefet partileri de Bursa da etkin propaganda yollarına başvurmuş ve kurulan yeni ocaklar aracılığıyla üye sayısını arttırmaya özen göstermişlerdi. Çok yönlü işleve sahip olan bu ocaklar zaman zaman devrin ileri gelenlerinin isimleri ile açılmıştır. Bursa'da CHP Merkez İlçe Başkanlığı'na bağlı İnönü Ocağı da bu süreçte açılmıştı.[624]Toplumsal taban olarak eşraf ve memura dayandığı iddia edilen Cumhuriyet Halk Partisi, Bursa ilinde ve ilçelerinde, halka ocak toplantıları ile ulaşmıştır.[625] Çünkü özellikle Ocaklar sayesinde çok büyük halk kitlelerinin ve yığınlarının yöneticilere ulaşabilmesi kolaylaşmış ve parti liderleri Ocak ve Bucak teşkilatları sayesinde, bölgenin partiye göstermiş olduğu eğilim ile ilgili fikir sahibi olmuştur. Bu ocaklarda gerçekleştirilen toplantılarda CHP'nin propagandası DP'nin bir sonraki seçimlerde başarı elde edemeyeceği üzerinde yoğunlaşırken, DP ocak toplantılarında daha çok İsmet İnönü'nün hakkında konuşmalar gerçekleştirilmekteydi. DP'nin Merkez ilçesine bağlı Adaköy'de yapılan böyle bir toplantıda, İsmet İnönü hakkında yapılan bazı konuşmalar, bölgede herhangi bir partiye üye olmayan vatandaşları rahatsız etmiş ve bu vatandaşlar tepki olarak CHP'ye katılmıştı.[626]

Belge Tarihi:29.01.1959.00.00.0000; Bkz. Tunç, a.g.m, ss.137-162

[623] *Yeni Ant,* 19 Aralık 1958,

[624] *Yeni Ant,* 7 Ocak 1959,

[625] Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni (Dün Bugün Yarın),* 2.Cilt, 4. Baskı, 1. Basım, 1968, Ankara: Bilgi Yayınevi, Bilgi Basımevi, 1969, Cilt 1, s. 240.

[626] *Yeni Ant,* 2 Ocak 1959.

3.4. Bursa'da Vatan Cephesi'ne Eleştiriler

1957 seçimlerinde DP'den Bursa Milletvekili seçilen Hüseyin Bayrı, DP Bursa il teşkilatının Vatan Cephesi Hareketine karşı olduğuna değindiği anılarında şu ifadeleri kullanmaktadır: "*Biz hem milletvekilleri, hem Bursa teşkilatı olarak 'Vatan Cephesi' ne karşıydık. Bu, daha ziyade Ankara'dan yapılıyordu. Biz milletvekilleri olarak tamamen karşıydık."*[627] Teşkilatın bu harekete soğuk yaklaşımı nedeniyle olacak Bursa yerelinde Vatan Cephesi hareketi çok militan şeklinde devam etmemiş, yerel basına da her hangi bir aşırı olay yansımamıştı. Esasında Yeni Ant gazetesinin 1960 yılı itibariyle ekonomik olarak sıkıntılı süreci daha da artmış ve Nisan ayında da gazete kapatılmıştı. Hakimiyet gazetesi ise iktidara yakın duruşu nedeniyle gücünü daha da arttırmış, Vatan Cephesi'ne iltihaklar haberlerine yer vermeye devam etmişti.

DP'nin son dönemlerdeki uygulamalarının ve Vatan Cephesi Ocaklarının halkı tahrik ettiği düşüncesine sahip olan bazı DP'li vatandaşlar sadece partilerinden istifa etmekle kalmıyor aynı zamanda farklı uygulamalarda gerçekleştiriyordu. Mesela İnegöl Muzal (Gündüzlü) Köyü'nde *"Adnan Menderes/Ajans Haberlerini Dinlemeyenler Derneği"*[628] adıyla bir dernek kurulmuştu. Böylece partinin radyoyu kullanmasına tepki gösterilmişti. İnegöl, Yenişehir, Gemlik, Mustafakemalpaşa ve Karacabey'de çok güçlü olan Demokratlar zaman zaman bu tarz haberlerle sarsılmış olsalar da yine de bu ilçeler DP için son derece büyük bir önem taşımaktaydı. Gazetelerde CHP ocaklarından ayrılarak, Vatan Cephesi ocaklarına katılan kişilerin isimlerine yer verildikçe, CHP Bursa İl Teşkilatı bu haberlerin asılsız olduğunu ifade ederek, DP'ye kayıt olan kişilerin zaten eski Demokrat Partili olduğunu açıklama gereği duyuyordu. Ayrıca ocak toplantılarında sık sık Demokrat Parti teşkilatı içinde yaşanan kutuplaşmanın yerele yansıdığını aktarıyordu.[629]

Vekillerin yurt gezilerine çıkacakları dönemde DP Genel Sekreterliği, Adnan Menderes imzalı bir genelge yayınlayarak, parti genel kurullarının yaşanabilecek olaylar konusunda dikkatli olması gerektiğine değiniyordu. Adnan Menderes'in, Bursa

---

[627] Yılmaz Akkılıç, *Bursa'da Yakın Zamanlar, Bursa Gazeteciler Cemiyeti Yayınları*, Bursa: 2006, s. 324.
[628] *Yeni Ant*, 2 Ocak 1959; Ahmad, a.g.e., s.188; Uyar. a.g.e., s. 43. "Radyonun DP propagandası yapması dolayısıyla, "Ajans Haberlerini Dinlemeyenler Derneği" kurulmuştu. İstanbul Valisi Ethem Yetkiner, 2 Aralık 1958'de bu derneği kapattı."
[629] *Yeni Ant*, 12 Şubat 1959.

Demokrat Parti İl İdare Heyeti Başkanlığına bu konu ile ilgili göndermiş olduğu genelge aşağıdaki gibidir:

"*Bursa Demokrat Parti Vilayet İdare Heyeti Reisliğine,*

1-Aşağıdaki tel tamimi vilâyetinizde bulunan vekil ve mebus arkadaşlarıma bir suretinin tevdiinin ve aynı tamimin teşkilatınız kademelerine münasip şekilde iletilmesini,

2- Bazı Halk Partili milletvekillerinin ve Halk Partililerin bu meclis tatili esnasında memleketin muhtelif yerlerinde yapmakta oldukları gezilerde parti propagandası ve kisvesi adı altında birtakım kanunsuz ve yıkıcı faaliyetlere giriştikleri birçok yerden alınan malumattan anlaşılmaktadır. Bilhassa üzerinde durulması gereken cihet, parti mücadelelerinin tedhiş usullerine başvurmak suretiyle yürütülmeye cüret edilmesi istenmektedir. Bölgelerinizde bu gibi yıkım ve mutlak surette memleket aleyhine hareketlerle karşılaştığınıza eminim. Bize verilen malumata göre, muhalefeti maalesef yıkıcılık zanneden bazı mütecasirler gittikleri yerlerde ve bilhassa köylerde mutlaka iktidara geleceklerini ve devri sabık yaratacaklarını, hesap soracaklarını, iktidar mensuplarını kuracakları kendi tertiplerinde mahkemelerde süründüreceklerini ve mallarını müsadere edeceklerini velhasıl asıp keseceklerini ve bunları hukuk ve mevcut mevzuat dışında ve bulacakları yeni şiddet usulleriyle tatbik edeceklerini tekrar edip durmaktadırlar. Ayrıca uygun ve zararsız gördükleri yerlerde ise Halk Partisi'ne karşı şeylerin şiddetle cezalandırılacağını ve buna cürret eden köy ve kasaba halkının perişan edileceği kabilinden tehditleri de ilavesiyle vatandaşları tedhişe yeltenmektedirler. Binaenaleyh bütün partililerimizin daima uyanık bulunmalarını ve kim olurlarsa olsunlar rastladıkları yerlerde bu tedhişçiler hakkında derhal zabıt varakası tutularak kanuni tatbikat yollarına gidilmesini, memleketin huzurunu korumak ve kanunların tatbikini sağlamak bakımından son derece ehemmiyetli ve zaruri görmekteyim"[630] denilmekteydi.

[630] Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Fon Kodu: 30-1-0-0/Yer No:45-271-3 Belge Tarihi:23.01.1959.00.00.0000; Bkz. *Yeni Ant*, 20 Temmuz 1959; Bkz. Tunç, a.g.m., ss. 137-162

3.5. 1960 Askeri Müdahalesinin Bursa'daki Yansımaları

Türkiye'de, Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonraki süreçte Mustafa Kemal ordu ve siyasetin birbirinden ayrı tutulması gerektiği görüşünde olmuş ve ordunun siyaset dışı kalması sürecini hassas bir sınırda tutmuştu: *"O'da rejimin korunmasıdır."* Ordunun koruyucu vasfı, 1935 yılında TBMM'de kabul edilen *"Ordu Dahili Hizmet Kanunu"*nun 34. Maddesinde şöyle ifade edilmektedir: "*Ordunun vazifesi; Türk yurdunu ve Teşkilatı Esasiye Kanunuyla tayin edilmiş olan Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır."*[631] Kanunla açık olarak belirlenen rejimi koruma ve kollama görevi, sonraki yıllarda ordu kademelerinde yer alan subaylar tarafından farklı yorumlanacak ve 27 Mayıs 1960 tarihinde asker rejimi korumak ve kollamak adı altında ülke yönetimine el koyacaktı.

Ordunun 27 Mayıs'ta yönetime el koyması Cumhuriyet tarihinde bir ilki yaşatacak ve sonraki süreçte ülke gündeminde etkisini sürdürmeye devam edecekti.

27 Mayıs askeri müdahalesine gidilen süreçte, ordu içerisinde yer alan genç subayları siyasi iktidara karşı örgütleyen temel düşünce, Demokrat Parti iktidarının Atatürk devrimlerine, özellikle laikliğe karşı tavır aldığı düşüncesiydi. DP'nin iktidarı ele aldıktan sonra takındığı genel tutum, ordu içerisindeki rahatsızlıkları giderek arttırmıştı. Adnan Menderes'in 1954'te söylediği iddia edilen "*Ben istersem orduyu yedek subaylarla idare ederim, kravatlı şövalyelerin burunlarını kıracağım"*[632] tarzı söylentilerde, iktidara karşı ordunun kinlenmesine neden olmuş, örgütlenme sürecinde olan birçok grubun amaçları arasında Kemalist ideolojinin korunması veya yeniden canlandırılması yer almıştı.[633]

Demokratik adımlar takip edilerek iktidarı devralan Demokrat Parti, kendi fikirleri dışındakileri yok sayarak, iktidara gelmesini sağlayan unsurlara karşı çıkmıştı.[634] Sonuç DP iktidarının giderek artan baskı politikalarına karşı, ordunun yanı sıra, içerisinde basın, üniversite, baro, aydın ve gençlik örgütlerinin de yer aldığı, toplumdaki ilerici gruplar diye nitelendirilen kişilerin kamuoyunu etkilediği ve kamuoyuna bağlı olarak orduya

[631] "Ordu Dahili Hizmet Kanunu", Kabul Tarihi: 10 Haziran 1935, Kanun No: 2771, *Resmi Gazete,* S. 3031 (18 Haziran 1935).
[632] Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960),* Ankara: Phoenix Yayınevi, 2004, s. 541.
[633] Akyaz, a.g.m, s. 180.
[634] Emre Kongar, *Demokrasi ve Kültür,* İstanbul: Hil Yayınları, 1983, s.15.

etkisi altına aldığı düşüncesi 27 Mayıs Hareketini ortaya çıkarmıştı.[635] Müdahale sonrasında İnönü, teşkilatına yayınladığı genelgesinde, müdahalenin meşru olduğunu beyan ederken, hemen arkasından demokratik bir düzenin oluşturulması ve en kısa zamanda genel seçimlere gidilerek, devlet idaresinin milli iradeye bırakılmasını istiyordu.[636] Müdahalenin hemen ardından İsmet İnönü, askeri idare ile partisinin yan yana görülmesinin önüne geçmek istemişti. Fakat CHP'li vekillerin bazılarında müdahale sonrası ülke idaresinin kendilerine verileceği düşüncesi oluşmuş ve vekillerin bazıları bu durumu sevinçle karşılamıştı. Bu durumun partiye zarar vermesinden çekinen İsmet İnönü, tüm parti teşkilatına şu uyarıyı yapma gereği duymuştu: "*CHP teşkilatı böyle nazik devirlerde yayılma eğilimi gösteren intikam hislerinden, hususi garaz temayüllerinden ciddi olarak sakınmalı, vatandaşları da bu gibi his ve temayüllerden korumak için çalışmalıdır".*[637]

İstanbul, Ankara, İzmir gibi örgütlü ve güçlü bir muhalefetin zayıf olduğu Bursa'da, Demokrat Partiye yönelik güçlü bir karşı duruş hiçbir zaman ortaya çıkmayacaktı. Çünkü Bursa'da güçlü bir yapıya sahip olan Demokrat Parti, kendisine karşı oluşabilecek olan bir muhalif yapıyı kolayca önleyebilme gücüne sahipti. Sonuçta yerel teşkilatının talepleriyle birlikte, muhalefet partilerinin her türlü faaliyetleri takibata uğrayarak, siyasilerde baskı altında tutulmuştu. Bu dönemde Bursa valiliği görevinde bulunan İhsan Sabri Çağlayangil, o günlerde bir şeyler olacağına yönelik rivayetlerin ortalıklarda dolaştığından bahsetmektedir. Vali, 20 Mayıs günü kendisine Ankara'dan isimsiz bir mektup geldiğini ve mektupta 26-27 Mayıs'a bağlayan gece askeri müdahale olacağının haber verildiğini söylemişti. Mektup üzerine iç işleri bakanı Namık Gedik'e durum hakkında bilgi veren Çağlayangil'e, bakan korkulacak bir durumun olmayacağını ve DP'nin iktidara gediği ilk günden beri bu tarz söylemlerin hep olduğunu bildirmişti.

Bu sözlerle ikna olmayan Bursa Valisi İhsan Sabri Çağlayangil, mektup sonrasında bazı hazırlıklar yapmaya başlamıştır. Yapmış olduğu hazırlıkları şu şekilde ifade etmektedir: "*Düşündüm, böyle bir hareket olması ihtimaline karşı tedbirli bulunulması gerektiğine karar verdim. Bursa emniyet müdürü Şebib Karamullaoğlunu*

[635] Server Tanilli, *Nasıl Bir Demokrasi İstiyoruz*, 3. b., İstanbul: Say Yayınları, 1989, s. 57.
[636] Suna Kili, *1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1976, s. 137-138.
[637] Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları-Yarı Silahlı Yarı Külahlı Bir Ara Rejim 1960-1961*, 2.b., Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991, ss. 18-23.

çağırdım. Tarım Müdürlüğü, Özel İdare, Nafia, Sağlık tüm özel araçların sayısını tespit ettik. 72 taneydi. Araç sorumlularının servisleri bittikten sonra araçlarını emniyet müdürlüğünün göstereceği yere park etmelerini ve plaka numaralarıyla arabalarını teslim etmeleri talimatını verdim. Şehri bölgelere ayırdım. Nöbetçi fırıncı koydum. Ben bir şeyler olacağına inanıyordum".[638] Demektedir. Bursa kamuoyunda başlayan huzursuzlukla müdahale beklentisi her geçen gün artmış ve askeri müdahale 27 Mayıs sabahı gerçekleşmişti. Bursa müdahale haberini sabahın ilk ışıklarıyla almış ve Valisi İhsan Sabri Çağlayangil'in ve Adnan Menderes'in iktidarı boyunca yaşadığı korku gerçekleşmişti. Çağlayangil anılarında Bursa'nın askeri müdahale sabahını şu şekilde anlatmaktadır:

"*26 Mayıs'ı 27 Mayıs'a bağlayan gece sabaha karşı çalan telefonla uyandım. Saat 04:00-05:00 arasıydı… Telefonda birden Adnan Menderes'in sesiyle karşılaştım.*
- İhsan Bey Bursa'da neler oluyor?
- Hiçbir şey yok beyefendi. Sizin telefonunuzla uyandım. Neredesiniz dedim.
- Eskişehir'de şeker fabrikasındayım. Buralarda hareket var, dedi.
- Asker mi diye sordum
- Maalesef evet dedi ve Bursa'da ne gibi askeri birlikler var diye sordu
- Bir topçu alayı var. Başında alay komutanı albay var. Işıklar Askeri Lisesi'nin müdürü var… Eğer gizlenmek söz konusu ise Bursa'ya gelin, sizi Uludağ'ın köylerine götürürüm. Orada sizi kimse bulamaz. Sonrada düşünürüz dedim".[639]

Adnan Menderes ve Bursa Valisi İhsan Sabri Çağlayangil arasında yaşanan bu telefon görüşmesi sonrası Bursa valisi emniyet müdürünü arayarak, önceden hazırlanan planı uygulamaya koymasını ve vilayete gelmesini istemiş; bundan kısa süre sonrada radyodan Alparslan Türkeş'in, askeri müdahalenin gerçekleştiğini duyuran bildirisi okunmuştu. Bir kaç saat içerisinde askeri idare il yönetimini devralırken, Bursa'da vali ve belediye reisliği görevine Garnizon komutanı Albay Rasim Gökbel gelmişti.[640]

---

[638] *Çağlayangil'in Anıları*, 2. b., haz. Tanju Cılızoğlu, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2007, s. 36-37., Çakmak, a.g.t., Bkz.
[639] "Çağlayangil'in Anıları", *Güne*ş, 12 Ağustos 1989.
[640] *Yeni Ant,* 28 Mayıs 1960. "Vilayet işlerini yürütmek üzere görevlendirilen kişiler şunlardı: Emir Subayı Personel Şube Müdürü Osman Bukan, Kurmay Başkanı Haydar Gürsan, Hazır Kıta Kumandanı Binbaşı Halil Sönmez, İstihbarat Şube Müdürü Binbaşı Cenap Alper, Hareket Şube Müdürü Kurmay Yarbay Haydar Gürsan, İaşe işleri Yarbay Niyazi Erbeşler, Sağlık İşleri Yarbay Necati, Yarbay Muzaffer, Yarbay

Müdahalenin yaşandığı gün CHP il Başkanı İbrahim Çataloğlu, tüm idare kurulu üyelerini parti merkezine toplantı yapmaya çağırmış, İl binasında radyodan haber almaya çalışan partililer, yeni haberlere ulaşamayınca idare kurulu üyelerinden Sadrettin Çanga ve Necati Akgün, haber almak üzere valiliğe gitmişlerdi.[641] Vali ve belediye reisliği görevine getirilen Garnizon komutanı Albay Rasim Gökbel tereddütler içindeydi ve İhsan Sabri Çağlayangil'e "*Ben bu işten anlamam. Siz yerinize oturunuz. İmza lazımsa ben atarım"*[642] demişti. Rasim Gökbel'in yerel idare konusunda tereddütler yaşaması üzerine Milli Birlik komitesinden Albay Fehmi Albayrak, Bursa'ya Askeri Vali olarak tayin edilmiş ve 31 Mayıs günü görevine başlamıştı. Bu zaman zarfında Çağlayangil valilikte çalışmaya devam etmiş ve valiliği dönemindeki evrakları tasnif ederken, gereksiz gördüklerini imha etmişti.[643]

28 Mayıs sabahı Demokrat Parti Bursa milletvekili Sadettin Karacabey, Atatürk Caddesinde bir gezi yapmaya çalışmış, ancak askeri valilik kararıyla vilayete getirilerek, uyarılarda bulunulmuş ve askeri koruma altında bulunan evine gönderilmişti.[644] O gün Bursa Milletvekili Sadettin Karacabey'in yanında bulunan DP Bursa İl Gençlik Kolları Başkanı Hüseyin Suat Sungur şunları anlatır: "*Biz, 28 Mayıs günü Atatürk Caddesinde rahmetli Sadettin Karacabey'le dolaştık. Eskiden bu caddede yürüdüğü zaman, caddeyi dört saatte zor geçerdi. Herkes keserdi önünü. O gün on beş dakika o caddeden öbür caddeye yürüdük. Kimse selam bile vermedi bize. Demokrat Partili gördüklerinde 'kuyruk' derlerdi, hakaret ederlerdi. Hayvanın kuyruğu olur ya o. Hayvanda değilsiniz kuyruksunuz*".[645]

Yerel idare askeri yönetime geçtikten sonra, saat 10'da sokağa çıkma yasağı ilan edildi ve sokaklara dökülmüş olan halk evlerine çekildi. Bursa kamuoyu hareketli saatler yaşıyordu. Yeni Ant gazetesinde Necati Akgün "27 Mayıs Bursa'sını" şöyle anlatıyordu: "*Bir anda bütün şehir bayraklarla donatıldı… Radyonun ihtarına rağmen halk sokak ve caddelere fırlamış, ağlayarak biri birinin boynuna sarılarak tebrik ediyor. Saat sekizde*

Şefik, Münakalat İşleri Yarbay İhsan Şanlı, Emniyet İşleri Selahattin İnal, Belediye İşleri Yarbay Hüsnü Beril, İdare İşleri Emin Kaya."

[641] Akgün, a.g.e., s. 100.

[642] Akgün, a.g.e., s. 100.; Çakmak, a.g.t., s.370.

[643] Çakmak, a.g.t., s.370.

[644] *Yeni Ant*, 29 Mayıs 1960.

[645] Hüseyin Sungur'la Yapılan Görüşme (Görüşme Tarihi: 26.10.2019), Toker,a.g.e.,1991, s.161. Çakmak, a.g.t. s.370. "Türk siyasi hayatında "kuyruk" tabiri ilk olarak 15-18 Ekim 1956 tarihinde toplanan IV. Büyük Kongresinde ortaya çıkmıştı. O dönem DP içerisinde İspat Hakkı ile başlayan ayrışmada, Menderesçiler tarafından, ispatçıları destekleyen kişilere kongre sırasında takılan bir lakaptı."

Cumhuriyet alanında biriken halk bir bayram sevinci içinde vazife gören ordu mensuplarını alkışlıyordu. Biraz sonra idareyi eline alan Garnizon Komutanlığı belediye hoparlörü ile yayınladığı tebliğde halkı evlerine girmeye davet etti. Ordunun emrine harfiyen riayet eden halk aynı sevinç içinde evlerine döndü. Saat onda Atatürk Caddesinde ve Cumhuriyet alanında ordu mensuplarından başka kimse kalmamıştı. Şehrin ana caddelerini tutmuş bulunan askeri birlikler 10.30'da bütün idareyi ellerine ve kontrolleri altına almış bulunuyordu."[646]

Askeri Vali Fehmi Albayrak'ın, 1 Haziran'da basın mensuplarına yaptığı açıklamalarda, Bursa'da her hangi bir tutuklamanın yaşanmadığını, fakat bundan sonraki süreçte tutuklama olup olmayacağı hakkında kesin konuşamayacağını belirtirken; gece sokağa çıkma yasağının aşamalı olarak kaldırılacağından, 4 Haziran tarihinde Kültürpark'ın halkın ziyaretine açılacağından bahsetmişti.[647] Bursa'da başlayan tahkikatlar sonrası üç gün içerisinde yaklaşık 800 adet silah emniyet müdürlüğüne teslim edilmişti.[648]

2 Haziran'da Bursa gençliği Askeri Lise, Eğitim Enstitüsü ve diğer sivil okulların katılacağı bir yürüyüş düzenlemiş ve yürüyüşe farklı meslek gruplarından geniş bir katılım yaşanmıştı. Türk ordusuna minnet ve şükranların gösterileceği yürüyüş saat 14.00'te Altıparmak'tan başlamış, şehir bandosu eşliğinde Cumhuriyet Alanına gidilmiş ve Atatürk anıtına çelenk koyulmasının ardından, bir dizi tören yapılmıştı. Hatta İstanbul ve Ankara üniversitelerinden öğrencilerde yürüyüşe gelmişti. Ellerinde Atatürk ve Cemal Gürsel'in fotoğraflarını taşıyan gençlere yol boyunca halk sevgi gösterilerinde bulunmuştu. Törende, Türk kadını adına Perihan Evrenesoğlu, Baro adına Avukat Fikret Güneş, Gazeteler adına Necati Akgün, doktorlar adına Arif Sözen ve Cemal Gürsel'in Bursa'da yaşayan kardeşi Celal Gürsel ve öğrenci temsilcileri birer konuşma yapmış, törende Atatürk'ün "Bursa Nutku" okunmuştu.[649]

---

[646] Necati Akgün, "Bursa'da 27 Mayıs", *Yeni Ant,* 30 Mayıs 1960.
[647] *Yeni Ant, Ekspres Akşam Postası,* 2 Haziran 1960.
[648] *Ekspres Akşam Postası,* 3 Haziran 1960,
[649] *Yeni Ant, Hakimiyet Milletindir,* 3 Haziran 1960; Reşit Ülker, *Tanıklar ve Belgelerle Atatürk'ün Bursa Nutku,* İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., Şubat 1998, s.9. "Türk genci, inkılapların ve rejimin sahip ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılapları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır... demeyecektir. Hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla... nesi varsa onunla, kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir; asıl suçluları bırakıp, suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç 'Polis henüz inkılap ve Cumhuriyetin polisi değildir' diye düşünecek, fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşünecek: 'Demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lazım!..' Onu hapse atacaklar. Kanun

27 Mayıs hareketine destek kampanyaları bütün ülke de olduğu gibi Bursa'da da devam etmiş ve 1 Ağustos 1960'ta Cumhuriyet Meydanında düzenlenen mitinge Milli Birlik Komitesi üyelerinden Kurmay Albay Fikret Kuytak ile Kurmay Yüzbaşı Muzaffer Özdağ'da katılmıştı. Vali Turgut Başkaya'nın konuşmasının ardından Işıklar Askeri Lisesi, Eğitim Enstitüsü ve Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri, MBK üyelerinin yaptığı konuşmalar sonrası mitinge son verilmişti.[650] Gerçekleştirilen müdahalenin anlamını ve demokratların yaptıkları kötülükleri açıklamak amacıyla Milli Birlik Komitesi üyeleri Eylül ayından itibaren Anadolu'da gezilere başlamışlar ve bu kapsamda Bursa'ya gelen Kurmay Yüzbaşı Numan Esin, yaptığı konuşmada yapılan inkılabın gayesini şöyle açıklamıştı: "*Memleketimizde ahlaklı bir düzeni kurmak ve hürriyeti elde etmek için yapıldı".*[651]

27 Mayıs'ta DP iktidarına karşı gerçekleştirilen askeri müdahalenin en önemli gerekçelerinin biride, ülke ekonomisinin kötüye gidişi ve iktidar partisi olan DP'nin uyguladığı ekonomi politikasının yetersiz kalmasıydı. Müdahale sonrası, iktisadi canlanmayı sağlamak adına Bursa esnafı ucuzluk kararı aldı. Bu dönemde hazinedeki altın stokunu arttırmak maksadıyla ordu mensupları içerisinde başlayan alyans toplama kampanyasına Bursa halkı da katılım gösterecekti.[652]

Altın seferberliği ile ilgili Yeni Ant gazetesinin 12 Haziran 1960 tarihinde verdiği haber şu şekildedir: *"Dün defterdarlığa hazineye verilmek üzere makbuz mukabili 57 altın ve platin nişan yüzüğü, 7 bilezik, bir çift altın küpe ile 90 parça muhtelif cins kıymetli mücevherat teslim edilmiştir. Bunlardan başka Uludağ Sanatoryumunda bulunan bütün kadın ve erkek hastalar dün yapılan merasimde hep bir ağızdan söyledikleri İstiklal Marşı'nı müteakip bütün nişan yüzükleri ile altın bileziklerini hazineye bağışlamışlardır. Bunlardan başka Kahveciler Derneği dün hazineye yardım olmak üzere defterdarlığa 5000 lira yatırmıştır… Işıklar Askeri Lisesi mensupları, alyanslarını okulda teşkil edilen bir komisyona tevdi etmeye başlamışlardır".*[653] 21 Haziran'da verilen haberde ise

yolundan itirazlarını yapmakla beraber; bana, İsmet Paşa'ya, Meclis'e telgraflar yağdırıp haksız ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayrılmasını istemeyecek... diyecek ki: 'Ben inan ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya, haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve amilleri düzeltmek de benim vazifemdir!...' İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği..."

[650] *Yeni Ant,* 2 Ağustos 1960.
[651] *Yeni Ant,* 26 Eylül 1960.
[652] *Yeni Ant,* 11 Haziran 1960.
[653] *Yeni Ant,* 12 Haziran 1960.

"*Vilayette kurulan hazineye teberru bürosuna muhtelif vatandaşlar tarafından 25 bin lira nakit para yardımı ve 250 adet alyans teslim edilmiştir. Akşamın geç saatlerine kadar kuyruk şeklinde para ve alyans bağışı devam etmiş... Vatandaşlara bağışladıkları altın alyanslara mukabil hükümet tarafından darphanede yaptırılan çelik alyansların dağıtılacağı belirtilmiştir... Merinos Fabrikasından ilk parti olarak 234 alyans, 34 parça ziynet eşyası, 2 bin lira da nakli yardım yapıldığı öğrenilmiştir".*[654] İlerleyen günlerde maddi yardımlar ve alyans bağışları devam etmiş gazetelerde artık vatan cephesine katılım haberleri ve katılanların isimleri yerine bağış yapanların isimlerine yer verilmişti. Bir ay içerisinde Bursa genelinde 7 kilo 765 gram altın, 1 kilo 480 gram gümüş, 22 gram platin, 2199 adet alyans, 63 bin 779 lira nakit para[655] hazineye yardım amacıyla verildi.

Bursa kamuoyunda hazineye yardım kampanyaları giderek tüm dernek ve kurumlar tarafından desteklenir olmuştu. Açılan kampanyalar sonrası Bursa'da Bıçakçılar, Havlucular, Terziler, Camcılar, Muhallebiciler, Eczacılar, Berberler, Sütçü ve Peynirciler ürünlerinde bazı indirimlere giderken; aralarında topladıkları yardımları hazineye bağışlama yoluna gitmişlerdi.[656] Hazineye destek kampanyalarının devam ettiği dönemde Çelik Palas, Karacabey Harası, Merinos ve Uludağ Sanatoryumu gibi bazı kurumların hesapları incelenerek ve Demokrat Parti döneminde bu kurumlarda yapılan yolsuzluklar kamuoyu ile paylaşılmıştı.[657] Böylece, DP iktidarının güçlü olduğu Bursa'da, 27 Mayıs hareketinin haklılığı ortaya konulmaya ve kamuoyunun ilgisi diri tutulmaya çalışılmıştı.[658]

Bursa yerelinde yapılan destek kampanyalarının aleyhinde faaliyette bulunanlar ise bu süreçte *"inkılap düşmanı"* olarak nitelendiriliyor ve asker tarafından gözaltına alınıyor ve gerekli görülmesi durumunda hapisle cezalandırılıyordu.[659]

Bursa'da 27 Mayıs'ın etkilerinin net olarak görüldüğü dönemde Demokrat Parti il binasında aramalar yapılmış ve İl içerisinde Vatan Cephesi ocakları kapatılmıştı. Askeri Vali Albay Fehmi Albayrak, DP'li idarecilerin gözaltına alınma sürecini 2 Haziran tarihinde başlatmış ilk olarak Sadettin Karacabey ve Selahattin Karacagil'in de aralarında

[654] *Yeni Ant,* 21 Haziran 1960.
[655] *Yeni Ant,* 22 Haziran 1960.
[656] *Yeni Ant,* 14-15 Haziran 1960.
[657] *Yeni Ant,* 15 Haziran 1960.
[658] Çakmak, a.g.t., s. 374
[659] "27 Mayıs'tan sonra Bursa'da 54 İnkılap düşmanı ele geçirildi", *Yeni Ant,* 23 Temmuz 1960.

bulunduğu 9 kişi gözaltına alınarak, Işıklar Askeri Lisesi'ne götürülmüştü.[660] 3 Haziran tarihinde eski Vali İhsan Sabri Çağlayangil, Merinos Fabrikası Müdürü Şevket Davaslıgil, ikinci müdür Dündar Kalabalık, Mudanya Belediye Başkanı Adnan Hancıoğlu, Vilayet Daimi Encümen Üyesi Mehmet Yılanlı'nın aralarında bulunduğu yeni bir gözaltı dalgası başlatılmış;[661] gözaltına alınanların sayısı bir hafta içinde 30'a yaklaşmıştı.[662] Askeri Vali Fehmi Albayrak, gözaltına alınma olayları sonrası yaptığı basın toplantısında, çeşitli kamu kuruluşları ve mahalli idare makamlarına çeşitli görevlendirmelerde bulunduğunu kamuoyu ile paylaşıyordu. İdari yapıda kendisine göre bir teşkilatlanmaya giden vali en az lise mezunu emekli öğretmenlerle, her herhangi bir siyasi parti üyeliği olmayan kişilerin şehir içindeki muhtarlıklara getirileceği, gerekli görüldüğü takdirde aynı tür uygulamanın kasaba ve köylerde de yapılacağını ifade etmişti.[663] Askeri Vali Albayrak'ın emrivaki şeklinde, her hangi bir yere danışmadan aldığı kararları, kendisine gelen her türlü ihbarı ciddiye alması, suçlu suçsuz tüm Demokratları tutuklatması gibi eylemleri Bursa'da rahatsızlık yaratmaya başlamıştı.[664] 27 Mayıs sonrasındaki bir ay içerisinde Bursa'da gerçekleşen ve aralarında, Adalet Partisi Bursa İl Başkanı Baha Cemal Zağra'nın da bulunduğu, Adalet Partili ve eski DP'li yaklaşık 100 kişinin birkaç gün içinde gözaltına alınması, bu olayın arkasında CHP'lilerin olduğu iddiasının kulaktan kulağa dolaşmasına neden oldu.[665] Geçmişte toplumu kamplaşmaya götüren siyasi atmosfer, siyasi havanın serbest bırakılmasıyla tekrar ortaya

---

[660] *Yeni Ant, Hakimiyet Milletindir,* 3 Haziran 1960, s. 1.

[661] *Yeni Ant,* 4 Haziran 1960, s.1.

[662] *Yeni Ant, Hakimiyet Milletindir,* 9 Haziran 1960. Akgün, a.g.e., s. 110., Çakmak, a.g.t.,s.375
"Işıklar Askeri Lisesinde gözaltına alınanlar arasında şu kişiler bulunmaktadır: Kösele Fabrikatörü Feyyaz Erkin, Kösele Satış Memuru Ömer Atik, Kösele Fabrikatörü Mustafa Tumba, Keresteci Recep Düzce, Merinos Fabrikası Müdürü Şevket Davazlıgil, Merinos fabrikası Müdür Muavini Dündar Kalabalık, Marangoz Yorgo Kosta, Merinos'ta işçi RamziBarkaser, Hayri Terzioğlu'nun kardeşi Kemal Terzioğlu, Mudanya Belediye Başkanı Adnan Hancıoğlu, Vilayet Daimi Encümeni Üyesi Mehmet Yılanlı, Tüccar Feridun Malcıoğlu, Gemlik Belediye Başkanı Hüsamettin Ökdem, Gemlik Belediye Katibi Mehmet Çakıcı, Orhangazi Belediye Başkanı Hüsnü Tozkoparan, Avukat Fahri Özkan, Celal Dumanlı, Gemlik DP Başkanı Muhtar Alemdar, Ocak Başkanı Ahmet Çeterez, Ocak Başkanı İbrahim Besli, Gemlik Kaymakamı F. Çakmak, Avukat Ragıp Koza, Hasan Sevimli, Münir Kazel, Ömer Önadım, Hasan Biçer."

[663] *Yeni Ant,* 9 Haziran 1960

[664] Akgün, a.g.e.**,** s. 104-105. Çakmak, a.g.t.,s.379. "Necati Akgün bu konuda bir anıyı şöyle paylaşır: Valiliğe "Merinos Fabrikasında silah deposu var" şeklinde gelen bir ihbar sonrası, fabrikaya baskın yapılır ve 25-30 tabanca ele geçer, fakat silahların bekçilere ait olduğuna inandırılamayan askeri vali derhal harekete geçerek, geniş çaplı bir araştırmaya girişir. Bu sırada il içersinde yapılan kutlama mitinginin hemen dağıtılması emrini verirken, Bandırma Hava üssünden uçak ister. Uçaklar kutlamalar sırasında alçaktan uçuş yapar ve validen fabrikanın bombalanmasını emrini bekler. Aynı zamanda vali, Susurluk'tan gelen bir topçu birliğini de fabrikanın etrafına mevzilenerek çalışanların korku dolu dakikalar yaşamasına sebep olur."

[665] *Milliyet,* 10 Mayıs 1961; *Hakimiyet Milletindir,* 11 Mayıs 1961; *Yeni Ant,* 11-19 Mayıs 1961

çıkmaya başlayacak, DP'nin kalesi olan Bursa'da bu durum çok daha belirgin hissedilecekti.[666]

Gözaltına alınan vekiller Yalova üzerinden Yassıada'ya götürülürken; ilk gözaltına alınan Bursa eski valisi Çağlayangil, Ankara'ya uçakla sevk edilmişti.[667] Daha sonraki aylarda da Bursa'da gözaltına alınma süreci devam etmişti. Gözaltına alınan kişilerle ilgili ihbarların çok yoğun olduğu bu süreçte Demokrat Parti Gençlik Kolları Başkanı Hüseyin Suat Sungur, kendisi hakkında da vilayete asılsız ihbarlar yapıldığını ve CHP İl İdare Kurulu üyesi olan Hasan Alkoçlar'ın kendisine *"Size üzülüyorum. Demokrat Partililer daha çok gelip ispiyon yapıyorlar. Seni ispiyonladılar içeri almamız için ben mani oldum dedi*".[668] Bu dönemi yaşayan Demokrat Partililer, CHP'lilerden daha ziyade kendi seçmen kitlelerinden tepki aldıklarını ifade etmektedir.

Bursa'da bu dönemde Demokrat Parti binalarında ve çeşitli kamu kuruluşlarında aramalar yapılmış, bu aramalarda DP İl İdare kurulunun muhaliflerden oluşan memur ve gazeteci listeleri tuttuğu ortaya çıkmıştı. Bu listelerde DP'yi destekleyen kişilerin kaç yıllık memur oldukları, emekliye veya başka bir yere hangi mevkii ve makamla nakledilecekleri; motorlu taşıtların tekerleklerinin kimlere bırakılacağı, Bursa'da yapılacak ve yapılmayacak devlet görevlileri arasında Bursa Emniyet Müdürü Şebib Karamullaoğlu, Ziraat Bankası Müdürü İrfan Kocaoğlu, Emlak Bankası Müdürü Fahir Tezcan'da yer almaktaydı. Bunların dışında pek çok CHP'linin de ismi bu listelerde bulunmaktaydı[669] Merinos Fabrikasında ele geçen bir başka listede, DP'yi desteklemeyen ve Vatan Cephesi ocaklarına kayıt yaptırmamış olan memur ve işçilerin isimleri ortaya çıkmıştı.[670]

Hakimiyet Milletindir Gazetesi, 27 Mayıs sonrasında Bursa'da yaşanan olayların pek çoğunda CHP'yi sorumlu tutarken yazı işleri müdürü Mustafa Tayla, milli birliği sağlama yolunda en büyük engel olan CHP ve onun mensuplarının, insanlar arasında ayrıma giderek, Demokrat Parti'ye oy veren vatandaşların haklarını kabul etmediklerini, onların köşelerine çekilip susmalarını istediklerini ifade etmektedir.[671] Bursa'nın

[666] Bayram Sarıcan, *1930'lardan Günümüze Bursa'da Dini Hayat,* İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayınları, 2005, s. 144.
[667] *Ekspres Akşam Postası*, 9 Haziran 1960.
[668] Hüseyin Suat Sungur ile yapılan görüşme, (Görüşme Tarihi: 26.10.2019).
[669] *Yeni Ant,* 18-24 Haziran 1960; Akgün, a.g.e., s. 111.
[670] *Yeni Ant,* 16 Haziran 1960,s.1.
[671] Mustafa Tayla, "CHP'den Beklenen Vazife", *Hakimiyet Milletindir,* 28 Mart 1961.

köylerinde de CHP'lileri tedirgin eden bazı söylemler ortaya çıkmıştı. Söylentilere göre; CHP'nin askerle işbirliği yaptığını ancak kamuoyuna bunu duyurmadığı, hatta CHP'nin ordu aracılığıyla ezan okunmasını yasak edeceği, CHP'nin iktidar olmasıyla dinin kaldıracağı gibi ifadeler askeri idare tarafından yalanlanacaktı.[672]

Yerel siyasette CHP ve DP'yi destekleyenler arasında bu gerilimler devam ederken, Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi 29 Eylül 1960'da aldığı kararla Demokrat Parti'yi kapatmıştı. Kapatma kararı sonrası Bursa'da Demokrat Parti İl ve İlçe Merkezinin levhaları sökülmüş ve mallarına el konulan partinin elinde bulunan altı adet araç emniyet müdürlüğüne götürülmüştü.[673] Demokrat Parti liderleri ve üyeleri 14 Ekim 1960 tarihinde Yassıada'da yargılanmaya başlandı.[674] Yassıada yargılamaları 15 Eylül 1961 tarihine kadar devam etmiş ve bu yargılamalar neticesinde Demokrat Parti Bursa Milletvekillerinden Haluk Şaman, radyo davası yolsuzluğu ve anayasayı ihlal suçundan 10 sene ağır hapis cezasına, Agah Erozan anayasayı ihlal suçundan ölüm cezasına, Hüseyin Bayrı anayasayı ihlal suçundan 4 sene 2 ay hapis cezasına, Sadettin Karacabey anayasayı ihlal suçundan 5 sene ağır hapse, Selahattin Karacagil 4 sene 2 ay ağır hapse, Mazlum Kayalar müebbet ağır hapse, Recep Kırım 4 sene 2 ay ağır hapse, N.İlhan Tolon 5 sene ağır hapse, Hilal Ülman 4 sene 2 ay hapse mahkum edilmişti. Hulusi Köymen ve Müfit Erkuyumcu beraat etmişlerdi. Necdet Azak, yurt dışında olduğu için yargılanması gerçekleşmemiştir.[675]

Demokrat Parti'nin kapatılması sonrasında ise Bursa'da bu partinin oy tabanı üzerinde bir rekabet alanı açılmış ve 27 Mayıs'tan kısa bir süre sonra siyasi partilerin bütün ocak ve bucak teşkilatları kaldırılmış olsa da kadın ve gençlik örgütleri yeniden oluşturularak, faaliyetlerine başlamışlardı.[676]

Demokrat Parti'nin kapatılması ve 27 Mayıs'ın etkisinin Bursa kamuoyunda giderek azalması üzerine rekabet alanında üç parti ön plana çıkmıştı. Bunlardan biri Osman Bölükbaşı'nın CKMP'siydi. Diğer ikisi yeni kurulan Ragıp Gümüşpala'nın

---

[672] *Yeni Ant,* 17 Haziran 1960.
[673] *Yeni Ant,* 30 Eylül 1960.
[674] *Cumhuriyet,* 16 Eylül 1961.
[675] *Cumhuriyet,* 16 Eylül 1961.; Çakmak, a.g.t., s.381; ; *Vatan Cephesi Davası*, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7
[676] Asil Kaya, *Türk Siyasi Tarihi'nde CHP'nin Gençlik Kolları*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, 2010, s. 125-126.

liderliğinde Adalet Partisi[677] ile Ekrem Alican'ın başkanlığında kurulan Yeni Türkiye Partisi'ydi.[678] Yeni iki partiyi ortak noktada birleştiren, Demokrat Parti oylarına olan talepleriydi. Türk siyasi hayatında daha sonraki süreçlerde önemli bir rol oynayacak olan DP'nin mirasını devralacak olan Adalet Partisi'nin Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala ise Bursa il teşkilatını kurmak üzere 22 Mart 1961'de Bursa'ya gelerek çalışmaları başlatmıştı.

Adalet Partisi Bursa teşkilatının kurulması sürecinde Bursa kamuoyu askeri idareden dolayı Adalet Partisi'ne karşı mesafeli bir tutum takınmıştı. AP'nin, Bursa teşkilatlanmasının çalışmalarında yer alan Hüseyin Suat Sungur, çektikleri sıkıntılar hakkında şu ifadelerde bulunur: "*27 Mayıs'tan sonra, Adalet Partisi'ni kuranlardan biriyim ben. Üzerimizdeki baskıdan dolayı partiye adam bulmakta zorlandık. Milletvekili adayı bulmakta zorluk çektik*".[679] Ancak yine de Bursa halkı kısa sürede siyasi anlamda teşkilatlanma faaliyetlerini devam ettirmiş ve 1 Nisan 1961 tarihinde Adalet Partisi Bursa il teşkilatı kurulmuştu.

İl idare kurulu, aralarında eski demokratlarında bulunduğu şu kişilerden oluşturulmuştu: İl başkanı Baha Cemal Zagra, Ali Ferruh Yücel, Tüccar Ziya Uğur, Avukat Esat Güneş, Tüccar Cemal Duraner, Emekli Albay Kadir Erhan Sanater, Avukat Ömer Altıner, Avukat Adil Göksu, Emekli Albay A. Enver Tunçalp.[680] Partinin merkezi olarak Avukat Esat Güneş'in Kozahan'daki yazıhanesi gösterilmişti. Bursa'da hızlı bir şekilde teşkilatlanma çalışmalarını yürüten Adalet Partisi, üç buçuk ay içerisinde Bursa'nın tüm ilçelerinde teşkilatlarını tamamlayacak[681] ve Demokrat Parti'nin Bursa'daki oylarını kendi bünyesinde toplayacaktı.

[677] Tevfik Çavdar, "Adalet Partisi", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi,* C. VIII, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 2089-2090.
[678] Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1950*), 3. b., İstanbul: Hil Yayınları, 2007, s. 288.
[679] Hüseyin Suat Sungur'la Yapılan Görüşme. (Görüşme Tarihi: 26.10.2019).
[680] *Yeni Ant, Hakimiyet Milletindir,* 2 Nisan 1961.
[681] *Hakimiyet Milletindir,* 15 Temmuz 1961.

SONUÇ

Hangi siyasi sistem içerisinde olursa olsun siyasi partiler, toplumun vazgeçemediği temel unsurlardır. Özellikle devlet yönetimi ile kamuoyu arasında bağ kurabilmek, siyasi anlamda kadro oluşturabilmek, devletin karar organlarını idare etmek gibi sorumlulukları olan siyasi partilerin parlamenter sistemde rolü çok önemlidir. II. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde Türkiye'de, siyasal modernleşmenin bir gereği olarak ve demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi için çok partili hayata geçiş gerçekleştirilmiş ancak Türkiye'de partilerin örgütlenmeleri daha çok hiyerarşik bir düzene dayanarak oluşturulmuştur. Parti liderleri ve partinin genel merkez yönetimi, genel politikaları belirlemede en etkili merci olurken, taşra örgütleri ise özellikle Türkiye'de 1923-1946 yılları arasında yurttaşlara, parti merkezi ve hükümet arasında aracı olmuştur.

Yerel parti örgütlenmeleri ise Türkiye'de Demokrat Parti'nin kurulduğu süreçte gerçekleşmiş ve bu dönemde taşra örgütlerine çok önem verilmiştir. Çünkü II. Dünya Savaşı sonrasında ülke içinde başlayan yeni siyasi dönemle birlikte, muhalefet partilerinin kurulması bütün ülkede olduğu gibi yerelde de Bursa'nın siyasi hayatını etkisi altına almıştır. Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti, kısa sürede Bursa il merkezi ve ilçelerinde örgütlenerek, üye sayısını arttırmıştır. Muhalefetin, Bursa yerelinde bu kadar hızlı örgütlenmesinde şüphesiz Celal Bayar'ın çalışmalarının yanı sıra, tek parti iktidarı döneminde siyaset dışında kalan yerel elitlerin payı yadsınamaz. Özellikle Bursa'da, sosyo-kültürel ve iktisadi açıdan zayıf olan halk yığınlarının DP saflarında yer almış olmasında, CHP'nin savaş yıllarındaki uygulamalarından bunalmış olmanın yanında, DP'nin din üzerinden yürüttüğü politikanın, Bursa'nın muhafazakâr kesiminin nabzını tutmasında etkisi olmuştur. DP'nin siyasi hayata atılmasından sonraki süreçte, dini söylemler, Bursa'da partiler arasındaki çekişmede ve Bursa siyasetinde zaman zaman etkili olacaktır.

DP kuruluşundan kısa süre sonra Bursa'da üye sayısını arttırırken, CHP Bursa'nın bazı köylerinde üyesi kalmadığı için 1954 seçimleri öncesinde bazı parti ocaklarını dahi kapatmak zorunda kalacaktı. Muhalefet yıllarında demokrasinin simgesi haline gelen Demokrat Parti, iktidara geldikten sonra takip ettiği liberal politikalarla ekonomik hayatı canlandırmış, iç ve dış politikada dinamizm sağlamıştır. Ancak, demokrasi bilincini ve özgürlükleri yerleştirme ideali ile iktidara gelse de kısa zaman içerisinde bu idealinden

büyük ölçüde uzaklaşmıştı. 1954 seçimlerinde oy oranının % 50'lerin üzerine çıkmasıyla, verdiği vaatlerden oldukça uzak bir görüntü sergileyen Demokratlar, 1955 yılından itibaren baş gösteren iktisadi sıkıntılarla, dış politikada yaşanmaya başlanan Kıbrıs sorunu ve 6-7 Eylül olaylarının etkisiyle muhalefete karşı olan tavrını daha da sertleştirerek, otoriterleşmiştir. Ülkede yaşanan iktisadi ve siyasi problemlerin altında ezilen hükümet, çözüm olarak muhalefetin sesini kesmeye karar vermiş ve bu durum ülkede kutuplaşmalara yani cepheleşmeye ortam hazırlamıştır. 1957 seçimleri sonrasında ise Demokrat Parti neredeyse iç politikadaki bütün faaliyetlerini muhalefetin, akademinin ve basının sesini kesmek üzere kurgulamaya başlamıştır. Muhalefet dönemlerinde "Devri Sabık" yaratmayacaklarını ifade eden DP'lilerin iktidara sahip oldukları on yıl içinde bütün devlet kademelerinde gerçekleştirmiş oldukları değişiklikler, muhalefet partilerini tedirgin etmiş, özellikle İsmet İnönü'nün şahsına yönelik tahammülsüzlükler bu süreçte ön plana çıkmış ve DP'li yerel yöneticiler kanun gücünü muhalif kesime karşı kullanmaktan geri durmamıştır. Bu konuda Bursa Valisi İhsan Sabri Çağlayangil, *"Ben, DP'nin vali bulup da vali bıraktığı tek valiyim"* diyerek iktidarın genel politikasını özetlemiştir.

1957 seçimleri sonrasında iktidar, kentli ve şehirlilerden oy alamadığının farkında vararak kırsal alana yönelmiş ve bu dönemde otokratik eğilimlerini güçlendirerek, muhalefeti, akademiyi ve basını sindirme politikası izlemeye başlamıştı. Özellikle 1957 seçimleri sonrasında kırsal nüfusun fazla olduğu halk yığınlarının popüler din duygusuna seslenerek, siyasi açıklarını kapatma yoluna gitmişlerdi. Dini, siyasal amaçları için kullanmaya başlayan Adnan Menderes ve DP yönetimi 1958 yılından itibaren Müslüman Türk milletini maneviyat düşmanları olarak nitelendirdiği, muhalefet partileri karşısında "*İmanlı bir Vatan Cephesi"* etrafında birleştirmek istemiş ve Vatan Cephesine katılmayı milli ve dini bir görev olarak nitelendirerek, İslamcı-gelenekçi grupları örgütlenmeye teşvik etmiştir. Menderes'in, Londra'da yaşadığı uçak kazasından kurtuluşu da ilahi takdirin bir göstergesi olarak toplumun bazı kesimlerinde evliya olarak görülmesine neden olmuş ve bu söylemler DP iktidarının son dönemlerinde din-siyaset işbirliğinin en uç noktasını oluşturduğu gibi muhafazakâr bir yapıya sahip olan Bursa'da da etkisini kısa sürede göstermiştir. Esasında 1957 seçimleri sonrasında muhalefet partilerinin seçimde aldıkları oyların toplamının, iktidar partisinin aldığı oyların üzerinde olması iktidarı tedirgin etmiş ve bir baskı unsurunun doğmasına neden olmuştur.

İncelenen dönem içinde Bursa siyasetinde iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkiler çoğunlukla gerginliklerle dolu olmuş ve özellikle 1957 seçimlerinde Bursa'da seçimin DP ve Hürriyet Partisi arasında gerçekleşeceği düşünülmüştü. Ancak seçimler sonrasında Hürriyet Partisi'nin, CHP'ye katılma kararı alması ve CHP'nin Mecliste ana muhalefet partisi haline gelmesi, Bursa yerelinde bazı huzursuzlukların yaşanmasına neden olmuştur. Yeni dönemle birlikte, CHP teşkilatlarında bir hareketlilik başlamış ve yerel olarak yapılan kongrelerde parti delegeleri isteklerini açıkça savunmaya başlamıştır. Bu durum özellikle 1958'de Adnan Menderes'in Manisa mitingi sonrasında kurulan Vatan Cephesi teşkilatlanmasının sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde DP iktidarının kendisine karşı oluşan her türlü muhalif görüşe karşı, ülke içinde artan baskısı ve anti-demokratik uygulamaları, ana muhalefet konumunda yer alan CHP'nin bütün ülkede olduğu gibi Bursa yerelinde de güçlenmesini neden olmuş ancak yine de Bursa'da, DP'nin ağırlığı, hissedilmeye devam etmiştir. Vatan Cephesi, DP'nin halk tabanını genişletmek ve halk kitlesini istediği anda harekete geçirmek amacıyla başlattığı bir hareket olarak düşünülebilir. Cepheye katılım da dini ve milli bir görev olarak nitelendirildiği için milleti bölmeye yönelik bir teşebbüs olarakta değerlendirilmektedir. Bu örgütlenmeye her ne kadar bazı araştırmacılar içi boş bir örgütlenme gözüyle baksa da aksine, dayanacağı tabanı gayet iyi bilen bir iktidarın bu tabanla ne ölçüde bütünleştiğini yansıtması açısından önem taşımaktadır. Çünkü Bursa'nın çeşitli semtlerinde bulunan camilerde DP ocaklarının açıldığına yönelik haberler sık sık basında yer almıştır. DP'nin il ve ilçe kongrelerinde, teokratik talepler Bursa siyasi gündeminin hep en üst noktalarında yer almıştır. Gerçi Celal Bayar, DP'nin Bursa teşkilatlanmasının başına şehrin dinsel eğilimlerinin farkında olarak, eski bir Halk Partili olan Hulusi Köymen'i getirmiş olsa da, partinin il ve ilçe teşkilatlarında muhafazakâr düşüncede politikacılar çoğunlukta olmuştur. Dolayısıyla dini inanç ve milliyetçilik konusunda hassas bir toplum yapısına sahip olan Bursa ilinde, iktidarın muhalefete karşı kendini savunmak amacıyla kurduğunu ifade ettiği Vatan Cephesi, kısa sürede kitleleri arkasına alma gayreti göstererek muhafazakâr kişilere yönelmiş ve bu kişiler partide hızla görev almıştır. Demokrat Parti iktidarı, din ve milliyetçilik fikirlerini ön plana alırken komünizm ve irticaya karşı hoşgörüsüz bir tutum izleyeceklerini her fırsatta beyan etmekten geri durmamış ve komünizmle mücadele konusunda da din önemli bir araç olarak görülmüştür. Çünkü bu durum iktidarda kalma düşüncesinin bir ürünüdür.

Bursa'da Vatan Cephesi teşkilatlanmasına katılanlarının pek çoğunun, kırsal bölgelerde yaşayan vatandaşlar olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni köylere iktidarın yaptığı yatırım vaatleri olsa gerek. DP'nin Bursa'da gerçekleştirdiği propagandaların temelinde hep bölgeye yapılan iktisadi yatırımlar ve bunun sonucu binlerce kişinin iş imkanı bulması yer almıştır. Bilhassa partiye mensup olan üst düzey temsilcilerin Bursa'yı sık sık ziyaret etmeleri ve bu ziyaretleri esnasında Vatan Cephesi propagandası yapmaları da bu cepheye ilgiyi arttırmıştır. DP'nin Bursa İl Başkanlığı dışında, Gençlik ve Kadın Kolları da, Vatan Cephesi'ne katılımları arttırmak adına çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Özellikle muhafazakâr kimliği ile tanınan Bursa'da, Ramazan aylarında Kadınlar Kolunun daha aktif hareket ettiği görülmektedir. Bu durum cepheye katılımlar açısından önem taşıdığı gibi aynı zamanda Adnan Menderes'e, Bursa'dan tarafsız vatandaşların gönderdiği telgrafların bazılarında da, DP'nin ödül-ceza sisteminden yararlanmak için hareket ettikleri görülmektedir. Çünkü telgraflarda *"köyümüze iyi yol, iyi su"* gibi alt yapı unsurlarına değinildiği görülmektedir.

Vatan Cephesi Ocaklarına katılanlar arasında tarafsız vatandaşlar olduğu gibi Hürriyet Partisinden ve CHP'den ayrılarak DP'ye geçenlerin de olduğu görülmektedir. İktidar yanlısı gazetelerin genellikle ilk sayfasında "*Vatan Cephesine İltihaklar"* ya da "*Vatan Cephesine Kitleler Halinde İltihaklar"* şeklinde başlayan haberleri 4. Sayfa da sütunlar halinde devam etmiştir. Muhalefet yanlısı gazete ve dergilerde ise Adnan Menderes'e gönderilmiş olan telgrafların benzerleri alay konusu haline getirilerek yayınlanmıştır. Bu süreçte iktidar sadece gazeteleri değil aynı zamanda devlet radyosunun da bütün imkânlarını kullanarak bu cepheye katılanların isimlerini her gün vermeyi ihmal etmemiştir. 19.00 haberleri sonrasında, Adnan Menderes'e gönderilen telgrafların 8-10 tanesi okunarak bu cephe aracılığıyla iktidarın gücünün devam ettiğinin mesajı verilmeye çalışılmıştır. Bu yayın faaliyetlerine karşı İstanbul'da *"Ajans Haberlerini Dinlenemeyenler Derneği"* adıyla bir dernek kurulmuş ancak İstanbul Valiliği tarafından kısa sürede kapatılmıştır. Bursa yerelinde de İnegöl'de böyle bir dernek kurularak iktidarın faaliyetlerine tepki gösterilmiştir.

Muhalefet ise Vatan Cephesi aracılığıyla iktidarın ülkeyi bölmeye yönelik faaliyetlerini arttırdığını ve bu cepheye insanların zorla ve baskı yoluyla üye yapıldığını ifade etmekteydi. DP'den ayrılarak muhalefet partilerine katılan vatandaşlara yerel idareciler tarafından baskı yapıldığını ve kararlarını değiştirmelerinin istendiğini ileri

sürüyordu. DP iktidarını koruyamayacağının farkında olduğu için böyle bir teşkilatlanmaya gerek duyulmuştu. Hatta öyle ki bu teşkilatın alt tabandan üst tabana doğru gelişmesini sağlamak örgütlenmenin temel amacı haline gelmişti.

İktidar, muhalefet partilerinin tutumları karşısında her geçen gün daha da hırçınlaşmış ve bir yan örgüt olarak oluşturduğu Vatan Cephesi aracılığıyla muhalefetin oluşturduğunu iddia ettiği Güçbirliğini engellemeye çalışmış, hatta muhalefet partilerini vatana ihanetle suçlayarak kitleleri tahrik etmeye çalışmıştır. Bu dönemde Bursa'da iktidar da muhalefette kendini kentte daha güçlü göstermeye çalışmış ve söylemlerini buna göre şekillendirmiştir. Bu da yerelde partililerin birbirleriyle olan sorunlarını artırmıştır. Hakimiyet Milletindir gazetesinin vermiş olduğu haberlerde özellikle Bursa'da, üst düzey Hürriyet Partili ya da CHP'li temsilcilerin DP'ye katılmaları bölgede çok etkili olmuş ve Vatan Cephesi'ne ilgiyi arttırmıştır. Bu yüzden Bursa'da 1958 yılından itibaren yeni ocaklar açılmaya başlanmıştır. Bursa da bu süreçte Güç Birliği'ni oluşturan partiler arasında bazı problemler yaşanmaktadır. Özellikle bu birlikten rahatsızlık duyan Hürriyet Partili ve CHP'li parti mensupları, bağlı oldukları partilerden ayrılarak Demokrat Parti saflarına geçmeye başlamışlar ve bu durum DP'nin Bursa'daki gücünü daha da arttırmıştır. Ancak DP'nin iktidar yıllarındaki bazı uygulamalarından ve anti-demokratik tavrından rahatsızlık duyan bazı gruplarda, DP'den istifa ederek muhalefet parti saflarında yer almayı tercih etmiştir.

1960 yılından itibaren başta İsmet İnönü olmak üzere CHP'li idarecilerin tam kadro halinde, Bursa'ya gelmeleri ve CHP Bursa İl Kongresinde, DP iktidarına karşı etkili bir muhalefet başlatmaları DP'yi hayli tedirgin edecekti. CHP'li yöneticilerin uzun süre sonra Bursa'ya gelmelerinde 1959 Kestel Belediye seçimlerinin CHP tarafından kazanılmış olması muhakkak oldukça etkili olacaktı. Çünkü Bursa ili Demokrat Parti'nin kalesi olarak nitelendirildiği için, CHP'nin Kestel Belediye seçimlerini kazanmış olması, Bursa seçmeninin güvenini kazandığını düşünmesine neden olacak ve 1959 yılından itibaren Bursa'da CHP Gençlik ve Kadın Kollarının faaliyetlerini arttıracaktır. Ancak Vatan Cephesine katılanlar arasında hem arşiv verilerine hem de yerel basında tespit edilen verilere göre daha çok CHP'lilerin Vatan Cephesine katıldığı dikkat çekmektedir. Bu durum göstermektedir ki Demokrat Parti, Bursa yerelinde bazı kayıplar yaşamış olsa da 1960 yılına gelindiğinde halen oldukça güçlü bir konumdadır. CHP'nin Bursa'da etkili olması ise 1960 yılından itibaren gerçekleşecekti.

Yerel güçlerin siyasal güçlerini parti yararına aktararak, halk yığınları üzerinde parti politikasını egemen kılmayı amaçlayan DP'li yöneticiler, siyasi bir mücadelenin sonucu halkın desteğini sağlamış ve beklemedikleri bir çoğunlukta iktidarı ele geçirmişlerdi. Ancak böyle bir çoğunluk elde etmenin etkisi olacak ki kendilerine eleştirisiz, muhalefetsiz bir yönetim haklarının olduğunu kanaatine varmışlar ve istedikleri kanunu çıkarıp, her türlü anti-demokratik uygulamayı gerçekleştirme konusunda meşru görmüş ve Türk siyasal hayatına *"sandıktan çıktık"* zihniyetini yerleştirmişlerdir. DP'nin Bursa'da her geçen gün siyasi gücünü arttırması 27 Mayıs 1960 İhtilali'ne kadar devam etmiştir.

Sonuç olarak, Demokrat Parti aldığı pek çok hatalı kararın sonucunda darbeye giden süreci hızlandırdığı gibi Vatan Cephesi teşkilatlanmasıyla da tarafsız vatandaşlarda da kızgınlık yaratmıştır. Menderes ise Yassıada'daki duruşmalarda Vatan Cephesi ile ilgili olarak; düşünüldüğü gibi bir örgütün kurulmadığını, çünkü örgüt denilince, bir yere bağlı olan kademeler manzumesinin akla gelmesi gerektiğini, Vatan Cephesi Ocaklarının, Demokrat Parti'nin bir yan teşkilatından ibaret olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Vatan Cephesi ifadesinin ise bir miting esnasında siyasi bir slogandan ibaret olduğunu, Demokrat Parti'den çeşitli sebeplerle ayrılanların ya da tarafsız vatandaşların bir araya getirilmesi için sarf edilmiş bir parti sloganı olduğu, maddi yeri olmadığını ve memleketin huzur ve asayişi için sadece bir savunma davranışından ibaret olduğunu ifade etmektedir.

27 Mayıs sonrasında 28 Mayıs 1960 tarihinde Milli Birlik Komitesi ülkedeki bütün siyasi partilerin faaliyetlerini durdurmuş ve 4 Temmuz 1960'da kabul edilen kanunda partilerin örgüt kurmaları yasaklanmıştır. Bundan sonra tüm siyasi partilerin teşkilatı kaldırılarak, bucak, mahalle ve köylerde örgüt kurmaları yasaklanmıştır. Taşra örgütlerinin yasaklanması siyasi partilerin çalışmalarında sorunlar yaşanmasına neden olduğu gibi partilerin yan örgütleri olarak nitelendirilen bu ocak ve bucaklar canlılıklarını yitirmiştir. Ocak ve Bucak örgütlerinin kaldırılması ile partilerin yerelde üye alımlarındaki usulsüzlükleri denetlemek bir hayli zorlaşmış ve partilerin toplumla ilişkileri gitgide azalmıştır. Kurulduğu dönemde slogan haline getirilen Vatan Cephesi, Bursa ilinde şehir halkının kutuplaşmasına neden olurken bu dönemde yerel basında çıkan haberler bu kutuplaşmanın en açık göstergesidir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-1 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-2 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-3 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-4 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-6 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-10 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-11 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-24 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-27 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-29 BelgeTarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-30 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-38 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
TC Cumhurbaşkanlığı Arşivi Fon Kodu:10-9-0-0/ Yer No:214-664-2-2/39 Belge Tarihi:00.00.1960.00.00.1961
Vatan Cephesi Davası, TBMM Kütüphanesi, (1985- 4518) Esas No: 1961/7

T.B.M.M. Tutanak Dergileri

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: VI Cilt, 10, İçtima: 1, 41. İnikad 17 -IV -1940
TBMM Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 7, İçtima: 2, C.XIV, 1. İnikat, Ankara, 1.XI.1944.
T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: VII, Cilt: XIV, İçtima: 2, 1. İnikat, 1. XI.1944.
T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem:7, Cilt.17, Toplantı:2, 55. Birleşim 16-V-1945.
T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem: VII, Cilt: 17, Toplantı: 2, 58. Birleşim 21-V-1945.
T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Devre: VII, Cilt: 20, Toplantı:3, 1. Birleşim, 1.XI.1945.
T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Devre: VIII, Cilt 15, Toplantı:3, 36. Birleşim 24.1.1949.
T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: X, Cilt: 20, İçtima: 3, 78. İnikat, 7.VI.1957.
T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt: 6, İçtima: 2, 27. İnikat, 21.1.1959.
T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt:12, İçtimai: 8, 51. İnikat, 29.11.1960.
T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI Cilt:13 İçtima: 8, 58. İnikat 18.IV.1960.
T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: XI, Cilt:18 İçtima: 8, 62. İnikat, 29. IV.1960.

Resmi Gazete

"Ordu Dahili Hizmet Kanunu", Kabul Tarihi: 10 Haziran 1935, Kanun No: 2771, Resmi Gazete, S. 3031 (18 Haziran 1935).

Dergiler

Ayın Tarihi, 1957.
Kim, 31 Ekim 1958.
Kim, 8 Ağustos 1959.
Yurt ve Dünya, Aralık 1944.
Büyük Doğu Dergisi, 1. Cilt, 15. Sayı, 12 Haziran 1959.
Düşünen Adam, Yıl 1, Sayı 18, 3 Mayıs 1961.

Ulusal Gazeteler

19.XII.1946, Ulus.
20 .XII.1946, Cumhuriyet.
26 Mayıs 1946, Cumhuriyet.
13 Kasım 1947, Tanin.
20 Ekim 1957, Cumhuriyet.
31 Mart 1950, Ulus.
23 Eylül 1958, Ulus.
7 Şubat 1959, Cumhuriyet.
Ulus, "Günaydın" ss. 1, 2 "Vatan Cephesi"nin "Er"leri.
Ulus, "Günün Işığında" No 13136
Ulus, "Günün Işığında" No 13136
28 Nisan 1961, Son Havadis.
15 Mayıs 1961, Son Havadis.
18 Mayıs 1961, Son Havadis.
2 Haziran 1961, Son Havadis.
16 Eylül 1961, Cumhuriyet.
31 Ekim 1957, Hürriyet.
3 Ekim 1977, Milliyet.
15 Mayıs 1983, Milliyet.
26.IX.1984, Cumhuriyet.
23 Ekim 2005, Radikal.

Yerel Gazeteler

25 Temmuz 1946, Büyük Yol.
29 Ocak 1949, Vatan.
13 Ekim 1957, Trabzon.
7 Eylül 1958, Zafer.
21 Eylül 1958, Zafer.
22 Eylül 1958, Zafer.
6 Ekim 1958, Vatan.
8 Ekim 1958, Vatan.
12 Ekim 1958, Zafer.

14 Ekim 1958, Yeni Ant.
2 Kasım 1958, Yeni Ant.
9 Kasım 1958, Yeni Ant.
13 Kasım 1958,Bursa Ekspres.
29 Ekim 1958, Bursa Ekspres.
25 Kasım 1958, Yeni Ant.
27 Kasım 1958, Bursa Ekspres.
19 Aralık 1958, Yeni Ant.
1 Ocak 1959, Yeni Ant.
4 Ocak 1959, Yeni Ant.
2 Ocak 1959, Yeni Ant.
3 Ocak 1959, Yeni Ant.
4 Ocak 1959, Yeni Ant.
5 Ocak 1959, Hakimiyet Milletindir.
7 Ocak 1959, Hakimiyet Milletindir.
7 Ocak 1959, Yeni Ant.
8 Ocak 1959, Hakimiyet Milletindir.
8 Ocak 1959, Yeni Ant.
9 Ocak 1959, Hakimiyet Milletindir.
13 Ocak 1959, Yeni Ant.
15 Ocak 1959, Zafer.
21 Ocak 1959, Yeni Ant.
30 Ocak 1959, Hakimiyet Milletindir.
30 Ocak 1959, Yeni Ant.
1 Şubat 1959, Hakimiyet Milletindir.
5 Şubat 1959, Hakimiyet Milletindir.
6 Şubat 1959, Hakimiyet Milletindir.
7 Şubat 1959, Hakimiyet Milletindir.
10 Şubat 1959, Hakimiyet Milletindir.
12 Şubat 1959, Hakimiyet Milletindir.
12 Şubat 1959, Yeni Ant.
21 Şubat 1959, Yeni Ant.
23 Şubat 1959, Hakimiyet Milletindir.
27 Ocak 1960, Yeni Ant.
6 Şubat 1959, Yeni Ant.
27 Şubat 1959, Hakimiyet Milletindir.
2 Mart 1959, Hakimiyet Milletindir.
2 Mart 1959, Yeni Ant.
5 Mart 1959, Hakimiyet Milletindir.
12 Mart 1959, Hakimiyet Milletindir.
14 Mart 1959, Yeni Ant.
16 Mart 1959, Hakimiyet Milletindir.
13 Mart 1959, Hakimiyet Milletindir.
19 Mart 1959, Hakimiyet Milletindir.
20 Mart 1959, Hakimiyet Milletindir.
25 Mart 1960, Hakimiyet Milletindir.
4 Nisan 1959, Hakimiyet Milletindir.
5 Nisan 1959, Hakimiyet Milletindir.

27 Nisan 1959, Hakimiyet Milletindir.
27 Nisan 1959, Yeni Ant.
29 Nisan 1959, Yeni Ant.
1 Mayıs 1959, Yeni Ant.
3 Mayıs 1959, Yeni Ant.
5 Mayıs 1959, Yeni Ant.
31 Mayıs 1959 Yeni Ant.
2 Haziran 1959, Yeni Ant.
8 Haziran 195, Yeni Ant.
10 Haziran 1959, Hakimiyet Milletindir.
11 Haziran 1959, Hakimiyet Milletindir.
14 Haziran 1959, Hakimiyet Milletindir.
15 Haziran 1959, Hakimiyet Milletindir.
28 Haziran 1959, Hakimiyet Milletindir.
29 Haziran 1959, Hakimiyet Milletindir.
30 Haziran 1959, Hakimiyet Milletindir.
6 Temmuz 1959, Yeni Ant.
14 Temmuz 1959, Hakimiyet Milletindir.
20 Temmuz 1959,Yeni Ant.
21 Temmuz 1959, Yeni Ant.
23 Temmuz 1959, Hakimiyet Milletindir.
24 Temmuz 1959, Hâkimiyet Milletindir.
24 Temmuz 1959, Yeni Ant.
3 Ağustos 1959, Yeni Ant.
13 Ağustos 1959, Yeni Ant.
21 Ağustos 1959, Ekspres Akşam Postası.
10 Eylül 1959, Hakimiyet Milletindir.
22 Eylül 1959, Yeni Ant.
27 Eylül 1959, Yeni Ant.
30 Eylül 1959, Ekspres Akşam Postası.
5 Ekim 1959, Yeni Ant.
14 Ekim 1959, Hâkimiyet Milletindir.
16 Ekim 1959, Hakimiyet Milletindir.
18 Ekim 1959, Hakimiyet Milletindir.
20 Ekim 1959, Hakimiyet Milletindir.
22 Ekim 1959, Hakimiyet Milletindir.
22 Ekim 1959, Yeni Ant.
14 Ekim 1959, Hakimiyet Milletindir.
17 Ekim 1959, Hâkimiyet Milletindir.
26 Ekim 1959, Yeni Ant.
3 Kasım 1959, Yeni Ant.
6 Kasım 1959, Hakimiyet Milletindir.
16 Kasım 1959, Yeni Ant.
17 Kasım 1959, Hakimiyet Milletindir.
18 Kasım 1959, Yeni Ant.
26 Kasım 1959, Hakimiyet Milletindir.
28 Kasım 1959, Hakimiyet.
29 Kasım 1959, Hâkimiyet Milletindir.

15 Aralık 1959, Yeni Ant.
17 Aralık 1959, Hakimiyet Milletindir.
18 Aralık 1959, Yeni Ant.
26 Aralık 1959, Yeni Ant.
30 Aralık 1959, Hakimiyet Milletindir.
2 Ocak 1960, Yeni Ant.
3 Ocak 1960, Hakimiyet Milletindir.
10 Ocak 1960, Hakimiyet Milletindir.
15 Ocak 1960, Hakimiyet Milletindir.
3 Şubat 1960, Hakimiyet Milletindir.
7 Şubat 1960, Yeni Ant.
5 Mart 1960, Hakimiyet Milletindir.
18 Şubat 1960, Hakimiyet Milletindir.
19 Şubat 1960, Hakimiyet Milletindir.
20 Şubat 1960, Hakimiyet Milletindir.
23 Şubat 1960, Hakimiyet Milletindir.
1 Mart 1960, Hakimiyet Milletindir.
7 Mart 1960, Yeni Ant.
8 Mart 1960, Hakimiyet Milletindir.
10 Mart 1960, Hakimiyet Milletindir
18 Mart 1960, Hakimiyet Milletindir.
23 Mart 1960, Hakimiyet Milletindir.
28 Mart 1960, Hakimiyet Milletindir.
28 Mayıs 1960, Yeni Ant.
29 Mayıs 1960, Yeni Ant.
30 Mayıs 1960, Yeni Ant.
2 Haziran 1960, Yeni Ant.
3 Haziran 1960, Ekspres Akşam Postası.
3 Haziran 1960, Yeni Ant.
3 Haziran 1960, Hakimiyet Milletindir.
4 Haziran 1960, Yeni Ant.
9 Haziran 1960, Yeni Ant,
9 Haziran 1960, Ekspres Akşam Postası.
9 Haziran 1960, Hakimiyet Milletindir.
11 Haziran 1960, Yeni Ant.
12 Haziran 1960, Yeni Ant.
14 Haziran 1960, Yeni Ant.
15 Haziran 1960, Yeni Ant.
16 Haziran 1960, Yeni Ant.
17 Haziran 1960, Yeni Ant.
18-24 Haziran 1960, Yeni Ant.
21 Haziran 1960, Yeni Ant.
22 Haziran 1960, Yeni Ant.
24 Haziran 1960, Yeni Ant
23 Temmuz 1960, Yeni Ant.
2 Ağustos 1960, Yeni Ant.
26 Eylül 1960, Yeni Ant.
30 Eylül 1960, Yeni Ant.

28 Mart 1961, Hakimiyet Milletindir.
2 Nisan 1961, Hakimiyet Milletindir.
2 Nisan 1961, Yeni Ant.
10 Mayıs 1961, Hakimiyet Milliyet.
11 Mayıs 1961, Hakimiyet Milletindir.
11 Mayıs 1961,Yeni Ant,
19 Mayıs 1961, Yeni Ant.
15 Temmuz 1961, Hakimiyet Milletindir.

İlçe Gazeteleri:
13 Ekim 1959, Yenişehir Postası.
20 Ekim 1959, Yenişehir Postası.
7 Kasım 1959, Yenişehir Postası.
24 Kasım 1959, Yenişehir Postası.
1 Aralık 1959, Yenişehir Postası.
22 Aralık 1959, Yenişehir Postası.
29 Aralık 1959, Yenişehir Postası.
11 Nisan 1960, Hakikat.
18 Nisan 1960, Hakikat.
18 Şubat 1960, Hakikat.
2 Mayıs 1960, Şehrin Sesi.

Kitaplar

46 Soruda Demokrat Parti, "Soru 32:Vatan Cephesi Neydi?"den, Hazırlayan: Önder Gün, 2006.

AĞAOĞLU, Samet, *Arkadaşım Menderes*, İstanbul: 1967.

AĞAOĞLU, Samet, *Demokrat Partinin Doğuşu ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru*, İstanbul: Baha Matbaası, 1972.

AHMAD, Feroz - Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945- 1971)*, Ankara: Bilgi Yayınları, 1976.

AHMAD, Feroz, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.

AHMAD, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1950)*, 3. Baskı, İstanbul: Hil Yayınları, 2007.

AKKILIÇ, Yılmaz, *Bursa'da Yakın Zamanlar*, Bursa: Bursa Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 2006.

AKŞİN, Sina - KOÇAK Cemil vd., *Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, Cilt 4, Altıncı Basım, İstanbul: Cem Yayınevi, 2000.

ALBAYRAK, Mustafa, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2004.

ARCAYÜREK, Cüneyt, *Bir İktidar, Bir İhtilal (1955- 1960),* Ankara: Bilgi Yayınları, 1984.

AVCIOĞLU, Doğan, *Türkiye'nin Düzeni Dün Bugün Yarın,* 2 Cilt, 4. Baskı, Ankara: Birinci Basım, 1968, Ankara: Bilgi Yayınevi, Bilgi Basımevi, 1969.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *İkinci Adam (1950-1964),* Cilt III, Altıncı Baskı, Ankara: Remzi Kitabevi, 2000.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Menderes'in Dramı*, 5. Basım, İstanbul: 1993.

BAĞCI, Hüseyin, *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar,* Üçüncü Baskı, Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2007.

BARUTÇU, Ahmet Faik, *Siyasi Anılar (1939-1954),* İstanbul: 1977.

Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları, TBMM: 1950-1960, 2. Basım, Haz. Dr. Faruk Sükan, Ankara: 1992.

BAŞGİL, Fuat, *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, Çeviren: Mehmet Ali Sebük - İsmail Hakkı Akın, İstanbul: 1966.

BİLA, Hikmet, *CHP Tarihi (1919-1979),* y.y., Ankara: 1979.

BİRAND, Mehmet Ali, Can DÜNDAR, Bülent ÇAPLI, *Demirkırat,* Ondördüncü Baskı, İstanbul: Doğan Kitap, 2007.

BOZDAĞ, İsmet, *Darağacında Bir Başbakan*, İstanbul: Truva Yayınları, 2007.

BURÇAK, Rıfkı Salim, *10 Yılın Anıları 1950-1960,* Ankara: 1998.

BURÇAK, Rıfkı Salim, *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950,* y.y.: Olgaç Matbaası, 1979.

CERRAHOĞLU, Piraye Bigat, *Demokrat Parti Masalı*, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1996.

CHP Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları, Ankara: Ulus Basımevi, 1939.

CHP Beşinci Büyük Kurultayında Değişmez Genel Başkan İsmet İnönü'nün İrat Buyurdukları, *Nutuk,* Ankara: 29.05.1939.

ÇAVDAR, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839- 1850),* 3. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2004.

DEMİR, Şerif, *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes,* y.y.: Paraf Yayınları, 2010.

DOĞAN, Avni, *Kurtuluş, Kurtuluş ve Sonrası*, İstanbul: Dünya Yayınları, 1964.

DOĞAN, Mustafa, *Adnan Menderes'in Konuşmaları*, 1.BMM'nde Konuşmaları, 20 Mayıs 1950-4 Mart 1950, İstanbul: 1954.

DOĞANER, Yasemin, *Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013.

ERER, Tekin, *On Yılın Mücadelesi (Türkiye'de Parti Kavgalarının 2.ci Cildi),* İstanbul: 1963.

ERKAN, Hüsnü, *Sosyal Piyasa Ekonomisi, Ekonomik Sistem ve Piyasa Ekonomisine İşlerlik Kazandırılması,* İzmir: Silm Ofset, 1987.

EROĞUL, Cem, *Demokrat Parti ve İdeolojisi,* II. Baskı, Ankara: İmge Yayınları, 1990.

ERTUNÇ, Ahmet Cemil, *Cumhuriyetin Tarihi*, İstanbul: Pınar Yayınları, 2004.

GOLOĞLU, Mahmut, *Demokrasiye Geçiş (1946-1950),* İstanbul: Kaynak Yayınları, 1982.

GÜNAY, Ertuğrul, *Bir" Hürriyet" Hikâyesi: Çok-Partili Dönemde Özgürlükçü Bir Siyaset Girişimi (1955-1958)*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2020.

İLHAN, Turan, "*İsmet İnönü ve Tek Dereceli İlk Seçimler Üzerine Seçmeler,"* İnönü Vakfı, Ankara: 2012.

İNÖNÜ, Erdal, *Anılar ve Düşünceler*, 1.Cilt, İstanbul: 1996.

İnönü'nün Söylev ve Demeçleri 1919-1946, C.1, Ankara: Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, No:2,1946.

İPEKÇİ, Abdi - Ömer Sami Coşar*, İhtilalin İçyüzü*, İstanbul: Toker Matbaası, Uygun Yayınevi, 1965.

KABASAKAL, Mehmet, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960,* İstanbul: Tekin Yayınevi, 1991.

KARAL, Enver Ziya, *27 Mayıs ve İnkılabının Sebepleri ve Oluşu,* İstanbul: MEB Yay, 1960.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, *Politikada 45. Yıl*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1968.

KARPAT, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi,* Ankara, İmge Kitabevi, Üçüncü Baskı, 2008.

KARPAT, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller),* İstanbul: 1947.

KİLİ, Suna, *1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler,* İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1976.

KİNNROS, Lord, *Atatürk,* 5. Baskı, İstanbul: 1973

KOÇAK, Cemil, "Siyasal Tarih (1923-1950)", *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye (1908-1980),* İstanbul: Cem Yayınevi, 2000.

KOÇAK, Cemil, *Demokrat Parti Karşısında CHP Bir Muhalefetin Analizi,* İstanbul: Timaş Yayınları., 2017.

KOMŞUOĞLU, Ayşegül, *Türkiye'de Siyasal Muhalefet*, İstanbul: Bengi Kitap, 2002.

KONGAR, Emre, *Demokrasi ve Kültür*, İstanbul: Hil Yayınları, 1983.

MC GHEE, George, *ABD- Türkiye- NATO, Ortadoğu*, çev., Belkıs Çorakçı, Ankara: 1992, s.,128.

Muhalefetde İsmet İnönü (1959–1960); Derleyen: Sabahat Erdemir; Ekicigil Matbaası, İstanbul, 1962 ... 13.09.1959 – 26.05.1960

MÜKERREM, Sarol, *Bilinmeyen Menderes,* C. II, İstanbul: Kervan Yayınları, 1983.

NEZİROĞLU, İrfan – YILMAZ, Tuncer, *Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları,* Cilt 4 (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi) Adnan Menderes, Ankara: TBMM Basımevi, Aralık, 2014.

ORAN, Baskın "*Batı Bloku Ekseninde Türkiye-1*", *Türk Dış Politikası,* Cilt 1 (Ed. Baskın Oran), İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.

ÖNGÖREN, Ferit, *CHP Ne Olacak,* İstanbul: Martı Yayınları, 1960.

ÖZBUDUN, Ergun, Türkiye'de *Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No., 363, Ankara: Sevinç Matbaası, 1975.

ÖZÇELİK, Fatih, TUNÇ, Bilal, "Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1959 Yılı Gezileri Kapsamında Geyikli Olayları*", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 3 , (2017), ss.1624-1643.

ÖZDEMİR, Hikmet, "Siyasal Tarih", *Çağdaş Türkiye- 4 (1960-1980),* İstanbul: 1997.

SARICAN, Bayram, *1930'lardan Günümüze Bursa'da Dini Hayat,* İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayınları.

SAROL, Mükerrem, *Bilinmeyen Menderes,* C. II, İstanbul: Kervan Yayınları, 1983.

SENCER, Muzaffer, *Türkiye'de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri,* İstanbul: Geçiş Yayınları, 1971.

SOYAK, Hasan Rıza, *Atatürk'ten Hatıralar*, Cilt II, y.y.: Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

TANİLLİ, Server, *Nasıl Bir Demokrasi İstiyoruz,* 3. b., İstanbul: Say Yayınları, 1989.

TEZİÇ, Erdoğan, *Siyasi Partiler,* İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1976.

TİMUR, Taner, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş,* İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.

TOKER, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları: DP Yokuş Aşağı,(1954-1957),*3.Basım, Ankara: 1991.

TOKER, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları: Tek Partiden Çok Partiye (1944-1950),* 2. Baskı, Ankara:1991.

TOKER, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları-Yarı Silahlı Yarı Külahlı Bir Ara Rejim 1960-1961,* 2.Basım, Ankara: 1991.

TÖKİN, F. Hüsrev, *Türk Tarihinde Siyasî Partiler ve Siyasî Düşüncenin Gelişmesi (1839-1965,)* İstanbul: 1965.

TUNAYA, Tarık Zafer, *İslamcılık Cereyanı,* İstanbul: 1962.

TUNAYA, Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952),* İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi, 1952.

TUNÇAY, Mete, *Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1938),* Ankara: Yurt Yayınları, 1981.

TURAN, İlhan *İsmet İnönü ve Tek Dereceli İlk Seçimler (1946–1950–1954–1957) Üzerine Seçmeler*, Ankara: İnönü Vakfı, 2002.

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, 4. Kitap, (1.Bölüm), Ankara: Bilgi Yayınevi, 1.Basım,1999.

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, 4. Kitap, (2. Bölüm), Ankara: Bilgi Yayınevi,1.Basım, 1999.

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, 5. Kitap*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1. Basım, 2002.

UYAR, Hakkı, *Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek Vatan Cephesi*, İzmir: Boyut Yayınları, 2012.

YILDIRMAZ, Sinan, *"Vatan Cephesi: Demokrat Parti'nin Politik Meşruiyet Krizi ve Toplumsal Muhalefeti Kontrol Altına Alma Çabası", Türkiye'de Siyasal Muhalefet*, Der: Ayşegül Komsuoğlu, İstanbul: Bengi Yayınları, 2008.

YÜCEL, M. Serhan, *Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2005),*y.y.: Alfa Yayınları.

ZÜRCHER, Eric Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul: 1995.

Makaleler

AKDEMİR, Sevim, "Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları ve Ekonomik Sonuçları", Gülen Elmas Arslan (eds.), *Çeşitli Yönleriyle Cumhuriyetin 85. Yılında Türkiye Ekonomisi,* Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 2008, ss. 322-346.

ARIKAN, Mustafa, "27 Mayıs'a Damgasını Vuran Söz ve Beyanlar", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 4, Konya: 1997, ss. 299-310.

ARSLAN, Zehra, Trabzon'da Vatan Cephesi (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960), *Karadeniz Araştırmaları,* 2013, Sayı, 36.

BURGAÇ, Murat "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda." *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 13.26, 2013: ss. 163-184.

CİN Halil, "Türk Demokrasi ve Kalkınma Tarihinde 14 Mayıs 1950 ve 27 Mayıs 1960 Dönemeçleri Sempozyumu Açış Konuşması," *Ata Dergisi, (Selçuk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi),* Konya: Sayı 3, Yıl, 1992.

ÇAKMAK, Diren, "Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)" , *Gazi Akademik Bakış,* Ankara: 03 2008, ss. 153-186.

DAĞCI TAŞPINAR, Gül Tuba, "Türk Siyasi Tarihinde Hürriyet Partisi'nin Yeri." *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* 8, 2005, ss. 15-29.

DP Bülteni İstanbul Haftanın Haberleri, Sayı, 11/17 Mart 1960 s.15

ECEVİT, Bülent, Ocağı Söndürülen Demokrasi, *Arayış Dergisi*, 9 Mayıs 1981, S. 12.

ERAYMAN, Abdullah, "Demokrat Parti'nin Bölünmesi ve Millet Partisi'nin Kuruluşuna Giden Süreç", *TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi*

Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; Yıl: 2019; Ay: Aralık; Cilt: 11/Sonbahar, Sayı: 44, ss. 35-40.

ERDOĞAN, Dilşen İnce, "Güç Birliği Karşısında Adnan Menderes'in Siyasi Manevrası: Vatan Cephesi (Manisa Örneğinde)", *Belgi Dergisi,* C.2, S.19, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, 2020/I, ss. 1910-1924.

ERYILMAZ, Hamza Gökhan, "Türkiye'de 1954-57 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 7(1),* İstanbul: 2019, ss.1-17

GÜNEŞ, İhsan, "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkası'na Geçiş." *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 19.56, 1987, ss. 565-581.

HAYTOĞLU, Ercan, "Türkiye'de Demokratikleşme Süreci ve 1945'te Çok Partili Siyasî Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945)", *PAÜ. Eğitim Fak. Derg*isi, 1997, Sayı:3, ss.47-54.

İNCİ, İbrahim, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Varlık Vergisi Uygulaması", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10.02.2012, ss. 272-290.

KARAÖMERLİOĞLU Mehmet Asım, "Bir Tepeden Reform Denemesi: Çiftçiyi Topraklandırma kanunu Hikâyesi, *Birikim Dergisi,* 107, İstanbul, Mart (1998)

KAYA, Yakup, "Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri ", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"* , Cilt: 7, Sayı: 3, 2018, ss. 2276-2291.

KAYIŞ, Yasin, "1946 Belediye Seçimleri ve Basın", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 7.16, 2008, ss. 397-419.

KESKİN, Yusuf Ziya, "Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları", *EÜSBED,* 5 (1), 2012, ss.107-130.

KINALI, Gürhan, "İkinci Bayar Hükümetini Sarsan Yolsuzluk Hadiselerine İki Örnek: Satie ve İmpeks" *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 2, S. 2, (2017), ss.119-163.

ÖZ, Esat,"Serbest Cumhuriyet Fırkası Denemesi: Nedenleri ve Sonuçları", *Sosyo-Politik Yaklaşım*, Nisan/Mayıs, 1993.

ÖZBUDUN, Ergun, *Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No., 363, Ankara: Sevinç Matbaası, 1975.

ÖZKAN, Asaf, "1954 Seçimleri Öncesi Ankara Adaylarını Belirleme Sürecinde CHP'de Parti İçi Demokrasi Sorunu (Şükrü Sökmensüer'in Raporuna Göre)", *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* S. 2, 2013, ss.73-91

ÖZTÜRK, Fahriye, "Türkiye'de Tarımsal Yapı ve Tarımsal Destekleme Politikalarının Tarihsel Gelişim Süreci", Gülen Elmas Arslan (ed.), *Çeşitli Yönleriyle Cumhuriyetin 85. Yılında Türkiye Ekonomisi (Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları):* 2008, ss. 61-91.

ÖZTÜRKCİ, Alpaslan , "Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti Birinci Büyük Kongresi," *Cedrus,* C. 7, 2019, ss.741-755.

SAVCI, Bahri, "Türkiye'nin Şartları Açısından Siyasal Partiler Rejimine Bir Bakış", *AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* C. XX, S. 1, 1965.

ŞAHİN, Enis – TUNÇ, Bilal, Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP – CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947), *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.2, (2015), ss.31-69.

TAKIM, Abdullah, "Türkiye'de 1960-1980 Yılları Arasında Uygulanan Kalkınma Planlarında Maliye Politikaları." *Maliye Dergisi* 160.1, 2011, ss.154-176.

TUNÇ, Bilal, "Bursa'da Vatan Cephesi", Bursa: *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2016, ss. 137-162.

UYAR, Hakkı, "Tek Parti Döneminde Seçimler", *Toplumsal Tarih,* S. 64, Nisan 1999.

UZMAN, Nasrullah, "Adnan Menderes ve M. Fuad Köprülü'nün Cumhuriyet Halk Partisi'nden İhraçları." *Tarih Araştırmaları Dergisi* 36.62, 2017, ss.205-228.

VARLI, Suat ve Arzu, "Türkiye'de 1950-1954 Döneminde Demokrat Partinin Tarım Politikası", Marmara Üniversitesi, İstanbul: *İİBF Dergisi,* XXVIII (1), 2010, ss. 01-22.

YETKİN, Barış, "1945-1950 Arası "Demokratikleşme" Sürecinde Basın", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları,* 17-18: ss. 1-37.

YETKİN, Çetin, "II. Dünya Savaşı Bitiminde Çok Partili Düzene Geçişte Temeldeki Bozukluk", *Atatürkçü Bilinç*, C. I, S.1, Ocak 1994.

YÜCEER, Saime, "Cumhuriyet Dönemi Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde İlk Girişim: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası", *Türkle*r, C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.

YÜCEER, Saime. "Tahkikat Komisyonu: Muhalefetsiz Demokrasi" Dilşen İnce Erdoğan ve Diğerleri, *Türk Tarihinde Adnan Menderes,* C. II, 2012, ss. 727-762.

Tezler

AKBALIK, Hakan, *1946-1950 Döneminde CHP'nin Seçim Çalışmaları* (Yüksek Lisans Tezi), T.C. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

BUDAKOĞLU, Salih, *Bursa Siyasetinde Demokrat Parti (1946-1960),* (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

ÇAKMAK, Fevzi, *Bursa Yerelinde Cumhuriyet Halk Partisi (1946–1960),* (Doktora Tezi) Bursa: T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

GAYTANCIOĞLU, Serkan, *Demokrat Parti İktidarı ve Vatan Cephesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Edirne: T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 2011.

GÜN, Önder, *Mayıs Askeri Müdahalesine Doğru DP-CHP Mücadelesinin Zirvesi: 18 Nisan 1960-Tahkikat Komisyonu'nun Kurulması ve Faaliyetleri,* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

İNCE, Erdal, "1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Türk Siyasal Yaşamına Etkisi", (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,* 2008.

KAYA, Asil, *Türk Siyasi Tarihi'nde CHP'nin Gençlik Kolları*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

KESİRİKLİOĞLU, Fatma, *Bursa'daki İktisadi Kurumların Gelişimi Üzerine Tarihsel Bir İnceleme (1935-1955),* (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.

KESME, Özkan, *Türk Basınında 1957 Seçimleri ve Partilerin Propagandaları*, (Doktora Tezi), Yozgat: Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

NALBANT, Tamer, *Demokrat Parti Döneminde Ordu-İktidar İlişkileri*, (Doktora Tezi), Ankara: T.C. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2019.

TEKSOY, Gülizar Beril, *Demokrat Parti'de Parti İçi Demokrasi (1946-1960),* (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: : Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

TETİK, İdris, *Demokrat Parti'nin 1950-1960 Yılları Arasında Uyguladığı Siyasi Politikaların Türk Demokrasisine Yansımaları,* (Yüksek Lisans Tezi) İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2015.

TUZAK, Mervenur, *Vatan Cephesinin Kuruluşu ve Faaliyetleri (12 Ekim 1958 - 27 Mayıs 1960),* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, 2018.

UÇAN, Mehtap, *İsmet İnönü'nün Siyasi Hayatı (1922-1960),* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

İnternet Kaynakları

ARPACIK, Cihat, "Devr-İ Sâbık Yaratmak: Siyasetin Gereği Mi Siyasette Leke Mi?", https://www.indyturk.com/ (E.T.: 30.10.2021)

"Bursa Hakimiyet Basında 41 Yıllık Yolculuğun Öyküsü", http://www.kuterpr.com/e-kitaplar/bursa hakimiyet/index.html#16, s.15 (E.T.: 19.12.2020)

"Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Başbakan Recep Peker ve DP Genel Başkanı Celal Bayar ile Yapılan Görüşmelerle İlgili Yayınlanan Bildirisi" – 12 Temmuz 1947 Beyannamesi-http://www.ismetinonu.org.tr/12-temmuz-1947-beyannamesi/ (E.T.: 12.12.2020)

DENİZ, Kemalettin, "Atatürk Ansiklopedisi." (2015). https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cumhuriyet-halk-firkasi-1923-1938/. (E.T.: 12.08.2020)

Fransa Büyükelçisi Jean Lescuyer'in Raporu", 24 Ekim 1951, İstanbul: İsis Yayınları, 1991, (31/08/2015), https://tr.ambafrance.org/1525-ten-itibaren-Buyukelciler (E.T.: 17.09.2020)

"İnönü İktidarı Devralmak İçin Hazırlıklarını Yapsınlar", https://www.timeturk.com/tr/2012/05/14 (E.T.: 14.10.2021)

"Milletvekili Genel Seçimleri 1923 – 2011", Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası,Haziran,2012.https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954_Secim_Sonuclari.pdf bkz. (E.T. 15.10.2020)

ÖLÇEN, Ali Nejat, "Türkiye Sorunları", S.122, Ekim (1958), https://www.dunya48.com/cevat-kulaksiz/31522-cevat-kulaksiz-padisah-torununun-elini-open-menderes. (E.T.: 04.02.2021)

Yücel, M. Serhan, Menderes Dönemi 1950-1960, (t.y.). Erişim adresi: http://www.Altayli.Net. (E.T: 02. 07. 2020.)

Sözlü Tarih Çalışmaları

Hüseyin Suat Sungur'la Yapılan Görüşme. Görüşme Tarihi: 26 Ekim 2019
Ali Bilgiç ile Yapılan Görüşme. Görüşme Tarihi: 15 Şubat 2020

EK -1

Bursa'nın İnegöl ilçelerinden bizzat Adnan Menderes'e gönderilen telgraflar

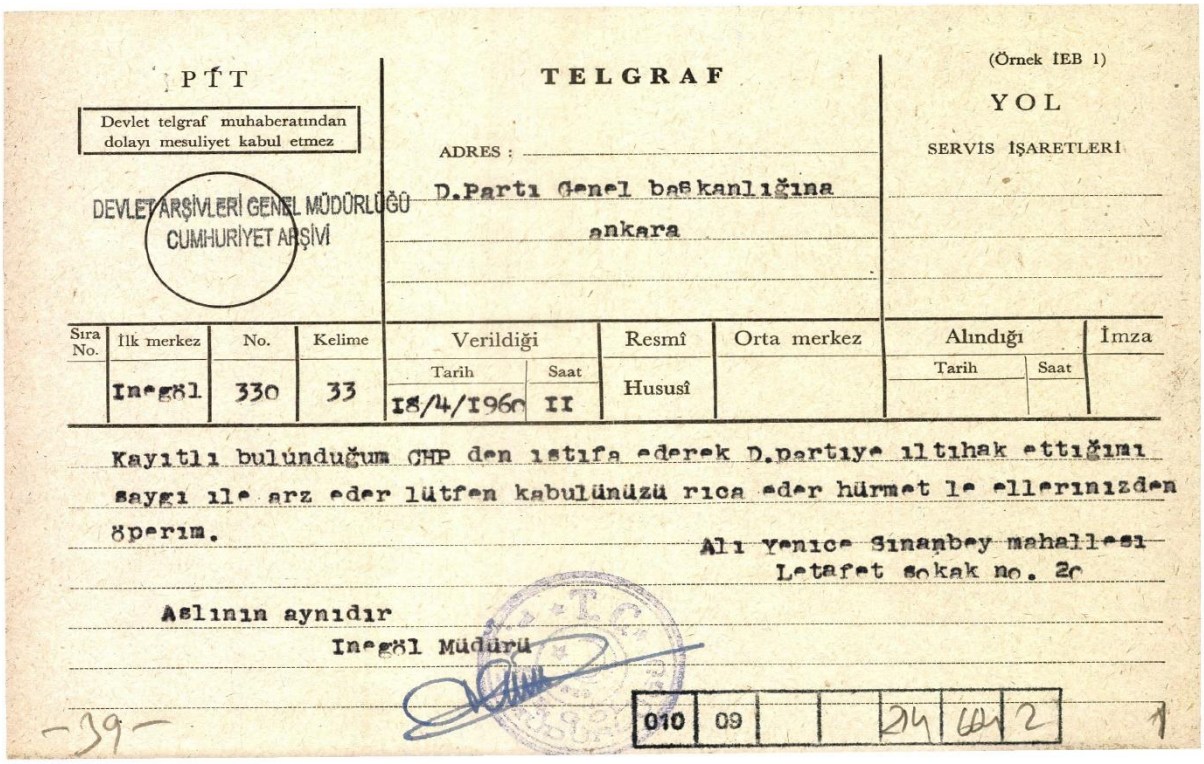

PTT

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF

(Örnek İEB 1)

YOL

SERVİS İŞARETLERİ

ADRES : D.Parti Genel başkanlığına ankara

Sıra No.	İlk merkez	No.	Kelime	Verildiği Tarih	Verildiği Saat	Resmî / Hususî	Orta merkez	Alındığı Tarih	Alındığı Saat	İmza
	Inegöl	330	33	18/4/1960	11	Hususî				

Kayıtlı bulunduğum CHP den istifa ederek D.partiye iltihak ettığımı saygı ile arz eder lütfen kabulünüzü rica eder hürmet le ellerınızden öperım.

Ali Yenice Sinanbey mahallesi Letafet sokak no. 2c

Aslının aynıdır

Inegöl Müdürü

-39-

010 09 24 64 2 1

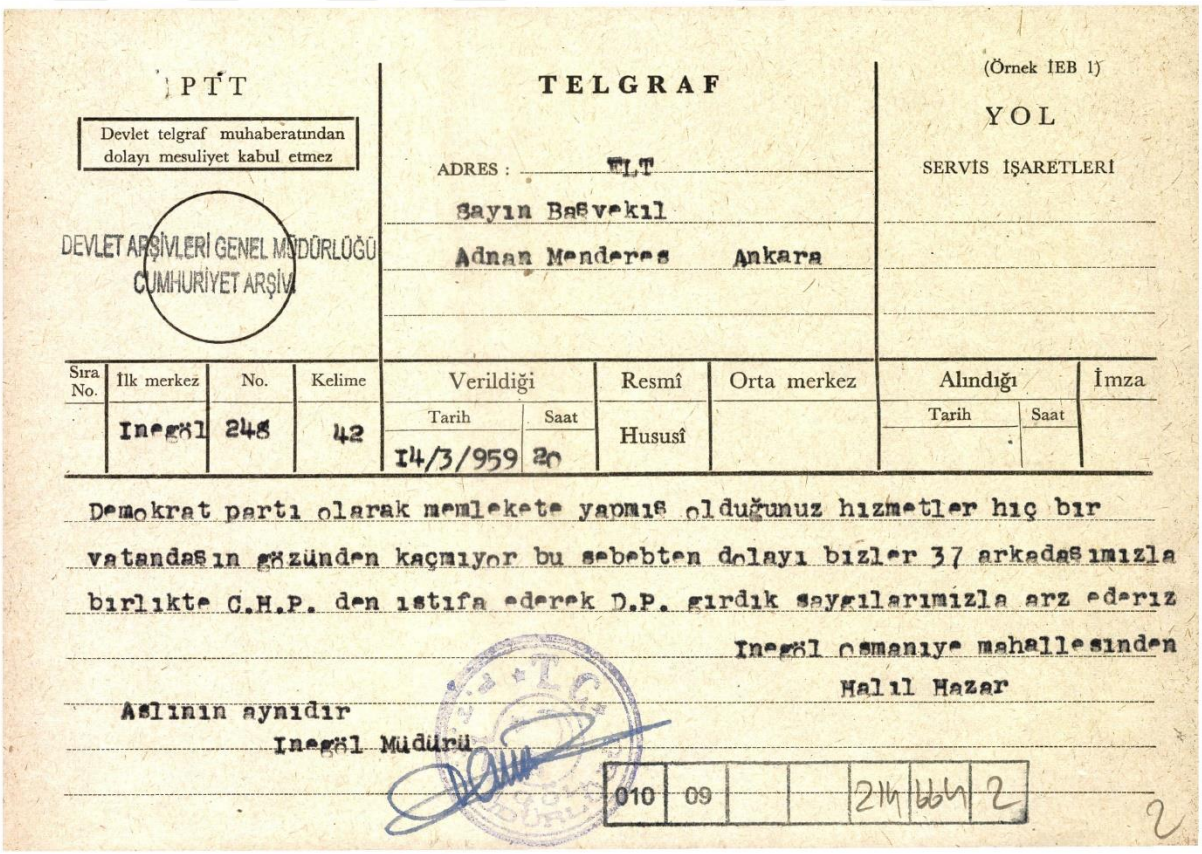

PTT

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF

(Örnek İEB 1)

YOL

SERVİS İŞARETLERİ

ADRES : ELT Sayın Başvekil Adnan Menderes Ankara

Sıra No.	İlk merkez	No.	Kelime	Verildiği Tarih	Verildiği Saat	Resmî / Hususî	Orta merkez	Alındığı Tarih	Alındığı Saat	İmza
	Inegöl	248	42	14/3/959	20	Hususî				

Demokrat parti olarak memlekete yapmış olduğunuz hizmetler hiç bir vatandaşın gözünden kaçmıyor bu sebebten dolayı bizler 37 arkadaşımızla birlikte C.H.P. den istifa ederek D.P. girdik saygılarımızla arz ederiz

Inegöl osmaniye mahallesinden Halil Hazar

Aslının aynıdır

Inegöl Müdürü

010 09 21 66 2 2

PTT

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF

(Örnek İEB 1)

YOL

SERVİS İŞARETLERİ

ADRES : Flt

Sayın Başvekil Adnan Menderes

Ankara

Sıra No.	İlk merkez	No.	Kelime	Verildiği Tarih	Verildiği Saat	Resmî / Hususî	Orta merkez	Alındığı Tarih	Alındığı Saat	İmza
	Inegöl	251	33	14/3/1959	20	Hususî				

Yapılan Muazzam eserler karşısında muaelefette bulunmak ve körü körüne inat etmenin yersiz olduğu kanaatına vardık partinize kabulümüzü arz ederiz saygılarımızla

Inegöl Hamzabey köyünden
Recep Bayrak ve 20 arkadaşı

Aslının aynıdır
Inegöl Müdürü

010 09 214 664 2

3

PTT

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF

(Örnek İEB 1)

YOL

SERVİS İŞARETLERİ

ADRES : Flt

Sayın Adnan menderes

Başvekil Ankara

Sıra No.	İlk merkez	No.	Kelime	Verildiği Tarih	Verildiği Saat	Resmî / Hususî	Orta merkez	Alındığı Tarih	Alındığı Saat	İmza
	Inegöl	250	36	14/3/959	20	Hususî				

Biz 22 arkadaşımla C.H.P. den istifa ederek D.P. girdik bu bizim vicdanı vazifemizdir.hakikatı inkar insafsızlık olur saygılarımızı sunarız

Inegöl Dümez köyü Ismail Peke
ve 22 arkadaşı

Aslının aynıdır
Inegöl Müdürü

010 09 214 664 2

4

PTT

Devlet telgraf muhaberatından dolayı mesuliyet kabul etmez

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF

(Örnek İEB 1)

YOL

SERVİS İŞARETLERİ

ADRES : BLT

Sayın Adnan Menderes

Başvekil Ankara

Sıra No.	İlk merkez	No.	Kelime	Verildiği Tarih	Verildiği Saat	Resmî / Hususî	Orta merkez	Alındığı Tarih	Alındığı Saat	İmza
	Inegöl	422	40	22/2/959	14					

Demokrat parti iktidarının kısa bir müddet içinde yapmış olduğu muazzam eserleri gördük daha fazla artık C.H.P. kalmayı insafsızlık saydık partinize kabulümüzü saygı ile arz ederiz

Inegöl Yenice köyden

Mümin Inga ve 33 arkadaşı

Aslının aynıdır

Inegöl Müdürü

010 | 09 | | | 214 | 664 | 2

6.

T. C.
P. T. T. G. M.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF

Sahife : .....

[Örnek : İEB. 4]

Sayın başvekil Adnan Menderes Ankara

Inegöl 78 58 3/12/1958 20

Kazamız hürriyet partisi idare heyetinden Akif Akansu ıkı arkadaşı ve otuz tane ocak bucak idare heyetile ve üyelerile beraber istifa ederek partimize iltihak etmişlerdir.
Millet partisindende ilçe idare heyetinden de Hamit Üsküplü ve köylerdeki teşkilatı ile beraber istifa edip partimize iltihak etmiş olduklarını saygılarımla bildirir muvaffakiyetler dilerim

D.P. Ilçe Başkanı
Ali Korkmaz

Aslının aynıdır

Inegöl Müdürü

010 | 09 | | | 214 | 664 | 2

7

(D. D. Matbaası — 4119 - 1950)

Bursa'nın Gemlik İlçesinden Adnan Menderes'e Gönderilen Telgraflar

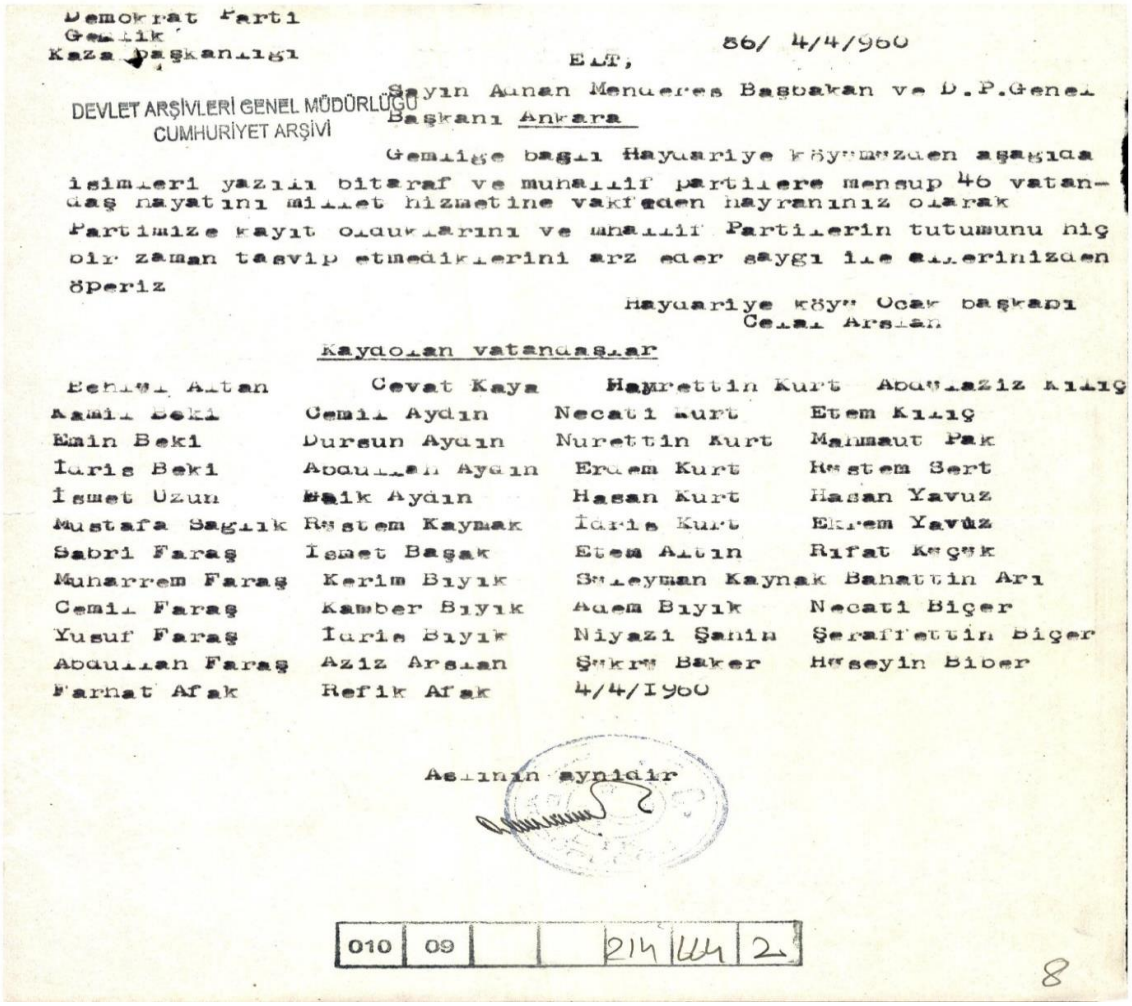

Demokrat Parti
Gemlik
Kaza başkanlığı

86/ 4/4/960

Elf,

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayın Adnan Menderes Başbakan ve D.P.Genel Başkanı Ankara

Gemlikçe bağlı Hayriye köyümüzden aşağıda isimleri yazılı bitaraf ve muhalif partilere mensup 46 vatandaş hayatını millet hizmetine vakfeden hayranınız olarak Partimize kayıt olduklarını ve muhalif Partilerin tutumunu hiç bir zaman tasvip etmediklerini arz eder saygı ile ellerinizden öperiz

Hayriye köy Ocak başkanı
Cemal Arslan

Kaydolan vatandaşlar

Behçet Altan	Cevat Kaya	Hayrettin Kurt	Abdülaziz Kılıç
Asmi Beki	Cemil Aydın	Necati Kurt	Etem Kılıç
Emin Beki	Dursun Aydın	Nurettin Kurt	Mahmut Pak
İdris Beki	Abdullah Aydın	Ercem Kurt	Rüstem Sert
İsmet Uzun	Faik Aydın	Hasan Kurt	Hasan Yavuz
Mustafa Sağlık	Rüstem Kaymak	İdris Kurt	Ekrem Yavuz
Sabri Faraş	İsmet Başak	Etem Altın	Rıfat Küçük
Muharrem Faraş	Kerim Bıyık	Süleyman Kaynak	Bahattin Arı
Cemil Faraş	Kamber Bıyık	Adem Bıyık	Necati Biçer
Yusuf Faraş	İdris Bıyık	Niyazi Şahin	Şerafettin Biçer
Abdullah Faraş	Aziz Arslan	Şükrü Baker	Hüseyin Biber
Farhat Afak	Refik Afak	4/4/1960	

Aslının aynıdır

010	09			214	44	2

8

Bursa'nın Mustafakemalpaşa İlçesinden Adnan Menderes'e Gönderilen Telgraflar

(Suret)

Elt

I87 I62 I0/2/959 I9/25 Kr/ 673

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayın Adnan Menderes Demokrat parti genel Başkanı

Ankara

Bu güne kadar uyuyan Mustafakemalpaşalılardan muhalif partilerde çalışan bizler geç uyandık. Sizinle beraber çalışacağımıza millet huzurunda and içer saygılarımızı arz ederiz.Mustafakemalpaşa ilçesi karaerman köyünden Zekeriya Özer (I8) Kesova köyünden Mustafa Gökçe (3I) Kumkadı köyündenMehmet Sezer (25) Çördük köyünden İdriz Küçük (23) Çavuş köyünden Ali Küçükkaya (82) Yenice Köyünden İbrahim Sarıkaya(27) Kadıreşme köyünden Neşet Yavuz (47) Kazanpınar köyünden Cemil Arı (72) Durak köyünden Hüseyin kulu (I4) İnatlar köyünden Ali Yıldırım (I4) Camandar köyünden Aziz Beyhan(32) Balızıt köyünden Mustafa Avşar (54) Devecikonağı köyündenMecit Bilgi (23) Kömürcükadı köyünden Faik Türk (I0) Sırasöğüt köyünden Yusuf Doğan (5) Karaeğlan köyünden Ahmet Behri (54) Zaferbey mahıllesinden Mehmet Devren (I7) Vuraca mahallesinden Naci Marangöz (I0) Dere Mahallesinden Mustafa Uçak (I0) Fevzidede mahallesinden Musa Oray (42) Balaşahin mahallesinden Nuri Saygan (46) Şeyhmüft mahallesinden Hüseyin Beyazıcı (28) arkadaşları ile birlikte vatan cephesine katılmışlardır.

Demokrat Parti ilçe başkanı
Münir Çetin

Kesidesi
33 Elt

Alan : Bursa Necati
Yazan : Ali I0/2/959 I9/50

Aslı gibidir.

P.T.T.
MUSTAFAKEMALPAŞA
Merkez Müdürlüğü

010 09 214 2

16

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(Suret)

534 78 28/3/960 I7/00 Kr I0I6

Sayın Adnan Menderes Başvekil Ve Demokrat parti genel başkanı
- İstanbul

Kazanın muhtelif köylerinden (I340) vatandaş muhalefetin son günlerdekitezvir ve tahripkar tutumunu beyenmeyerek partimize iltihak etmişlerdir. Yüksek irşat ve rehberliğinizle durmadan kalkınan Türkiyenin nurlu geleceğini ümitle görerek zatı devletlerinin şahsında partimize ve Hükümetimize bağlılık ve güvenlerinin arz eder bu iltihakların bir bayram hediyesi olarak kabul buyrulmasını istirhamla ellerinizden öperiz.

Mustafakemalpaşa demokrat parti kaza idare heyetive iltihak edenler adına
Parti başkanı Hasan Biçen

Kesidesi
41

Alan : Bursa Sami
Yazan : Ali
28/3/960 I9/20 Aslının aynıdır.

P T T.
MUSTAFAKEMALPAŞA
Merkez Müdürlüğü

010 09 214664 2

10

(SURET)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

637 50 29/9/959 I4/I5 Kr/ 680

Demokrat Parti genel başkanı ve Baş Vekil sayın Adnan Menderes
Ankara

Memleket çapında başardığınız söz kamaştırıcı işler meydanında artık C.H.P saflarında çalışmama imkân bırakmadığındaX bulunmayı ve 4 aile efradımla birlikte vatan cephesine katıldığımı bildirirm

M.K.Paşa Sömt alan nahiyesinde 4 aile efradı ile birlikte Muhittin Özdemir

Keşidesi
9
Alan : Bursa Rahmi
Yazan : Hakkı
29/9/959 I4/20

P T T.
MUSTAFAKEMALPAŞA
Merkez Müdürlüğü

Aslı gibidir

010 09 214 664 2

11

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(Suret)

193 77 8/4/959 10/35 Kr/666

Sayın Adnan Menderes Başvekil ve Demokrat parti genel başkanı
Ankara

Vatan Safında çalışmalarınızı Takdir ederek Ondört arkadaşlarım birlikte vatan cephesine iltihak ettiğimizi saygılarımızla bildiririz

Bursa Mustafakemalpaşa Mineviz köyünden 1 Beytullah çetinkaya 2Mustafa Arpat 3 Hasan Atabay 4 Ali Efe 5 Ömer Sözen 6 Mehmet Dilek 7 Fahri Kahya 8 Ahmet Sarğın 9 Osman Çakır 10 Cemil Aral 11 Efrahim Bilge 12 Mehmet Başkurt 13 Demir Dinç 14 Kadir Arpat 15 Beytullah Çetinkaya

Keşideci
6

Alan : Bursa Cemal
Yazan : Hakkı
8/4/959 11/06

Aslının aynıdır.

P.T.T.
MUSTAFAKEMALPAŞA
Merkez Müdürlüğü

010 09 214664 2

14

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(Suret)

Elt

23 I57 I/I/959 2I/55 Kr/ 653

Sayın Adnan Menderes Demokrat parti genel başkanı

Ankara

Kurmuş olduğunuz vatan cephesine Mustafakemalpaşa bali bala köy.. Cumhuriyet halk partisinden elli altı arkadaşımla katıldım .Saygılarımla Mehmet Taşdemir.

Mustafakemalpaşa Aliseyit köy.. h.rriyet partisinden Onbeş arkadaşımla birlikte istifa ederk vatan cephesine girdik saygılar Necati Yılmaz

Mustafakemalpaşa demirdere köy.. h.rriyet partisinden Onaltı arkadaşımla birlikte istifa ederek vatan cephesine katılıyoruz saygılarımla Raşit uğur.

Mustafakemalpaşa .çbeyli köy.. Ali Muğlalı yedi ocak idare heyetimizle birlikte h.rriyet partisinden ve halk partisinden sekiz arkadaşımızla istifa ederek vatan cephesinden katıldık Muhsin Aydın.

Mustafakemalpaşa aralık köy.. h.rriyet partisinden İsmail Seymen ocak idare kurulu dahil otuzdört arkadaşımla ve millet partisinden Osman Arı Beş idare kurulu arkadaşımla Halk partisinden Raşit Duman Dört idare kurulu arkadaşımla istifa ederek Vatan cephesine katıldıksaygılarımızla sunarız.

Mustafakemalpaşa ilçesi z..ferbey mahallesi h.rriyet partisi ocak idare heyetile birlikte kurduğunuz vatan cephesine katıldık saygılarımızı Arzederiz.Kamil dardağan

D,P. Bşk M.nir Çetin

Kaşidesi

27 Elt

Alan : Bursa Halil
Yazan : Ali
I/I/959 22/55

Aslının aynıdır.

P.T.T.
MUSTAFAKEMALPAŞA
Merkez Müdürlüğü

010 09 214 664 2

17

Bursa'nın İznik İlçesinden Adnan Menderes'e gönderilmiş olan telgraflar

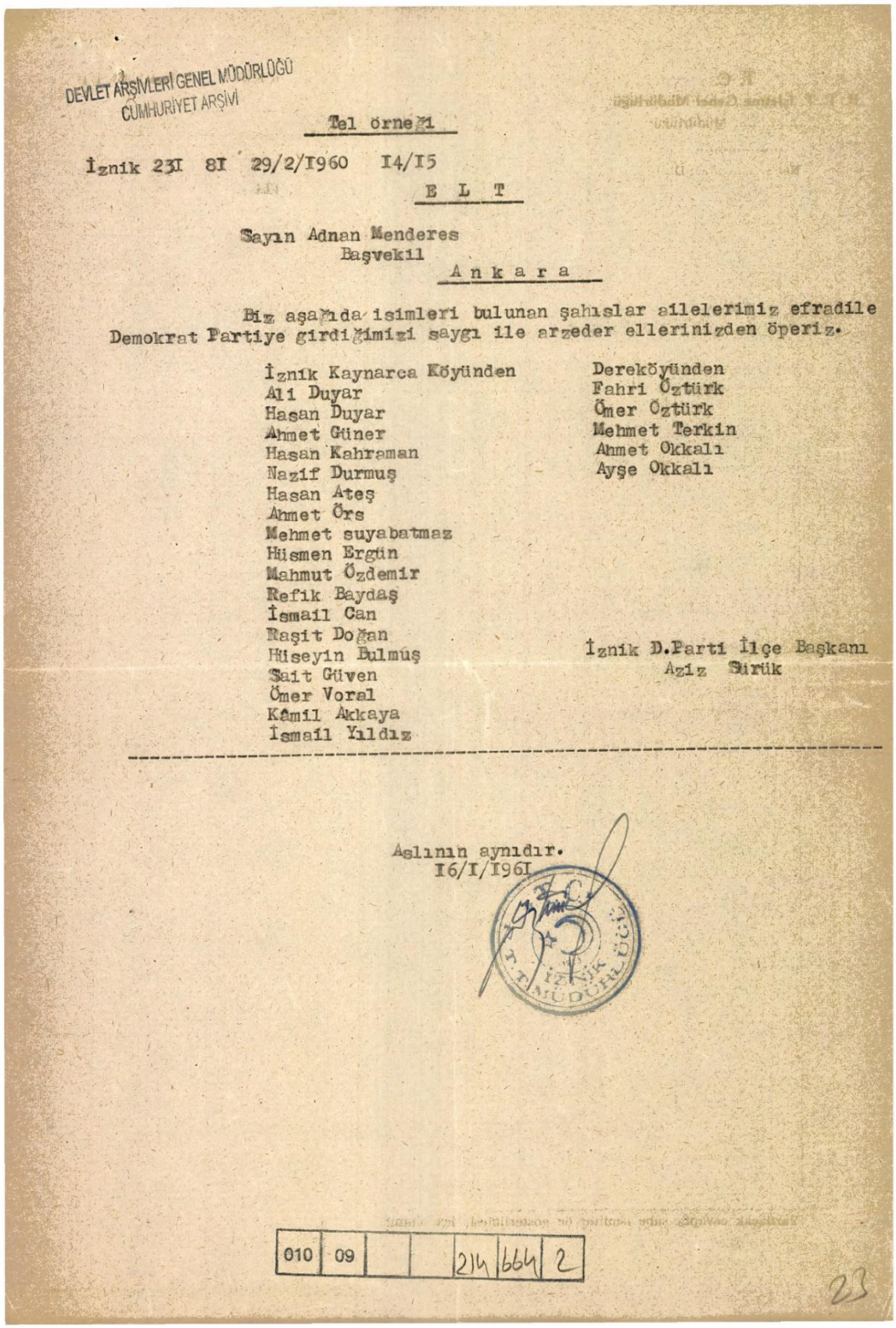

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Tel örneği

İznik 231 8I 29/2/I960 I4/I5

E L T

Sayın Adnan Menderes
Başvekil
Ankara

Biz aşağıda isimleri bulunan şahıslar ailelerimiz efradile Demokrat Partiye girdiğimizi saygı ile arzeder ellerinizden öperiz.

İznik Kaynarca Köyünden
Ali Duyar
Hasan Duyar
Ahmet Güner
Hasan Kahraman
Nazif Durmuş
Hasan Ateş
Ahmet Örs
Mehmet suyabatmaz
Hüsmen Ergün
Mahmut Özdemir
Refik Baydaş
İsmail Can
Raşit Doğan
Hüseyin Bulmuş
Sait Güven
Ömer Voral
Kâmil Akkaya
İsmail Yıldız

Dereköyünden
Fahri Öztürk
Ömer Öztürk
Mehmet Terkin
Ahmet Okkalı
Ayşe Okkalı

İznik D.Parti İlçe Başkanı
Aziz Sürük

Aslının aynıdır.
I6/I/I96I

İZNİK T.EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ

010 | 09 | | | 214 | 664 | 2

23

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Telgraf örneği

İznik 29 II4 3/2/I960 I8/00

E L T

Sayın Adnan Menderes
Başvekil

Ankara

70 senedenberi yürüdüğümüz yolumuzunyapılacağı haberini aldık 600 nüfuslu köyümüz halkı sevinç içindedir.Müsbet icraatınızı görerek mensubu bulunduğumuz muhalefet partilerindenistifa ederek Demokrat Parti saflarına katıldık kabulümüzü rica eder ellerinizden öperiz.

Hüseyin Kılıç
Hüseyin Tosun
Mehemt Kılıç
Ömer Çeker
Ahmet Öksüz
Hasan Dedeoğlu
Fahrettin Başaran
Osman Tınmaz
Ali Şahin
Niyazi Atmaca
Ali Osman Mutlu
Ahmet Kura
Ali Yanar
Mestan Güzel
Recep Böz
Riza İşler
Hasan Güzel
Necati ikiz
İbrahim Gültekin
Ahmet Güleç
ve eşleri.

Fuat Girgin
Hamza Küçük
Ömer Güneş
Şükrü Kılıç
C.K.M.Partisinden
Abdullah Boz
Ahmet Tahtacı
Hasan Şahin
Mehmet Tınmaz
Ali Koç
Ahmet Doğru
Mehmet Bıyıklı
Osman Uçar
Recep Potur
Selim Başaran
İsmail Tezer

İznik D.P.İlçe Başkanı
Aziz Sürük

Aslının aynıdır.
I6/I/I96I

010 09 214/664 2

24

Bursa'nın Yenişehir İlçesinden Adnan Menderes'e Gönderilen Telgraflar

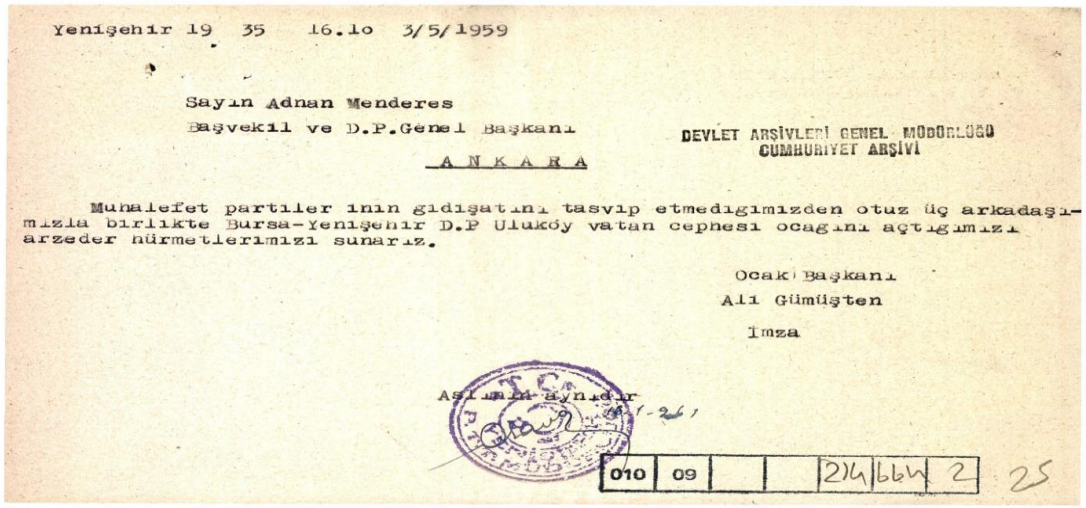

Yenişehir 19 35 16.10 3/5/1959

Sayın Adnan Menderes
Başvekil ve D.P.Genel Başkanı
A N K A R A

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Muhalefet partiler ının gidişatını tasvip etmediğimizden otuz üç arkadaşımızla birlikte Bursa-Yenişehir D.P Ulukoy vatan cephesi ocağını açtığımızı arzeder hürmetlerimizi sunarız.

Ocak Başkanı
Ali Gümüşten
İmza

Aslının aynıdır
(6-1-96)
PTT. B. Yenişehir
Merkez Müdürlüğü

010 09 214 664 2 25

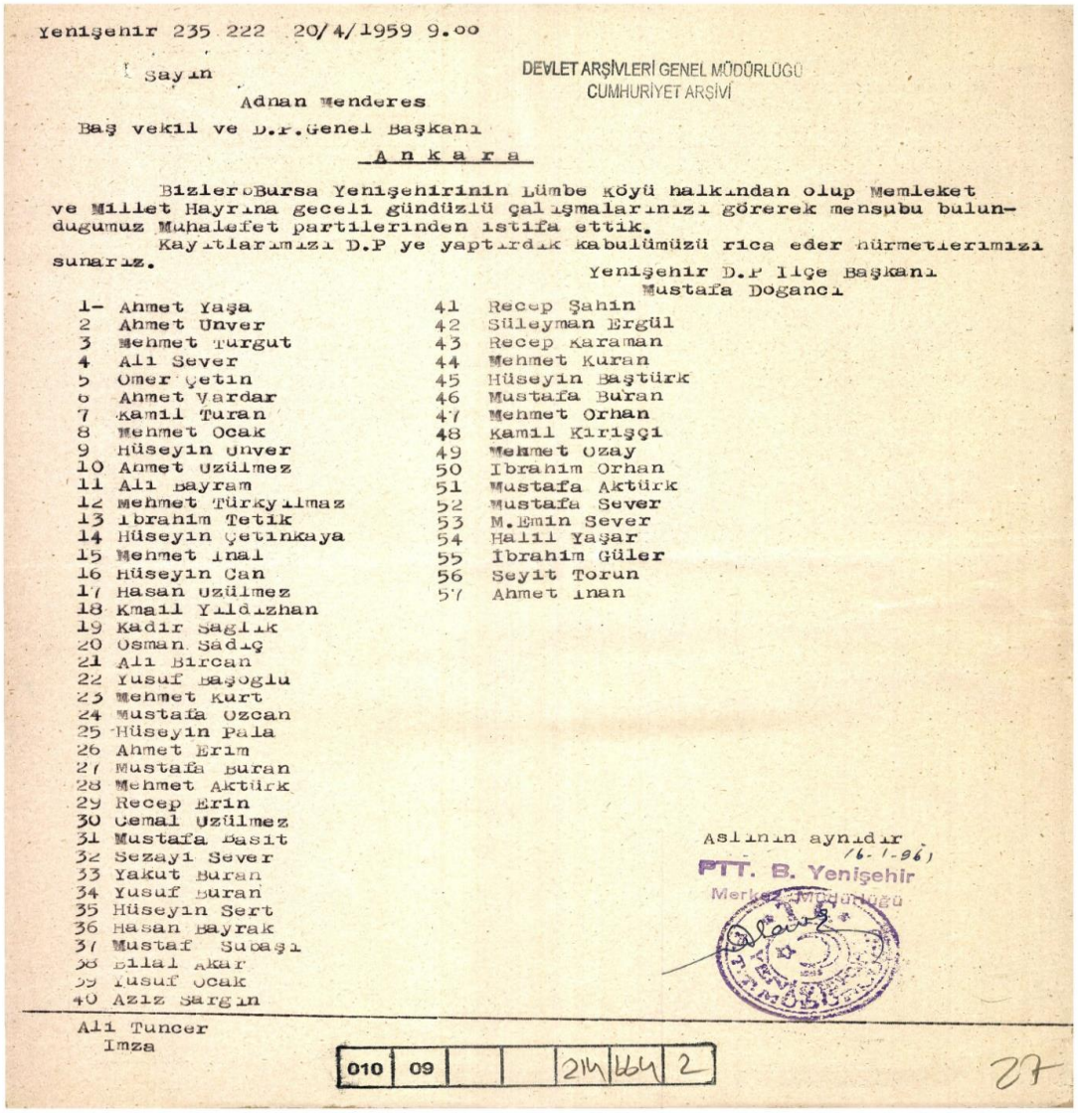

Yenişehir 235 222 20/4/1959 9.00

Sayın
Adnan Menderes
Baş vekil ve D.P.Genel Başkanı
A n k a r a

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Bizler Bursa Yenişehirinin Lümbe Köyü halkından olup Memleket ve Millet Hayrına geceli gündüzlü çalışmalarınızı görerek mensubu bulunduğumuz Muhalefet partilerinden istifa ettik.
Kayıtlarımızı D.P ye yaptırdık kabulümüzü rica eder hürmetlerimizi sunarız.

Yenişehir D.P İlçe Başkanı
Mustafa Doğancı

1- Ahmet Yaşa
2 Ahmet Ünver
3 Mehmet Turgut
4 Ali Sever
5 Ömer Çetin
6 Ahmet Yardar
7 Kamil Turan
8 Mehmet Ocak
9 Hüseyin Ünver
10 Ahmet Üzülmez
11 Ali Bayram
12 Mehmet Türkyılmaz
13 İbrahim Tetik
14 Hüseyin Çetinkaya
15 Mehmet İnal
16 Hüseyin Can
17 Hasan Üzülmez
18 Kmail Yıldızhan
19 Kadir Sağlık
20 Osman Sadık
21 Ali Bircan
22 Yusuf Başoğlu
23 Mehmet Kurt
24 Mustafa Özcan
25 Hüseyin Pala
26 Ahmet Erim
27 Mustafa Buran
28 Mehmet Aktürk
29 Recep Erin
30 Cemal Üzülmez
31 Mustafa Basit
32 Sezayi Sever
33 Yakut Buran
34 Yusuf Buran
35 Hüseyin Sert
36 Hasan Bayrak
37 Mustaf Subaşı
38 Bilal Akar
39 Yusuf Ocak
40 Aziz Sargın
41 Recep Şahin
42 Süleyman Ergül
43 Recep Karaman
44 Mehmet Kuran
45 Hüseyin Baştürk
46 Mustafa Buran
47 Mehmet Orhan
48 Kamil Kırışçı
49 Mehmet Özay
50 İbrahim Orhan
51 Mustafa Aktürk
52 Mustafa Sever
53 M.Emin Sever
54 Halil Yaşar
55 İbrahim Güler
56 Seyit Torun
57 Ahmet İnan

Aslının aynıdır
(6-1-96)
PTT. B. Yenişehir
Merkez Müdürlüğü

Ali Tuncer
İmza

010 09 214 664 2 27

Yenişehir 207 43 10.oo 22/1/1959

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayın Adnan Menderes
Başvekil ve D.P. Genel Başkanı
A n k a r a

Bizler C.K.M.P den mensubu iken D.P ye ve vatan cephesine ilhak ettiğimizi arz ederiz.

Saygılarımızla

Bursa-Yenişehir Karasıl Köyünden
Halil Ata, Ali Durmuş, Recep Durmuş
Halil Ata

Karasıl Köyünden
Halil Ata

Aslının aynıdır
16.1.961

T.C. YENİŞEHİR P.T.T. MÜDÜRLÜĞÜ

010	09			214	664	2

28

Yenişehir 206 52 10.oo 22/1/1959

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayın Adnan Menderes
Başvekil ve D.P Genel Başkanı
Ankara

Bizler hürriyet partisi mensubu iken D.P ye ve vatan cephesine geçtiğimizi saygılarımızla arz ederiz.

Bursa-Yenişehir Bogaz Köyünden Selahattin Duyan, Ahmet Çakır, Mehmet Cın, Durmuş Solur, Ahmzt Bayram, Ali Sungur, Halil Nasrettin, Ali osman Kartel, Rafet Keskın, adlarına Omer Balaban

---

Omer Balaban
Bogaz Köy D.P. Ocak Başkanı
Yenişehir

Aslının aynıdır
16.1.961
PTT. B. Yenişehir
Merkez Müdürlüğü

T.C. YENİŞEHİR P.T.T. MÜDÜRLÜĞÜ

010	09			214	664	2

29

Yenişenir 205 64 10.00 22/1/1959

Sayın Adnan Menderes
Başvekil ve D.P. Genel Başkanı

ANKARA

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Bizler Bursa Yenişehirin Bogaz Köyünden C.H.P. sine mensubtuk.idarecilerimizin takip ettikleri politikayı memleket zararına görerek Halk partisinden istifa ile vatan cephesine katıldığımızı arzederiz.

Saygılarımızla
Bogaz Köy D.POcak Başkanı
Omer Balaban

Ahmet Salih Tekin
Mehmet Tekin
Osman Yavuz
Sabri Solur
Mehmet Bayram
Ali Alp
Necmettin Alp
Osman Duyan
İbrahim Sabur
Necmettin Yolu

Omer Balaban
Bogaz Köy D.P Ocak Bş.

Yenişenir

Aslının Aynıdır
16.1.961
PTT. B. Yenişehir
Merkez Müdürlüğü

010 09 214 664 2

30

Bursa'nın Keles İlçesinden Adnan Menderes'e gönderilmiş olan telgraflar

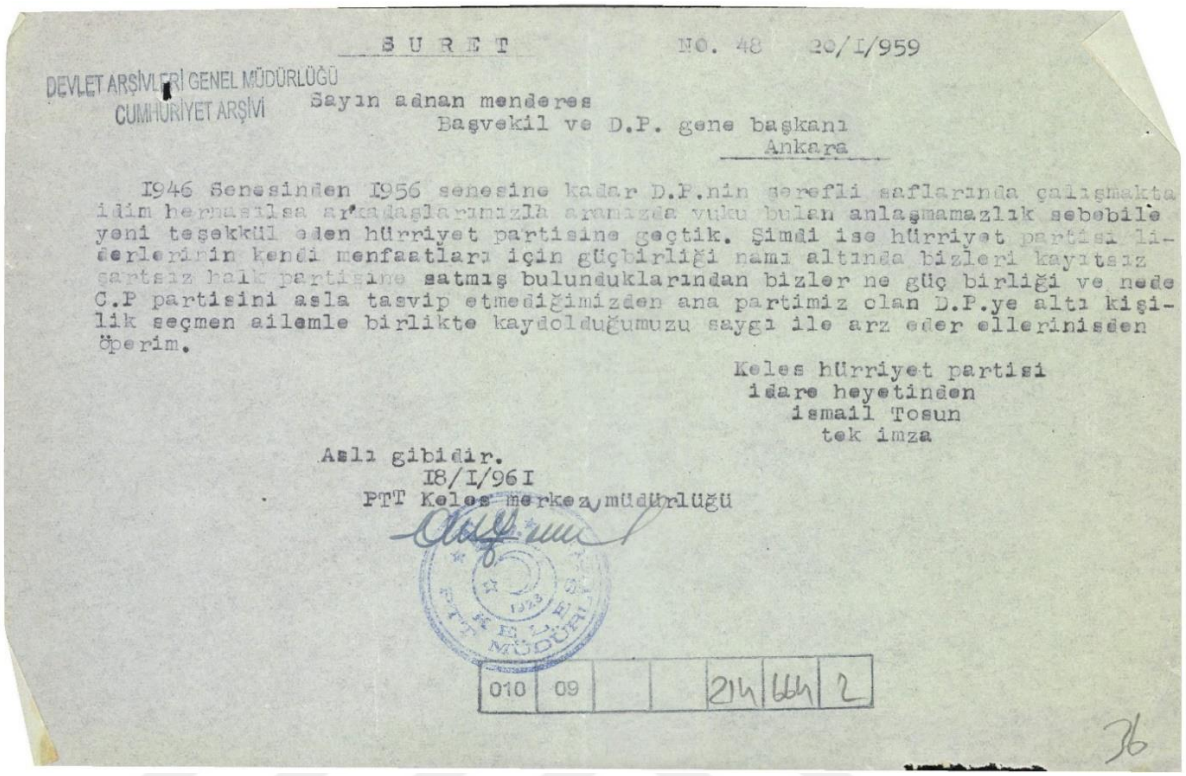

SURET NO. 48 20/I/959

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayın adnan menderes
Başvekil ve D.P. gene başkanı
Ankara

I946 Senesinden I956 senesine kadar D.P.nin gerefli saflarında çalışmakta idim hemsasılsa arkadaşlarınızlh aramızda vuku bulan anlaşmamazlık sebebile yeni teşekkül eden hürriyet partisine geçtik. Şimdi ise hürriyet partisi liderlerinin kendi menfaatları için güçbirliği namı altında bizleri kayıtsız şartsız halk partisine satmış bulunduklarından bizler ne güç birliği ve nede C.P partisini asla tasvip etmediğimizden ana partimiz olan D.P.ye altı kişilik seçmen ailemle birlikte kaydolduğumuzu saygı ile arz eder ellerinisden öperim.

Keles hürriyet partisi
idare heyetinden
ismail Tosun
tek imza

Aslı gibidir.
I8/I/96I
PTT Keles merkez müdürlüğü

010 | 09 | | | 214 | 664 | 2

36

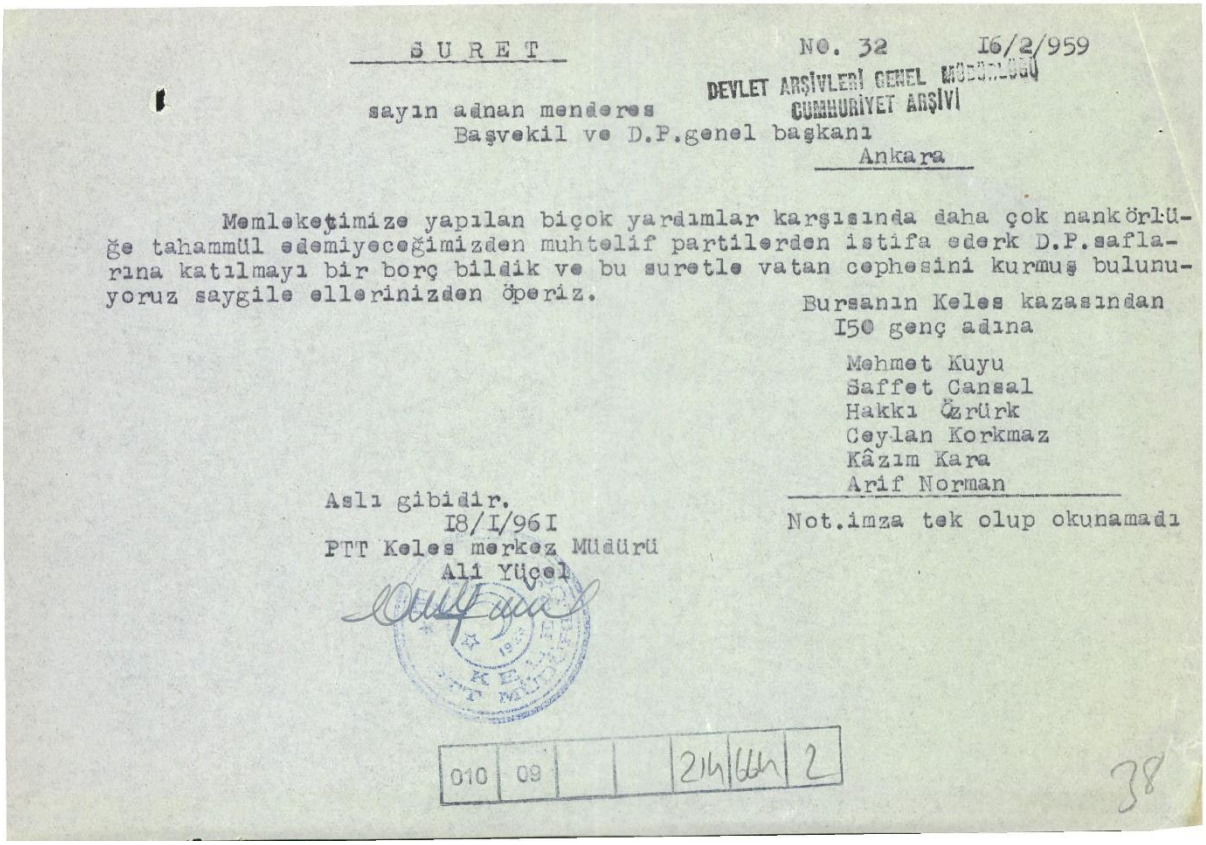

SURET NO. 32 I6/2/959

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

sayın adnan menderes
Başvekil ve D.P.genel başkanı
Ankara

Memleketimize yapılan biçok yardımlar karşısında daha çok nankörlüğe tahammül edemiyeceğimizden muhtelif partilerden istifa ederk D.P.saflarına katılmayı bir borç bildik ve bu suretle vatan cephesini kurmuş bulunuyoruz saygile ellerinizden öperiz.

Bursanın Keles kazasından
I50 genç adına
Mehmet Kuyu
Saffet Cansal
Hakkı Özrürk
Ceylan Korkmaz
Kâzım Kara
Arif Norman

Not.imza tek olup okunamadı

Aslı gibidir.
I8/I/96I
PTT Keles merkez Müdürü
Ali Yüçel

010 | 09 | | | 214 | 664 | 2

38

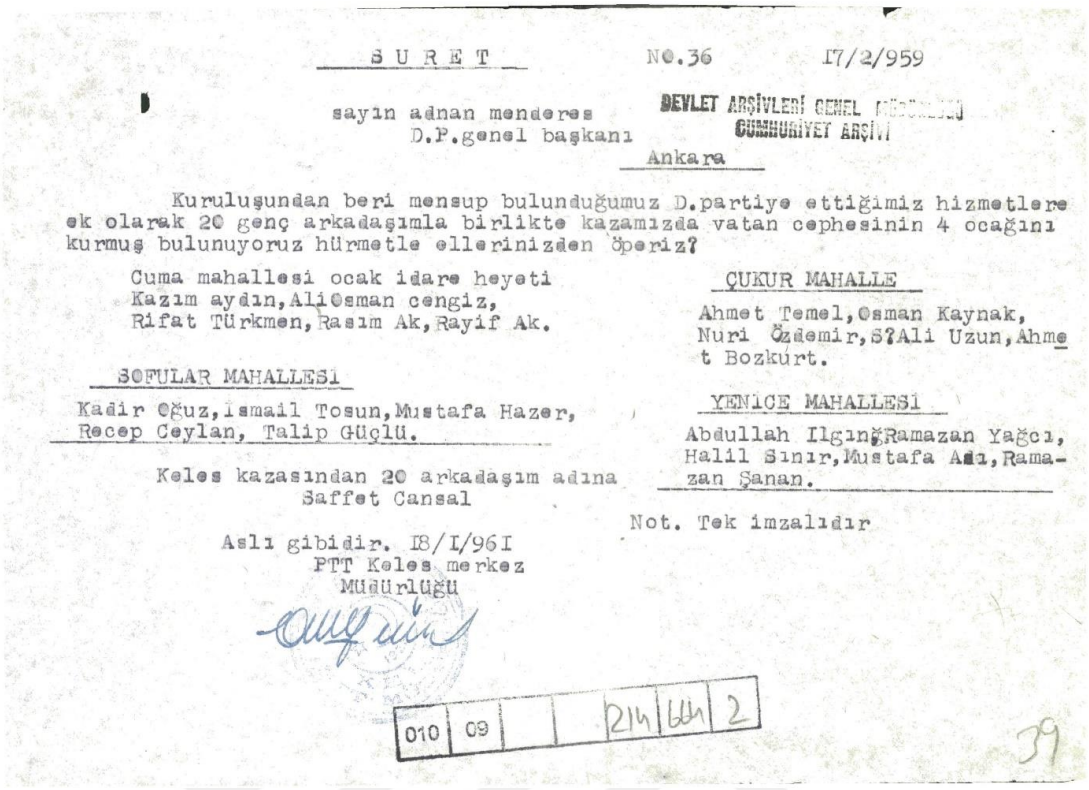

SURET NO.36 17/2/959

sayın adnan menderes
D.P.genel başkanı
Ankara

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kuruluşundan beri mensup bulunduğumuz D.partiye ettiğimiz hizmetlere ek olarak 20 genç arkadaşımla birlikte kazamızda vatan cephesinin 4 ocağını kurmuş bulunuyoruz hürmetle ellerinizden öperiz?

Cuma mahallesi ocak idare heyeti
Kazım aydın, Ali Osman cengiz,
Rifat Türkmen, Rasım Ak, Rayif Ak.

ÇUKUR MAHALLE

Ahmet Temel, Osman Kaynak,
Nuri Özdemir, S?Ali Uzun, Ahmet Bozkurt.

SOFULAR MAHALLESİ

Kadir Oğuz, İsmail Tosun, Mustafa Hazer,
Recep Ceylan, Talip Güçlü.

YENİCE MAHALLESİ

Abdullah Ilgın, Ramazan Yağcı,
Halil Sınır, Mustafa Adı, Ramazan Şanan.

Keles kazasından 20 arkadaşım adına
Saffet Cansal

Not. Tek imzalıdır

Aslı gibidir. I8/I/96I
PTT Keles merkez
Müdürlüğü

010 09 214 444 2

39

Bursa'nın farklı köylerinden Adnan Menderes'e gönderilmiş olan telgraflar

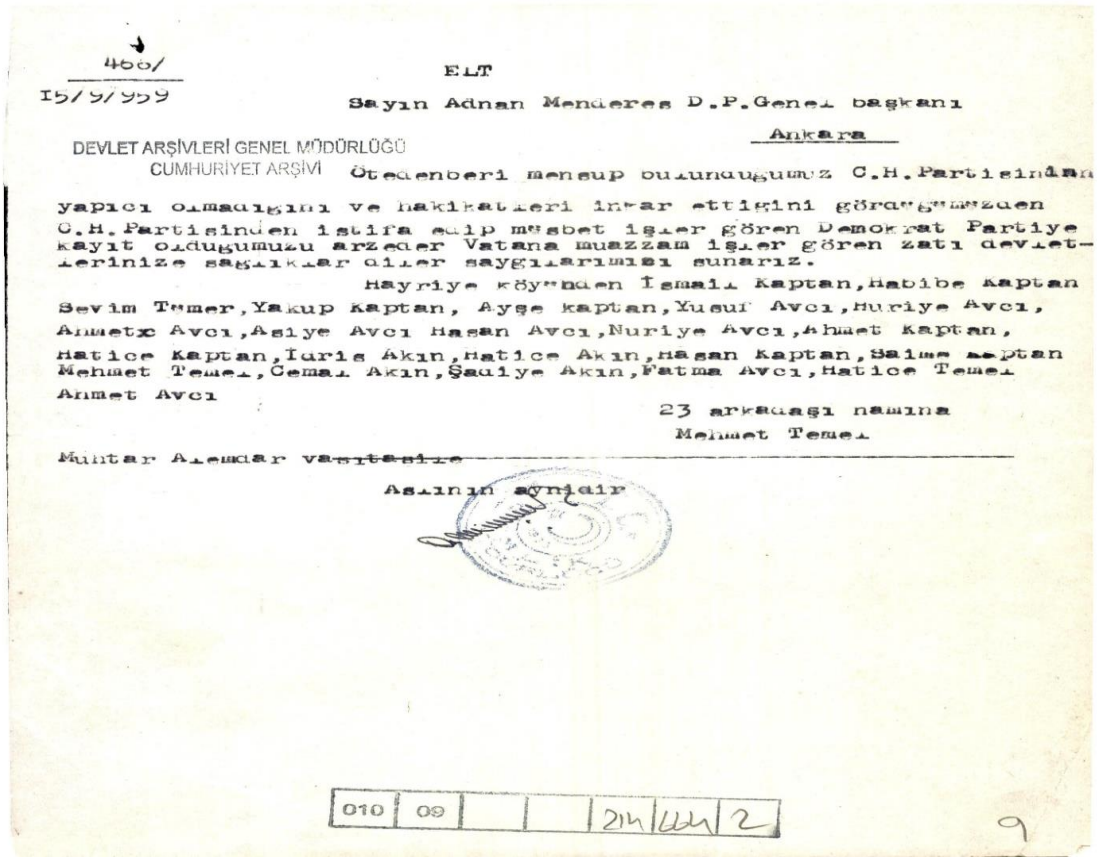

466/
I5/9/959

ELT

Sayın Adnan Menderes D.P.Genel başkanı
Ankara

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ötedenberi mensup bulunduğumuz C.H.Partisinden yapıcı olmadığını ve hakikatleri inkar ettiğini görmemizden C.H.Partisinden istifa edip müsbet işler gören Demokrat Partiye kayıt olduğumuzu arzeder Vatana muazzam işler gören zatı devletlerinize sağlıklar diler saygılarımızı sunarız.

Hayriye köyünden İsmail Kaptan, Habibe Kaptan Sevim Temer, Yakup Kaptan, Ayşe kaptan, Yusuf Avcı, Nuriye Avcı, Ahmetx Avcı, Asiye Avcı Hasan Avcı, Nuriye Avcı, Ahmet Kaptan, Hatice Kaptan, İdris Akın, Hatice Akın, Hasan Kaptan, Saime Kaptan Mehmet Temel, Cemal Akın, Şaziye Akın, Fatma Avcı, Hatice Temel Ahmet Avcı

23 arkadaşı namına
Mehmet Temel

Muhtar Azadar vasıtasıyle

Aslının aynıdır

010 09 214 444 2

9

T E L S U R E T İ

248 190 14.7.959 18.30

E L T

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayın Adnan Menderes
Demokrat parti Genel Başkanı Ankara

Saflarında yer aldığımız Cumhuriyet Halk partisinin bir türlü memleket menfaatlerine nadim bir muhalefet anlayişi göstermeyişi karşısında bu parti saflarında daha fazla kalmayı doğru görmediğimizden ve demokrat partimin fevkalâde faal ve memleketçe icraatı karşısında, aşağıda isimleri yazılı 37 arkadaşımla birlikte Cumhuriyet Halk partisinden istifa ederek Demokrat parti vatan cephesi saflarına büyük bir sevinçle katıldığımızı, en derin hürmetlerimle arzeder, ellerinizden öperim.

Karacabey kazasının Çamlıca köyünden
Mehmet Şengün, Mehmet altın, Şükrü Mercan, Rasim doğan, Rüstem yücel, Mehmet doğan, İsmail şenol, Bekir çetin, Menmet erdem, Ali kıray, isa demir, Mustafa üskül, Tevfik üskül, Hüseyin aktaş, Ahmet demir, Nurettin Şimşek, Ali karakurt Rasim Ersan, Ali çetin, Mustafa öğüt, Ahmet öğüt, İbrahim Şentürk, Mahmut kıray Abdullah Şengün, Şükrü öğüt, Tahsin inci, Mustafa sak, İsmail tenvir, Ethem sarı, Yakup lâle, Abdurrahman Özcan, Cafer lâle, Süleyman kırcı, Halil imri, Ahmet şimşek, Hasan Sak, Recep mercan

Adlarına: Mustafa üskül
İmza

Keşidesi:
Elt .22
Bursa Necati
14.7.1959
19.00
Mehmet

Aslı gibidir.

010 | 09 | | | 214 | 664 | 2

12

T E L S U R E T İ

249 103 14/7/1959 18/30

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

E L T

Sayın Adnan Menderes demokrat parti genel başkanı

Ankara

Bugüne kadar hiç bir siyasi teşekkülle intisap etmemiştik fakat demokrat parti iktidarının fevkalâde üstün icraatı karşısında daha fazla bağımsız kalmayı doğru bulmadığımızdan demokrat parti vatan cephesi saflarına büyük bir sevinçle katılmış bulunduğumuzu aşağıda isimleri yazılı 12 arkadaşım adına ve kendi adıma en derin saygılarımla arzeder ellerinizden öperim.

Karacabey kazasının
ÇAMLICA KÖYÜNDEN
Halil ibrahim Şak, Hasan uğurlu, İbrahim menekşe, rafet özdemir, Ahmet yalçınkaya, halil ibrahim özak, Remzi çetin, Ali osman yıldız, Lütfi ırmak, Hikmet malbant, sami yücel, Veli ünver

adlarına: HALİL İBRAHİM ÖZAK
İmza

Keşide:
Elt 21
Bursa Necati
14.7.959
18.45
Mehmet

Aslı gibidir.

010 | 09 | | | 214 | 664 | 2

13

(Suret)

Elt

187 162 10/2/959 19/25 Kr/ 673

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayın Adnan Menderes Demokrat parti genel Başkanı

Ankara

Bu güne kadar uyuyan Mustafakemalpaşalılardan muhalif partilerde çalışan bizler seçi uyandık. Sizinle beraber çalışacağımıza millet huzurunda and içer saygılarımızı arz ederiz.Mustafakemalpaşa ilçesi karaerman köyünden Zekeriya Özer (18) Keseva köyünden Mustafa Gökçe (31) Kumkadı köyündenMehmet Gezer (25) Çördük köyünden İdriz Küçük (23) Çavuş köyünden Ali Kılıçkaya (82) Yenice Köyünden İbrahim Sarıkaya(27) Kadirçeşme köyünden Neşet Yavuz (47) Kazanpınar köyünden Cemil Arı (72) Durak köyünden Hüseyin kulu (14) İnatlar köyünden Ali Yıldırım (14) Çamandar köyünden Aziz Beyhan(32) Balizit köyünden Mustafa Avşar (54) Devecikonağı köyündenMecit Bilgi (23) Kömürcükadı köyünden Faik Türk (10) Sırasöğüt köyünden Yusuf Doğan (5) Karaoğlan köyünden Ahmet Behri (54) Zaferbey mahıllesinden Mehmet Devren (17) Vuraca mahallesinden Naci Maranğoz (10) Dere Mahallesinden Mustafa Uçak (10) Fevzidede mahallesinden Musa Oray (42) Lalaşahin mahallesinden Nuri Saygan (46) Şeyhmüft mahallesinden Hüseyin Beyazıcı (28) arkadaşları ile birlikte vatan cephesine katılmışlardır.

Demokrat Parti ilçe başkanı
Münir Çetin

Kesidesi
33 Elt

Alan : Bursa Necati
Yazan : Ali 10/2/959 19/50

Aslı gibidir.

P.T.T.
MUSTAFAKEMALPAŞA
Merkez Müdürlüğü

010 09 214 44 2

16

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TEL SURETİ

492 35 31.12.1958 12.00

ELT

Sayın Adnan Menderes Başvekil
Ankara

Vatan cephesi çağrınıza uyarak bütün idare heyeti arkadaşlarım ve 29.üyemizle Demokrat parti saflarına katılmış bulunduğumuzu en derin saygılarımızla arz ederim.

Yenikaraağaç köyü
Hürriyet partisi ocak Başkanı
Tahir Şuran
İmza

Keşidesi:

Elt.11
Bursa Halil
31.12.1958
13.01
Akif

Aslı gibidir.

010 09 214 664 2

18

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TEL SURETİ

491 44 31/12/958 12/00

ELT

Sayın Adnan Menderes Başvekil
Ankara

Vatan cephesix çağrınıza bütün kalbimizle inanmış bulunuyoruz ve mensubu olduğumuz Cumhuriyet Halk partisinden istifa ederek Demokrat parti saflarına katılmış bulunuyoruz.En derin saygılarımızla arz ederim.

Yenikaraağaç Köyü
Cumhuriyet Halk partisi üyelerinden
7.Arkadaşı Adına Kaya ali inan
İmza

Keşidesi :
Elt 15
Bursa Halil
31.12.958
13.15
Akif

Aslı gibidir.

010 09 214 664 2

19

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T E L SURETİ

490 .No. 48 31.12.1958 12.00

ELT

Sayın Adnan Mendere Başvekil

ANKARA

Vatan cephesi çağrınıza bütün kalbimizle inanmış bulunuyoruz bu inançlada mensubu bulunduğumuz cumhuriyetçi köylü millet partisinden istifa ederek demokrat parti saflarına katılmış bulunduğumuzu en derin saygılarımızla arz ederiz.

Yenikaraağaç köyü cumhuriyetçi köylü millet partisi üyelerinden 6.Arkadaşı adına
Veli Adak
İmza

Keşidesi:
Elt 14
Bursa Halil
31.12.1958
13.12
Akif

Aslı gibidir.

010 09 214 664 2

20

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(Suret) 304 209 26/I2/958 I7/30

Elt

Sayın Adnan Menderes Demokrat parti genel başkanı
Ankara

Her g..n bir yenisini görd..m..z memleket hizmetleri karşısında kurmuş olduğunuz vatan cephesine (47) h..rriyetpartili (I4)Millet partili (277) C.H. partili olarak katıldığımızı bildirir sonsuz bağlılığımızı saygile arzederiz.

Mustafakemalpaşa keseva köy.. h..rriyet partilileri iltihak eden (55) kişi adına Abdullah eren , Kamil

Onaç köy.. h..rriyet partisinden (I2) kişi iltihak edenler adına Saori eral Millet partisinden (6) kişi adena Mehmet çetin

Ayaz köy.. C.Halk partisinden iltihak eden (I5) kişi adına Ahmet Özkan

Karaeğlan köy..nden iltihak eden C.Halk partisinden (36) kişi adına Ali Sevinç.

Çiviliçam köy..nden C.Halk partisinden iltihak eden (II3) adına Ömer demir.

Muğam Köy.. Köy..nden C.Halk partisinden iltihak eden (28) kişi adına Mehmet teklu

Yamanlı köy..nden C.Halk partisindeniltihak eden 546) kişi adına Salt ..nen.

Kabulsapa köy..nden C.Halk partisinden iltihak eden (24) kişi adına H..seyin turan.

Hacı ali köy..nden C.Halk partisinden iltihak eden (20) kişi adına Osman Korkmaz.

Kumkadı köy..nden C.Halk partisinden iltihak eden (36) kişi adına Nuri vardar.

Minaviz köy..nden C.Halk partisinden iltihak eden(36) kişi adına Ilyas keç.

Söğ..talan köy..nden C.Halk partisinden iltihak eden (23) kişi adına H..seyin sevinç.

Döll..k köy..nden C.Millet partisinden iltihak eden (8) kişi adına İsmail erg..n.

D.P. İlçe Başkanı
M.nir Çetin

Keşidesi
47

Alan : Bursa Necati
Yazan : Ali
26/I2/958 I8/I5

Aslının aynıdır.

P T T.
MUSTAFAKEMALPAŞA

010 09 214 664 2

21

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T E L S U R E T İ

352 No. 127.Kelime 24/12/958 14/30 Saat

E L T

Sayın Adnan Menderes
D.P.Genel Başkanı
Ankara

Kurulduğu günden beri memlekette hürriyet yoktur istikrar yoktur iktidar lâyikile çalışmıyor diye bizi masum Vatandaşları aldatan Hürriyet partisi idarecilerinin güçbirliği sözü altında Halkpartisi ile birleşmeleri öteden beri kendilerinden ettiğimiz şüpheleri bütün teyit etmiştir. Bizler bundan sonra onların ve mesai arkadaşlarının sözlerine değil fakat hakikaten tam bir memleket ve millet sevgisile fiilen çalışan memlekete büyük hizmet eden demokrat parti iktidarına bu arada da hakikatleri inkâr eden muhalefet önünde bizim köyümüzede kurulduğu günden beri maksan olan memtebimizi ve otobüs yolumuzu şu üç sene içinde tamamlaya siz kıymetli başvekilimize şükran hislerimizle münfesih hürriyet partisinden şerefli demokrat partiye geçtiğimizi arz eder hürmetle ellerinizden öperiz.

Karacabey inkaya köyü Hürriyet partisinden istifa edem 18.Arkadaşı namına Halil İbrahim torun

İnkaya Köyünden Halil İbrahim Torun
İmza

Keşidesi
Elt 13
Bursa Abdullah
24.12.958
14.35
Mehmet

Aslı gibidir.

010 | 09 | | 214 | 664 | 2 22

Yenişehir 236 135 20/4/1959 9.00
Sayın
Adnan Menderes
Baş vekil D.P Genel Başkanı
Ankara

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Mensubu bulunduğumuzn C.H.P nin tutumunu beyenmediğimizden 26 arkadaşımızla bu partiden istifa ederek vatan cepesine ve D.P ye girdigimizi arz eder hürmetlerimizi sunarız.
Bursa- Yenişehir

Koz Dere Köyünden
D.P.Ocak Başkanı
Ali Açıkgöz

1 Ahmet Yaman C.H.P Eski Muhtarı
2 Hasan Filiz
3 Osman Eroglu
4 Ahmet Tokaç
5 Kmail Tokaç
6 Ali Günsever
7 İsmail Eroglu
8 Hüseyin Sdaç
9 Hüseyin Çoban
10 İbranim Yüce
11 İsmail Yan
12 Hılmı Katnak
13 Muzaffer Menteş
14 Rasım Yan
15 Ahmet Yüce
16 Mustafa Bayrak
17 Sabri Yaman
18 Ranım Tokaç
19 Ali Yaman
20 Süleyman Yan
21 M.Ali Sadıç
22 Ahmet Degen
23 Adem Ak
24 Mustafa Uzun
25 Akif Şen
26 Arif Tanrıkulu

Ali Tuncer
İmza

Aslını Aynıdır 16.1.96
PTT. B. Yenişehir
Müdürlüğü

010 | 09 | | 214 | 664 | 2 26

EK -2

PAZARTESİ
5
OCAK 1959

SAHİBİ
H. TEKZİOĞLU
Yazı İşleri Müdürü
MUSTAFA TAYLA

Hakimiyet
Milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Fenerbahçe (3)-Boykoz(0)
Adalet (2) - B. Spor (1)

Meclis bugün çalışmalarına başlıyor

Bugün tebligat kanunu lâyihasının müzakeresine devam edilecek,Memur maaşlarınınMali yıldan itibaren arttırılmasını derpiş eden kanun lâyihası üzerinde son hazırlıklar yapılıyor

Dünkü bütçe encümeni de yine hâdiseli geçti, Halil Turgut (DP) Feyzioğlu (CHP) arasında münakaşalar oldu

D. P. nin onüçüncü kuruluş yıldönümü törenle kutlanacak

Küba'da Asiler iş başında

Küba Reisicumhurluğunu Âsilerin adayı kazandı. Âsilere silâhlarını bırakmaları bildiriliyor

YAŞAMAK İSTİYORUZ: İsveç asıllı Anita Ekberg, kocası Anthony Steel ile geçenlerde İtalyaya gelmiş lerdir. Karıkoca, Susan Hayworth'un baş rolünü oynadığı Yaşamak istiyorum filminin gala gecesinde bulunmuşlardır. Resimde Anita ve kocası Ant hony görülmektedir.

Uludağa kayakçı akını

Uludağa kayakçı akını devam etmektedir. Oteller (Devamı S 4 de)

61 ton çelik saç Tahsis edildi

Ankara'da maç yüzünden hadise oldu

HARBİYELİLERLE SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ TALEBELERİ ARASINDAKİ KAVGADA 8 KİŞİ YARALANDI

Füzenin Ay'a varması muhtemel

R.C.A. Radyo istasyonu füzeden ses aldı. Sovyetlere göre füze sun'i bir peyk olmayıp sun'i bir seyyare

İL GENEL MECLİSİ BUGÜN SAAT 14 DE TEKRAR TOPLANIYOR

Bu celsede Orhanı Kebir Nahiyesinin Kaza haline getirilmesiyle ilgili takrir de müzakere edilecek

MEKTEP MAÇLARI

SANAT OKULU : 3
A. LİSE : 2

8 NCİ HAFTA: İstiklâl Acaridmanı Akın'da Merinos'u mağlûp ettiler

MAÇLAR ŞİDDETLİ POYRAZ ALTINDA OYNANDI

Dünkü Lodos

TELEVİZYONDA: Dünyanın en güzel kadınlarından biri olarak addedilen İtalyan film yıldızı Gina şimdide Bop Hope ile birlikte Televizyonda bir film çevirecek tir. Resimde Gina'yı filmin kamuflaj esnasında seyret mektesinin.

5 Ocak 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1
"Meclis bugün çalışmalarına başlıyor"

HAKİMİYET

Ş. Kaya'nın cenazesi törenle kaldırıldı

(Başı S 1 de)

D.N.M. Bütün Vekâletlerden Ağlık Eşkası, İstanbul valisi Ekrem Yerkine, Belediye Reisi Kemâl Ayoğlu, Generaller, Amirallar ziyâ sekiz, merhumun ailesi akrabaları ve dostları ile kalabalık cemaat hazır bulunmuştur.

Ahmet Vefik Paşa Devlet Tiyatrosu'nda

BU AKŞAM

Saat : 20.30 da

HIRSIZ

KOMEDİ : 3 PERDE

YAZAN : TÜRKÇESİ :

GEORGES TERVAQUE SENİHA BEDRİ GÖKNİL

SAHNEYE KOYAN

ERTUĞRUL ILGIN

HER PAZAR Saat 15 de MATİNE

NOT :

Pazarcesi Akşamları Temsil yoktur.

Gişe kapalıdır.

GİŞE 10 - 13

15 - 20.30 a KADAR AÇIKTIR

Biletler

PARTER : 250 KURUŞ

BALKON . 350 »

TEL : 2944

Gayri Menkul Malların Açık arttırma ilânı

Birinci İcra Memurluğundan

Okullarda imtihanlar başlıyor

Orta tedrisatta birinci devre kesat notları imtihanlarına aynı 15 inde başlanacaktır. Bu çalışmalar ay sonuna kadar devam edecek ve 1 Şubatta tatile girmeden 1 gün evvel ağırnotlar kesin verilecektir.

Kongre geri kaldı

Baro yardımlaşma sandığının kongresi nisap temin edilemediği için yapılamamıştır. Baro yardımlaşma sandığının ikinci toplantısı aynı 17 sinde yapılacak ve yardımlaşma sandığının ıslahatı için kararlara varılacaktır.

Lokantanın camlarını kıran sarhoş

Kiremitçi mahallesinde oturan Şaban Boy adında bir zabıta Cumhuriyet caddesinde Salih Elmas'ın lokantasına girerek vitrin camlarını kırmış ve yapılan ihbar üzerine yakalanarak hakkında takkibata başlanmıştır.

Biz Bize

(Başı S 2 de)

ve tabi tartışmalara girerler. Ama bu tartışmalar bu günlerde örnekle rini gördüğümüz hâle düşerse, bütün okuyucu larını, bana çatan dostu mun fikirlerini benimse miş olmasına çanak tutulmuş olur ki, elbette istenecek, hoşa gidecek şey değildir.

M. Tayla

Kiralık Ev

Yeşil Halıları altı İnce Aralık No: 3

(99 M)

Zayi İlânları

Bursa trafik bürosunda kayıtlı 1079 plâka nolu arabama ait trafik ruhsatnamesi zâil sûndanı ve sürücü ehliyetimi zayi ettim. Yenisini alacağımdan eskisinin hükmü yoktur.

Ahmet Erkilci

(105 M)

Çalı nahiyesi Orman Bölge şefliğinden aldığım 4-12-958 tarih ve 1-3744 sayılı nakliye tezkeremi zayi ettim. Yenisini alacağımdan eskisinin hükmü yoktur.

Hüseyin Gümüş

(100 M)

Kolordu 3 Muhasebeciliğinden emekli eşim Tevfikden Bursa Muhasebe müdürlüğünün 1816 sıra numarasında kayıtlı dul maaşıma ait resmi senedi zayi ettim, yenisini alacağımdan eskisinin hükmü yoktur.

Mukaddes Yamanoğlu

(95 M)

D.P. Ocak kongreleri devam ediyor

(Başı S 1 de)

Osyurt ve Hüseyin Tuna seçilmişlerdir.

Üçe kongresi delegelerine de Bahi Ertemiz, Mustafa Haktanırlar, Erdoğan Benice, Mustafa Akgül, Salih Acar seçilmişlerdir.

Yıldırım Bucak kongresi

Kasım Ocadım başkanlığında yapılan bu kongreyi şiddetli yağmura rağmen salondan dışarıya taşan bir kalabalık takip etmiş ve idare heyetine Ömer Öndoğan (Başkan), Mustafa Özyıldız, Mehmet İnlemezoğlu, Hüseyin Cakab, Recep Alkaya, Ahmet Hoggit, Hüseyin Cakalı, Tahsin Yılmaz, İlçe kongresi delegeliklerine de Mustafa Üçyıldız, Ömer Öndoğan, Mehmet İnlemezoğlu, Hüseyin Cakab, Recep Alkaya, Numan Eren, Ahmet Hoggit, Hüsnü Tombak, Mustafa Oruç, Hüseyin Pergel, Bâki Gökçe, Mehmet Yenigelen, Nevzat Deridüzen, İsmail Erdik, Tahsin Yılmaz, Yusuf Erinç seçilmişlerdir.

Maksem Bucak kongresi

D.P. Maksem Bucak kongresi Dr. Ekrem Paksoyun başkanlığında toplanmıştır, Yapılan seçim sonunda yeni idare heyeti şöyle teşekkül etmiştir : Tayyar Yeleri (Başkan) Mehmet Narlı, Emin Karlık, Mehmet Güven, Abdurrahman Demir, Osman Çıdık, Hamdi Altaca. Bucak kongresi delegeliklerine de Emin Karlık, Mehmet Nazlı ve Hayim Altınsoy seçilmişlerdir.

Vatandaş Kızılaya Üye ol

"Vatan Cephesi"ne yeni iltihaklar

Son birkaç gün içinde muhtelif Demokrat Parti Ocaklarına 646 vatandaş daha kaydını yaptırdı

(Dünden devam)

Selâmet Ocağına

İslâm Çalışkan, Huriye Çalışkan, Necmiye Çalışkan Bekir Yaşa, Zeynep Yaşa, Yaşar Yaşa, Nazmiye Yaşar, Loman Yaşar, Yavuz Pakyürek, Fatma Pakyürek Muhammet Pakyürek, Zeynep Pakyürek, Rauf Kurtuluş, Bekire Vardar, Sabriye Vardar, Cemile Vardar, Hüseyin Vardar, Zeniye Vardar, Harun Vardar, Hüsni ye Vardar, Mümin Vardar, Nadire Vardar, Kadri Çalışkan, Hatice Çalışkan, Latife Dümmez, Kadime Dümmez, Hanife Çavuş, Züfiye Akpınar, Abdullah Akpınar, Ahmet Çavuş, Bekir Akpınar, Hanife Akpınar, Güçlü Akpınar, Fikriye Gözül, Ömer Karataş, Nuriye Karataş, Münür Şen, Kerime Şen, Seyit Akpınar, Şükrü Akpınar, Bedriye Akpınar, Gülsüm Akpınar, Melek Akpınar, Hanife Akpınar, Seyfullah Sıçkolar, Nafiye Şişkolar, Rafiye Şişkolar, Bâki Kara, Mesude Kara, Ferhat Kara, Câzibe Kara, Adem Kara, Fatma Kara, Süleyman Kara, Abdullah Kara Süleyman Çalışkan, Arife Çalışkan, Rasim Vatanever Necmiye Vatanever, Sait Pakyürek, Falk Vatanever Salih Vatanever, Nurettin Çalışkan, Abdullah Şen, Kâmil Çalışkan, Adviye Çalışkan İslâm Vatanever, Hafize Vatanever, Ethem Vardar, Danışma Vardar, Muharrem Vardar, Fahriye Vardar, İsmet Kurtuluş, Hamit Kurtuluş, İzzet Kurtuluş, Murat Dörtkardeş, Firdes Kurtuluş, Emine Kurtuluş, Mürçiye Kurtuluş, Servet Dörtkardeş, Mümin Şardo, Kadife Şardo, Müştehap Şardo, Behiye Şardo, Yusuf Taşçı, Letafet Taşçı, Niyazi Taşçı, Aniye Şengül, Nesrin Atik, Necibe Atik, Paşiye Atik, Refik Ergül, Muhterrem Gümüş, Kerim Ergül, Sadık Ergül, Münevver Ergül, İdris Çalışkan, Dursunye Çalışkan, Hüsniye Çalışkan, Recep Çalışkan, Atniye Çalışkan, Feride Çalışkan, Kadir Salam, Halit Salam, Bayram Atlıgan, Nakiye Salam, Alime Atlıgan, Aydan Atlıgan, İsmail Atlıgan, Samiye Atlıgan, Lütfiye Dimenser, Fazile Dimenser, Raşit Dimenser, Kâmile Dimenser, Yusuf Dimenser, Amide Dimenser, İsmail Mercan, Arziye Mercan, Ramadan Mercan, Yaşka Mercan, Ali Mercan Halit Mercan, Rahime Mercan, Saffet Mercan, Ayşe Mercan, Amet Limseren, Rifat Batman, Zekiye Batman, Cafer Batman, Zeynep Batman, Salih Batman, Gülsüme Çalışkan, Recep Çalışkan, Cevriye Karabulut, Nazmiye Karabulut, Yakup Kokabulu, Hilmiye Karabulut, Ali Karabulut, Kefayet Yenidoğan, Ayşe Batmaz, Selim Yenidoğan, Hanife Yenidoğan, Abbas Yenidoğan, Rahime Dörttaş, Refiye Dörttaş, Emin Dörttaş, Nadire Çelik, Bayram Çelik, Mürvedive Çelik, Rıza Çelik, Nazliye Ürküplü, Abdi Ürküplü, Şaziye Tutal, Lütfiye Tutal, Kadime Tutal, Osman Tutal, Melek Sevgili, Feride Sevgili, Kâmil Sevgili, Fehmi Sevgili, Münire Sevgili, Muradiye Sevgili, Halit Sevgili, Hamdi Vatanever, Fatma Çalışkan, Nesim Çalışkan, Müdarip Son, Musa Topal, Servet Topal, Konka Topal, Münevver Topal, Kemâl Topal, Medine Topal, Rasim Topal, Revzi Topal, Ilet Demir, Osman Demir, Cabir Cömert, Nemsa Demir, Kadriye Mercan, Mercan, Züfiye Yüksel, Kerim Yüksel, Fatma Zengi, Temiye Güler, Şeyfettin Güler, Arziye Güler, Arife Akgül, Akgül, Hanife Limon, Emin Limon, Kadriye Hatice Bazali, Tatlı, Gülsüm Ustaoğlu, Sabri, Üskaymak, Yol Şentürk, Begüe Üskaymak, Masar Şentürk, Rasim Şentürk, Rıfat Şentürk, Latife Şentürk, Rabiye Şentürk, Hanife Şentürk, Rahim Üskaymak, Mercan Üskaymak, Destan Şentürk, Hamit Tatlı, Mebiye Tatlı, İsmail Tatlı, Kemâl Tatlı, Rahmen Zengin, Hayriye Zengin, Feride Zengin, Rahmen Zengin, Rahim Zengin, Adem Türkseven, Ayşe Türkseven, Arif Akçardak, Rahim Akçardak, Nuriye Akçardak, Davut Akçardak, İnci Yeşildan, Hanife Yatanseven, Üseyir Vatanseven, Mekbil Türkçe, Bursi Vatanseven, Cavit Vatanseven, Emeriye Türkel, Hasibe Varlı, Zilbahar Memun, Sadiye Memun, Salih Bol, Rahime Elibol, Cömert, Kurtiş Cömert, Anije Cömert, Fikriye Cömert, Mehmet Dindar, Dindar, Ramazan Dindar, Ganime Dindar, Şeref, Demir Kâlip, Altınsoy, Habil Yeşil, Fadeva Altınsoy, Fehim Akbaş, Cemil Ağbaş, Altınsoy, Mehmet Hatemе Kulup, Kadri Şengül, Müeyyer Şengül, Hebide Kurtuluş.

İLÂN

İzmir-Gaziemir Ilv. Tek. Okulları Makinist okulundan almış olduğum diplomamı zayi ettim. yenisini alacağımdan eskisinin hükmü yoktur. Yenibağlar mah: Balkan cad. No. 66 Mehmet Oğlu 1932 doğumlu Ali Uslu Eskişehir

(92 M)

Vilâyet Tevzi Komisyonu Başkanlığından

1 - Vilâyet tevzi bürosunda 350 Lira ücretli bir şeflik, 200 Lira ücretli üç memur ve 150 Lira ücretli bir daktilo kadroları açıktır.

2 - Şefliğe asgari lise mezunu, memurluklara asgari orta okul mezunu, daktiloluğa da daktilo kursu mezunları imtihanla alınacaktır.

3 - Talipler arasında lisan bilenler, evvelce memuriyet yapmış olanlar tercih edilecektir.

4 - İmtihan Hey'eti imtihana iştirak edenlerde aranacak vasfı bulunmayan arkadaşları arasında derece itibariyle muvaffak olmasına rağmen istekilleri kabulde serbesttir.

5 - İmtihan 16/1/959 Cuma günü saat 15.00 de Vilâyet matbaasındaki tevzi bürosunda yapılacaktır. Bu şartları haiz olanların 15/1/959 tarihine kadar birer dilekçe ile Vilâyete müracaat etmeleri ilân olunur.

(96 F)

Avukatlar Bankası hazırlıkları

(Başı S. 1 de)

bulunan Ankara Barosunun hakli itirazları kabûl edilerek Barolar merkezinin Ankarada olacağında ittifak edilmiştir.

Görünmez Kaza

(Başı S. 1 de)

ması ile vuku bulmuş ve fırlayan tekerlek sağa sola yalpa yaparak 25 metre uzakta bulunan Fatma Aydın'a sonra'da Hasan adındaki 2 yaşlarında iki çocuğa çarparak yaralanmalarına sebeb olmuştur. Kaza'ya Trafik polisi el koymuş ve tahkikata başlanmıştır.

F. R. Zorlu

(Başı S. 1 de)

cek olan bu toplantıdan Rusya'nın Batılılara ... miş olduğu son notası, Berlin meselesinin görüş... leceği bildirilmektedir.

ÇARŞAMBA 14 OCAK 195...

İskender... Mir... inf...

Tanker... tamam... MİRADOR

D. P. Hisar... Demirtaş... Kongre...

DÜN... SÜRA... Uçak... ağaç...

Dün üç... Başlang...

Hisar...

13 Ocak 1959 Hakimiye Milletindir, s.4
"Vatan Cephesine Yeni İltihaklar"

PERŞEMBE
15
OCAK 1959

Hakimiyet
Milletindir
Günlük Siyasi Gazete

İstanbulspor : 2
Beyoğluspor : 1

İskenderun faciası 16 ölü ile kapandı

İmroz gemimizde iki infilâk daha oldu, bir Amerikan destroyeri İmroz'a yardıma geldi

İskenderun, 14 (a.a.) Dünkü yangından sonra yarı batık vaziyete gelen Panama bandıralı Mirador tankeri bu sabah saat 04.00 de tamamiyle sulara gömülerek gözden kaybolmuştur.

İçin için yanmakta olan İmroz tahlisiye gemisinde biri saat 0.10 da diğeri de 0.50 de olmak üzere iki infilâk daha olmuştur. Amerikan 6. cı filosuna bağlı Taleyh destroyeri İmroz tahlisiye gemisine yardım için bu sabah saat 7.30 da İskenderun limanına gelmiştir.

Akdeniz kumandanlığından aldığı talimat dairesinde kurtarma ameliyesi başlıyacaktır.

Miradorun hattiyle mevki alâkalılarca tayin edilerek tehlikeli mıntıka ilân edilmiştir. Bu feci hadisede cüzi İmroz tahlisiye gemisi mürettebatı olmak üzere 16 denizci ölmüştür. Katî olarak yapılan tebli-

(Devamı S. 4 de)

İtalya Kıbrıs için arabulucu olarak teşebbüse geçti

İtalyan Başvekili Fanfani; Türk, İngiliz, Yunan ve Amerikan Büyük Elçileri ile görüştü

Foot'un beyanatı üzerine Makarios kabuğundan çıktı

Roma 14 (TİA.)— İtalyan Başvekili Fanfani dün gece geç vakit Amerikan, İngiliz, Yunanistan elçilerini kabûl ettikten sonra hususî mahiyette ayrıca Türk elçisi Cevat Açıkalın'ı da kabûl etmiştir.

Fanfani'nin bu faaliyetinin gayesinin Kıbrıs buhranlarına bir hal çaresi bulunabilmesi için bir konferans tertibi ve Fanfani'nin bu fikrinde ısrarı karşısında Makarios'un New-York'ta bulunan Kıbrıs Valisi Sir Hardıng Young'un dün sabah Londra'ya hareketinden sonra New-York'ta bir basın mümessiline beyanatta bulunarak Kıbrıs meselesinin derece mütehassıslarının da'da bu hususta görüşmeler yapmak üzere Atina ve Nümune

D.P. Vardar ve Çınar ocakları faaliyete geçti

Demokrat Parti Altıparmak bucağına bağlı Vardar ocağı ile Reyhan bucağına bağlı Çınar ocakların teşkîl etmiş ve ilk kongrelerini yapmışlardır. Muhtelif ilçe idare heyeti üyelerinin de hazır bulunduğu kongreler samimî bir hava içinde cereyan etmiş ve kongreler; kalabalık bir vatandaş kitlesi takip etmiştir. Hamdi Şengün'ün riyasetinde yapılan Kanlar ocağı kongresinde idare heyetine Hamdi Şengün; Baş-

(Devamı S. 4 de)

Dr. Behiye ve Mirat Olgaç DP. yegirdiler

Güçbirliğini tasvip etmeyerek Hür. P. den istifa eden tanınmış doktorlarımızın D. Partiye ihtirakları şehrimizde memnuniyet uyandırdı

Bundan bir müddet evvel Hür. Partisi İl İdare heyeti üyesi bulunduğu sırada Güçbirliğini tasvip etmiyerek Hür. Partisinden istifa eden şehrimizin tanınmış doktorlarından Mirat Olgaç; Dr. Behiye Olgaç D. P. ye kayd olmuşlardır.

Mesleki sahada olduğu kadar edebî alanda da şehrimizde tanınmış ve çeşitli sanat hareketlerine öncülük yapmış olan Olgaçlar, siyasî hayatlarında da temiz bir isim bırakmışlardır. Behiye ve Mirat Olgaç'ın Demokrat Partiye iltihakları şehrimizde büyük bir memnuniyet uyandırmıştır.

Vatan Cephesi'ne yeni iltihaklar

Demokrat Parti icraatını tasvip eden 376 vatandaş daha Demokrat Partiye iltihak etti

"Vatan Cephesi"ne iltihaklar her gün biraz daha çoğalmakta ve tarafsız bir çok vatandaş İktidar Partisinin yerinde icraatlarını görerek bu partiye kayıtlarını yaptırmaktadırlar. Son bir hafta için de muhtelif D.P. Ocak ve bucaklarına kayıtlarını yaptıran 376 vatandaşın isimlerini aşağıda bildiriyoruz:

Umurbey - Karaağaç Birleşik Ocağına

Nurettin Kalan, Kâzım Demirolak, Mehmet Sabun culer, Şevket Coşka

Reyhan Ocağına

Emin Kunuk, Sabri Beytekin.

Ruscuk - İntizam Ocağına

Adnan Yılmaz

Vardar Ocağına

Mehdi Aktaş, Hamdi Sezgin, Hasan Özer, Nafi Kökkeparan, Halit İleri, Davut Binoğlu, Halil Çabukan, Gafur Bulk, Ferit Ceylâ, Refik Göktürk, Kâmil Koliçan, Elmas Geniş, Ramiz Tekan, Selim Bülk, Zülbihar Bülk; Cafer Çaylâ Niyazi Çaylâ, Ali Toprak, Tevfik Pala, Abdurrahman Sağla, Ramadan

(Devamı S 4 de)

Kübada Asi kuvvetlerin çarpışmalar sonunda hükûmeti ellerine geçirdiklerini bundan önceki sayılarımızda bildirmiştik. Resimde, Fidel Castro'culara mensup bir silâhlı kızı—kocayı görmektesiniz.

Esnaf ve Tüccar kulübünün durumu

Bundan kısa bir müddet evvel bütün evrakına vilâyetce el konan esnaf ve tüccar kulübü hakkında yapılmakta olan tahkikat sona ermiştir. Kulüp açılış gayelerine aykırı hareket ettiği ve üyeler ara-

(Devamı S. 4 de)

Dün sabahki yağmurda 10 evi sular istilâ etti

Hasar Demirtaş ve Elmasbahçelerde vukubuldu, metrekareye 34 klg. yağmur düştüğü bildiriliyor

Dün sabaha karşı şehre ve mülhakata seğanak şeklinde yağmur yağmıştır. Gece sabaha karşı saat 15 sıralarında şiddetini arttıran yağmur şehrin içinde hasara sebep olmuş, Demirtaş ve Elmasbahçelerinde 10 a yakın evi su basmıştır. İtfaiyenin su hasarı hakkında haberdar edilmesi üzerine vaka mahalline giden ekipler sabaha kadar çalışmışlar ve tulumbaları ile evleri boşaltmışlardır. Su baskınında insanca zayiat olmamış, ufak tefek ev eşyaları, bu arada seller tarafından sürüklenmiştir. Gene bu arada kozahanının üst kat çatısı yağmurun şiddetinden çatlamış ve tehlikeli bir hal almıştır. Belediye fen işleri tarafından dün yapılan tetkikatta çatının tehlike arz ettiği tesbit edilerek durum yazı ile belediye reisliğine bildirilmiştir. Yağmur Pınarın istihat duvarını da sular götürmüştür. Şehrin içinde yüksek tepelerden sellerin akarkdığı zamur-

(Devamı S 4 de)

Vakıflar Bankası şehrimizde büyük bir işhanı yaptırıyor

Dörtbuçuk milyon liraya malolacak işhanı banka, büro, dükkân, ve büyük bir binayı ihtiva edecek

Vakıflar bankası tarafından şehrimizde büyük bir iş hanı yaptırılacaktır. Banka tarafından Atatürk caddesinde satın alınan bü yük arsa belediyenin ve Mimar Piccinatonunda tas vihinden geçmiş ve yükseklğinin 22,5 metreye ka dar olması karar altına alınmıştır. Önümüzdeki gün lerde temeli atılacak olan büyük iş hanının alt katı bankanın şubesi olacak ve şehirde ihtiyaca cevap verebilecek kapasitede büro lar iş hanının diğer katla-

(Devamı S. 4 de)

Bursa'da hergün 50 bin kişi Gazete okuyor

Şehrimize hergün İstanbul'dan 25 bin gaze-

(Devamı S 4 de)

ROKET VE YOLCUSU - Amerikanın Ordusunun içerisine maymun bindirerek fezaya bir roket attığını geçenlerde haberlerimiz arasında bildirmiştik. Resimde ilk 32 saniyede 1700 mil kateden Jüpiter füzesi ve yolcusu maymun görülmektedir.

15 Ocak 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1
"Vatan Cephesine yeni iltihaklar"

CUMA 16 OCAK 1959

SAHİBİ H. TERZİOĞLU
Yazı İşleri Müdürü MUSTAFA TAYLA
Dizildiği yer Hakimiyet Matbaasıdır. Basıldığı yer Vilâyet matbaası BURSA

Hakimiyet
Milletindir
Günlük Siyasi Gazete

Müessisi : İsmet SOZDAĞ
İdarehane : Bursa sad. No. 7
Tel: 1212 Telgr. Hakimiyet

Tesis tarihi : 1.1.1950
Tirâj (3 Sayı) : 9754
FİATI : 10 KURUŞ

Hariciye Vekili Zorlu Paris'e gitti

İstanbul, 15 - (a.a.) Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu toplanacak olan Nato Hariciye vekilleri toplantısında bulunmak üzere bu gün saat 11.30 da Yeşilköy'den uçakla Paris'e hareket etmiştir.

Davullu zurnalı otobüs seferi :

İstanbulda Beykozun Akbaba köyüne Belediye otobüsü tahsis edilmiş ve merasimle ilk sefere başlanmıştır. Bu münasebetle Beykozlular ilk sefer için kordelâ kesip davul, zurna çalmak suretiyle şenlikler yapmışlardır.

Makarios Adaya döneceğim dedi

Eokayı takbih etmeyeceğini söyleyen Kızıl Papaz tedhişçilerden hürriyet kahramanı diye bahsetti

Kıbrıs'da mer'i askeri yasak ve tahdîller hafifletiliyor

Washington, 15 (TBA.) — Kıbrıs müzakereleri dolayısı ile Amerikada bulunan Makarios bugün Atina'ya müteveccihen hareket etmiştir.

Hava alanında gazetecilere bir beyanat veren Makarios, müzakerelerin netice-sinden ümitvar olduğunu beyanla yakın bir zamanda Ada'ya dönmesi ihtimalinin çok kuvvetli olduğunu İngiltere'nin kendisine tedhişçiliği takbih etmesini teklif etmediğini, esasen Kıbrıs'da istiklâl ve hürriyet için çarpışan Rumlara tedhişçi demeyeceğini söylemiştir.

Lefkoşe, 15 (TBA.) Kıbrıs'da halen mer'i olan askeri yasakların ve tahdîllerin hafifletilmesi için hazırlıklar başlamıştır.

Bu hususta bütün idari ve ilgili makamlara talimat verilmiştir.

ÇOCUK BALOSU :

Yılbaşı münasebetiyle İstanbul Hilton otelinde bir çocuk balosu yapılmıştır. Resimde bu balodo eğlenen küçükleri görmekteyiniz.

Birleşik Amerika Jüt fabrikası için nakdi yardım yapıyor

Koordinasyon Vekâletinde Mudanyada kurulacak fabrika ile ilgili çalışmalara devam ediliyor

Amerika Birleşik Devletleri tarafından memleketimize verilen 75 milyon dolarlık yardımın 37,5 milyonu önümüzdeki günlerde tediye edilecektir. 37,5 milyon doların sarf mahallerini tesbit için koordinasyon vekâletinde bir komisyon teşekkül ederek çalışmalara baş lamıştır. Komisyon: Mudanyada kurulmakta olan Jüt fabrikasının bir an ev vel ikmâli için 37,5 milyon dolardan fabrikanın makine ve diğer aksamı için gerekli miktarı tespit etmektedir. Bu işle ilgili o. larak Mudanya belediye

(Devamı S. 4 de)

Sun'i Elyaf 1,5 milyonluk filoş sipariş etti

Sun'i Elyaf Şirketi ya hancı memleketlere birkaç parti halinde 1,5 milyon değerinde filoş siparişinde bulunmuştur. Getirilecek filoşlar sanayicilere serbest olarak satılacaktır.

HEMŞEHRİLERİN KONGRESİ — İstanbul Hemşehriler cemiyeti kongresi Cağaloğlundaki Yeşilay salonunda yapılmıştır. Resimde kongrede konuşan bir üye görülmektedir.

Gemlik Vatan Cephesi Gelişiyor

Muhalif veya bitaraf 85 vatandaş daha D.P. ye iltihak etti

Şehrin içinde olduğu gibi kazalarda da D.P. teşkilâtlarına iltihaklar devam etmekte ve hergün muhalif partilere mensup vatandaşlarla birlikte partili olmayan vatandaşlarda D.P. ye kaydolmaktadırlar Bu cümleden olarak Vatan cephesinde çalışmağı şeref kabûl eden bitaraf ve muhalif partili vatandaşlardan 85 kişi daha dün Gemlik kasasında 8 D.P. Ocağına müracaat ederek kayıtlarını yaptırmışlardır. D.P. ye yeni iltihak eden bu vatandaşların isimlerini bildiriyoruz.

Kapaklı Ocağı

Halil Akın, Hasan Balgüç, Recep Turan, Halil Deniz, Kamer Denis, Ahmet Yavuz, Hasan Ülkü,

(Devamı S 4 de)

DP Y. MAHALLE, D. TAŞ, ÇEKİRGE BUCAK KONGRELERİ YAPILDI

Her üç Bucak Kongresinde de Demokrat Parti Vilâyet ve Kaza Teşkilâtı ileri gelenleri hazır bulundular

Demokrat Parti Ocak ve Bucak Kongrelerine ara

BADEMLER ÇİÇEK AÇTI

Sıcaklığın yükselmesi ve kırsı soğukların olmaması yüzünden şehrin civarında bulunan bahçelik-

(Devamı S. 4 de)

lıkası olarak devam edilmekte ve her gece yapılan kongrelerle bir an evvel bitirilmesi cihetine gidilmektedir. Bu cümleden olmak üzere evvelki gece Yeni Mahalle Çekirge ve Reyhan Bucak kongreleri de kalabalık bir vatandaş topluluğunun iştirakiyle yapılmıştır. İl ve İlçe Bu-

rak başkanlarının da hazır bulundukları kongreler tam bir samimiyet havası içinde geçmiş ve delegeler D. P. idaresini tasvip eder ma-

(Devamı S. 4 de)

Merinos evlerinde bisiklet hırsızları

Biri hırsızlığını biri de satıcılığını yapan iki genç yakayı ele verdi

Polis ihbar üzerine iki bisiklet hırsızını ele geçirmiştir.

Merinos memur evlerine dadanan Rüştü Türker ve Erol Memo adında iki genç Fabrikanın Apre şefi Tarık Turga ile idare memuru Kenan Üstünün evlerinden çaldıkları bisiklet

leri satarlarken yakalanmışlardır. Bisikletleri Rüştünün çaldığı, Erol Memonun da satıcılığını yaptığı tespit olunmuştur.

Bisiklet hırsızları adalete teslim edilmişlerdir.

Kalay, çivi ve tel gibi maddeler de serbest bırakıldı

Dün vilâyete gelen tebligata göre Ham kalay, çelik ve demir çivi ve tel gibi maddelerin de satışları serbest bırakılmıştır. Bu maddeler bundan sonra ter zi komisyonunun işleri meyanından çıkarılmış bulunmaktadır.

5 Köyde Muhtar seçimi yapılacak

Merkez Kazaya bağlıGünderet, İrfaniye Dürdane, Panayır ve Kurşunlu köylerinde yapılacak olan muhtar seçimlerinin hazırlıkları ikmal edilmiştir. Kurşunlu köyünde bu gün Dürdane, İrfaniye Panayır ve Günderet köylerinde iso pazar günü muhtar seçimleri yapılacaktır.

Türkiye - Fransa Ordu Milli maçı şehrimizde yapılacak

Silahlı kuvvetlerin mümessili dün bu mevzuda Vali ile görüştü

4 Nisanda yapılması kararlaştırılmış olan Türkiye-Fransa Ordu milli maçının şehrimizde yapılması, silâhlı kuvvetler tarafından arzu edildiğinden, ordunun bir mümessili dün Valiyi makamında ziyaret ederek bu mevzuu görüşmüş ve mutabakata varmıştır.

Silahlı kuvvetler Fransadan milli maçtan başka bir de temsili maç teklifinde bulunmuştur. Fransa bunu kabûl ederse milli maç İstanbul'da yapılacak, temsili maç kabûl etmezse bu takdirde milli maç şehrimizde oynanacaktır.

KARAKÖY MEYDANI SÜRATLE TANZİM EDİLİYOR — İstanbul'da Karaköy meydanının tanzim ve tamiri devam etmektedir. Yukarıda tamir için etâlen parke taşları ve yığılan kum görülüyor.

Milli Piyango Dün çekildi

500 bin lira kazanan bilet İzmir'de satıldı

Ankara 15 (TBA.) — Milli Piyangonun 15 Ocak çekilişi bugün saat 15 de yapılmıştır. Kazanan numaraları bildiriyoruz:

500 bin lira:
875666 (İzmir)
300 bin lira:
110716 (İzmir)
200 bin lira:
301267 (Karadeniz Ereğlisi)
100 bin lira:
282585 (Ankara)

(Devamı S 4 de)

«Halk Şiiri» gecesi

Sanat Dostları Cemiyeti tarafından tertip edilen «Halk Şiiri» gecesi ile ilgili hazırlıklar tamamlanmıştır. Önümüzdeki pazartesi

(Devamı S. 4 de)

16 Ocak 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1.
"Birleşik Amerika jüt fabrikası için nakdi yardım yapıyor"
"DP Y. Mahallede, D.Taş, Çekirge Bucak Kongreleri yapıldı."

Hakimiyet milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Beyrut Türk Haberler Bürosu Müdürü

H. Bil casusluk la itham edildi

Arap Radyoları Hikmet Bil'i İsrail hesabına casusluk yapmakla itham ediyorlar

İki bin ilkokul inşa olunacak

Zabıt kâtipleri yıpranma tazminatı istiyor

D. Partiye iltihaklar devam ediyor

Burcun Demokrat Parti ocağına 93 vatandaş daha kayd oldu

Karısı kurtardı

Seçmen kartları evevdağıtılacak

Sahibi bulunamayan kartlar hakimlere teslim edilecek

24 saatde 2 yangın

Şehrimizde G. Sanatlar akademisi kurulacak

Güzel Sanatlar Umum Müdürü ile Akademi Müdürü ve bir Profesör şehrimize geliyorlar

Sun'i ipek tahsisleri

Dün suhunet sıfırın altında 5 dereceye düştü

Şehir dışı yollarda kazalara karşı tedbir alınıyor. Elmaçukurunda 2 kurt vuruldu

Alâka bekliyen küçük işler

7 Şubat 1959, Hakimiyet Milletindir, s.1
"Demokrat Partiye İltihaklar devam ediyor"

PERŞEMBE
12
ŞUBAT 1959

SAHİBİ
H. TERZİOĞLU
Yazı İşleri Müdürü
MUSTAFA TAYLA

Hakimiyet
Milletindir
Günlük Siyasi Gazete

Galatasaray : 4
Kara Gümrük : 0

ZÜRİH TEBLİĞİ: Mütekabil bir anlayış zihniyeti içinde uzlaştırıcı anlaşmaya varıldı

Zürih görüşmeleri dün nihayete erdi. Neticeden İngiltere Hükûmeti haberdar edilecek

Türk—Yunan dostluğunun yeniden ihyası için gayret sarfedilmesi kararlaştırıldı

Zürih 11 (Hususi) Bugün öğleden evvel yapılan son Türk—Yunan Başvekilleri görüşmesini müteakip Kıbrıs mevzuunda bir anlaşmaya varılmış olduğu bir tebliğ neşredilerek ilân edilmiştir. Tebliğ şöyle denilmektedir:

«Türkiye ve Yunanistan Başvekilleri Adnan Menderes ve Konstantin Karamanlis, beraberinde Hariciye Vekilleri Fatin Rüştü Zorlu ve Avangelos Averof olduğu halde 5 şubattan 11 şubat 1959'a kadar Zürih'de toplanmışlar dır. İki Başvekil samimi bir dostluk havası içinde cereyan eden görüşmelerin de, son senelerde gelişme-

(Devamı S 4 de)

Başvekil Adnan Menderes dün akşam saat 22.15 de uçakla Zürih'ten Ankara'ya gelmiş ve kara alanında Bayar tarafından karşılanmıştır. Resimde, Başvekilimiz Zürih'e hareketinden önce görülmektedir.

Başvekil Menderes dün gece Ankara'ya döndü

Zorlu ve Averof Zürih'ten Londra'ya gittiler. İngiltere görüşmelerin neticesinden memnun

Ankara 11 (Telefonla)- 5 Şubattan beri Zürih'te Yunan Başvekili Karamanlis ile Kıbrıs mevzuunda görüşmelerde bulunan Başvekil Adnan Menderes bu gece saat 22.15 de uçakla şehrimize dönmüştür.

Başvekil Adnan Menderesi hava alanında Reisicumhur Celâl Bayar, B. M. M. Reisi Refik Koraltan, Vekiller ve kasın sonu-

(Devamı S. 4 de)

Belediye Bütçesi Kabûl edildi

Kasım idareler Bütçesi hariç 1959 belediye bütçesi maliye komiserinin tetkikinden geçtikten sonra belediye meclisi tarafından kabûl edilmiştir. Belediye bütçesinin 1959 senesi merkez bütçesi 7 milyon 749 bin 500 lira, 1951 senesi merkez belediye bütçesinin tamamı ise 5 milyon 809 bin 500 lira bulunmakta idi. 1959 senesinde tesbih edilmek olan merkez belediye bütçesinin de daha büyük rakamlara çıkması gün geçtikçe ehemmiyet ve tehlikesi dikkatine gözönüne alınmış ve tedbirler alınmıştır.

Kıbrıslı Türk öğrenciler geldi

Kafile dün şehirdeki tarihi yerleri gezdiler yerlerine verilen çayda bulundular

Kıbrıs Celâl Bayar Lisesi öğrencilerinden mürekkep 38 kişilik bir kafile öğretmenlerile birlikte evvelki gece şehrimize gelmişler dün de bazı ziyaretlerde bulunmuşlardır.

Kafile dün Valiyi ziyaret ettikten sonra Maarif Müdürü ile bir müddet hasbıhalde bulunmuşlar müteakiben Yeşil türbesi ile müzeyi ziyaret etmişlerdir. Öğle yemeğini Moda nosta yiyen kafile öğleden sonra de Osman ve Orhan gazi türbelerini, Muradiye

(Devamı S. 4 de)

Japon ecz şirketlerinden 25 yaşındaki Peggy Hartama Ankara ve İstanbulda konserler vermek üzere pek yakında memleketimize gelecektir.

Mahir Sadak ve Ferdi Statzer Şehrimizde bir Konser verecekler

Bursa Sanat Dostları Cemiyetinin daveti üzerine Viyolonist Muhittin Sadak ve piyanist Ferdi Statzer 23 Şubat Pazartesi gecesi Ahmet Yefik Paşa Devlet Tiyatrosunda bir konser verecekler.

Teleferik inşaatı ile alâkalı hazırlıklar

İstasyon binaları ile planlara ait keşif dosyaları Belediye tarafından Ankara'ya gönderildi

Teleferiğe ait çelik direklerin İstanbul gümrüğüne geldiğini ve hasıne

(Devamı S. 4 de)

15 kilodan aşağı kuzu kesimi yasak

Kuzu kesimleri için dün kadar tatbik edilen esas, İktisat ve Ticaret vekâletinin ek talimatnamesi dolayısı ile dünden itibaren değişmiştir.

Yarından itibaren 15 kilodan aşağı olan kuzu kesimleri yasak edilmiş, ve bu yasağa riayet etmeyenler hakkında takibata geçileceği bildirilmiştir.

Geçen sene ise kuzu kesimlerine esas olan miktar 20 kilo olarak tesbit e

(Devamı S. 4 de)

Bana inanın dedim ama

Hürriyet mahallesinde soymak üzere girdiği evin sahibi Asaf Pancarlı ile karısı Macidiyei ve oğlu Özcanı 20 yerinden bıçakla

(Devamı S. 4 de)

Nadır deresi kanalı inşa ve islâh edildi

Kulaca köyünde de bir mera tesis olundu

Teknik Ziraat Müdürlüğünün çalışma programı işlerinden olarak her yıl biraz daha genişletilen meraların bu yıl içinde ilki İnegölün Kulaca köyünde yapılmıştır. Bu köyde 120 dekar çalılık sahanın mera hâline getirilmesi ameliyesi sona ermiş ve çiftçinin istifadesine arzedilmiştir.

Orhangazinin Nadır deresinin 1957 yılında beton olarak inşa edilen eski sulama kanalı 1958 yılında çiftçinin hizmetine girmiş olup geri kalan 367

(Devamı S. 4 de)

İstanbul E.T.T. İdaresinin Almanyadan getirttiği şehir otobüsleri sefere konulmuştur. Resimde bu otobüsler görülmektedir.

Nakliye ücretlerinin serbest bırakılması istendi

Otobüsle nakliyat ya-

(Devamı S. 4 de)

Şehrimizde «Vatan Cephesi»ne kitle halinde iltihaklar devam ediyor

Demokrat Partiye 284 vatandaş daha katıldı

Bütün yurtta olduğu gibi şehrimizde de «Vatan Cephesine iltihaklar kitle halinde devam etmektedir Mesaip oldukları muhalefet patillerinin yıkıntıtutumlarını tasvip etmiyerek partilerinden istifa edip Demokrat Parti saflarına katılanlar büyük yekûn teşkil etmektedir. Bu sonuncuden dolayı son bir hafta içinde muhtelif Demokrat Parti ocaklarına kayıtlar-

(Devamı S 4 de)

Kültürpark jüris dün toplanamad

Mimar Sabahattin Lim «Proje mü bakası muvaffak olmuştur»

Kültürpark için açılan proje müsabakası dün jüri heyetinin gelmemesi üzerine başka bir güne tehir edilmiştir. Bu mevzuda dün kendileri ile görüştüğümüz Reisicumhur ve belediye meclisi üyesi yüksek mimar Sabahattin Lim «Kültürpark için açılan proje müsabakasına 18 proje iştirak etmiştir. Jüri heyeti bu gün diğer proje müsabakalarının da vazifesi olduğundan şehrimize gelememiş ve Bahçe ve Parklar Müdürü Veh

bi Mercan, jürinin ... miss gelme gününün ... için bu gün İstanbul

(Devamı S. 4 de)

Atabekoğlu'nu topraga verd

Londrada ... bulunduğu sırada ... eden ve cenazesi ... gün şehrimize ... bulunan tanınmış ... damlarımızdan ... Odası ikinci Reisi ... Atabekoğlunun ... ğile cenazesi ... Ulucamiden alınıp ... mizal sındaki ... rahatsızlıkla ... mistir.

Cenaze merasimi Vali, Belediye Reisi ve cenazesi ... leri gelmiştir.

(Devamı S. 4 de)

12 Şubat 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1
"Zürih Tebliği:Mütekabil bir anlayış zihniyeti içinde uzlaştırıcı anlaşmaya varıldı"
"Şehrimizde 'Vatan Cephesine' kitle halinde itihaklar devam ediyor"

ÇARŞAMBA 18 ŞUBAT 1959

SAHİBİ H. TERZİOĞLU
Yazı İşleri Müdürü MUSTAFA TAYLA
Dördüncü yer Hakimiyet Matbaasında basıldığı yer Vilâyet matbaası BURSA

Hakimiyet
Milletindir

Müessisi : İsmet BOZDAĞ
İdarehane : Belediye sok. No. 7
Tel: 1212 Yazı: Hakimiyet

Günlük Siyasi Gazete

Tesis tarihi : 1.1.1930
Yıl: IV Sayı : 1012
FİATI : 10 KURUŞ

Belediye Meclisi bugün toplanıyor

Belediye Meclisi bugün saat 15.00 de toplanacak Şubat devresi celsesine devam edecektir. Meclisin bugünkü gündeminde komisyonlardan gelen evrak mühimdir ve karara bağlanacaktır.

BAŞVEKİLİMİZ VE MAİYETİNİ HAMİL SEÇ UÇAĞI BÜYÜK BİR KAZA GEÇİRDİ

BAŞVEKİLİMİZ SIHHATTE

SEÇ uçağı Londra civarında bir ormana düşerek parçalandı. Basın Yayın Vekili Somuncuoğlu ile Kemâl Zeytinoğlunu kaybettik

25 yolcusu bulunan uçaktan 10 kişi kurtuldu. Emin Kalafat, Arif Demirer, Rıfat Kadızade, Melih Esenbel ağır yaralı

KAZA BÜTÜN DÜNYADA TEESSÜR UYANDIRDI

Mc Millan ve Karamanlis Başvekilimizi London kliniğinde ziyaret ederek geçmiş olsun dediler

Müessif kaza ile ilgili sütunlarımızdaki malûmat istihbarat ekibimiz tarafından çeşitli radyo ve ajanslar dan derlenmiştir.

Başvekilimiz Adnan Menderes kazadan sonra parçalanmış bulunan uçaktan ilk olarak çıkmıştır. Dün gece saat 0.3 de radyolarımızla yayınlanan resmî tebliğde Başvekilimizin Londra'daki London kliniğinde yapılan muayenesi sonunda vücudunda en ufak bir yara eseri bulunmadığının tesbit edildiği bildirilmiştir. London kliniği dok torlarından tanınmış üç müt-hassısın imzası da raporda yer almaktadır.

Bütün dünyada derin akisler uyandıran bu müessif kazada maalesef Türk milleti güzide evlâtlarını

(Devamı S. 4 de)

Üçlü Kıbrıs konferansına katılmak üzere dün sabah İstanbul'dan Londra'ya hareket eden Başvekilimiz Adnan Menderes ve maiyeti erkânını hamil Türk Hava Yollarına ait SEÇ uçağı Londra civarında müessif bir kaza geçirmiştir. SEÇ uçağı Gatwick hava alanı yakınında bir ormana düşerek parçalan-

Kabine toplandı

Ankara, 18 (Hususi muhabirimizden telefonla)

Başvekilimiz Adnan Menderes ve maiyetini hamil Seç uçağının Londra civarında bir ormana düşerek parçalanması ile neticelenen müessif kazayı Heyecanla öğrenmiş ve Londra'daki Türkiye Büyükelçimiz Celâl Bayar yakından takip etmiş ve Londra'daki Türkiye

(Devamı S. 4 de)

Kazada kaybettiklerimiz

Server Somuncuoğlu (B.Y. ve Turizm Vekili)
Kemâl Zeytinoğlu (Eskişehir Mebusu)
Muzaffer Ereli (Başvekâlet Hususi Kalem Müdürü)
Abdullah Parla (THY Umum Müdürü)
Şerif Arık (Anadolu Ajansı Umum Müdürü)
İlhan Savaş (Hariciye Vekâleti 1. Daire U. M.)
M. Ali Görmüş (B.Y. ve Turizm Vekâleti Hususi Kalem Müdürü)
Güner Türkmen (Hariciyeci)
Burhan Taş (Akşam Gazetesi Foto Muhabiri)
Münir Özbek (Baş pilot)
Sabri Kazıroğlu (Kaptan pilot)
Lütfü Biberoğlu (Kaptan pilot)
Gündüz Temel (Seyrüsefer pilot)
Gönül Uygunes (Hostes)
Türkay Erkay (Kabin memuru)

Yaralılar

Emin Kalafat (Çanakkale Mebusu Ağır yaralı)
Arif Demirer (Afyon Mebusu Ağır yaralı)
Rıfat Kadızade (Sakarya Mebusu Ağır yaralı)
Melih Esenbel (Hariciye Vekâleti Umumî kâtibi

(Devamı S. 4 de)

Resimde görülen köpek İngiltere'de bir sergide birinciliği kazanmıştır. Sahibi Julie Prentis köpeği doğduğu günden beri elinde büyüttüğünü söylemiştir.

Tütünikramiyeleri tevzi ediliyor

1958 yılı tütün ikramiyelerinin tevziine başlanmıştır. Harp malûlleri şehit ve yetimlerine verilen bu ikramiyelerin tevzii tophane semtinde bulunan Malûl Gaziler Cemiyetinden Pazartesi ve Perşembe günleri yapılmaktadır. 1958 senesi tütün ikramiyelerinin aldıkalara tevzii 12/6/1959 tarihine kadar devam edecektir.

Şehirde difteri vak'aları görüldü

Bu sebeple mahallelerde aşı tatbikine başlandı

Şehirdeki difteri vakalarının görülmesi üzerine mahallelerde aşı tatbikine başlanmıştır. Belediye sağlık memurları mahalleler de vazife almışlardır. Diğer taraftan bu kabil vak'alara rastlıyacak hususi doktorlar da tedaviyi devam etmekle beraber resmî makamları da haberdar edeceklerdir.

San Francisco Balesi yarın Geliyor

35 kişilik kafile yarın Mudanyada karşılanacak

Türk—Amerikan Kültür Derneği Bursa Şubesinin teşebbüsü ile şehrimize Ahmet Vefik Paşa Devlet Tiyatrosunda 20-21 Şubat Cuma ve Cumartesi geceleri iki temsil vermek üzere davet edilen dünyaca tanınmış San Francisco Balesi yarın şehrimize gelecek ve misafirler Mudanya'da karşılanacaklardır.

«İyi niyet elçisi» olarak çıktığı dünya turnesinin son merhalesi olan Beyrut'a uğramadan önce zem leketimize gelen ve Ankara'da verdiği temsillerden sonra halen İstanbul'da

(Devamı S. 4 de)

S. Çarşısındaki dükkânların KİRA BEDELLERİ İNDİRİLECEK

Dükkânların tevzii için 25 Şubatta kur'a çekilecek yangından mal kurtaramamış esnafa kredi açılacak

Sanayi çarşısında inşa edilen dükkânların esnafa tevzii 25 Şubatta kur'a ile yapılacaktır. Bu hususta hazırlıklar tamamlanmıştır.

Diğer taraftan, bu dükkânlar için tesbit edilmiş bulunan kiraların yüksek olduğunu ileri sürerek Ankara'ya bir heyet gönderen Esnaf Derneklerinin bu teşebbüsü semere vermiş ve heyet üyelerinin Başvekil Adnan Menderes ve İmar vekili Medeni Berk'le yaptıkları temaslar neticesinde kiraların indirilmesi hususunda teminat almışlardır.

Ayrıca, büyük yangında hiç mal kurtaramayan esnaf için de uzun vadeli işe başlamak kredisi açılacaktır.

Lider Güvenspor bugün İstiklâlle karşılaşıyor

Tehir edilen 3. hafta karşılaşmalarından olan bu maçın çekişmeli geçeceği tahmin ediliyor

Genç karma maçları dolayısı ile iki hafta üst üste tehire uğrayan şehrimiz birinci küme lig maçları ikinci devre üçüncü hafta maçları ile bugün başlıyacaktır. Tehir edilen ikinci hafta karşılaşmalarının lig sonunda oynanması için tertip heyeti evvelce karar almış bulunuyordu.

Buna göre, üçüncü haftanın ilk maçı bugün lig liderli Güvenspor'la İstiklâl arasında yapılacaktır. Bilindiği gibi bugünkü rakiplerin ilk devredeki maçı mahut boykot kararı yüzünden Güvenin hükmen

(Devamı S 4 de)

M.K. Paşada bir sinama kapatıldı

Ruhsatsız inşaatların yanında noksan inşaatlarda kontrol edilmekte ve kullanılmakta olan binaların noksan durumları tesbit edilerek gerekli muameleler yapılmaktadır. Son olarak

(Devamı S 4 de)

Muhtar seçimi yapılacak köyler

Önümüzdeki hafta ve gelecek Mart ayında seçimleri yenilenecek muhtarlıklar tespit edilmiştir. Bu köyler şunlardır: Gemlik'in Fındıcak, Keçek ne Cikstbi; Karacabeyin Çatal ağılı; Merkezin Sattahat, Turan, Çatalteşe, Solçuk gazi, Güney Bodaklar, Seferi Işıklar, Maksem pınar; Mudanyanın Kaymakuba Altıntaş Emirleryenicesi Eşkel

Deliçay köprüsü dün gece çöktü

Hâdise ucuz atlatıldı. Bursa ile İnegöl'ün trafik irtibatı kesildi

İnegöl yolu üzerinde Bursaya 11 kilometre mesafede bulunan Deliçay köprüsü dün gece saat 21.45 sularında çökmüştür. Etrafın sarılı vaziyeti sırasında köprü üzerinde herhangi bir vasıta bulunmadığından kaza ucuz atlatılmıştır.

Son yağışlar hasebiyle suyu ta temellerinin altından akmasından ötürü köprünün çöktüğü tahmin edilmektedir. Hatırlardığı üzere Deliçay köprüsü iki yıl önce de tamirinden bir

(Devamı S. 4 de)

18 Şubat 1959, Hakimiyet Milletindir, s.1.
"Başvekilimiz ve Maiyeti Hamil Seç Uçağı Büyük Bir kaza Geçirdi"

PAZAR 18 Ekim 1959

Hakimiyet milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Tito hasta

C. Halk Partisinde hizipler önlenemedi

Teşkilâttaki gruplaşma faaliyetini tehlikeli bulan Genel Merkez durumu idareye çalışıyor

Mebuslarımızın K. Bey, Orhaneli Keles, Mudanya'daki temasları

Belediye'de bugünkü toplantı

Keles Belediye Reisi seçildi

General Marshall dün öldü

Marshall Planının kurucusu 78 yaşında kalpten öldü

H. POLATKAN'IN BEYANATI

Milli Tavukçuluk kongresinin aldığı kararlar

İşçi Bulma Kurumu toplantısı

Acur, İstiklâli rahat yendi : 4-0

Merinos : 2, Pınarspor : 1 (1-0)

Bugün Mensucat—Sümer ; Akın—İ. İ. Yurdu oynuyor

Vilâyetimiz emrine 190 öğretmen verildi

Bu suretle vilâyet içinde öğretmensiz okul kalmayacak

Futbol Ceza Talimatında değişiklik

Menderes ediyor

yapılacak maçları

Belediyeki toplantı

Yenice köy

18 Ekim 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1
"C. Halk partisinde hizipler önlenemedi"
"Mebuslarımızın K.bey, Orhaneli, Keles, Mudanya'daki temasları"

SAYFA - 4

HAKİMİYET

İŞ BEYCİR
DİZEL MOTORLAR
V-4
1,5 — 2 — 3 Kw. hk
Gurup Elektrojenler
Satışa Arzedildi
REFSAN ŞİRKETİ
Cemal Nedir Cad. 10 (534 M)

COMMER — FARGO
Kamyon - Kamyonet ve Pikaplar için yeni kayıdlar 20 Mart Cuma Gününe kadar devam edecektir.
REFSAN ŞİRKETİ
Cemal Nedir Cad. 10 Telefon 1222
(553 M)

Mahdut Mes'uliyetli Bursa İpek Evler Yapı Kooperatifinden

Kooperatifimizin senelik adi umumi heyet toplantısı 28/Mart/1959 Cumartesi günü saat 10 da Bursa'da Atatürk caddesi Ticaret Bankası Han kat beşte yapılacaktır.
Ortaklarımızın teşrif etmeleri ilan olunur.
GÜNDEM:
1— Riyaset divanı seçimi
2— 1958 iş yılı Yönetim ve kontrol kurulları raporlarının, bilânço ve fiat farkı hesabının görüşülmesi ve tasdikiyle Yönetim ve kontrol kurullarının ibrası.
3— 1959 iş yılı bütçesinin tesbiti.
4— Ok ortağın Kooperatiften ayrılma taleplerinin tetkiki ve kararın bağlanması.
5— Yönetim Kurulu asil ve yedek üyelikleriyle Kontrol Kurulu üyeliklerinin seçimi.
(557 M)

Radyolar Taksitle
Nevtron - Venüs Marka
Satışa arzedilmiştir.
TACAR TİCARET
Tahtakale çeşmeliler caddesi No. 19 (481 M)

Menkul Malların açık arttırma ilanı
Bursa Birinci İcra Memurluğundan

bir borçtan dolayı haciz altına bulunan 500 lira kıymetinde Caraskal 1000 lira kıymetinde elektrikli makkap 1500 lira kıymetinde 3 lahma takımı ve 500 lira kıymetinde kesilik elektrikle mütecharrik makkap açık arttırma suretile satışa çıkarılmıştır.
Birinci Açık arttırma 26/Mart/959 perşenbe günü saat 14 den 15 kadar Bursa Fevzi Çakmak Caddesi Otelli köşesindeki tamirhanede yapılacak ve muhammen kıymetin % 75 güzi aştığı takdirde en çok arttıran ihale olunacaktır. Aksi takdirde satış bir gün temdit edilerek 27/3/959 Cuma günü yine aynı yer ve saat de yapılarak her kaça çıkarsa çıkarsın en çok arttıra ihale olunacaktır.
Satış Peşin para ile olup dellaliye resmi ve ihale damga pulu alıcıya aittir Bu şartlar altında bu malları almağa isteklilerin belli gün ve saatte satış mahallinde hazır bulunmaları ilan olunur. 5/3/959
(556 M) İcra Memuru

İLÂN
Adanya Belediye Reisliğinden

Bursa Sosasile Denize nazır ve vapur iskelesine Belediye mülkü İstasyon sahası, Parsellasyon ve şartnamesi gereğince KAPALI ZARF USULE satışa çıkarılmıştır.
Denize nazır arsaların beher M2. 100 ve diğerlerin beher M2. 50 lira olarak tahmin edilmiştir.
İhalesi 27/3/1959 Cuma günü saat 15 de Belediye encümeninde yapılacaktır.
2490 S. K. 32, 33, 34 ncü maddelerine tevfikan yapılacak ve 16 ncı maddesi gereğince de yüzde yüz teminatı nit makbuzu muhtevi teklif mektupları belli edilen günde saat 14 de kadar encümen başkanlığına verilecektir. Bu saatten sonra vuku bulacak tekliflere itibar edilmiyecektir.
Parselasyon ve parsellasyon planı her gün mesai saatlerinde Belediye Muhasebesinde görülebilir.

Zeytin istihsâlâ

(Başı S. 1 de)

tedbirler bellirtilmiştir.
Dün de Teknik Ziraat Müdürlüğü mütehassıs salahiyetile Vallinin Başkanlığında Yahya Kerim Onart ve Ziraat Müdürü ile diğer teknik elemanların iştirakiyle yapılan mühim bir toplantıda bu bahislerde mücadele ve zeytinciliğin için alınacak tedbirler bir kere daha gözden geçirilmiş ve bu aylar içinde başlanması iktiza eden birinci mücadele için 500 bin lira ikinci ve üçüncü mücadeleler için de ayrıca tahsisat kondığına ve 135 Teknik elemanın tayini ile 350 motörlü ve 1000 adet sırt pulverizatörün Bursaya gönderildiği İhsan Sabri Çağlayangil tarafından bildirilmiştir.
Yahya Kerim Onart'ın beyanatına göre bu yıl müstahsilin eline seçeni 180 kuruş 210 bin lira geçecektir. Yahya Kerim Onart'ın dünkü toplantıda verdiği izahattan çok mühim olan teknik elemanlar mücadeleye bu esaslar dairesinde girişeceklerdir.

20 Köylü

(Başı S. 1 de)

rak yaralanmış ve bundan iki gün evvel de kudurarak ölmüştür. Durumu bu şekilde tespit eden makalli makamlar keyfiyetten Vilâyet Sağlık Müdürlüğünü haberdar etmişlerdir. Bunun üzerine sağlık teşkilâtına başvurulmuş ve kudurarak ölen adamın temas ettiği hayvan akrabası, ve diğer kimselerin müşahede altına alınmalarına karar verilmiştir.
Bunların 20 kişi kadar olduğu tespit edilmiş ve Devlet Hastahanesinde tedavileri yapılmak üzere hususi bir koğuş ayrılmıştır.

Trafikten şikâyet

Başı S 3 de

ortaya koymaktadır.
Hâdise dün akşam Atatürk caddesinde bir tabii yaralanmasının önünde cereyan etmiş ve müşterisinin bir paketini almak için durmak mecburiyetinde kalan taksi şoförü ile trafik polisleri arasında nasıl sürem bir münakaya olmuştur.
Hâdise mahallinde park edilmeyeceğine dair herhangi bir işaret bulunmadığına göre, polisin bu müdahalesi hiç yerinde görünmüştür. Trafik polislerinin ilgili şoför hakkında ne gibi bir muamele yaptıklarını bilmiyoruz. Fakat trafik polisinin bu hâdisede ihtiramından fazla hassasiyet gösterdiğini sanıyoruz.
İlgililerin dikkatini çekeriz.

Acı bir kayıp

Eski Acarlı kalın Ankara Gençlerbirliği futbolcularından arkadaşımız Oral Keçeci'nin babası Kadri Keçeci dün vefat etmiştir. Merhumun cenazesi bugün öğle üzeri İntıraın Mah. Çiçek sokak 28 numaralı evinden alınarak aile kabristanına defnedilecektir. Arkadaşımıza ve ailesi efradına baş sağlığı dileriz.
Arkadaşları

Tasfiye halinde

Bursa gazeteciler yapı kooperatifi tasfiye heyetinden

Umumi heyetimize tasfiyesine karar verilen kroşe ratifikasiden alacakları olan eşhas ve müessesatın son ilân tarihinden itibaren 1 yıl içinde tasfiye heyetine müracaatları lüzumu ilân olunur.
(566)

Bursa Belediye Riyasetinden

1— Eksiltmeye konulan iş: Yapılacak iş Teferrüç—Kadıyayla—Sarıalan ve Bakacak mevkileri arasında tesis olunacak Teleferik hattı pilonlarına ait temel inşaatları ile Teferrüç—Kadıyayla—Sarıalan ve Bakacak teleferik istasyon inşaatıdır.
2— Keşif bedeli 2 205.267 lira 25 kuruştur.
3— Eksiltme 6—4—1959 tarihine tesadüf eden pazartesi günü saat 16 da Bursa Belediyesi Encümeni odasında kapalı zarf eksiltme usuli ile yapılacaktır.
4— İşin muvakkat teminatı 79.900 liradır. Ve 2490 No.lu kanunun 17 ci maddesinde yazılı kıymetler kabul edilir.
5— Bu işe ait eksiltme şartnamesi ve buna bağlı evrak Belediyemiz Hesap İşleri Müdürlüğünde görülecektir.
6— Bu işe girecekler müteahhit olarak bu işin teknik ünsünde bir işi iyibir surette başardığını isbata yarar belgeleriyle birlikte 2 Nisan 1959 perşembe günü saat 17 ye kadar (Postada vuku bulacak geçikmeler nazarı itibara alınmaz) Belediye Fen Bürosu şefliğine müracaatla yeterlik belgesi almaları.
7— İhâleye iştirak edecekler muvakkat teminat, yeterlik belgesi, Ticaret Odası belgeleriyle birlikte 2490 No.lu kanunun 32 ci maddesine göre hazırlayacakları kapalı zarf teklif mektuplarını ihâle günü ihâleden bir saat evveline kadar Riyasete makbuz karşılığı tevdi etmeleri ilân olunur.
Postada vuku bulacak geçikmeler kabul edilmez.
(550 F)

Güven — Merinos maç

(Başı S. 1 de)

seyirci önünde yapıldı. 1—1 berabere biten maçın ilk hamle ile devresi bir final maçı havasında oynandı ve oldukça sevkli cereyan etti.
Oyun başlar başlamaz bir gol yiyecek mağlûp duruma düşen Merinoslular rakip takımın iki iç oyuncusunu da geriye çekerek tezle sitiği hareketi üstün oyunduları ilk devrede oyamadılar. Sarı—Lâcivertlilerin havadan oynamakta mahir etmeleri eleyhlerine oldu. Dün iyi bir gününde olan santrhaf B. Osman havadan yapılan atakları daima önledi. Dununla hezaber Yılmazın kaleci Samimin ellerinde eriyen kafa şuto, onu takiben Ahmetin çok sıkı bir vuruşu netice vermedi. Devrenin sonuna doğru Güven santraforu Arifle Merinos sağsığı Hasan iki mühim fırsatı kullanamadılar.
Devre ilk dakikada İrfanın pasından Arif'in kaydettiği golle 1—0 Güven lehine kapandı. Bu golde Merinos müdafaasının hatalı idi.
İkinci yarı zaman hem futbol kalitesi bakımından

Lig maçlarında

Başı S. 1 de)

tadır. Bunlar orta ve yan hakemlerinin vazifelerini yapıp yapmadıklarını, fut bolcu ve idarecilerin saha içinde ve dışındaki hareketleri kontrol edebilecekleridir. Ayrıca müşahitler encümlen takımın da tesbit edeceklerdir.
Vali Çağlayangil'in izmen tesbit edecek vazifelendirdiği müşahitler yunlerdir:
Halit Deringör (Eski Fenerbahçeli Milli futbolcu), Şevket Yorulmaz (Eski Be

Irakta hükûmet vaziyete hakim

(Başı S. 1 de)

tugayının mensup birliklerden 110 kadar subayı tevkif etmiştir. Askeri divanı harp bunlardan 60 ını ölüme mahkûm etmiş, çıgünün ertesi dün sabah Musul'da bâzı sivillerle bir likte infaz edilmiştir. Albay Şavvaf ise Musul'un bombardımanı ve ayaklanan birliklerinin teslim olması üzerine kendi askerlerinin bâzıları tarafından öldürülmüştür. Bu birlikler teslim olmadan önce garnizondaki ayaklanma patlak verdiği sırada Musul'da bir kongre yapmakta olan barış taraftarlarının bâzı liderlerini öldürmüşlerdir.

«Vatan Cephesi»ne iltihaklar

(Başı S. 1 de)

Kazo, Adile Tunca, Naciye Kuralkım, Ayşe Kurt, Hikmet Kapkaç, Melek Şâhin, Mecbure Türkeliyay Fahriye Demirkâya, Müyesser Demirel, Münüre Demirel, Mahmure Ezel, Makbule Narin, Fatma Sarıoğlu, Rabia Aykaç, Berra Akyol, Emin Yabancılar Afet Haykır, Osman San, Kemâl Cebi, Dursun Day; Hüseyin Ase, Kemâl Cahşır, Orhan Yeşilbursa, Osman Geç, Cemâlhan Pişiren, Ali Uray, Osman Kara, Bekir Rençalı, Şevket Ilgın, Ahmet Kasıkeoğlu, Şevket Hiçyorulmaz, Burhan Tezgören, Osman İnanç, Sadi Sokulgan, Hakkı Akan, Ahmet Tosun, Vahittin Yiğit, Sayit Ekici, Ahmet Deniz, Recep Çakıcı, Hüseyin Tüfekçi; Hüseyin Ekici, Ali Demir, Ramiz Çetingöz, Emin Tütüncü. Hüseyin Efe, Hüseyin Selâmet, Nuri Demirhan, Hüsnü Ağar, Fuat Yaşar, Mehmet Demir. İskender Şen. Mustafa Çavuş, Cemali Mutlu, Bayram Yıldırım, Hızır Yıldırım, Osman Tunca, Ramazan Özkan, Ali Eraslan, Ahmet Uysal, Mahmut Erasian, Mümin Çimen, Muzaffer Erkan, Mehmet Şen Hasan Altınsu, Mehmet Bay, Lütfi Coşkun, Ahmet Saydam, Ahmet Demir, Ali Ay, Mehmet Gülcaner, Halil Kocatepe, Sezef Cay lân, Mustafa Adıyaman, Ahmet Bildi, Yakup Uludağ, İbrahim Karaca, Nuri Ahmet Yıldırım, İsmail Yılmaz, İlyas Atlas, Mustafa Dursun, Mehmet Acar, Osman Kahraman, İlyas Taştan, Emrullah Kahraman. İsmail Uğur, Ali Girgin, İbrahim Ay, Adem Ay, İbrahim Mert, Hasan Cinay, Ahmet Kolay, Salih Ertan, Murat Bakır, Mehmet Yeni, Recep Uysal, Yonus Nadi Doğan.

Tecavüze uğrayan kadının kocası da mahkûm oldu

Ağır ceza mahkemesi dün enteresan bir davayı kararı bağlamıştır. Bundan bir müddet evvel Cumahkımık köyünde Hatice Egenin zorla ırzına geçen Hüseyin Işık 7 yıla, kadının kocası Mustafa Ege Hüseyin Işık'ı öldürmeğe teşebbüsten 5 yıl 4 ay aşır hapse ve 6 ay hapse ve 200 lira para cezasına mahkûm olmuştur.

Aman Müdürbey!..

Bir genç evlenebilmek için Emniyet Müdürünün yardıma çağırdı

«Müdürbey, evlenmek için kız hakkındaki istihbarat raporu yerine geçtiğini söyleyen bu sözleri, bir genç Fener bedem telefonla Emniyet Müdürüne hitaben söylemişti.
Adı M. Yemiş olan genç Perşembede tanıtmak üzere Tayyar Harman, haftalık gazetede, bir nişanlı divaç teklifi okunup ettiği adrese mektup yazdıktan ve anlaştıktan sonra şehrimize gelerek evlenmeği kızı Yeşildeki evinde bulmuştur. M. Yemiş ile kız arasında başlayan münasebet çok sürmemiş ve herneleose aralarında ihtirak hasıl olmuştur. Fakat delikanlı şimdi başka bir medik yer bırakmamış ve kız için her hayırdan mudet umanlardan En sonunda telefonla Emniyet Müdürüne müracaat etmiş ve kız hakkında velevce yaptığı bir tahkikatı tırlatmıştır.

12 Mart 1959, Hakimiyet Milletindir, s.4
“Vatan Cephesine İltihaklar”

PAZAR 5 NİSAN 1959

SAHİBİ H. TEVZİOĞLU

Hakimiyet

Milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Ethem Menderes Tokyoya hareket etti

NATO nun 10 uncu yılı törenlerle kutlandı

Bütün Yurtta toplantılar tertip edilerek NATO nun önemi belirtildi

NATO V. Konseyi İçtimaı

Nato Paşası

D. Parti Kadınlar Kolunun 6. kuruluş yılı dün kutlandı

Bu münasebetle D.P.li kadınlar bir toplantı yaptı

Nikâh kıymada rekor

DÜN 15 DAKİKADA 3 NİKÂH KIYILDI

"Saman Yolu,, 10 Nisanda tekrar sahnede

23 temmuz okulunda çifte tedrisata başlandı

AKDENİZDE en büyük kuvvet NATO dur

NATO D. K. Kumandanı Korutürk "Ruslar Boğazlardan geçmeye teşebbüs etmeyecek kadar akıllı denizcilerdir.,, Dedi

H. ŞAMAN «TÜRK İŞÇİSİ FAZİLETLİ İNSANDIR» DEDİ

Çalışma Vekâleti Vekili Türk İşçisinin medeni ve müreffeh bir hale getirilmesi için çalışıldığını söyledi

Dumlupınar şehitlerimiz dün anıldı

Nara burnu ile Gölcükte iki hazır türen yapıldı

GÖLCÜKTE

Bayramda şehrimize 3 vekil geliyor

Bu Akşam Kadir Gecesi

Hedef aynı: ikincilik - Acaridman-Merinos saat 15de karşılaşıyorlar

BU MAÇTAN ÖNCE İKİNCİLİKTE İDDİASI BULUNAN İSTİKLÂL DE ÇELİKSPORLA ÇARPIŞACAK

Mensucat:2, İ.İ.Yurdu:0 Akınspor :6, İvazpaşa:0

Rakiplerini küçümseyen Akınlılar gol adedini arttıramadılar

FRANSA İLE— Ordu takımımız bugün İstanbulda Mithatpaşa stadyomunda Fransız Ordu takımı ile karşılaşacaktır. Yukarıda Ordu takımı elemanları bir antrenman dönüşünde gö dümektedirler.

5 Nisan 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1
"Nato'nun onuncu yılı törenle kutlandı"
"D.Parti Kadınlar Kolunun 6. Kuruluş yılı dün kutlandı"

PAZAR
3
MAYIS 1959

Hakimiyet

Milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Vefa: 3, Gözlepe: 2
K. Gümrük: 2, K. Yaka: 2

BAHAR TAARRUZUNUN MANÂSI ARTIK ANLAŞILMIŞTIR

İZMİR DÜN MÜESSİF OLAYLARA SAHNE OLDU

C.H.P. Genel Başkanının İzmire gelişi bermutad müessif hâdiselere yol açtı

TURGUTLUDA DA BİR D. P. Lİ MEBUS C.H.P. LİLER TARAFINDAN DÖĞÜLDÜ

Yasak kararına rağmen C.H.P. liler bugün kongre yapacaklar

İşçi sitesinin temeli 9 Mayısta atılıyor

286 evden müteşekkil işçi sitesinin cami i, hamamı ve sineması olacak

Y. Doğan Vatan Cephesi ocağı kongresi yapıldı

Bankacılar dün geldi

4 köyde daha D.P. seçim kazandı

Seçimler, Dağkadı, Arapçiftlik ve Keşlik köylerinde yapılan muhtar seçimlerini D.P. adayları kazandı

Dün İnegöl Doğansporu 1—0 mağlûp eden Pınarspor bu sene I. kümede oynayacak

Galibiyet golünü ikinci devrede Aydın attı

Bugün bir lig maçı var

B.G.G. ekibi şehrimizde

PAZARTESİ
4
MAYIS 1959

Hakimiyet
Milletindir

Günlük Siyasi Gazete

F. Bahçe Beşiktaştan revanşını aldı : 1 - 0

C. HALK PARTİSİ TERTİPLER PEŞİNDE

Kardeşi kardeşe kırdırmak yolunda olan C.H.Partililer bugün de İstanbul'da hâdise çıkarmaya hazırlanıyorlar

Namık Gedik «Kanunsuz her türlü hareketi hükûmet önlemeye azimlidir» dedi

Lüzumlu kanunî müsaadeyi alamadıklakı halde İnönü'yü İstanbul'da karşılamak (!) için bütün C.H.P. teşkilâtına talimat verilmiş

D.P.Y. Şehir Gençlik Teşkilâtı kuruldu

Dr. Fazıl Küçük bugün Ankara'ya geliyor

Karamanlis'in 7 Mayısta memleketimize yapacağı ziyaret etrafında ilgililerle görüşecek

Dün onüç köyde yapılan muhtar seçimlerini D. Parti kazandı

C.H.P. Partisinin kalesi addedilen Kelesin Kocakavacık köyünde Demokrat Parti büyük ekseriyet sağladı

Tatil sona erdi

MEMUR MAAŞLARI BUGÜN VERİLİYOR

Münakaşa sonunda bıçaklandı

Filâtelist Klübü açıldı

Sdatda umumi Prova yapılacak

19 Mayıs için davetiyeler bastırılıyor

İsveçli jimnastikçiler bugün geliyor

İsveçli ekip yarın ve öbürgün sdatda gösteri yapacak

RAMAZAN SOHBETLERİNİ

RAGIP AKYAVAŞ

Hakimiyet'in Dinî kadrosunda

SOHBETLER

İlk yazı yarın üçüncü sahifede

ATLETLER DÖNDÜ

4 Mayıs 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1
"C.Halk Partisi Tertipler Peşinde"

Hakimiyet Milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Yeter!.. Yeter!.. Yeter!..

C. Halk Partisi Büyük Millet Meclisinde hâdise çıkarmaktan artık vazgeçmelidir

D.P. li Mebuslar dün Mecliste C.H.P. lilerin tecavüzüne uğradı

Meclis koridorlarında başlayan büyük kavgada yaralananlar oldu

Vekiller Hey'eti dün de toplandı

MUHALEFETİN MECLİSTEKİ TECAVÜZLERİ ÖNLENECEK

Sovyetler Batılı teklifini reddetti

Almanya için planı kabûl etmeyen H. Vekili Gromiko Sovyet planının tatbikinde ısrar etti

Bir Yugoslav Ticaret hey'eti geliyor

Hava şehitleri dün anıldı

Pınarbaşı şehitliğinde yapılan törende büyük bir topluluk bulundu

Çanakkale K. Gücü bugün geliyor

7 günde 7 kız kaçırıldı

SINIR İHTİLAFI YÜZÜNDEN KÖYLÜLER BİRBİRİNE GİRDİ

Üç köylü yaralanarak hastaneye kaldırıldılar

D.P. ilçe kongresi yarın yapılıyor

Bursa Mebuslarıda kongrede hazır bulunacak

Gayri Federe küpler maçları

ÇARŞAMBA 16 MAYIS 1959

SAHİBİ H. TERZİOĞLU

NAİL GENELİOĞLU

BURSA

16 Mayıs 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1
"Yeter!.. Yeter!..Yeter!.."

Hakimiyet Milletindir.
Günlük Siyasi Gazete
ÇARŞAMBA 23 Eylül 1959
1960 yılı bütçesi 7 milyar liraya yakın
Yeni bütçe iktisadî istikrar tedbirlerine göre ayarlanıyor
3 yıllık yatırım programı
Bir Senede Sulanan Arazi: 1.091.500 Dekar
BU SURETLE BÂZI BÖLGELERDEKİ ZİRAÎ GELİR YÜZDE ALTMIŞ ARTMIŞ OLACAK
Refik Koraltan Tokyo'da
Portatif okullar şehrimize geliyor
Bu okullar iki sınıflı olup beheri 18 bin liraya mal olacak
İmralı'dan bir mahkûm kaçtı
« Timarhane yerine Ceza Evine giderim »
Lig maçlarında hasılat nasıl taksim edilecek
Ölüme sebep olan iki kişi mahkûm oldu
Bütün Okullar 28 Eylülde açılıyor
480 göçmen daha iskân edilecek
Dev palican
Işıklar Askeri Lisesinde 114.cü Diploma tevzi merasimi bugün
BUGÜN İKİ AYRI MERASİM YAPILACAK
Görünmezkaza!
Ecelkul'un eceli traktörde imiş!
NATO'ya mensup 17 Gazeteci geliyor

23 Eylül 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1.
"1960 yılı bütçesi 7 milyar liraya yakın"

CUMA 25 Eylül 1959

Hakimiyet Milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Yeniden yüzlerce köy elektriğe kavuşacak

Bu hususdaki etüdler nihaî safhada; 500 milyon harcanacak

D. Parti Gençlik Teşkilâtına iltihaklar

Son üç gün içinde 56 genç daha D. Partiye katıldı

Ecnebi sermaye Yatırımları için teşkilât

Hamiyetli bir vatandaşımız okul yaptırdı

Başvekilimiz Amerika'ya 4 Ekimde gidiyor

Bahar cinayeti duruşmasına dün başlandı

Dün bir çocuk ezilerek öldü

Ergani Bakır İşletmesinin Sağlayacağı Döviz Kazancı

Bir çocuk 21 gündür kayıp

Lig maçlarının bu hafta başlaması suya düştü

Tertip Komitesinin usulsüz toplandığını ileri süren Bölge, seçimin yenilenmesini istedi

SOHBETLER

Yazan Ragıp AKYAVAŞ

25 Eylül 1959, Hakimiyet Milletindir, s.1
"D. Parti Gençlik Teşkilatına İltihaklar"

ÇARŞAMBA 14 Ekim 1959

Hakimiyet milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Kıbrıs R. Cumhuru 13 Aralıkta seçilecek

C.H.P.de gruplaşma faaliyeti hızlandı

Kasım Gülek'in istifasının C. Halk Partisinde geniş çözülmelere yol açacağı söyleniyor

Bursa Mebusları dün de Gemlik'i ziyaret etiler

Başvekil New-yorkta

Ferit Akçor Ankara'ya gitti

Bugün Belediyede bir toplantı yapılacak

Bu toplantıda şehrin ve Vilâyetin bütün meseleler görüşülecek

İrak'ta İstiklâl Mahkemeleri mi Kuruluyor ?

İşsizlik Sigortası ihdasile ilgili çalışmalara devam ediliyor

Bununla ilgili tasarı önümüzdeki günlerde Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulacak

D.P. Gençlik Teşkilâtına iltihaklar

İğrenç bir Hâdise

İki kişi bir sıpaya tecavüz ederek ölümüne sebep oldular

Karısına zorla zehir içirdiği iddia edilen biri tevkif edildi

Çocuğunu düşürmek için gripin içtiği söylenen 16 yaşındaki Hayrİye'ye kocası tarafından zehir içirilmiş

T. Vekâletinde toplantılar

İstihsal vergisi alınacak ziraî araçlar

14 Ekim 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1.
"C.H.P.de Gruplaşma faaliyetleri hızlandı"
"DP Gençlik Teşkilatına iltihaklar"

CUMARTESİ 7 Kasım 1959

SAHİBİ H. TERZİOĞLU

Mustafa TAYLA

BURSA

Hakimiyet
milletindir
Günlük Siyasi Gazete

Müdürü: İsmet BOZDAĞ

FİATI : 10 KURUŞ

Hüseyin Balık C.H.P. den istifa etti

Balık, 1957 seçimlerinde Ankara Mebusu olarak B.M.M. ne girmişti.

VEKİLLER HEY'ETİ TOPLANDI

Reisicumhur C.Bayar zelzele bölgesinde

HINIS VE VARTO DEPREM BÖLGESİ İHYA OLUNACAK

Dün Ayaz köyünde 4–K töreni yapıldı

TOPLANTIDA HAZIR BULUNAN VALİ GENÇ ÇİFTÇİ ÇOCUKLARININ İSTİKBÂL VAZETTİKLERİNİ SÖYLEDİ

B. Meclisi Toplanıyor

Olağanüstü toplantının gündemi tesbit edildi

Acil yardım

12 otobüs Bugün geliyor

Heyelan eden köyler yer bulundu

5 bin tavukluk iki kümes yoptırılacak

Ligin 6. haftasında bugün Çelik Pınarla; Akın, Sümerle oynuyor

GÜVENSPOR YARIN ACARİDMANLA KARŞILAŞIYOR

D. Parti Gençlik Teşkilâtına iltihaklar gün geçtikçe artıyor

Teşkilâtın muhtelif Ocak ve Bucaklarına 3 gün içinde 93 genç daha iltihak etti

Kostümlü balo tertip edildi

Atatürk ihtifali hazırlıkları

7 Kasım 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1
“D. Parti Gençlik Teşkilatına iltihaklar gün geçtikçe artıyor”

Hakimiyet Milletindir
Günlük Siyasi Gazete
17 ARALIK 1959

Polatkan (Bugün) Encümende bütçe ile alâkalı izahatta bulunacak

B. M. M. Bütçe Encümeninde bugün müzakere açılıyor

Vekiller Hey'eti toplandı

D. Parti'ye iltihaklar

500 bin kişiye B.C.G. tatbik edildi

Kollektif iş akdi kanun lâyihası üzerindeki çalışmalar tamamlandı

Kıskançlık yüzünden

Emekli, dul ve yetimlerle alâkalı teklif B. Encümenine iade edildi

B. M. Meclisinin dünkü içtimaında Türkiye - Afganistan arasındaki hava trafikanlaşması müzakere ve kabûl edildi

Sarıkamış Belediye Reisi öldürüldü

SON DAKİKA
Tuğla yüklü bir Askeri vasıta devrildi

Güvenspor : 3, i. İdmanyurdu : 0
Gemlik Sümerspor : 2, İstiklâl : 2

17 Aralık 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1
"Polatkan(Bugün) Encümende Bütçe ile alakalı izahatta bulunacak"
"D.Parti'ye itihaklar"

DEYİŞLER

Bu bir insandır, imar yıkım molozu değil ..

Günün Yazısı

Güçbirliğinin gerçek hedefi

Yazan ; Hidayet Aydıner

(Eski Konya Mebusu)

BİZDE VE DÜNYADA DÜNÜ VE BUGÜN

13/OCAK/1919

Ben Peygamberin merkadini teslim edemem

Yeni Ant

Siyasi Sabah Gazetesi

Yeni Ant

Atatürk Caddesi İpekçi Han No. 2 BURSA

Sahibi Yer: YENİ ANT Matbaası

Yer: TAŞMAN Matbaası

Abone Tutarı 32.—Tl.

6 Aylığı 18.—Tl.

İlânlar: Tek Sütunda Santimi 300 kuruştur.

İlânlardan mes'uliyet kabul edilmez.

Deliköşbaşı davası ararа kaldı

SERHADLARDA DOLAŞAN KILIÇ

Deli Murat

Yazan : Kılıçarslan

TEVRİKA No: 130

İşin çarpaşıklığı

18 Aralık 1959 Hakimiyet Milletindir, s.2.
Hidayet Aydıner (Eski Konya Mebus) "Güçbirliğinin Gerçek Hedefi"

Hakimiyet Milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Kıbrıs'da Cumhuriyet ilânı geri mi kalıyor?

İngiltere'nin bu mevzuda bir talebte bulunduğu bildiriliyor

Belediye Dispanser yaptıracak

Lodos, dün tahribat yaptı

Askerlik Ziraat ve Azot Sanayii

Şehrimizde bir çocuk yuvası tesis edilecek

Sağlık Vekâleti yuvaya alt yapıdan 200 bin lira tahsis etti

Irak Ordusu büyük manevraya başladı

Irak-Irak ittifakı CENTO tarafından ele alınacak

Adliye bütçesini Encümeni kabûl etti

Bir kasıtlı 20 yıl hapse mahkûm oldu

Gürsu'nun Gölcük köyünde 109 kişi C.H.P. den ayrılarak D. Partiye girdi

Düğün evinde yaralandı

Kira indirimi Sanayi Çarşısı ve Hâl'deki dükkânlara rağbeti arttırıldı

Dün Belediyeye 6 saatte 100 esnaf müracaat etti

20 yıllık evli kadın 2. evliliğinde kız çıktı

İlk kocası ile 20 sene kardeş gibi yaşadıkları anlaşıldı

29 Aralık 1959 Hakimiyet Milletindir, s.1
"Gürsu'nun Gölcük köyünde 109 kişi C.H.P.den ayrılarak D. Partiye girdi"

NEREYE GİDİLİR

SİNEMALAR :

TAYYARE

Aşk Rüyası

Telefon: (1158)

YENİ

Kahraman Şerif
Kralın Fedaisi

Telefon: (3011)

YENİ MARMARA

Şeffaf Fatma
Vahşi İntikam

Telefon: (2017)

SARAY

Sokak Şarkısı
Şahinler Diyarı

Telefon: (2258)

ÜTÜMLÜ TELEFONLAR

İtfaiye İmdat 2241
Vapur 00
Şehirler Arası 03
Memleket Hastanesi 2401
D. H. M. İş. — 1170
T. H. Y. İş. Md. — 3475
T. H. Y. Terminal Md. 1167 — 2838

EBİİTÇİ ECZANELER

Yeşil Bursa
Sağlık

UÇAK

Yurduna kalkış :
9.45 - 12.15
15.40 - 15.45
Memleketten kalkış :
9.00 - 11.30
13.45 - 15.40

VAPUR :

Mudanya'dan 10.00
Bandırma'dan ..... Yok
Mudanya'ya: 6.30 - 13.00
16.30

Mudanya - Pazar :
6.30 - 14.00 - 19.30 - 20.25
Bandırma'ya: 9.00 - 12.00
18.30

ARANIYOR

Münhallar :
Mühendisler, Mimarlar, Kimyagerler, Kâğıt Mamulâtı işçileri, Otel ve Lokanta işçileri.

Münhallar :
Kasaplar, Manifaturacılar, Bakkallar, Şoförler, Kahveciler, Helvacı ve Şekerci, Çiftlik aşçısı, Kalorifer Ateşçi garsonları, Terzi kalfaları, İnşaat ustaları.

Çalışma Vekâleti İş ve İşçi Bulma Kurumu Şub. Müdürlüğü Kurumu Şub.

TOST
Salonları
Ucuz Fiat
İÇ'te
2838

MEVLÛT

31. 12. 959 Perşembe günü akşamı Yeşil camiinde Bursa'nın tanınmış Hafızları tarafından Mevlût okunacağından bütün din kardeşlerimizin toplanmaları rica olunur.

D.P. Vilâyet Gençlik İdare Heyeti

(2766 PT)

SATILIK EV

Kavaklı Caddesi No. 45 7 oda, 2 hela, 2 mutfak ve altında bodrumlar.

Müracaat: Çekirge'de Ahmet Karakaya.

(2771/M)

TACAR TİCARET

Çiçekli Duvar Vazoları

Satışa arzedilmiştir

Tahtakale Çelebiler Cad. No. 19 (2781/M)

KİRALIK DEPO

Aygır Deposu yanında iki katlı büyük bir Depo kiralık. Görmek ve tutmak isteyenler: Çekirge'de Ahmet Karakaşa müracaatları

(2770/M)

SATILIK

12 GÖZ MASURA yeni, orijinal,
3 adet ARMÜLLÜ TEZGÂH yeni,
3 adet DÜZ TEZGÂH yeni,
3 adet MOTÖR yeni
200 kilo anbar Flopu ile beraber acele satılıktır.

Müracaat: Orhan Boğazı Yeni Han alt kat No. 8

(2774/M) BEHÇET TOGA

25 / 12 / 959 CUMA GÜNKÜ UMUMİ MECLİSİN 4. CÜ TOPLANTISINA AİT ZABIT HÜLÂSASIDIR

Yoklama yapılarak çoğunluk mevcut olduğu anlaşıldığından celse açıldı. Geçen oturuma ait zabıt özeti okunarak ittifakla kabul edildi.

Müteakiben gündemin diğer maddelerine geçildi. Orhangazi'nin Bayır köyü ile Yenişehir'in Burcun köyleri arasındaki sınır ihtilâfına ait teklifin Dahiliye Komisyonuna tevdiine karar verildi.

M. K. Paşa, Dursunbey yolunun devlet bütçesinden yaptırılması talebinin Nafıa komisyonuna tevdii ittifakla kabul edildi.

Jandarma telefon şebekesinin ıslahı için bütçenin 16/I. ci bölümüne lüzumlu ödeneğin konulması hakkındaki teklif okunduğunda riyasetin telefon malzemesinin toptan vilâyet veya kazalarca tekelden alınmasına dair izahatından sonra teklifin Maliye Komisyonuna tevdii ittifakla kabul olundu.

Nafıa amele katibinin kadrosunun 40 liraya çıkarılması hakkındaki teklif ittifakla Maliye Komisyonuna tevdi edildi.

Gemliğin Ericek köyü ile Gürsuya bağlı Dışkaya köyleri arasındaki hudut ihtilâfı okunarak en iyi hududun geçirilmesi kolay hudut olduğuna dair riyasetin izahatından sonra teklifin Dahiliye Komisyonuna tevdine ittifakla karar verildi.

Orhaneli'nin Harmancık nahiyesine bağlı Gedikviran köyünün iki ayrı muhtarlığa tefriki hakkındaki teklif ittifakla Dahiliye Komisyonuna havale edildi.

Karacabey'in Gönü köyü ile M. K. Paşa'nın Dursunbey köyleri arasındaki hudut ihtilâfı teklifi ittifakla Dahiliye Komisyonuna havale olundu.

İzin takrirleri gündeme alınarak geçen celsede bulunamayan Mehmet Yıldız, ve Kâmil Yaman'ın; bu celsede de bulunmadıklarından izinli sayılmaları için teklif ve takrir gönderen Hüseyin Darcan, Mehmet Çıracı, Hüseyin Adalı, Hasan Dilliloğlu, İbrahim Alagur, Sıtkı Diken, Hamit Türe, Münir Çetin, Hüseyin Balagül ile riyasetin teklifile Hayri Terzioğlu ve Ekrem Paksoy'un izinli sayılmaları kabul edildi.

Gelecek oturumda zabtı sabık hülâsası, bazı köylerin, köy yolları için yardım talepleri, intikal etmiş hudut ihtilâfları ve o zamana kadar vaki olacak müracaatların ilânihayile tanzim edilecek bir gündemle müzakere yapılmak üzere oturum 29/12/959 Salı günü saat 14 e talik olundu.

Genel Meclis Başkanı — Kâtip — Kâtip

(2775/E)

İLÂN

Miktarı Adet	Tahmini Tutarı Lira	Geçici Teminatı Lira Kr.	İhale Gün ve Saati
10.000	13120		

Şehir içme suları

(Başmarafı 1. sayfada)

1959 yılı içinde Köy içme suları ve yolları için Nafıa Vekâleti, ihtiyacı karşılayacak şekilde tahsisat ayıracağını bildirmiştir.

Köy yolları ve içme suları ve köylerin diğer ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için Vilâyet Umumî Meclisi ile istişarelerde bulunup tespitlerini yaptıktan sonra vekâlet programını hazırlayacak ve çalışmalara muhtelif yönlerden başlanacaktır.

Bu yıl bütçeye köy içme suları ve yollarına 600 mil yondan fazla tahsisat konmast, ihtiyaçların büyük bir kısmını giderecek imkânları sağlamış bulunmaktadır.

Yaş meyva

(Başmarafı 1. sayfada)

diğer yaş meyvaların ihracatında kullanılmak üzere 1 milyon 200 kutuya ihtiyaç olacağı anlaşılmaktadır. Bu husula ilgili olarak gerekli teşebbüslere geçilmiştir.

Kayınpederinin gözlüğünü çalmış

(Başmarafı 1. sayfada)

İbrahim adındaki yaşlı bir şahıs Setbaşının cami aralığını döndüğü sırada genç bir kadın arkadan gelerek gözlüklerini almış ve kaçmıştır. İbrahim'in bağırtısı üzerine arkadan yetişenler ihtiyarın gözlüklerinin yok olduğunu görmişler ve durumu emniyete bildirmişlerdir. İbrahim verdiği ifadede gözlüklerini çalanın oğlunun iki senedenberi ayrı yaşadığı karısı F. olduğunu ve kendisinin bulunarak gözlüklerinin iadesini istemiştir. F. nın aranmasına polis tarafından başlanmıştır.

BİR GENCİ KUDUZ KÖPEK ISIRDI

Dün Erkek Lisesi civarında Mustafa Avcı adında bir genci kuduz olduğu sanılan bir köpek ısırmıştır. Sağlık Müdürlüğüne müracaat eden genç tedavi için hastaneye gönderilmiş, köpeğin ele geçmesi için de gerekli tedbir alınmıştır.

Bir yangın heyecan yarattı

(Başmarafı 1. sayfada)

han mahallesinde oturan bir subaya ait evden büyük bir patlama sesi duyulmuş ve komşular tarafından patlamadan derhal itfaiye haberdar edilmiştir.

Evde mazotla yanan sobanın kapağını fırlatmasından meydana gelen gürültünün meydana getirdiği telâş yüzünden itfaiye tam grup halinde mahalle ve gelmiş ve yangın olmadığını görünce su sıkmadan geri dönmüştür. Gürültünün heyecanı içinde bulunan mahalle halkı ise bir müddet evlerine girememişlerdir.

ZAYİ

YENİ ANT GAZETESİNİN HABERİ KESTELDE HAYRET UYANDIRDI

(Başmarafı 1. sayfada)

durumu kayıtlı göstermektedir. Yeni Ant'ın bu haberi Köşe hayret ve infialle karşılanmıştır.

Öte yandan Kestel'de D. P. ye iltihaklar devam etmektedir. Yeni Ant'ın muhabir haberi üzerine Ahmet Refik Orhan, Mehmet Öztürk, Ahmet Yufkar, Nasuf Kırbaş, Hasım Filiz, İbrahim Sarı, Nuri Yıldırım, Bekir Özata, Ali Kurtuluş, Mehmet Özata, Hasan Güleç, Kadir Kula ve Hüseyin Gürgün Demokrat Parti'ye kaydolmuşlardır.

D. Partiye İltihaklar

D.P. Merkez Kaza teşkilâtına iltihaklar devam etmektedir. Son bir hafta içinde D.P. ye katılan vatandaşlarımızın isimleri aşağıdadır :

Genç Osman Ocağına :

Hasan Atılgan, Ümmügül Atılgan, Ferit Emir, Ahmet Emir, Ahmet Turgut, Fatmagül Kocabaş, Abdullah Çayla, Nezahat Çayla, Nurettin Zengin, Murat Durmuş, Adviye Durmuş, Mefail Durmuş, Osman Göbel, Ayşe Durmuş Rıdvan Zengin, Ahmet Kızıl, Hamide Serbest, Abdullah Serbest, Bekir Davanlı, Necati Vansever, Fehmi Derya, Fatus Derya, Fevziye Göbel.

Zafer Ocağına :

Kasım Yılmaz, Kâzım Yılmaz.

Göbeley köyü ocağına :

H. İbrahim Eryılmaz, Cemalettin Akkuş, Ferat Avcı, Hüseyin Başaran, Hasan Doğruoğlu, Abdullah Gürgün.

Ahmet Paşa Ocağına :

Adem Çimen,

Nilüfer köyü ocağına :

Hüseyin Yeşilbağ, Fahri Yaray, İslâm Üzer, Hasan Öztürk.

Çirişhane Ocağına :

Selim Demirkıran.

Küplüpınar Ocağına :

İsmail Gökkaya, Murat Dülek, Ömer Kuşçu, Celâl Temelli,

Kal'a Mah. Ocağına :

Hüseyin Edizer, Hayrettin Yörük.

Serme köyü ocağına :

Ramazan Sevim, Hüseyin Sevim, Muammer Kenar, Ümmüşan Sevim, Remziye Sevim, Ali Kenar, Osmiye Sevim, Ali Kenar, Ömer Sevim.

Şevketiye köyü ocağına :

Hasan Güleç, Mehmet Kartal, Süleyman Tuğan, Ali Aktan, Mehmet Sevim, İsmet Kaymaz, Salih Yılman, Salih Turhal, H. İbrahim Güngör, Hasan Demir, Kadir Arslan, M. Ali Tufan, Halil Demir, İsmail Kaplan, Ahmet Önder.

Şiddetli Lodos Kavak ağaçlarını kökünden söktü

24 saat devam eden şiddetli lodosun şehirdeki tahribatı büyük olmuş ve muhtelif semtlerdeki evlerin bilhassa yüksek irtifalı evlerin camları tamamen kırılmıştır. Bu arada bildirildiğine göre bir zeytin deposunda duvarların yıkılması ile hasara uğramış ve depo içinde bulunan küllü yetli miktarda kaplı zeytin ezilmiştir. Diğer taraftan yol boyunda bulunan kavakların bir kısmı da lodosun şiddetinden kökünden koparılmıştır. Dün gece sabaha karşı başlayan şiddetli yağmur ise aksama doğru küçük seliklere meydana getirmiş ve dağlardan sürüklenen çamurlarla Çeğiz semtinde ve çukur mahallerde çamurdan yığınaklar meydana gelmiştir. Temizlik ekipleri tam kadro ile sabahtan itibaren çamurların tahliğine memleketleri açmak için hummalı bir faaliyete girişmiştir.

Kaatil benim !

Daha önce suçu başkalarına yükleyen bir kaatil dün mahkemede böyle dedi

Geçen Haziran ayında Gemlik'in Büyük Kumla köyünde bir cinayet işlenmiş ve köyden eğlence gitmekte olan Ali Aydın adındaki genç öfkeyle vurularak öldürülmüştü.

Hâdiseyi müteakip aynı köyde oturmakta yapmakta olan Yusuf Güneş Cinayetten sanık olarak yakalanmış ve ifadesinde bu cinayeti Naili ve Mehmet adındaki iki kardeşin teşvik ve yardımı ile işlediğini bildirmişti.

Cinayetin dün şehrimiz Ağır Ceza mahkemesinde yapılan ilk duruşmasında Yusuf Güneş cinayeti beni işledim. Naili ve Mehmet Ata kardeşlerin cinayete hiç bir ilgisi yoktur» demiştir.

Maznunlardan Mehmet ve Naili Ata'nın vekilleri tarafından tahliyeleri talep edilmişse de, talep red edilmiş ve duruşma bazı tanıkların teshiri için 10 Şubat 1960 tarihine talik edilmiştir.

Dış ticaretimizin hacmi genişliyor

İstanbul, 29 (Husust) — Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü içinde bulunduğumuz yılın OCAK - KASIM devresine ait onbir aylık dış ticaret rakamlarını yayınlanmıştır.

Dış ticaret durumumuz ve istikbaline dair bilgiler elde etmek mümkün olmaktadır. Şöyle ki: Türkiye 1959 yılının ilk onbir aylık devresinde 816,6 milyon T.L. lik ihracat ve buna mukabil 1084,3 milyon T.L. lik ithalât yapmıştır.

Halbuki geçen sene aynı devrenin ihraç ve ithalât kıymetleri sırasiyle 593,5 ve 816,3 milyon lira idi. Bu hale göre, bu yıl hem ihracat ve hem de ithalâtda geçen seneye nazaran bir artış müşahede edilmektedir.

Dış ticaret bilançomuz geçen yılın Ocak - Kasım devresinde 223,3 milyon liralık açık verdiği halde bu sene aynı devredeki açığın kıymet itibarı, 267,7 milyon liraya yükselmiştir.

İzmir'de iki kişi intihar etti

İzmir, 29 (Telefonla) — Bodrum'dan tedavi için şehrimize gelen Hüseyin Şaşmaz adında bir hasta, bu sabaha karşı kendisini Devlet Hastahanesinin en üst katından atarak intihar etmiştir. Hatay caddesinde de başka bir intihar hâdisesi olmuş, İstanbul 1. Levâzım Taburundan üç teğmen Mubalat Yetişip fazla uyku hapı alarak ölmüştür.

26 Camiin yanan sanatları yenileniyor

(Başmarafı 1. sayfada)

cek olan camiler şunlardır: Çandarlı Halil Paşa, Selimiye, Sokullu Mehmet Paşa, İvaz Paşa, Duracı Çırpan, Dudubey, Şeyh Ahmet Paşa, Atinalı Rıza bey, Timurtaş Paşa, Selçuk Hatun, Mehmet Bey Veledi Enbiya, Ömer bey, Veledi Nalbant, Hurşit Binti Abdullah, Veledi Veziri, Veledi Sahip, Şeyh Hasan Efendi, Silâk Subaşı, Altıpar mak, Bedrettin Sun'ullah, Köseler, Ayşe Hamm, Hacı Hatun, Orhan camileri.

Uludağda kar irtifaı

(Başmarafı 1. sayfada)

mişlerdir.

Verilen malûmata göre kar yağışı bugün de devam

Zincirleme Kazâ

Acemler mıntakasında üçlü bir kâza olmuştur.

26070 plâkalı otobüs yol çalışmalarını alıp köşe gitmekte iken Acemler yokuşunda 17876 plâkalı kamyona sağ arka taraftan çarpmış tır. Kamyonun çarpma sırasında arka kısmı yol kenarında kardığımdan bu esnada oradan geçmekte bulunan traktöre bağlı at arabası da kamyonun çarpmasına maruz kalarak devrilmiştir.

Otomatik tahsis listesine ilâve

İstanbul, 29 (Husust) — Koordinasyon Heyeti otomatik tahsis listesine bazı ilâveler yapmıştır.

Bu arada, memleketimizdeki radyo fabrikalarının imâl edeceği radyo, elektrikli traş makinesi, pikap, amplifikatör ve redresör için lüzumlu parçalar otomatik tahsis listesinin sanayiciler ham maddeleri bölümüne alınmıştır.

Keza, 73, 12, 60 tarife ve istatistik pozisyonundaki sıcak maddelerinin çember ler de otomatik tahsis listesine alınmıştır.

Bundan başka, 73, 07, 10 gümrük tarife ve istatistik pozisyonunda blum ve kütükler otomatik tahsis listesinin sanayici ham maddeleri bölümüne ilâve

PERŞEMBE 31 ARALIK 1959

Dün, Silâ

İran'ın asker

Ankara, 30 (

Bir yol otobüsü devrild

İzmir yolun

Bursa'dan

Askeri Ziraat Azot

30 Aralık 1959 Hakimiyet Milletinidir, s.4
"Yeni Ant gazeteisinin haberi Kestel'de Hayret Uyandırdı"

Hakimiyet Milletindir

Günlük Siyasi Gazete

YENİDEN BİRÇOK CHP Mebusunun istifası bekleniyor

C.H.P. Genel Merkezi istifaları önlemek için şimdiden gelecek seçimlerde kat'i Mebusluk vadediyor

Çalışma Vekili Halûk Şaman geldi

Verem Haftası bugün başlıyor

D.P. İnegöl Kongresi yapılıyor

Vilâyet Meclisi Çarşamba günü toplanacak

Mecliste komisyonlardan gelecek işler karara bağlanacak

Başvekil bugün Adana'ya gidiyor

Bu sabah uçakla İstanbul'dan hareket edecek olan Başvekil Adana'da mühim bir konuşma yapacak

Irak'ta kapatılan siyasi partiler faaliyete geçiyor

B. Almanya'da Yahudi aleyhtarlığı mı?

Bursa'dan ham reçine ihraç edilecek

Dün Çelikspor, Güvensporu 2-0 Sümerspor Mensucatı 3-1 yendi

Bugün Acarlıdman—İstiklâl ; Merinos—Pınarspor ve Akınspor—İnegöl İdmanyurdu karşılaşacaklar

Kuzu kesimine 15 Ocakta başlanacak

D.Parti Kadınlar Kolu toplantısı

Hakimiyet
Milletindir
Günlük Siyasi Gazete

R.Cumhurumuz Bayar Endonezya Hükûmetinin daveti üzerine Kasım ayında Endonezya'ya gidiyor

Reisicimhurumuz Celâl Bayar De Gaulle'ün davetlisi olarak Fransa'yı da ziyaret edecek

Marmara Tütün piyasası için hazırlıklar

TEKEL YENİ DEPOLAR TUTUYOR

Dört Köyde Muhtar seçimi yapılıyor

Trafik merkezinin inşaatına devam ediliyor

Kaza kurşunu ile yaralandı

Demokrat Partiye iltihaklar devam ediyor

153 vatandaş daha Demokrat Parti ocaklarına kaydoldu

İşçi ikramiyeleri veriliyor

İstimlâk Hazırlıkları ilerliyor

Maarif Vekilinin dünkü tetkikleri

Eğitim Enstitüsünde öğretmenlerle hasbühallerde bulunan Maarif Vekili Karacabey - Harasına gitti

Yağlar bozukmu?

FIRINLARIN ÖVÜLERİNE ODUN YIĞILMIYACAK

Uşak tarlasından kavga çıktı

D.P. İl merkezinde bugün toplantı yapılacak

BUGÜN BİR VATAN CEPHESİ OCAĞI AÇILACAK

20 Şubat 1960 Hakimiyet Milletindir, s.1
"Demokrat Partiye iltihaklar devam ediyor"

Keles C.H.P. teşkilâtında geniş ölçüde istifalar

Başvekimizin B Millet Meclisinde konuşması

Meclis 34 günlük tatile girdi

Chu En Lai Nehru'nun dâvetini kabûl etti

Nisan ayında Hindistanla Komünist Çin arasındaki hudut ihtilâfı müzakere edilecek

Fransa Nato hava savunma programını kabûl etti

Fransız hava kuvvetleri milli bir kumandanlık emrinde NATO ile işbirliği yapacak

Paris, 29 (a.a.) — Paris'teki umumiyetle iyi haber alan diplomatik kaynaklardan bildirildiğine göre, Fransa kendi hava kuvvetlerinin Atlantik ittifakı içindeki müttefikleri ile birleştirilmesine karşı gösterdiği muhalefetten vazgeçerek, NATO tarafından ileri sürülen uzlaştırıcı bir hal sureti prensip itibariyle kabul etmiştir.

Bu kaynaklar, hava kuvvetlerinin birleştirilmesiyle ilgili bir kararın, NATO savunma vekillerinin Paris'te 31 Martta yapacakları toplantı sırasında açıklanmasını beklemektedirler.

Yine aynı kaynakların göre, anlaşmanın formül şöyledir: Fransa hava kuvvetleri milli kumandanlık altında kalmağa devam edecek, fakat Avrupadaki müttefik kuvvetler yüksek kumandanlığı emrine sıkı bir işbirliğine girecektir.

Orhaneli içme suyuna kavuştu

(Baştarafı 1. sayfada)

mahallinde bir türen yapılmıştır. 588 bin liraya malolunmuş yeni tesislerin ana hatları şehrin içine döşenmeğe başlanmıştır. İç tesisler de yakında ikmal edilerek suhhi bir şekilde evlere verilecektir.

Merinos ipliği ihracına başlandı

(Baştarafı 1. sayfada)

500 tona baliğ olacaktır.

Diğer taraftan yakında yünlü kumaş ihracatı için de evvelce yapılmış anlaşmalar gereğince hazırlıklara girişilmiştir. İhracatın önümüzdeki aylarda başlanması için tedbir alınmıştır.

Kızılayın yardımı

(Baştarafı 1. sayfada)

mek verebilmek üzere bir cesine bir misli tahsisat koymuş geçen yılki 30 bin lirayı 50 bin liraya ve mahalli yardımlar için de ayrıca 30 bin lira ayrılmıştır.

Kaza kurşunu ev sahibini yaraladı

(Baştarafı 1. sayfada)

Başvekil G. Antep'e gidiyor

(Baştarafı 1. sayfada)

CENTO Ekonomi eksperleri Ankarada toplanacak

Toplantıda Cento konseyi, demiryolu, otomobil, haberleşme, turizm, konutlanması ve telefon kanyon projeleri incelenecek.

Ankara, 29 (Türkiye — Cento memleketleri ekonomi eksperleri yarınki toplantıda, anlaşmanın teşkilâtının konutmlık programında dediler ilerlemeleri inceletmek üzere yarın toplantılarına başlıyacaklardır. Bu toplantıya Türkiye, Ankara'daki merkezi de toplantılarına katılacak heyetler gönderecektir. Bu heyetler Rafii (Iran), Atiq (Pakistan), Hon (Pakistan), M. Bodur (Türkiye), F. Berger (İngiltere) ve J. N. Macdonald (A. B. D.) başkanlık etmektedir.

Geçenlerde İstanbul'da çok enteresan bir hipnotizma

Geçenlerde İstanbul'da çok enteresan bir hipnotizma denemesi yapılmış ve yapılan görülen genç kız bir doktor tarafından hipnotizma edilmiştir. Genç kız doktorun bir emri ile gülerken ikinci bir emri ile ağlamaya başlamıştır.

Bisiklet ihtiyacı olanlara

24 1/2 Ebadında ROBUSTA Marka Bisikletleri toz gübniş satışa arzedilmiştir. İhtiyaç sahipleri müracaatlarını rica ederim.

Telefon : 2219 — 2405 — Bürekçioğlu Müessesesi İnönü Cad. No : 36

(365 — M)

BURSA BELEDİYE RİYASETİNDEN

1 — Şehrimiz Kükürtpark dahilindeki Lunapark tesisleri üç yıllık gayri sureti müddetle ve kapalı zarf usulü ihale suretiyle 10/ 3/ 1960 Perşembe günü saat 16 da kiraya verilecektir.

2 — Bir yıllık kira karşılığı 100000 liradır. Ve muvakkat teminatı 10750 liradır.

3 — Kira şartları Hesap İşleri Müdürlüğünde görülebilecektir.

4 — İhaleye iştirak edecekler muvakkat teminat belgelerile birlikte 2490 Nü. lu kanunun 32 nci maddesine göre hazırlıyacakları kapalı zarf teklif mektuplarını ihale günü saat 15 te kadar Riyasete makbuz karşılığı tevdi etmeleri ilân olunur. Postada vuku bulacak gecikmeler kabul edilmez.

(304 — F)

ACELE SATILIK

İki Adet Dokuma Tezgâhı Satılıktır.

Müracaat : Cezaevi civarı Kaymak Yol altında.

Kadife tertibatları vardır.

(360 — M)

MAKİNİST ARANIYOR

Otomatik matbaa makinelerinde çalışmış tecrübeli bir ustaya ihtiyaç vardır.

Gazetemiz idarehanesine müracaat edilmesi.

VASITA SAHİPLERİNİN NAZARI DİKKATİNE

600 X 16	825 X 20
700 X 16	900 X 20
670 X 15	1000 X 20
700 X 20	1100 X 20
750 X 20	1200 X 20

ebatlarındaki DUNLOP, KLEBER — COLUMBES otomobil ve kamyon lâstikleri gelmiş ve satışa arz edilmiştir.

AYTOP Mağazası

Belediye caddesi (Orhun Boğazı) No: 41

Telefon : 1999 — BURSA (361 — M)

İLÂN

SANAYİ VEKÂLETİNDEN :

Vilâyeti	Kazası	Köyü veya Mevkii	Madenin Cinsi	Ruhsatnamenin Tarihi Numarası
Bursa	M. Kemalpaşa	Kestelek	Borasit	28-9-1954 135

HUDUTLARI :

KUZEYİ : Hacıalı köyü camiinden, Kestelek köyü yerli mahallesi camiine doğru hat.

DOĞUSU: Kestelek köyü yerli mahallesi camiinden Yeni Balçık köyü camine doğru hat.

GÜNEYİ ve BATISI : Yeni Balçık köyü camiinden, Camandar köyü camiine, oradan da hudut başlangıcı olan Hacıalı köyü camiine kırık hat.

Yukarıda mevkii, cins ve hudutları yazılı bulunmuş Borasit madeninin işletilmesi için Balıkesirde Bortaş Türk Madencilik Kollektif Şirketi Sırrı Yırcalı ve Ortağı uhdesine (15) yıl müddetle işletme Ruhsatnamesi verilecektir.

İtirazı olanların 23/ 2/ 1960 tarihinden itibaren on beş gün içinde bir dilekçe ile Vekâletimize müracaat etmeleri lâzım geldiği 6309 sayılı Maden Kanununun 55 nci maddesi gereğince ilân olunur.

(305 — M)

ZAYİ

Bursa Trafik Bürosundan almış olduğum 18813 No. lu kamyonumun firen muayene cüzdanımı ve sicil cüzdanımı kaybettim. Hükümsüzdür.

Eyüp ÖZTÜRK

(364 — M)

Binek Otomobili ihtiyacı olanlara

Chevrolet 4 kapılı, Station Wagon, Opel iki ve Dört kapılı, Opel Carovan otomobilleri için sıra kaydına başladığımızı ihtiyacı olanların müracaatlarını rica ederim.

Telefon: 2210 — 2405 — Bürekçioğlu Müessesesi İnönü Cad. No. 36

(366 — M)

İLÂN

Cinsi	Miktarı	Beherinin Tahmini İlatı Kuruş	Geçici Teminatı L. Kş.	İhale Günü	İhale Saati
Limon	5000 Liralık	18	— —	—	—
Portakal	2500 Liralık	20	— —	—	—
Toplam	7500		562 50	3 / 3 / 1960	11.00

Bursa Lv. Â. İğt Sat. Al. Kom. Bşk. liğinda Açık Eksiltme usulü ile yukarıda yazılı maddeler satın alınacaktır. Evsaf ve şartnamesi Komisyonumuzda görülebilir.

(247 — F)

1 Mart 1960 Hakimiyet Milletindir, s.4
"Keles CHP teşkilatında geniş ölçüde istifalar"

Hakimiyet Milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Radyo Gazetesi dün C.H.P. ye cevap verdi

«C.H.P. nin bütün iddialarının birer blöf olduğu anlaşılmıştır»

Eski Eserler mülk sahipleri tarafından restore edilecek

Eski eserlerle tarihi abidelerin sahiplerince restorasine ait karar yürürlüğe girdi

İngiliz Kültür ateşesi okulları gezdi

ALLO! BURASI ANKARA

Dün akşamki sessiz yürüyüş

Dün Geçitte 2 bin bir tapu dağıtıldı

Geçit köylülerin 8868 dönüm arazisinin kadastrosu sona erdi

D.P. Kadınlar kolu fakirlere yardım yapacak

İnesi cinayetinin üç sanığı tahliye edildi

Dünki duruşmada sanıkların duruşmalarına gayri mevkuf olarak devamına karar verildi

Yeni Ant'ın bir eşsiz haberi

Köylerde sağlık taraması

İdare heyetinin istemediği bir kongre yapılıyor

Ordu takımı tur atladı

5 MART 1960

5 Mart 1960 Hakimiyet Milletindir, s.1
"Radyo Gazetesi Dün C.H.P'ye cevap verdi"

Hakimiyet
milletindir
Günlük Siyasi Gazete

İstanbulda 140. Vatan Cephesi Ocağı açıldı

İstanbul'da dün açılan Vatan Cephesi Ocaklarında konuşan D. Parti Mebusları «Muhalefetin pek yakında milletten lâyik olduğu cevabı alacağını» söylediler

Maliye Vekili Bursada

3 Köyde Muhtar seçimini D. P. kazandı

Sağlık günü dolayısiyle

«Dünya Sıtmaya meydan okuyor»

7 Nisan Dünya Sağlık gününde bütün dünyada sıtma taraması yapılacak

Belediye Reisinin Bursalılara mesajı

İnegöl'de D. Partiye iltihaklar

Vali geldi

Bayramda futbol Turnuvası

Yarın Şeker Bayramı

Yarın Şeker Bayramının ilk günüdür. Gazetemiz bayram tatili dolayisiyle üç gün (29-30 ve 31 Mart) çıkmayacak ve 1 Nisan 1960 Cuma gününden itibaren neşir vazifesine devam edecektir.

Gazetemiz, aziz ve muhterem okuyucularının Şeker Bayramının candan tebrik ve daha pek çok bayramları sıhhat ve neş'e içinde idrak eylemelerini temenni eder.

İstanbulspor, dün Akını 4 - 1 mağlûp etti

Akın kalecisi hatalı goller yedi, golleri İbrahim, Yüksel, Kasapoğlu, K. Erol ve Enver attı

Amatör futbol şampiyonası

28 Mart 1960 Hakimiyet Milletindir, s.1
"İstanbul'da 140. Vatan Cephesi açıldı"
"İnegöl'de D. Partiye İltihaklar"

Seramik istihsalinde rasyonel tedbirler

(Baştarafı 1. sayfada)

fabrikanın imalât kapasite si muhtelif cins elektrik izolatörleri için 1.500 ton, sofra eşyası olarak 3.000 ton, sıhhî tesisat malzemesi için ise 4.000 ton olacak tesbit edilmiş bulunmakta dır. Bilecik vilâyetindeki fabrikanın imalât kapasite

si ise, karoluyanın için 3000 ton, karoseramik için 3.000 ton olup cem'an 6.000 ton seviyesindedir.

Memleketimizde halen mevcut olan seramik fabrikalarının durumu ise şöyle özetlenebilir: Kozcağaz Seramik Fabrikası, senede 1000 ton sofra eşyası, 750 ton sıhhî tesisat ve 850 ton karoluyana imal etmek üzere kurulmuştur. Çanakkale Seramik Fabrikası da senede 325 ton alçak gerilim izalâ teçhizatı, 2400 ton karoluyans imal kapasitesinde kurulmuş olup, tesislerin mamulâtı bu yıl içinde tamamiyle işletmesine başlayacaktır. Kredi Bankasının Gebze Fabrikası'nın durumuna gelince; Dış ticaret hakimundan Sanayi Kalkınma Bankası tarafından finanse edilen bu tesisin senelik imalât kapasitesinin 800 ton mutfak levazımatı, 300 ton inşaattır. 3500 ton karoluyans ve sıhhî levazımat olan projenin tahakkukunu 1961 yılında görmek mümkün olacaktır.

ÇULTAN
Buz Dolabı ve Bobinaj
ATÖLYESİ
DAİMA EMRİNİZDEDİR
Her marka Buz dolaplarınızı ve Elektirikle çalışan cihazlarınızı kendi orijinal parçalarıyle gürültü vermek şartiyle yapılır.
Bir Telefon Kâfi : 1246
Çancılar Çarşısı Bıçakçılar Sok. No : 1 BURSA
(468 M.)

MUAYENEHANE NAKLİ
Göz Mütehassısı Dr. Kemal Ataç
Ünlü caddesindeki muayenehanesini Atatürk caddesi Dikmen Apartmanı 1 inci kata nakletmiştir.
Telefon Muayenehane : 3821
" Ev : 2390
Muayene saatleri 8 den 19 za kadardır.
(541 — M)

Bu yıl 180 bin tondan fazla krom satılacak

(Baştarafı 1. sayfada)

ın maden ve elektrik işletmeleri itibariyle 1959 yılın da elde ettiği kâr, bir yıl evveline nazaran 40 misli o lup 92 milyon 500 bin lira civarındadır. Filhakika, Etibank maden işletmeleri, 1958 yılında cem'an 31 milyon 725 bin lira kâr etmiştir; fakat elektrik işletmeleri 29 milyon 47 bin lira civarında zarar ettiği için Etibank'ın umumî kârı sa dece 2 milyon 688 bin liradan ibaret kalmıştır.

Etibank'a ait elektrik işletmelerinde zararın, bir sene evveline nazaran 1959 da üçte iki nisbetinde azal ması; öğrendiğimize göre, işletmelerin daha rantabl metodlarla çalıştırılmasından ve masraflarda azamî tasarruf zihniyetiyle hareket edilmesinden ileri gelmiştir. Bu zararın, içinde bulunduğumuz sene tamamen kapatılmasına çalışılacaktır.

PARAYI KİM ÇALDI?

Gülbahçe adındaki kadın Pazar yerinde alış veriş yapmakta olan Aydoğdumun yanına yaklaşarak yankesicilik suretiyle cebinde bulunan 19 lirayı almış ve yapılan şikâyet üzerine yakalanarak savcılığa sevkedilmiştir. Gülbahçe savcılığa verdiği ifadede bu parayı kendisinin çalmadığını ve bu işte bir den zerlik olduğunu iddia etmiştir. Tahkikata devam edilmektedir.

EN ESKİ BİR İŞÇİ EMEKLİYE AYRILDI

Belediye otobüs işletmesinin kuruluşundan itibaren hizmette bulunan şoför Hüseyin Eryaşar 60 yaşını doldurduğundan ihtiyarlık sigortasına hak kazanmıştır. Bu münasebetle nezde günü idare bu emekli işçi için bir toplantı yapmış ve kendisine 500 lira mükâfat, bir takım elbise, bir çift iskarpin hediye etmiş ve emekliye ayrıldığına dair berat verilmiştir.

Sabahtan Sabaha

(Baştarafı 2. sayfada)

dı. Oysa bütün bir yıl çalışmaktan sonra üç günlük bir bayram istirahati bu vasıflar için doğrusu bir hak dı. Neyse bu bayram olan oldu. Ama bâri gelecek bayramlarda bu vasıflara da istirahat hakları güzeltecek.

Marmara tütün piyasası

(Baştarafı 1. sayfada)

disi alacaktır.

Mübayaanın hızını kaybetmemesi ve tütünlerin hemen anbarlanması için tekel tarafından şehrin muhtelif semtlerinde bulunan tütün depolarına ilâve olarak yeni depolar tutulmuş ve fenni temizliği yaptırılmıştır. Bu yıldı 8 milyon kilo tütünün kalite bakımından tütün bulunduğu ilgililer tarafından bildirilmektedir.

NÖBETÇİ ECZANELER

Sabah Yıldırım

UÇAK

Bursadan kalkış :
9,45 - 12,15 - 14,00 - 15,45
İstanbuldan kalkış :
9,00 - 11,30 - 13,15 - 15,00

VAPOR

İstanbuldan 8.00
Mudanyadan 16.30

Yalovadan : 6.30 - 13.00 - 16.30
Cumartesi — Pazar : 6.00 - 10.30 - 16.00 - 19.00 - 20.25
İstanbuldan : 9.00 - 12.00 - 18.30

SELÇUK
Otomobil Öğretim Kursu
En kısa bir zamanda öğrenerek ehliyet almak istiyorsanız 4 - Nisan - 960 tarihinde başlıyacak olan yeni devreye kayıt olmakta acele ediniz.
Bursa, Adliye arkası Konak ardı sokak No. 3/B
Telefon : 1579
(460 — M)

1 sarhoşun bayram macerası

(Baştarafı 1. sayfada)

kadaşları ile birlikte Kültürpakta bulunan pavyon lardan birine gitmiş ve gece saat 2 ye kadar eğlenerek kendisine getirilen 1300 liralık faturayı ödedikten sonra pavyondan arkadaşları ile birlikte ayrılmıştır. Çok sarhoş bulunan Hamdi arkadaşları tarafından bir taksi ile evinin kapısına bırakılmış ve arkadaşları kendisine veda ederek ayrılmışlardır. Bu defa Hamdi sarhoşluğun tesiri ile Çakır hanımının kadar eve girmeyerek yürümüş ve otobüs beklemek için konulan bankların birinin üzerinde soyunarak çeket ve pantolonunu çıkarmış, Bank üzerine bırakmış ve bir taksinin içine girerek uyumuştur.

Bülbüre Hamdinin ailesi tarafından kocasının evine gelmediği arkadaşlarına bildirilmesi üzerine yapılan aramada sabahın erken saatlerinde Hamdi Çakırbarnını önünde uyuduğu taksi içinde bulunmuş ve bank üzerinde sabaha kadar bırraktığı pantol ve ceketinin ceplerinde bulunan 6 bin lirada aynen yerinde olduğu tesbit edilmiştir.

BURSA DEVLET HASTAHANESİ SATIN ALMA KOMİSYONUNDAN

CİNSİ	Miktarı	Fiatı Lr. Kr.	M. Bedel Lr. Kr.	M. Teminatı Lr. Kr.
Tek tip ekmek	140000 Adet	0.75	105000. —	7875. —
Koyun eti	25000 Kilo	7.00	175000. —	13125. —
Kuzu eti	20000 "	7.00	140000. —	10500. —
Dana "	25000 "	5.00	125000. —	9375. —
Makarna	10000 "	2.20	22000. —	1650. —
Patates	35000 "	0.60	21000. —	1575. —
Nebati Margarin	15000 "	5.00	75000. —	5625. —
B. Sabun	13000 "	3.50	45500. —	3412. 50
Zeytin	5000 "	6.00	30000. —	2250. —
Arap sabunu	10000 "	1.80	18000. —	1350. —

Bursa Devlet Hastahanesinin 1960 malî yılı ihtiyacı olun yukarıda yazılı gıda maddeleri kapalı zarfla ayrı ayrı eksiltmeye konulmuştur. Eksiltme 6/4/1960 Çarşamba günü saat (10.30) da Bursa Devlet Hastahanesinde yapılacaktır. Şartnameler hastahane idaresinde görülebilir. İsteklilerin teklif mektuplariyle ihale saatından bir saat evvel komisyona vermiş olmaları lâzımdır. (479 — F)

Demokrat Partiye kitle halinde iltihaklar

Süleyman arslan, Hüseyin sevinç, Şakir nazlı, Ahmet ile evren, Sabiye yeşi, Hatice narin, Basiye yeşi, Hatice Sultan narin, Bedriye evren, Cemile arslan, Esma sevinç, Nuriye narin, Meryem evren, Fethe arslan, Emine narin.

Yeni Yürük :

Sami biat, Emin güner, Hasan kutlu, Hasan türe, Mustafa bayık, Hüseyin başkan, Mehmet demir, Mustafa uçak, Mehmet yeni

Eymir Köyü :

Emin Özer, Mustafa bosna Mehmet kabak, Ali hazer, Ahmet ertuğ, İbrahim bayır, Ahmet sezer, İbrahim yazar Hüseyin ok, Şükrü bosna Mustafa ok, Mehmet ekici, Mustafa özkan, İdris gezer Nazik gezer, Fazlı hazer,

Kemalpaşa Mahallesi : Hasan arsa.

Sinanbey Mahallesi : Salih yengezer

Sırnaz Köyü :

Zeliha akşe, Yava kahraman, Saliha işmir, Ayşe akaman, İbrahim akman, Recep akman, Halil maş, Recep ışık, Hatice Işık, Ramiz burhan, Hatice burhan, Salih arğaz, Nesibe agu, Hatice ışık, Mahmut gabi, Pembe nermiş, Hüseyin memiş, Emine kayan, yin memiş, Nefiye kayan. Salih kayan. Nefiye salman, Hüseyin yüce, Asiye cengiz, İbrahim aydın, İbrahim efe, Mehmet yıldır, Bekir emir, Mürüvvet ayhan, Fadime yılan, Habibe emin, Mehmet emin, Hüsniye kayan, Mustafa kayan, Mehmet aydın, Zeliha aydın, Mustafa cengiz, Hüseyin cengiz, Kerim barcu Halil aydın, İbrahim kahraman, Ahmet yolu, Baki bayhan, Züfliye bucuk, Mustafa bucuk, Lütfiye yolu, Salih şahin, Yakup kahraman, Yusuf kahraman, Arif ırak, Halil akman, Kadriye yakup, Kâzım yakup, Ömer ihsan, Habibe işimir, Hatane şulmaz, İsak işimir, Mehmet yılmaz, Zülbiye yılmaz, Hüseyin yılmaz, Hifa ze bucur, Rifat bureu, Kymet tarcan, Mahmet tarcan, Ayşe kahraman, Ahmet durmuş, Halil ibrahim çiçek, İsmail kahraman, Ekrem kahraman, Yaşar, afsan, Emin akgül, Rafiye hattin yılmaz, Vehbi gümüş Nerime kahraman, Mehmet Ali kahraman, Şükriye ak, Emin ak,

Deydinler Köyü :

M. Ali çaylak, Ali Osman köse, Emin akkaya, Ali mutlu, Emin över, Mehmet tuna, İsmail keskin, Mustafa ayaz, Ali ayaz, Ahmet erbay, Emin ışık, Halil şenkur, Hakkı efe, Halil türe, Mustafa göde, Mehmet göbcs, Osman ecerkol, Mehmet sağlam, M. Ali erkan, Cemal duman, Osman ibiş, İbrahim ekinci, Hamza yıldız, Halil Pasak, Bekir orhan, Mehmet köse, M. Ali öksüz, Osman ayva, Hüseyin cepel, Ahmet kulcu, İbrahim yüksel, Mustafa yüksel, Ali göde, Mustafa özer, Ahmet aşık, Ahmet sakan, Ömer ırak, Hüseyin Göbes, Ali Osman köse, Arif çankırı, Ahmet sevinç, İsmail ekinci, Ömer sevinç, Bekir gençil, Fatik ayaz, Ahmet kızılkaya, Halil Gebel, Faruk ecer, İbrahim bayraktar, Mustafa efe, Ali kızılkaya, İsmail öksüz, Halil karahançer, Ahmet acan Emin ecelkol, Akif ayva, Salih karaca, Hasan hurlu, İbrahim öksüz, Ali erden, İbrahim ölmez, Ahmet öz li, Süleyman öcal,

Orhaniye Mahallesi : Halil özcan

M. Kemalpaşa Mah.

Ahmet demirloğlu, Hasan altan, Osman bay.

Baberiye Köyü :

Fatma tokgöz, Güllcar, Mehmet tokgöz, Gülsüm kuru, Recep acar, Yasar biaat,

İskenlye Köyü :

İbrahim aydın, İbrahim aydın, Mehmet oluç,

Kesnane alan :

Rüştü akbay.

Boğaz köy :

İbrahim koçaga Mustafa efyan, Cevat çelik, İbrahim zencer,

Mesurlye köyü :

Fahrt akyıldız, Süleyman bayekin, Mehmet akyıldız. Hakkı aktür, Yusuf balkan. Emin kayar, Tevrat yılmaz. Hikmet ersoy, Arslan şahin, Kâzım yılmaz, İbrahim asyan, Necati ateş, Mehmet can, Ahmet öncan, Aptullah öncan, Halil can, Şemsettirk, Arslan, Mehmet, Akkır bayram, Şaban, Mehmet, Salahattin Sasan aydın, Hasan, Mehmet akyol, Mehmet aktoç, Cemal çakır, Hüseyin gübabay, Mustafa, Mevlüt demir, Hüseyin mirvaç, Kâzım özcan, Ibrahim demir, Mehmet, İsrafil yıldırım,

Gencl köyü :

İsmail us, Salih sarıçay, Mehmet küsem, Yusuf demirmaz, Ahmet bayrak, Osman, Nuri çakır, Salih bayrak, Ramazan Salih batrol, Hasan, Mehmet uğurveci, Halil kuş, Hasan karaca, Salih kuş, Ahmet, Abdurrahman, Mehmet, Halil durgut.

Isa viran köyü :

Şükrü can, Mehmet can, Mustafa yeni, Şefik can, Naci efe, Necmi efe, Kadir bilgiç, Osman şefik, Kadir, Mustafa ekin, Kadir, Niyazi şen, Süleyman, Fehmi nirci, Halil aydın, Mehmet şenttürk, Cemil bilgiç, Mehmet hit yıldız, Tevfi efe, Mehmet can, Yakup can, Süleyman, Hasan karaderin, Mehmet il, deniz, Ahmet akyol, Mehmet turan, Yusuf demir, Nazmi ak,

Esnaf kontrol edildi

(Baştarafı 1. sayfada)

murakabe memurları esnafı devamlı bir şekilde kontrole tabi tutmuş ve bu arada belediye yasaklarına aykırı hareket edenler hakkında takibata geçilmiştir. Bu arada vilâyet ve belediye tarafından kendilerine yapılan tebliğe rağmen iş yerlerini açık bulundurmayan esnaf hakkında da ayrıca takibata geçilmiştir.

Tutulan zabıtlar arasında açıkta yiyecek maddesi satan ve bunların arasında yenmeyecek kadar bozuk bulunduğu tesbit edilen çeşitli gıda maddesi satan esnaf çoğunluğu teşkil etmektedir.

Başvekil Rafinerinin temel atma töreninde bulunacak

(Baştarafı 1. sayfada)

ton motorin istihsal edecek tir.

Bu rafineri fabrikası sayesinde senede 21 milyon dolar döviz tasarrufu yapılacaktır.

Fabrikanın temel atma merasiminde Başvekil Men deres hazır bulunacaktır.

Uludağ yolundaki trafik kazası

(Baştarafı 1. sayfada)

altına alınmıştır. Kâzı ilgili tahkikata savcılığa koymuştur.

Halûk Şaman ve Polatkan

(Baştarafı 1. sayfada)

raberlerinde Vali Sabri Çağlayangil olduğu halde Teleferik tesisine çıkarak tetkikler yapmışlardır. Maliye Vekili Polatkan ile Çalışma Vekâleti vekili Halûk Şaman bilâhare Uludağa çıkacaklardır.

Bayram neşeli geçti

(Baştarafı 1. sayfada)

bayramı geçirmişlerdir. İlk palas otelinde saat 9 a kadar güne kadar güvlenmiş bir kilde bir iadıhan olmak üzere yemek saatlerinde 3 ayrı yapılmıştır.

Dünkü hususi

(Baştarafı 1. sayfada)

kip edebilmiştir. Zemaman vezkil geçen kayıp ma 1—0 Merinosun galibiyetiyle sona ermiştir.

Satılık Tezgâh
4 adet Armüllü Tezgâh
Satılıktır.
Şeref Oteli altında karuserci Hakkı'ya müracaat
(540 — M)

Müvezzi aranıyor
Gazete satışı için müvezzi aranmaktadır. Gazetemiz İdare Müdürlüğüne müracaat edilmesi rica olunur.

2 Nisan 1960 Hakimiyet Milletindir, s.4
"DP.ye kitle halinde iltihaklar"

CUMARTESİ 28 MAYIS 1960

SAHİBİ HAYRİ TERZİOĞLU
Yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür MUSTAFA TAYLA
DİZGİDE yer : HAKİMİYET Matbaası
Basıldığı yer : Yıldırım Matbaası
İdarehane : Bursa Cad. No: 7 BURSA

Hakimiyet milletindir

Günlük Siyasi Gazete

Müessisi : İsmet BOZDAĞ
Telefonlar : H. Terzioğlu: 3431
Yazıişleri : 1212 — İdare: 2044

Tesis tarihi : 1 / 1 / 1950
Yıl : 11 — Sayı : 3516
FİATI : 10 KURUŞ

BANKALAR PAZARTESİ GÜNÜ AÇILIYOR

Millî Birlik Komitesi Başkanlığı ve Türk Silâhlı Kuvvetler Başkumandanlığından tebliğ edilmiştir: Bütün Bankalar 30 Mayıs Pazartesi günü sabahından itibaren faaliyete geçeceklerdir.

Dünden itibaren memleket idaresi Türk Silâhlı Kuvvetlerine intikal etti

Millî Birlik Komitesi Başkanı ve Türk Silâhlı Kuvvetler Başkomutanı sıfatıyle idareyi Org. Cemal Gürsel ele aldı

T.B.M.M. FESHEDİLDİ

Reisicumhur, Meclis Reisi ve Kabine üyeleri muhafaza altına alındı

Millî Birlik Komitesi Başkanı ve Türk Silâhlı Kuvvetler Başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel'in beyanatı

Aziz Türk Milleti :

Bir aydan beri memlekette cereyan eden ve Milleti süratle korkunç buhranlara sürükleyen hâdiseleri biliyorsunuz.

Bu gidişin memleketi korkunç bir kardeş kavgasına götürmekte olduğunu her aklı başında vatandaşın taktir ettiğine kanîim.

Dünya ahvali her gün biraz daha kötüye doğru giderken bu sonsuz politika ihtirası yüzünden vatanımızın maddeten ve manen perişanlığa sürüklenmesi vicdan sahibi bütün vatandaşları dehşet etmektedir. Bu hâl nereye kadar gidecek? Bu feci akıbete hissiz ve alâkasız seyirci mi kalmak lâzım?.. İşte vatandaşlarım bu ahvali tadrap için de aylardanberi düşündüm. Ve bu zevata çıkar yolları gösterdim.

Fakat onlar kapıldıkları politika ihtirasının sınırlarına verdiği bonukluk dolayısiyle dinlemediler.

Ve bu işi genede yürütmek sevdasına düştüler.

Çıkarılan kanunlar, takip edilen hareketler Türk Milletinin zebunu olmak kastinde olduklarını gösteriyor.

Bu asırda böyle bir idarenin böyle bir hareketin olabileceğini zannetmek Türk Milletini hissiz, bir sürü olarak kabul etmek demektir. Hayır vatandaşlarım Türk Milleti hissiz bir sürü değildir. Belki çoğu okuma yazma bilmez. Fakat atavik bir intikalle daha aklı selim vicdan ve vekara sahiptir.

İşte bu düşünce ve mülâhazalarla bu feci gidişe son vermeye karar verdim ve memleket idaresine el koydum.

Derhal bütün Vatandaşlara şunu ifade etmek isterim ki bir diktatör olmak hevesinde değilim. Bütün emelim süratle bu memlekette temiz dürüst bir demokratik nizam kurmak ve devletin idaresini milletin iradesine terk etmektir.

Bana inanmız ve güveniniz bütün milletin benimle beraber olduğuna inanıyorum. Bazı menfaatperestler mideleri ve vicdanını paraya bağlamış olanlar bu hareketimize karşı teşebbüslerde bulunmağa cüret edebilirler. Fakat bunlara karşı asla müsamaha edilmiyeceğini vatandaşlarıma temin ederim. Kötü ruhlu olanlardan bile bu memleketin hayatî anında nâlesûzâ viddanlarını harekete getirerek çalışmalarınıza yardım etmeseler bile engel olmamalarını isterim :

Tekrar bana güveniniz, inanmanızı dilerim ve sizlere sonsuz muhabbet ve saygı ile selâmlarım.

Dün sabahın çok erken saatlerinden itibaren Türk Silâhlı Kuvvetleri memleket idaresini ele almış bulunmaktadır. Kara Hava ve Deniz kuvvetlerinin işbirliği ile ve kan dökülmeden başarılan bu hareket neticesinde sabah saat 3 den itibaren idare Silâhlı kuvvetlere intikal etmiş ve durum İstanbul Radyosu ile saat 4.25 de neşredilen bir tebliğ ile millete duyurulmuştur. Neşriyata İstiklâl Marşı ile başlıyan radyoda kısa fasılalarla neşredilen ilk tebliğ şudur :

YAYINLANAN İLK TEBLİĞ :

Büyük Türk Milleti

Bütün Türkiye'de Silâhlı Kuvvetlerimiz 27 Mayıs saat 3 den itibaren idareyi ele almış bulunmaktadır.

Bütün vatandaşlarımızın ve emniyet kuvvetlerinin silâhlı kuvvetlerle yakın iş birliği sayesinde bu harekât hiç bir can kaybı olmadan başarılmıştır. İstanbul'da ikinci bir tebliğe kadar Silâhlı Kuvvetler memnuiyeti hariç sokağa çıkma yasağı konmuştur.

Vatandaşlarımızın Silâhlı Kuvvetlerin vazifelerini kolaylaştırmalarını ve bütün milletçe ümit edilen demokratik rejimin en kısa zaman içinde tesisine yardımcı olmalarını rica ederiz.

SİLÂHLI KUVVETLER

İdarenin Türk Silâhlı Kuvvetleri tarafından ele alınmasından sonra bütün yurtta konulan sokağa çıkma yasağı dün öğleden sonra hafifletilmiştir. Resimde sokağa çıkma yasağında İstanbul Karaköy köprüsünün durumu görülüyor.

Askeri Valiliğin tebliğleri

27 Mayıs — Şu andan itibaren Bursa Vilâyetinin hudutları dahilinde Hükümet idaresini ele almış bulunuyoruz. Radyo yayınları, talimatları ve ek olarak vereceğim emirlere riâyet edilmesini rica ederim.

Rasim Gökbel
Askeri Vali ve Belediye Reisi
Garnizon Kumandanı

27 Mayıs — Askeri Valilikten tebliğ edilmiştir:

1 — Bursa Garnizon Kumandanlığı görevim şu andan itibaren Bursa Askeri Vali ve Belediye Reisi olarak devam edecektir.

2 — Bursa Vali ve Belediye işleri aşağıda adları yazılı şahıslar tarafından yürütüleceğini Bursa halkına tebliğ ederim :

1 — Askeri Vali ve Belediye Reisi : Garnizon Kumandanı Albay Rasim Gökbel.
2 — Emir Subayı : Osman Bukan.
3 — Kurmay Başkanı : Yarbay Haydar Gürsan.
4 — Hazır Kıta Kumandanı : Binbaşı Halil Sönmez.
5 — İstihbarat Şube Müdürü : Cemip Alper.
6 — Hareket Şube Müdürü : Kurmay Yarbay Haydar Gürsan.
7 — İaşe İşleri : Yarbay Niyazi Erbesler.
8 — Sağlık İşleri : Yarbay Necati, Vural, Muzaffer Erbatur, Şefik Yalnız.
9 — Münakalât İşleri : Yarbay İhsan Şanlı.
10 — Emniyet İşleri : Selâhattin İnal.

Profesörler heyeti yeni bir Anayasa hazırlıyor

Kapatılan bütün fakülte ve okullar derhal açılacak

Yeni Anayasanın hazırlanması vazifesi Sayın Sıddık Sami Onar başkanlığında bir ilim ve hukuk heyetine tevdi edilmiştir. Yeni anayasa ilân ve tatbik mevkiine girinceye kadar bütün parti faaliyetleri men edilmiştir.

Millî Birlik Komitesinin 15 No. lu tebliği :

1 — 28 Mayıs 1960 Cumartesi saat 10 dan itibaren evvelce tevkif edilmiş olan subaylarla millî ideolojimize aykırı hareket ve fiilleri olmıyan bütün üniversite ve diğer okul talebeleri serbest bırakılacaklardır.

(Devamı 4. Sayfada)

ASKERİ İDARE BÜTÜN İTTİFAKLARA SADIK KALACAK

«Bu gece yarısından itibaren bütün Türkiye'de Deniz, Hava, Kara Türk Silâhlı Kuvvetleri elele vererek bütün Türkiye'de memleketin idaresini ele almıştır.

Bu hareket silâhlı kuvvetlerimizin müşterek işbirliği sayesinde kansız başarılmıştır.

Sevgili vatandaşlarımız

(Devamı 4. Sayfada)

Ankara'daki Basın toplantısı

Ankara, 27 (Necdet O-NUR bildiriyor) — Millî Birlik Komitesinin bir sözcüsü bugün öğleden sonra Genel Kurmay Başkanlığında bir basın toplantısı tertip ederek izahat vermiş ve sorulan çeşitli sualleri cevaplandırmıştır.

Millî Birlik Komitesi sözcüsü demiştir ki :

«Türkiye'deki demokratik hayatın son aylar içerisinde bir çıkmaza girdiği görülmüştür. Bu hiç bir şahsî ihtirasın esiri olmadan sâdece milletin arzusunu yerine getirmek için

(Devamı 4. Sayfada)

sokağa çıkma yasağı kısaltıldı

(27 (Mayıs) Bursa

1 — Konmuş olan sokağa çıkma yasağı şu andan

(Devamı 4. Sayfada)

28 Mayıs 1960 Hakimiyet Milletindir, s.1.
"Dünden İtibaren Memleket İdaresi Türk Silâhlı Kuvvetlerine İntikal Etti"

Yeni Ant
BURSANIN GÖZÜ, KULAĞI, DİLİ

13 OCAK 1959

Evlere Teslim

C.H.P. 14 üncü Kurultayı dün açıldı

INONU'nün KONUŞMASI

Millette gördüğümüz kararlı hal bize yeni devrin çalışmalarında yol gösterici ışıktır

1954 den beri açıktan hazırlığına başlanan hususi rejim ve yıldızlı kisvelerle sunulan yanlış gidiş vatandaşa kabul ettirilemiyecektir

Iktidar 1954 seçimlerinde C. H. P. nin yüzde 35 oy kazanmasında dehşete düşerek hemen ertesi gününden itibaren gelecek büyük seçimler için hazırlığa başlamıştı

İktidar ya vatandaşlar arasında insan haklarının hüküm sürdüğü rejim yolunu tutacak, yahut 27 Ekim 1957 akşamını bir daha görmemek için türlü şiddet tedbirleri yolunda devam edecektir

Devrin mümtaz basını Demokrasi tarihimizin şeref sayfasını işgal edecektir

Güçbirliği siyasi hayatımızın ihtiyacından doğmuştur

Kuvvetlerin ve nimetlerin kaynağı içeride huzurun kurulmasıdır

C.H.P. GENEL BAŞKANI İNÖNÜ

Kurultay başkanı: Ş. Günaltay

İkinci başkanlıklara F. I. Karaosmanoğlu ve Lebit Yurtoğlu seçildi

Kurultay Başkanlığına seçilen Günaltay

C.H.P. İNEGÖL'DE 3 SEÇİM KAZANDI

Kocakonaktan sonra, Gelene ve Tekke muhtarlıklarını da C. H. P. aldı

C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek

Kurultay ikinci başkanlığına seçilen F.I. Karaosmanoğlu

13 Ocak 1959 Yeni Ant s.1.
"CHP 14üncü Kurultayı Dün Açıldı"

CUMARTESİ 24 OCAK 1959

Yeni Ant

BURSANIN GÖZÜ, KULAĞI, DİLİ

Evlere Teslim

İNVEÇ SARAYI

Vatan cephesi için Uşakta D. P. lilerin baskı örneği

Köy merasının Karayolları garajı yapılması tehdidi ile "Vatan cephesine" taraftar toplanıyor

Başköy C.H.P. Gençlik kolu kuruldu

Gazetemiz aleyhine açılan 2 dâvaya dün de bakıldı

Davalardan biri Adnan Hancıoğlu diğeri ise Savcı başyardımcısı tarafından açılmıştı

3 köyde seçim yapılacak

Ev sahibi-kiracı kavgaları arttı

İskenderun Limanında ciddi tehlike

Namazda öldü...

Sanat dostları derneğikongresi

Kongrede okumo tiyatrosu açılması istendi

Bugün yapılacak lig maçları

Dün yapılan 2. küme maçları

NORDŞTERN

UMUMİ SİGORTA ŞİRKETİ

Dünyanın En tanınmış ve Eski Sigorta Şirketlerinden biri Olan Sigortamız

BURSALILARIN HİZMETİNE GİRMİŞTİR.

bütün Sigorta İşlerinizi En Kolay, En Çabuk, En Emin Şekilde Yapabilecek tek SİGORTA Şirketidir

NORDŞTERN Umumi Sigorta Şirketi bursa ve Havalisi Acentesi

Derviş Saml Taşman

Türk Ticaret Bankası Hanı No:11 TELEFON 2925

Ahmet Vefik Paşa Devlet Tiyatrosunda

Son Hafta

HIRSIZ

KOMEDİ 3 PERDE

10/2/1959 Salı Akşamı

DUVARLARIN ÖTESİ

PİYES 3 PERDE

Yazan : TURĞUT ÖZAKMAN

Sahneye Koyan : ZİYA DEMİREL

HER PAZAR Saat 15 de MATİNE

(Biletler satışa çıkarılmıştır.)

NOT: Pazartesi akşamları temsil yoktur. Gişe kapalıdır.

GİŞE : 10 — 13

15 — 20.30'a kadar açıktır.

Tel : 2944

TİYATRO'YA:

12 Yaşından aşağı yaştaki çocukların getirilmemesi sayın Velilerden rica olunur.

GÜÇBİRLİĞİNE KATILANLAR

Yurdun her tarafından, hergün yüzlerce yurttaş C.H.P. ne yazılıyor - Radyo'nun yayınları hayret uyandırdı

Karamürsel - (Özel) - Devlet Radyosu ile halka yayınlanan aydırma partisi değiştirmelerinin bir çok örneğinede ilçemizde rastlanmaktadır. Bu arada son olarak radyo Nuretiye köyünde 90 yurttaşın C.H.P. nden istifa ederek Vatan Cephesine geçtiklerini haber vermiştir. Çevrede alay konusu olan haber tamamen uydurmadır. C. H. P. nden ayrılan hiçkimse yoktur. Aksine gün den güne D. P. den ayrılan artmakta ve hepsi de C. H. P. saflarında toplanmaktadırlar. Radyonun yaylan haberinin ertesi günü aynı köyde Osman Namlı, Mehmet Tozun Şakir Aydın Muhittin Bozkurt Mehmet Ali Saydın, Ömer Yılmaz Muzaffer Cengiz Cevdet Say, Ali Çil, Şakir Peker, Mehmet Peker, Hasan Usunmet Er, Ihsan Aydın, Vezir Er gün, Ahmet Keskin, Etem Saydın, Yunus Gülte kin, Fahri Özcan, Murat Özkan, Hüseyin Karaca, Nuri Selek, Kasım Selek, Hasan Ergun, Şevki Saydın, Şerif Bayraktar, Ali Akar, Yaşar Akar, Mehmet Akar, Ahmet Akar, Şaban Saglam, İsmail Saglam, Mehmet Karaca, Zihni Özkan, Şahin Baydın, Ihsan Torun, Şerif Namlı, Hasan Beydin ve Osman Karaca adlarındaki yurttaşlar D. P. den istifa ederek, Güçbirliği Cephesine katılıp C.H.P. ne kayıtlarını yaptırmışlardır.

İlk yardım kursu

mektedir. İngiliz mütehassısı ilk yardımın pratik şekillerini de öğretecektir.

İlk yardım kursu bundan evvel İstanbul ve İzmir de açılmıştır. Kursa devam edenler kurs sonunda imtihana tabi tutulacaklar ve muvaffak olanlara sertifika verilecektir.

İlân

Bursa Lv. A. Sat. Al. Kom. Bşk.lığında 16-Şubat 1959 Pazartesi günü saat 11.00de Açık eksiltme usulü ile Bursa-Mudanya-Bursa arasında 300 Ton Çeşitli Askeri Kıyafet nakli işinin ihalesi yapılacaktır. Tahmini muhammen bedeli 7500 lira olup geçici teminatı 562 lira 50 Kuruştur. Şartnamesi Komisyonumuzda görülebilir.

63/4

BURSA İKİNCİ SULH HUKUK MAHKEMESİNDEN

Hazine tarafından Bursanın Yerkapu mahallesi ve aralığı 5 nolu evde mukim iken 9/10/957 tarihinde vefat eden Ölü Ahmet kızı 1301 doğumlu Dervişe Ceylanın üzerinde bilumum menkul ve kayrimenkulü ve bütün alacaklarından dolayı terekesi hazineye kalmış olacağından Medeni kanunun 534 cü maddesine tevfikan muamele yapılacağından müteveffanın mirasçısı olup olmadığının 3 ay zarfında mahkemeye müracaatları ilân olunur.

87/1

Tüccarda geçen seneden Kalan 3,5 milyon Kilo tütün var

dan Bursa mahsulünün satılabilmesi için hususi bir dikkât ve ehemmiyet verilmek iktiza etmektedir.

Nitekim Almanlar Bursa tütününe benzeyen Yunan tütünlerine rağbet ederek fiyatları bizden yüksek olduğu halde oraya çekilerek Yunan tütünü satın almaktadırlar. Çekoslovaklar nasıl hareket etmekte dirler. Bu bakımdan hükümetin bu tütünleri elden çıkarmak için süratle tedbir alması lazımdır. Aksi halde bu tütünler satılma dıkça tüccar yeni mahsûlü almakta büyük müşkülât çekecektir.

Saim Altıok vefat etti

ri, soy adının Altıok olmasına rağmen onu seviyorlardı.

Saim Altıokun yalnız partiçilik cephesi değil, aynı zamanda gazetecilik ve sporculuk cephesi de kuvvetli idi.

Çok sert ve çok za-

rif olmak şartile iki türlü yazı üslûbu vardı. Bir zamanlar İstanbulda çıkan (Yeni gazete)nin Bursa muhabirliğini yapmıştı.

Dağcılık kulübünün kurucularındandır. Bu kulübe bütün gönlü ile bağlı idi. Kayak sporlarının gelişmesi için gecesini gündüzünü ona vakfetmişti.

Saim Altıokun bu genç yaştaki âni ölümü onu tanıyanları çok müteessir etmiştir. Kendisine Allahtan mağfiret, kederli ailesine başsağlığı dileriz.

Bölge Kayak yarışları

leri müsabakalarına Cumartesi günü Uludağda başlanacaktır. Bölge birincilikleri kayak müsabakaları

devam edecektir. Müsabakalara iştirak edecek olan kayakçıların bir kısmı dün Uludağ'a çıkmıştır.

lardır. Bu müsabakalarda birincilere alanlar Kayseride yapılacak olan grup birin-

İşçi aranıyor

Münhal İşler: İşin Nev'i	Miktar	Aranılan İşçi Erkek	Kadın
Devirci	4	E Veya	K
Dokumacı	44	E Veya	K
Tezgahçı	6	—	K
Havlıcı	3	—	K
Desinatör	1	K Veya	K
Kalorifer	1	E	—
Boya Tesviye	4	E	—
Ham maddesi	1	E Veya	K
Çalıştırıyor	1	—	K
Ücretle İşçisi	16	—	K

1963 İş ve İşçi Bulma Kurumu Bursa Şubesi Müdürlüğü

Ev halkı hırsızı yakaladı

Sadece plâka değişti

suhunet

Hanlara zam

Genç karmalar fikstür çekildi

Irz Düşmanı

Vilayet ve Belediye

Zam için tensikat

7 Şubat 1959 Yeni Ant, s.2
"Güçbirliğine katılanlar"

Yeni Ant

BURSANIN GÖZÜ, KULAĞI, DİLİ

8 OCAK 1959

Evlere Teslim

Tessür Telgrafı

İnfilak kurbanlarının sayısı dün 22 ye yükseldi

Feci infilakin bir Maden şirketinin Hoca paşa sokağı Nehir han'daki yazıhanesine koyduğu 2 büyük kasa dinamitten çıktığı anlaşıldı

İnegöl'ün Muzal köyünde D.P. den 43 kişi istifa etti

İstifa edenler C.H.P. ye geçtiler

YARDIM BÖYLE Mİ OLACAKTI?

Dervİş Sami Taşman

Otobüslere yedek parça geldi

Kalp hastalıkları hakkında konferans

Trafik kazalarına karşı korunma cemiyet

İl Meclisi bütçeyi Cumaya görüşecek

Daimi encümen azalarını tespit için sabah toplanan D.P. grubu toplantısında Vali de vardı

İki hırsız tevkif edildi

Bundan başka 14 yaşlarında bir çocuk hakim Zühtü Çura'nın inşaatından demir çalarken yakalandı

Mensucat I. L. Yurdunu 2 - 0 mağlup etti

ŞİBLE GÜÇBİRLİĞİ OCAĞINA İLTİHAKLAR

1 Ocaktan itiberen 27 kişi daha girdi

Kuduz köpeğin ısırdığı çocuk hastaneden kaçtı

Jandarmaya hücum eden köpeğin Geçit köyün de Ahmet isminde bir çocuğu da ısırdığı bildiriliyor

Bugünkü ikinci küme Lig maçları

8 Şubat 1959 Yeni Ant, s.1
"İnegöl'ün Muzal Köyünde D.Pden 43 kişi istifa etti"
"Şible Güçbirliği Ocağına İltihaklar"

Yeni Ant

BURSANIN GÖZÜ, KULAĞI, DİLİ

ÇARŞAMBA 11 ŞUBAT 1959

Evlere Teslim

Vatan cephesi Radyosu fiyaskosuna devamediyor

Keleste C.H.P. ye giren Hür. Partilileri D. P. yegeçti şeklinde ilân etti. Radyo 40 Ocak demesine rağmen Ocak sayısı 31

Neşriyat köylerde hayret uyandırdı

Mudanyada Gençlik Kolu

Arabadan düşerek yaralandı

Kıbrıslı öğrenciler geldiler

Dokuma sanayiine yabancı sermaye iştirakinden beliren anlaşmazlık!..

Koza kooperatifleri birliği başkanı dün bir basın toplantısı yaparak fabrik hakkında izahat verdi

Belediye Meclisi dün toplandı

Uyeler şehir işleri ile elokalı geniş tenkitler de bulundular

Belediye Reisi Avrupaya gidiyor

Gemlik solucak çiftliğine dün kurtlar indi

24 kurtla 6 çocuk mücadele etti

Genç karma dün Ankara'ya gitti

Takımımızın Ankaradaki maçlarda iyi derece alacağı tahmin ediliyor

İstismar politikacıları hakkında Savcılığın dikkatini çekiyoruz!.

Sadreddin Çonga

Tehlikeli binalar

Genç Avcılar Kulübü niçin açılmıyor ?

GÖSTERİ — Hafta içinde Londra'da orijinal bir defile tertiplenmiş ve hava alanında gösterilen yeni modeller ilgi toplamıştır. Resim, kreasyonlardan birini göstermektedir.

OPERA'DA — Devlet Operası'nda bir kaç günden beri Donizetti'nin «Lucia» Operası temsil edilmektedir. Kevgirul Ilgin'in sahneye koyduğu Opera'da Ferhan Onat, Doğan Onat ve Özcan Sevgen rol almışlardır. Resim, Opera'nın dünkü provasında Ferhan Onat ile Özcan Sevgen'i göstermektedir.

TANIDINIZ MI?! — Usta sergi değilleri ün salan güzel Eleanor yıldızı «Babette Savaşa Gidiyor» filminde. Tanıdın mı: Brigitte Bardot!

İKİNCİ BİR TİTANİK — Groenland Gönyünde bir buz dağına çarpan Danimarka gemisi Hans Hedtoft'un geçen yıl prova seferlerinde alınmış bir resmi.

GEZİ — Okulların dinlenme süresinden faydalanan Ankara Nevzat İlkokulu öğretmenleri, 30 kişilik bir grup halinde Kırıkkale'ye gitmişlerdir. Resim, Kırıkkale fabrikalarını gezecek olan öğretmenleri hareketlerinden önce göstermektedir.

11 Şubat 1959, Yeni Ant, s.1
"Vatan cephesi Radyosu fiyaskosuna devam ediyor"

Yeni Ant

BURSANIN GÖZÜ, KULAĞI, DİLİ

Ege bölgesinde C.H.P. ye baskı

Egede incelemeler yapan C. H. P. milletvekilleri idari baskı ve partizanlıktan örnekler verdiler

Otobüsler Istanbula geldi

Bir subayın taşkınlığı

C.H.P.İlBaşkanlığı Hakimiyeti dün mahkemeye verdi

Sun Fransisco balesi için hazırlıklar ilerliyor

Dünyanın en büyük balesi cuma ve cumartesi gecesi iki temsil verecek

Tütün müstahsilleri cemiyetinin kongresi

Ligiere bugün devam ediliyor

Bugün Güven - Istiklal oynuyor

Acı Bir Kayıp

Belediye Meclisi bugün toplanıyor

Lokantada paltosunu çaldıran tüccar

Belediye Reisinin maaşını artırması yüzünden

Tirilye Belediye Meclisinden 5 aza D. Partiden istifa etti

İstifalar büyük memnuniyet yaratti

Kasaplar habersiz zam yapıyorlar..

Koyun etini kuzu fiatına satıp kendilikler inden zam yapmış oldular

Meyhaneyi altüs eden tevkif edildi

Evlere Teslim

18 Şubat 1959 Yeni Ant, s.1
"Ege Bölgesinde CHPye Baskı"

Yeni Ant

BURSANIN GÖZÜ, KULAĞI, DİLİ

Evlere Teslim

Kıbrıs anlaşması yakında meriyete girecek

1959 YILI BÜTÇESİNİN MÜZAKERESİ BAŞLADI

Hükûmet adına Hasan Polatkan, C.H.P. adına İ. Rüştü Aksal konuştu

Memur maaşları da bugün gündemde

M.K.Paşa Yeşilova köyünde maskeli bir soygunculuk

Yüzleri boyalı iki meçhul şahıs bir köylünün 7000 lirasını çaldılar

Araba çarpan çocuk öldü

Küplüpınar köyünde C.H.P. güçbirliği ocağı açıldı

Kabzımallar şikâyetçi...

Sebze halî talimatnamesine itiraz eden kabzımallar cemiyeti bugün bir basın toplantısı yapacak

Yeni otobüsler bugün işliyor

Dün garajda kurban kesildi ve otobüslerle Belediye Meclisi azaları ile basın mensupları gezdirildi

S. Francisco balesi temsiline başladı

Bir şoför aranıyor

D.P.lilerin yeni baskı metodu

Keskin, (Özel) — İlçemiz D.P. ileri gelenlerinden bazıları, geçenlerde Tarım Kredi Kooperatifine gelerek, Müdür ve Muhasibe kitaben «Sizler Halk Partilisinin. Bu zihniyetle hareket ederek D.P. lilere kredi vermiyor ve yurttaşlara dağıtımda farklı muamele ediyorsunuz» demişlerdir. Bu sözler ve ayrıca tehditler, ilçemizde büyük bir huzursuzluk yaratmıştır.

Belediyenin B. Alman yadan yeni aldığı ve evvelki gün tehrimize getirilen sekiz yolcu otobüsü dün Belediye Meclisi azaları ile basın mensuplarına gösterilmiştir. Garajda kurban kesildikten sonra Meclis azaları ve Basın mensupları otobüslere binerek şehir içinde bir gezinti yapmışlardır.

Bu gezinti esnasında

Sonu S. 4 de

Bugün yapılacak lig maçları

Ağrı bıçağı ile yaralandı

Menderes bir müddet daha Londrada kalacak

C.H.P. li idare kurulu D. P. yi ziyaret etti

M. Sadak geliyor

Vezirköprü de C.H.P. li, D.P. li ve 5 müstakil kazandı

PINARSPOR, İZNİK GENÇLİK TAKIMINI HÜKMEN YENDİ

Halk sevgisi

Kardan adam

Yeni Ant s.1
"D.P.lilerin Yeni Baskı Metodu"

Fransaların meşhur yıldızlarından Eddie Costantin Lemi Kovşun'un hayatı adı altında seri filmler çevirmiş ve büyük bir şöhret yapmıştır. Resimde Eddie Costantin son filminin bir sahnesinde görülüyor.

İşçiler Vatan Cephesine girmeğe mi zorlanıyor?

İktisadî Devlet Teşekküllerinde çalışan yüzlerce işçi, durumdan şikâyet etti-Vali, yanlış anlama olabileceğini, işçilerin zorlanmadığı söylüyor

Ankara, Özel

İktisadî Devlet Teşekküller ve müesseseleriyle sermayesinin yarısından fazlası bunlara ait şirketlerdeki müstahdem ve işçilerin «Vatan Cephesi» saflarına katılmaları için zorlandıkla'a yeni bir iddia edilmektedir.

Bilindiği gibi, bir süre önce bu çeşit müesseselerde görevli müstahdem, memur ve işçilerin siyasi partilere de fizal görev alabilecekleri, gerekse yayın- [illegible] lamıştı.

Sanayi Bakan Vekilinin imzasını taşıyan bu genelgede, aynen «öyle denilmek [illegible] deydi:

«İktisadi Devlet teşekküllerinin, müesseselerinin sermayesinin yarısından fazlası bunlara ait şirketlerin memur, müstahdem ve işçilerinin siyasi partilerde faal vazife alamıyacaklarını belirten 30 Haziran 1956 tarihli ve 4/648 sayılı tamim hükümleri tatbikattan kaldırılmıştır.»

Bu Tasarı Gerçekleşmemelidir

Bay Dilek yaptığı ko-[illegible]şmada tasarıyı şiddetle [illegible] teklif etmiş anlaşmanın Türkiyeden bir şeyler koparma ya gayret eden «beniz[illegible] düşünceli» bazı Amerikalıla[illegible] rın menfaatlerini koruyaca[illegible] bazı dünyanın hiçbir devletin Türkiye'den böyle bir garanti istemezken Amerikalıların

Amerikalı dostlarımın kendilerine daha önce verilmiş olan imtiyazları dahi iyi kullanamamışlardır. Bu sebepten Amerikalılar yeni imtiyazlara lâyık değillerdirler.

Yerden göğe kadar hak[illegible]lı olan bu savunmayı gerçekleri ortaya koymasına yönelmiş olan bu kutlamak bir görevdir. Bay Dilek'in aynen dediği gibi «İlliç bir yabancı devlet Türk kanunların ve Türk hakimlerinden şüphe[illegible] lenmediği halde Amerika hukuku bir mesele.. Bu gibi ihtilâflar ancak mahkemelerde halledilir. Bu ise tamamen siyasi bir meseledir. Bu gibi işler ancak siyasi yollardan halledilebilir. Bu sebeple bu tasarının Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçmesi için hükümetin yargıç güvenliği[illegible] kabul etmesi lâzımdır. Bu kabul ise bizim için bir ölüm demektir. Bu tasarı Gerçekleşmemelidir.

Fikret OTMAN

3 Ocak?

(38-3)

Ahmet Vefik Paşa Devlet Tiyatrosu'nda

Bu akşam 20,30 da

HIRSIZ

KOMEDİ 3 PERDE — TÜRKÇESİ: SENİHA BEDRİ GÖKNİL

SAHNEYE KOYAN: ERTUĞRUL İLGİN

HER PAZAR Saat 15 de MATİNE

NOT: Pazartesi akşamları temsil yoktur. Gişe kapalıdır.

GİŞE: 10 — 13, 15 — 20,30'a kadar açıktır.

Tel: 2944

TİYATRO'YA:

12 Yaşından aşağı yaştaki çocukların getirilmemesi sayın Velilerinden rica olunur.

ALMAN malı VEB 3,25 mm ELEKTROTLARI Geldi

ERDEM DİLŞEN

Türk Ticaret Han No 11 — Tl: 2925

İlân

1 — Bursa Askeri Fizik Hastahanesi C ve D blokları inşaatının Kalorifer, Sıhhi ve elektrik tesisat işleri yaptırılacaktır. Keşif bedeli 463137 lira olup muvakkat teminatı 22360 liradır.

2 — Kapalı zarfla ihalesi 10/11/1959 Cuma günü saat 11.00 de Demirkapıda M.M.V. İst. 4. No. lu Sat. Al. Kom. da yapılacaktır. Teklif mektuplarının ihale saatinden bir saat evvel kadar verilmiş olması şarttır.

3 - Keşif ve şartnamesi İstanbulda Sat. Al. Kom.da Ankarada Lv. A. Dğinde İzmirde 2.nci Yatırıl Böl ge K. lığı Sat. Kom. Bşk. lığında Bursada Lv. A. lığında görülebilir.

4 - Bu işe girebilmek için şartnamesinde yazılı belgenin alınması şarttır.

12/4

Fennin Yarattığı Bir dev Eser

Kanada Aluminyom Company'nin Kitimat Elektrik Istihsal Projesi

Yazan: Richard F. Dempewolff
Çeviren: A. KARATAŞ

Popular Mechanics Mecmuası Aralık 1958

New York şehrinin en yüksek binası olan Empire State Building gibi iki binadan aşağı direklerinin tepesine kadar olan yüksekliğe dahil, bir biri üstüne konularak olan bile bu müthiş sokutun irtifa'ına ulaşamaz. Şu semine beher santimetre kareye 200 kilo'luk bir kuvvetle çarpacaktır.

İşte tavan irtifa'ı 30 bucuk metre, genişliği 25 metre ve derinliği de beş apartman bloku boyunda olarak gemiz kaya'nın içine yapılacak bir makinalar ile çeşitli büyüklükteki parçalar halinde kırılacaktır. Elektrik santralına dağıtı içinden yerleştirilecektir. Elektrik santralının dağıtı içinden yerleştirilmekle şu faydalar sağlanmıktadır: Evvela dağın dik yamaçlarından daima kaymakta olan çığ ve kaya parçalarından korunmak. Sonra havadan, akıntıdan çıkacağı bir şiddet ve kuvvetle düşen eşlerin sadmesi tesiriyle binayı sarsılmaktan muhafaza etmek, ve son olarak da bir harp halinde havadan yapılacak taarruzların tesirini yok etmek.

Morrison — Knudsen İnşaat şirketine mensup beş bin kalifiye işçi dağ taarruza ve içini delik deşik etmeye başladılar.

Bunlardan bir grup Tahtsa gölünün batı tarafında ise, diğer bir işçi grupu beş buçuk yarım mil kadar yukarısında bulunan küçük bir düzlükte güçlükle tırmanarak beş tünellerini açmak üzere dağı yukarıdan aşağı doğru delmeğe başladılar.

Daha aşağıda vadi içerisinde çalışan 1300 kişi için elektrik santralının yerleştirileceği mağrayı oymak üzere pa layıcı maddelerle kaldırdılar.

Ellerindeki dinamit, buldözer ve kamyonlarla işe evvela mağranın tava

Devamı Var

Vatandaş Çocuk yurdun temelidir

Jandarmalara ateş eden iki köylü yakalandı

Ankara (Özel) — Kale-maşlarda Jandarmalarla, çık ile bakara yolu arasında iki kişi arasında başlayan dövüşe geçmekte olan jan-dar silâhlı çatışma Cifflik tarmalar, Baykuş boğazına kadar devam etmiş gösbilleri sırada onlardan ve köye kaçan iki kişi kovalamışlardır. lolaşmakta olan iki şüphe-rada yakalanmışlardır. Yapılan soruşturma sonucu iki kişiye vasıflamalar ve bu şahıslara doğrusu ateş emirleri vermişler sında jandarmalara ateş lir. Fakat şüpheli şahıslar ve silâhlarının çıkarılmasından sonra jandarmalar ve silâhlarını çekerek jandarmalara ateş etmeye başlamaya devam edilmektedir.

Resimde son günlerde salgın halini alan Kızıl — Azı — Kızıl dizanteri yapan gençler görülüyor.

21 Şubat 1959 Yeni Ant s.3
"İşçiler Vatan Cephesine Girmeye mi Zorlanıyor"

Yeni Ant

Seçmen Kütükleri Meselesi

C.H.P. ekibi Bursa'ya geldi

Kemal Satır "Sayın Menderes mebus olmadan Aydında D.P. reisliğini kabul ettiği gün rejim davamız halledilir" dedi

Aramızda tek bir şahıs yoktur ki, ben kendimi sabık Başbakan dedirtmem zihniyetine sahip olsun»

Cihan Paksüt «Bugün C.H.P. safları altında teminatlı demokratik bir rejimin sürüle gerçekleşmesini savunanlar karşısında, iktidarı muhafazadan başka bir düşünceye dayunmayan vatan cephesi adlı bir parti mevcuttur.» dedi

C. H. P. ekibi dün gece iki yerde yapılan toplantıda bulundu

İsmail Rüştü Aksal bugün geliyor

Kestelde 106 kadın C.H.P.ye kaydoldu

İltihaklar memnuniyet uyandırdı

Yangının sebebi araştırılıyor

Zarar iki yüzbin liranın üzerinde görülüyo

KASAB'IN DURUSMASI

Küçük köpek ısırdı

İthal edilen vasıtalar trafik nizamnamesine aykırı

Yazlık bahçelerde meşrubata zam

Zam beşer kuruş olacak

23 Nisan provası

150 Üniversiteli Bursa'ya geliyor

İngiltere'de yeni çıkan bir modaya göre tabanı resimli ayakkabılar imâl edilmektedir. Bu resmimin bulunduğu olan ayakkabılar büyük rağbet görmektedir. Resimde, tabanı resimli ayakkabı görülüyor.

22 Şubat 1959 Yeni Ant, s.1
"C.H.P. ekibi Bursa'ya geldi."
"Kestel'de 106 kadın CHP.ye kaydoldu"

Hilmi Soydan'ın sahipsiz arazi hakkında teklifi

Milli Lig maçlarına bu hafta da devam edilecektir. Resimde Cumartesi ve geçen hafta Ankara sahasında görülüyor. Pazar günü Karşıyaka ve Göztepe ile karşılaşacak olan Galatasaray takımı

Vatan Cephesi

ANEKDOTLAR

İlim Sayesinde

Geceler Gündüz Olabilecek mi?

Resimde SKV uçağı şehitlerinden Güner Türkmen'in annesini kaldırırken babası büyük oğlu Behçet Türkmen ve annesi gözyaşları içinde görülüyor.

C. H. P. balosu
6 Mart'ta
ÇELİK PALAS'TA

Vatandaş Kızılaya üye ol

Yakında Gelecek
PFAFF ve ALFA Marka
DİKİŞ MAKİNELERİ

ÇUMA 1 MAYIS 1959

Sahip ve Başmuharriri Yazı İşlerini fiilen idare eden DERVİŞ S. TAŞMAN
Umumi Neşriyat Müdürü FETHİ TAŞMAN
Yazı İşleri Md. 1648
TELEFON : 2345

KURULUŞ : 1945

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

Yıl: 14 Sayı: 3291 - 3292

Bugün ikinci Sayfada
Polisin saygı ve itimat kazanması

FİATI : 15 KRŞ.

Uşak'ta gaz bombası atıldı

İnönü'nün jeep'ine D.P. il binasından bardak atıldı ve bir gazeteciye isabet ederek yüzünden yaralandı

İnönü'nün konuşma yaptığı bina çöktü yaralı olmadı

C.H.P. lideri İsmet İnönü dün eski Garp cephesi karargâhını da ziyarette bulundu

İ. İNÖNÜ "DEMOKRAT İKTİDAR DÜŞMELİ" DEDİ

Uşak'ta üç gündür içki yasağı var...

Uşak 30 (Telefonla) C.H.P. Lideri İsmet İnönü Ege gezisine bugün şehrimizden başlamış ve evvelden beklenen tekilde hâdisesiz geçmiştir. İnönü Uşak istasyonunda 50 bin vatandaş tarafından büyük bir tezahüratla karşılanmış ve bir Jeep bindirilerek İl binasına hareket edilmiştir. İnönü ve bazı gazetecileri hamil jeep, yol güzergahında bulunan D.P. İl binası önünden geçerken pencereden bir bardak atılmış

Sonu S. 4 de

Dün Ege gezisinin ilk merhalesi olan Uşak'ta konuşan C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü seyahatine başlamak üzere Ankara garından ayrılırken.

Sebzehalinden 4 esnaf daha dükkânlarını tahliye etti..

Böylece dükkânlarını terk edenler 13 kişi oldu

Eski Sebze halinde inşa edilen dükkânların esnaf tarafından yavaş yavaş tahliyesi devam etmektedir. Bir kaç gün evvel bildirdiklerimizden ayrı olarak son iki gün içinde dükkânlarını bırakanların sayısı dörde çıkmıştır Böylece bir haftada bu rakkam 13'ü bulmuştur. Gerek dükkân kiralarının yüksek oluşu, gerekse alış verişin hiç yok denecek kadar azalması esnafı iş yapamaz hale getirmiştir. Daha evvel de yazdığımız gibi dükkânları tahliye edecek esnafın miktarı Mayıs ayı içinde çok daha artacaktır.

Resimde Amerikanın Sesle radyosunda tertip edilen «Konuşulan İngilizce» programında hazırlanırken sırasında Türk spikeri İnci Gün Amerikalı meslekdaşları ile birlikte görülüyor.

Japonyadan otobüsler alınmıyor

Evvelce ısmarlanan otobüsler yapılmasına rağmen Belediye bunları almaktan vazgeçti

Bir müddet evvel Bursa Belediyesi otobüs almak için Japonyaya sipariş talebinde bulunmuştu. Japonyada bu talep kabul edi-

Sonu S. 4 de

Banka kredileri için bir heyet Ankaraya gidiyor

Heyet kredilerin kısılması yüzünden müşkül durumda kaldıklarını bildirecek

Banka Kredilerinin kesilmesi yüzünden, çok müşkül durumda kalan Bursalı sanayicilerinden bir grup alakalılarla temas ve temennilerde bulunmak üzere Ankara gidecektir. Bildiği gibi bir kaç aydan beri kredi sıkıntısı çeken sanayicilerin durumları

Sonu S. 4 de

Şinasi Nahit hapisten çıkıyor

Ankara— Özel— Ulus Gazetesinde yayladığı Ümit yok, Sıradan, bayıklı fıkralarından dolayı sekiz ay ve dört ay hapse ve beşbin ikiyüz lira para cezasında mahkûm edilen

Sonu S. 4 de

İsveçli kızlar Bursa'ya geliyor

4 ve 5 Mayıs günleri Atatürk Stadında iki gösteri yapacaklar

Türkiye Beden Terbiyesi Öğretmenler Cemiyeti marifetiyle memleketimize davet edilmiş bulunan İsveç, Malmö Genç Kızlar Jimnastik grubu iki gösteri yapmak üzere şehrimize davet edilmiş-

lerdir.

Gösteriler Merinos Gençlik kulübü organizasyonu ile Bursada Ata-

Sonu S. 4 de

Dün görülen davalar

Dün sulhiyede Ağır ceza ve asliye cezada bakılan davaların üçünde karar alınmıştır. Ağır cezada görülen davaların birisinde Kelsete 7 ay evvel ali Güleç ve Rıza Güleç isimli iki kardeş, S.Y. isimli bir kızı evlenme vadi ile zorla kaçırmaktan sanık olarak bakılmıştır. Alınan kararda Ali Güleç beraat etmiş, oğabeyisi Rıza güleç, in suçu sabit görülerek 1 sene 3 ay hapsine karar verilmiştir.

Diğer dâvada Refik Özgür isimli bir şahıs 9 ay evvel hırsızlık için girdiği evde ev sahibini yaralamaktan bakılmıştır.

Sonu S. 4 de

Gazetemiz bugünden itibaren 15 kuruş oldu

Gerek kâğıt fiyatlarındaki artış ve gerekse diğer matbaa malzemesi ve işçi ücretlerinin yük sekliği karşısında gazete maliyetleri de çok yükselmiş ve bugünkü şartlar altında fiatların yeniden gözden geçirilmesi zarureti hasıl olmuştur .

Bu itibarla yukarıda işaret edilen zaruretlerin sevkiyle gazetelerimizin fiyatlarının bugünden itibaren 15 kuruşa çıkarılması hususunda mutabakata varılmıştır.

Malûmdur ki, bugün bir gazetenin müvezzi ve bayi hissesi çıkarıldıktan : sonra müesseseye bıraktığı para basılmamış gazete kâğıdına dahi tekabül etmemektedir.

Okuyucuların da büyük bir anlayışla karşılayacaklarına emin olduğumuz bu durumu umumi efkâra aksettirmek ve yeni fiyatı müştereken tatbik etmek üzerere işbu protokol hazırlanarak imza edilmiştir.

Ekspres Sabah Postası gazetesi sahibi — Yeni Ant gazetesi sahibi

BALERİNA : Kocası, Panamanın eski Londra sefiri Dr. Arias ile beraber Panamada ihtilâl çıkartmaktan sanık meşhur İngiliz balerinası Margot Fonteyn serbest bırakıldıktan sonra uçakla Miamiye geldiği sırada gazetecilere beyanat verirken görülüyor.

Pınarspor - Doğa... yarın karşılaşıyo...

Yapılacak bu maçta galip takım birinci kümeye terfi edecek

Birinci kümeye terfi maçının ikinci karşılaşması bu hafta cumartesi günü saat 16 da Atatürk stadında Pınarspor-Doğanspor arasında yapılacaktır. Bilindiği gibi geçen hafta yapılan maç 1 - 1 berabere neticelenmişti. Bu bakımdan ikinci karşılaşma büyük bir ehemmiyet taşımaktadır. Geçen kafi taki oyun durumuna göre Pınarspor'un kazanma şansı daha fazla görülmektedir.

Bir haftadan beri kamp

Sonu S. 4 de

PTT Setbaşı şubesine bi... memur az...

Setbaşında açılan PTT Şubesi, memurla çalışmakta iyle ihtiyaca cevap mese hale düşmüştür. memur, bütün gün lerini çevirmek olduğu için gelen daların müra... zaman bakama dır. İlgililerin bir memur daha meleri istenmek

1 Mayıs 1959 Yeni Ant, s.1
"Uşak'ta gaz bombası atıldı"

CUMARTESİ 2 MAYIS 1959

Sahip ve Başmuharriri Yazı İşleri Müdürü DERVİŞ S. TAŞMAN
Umumi Neşriyat Müdürü FETHİ TAŞMAN
Yazı İşleri Md. 1645
TELEFON : 2340

KURULUŞ : 1945

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

Vol: 14 Sayı: 2393 - 1788

Bugün ikinci Sayfada
Plân Zarureti

FİATI : 35 KRŞ.

İsmet Paşa'yı yaraladılar!..

Uşak'ta başlarında milletvekilleri olduğu halde içkili D.P.liler İnönünün otomobiline taşlarla hücum ederek başından vurdular...

Manisa'da polis ve Jandarma halka ateş, açtı yaralı yok.

Uşak'ta C.H.P. milletvekilleri ve gazeteciler Ankaradan alınan emirle içirilen işçilerin tecavüzüne uğrayıp dövüldüler.

İktidar nereye varmak istiyor?

Dr. İbrahim Öktem

İktidar partisinin 957 seçimlerinden sonraki umumi tutumuna ve davranışlarına topluca bir göz atıldığı zaman, milli irade ile İktidara gelmiş veya iktidarda kalmış bir partinin hiç bir hakkılığın ve umumi tasvibe mazhar olmasının yaratılığı sarsılmaz şekilde ortaya serilecektir.

Bu seçimlerde, seçmen ekseriyetinin D. P. aleyhinde vaziyet almış olması bu partinin federal sinirlendiriciliği gibi milletçe çoğunluğunun itimadını kaybetmiş olmaları da kendilerine olan güvenlerini sarsmıştır. Bu sinirlilik ve güvensizlik; milli iradeye uymak suretiyle onları yeniden itimad kazandıran ictaatın sahibi kıymak yerine, B.M.M. içinde ve dışında her türlü tenkid ve murakabeyi bertaraf eden sakat ve tehlikeli bir anlayışın vasıtası haline getirmiştir.

Sekiz senelik hatalı bir iktisadi ve mali politikanın islahı için, dost ve müttefiklerimizin cömertçe yardımımıza koşmalarından da faydalanılarak, gereken ciddi çalışmaların muhalefetin ve bütün vatandaşların el birliği ile mümkün olacağını hesaba katmak istemeyen bir zihniyet maalesef D.P. liderlerini ruhlarından kavramış en buhranlı ve tarihi bir devirde milli birliğin sedelenmesine yol açmıştır.

Gururlarının esiri olan bu insanlara kalan tek yol, alabildiğine partizanlığa devam etmek ve milleti iki cephe halinde birbiri karşısına dikmekten ibaret olmuştur. İktidar partisine karşı bugün memleketimizde süratle artan muhalefetin hakiki mesulleri bizzat D.P. sevk ve idarecileridir. Halk Partisi iktidara gelecekse bunun başlıca sebeplerinden birisi D.P. nin memleketi tek parti devrinden daha fena bir şekilde idare etmiş olması, vaadlerinin hiç birisini tutmamış keyfiliğin partizanlığı ve faydacılığı bir sistem haline getirmiş olmasıdır.

Vatandaşın şikâyetleri varsa, muhalefetin tenkidleri birer hakikat ise ergeç D.P. bu gerçekler karşısında boyun eğmeğe mecbur kalacaktır. Bunlar muhalefetin iftiraları ise milletin sağ duyusu D. P. ile beraber demektir... O halde baskılara ve şiddetlere neden lüzum görülmektedir? Çünkü D.P. için ucunu kaçırmıştır ve kendisine yeniden itimadı sağlıyacak tedbirlere başvurmak kudretinden mahrum kalmıştır. İşte bundan dolayıdır ki, D. P. idarecileri bir hürriyet değişikliği lüzumuna inanarak mukadder bir meşhumun gölgesine sığınmak zorunda kalmışlardır. İsraf etmiş ve ticari itibarlarını kaybetmiş bir müessesenin başka bir firma halinde toplanan sahipleri gibi D. P. idarecileri de aynı çaresizlikler içinde Vatan Cephesi patenti altında bütün bir millet için mukaddes olan mef-

Sonu S. 4 de

Dün Manisada müessif hâdiselerle karşılanan C.H.P Genel Başkanı İsmet İnönü

Tamir edilen bir ev çöktü bir kişi öldü

İnşaat kalfası da ağır yaralı

Kuyakup mahallesinde bir ev tamir edilirken çökmüştür.

Çöküntü sonucunda bir kişi ölmüş ve bir kişi de yaralanmıştır. Hasan Gür ve Niyazi Gür isimli şahıslara ait ev tamir yapılmış olduğundan bir müddet evvel tamir edilmeye başlanılmıştı.

Sonu S. 4 de

Mehmet Camcılar tevkif edildi

Bir hafta evvel Camcılar oteli sahibi Mehmet Camcılar, bir kahveciyi ve bekçiyi döverek kaçmıştı. Polis tarafından yapılan aramada Mehmet yakalanarak ilk sorgusunu müteakip tevkif edilmiştir.

Pınar-Doğan bugün oynuyor

MAÇ SAAT 15 TE BAŞLIYACAK· KARŞILAŞMANIN GALİBİ BİRİNCİ KÜMEYE TERFİ EDİYOR

Birinci kümeye terfi maçının iki karşılaşması bugün Pınarspor ile İnegöl Doğanspor arasında yapılacaktır. Daha evvel de yazdığımız gibi bu maçın galibi birinci kümeye terfi edecektir.

Saat 15 te başlıyacak olan maç temdide rağmen yine berabere neticeleneceğ se maç başka bir gün üçüncü defa olarak oy-

İngiliz Rocy And Roll kralı Tommy Steel geçenlerde bir konseri arasında dopemesin çökmesi neticesinde ayağını kırmıştı. Resimde Tommy,nin hayranlarından biri sigarasını yakarken görülüyor.

Manisaya gelmek üzere halk dağlardan indi

Sonu S. 4 de

Avukat Mustafa Keskin C. H. P. ye girdi

Memleketimizde kabul ettiğimiz düzen gereğince tanınmış avukatlardan ve mali müşavir Mustafa Kemal Keskin C.H.P. ne kaydolmuşlar.

Osmanlı Bankası müdürleri geliyor

Bursa'da iki gün kalacak olan tanınmış bankacılar bugün şehrimizde olacaklar

Haber aldığımıza göre bugün şehrimize Osmanlı bankasının Meclisi idare reisi M. Monique, Paris umum müdürü M. Dupeux, Türkiye umum müdürü M. Mathieu ve Paris Umum müdürlerinden Beşet Aksan bugün şehrimize gelecekleridir.

Osmanlı Bankası Bursa şubesi müdürü Behiç Görk tarafından karşılanacak olan misafirler öğle yemeğini Termalde yedik-

Sonu S. 4 de

İstanbul Oğunlaşma Enstitüsü şehrimizde

Bahar bayramının 1/ Mayıs'a tesadüf etmesi ve müteakip günün cumartesi olması hesabile tatilin üç güne çıkması muhtelif komşu şehirlerde bilhassa İstanbul'dan şehrimize tatbike kafilelerinin gelmesine sebep olmuştur. İstanbul Oğunlaşma Enstitüsünden 25 kişilik bir grup şehrimize gelerek Ticaret lisesi Müdürü Ahmet Gülbay tarafından karşılanarak yerleştirilmiştir. Oğunlaşma Enstitüsü talebelerini Ticaret lisesi Tarih Öğretmeni Rüknettin Akbulut Tarihi yerleri gezdirerek izahat verecektir.

2 Mayıs 1959 Yeni Ant, s.1.
"İsmet Paşa'yı yaraladılar!.."

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

Bugün ikinci Sayfada İNONÜ KORKUSU

NEŞİR YASAGI

C.H.P. Genel Başkanı Malatya Mebusu İnönü'nün İstanbula gelmesi dolayısiyle cereyan eden hâdisat hakkında hazırlık yapılması bulunduğu cihetle tahkikatın seyrine tesir yapılabilmesi itibariyle C.H.P. Genel Başkanı Malatya Mebusu İnönü'nün İstanbul'a gelişi dolayısiyle cereyan eden hâdisata ait her türlü neşriyatta bulunulması ve keza bu mevzudaki her türlü beyanatın neşri yasak edilmiştir.

İstanbul Müddeiumumi Baş Muavini Celâl Baykal

Asılyakışan Hareket

Dervîş Sami TAŞMAN

CHP 3 Seçim daha aldı...

İsveçli kızlar geldiler

İki intihar hâdisesi oldu

Korkunun ecele faidesi yoktur

Yazan : Avukat Semseddin ERDİNÇ

Dün İstanbul'da sıkı emniyet tedbirlerine rağmen büyük bir tezahüratla karşılanan İsmet İnönü.

Bugün Atatürk Stadında gösteri yapacak olan İsveçli Jimnastikçilerden bir kızın ritmik hareketi.

5 Mayıs 1959 Yeni Ant

"Neşir Yasağı"

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

« Basın milletin müşterek sesidir »
K. ATATÜRK

C.H.P. KÜÇÜK KURULTAYI TOPLANTIYA BAŞLADI

Dünkü görüşmelerde İnönünün son Ege hâdiseleri ehemmiyetle ele alındı

İNÖNÜ

Gecekondular yıkılmıyor !..

Belediye Reisi Reşat Oyal'ın yıkıma kararı verdikten 24 saat sonra Reis vekili Ekrem Paksoy bunu iptal etti

CHP Trilye Bucak. Vakıf ve Yeni köy ocak kongreleri

Büyük aldika ile karşılanan kongrelerde; Ege ve Uşak olayları takbih olunup iktisadi buhran, rejim davası, kalkınma politikası şiddetle tenkit edildi

Kültür Park dün merasimle açıldı

Dün ilk gecesi olmasına rağmen Kültür Park Bursalıların büyük rağbetlerine mazhar olmuştur

İznikte C.H.P. bir seçim aldı

Dirazlı köyü muhtarlığını C H P adayı büyük bir farkla aldı

Suçlu kardeş yakalandı

SALI'YA
Yeni Ant Sütunlarında
PEHLİVAN PADİŞAH
Abdülaziz'in hayatı ve güreşleri
Tefrika edilecektir

Bu tefrikada ABDULAZİZ'in Mısır-Fas-Londra seyahatlerini, ABDULAZİZ DEVRİNİN EN İNCE noktalarını bulecek güreşleri merakla takip edeceksiniz...

Yazan : CEMALEDDİN FİĞANİ

Kaçırdığı kızla polise giden genç

Demirkapılılar endişe içinde !..

Buna sebeb, Demirkapı şırtlarındaki kopmuş kaya parçalarının tehlikeli bir devam arzetmesidir

Feriköy mağlûp Ülküspor galip

K. Paşa Feriköyü 1-0, Ülküspor Toprakspor'u 4-3 yendi. D.Spor - Hilâl 1 - 1 berabere kaldı

Feriköyün dörtlere girmesi şüpheli

İki hava subayının mahkemesi

İlk okullar dün ders kesimi yaptı

Bu sene çevirdiği filimlerle hasılat rekoru kıran Kim Novak, geçenlerde şerefine tertip edilen bir balo sırasında gösterdiği gibi şahane bir dekolte elbise ile gitmiş ve büyük alaka görmüştür. Resimde Kim Novak ve kavalyesi görülüyor.

31 Mayıs 1959 Yeni Ant
CHP Trilye Bucak, Vakıf ve Yeni köy ocak kongreleri”

Yeni Ant

Zamlardan sonra Dobruca köyü D.P. Ocağı CHP oldu

İdare heyeti ve üyeler toptan istifa ederek D.P. levhasını indirip C. Halk Partisi Ocağını açtılar

Zina yapan bir çift dün tevkif edildi

Bursalılar dün denize akın etti

Fidan hanındaki patlayıcı madde

Hakimiyet tekzip değil teyid ediyor...

150 bin nüfuslu Bursa'da 3 günde 16 Manda kesilmiş!...

Esnaf hâlâ kira için çırpınıyor

Güven dün Kömürspor'u 3-0 yendi, grup şampiyonu oldu

Güvenspor gece geldi

F.B., G.S.'yi dün 4-0 yendi

15 Haziran 1959, Yeni Ant, s.1
"Zamlardan sonra Dobruca köyü D.P. Ocağı CHP oldu"

PERŞEMBE
2
TEMMUZ
1959

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

« Basın milletin müşterek sesidir »
K. ATATÜRK

KURULUŞ : 1945

HALK OYUNLARI: Türkiye Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma teşkilinin 27 Haziran ile 3 Temmuz arasında Atatürk Kültür Parkında açık hava tiyatrosunda tertip ettiği bayram devam etmektedir. Resimde Erdemli Ekibinin «Şeh boylum» oyunu görülüyor.

C.H.P. Milletvekilleri D.P. Milletvekillerinin peşinde

Üçüncü bir gezi tertip ederek D.P. lilerin gittikleri yerlerde konuşmalar yapıp cevap verecekler

Ankara, 1 (Telefonla) İki ayrı yurt gezisi tertip etmiş bulunan CHP milletvekilleri bu defa, CHP.nin kazandığı İllere giden D.P. milletvekillerini takip etmek üzere üçüncü bir gezi hazırlamışlardır. C.H.P. liler, D.P. lileri takip ediş, yaptıkları konuşmalara cevap vereceklerdir.

C.H.P. lilerin üçüncü gezisi alaka ile takip edilmektedir.

Askeri Liseden 11 Öğrenci çıplak olarak tard edildi

Okuldan disiplin cezası alıp kovulan öğrenciler Lisenin otobüsü ile meçhul bir semte bırakıldı

Askeri Lise Müdürlüğü uygunsuz hareket ettikleri iddiası ile öğrencilerden 11 kişiyi okuldan tard etmiştir. Gayet enteresan safhalar arasında bu hadise bundan üç gün evvel cereyan etmiştir.

Okulda uygunsuz hareketleri tespit edilen üç öğrenci, müdüriyet tarafından sorguye çekilmiş ve aldıkları ifadeler göre de onlarala arkadaşlık eden 8 kişinin daha tard edilmesine karar verilmiştir. İki gün evvel okul'un arabasına bindirilen 11 öğrenci şehrin dışında bir yere

Sonu S. 4 de

velileri çıkarılmış vaziyette bırakılmıştır.

VELİLERİN ŞİKAYETİ

Dün gazetemize müracaat eden bu öğrenci velilerinden bir kaç çocuklarını iki günden beri görmediklerini, okul nezdinde yaptıkları müracaat neticesinde de, uygunsuz hareketleri yüzünden tard edildiklerini öğrenmişlerdir. Hadiseyi tahrirat ile anlamak istemişlerse de kendilerine fazla bir şey söylenmemiştir. Bundan son derece müteessir olan öğrenci velileri Savunma Bakan-

Sonu S. 4 de

Cezaevinden firar eden 3 mahkûmun biri dün yakalandı

Yaşar Çınar İstanbul'da arkadaşları ile top Velifendi hipodromunda oynarken ele geçti

Mudanya Cezaevinden firar eden 3 mahkûmdan birisi ve en azılısı olan Yaşar Çınar, Mudanya Jandarma teşkilâtının yaptığı aralıksız ve devamlı bir takip neticesi, İstanbul'da Velifendi Hipodromunda hiç sız arkadaşları ile top oynarken yakalanmıştır.

Bu iş için Mudanya

Sonu S. 4 de

A. A. nasıl gaf yaptı?

Celal Bayar ve maiyeti erkânı, Bursaya gelmeden evvel, Ankara Radyosunun saat 13 teki haberler bülteninde, Bayar'ın saat 13 de Mudanyaya gelip tezahüratla karşılandığı yolundaki haberin ne şekilde ve

Sonu S. 4 de

Lübnanlı bir firma bornoz almak istiyor

Bir Lübnan firması bazı Bursa mamullerinden ithal etmek üzere teşebbüse geçmiştir.

C. I. A. C. Compagnie Internationale Arbe Paun Le Commerce adındaki bu Lübnan Firması Bursa yerli mamullerindn havlu

Sonu S. 4 de

Şehrimize gelen Generaller

Haber aldığımıza göre Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel, 1. ve 2. Ordu Komutanları ile bazı Generaller şehrimize gelmişlerdir. Generaller dün muhtelif yerleri, bu arada

KANSER İÇİN: Resimde görülen Ali Rıza Akınsan adında bir vatandaş hafta içinde İstanbul'da yaptığı bir basın toplantısında Kanser hastalığı ile ilgili a-

Türk - Yunan Sınır görüşmesi

Ankara, 1 (Telefonla) Türk - Yunan Sınır müzakereleri bu hafta içinde Trakya'da başlayacaktır. 1955 senesinde Meriç nehrinin ıslahı esnasında bozulan sınırları yeniden tespit edecek olan Komisyon Türk heyeti başkanlığını Tuğgeneral Gani Gün ler yapacaktır.

Mudanya'da dünkü törenler

2 aydır çalışmakta olan elektrik motorunun açılış töreni dün yapıldı

Mudanyalılar dün bir taraftan Denizcilik Bayramını kutlamak ve yapılacak şenlikle için iskele civarında toplanırlarken, diğer taraftan da Belediyenin haftalardır çeşitli şekillerde propogandasını yaptığı bir kaç tesisin açılışına, Bursadan genel zevat kadar bir toplulukla katılmışlardır.

Dün, hizmete girdiği bildirilip, konuşmalarla açılışı yapılan elektrik motoru, aslında, iki aylık bir zamandan beri tecrübe çalışması adı altında faaliyet göstermektedir. İlk önce konuşma yapan Hanoğlu, çalışmalarının semerlerinin, görmeğe başladıklarını ve bu tesisin de bunun canlı bir misali olduğunu söylemiş ve Valinin tesisi açmasını rica etmiştir.

Vali de yaptığı konuşma-

Sonu S. 4 de

Sahte Memur

Abdullah Şaplı isminde 20 yaşlarında bir gencin kendisine memur süsü vererek bazı hareketlerde bulunduğu polise ihbar edilmiştir.

Bu ihbar üzerine harekete geçen polis, sahte memur hakkında gereken kanuni muameleyi yapmıştır.

1 Temmuz Denizcilik ve Kabotaj bayramında denizciler merasiminde

Jüt Fabrikası yapılacakmı

Fabrikanın kurulması hususundaki işbirliğinden Pakistan'ın çekildiği bildiriliyor

Hali hazır durumu ile geçim fabrikaları sınıfından, seçim fabrikaları safına geçmek talihsizliğine uğrayan Mudanya Jüt Fabrikası hâlâ kötü kaderi ile baş başa bulunmakta ve yapılan bütün şikâyetlere rağmen hiçbir müsbet netice kendisini göstermektedir.

Sonu S. 4 de

Kabotaj Bayramı Kutlandı

Kabotaj bayramı Türk gemilerine geçtiği günün 34. yıldönümü, dün Mudanya'da da yapılan bir törenle kutlanmıştır.

Bütün Mudanyalıların iştirak ettikleri törende saat 15.45 de İstiklâl marşı ile başlanmış, müteakiben Liman Başkanlığı tarafından günün mânâ ve ehemmiyetini belirten bir konuşma yapılmış

Daha sonra denizcilik tarafından denize çe-

Sonu S. 4

Kılıç-Kalkan ekibi başkanı Mustafa Tahtakıran

Kılıç-Kalkan ekibi gitti

Fransa'nın Nice şehrinde yapılacak olan beynelmilel halk oyunları festivaline katılmak üzere Bursa Kılıç - Kalkan ekibi dün şehrimizden ayrılmıştır. Ekibimiz yarın deniz yolu ile Fransa'ya hareket edecek ve 7 Temmuzda festivale iştirak edecektir.

Kılıç Kalkanlar Nicetten başka İtalya'ya

(Sonu S. 4 de)

İki kadın caddede kavga ettiler

İki kadın caddede kavga ettiler

Bravo Kadınlar Birliği !

Kara çarşaf, hem kıyafet kanununa ve hem de inkılâplarımıza saygısızlıkların belli başlı olanlarından birdir. Anayasamızda inkılâpçı olduğumuz yazılıdır. İnkılâpların muhafazası, yaşatılması ve ileriye götürülmesi her şeyden evvel bu kanuna tabi fertlerin vazifesi olarak mütalâa edilmelidir. Ayrıca, inkılâplarımızı Atatürk'ün eseri ve istiklâlimizin sembolü, aynı zamanda medeni yaşayışımızın teminatı olmak itibariyle de büyük değer taşımaktadır. Maalesef, itiraf edilmek lâzım gelir ki, her iki halde de mecbur olunan hususlara riayette, birlik ve beraberlikten mahrum kalındığı bir vakıadır.

Demokrasi rejiminin geniş halk topluluklarını kaybetmek endişesiyle iktidar partisinin, bu te de bir mücadele politik Demokrasiyi istediğini sanda anlayan bu insa yetimsiz inkılâplarına terme cesaretlerini bu tadır. İrtica hareketi D.P. kongrelerinde müesseselerin ihdasına adâlâ sevgat talepl suna aykırı giyinişler resmî törenler tertib geçtikçe ak sok

2 Temmuz 1959 Yeni Ant, s.1.
"CHP Milletvekilleri DP Milletvekillerinin peşinde"

PAZARTESİ
6
TEMMUZ
1959

Yeni Ant
Bursa'nin Gözü, Kulağı, Dili

« Basın milletin müşterek sesidir »
K. ATATÜRK

Hürriyet mahallesinde tertip edilen toplantıda
8 D.P. milletvekilini ancak 22 kişi dinledi
Bir vatandaş ,' Kanalizasyon işi tehlike arzetmektedir. Vali, milletvekilleri gibi yapamıyacağım vaadi vermem, dedi siz milletvekillerimiz ne dersiniz? " diye sordu

RESMİ ARABA SALTANATI

D. Partiden istifalar

C.H.P. de dünkü toplantı

C.H.P. Niğde milletvekili:
Asım Eren'in temasları
A. Eren İsmetiye köyü ve M.Kemalpaşa C. H. P. kongrelerinden sonra bugün de Orhangaziye gidiyor

Uçurtma salgını

C.H.P. Ortapazar ocağı açıldı

BU DA YENİSİ : Telefon devir ücretine zam oldu
Yüzde 166 ilâvesi ile devir ücret 75 liradan 200 liraya çıkarıldı

Dün geceki CİNAYET

Üniversite Muhtariyeti konusunda tartışma

Yeni Ant'ın Yeni Tefrikası
KASIMPATILAR AÇMASIN
Genç Kızların kâlbi heyecanla titriyecek, genç erkekler ihtirasla yanarak biraz daha kendi hayatlarını bulacaklar.
Kasımpatılar Açmasın
Bugün 3.Sayfada

Ana-kız, iki erkeği dövdü

Vali gitti diye kurban kesip dağıttılar

Caddede tabancalı kavga

İspanyaya 2-0 yenildik

Enteresan bir aşk hikâyes
kahramanını polis arıyo
Sevgilisinin evine sık sık giren Nevzad u
daki genci kızın babası polise şikâyet

6 Temmuz 1959 Yeni Ant, s.1.
"8 D.P. vekilini ancak 22 kişi dinledi."

Günde NOT

Muhalefet mi iktidar mı?..

Özdemir BOZKURT

İstanbul Zeytinburnu D.P. İlçe Kongresinin de aksinden ve bütün bu kısmi muhalefetin sesinde ve sert ihbarnamelerinde sonra fikrimce bir fesfikat raporunun bir propagandası şöyle demeliyiz:

«Muhalefetin bugün ne suretle devam eder, hangi dış faaliyetlerle ne mücadele gösterirse ne bütün memleketi fesada sürükleyecek vahim hâdiselere doğabilir...»

Zeytinburnu D.P. İlçesinin yukarıdaki ikazına ne güç ve fikir olarak beraberiz, beraberiz ama; bahsi geçen tehlikenin kaynağını dış faaliyetlerin ve nihayet vahim ve memleketi felâkete sürükleyecek mücadelesini fillerin hakiki sahibinin de muhalefet olmadığını aynı anlayışla kabulleemek şartiyle...

Kimde hal kaldı ki...

İzmit D.P. İlçe Kongresinde konuşan bir delege:

«Muhalefet içimizde nefes alacak durumda değildir» demiş...

Nasıl insan öğretene ve ille sunu söyleyiveriyor ama bu kadar yerinde, bu kadar güzel bir itirafta bulunmaz. Hem de bir D.P. Kongresinde, İzmit gibi hizipçiliği fiin kaynayıp, oynaştığı bir D.P. Kongresinde...

Anladılar, D.P. liler de anladılar artık bu çağda çok ağır şartlarda muhalefete nefes aldırmama siyasetinin inşasla tatbik edildiğini.

Doğrusu da bu değil mi sanki?. Hangi bir zeminde hal hangi, biri minde nefes alacak durum kaldı...

Sonu S. 1 de

TAŞMAN Matbaası emrinizdedir

MEMLEKET HABERLERİ

V.C. ile D.Parti mensupları arasında anlaşmazlıklar!..

Bu yüzden V.C. deyiminden vazgeçiliyor

Ankara, (Husust) — İyi haber alan kaynaklar tarafından ifade edildiğine göre D.P. yüksek kademeleri bundan böyle ve peydepey «Vatan Cephesi» deyiminin kullanılmasından vazgeçeceklerdir. Gerçekten, devlet radyoları muhaleflet partilerinden iltifa edenlerin isimlerini bildirirken bu vatandaşlara D.P. ye girdiklerini söylemektedirler. Oysaki, yakın bir zamana kadar bu vatandaşlarını Vatan cephesine girdikleri bildirilir ve D.P. den bahsedilmezdi.

D.P. yüksek kademelerinin, eski Demokratlarla V.C. mensuplarını arasında çıkan anlaşmazlıkların oldu bitti yapmalar çıktığını almasından karşısında böyle bir karar vermek zorunda kaldıkları ifade olunmaktadır.

Hatta bazı siyasi çevreler bundan sonra «Vatan Cephesi» deyiminin unutulmasına çalışılacağını söylemektedirler.

Zil çalma meraklısı bir deli

Ankara, (Husust) — Kavaklıdere'de, evlerin zillerini çalarak vatandaşları rahatsız eden birini, dün gece polisler tarafından yakalanmıştır. Bu hasta gece yarısından sonra kapılarının çalındığını görünce Kavaklıderelilere, durumu karakola bildirmişlerdir. Bunun üzerine tertibat alan polisler uzun boylu bir çahsın kapıları çaldıktan sonra saklandığını görünce kendisini ya kalamışlardır.

Yapılan tahkikat neticesinde asıl meraklısı şahsın deli olduğu anlaşılmıştır. İsminin Ahmet olduğu öğrenilen deli, dün akşam İstanbul akıl hastanesine gönderilmiştir.

Yolda Çocuk düşüren bir kadın öldü !...

Ankara, (Husust) — Hastaneye yatmak için Yozgat'tan şehrimize gelen bir kadın yolda bir dereden fenalaşmış ve yerde biraz çırpındıktan sonra ölmüştür.

Kadının cesedi muayene edilmek üzere hastaneye kaldırıldığı zaman, çarşamba içinde beş aylık bir çocuğun cesedi çıkmıştır. Muayene sonucunda kadının çocuk düşürdüğü ve bu yüzden öldüğü anlaşılmıştır. Cümlümüzün mi sandığı edilen kadının cesedi çocuğu ile birlikte gömülecektir.

BU Günlük Kadar

Başı S. 2 de

rında sadece iktidarda kalmak cümleleri dolaşmaktadır. Ama bu beyler bilmemektedirler ki, millet istediğini yapmakta serbesttir ve onu kimse kararından durduramıyacaktır. 1957 seçimlerinden sonra «Azınlık iktidar partisi» hüviyetini taşıyan D.P. düşecektir. Bütün istediğimiz, düşmenin millî irade ile olmasıdır. Böyle bir düşme, D.P. ye sadece şeref verir, tıpkı C.H.P. ye olduğu gibi.

Evet beyler, «Bile de iktidarda kalacağım» zihniyetini taşıyanlar sinler düşeceksiniz, hem de gümbür gümbür. Kurtuluş çaresi yok bunun...

Yaşlı bir kadın sevdiği genci bIÇAKLADI

Akhisar, (Husust) — İlçemiz Selendi köyünde oturan 47 yaşlarındaki Zahide Tuzrar adında bir kadın aynı köyden Mehmet Başlı adında bir erkeği bıçakla karnından ağır surette yaralamıştır. Yaralı Mehmet koma halinde hastaneye kaldırılmıştır. Sanık Zahide Savcılıkta alınan ifadesinde Mehmetle uzun zamandır evlenmek vaadile sevişiklerini, fakat Mehmet'in bu kerre kendisini almıyacağını kat'i ve hakaretamiz sözlerle belirtmesi üzerine bu cinayeti işlediğini söylemiş ve derhal tevkif edilmiştir.

Kaynanasına kızan gelin zehir içti

Ankara, (Husust) — Kaynvalidesi ile münakaşa eden bir gelin, fare zehiri içerek kendisini öldürmek istemiştir.

Çankaya'da Bülbülderesi'nde oturan A.S. adındaki gelin, kaynanası ile arasında geçen münakaşaya fena halde içerlemiş ve kendi odasına giderek fare zehirinden içmiştir. Gelin kaynana kavgası sonunda intihar etmeye kalkan gelin, ağır vaziyette hastaneye kaldırılmıştır.

YETİMLER
Yardımınızı Bekliyor
Çocuk Esirgeme Kurumu

FANTEZİ

AH ŞU T.P. AHH!..

T. METİN

Bir varmış, bir yokmuş... Diyar Palavristan'ın Hayâlîye şehrinde otomatik alan (LAFBU) isminde biri varmış. Bu adamın tek zevkini kitaplarda okuyarak tasadüf bir, (Görünmeyen Adam) okuhlamaktır...

* * *

Günlerden bir gün... Lâfbu, yorgun argın, evinin bahçesinde uykusuna yatmış. Rüyâsında bir piriffaat :

— Dile benden ne dilersin ? dedi, ❶ de hiç düşünmeden :

— Beni görünmeyen adam yap! diye cevap verdi. Piriffaat okuyup üfledikten sonra kaybolup gitti. Lâfbu uyanır uyanmaz, rüyasını kanuna uydurmak için odaya koştu. Kapıyı açıp içeri girince, sedirde otarmakta olan karısı :

— Kapı gene bozuldu! kendi kendine açılıyor... demesini ?.. adamcağız başından düşünecek gibi oldu. Yürüdü, sedire bağdaş kurup, karısının karşısına otardı. Kadın, ozalı bile değildi!.. Lâfbu : (Karışığım!) diye seslendi... Hayret! aldırış eden bile yok! bu defa kadının kulağının dibine sokulup (Karıcığımmm!...) diye avaz, avaz bağırdı. A.a.. karısı sanki taş kesilmişti.. Bu sırada içeriye Lâfbu'nun küçük kızı girdi.

— Annee!... Babam nerde!...

— Bahçede... Ağacın altında uyuyor kızım...

— Bahtım Anneciğim, yok!

Lâfbu :

— Körmüsünüz, yahu! buradayım! dedi amma, heyhude... O'nu ne gören, ne dinleyen ve nede duyan vardı...

Kadın :

— Körolası herif! yine haber vermeden sıvışta... mutlaka nikkumlumanya çıtmiştir; diye söylenirken, muradına ermenin sevinci içinde şakır şakır gübek atmakta olan Lâfbu'da :

— Yaşasın!... görünmüyorum artık... Görünmeyen Adam oldum ben... Yaşasın!... deyip zıp zıp zıplardı... Sonra da bir rüzgâr hınyle sokağa çıktığı zamanı, yıllardır zihninde tasarladığı planını, önce kimden ve nereden başlıyarak tatbik etmesi lâzım geldiğini düşündü... Evvelâ meyhaneye gitmek istedi. İçkisiz dolaşmanın daha sevkli olacağını hesap ederek bundan vazgeçti. Aklına önce bir sinemaya gitmek geldi. «Seyyare» sinemasının kapısından içeri girerken, biletleri kesmekle mükellef memurun dibinden geçtiği halde herif oralı bile onsamıştı. Artık «Görünmeyen» olduğuna kat'i surette kanaat getirmişti. Loca'lardan birine dalıp Oksoub! önce utanıp geri dönmek istedi... fakat hemen aklına görünmezliği gelince vaz geçti.

Ve... başladı seyre,.. aradan beş, on dakika geçince localan salona indi. Etrafı kolaçan ederken mahalle bakkalı Kanıkçıoğlu'nu görmesin?.. kanı içmek arzum vardı, odama bakan garsona istediklerimi söyledim Biraz sonra her şeyim geldi, banyodan çıktım, menüs elimi defterе süremiyordum..

Acaba bu defterde neler yazılı idi, odamın balkonuna çıktım, mehtab vardı, dağların koyu karanlığa gömülmüş tepelerindeki neftilikleri aydınlatıyordu, yan kısımdaki balkonda bir ana kız gülüm ilişti, onlar da arkadaş arar gibi bana bakıyorlardı, ben:

— Ne güzel mehtap var.. dedim, kızın annesi:

(Devamı Var)

KASIMPATLAR AÇMASIN

Yazan : RAFET BELGRADLI

Tefrika : 27

Sizi çok saminî buldum, bilhassa mektubunuza bana karşı bu safiyetinizi ve samimiyetinizi daha da çok anladığım için size hayatımın esaslı noktalarını gösteren hatıra defterimi gönderiyorum. Okuyunuz ve hakkımdaki sinirliliğinizi gideriniz, size saadetler diler, şayet hatıra defterimi kaybetmeden bana iade etmek lutfunda bulunursanız size minnettar olurum...

"Ümran Mersuka"

Hayretler içinde kaldım, evet gerek pilâjda ve gerekse bar'da benimle geydi, yürüdü, içti ve gitti. Fakat bu kadın, halbuki ben hiçbir kadına onun kadar para hareamamıştım..

Meraktan çatlıyacaktım.. Hemen mağazadan çıktım ve eve telefon ettim.

— Ayşel, şekerim ben acele İzmire gidiyorum akşama gelemiyeceğim merak etme!... diye onu haberdar ederek otomobile atladım ve doğru Oylata gittim.. Maksadım hep banyo almak, hem de şu hatıra defterini okumaktı.

Yollarda adeta son sür'atle gidiyordum.

İnegöl'de dinlendim, yemek yedim ve sonra Oylata gittim, yerleştim ve odama çekildim.

Neden bu kadına bu kadar önem vermiştim bilmiyorum amma, biz erkek lerde kaçan balık iri olur telâkkisiile ilgileniyordum galiba bu kadınla..

Yoksa bu kadını Ülkü ile hatta karım Ayşel ile karşılaştırdığım zaman da hi pek üstünlük yoktu amma onda bir gizillik vardı işte beni bu taraf çekiyordu galiba, işte bu hatıra defterini de bu merakla bir'an evvel okumak ve her şeyi öğrenmek istiyordum...

Akşam yemeğini herkesden ayrı odamda yemek istedim ve biraz da

UÇAK, VAPUR LÜZUMLU TELEFONL

Uçak

Bursadan Kalkış 8.00-9.45-12.15-14.00-15.4
İstanbuldan Kalkış 7.15-9.00-11.30-13.15-15.

Vapur

Mudanyadan	9
İstanbuldan	16
Yalovadan	6.45-12.30-17.00-20.
Cumartesi—Pazar	6.00 10.30-16.00-19.
İstabuldan	7.45-90.5-12.10-18.

Lüzumlu Telefonlar :

Yangın: 00, Sıhhi İmdat: 2034, Devlet nesi: 2401, Hava Yolları: 1167, Hava 1170, Polis: 1312, Zabıta: 1842

Vatandaş Kızılaya Üy

15 Ağustos 1959 Yeni Ant, s.3.
"V.C. ile D.Parti arasındaki anlaşmazlıklar"

PAZARTESİ 5 EKİM 1959

Sahip ve Başmuharriri Yem. İşletmi Müdürü DERVİŞ S. TAŞMAN
Umumî Neşriyat Müdürü FETHİ TAŞMAN
Yem İşletmesi Mü. Müdürü TELEFON : 2349

KURULUŞ : 1945

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

« Basım milletin müşterek sesidir »
K. ATATÜRK

FİATI : 10 KRŞ

C. H. Partisi Bursa İl Gençlik Kolu Kongresi dün yapıldı

İnönü'nün Bursa Kongresine Mesajı : " İnsanlık haklarımız maddî kuvvetler üzerinde değerdedir "

İNÖNÜ'nün Bursa C.H.P. İl Kongresine Mesajı !...

«BURSA Gençlik kongresinde toplanan delege ve misafirleri selâmlamak bahtiyarlık duyuyorum. Aramızda bulunmak ve söyleyeceklerimin ne kadar yürekten geldiğini göstereceğini ümîn ederim. Aziz delegeler Gençlik kollarının yarının siyasî mesuliyetine hazırlamak için çalışıyoruz. Bu sebebtedir ki gençlerimizin gelişmesine engel olmasın. Bizimle beraber cehdden yetişmesini istiyoruz. İstiyoruz ki, yine istemez karşılıyoruz. Sizin için bu hakları yaşamak göz almamalıdır. Çeşitli fenalıkları görmekten kalan iştidasî ve umumî teselliler genç kuşaklar için bir görüşte anlaşılacak kadar sadedirler. Bu cesbeyiz görüşler idealist, insanın irade dolu havası içinde bulacaklardır. Aziz delegeler gençlik kollarını bir gelecekte yeni adetler üzerinde bir siyasî hayat kurmak için yetiştiğini söyledim. Bunun kadar bu hayat kurmak için yetiştiğini söyledim. Bunun kadar bu hayat kurmak için yetiştiğini söyledim. Bunun kadar bu

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

"Basın milletin müşterek sesidir"
K. ATATÜRK

PAZAR 25 EKİM 1959

"Karacabey'deki arbedeli ihtilâf"

3 köy muhtarına kaymakam işten EL ÇEKTİRDİ!

İhtiyar Heyetlerinin de vazifelerine son verildi

5 kazada üç kişi yaralandı

Ayrıca 7 vasıta da hasara uğradı

Kite Muhtar Seçiminin müstakil aday kazandı

Orhaneli C.H.P. İlçe kongresi yapıldı

Fethi Çelikbaş, Muammer Akpınar, Faruk Ayanoğlu, Fazıl Yalçın, Sadrettin Çanga ve Ş. Erdinç konuşma yaptılar

Köy düğününe giden bir şahıs 3 kişi dövdü

Bir Samanlık kül oldu...

Şehirde dün kış havası hakimdi

Sühunet 3 dereceye düştü. Şehire yağmur, Uludağ'a kar yağdı. Ayyalık Vapuru tehlike atlattı

Sünnet düğününde bıçaklanan genç...

Çataloğıl köyündeki bir sünnet cemiyetinde 3 şahıs yok yere bir genci yaraladı

DÖRT EV YANDI: Hafta içinde Karagümrük semtinde vuku bulan yangında dört ev yanmıştır. Resimde yangın sırasında söndürme ameliyesi görülüyor.

C.H. Partisi Merkez İlçeler kongresi bugün yapılıyor

Şehrimizde bulunan C. H. P. Milletvekilleri de kongrede hazır bulunup konuşacaklar

Yenişehir ve İznik C. H. P. ilçe kongreleri de bugün yapılacak

Dün "Birleşmiş Milletler Günün kutlandı

"Kaybettiğimiz Yeni Şairler" günü

Akalanda 270 kişi D.P.den istifa etti

İstifa edenler C.H.P. saflarına katıldı

Bir günde üç kız kaçırma hâdisesi oldu

Acar, Pınar'ı 2-0 Merinos I. İdmanyurdu'nu 3-1 yendi

Merinos zorlu rakibini rahat yendi

Bugün yapılacak lig karşılaşmaları

Şehrimizde büyük boks karşılaşması

25 Ekim 1959 Yeni Ant
"Akalanda 270 kişi D.P.den istifa etti"

CHP vatandaşın istediği demokratik bir yoldadır

Akınspor Mensucatı 1 - 0 zor yendi

Bu anlayıştan sonra...

D.P. M. Vekilleri «Acele» kaydıyla Anara'ya çağrıldı

Necati Akgün CHP İlçe idare heyetine girdi

Trafik lâmbası önünde trafik kuzası

Genç bir kız yaşlı babasını mahkemeye verdi

Bisikletten düşen çocuk

Kongreye Çağrı

Vatandaş Kızılaya Üye ol

Bıldıyunusta bir düğünde işlenen feci cinayet

Çatıdan düşüp ağır surette yaralanan genç

Yenişehir, İznik CHP kongreleri

İLÂN

KAYIP

Yaşman Matbaası Emrinizdedir

26 Ekim 1959 Yeni Ant, s.4
“CHP vatandaşın istediği demokratik bir yoldadır.”

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

« Basın milletin müşterek sesidir »
K. ATATÜRK

Cumhuriyetin 36 ncı yılı kutlu olsun

Bugün yurdun her yerinde olduğu gibi şehrimizde de parlak bir tören yapılacak

Merasim 10 da başlıyor

Cumhuriyet Bayramının 36. yıldönümü bugün yurdun her tarafında parlak törenle ve içten geçen sevinçli Cumhuriyet bayramında Türk askeri geçit resminde görülüyor.

M. Kemalpaşa C.H.P. ilçe kongresi heyecanlı geçti

Kongrede; Fethi Çelikbaş, Faruk Ayanoğlu, Muammer Akpınar Fazıl Yalçın ve İbrahim Öktem heyecanlı konuşmalar yaptılar

Şehirde dün yapılan tören ve şenlikler

Kız arkadaşını kaçırmak isteyen genç!

Arı kovan hırsızı çifteyle vuruldu

Bu korkunç cinayeti hırsızlığa girilen evin sahibi işledi

Cevriye Temelli toprağa verildi

İnönünün 92 yaşındaki annesi

Önder Dal şehrimizde

Felâketzede esnafa yardım

Tavuk yüzünden arkadaşını yaraladı

Havlu çalan Kuş yakalandı

Bir kız çocuğu yanarak öldü!..

M.K.Paşanın Paşalar köyündeki bu feci hâdiseye yaz lâmbasının ocağa devrilmesi sebep oldu

K. Paşa - Merinos bugün karşılaşıyor

Stad da sabahleyin atletizm geceleyin de boks maçları yapılacak. Garbis Zaharyan — Vedat Karakurum karşılaşması cumartesi günü olacak

Fenerbahçe Adalet'i 3—1 mağlup etti

29 Ekim 1959 Yeni Ant, s.1
"M.Kemalpaşa CHP İlçe konresi heyecanlı geçti."

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

« Basın milletin müşterek sesidir »
K. ATATÜRK

21 KASIM 1959

Bursa Cezaevinden telgraf

Türkiye'de büyük İl taksimatı isteniyor

S. Bilgiler Fakültesi Dekanı F. Tavuz Türkiyenin 10-15 bölgeye ayrılıp genel valiler getirilmesinin uygun olacağını söyledi

4kazada2kişi öldü 3 kişi de yaralandı

Ayrıca bir de at öldü, vasıtalar hasara uğradı

İnönü ile Gülek dün görüştüler

Eski Genel Sekreter Parlâ verdiği konferanslar hakkında izahat verdi

Eğitim Enstitüsü Şebeke için müracaat ediyor

Mudanya emniyetinde bir ölüm hâdisesi oldu

30 yaşlarındaki Lüleburgazlı Mustafa Alkan Petrol Ofisinin sahasında dolaşırken yakalanıp öldürülmüş zannedildi

Emniyette ölmüş

Karacabey ve M. K. Paşa Bandırma'yamı bağlanıyor?

Camilerde D. Parti Ocakları açılıyor

Tayakadın ve Mithatpaşa Camilerinde D.P. Ocakları faaliyette bulunuyor

Dilenciden 220 lira çıktı

Pazar günkü lig maçları

Bir yangın bastırıldı

Yeni Otobüsler servise giriyor

GEZİYE ÇIKTI: Bursa Ortaokulu pazarlığı Atgezmagezası bir ay devam edecek bir gezintiye çıkmıştır. Resimde Atbazagezası Dolmabahçe'den motora binerken.

21 Kasım 1959 Yeni Ant, s.1
"Camilerde D. Parti Ocakları açılıyor"

PAZARTESİ 14 ARALIK 1959

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

Türkiye : 3, Irak : 2

C. H. P. adayları Kestel'de Belediye seçimini kazandı

1879 seçmenin 1677 si rey kullandı ve C. H. P. 842, D. P. 835 rey aldı

Tasnif saat 18.30 da sonuçlandığı zaman Kestel'i büyük bir sevinç havası kapladı

C.H.P. ye 21 D.P.li daha iltihak etti

Bir V. C. Ocağında siyasi edebiyata geçecek sözler

«Demokrasinin iyi tarafı yemektir» «Menderes'in birer peyki olalım»

Ankarada kavgalı Kültür kongresi

Samsun Kültür Derneği kongresi delegelerinden bazıları yaralandı bir kişi de bayıldı

Şarap meraklısı küçük bir hırsız dün sabah yakalandı

Bakkal dükkanından güpe gündüz içki çalan Orhan adliyeye verildi

Serhoş edilen 2 küçük çocuk

Pınarspor oynadı Güven galip: (2-0)

Güvensporun iki golünüde İrfan attı

OSMANLI SARAYLARINDA KANLI OLAYLAR

Boğdurulan PADİŞAHLAR ŞEHZADELER-SULTANLAR

Pek Yakında YENİ ANT'ta

Yazan : PERTEV Serdengeçti

Hırsızlık olayları arttı

14 Aralık 1959 Yeni Ant

"C.H.P. Adayları Kestel'de Belediye Seçimlerini Kazandı"

Yüzlerce yurttaş daha Güçbirliğine katıldı

Demokrat Partiden ayrılan yurttaşlar, hergün kitleler halinde Cumhuriyet Halk Partisine yazılıyorlar

Yaşamak istiyoruz

Buna bizde otomatik Ziraatcilik derler

Ankarada Sinemalar ve diğer umumî yerler dikkatle teftiş ediliyor

Maili inhidam olan yerler tespit edilerek koruyucu tedbir alınıyor

Gerçek yönü varmı

ÇOCUK
Yurdun Temelidir
Bursa Çocuk Esirgeme Kurumu

VATANDAN

Hollywood'da yıldız avcılarının aradığı vasıfların daha ziyade vücut ölçüleri...

14 Aralık 1959 Yeni Ant, s.3

"Yüzlerce yurttaş daha Güçbirliğine katıldı"

Yeni Ant

Bursa'nın Gözü, Kulağı, Dili

« Basın milletin müşterek sesidir »
K. ATATÜRK

CUMARTESİ 26 ARALIK 1959

Ordu Mebusu A. Topaloğlu dün C.H.P.den ihraç edildi

Ordu'da partide yarattığı ikilik yüzünden ihraç edilen Atıf Topaloğlu gece yarısı radyo vasıtasiyle istifa ettiğini bildirdi

Birgün sonra D.P. den istifa etti

Türk — Amerikan münasebetlerinin 150 Yıldönümü münasebetiyle geçenlerde 'bir de sergi açılmıştır. Resimde bu sergiden bir köşe görülmektedir.

Uşak Valisine bir cevap daha

Jandarma komutanı "Cesaretleri varsa Adalet önünde yeniden hesaplaşabilirim" diyor

Belediye Meclisinin toplantısı

Yenişehir Karacaali köyü C.H.P. gençlik kolu kuruldu

Toplantı'dan sonra 39 genç C.H.P. ye girdi

İl Genel Meclisi dün toplandı

Belediye Meclis azası için...

Çeşme başında bir kadının boynundan altınlarını söktü

Neye uğradığını anlıyamıyan kadının feryadı üzerine meçhul şahıs sür'atle kaçtı

İki eşkıncı mahkûm oldu

Bir hırsızlık

Yeşil'i heyecana veren bir yangın

Şekerci Hafız Mustafa Çağıran'ın imalâthanesi kısmen yandı

Firari mahkûm Keleste ele geçti

Hüseyin Basrık hırsızlık suçundan 7 ay hapis cezasını çekmekte olduğu Tavşanlı cezaevinden kaçmıştı

Yenişehir de D.P. içinde kaynaşma

Ahmet Esin taraftarları İlçe kongresinin İl idare kurulu tarafından belirsiz bir tarihe tehir edilmesini protesto ettiler. Yenişehir'de Ahmet Esin — Şakir Üntut grupları şiddetli mücadele içinde

Çelik palas Yılbaşında 80 lira..

Balıkçı babu tabiası başında iken öldü

Yeni inşa edilen bir cami açılıyor

«VATAN» gazetesinin mahkeme kararı ile 1 ay kapatılmasından sonra gazetemiz tarafından «Vatan» yazarlarına çekilen geçmiş olsun telgrafında, sütunlarımızın kendilerine açık bulunduğunu bildirmiştik. Dün ADNAN VELİ tarafından gazetemize aşağıdaki fıkra gönderilmiştir. Büyük bir memnuniyetle sütunlarımıza alıyoruz:

Kıyaslama

Son günlerde kesinleşen basın mahkûmiyetlerinde hemen hemen aynı gerçekçeyi görüyoruz: "Falancayı küçük düşürmek"

Ve arkasından gelsin bir yıl hapis, iki yıl hapis...

Tabiî bu baskı rejimi yüzünden bir dünya da Türkiye'yi durmaksızınsına ayıplıyor.

Yani, için özeti şu:

Falancayı küçük düşürüyorsun, memlekette sanki kıyametler kopuyor.

Ama Türkiye'yi küçük düşürüyorsun, buna hiç kimsenin gık dediği yok..

Adnan VELİ

KIRMIZI ve SİYAH

Antonello Nualdi'nin baş rolünü oynamayı en çok arzuladığı film "Kırmızı ve Siyah" tır. Yukarıda aktris, fotoğrafçıya poz veriyor.

ANTİKA KAÇAKÇILIĞI : 10 Yıl önce bir deveye bırakılan 4 sandık eski ve kıymetli eserden çıkma antika sepe dün bir kaçakçılık şebekesinin yakalanmasına sebep olmuştu. Hatırlarsınız, tarihî kıymeti büyük olan bu eserlerin kaçakçılığı için tahkikata başlanmıştır. Resimde, tarihî kıymeti büyük eserlerden

NİŞANLISI VURDU : Iki ay evvel terkedip yine evlenmeğe nişanlısı Yusuf Gelir tarafından dün sabah bıçakla yedi yerinden ağır surette yaralanan Sevgi Peker hastabanede görülüyor.

26 Aralık 1959 Yeni Ant

"Yenişehir'de D.P. İçinde Kaynaşma"

D.P. nin istediği BASIN

Erdoğan Tamer

«Kalkın ey ehli vatan!..»

Y. K. Karaosmanoğlu

Kıskanç bir genç üç kişiyi yaraladı

Ohri Beyi'nin kırk birinci haremi

Fransızlar büyük Ansiklopediyi neşre başladı

Gülek için adem-i takip kararı verildi

Serhadlarda Dolaşan kılıç DELİ MURAT

Yazan : Kılıçarslan

7 Şubat 1960 Yeni Ant
Y. K. Karaosmanoğlu, "Kalkın Ey Ehl-i Vatan!.."
Erdoğan Tamer, "D.P. nin İstediği Basın"

Cevat Özşen
NEŞRİYAT MÜDÜRÜ
S. Pulat Büyüktoğrul
Yazı İşlerini İdare eden
MES'UL MÜDÜR
Hasan Yavuz
İDAREHANE
Yenihâl No: 2 Telf: 35
Yenişehir
DİZGİ VE BASKI
İnegöl Basımevi
İNEGÖL

YENİŞEHİR POSTASI

Haftalık ✦ Müstakil ✦ Siyasi ✦ Belde ✦ Gazetesi

Tesis Tarihi: 29 Eylül 1959 — Yıl: 1 — Sayı: 10 — 1 Aralık 1959 Salı — Fiyatı 15 Kuruş

MİLLÎ MÜDAFAA'YA 2,5 MİLYAR
NAFIA İŞLERİ'NE 1 MİLYAR
MAARİF'E 100 MİLYON

1960 BÜTÇESİ 7 MİLYAR

BÜTÇE LÂYİHASI BUGÜN B.M.M. SEVKEDİLİYOR

Şahsiyet İhtiyaçtır

Nurettin MOL

İnsan oğlu yaşadığı müddet içinde şahsiyet sahibi ise daima kıymettir. Ahsi halde maddi bakımdan zirveye dahi çıksa, giderken boşluk vermez yaşadığı müddet zarfında da manasız yer işgal etmiş olur.

Devlet idarelerinin bir şekli olan Demokrasi idaresine, liderler rejimi, denmeside, şahsiyet yapmanın ihtiyacını belirtmezmi?

Dikkat edilirse, ister devlet mesuliyetinde isterse hususi hayatta olsun muvaffak olanların hepsi şahsiyet yapmış olanlardır.

Bazan da; muvaffak olmuş gibi görünen ve fakat kısa zamanda havası alınmış balon gibi sönen şahıslara rastlanabilir. Bu tipler yalnız zevahir kurtaracak kadar kimselerdir ki; İçlerinde yaşayan tekduygu zaman, zaman mevki; zaman, zaman da madde hırsıdır. İşte cemiyet olarak vazife vereceğimiz kişilere dikkat edemezsek; Bu güne kadar nasıl geri kalmış isek Bundan sonrada daha geri kalmamız tabidir.

Dünya kurulduğundan beri insan zekası bir çok ilerleme kaydetmiştir. Kaydetmiştir. amma: tabiat kanunlarını değiştirememiştir. Değiştiremiyeceğide anlaşılmıştır.

Öyle ise: Milletçe bize düşen bir vazifede: yetiştireceğimiz nesli şahsiyet sahibi olarak meydana getirmeliyiz.

1960 Bütçe lâyihası bugün B.M.M. ne sevkedilecektir.

Önümüzdeki günlerde kat'i şekilde belirecek olan bütçe, 7 milyar lirayı aşmaktadır ki bunun 2,5 milyarı Millî Müdafaa'ya, 1 milyarı Nafıa işlerine 100 milyonu Maarif'a ayrılmıştır.

Bu gün Maliye Vekili Hasan Polatkan'ın bir basın toplantısı ile bütçeyi umumi efkâra arzetmesi beklenilmektedir.

Yeni bütçenin, milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını dileriz.

ZİRAAT TEKNİSYENLİĞİ TOPLANTISI

Geçen Salı günü Belediye salonunda Kaymakam, Ziraat Müdürü, Ziraat Teknisyenleri ve ekseriyeti çiftçi olan kalabalık bir vatandaş gurubunun iştirakiyle Teknik Ziraat Toplantısı yapılmıştır.

Saat 11 de bir açış konuşmasile başlayan toplantı da, günün mahiyeti belirtilmiş, halkın istekleri tesbit edilerek sorular cevaplandırılmıştır.

Telefon Derdi Gideriliyor

Kazamızda Telefon derdini hal yoluna girmek üzere olduğu memnuniyetle öğrenilmiştir.

Eskiden saat 19 a kadar çalışan şebeke bu ay başından itibaren saat 21'e kadar faaliyetine devam edecektir. Bunun için teşkilata bir memur kadrosu ilave edilmiştir.

Ancak, kazamızın büyük bir çoğunluğunu çiftçi ve tüccar olduğu ve bunların ticari muhaberatının daha ziyade telefonla yapıldığı düşünülürse, şebekenin ihtiyaca kafi gelmediği anlaşılmıştır,

KÖPEKLERİN HÂLİ

Şehrimizin muhtelif yerlerinde başı boş gezen köpekler görülmektedir.

Umumi meydanlarda, nâhoş hallerde görülen ve kuduz ihtimali ile vatandaşı huzursuzluğa sevk eden bu mahlukların mücadele etmek gerektiği kanaatindeyiz.

Okulların Bazılarında Sobalar Yanmıyor

Havaların birden bire soğumasına rağmen, bazı okullarımızda sobalar halâ yanmamaktadır.

Öğrendiğimize göre bir çok öğrenci gripten yatmakta ve okula devam edememektedir.

ŞÖFÖRLER CEMİYETİNİN YILLIK KONGRESİ YAPILDI

Pazar gecesi şoförler cemiyeti yıllık kongresi, lokallerinde yapılmıştır. Kongre, polis nezareti altında gürültülü ve tartışmalı geçmiştir.

İNEGÖL TİCARET VE SANAYİ ODASI SEÇİMLERİ YAPILDI

İnegöl Ticaret ve Sanayi odası seçimleri yapılmış ve meclis Başkanlığına İlhan Bosnalı, İdare heyeti başkanlığına Alâattin Demircioğlu Başkan vekilliğine Ahmet Türker, üyeliklerede Nevzat Eröz, Mahmut Kur, Muhittin Demiröz, Ali Adaş, Sabri Bozcaarmutlu seçilmişlerdir.

Karakol Yaptırma Derneği Kuruldu

Kazamız Polis karakolunun, oturulamıyacak kadar yıpranmış bulunması üzerine Kaymakam, Belediye reisi, C. savcısı ve Başkomiserden müteşekkil müteşebbis heyet tarafından, yeni bir bina yaptırmak üzere "Karakol„ yaptırma Derneği„ adı ile bir dernek kurulmuştur.

ESNAFSPOR GALİP

Geçen Salı Borsada oynanan iki kümelik maçında Esnafspor Hayvagücünü 2-1 yenmiştir.

1 Aralık 1959 Yenişehir Postası (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)

"1960 Bütçesi 7 Milyar"

Cevat Özşen
NEŞRİYAT MÜDÜRÜ
S. Pulat Büyüktoğrul
Yazı işlerini idare eden
MES'UL MÜDÜR
Hasan Yavuz
İDAREHANE
Telefon No: 2 Telf: 35
Yenişehir
DİZGİ VE BASKI
İnegöl Basımevi
İNEGÖL

YENİŞEHİR
POSTASI

Yıl: 1 Sayı: 3 13 Ekim 1959 Salı Fiyatı 15 Kuruş

MEBUSLARIMIZ KAZAMIZA GELDİ

Geçen Salı, vatandaşlarla hasbuhâlde bulunan mebuslarımız, Perşembe günü tekrar gelerek tetkiklerde bulundular

Geçen Salı günü Millet vekillerimizden Hilâl Üman, Nurullah Tolun ve Recep Kırım kasabamıza gelerek vatandaşlarla konuşmuşlar, dilek ve şikâyetlerini tesbit etmişlerdir.

Bu arada Belediye saatinde, hemşehrilerimizle uzun uzun hasbihâlde bulunan mebuslarımız, vatandaşların çeşitli sorularına cevap vermişlerdir.

«Devamı sa. 5 te»

BELEDİYE MECLİSİ TOPLANDI

Belediye Meclisi geçen Perşembe günü toplanmış ve gündemindeki maddelerin müzakeresiden sonra, 6785 sayılı İmâr Kanunu gereğince, Yenişehirin imâr sahası içinde bulunan Bahçelievler mıntıkasındaki boş arsa ve tarlaların sahipleri tarafından parsellenmesine, işbu arsa ve tarlalaların beş yıl içinde parsellenmediği takdirde, belediyece parsellenerek mesken yapılmak üzere satılmak için, istimlâkine karar verilmiştir.

YENİ D.P. İLÇE BAŞKANI SEÇİLDİ

Bir müddet evvel elim bir kaza neticesinde D.P. İlçe İdare Kurulu Başkanı Mustafa Doğancı'nın ölümü ile boşalan ilçe başkanlığına Mehmet Sorgut seçilmiştir.

YANARAK ÖLDÜ

Göleçesu Köyünden Selâhattin Esen isminde, üç yaşlarında bir çocuk, evde

BÜYÜK BİR ARBEDE

Kazamıza bağlı Cedid Köylüleri, ile Kıblepınar Köylüleri arasında yol meselesinden bir münakaşa çıkmış ve kısa zamanda büyüyerek bir arbede halini almıştır.

Hadise kazamız Jandarma Kumandanlığına bildirilmiş ve kısa zamanda daha müessif hadiselere meydan verilmeden jandarmalar tarafından bastırılmıştır.

İşe adlî makamlar ta-

Belediye Zabıtasının Faaliyetleri

Belediye Zabıtasının hafta içinde yaptıkları teftişlerde bazı esnafın Belediye Talimatnamesine aykırı hareket ettikleri tesbit edilmiş ve haklarında zabıt tutularak muhtelif cezalara çarptırılmışlardır.

500.000 Metre karelik BİR SAHADA

KAVAK FİDANLIĞI Tesis Ediliyor

Emin kaynaklardan haber aldığımıza göre, Belediyemiz çeltik ve pancar tohumu ekiminden sarfı nazar ederek 500.000 metre kareye yakın arazisini, 30 sene müddetle Ziraat Vekâletine, kavak fidanlığı dikmek üzere icara vermiştir.

Belediye mühim bir meblâğ sağlayacağı gibi, beldenin güzelleşmesinde de büyük rol oynayacağı

«Devamı sa. 5 te»

P.T.T. Operatris Kursiyeri İmtihanı Yapılacak

P.T.T. Balıkesir Bölgesi Operatris ihtiyacını karşılamak üzere 27-10-95

«Devamı sa. 5 te»

Salı basa

BİZE GÖRE

Her selâhiyete bir mes'uliyet tekaddüm edeceğine göre bu mevkilerde bulunanlar tenkit edilebilirler. Fakat bu tenkitlerin vazife sahasına giren hataları tevcih edilmesi lâzımdır ki, faydalı olabilsin.

Bu selâhiyeti üzerinde taşıyanlar, vazifelerini ifa ederlerken, pek tabiidirki şu veya bu şahsa yaranmak için hareket edemezler. Daima umumi menfaatleri nazarı itibare alırlar. Amma hizmetlerinin görülmesinden bazı vatandaşlar mutazarrır olabilirler. Bunlar da hakkını idare aleyhine açacakları dava ile korurlar.

Her devirde müşahede edilmiştir ki, bazı kimseler en basit şahsî menfaatlerinin tesiri altında, muha-

13 Ekim 1959 Yenişehir Postası (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)

"Mebuslarımız Kazamıza Geldi"

Cevat Özşen
EŞRİYAT MÜDÜRÜ
Pulat Büyüktoğrul
İşlerini idare eden
MES'UL MÜDÜR
Hasan Yavuz
İDAREHANE
İnönü Cad. No: 2 Telf: 35
Yenişehir
BASKI VE BASKI
İnegöl Basımevi
İNEGÖL

YENİŞEHİR POSTASI

Yıl: 1 Sayı: 4 20 Ekim 1959 Salı Fiyatı 15 Kuruş

BAŞVEKİLİMİZ A. MENDERES YURDA DÖNDÜ

CENTO Vekiller Konseyi çalışmalarında hazır bulunan Başvekil Adnan Menderes Amerikanın bir çok şehirlerinde dünya sulhunun korunması konusunda yapmış olduğu konuşmalardan ve Amerikan sanayicileriile temaslarından sonra Pazar günü yurdumuza dönmüştür

Yeşilköy hava alanında on binlerce vatadaşın coşkun sevgi tezahüratı arasında uçaktan inen Başvekilimiz, tezahüratta bulunlara mukabele ederek otomobiline binmiş ve güzergâh boyunca yolları dolduran İstanbullular tarafından hararetle karşılanmıştır.

Güneş Tenceresi Amerikada son olarak piyasaya çıkarılan bu güneş tencereleri çok büyük bir rağbet görmektedir. Güneş ışınları ile çalışan bu tencereler hem ucuz hem de pratiktir.

ACI BİR KAYIP

Üç Arkadaş filminin değerli yıldızı Semih Sezer Ti'nin babası Bursada vefat

ACAR SPOR

İnegölde İki Gol Attı

Geçen sayımızda hata

20 Ekim 1959 Yenişehir Postası (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)

"Başvekilimiz A. Menderes Yurda Döndü"

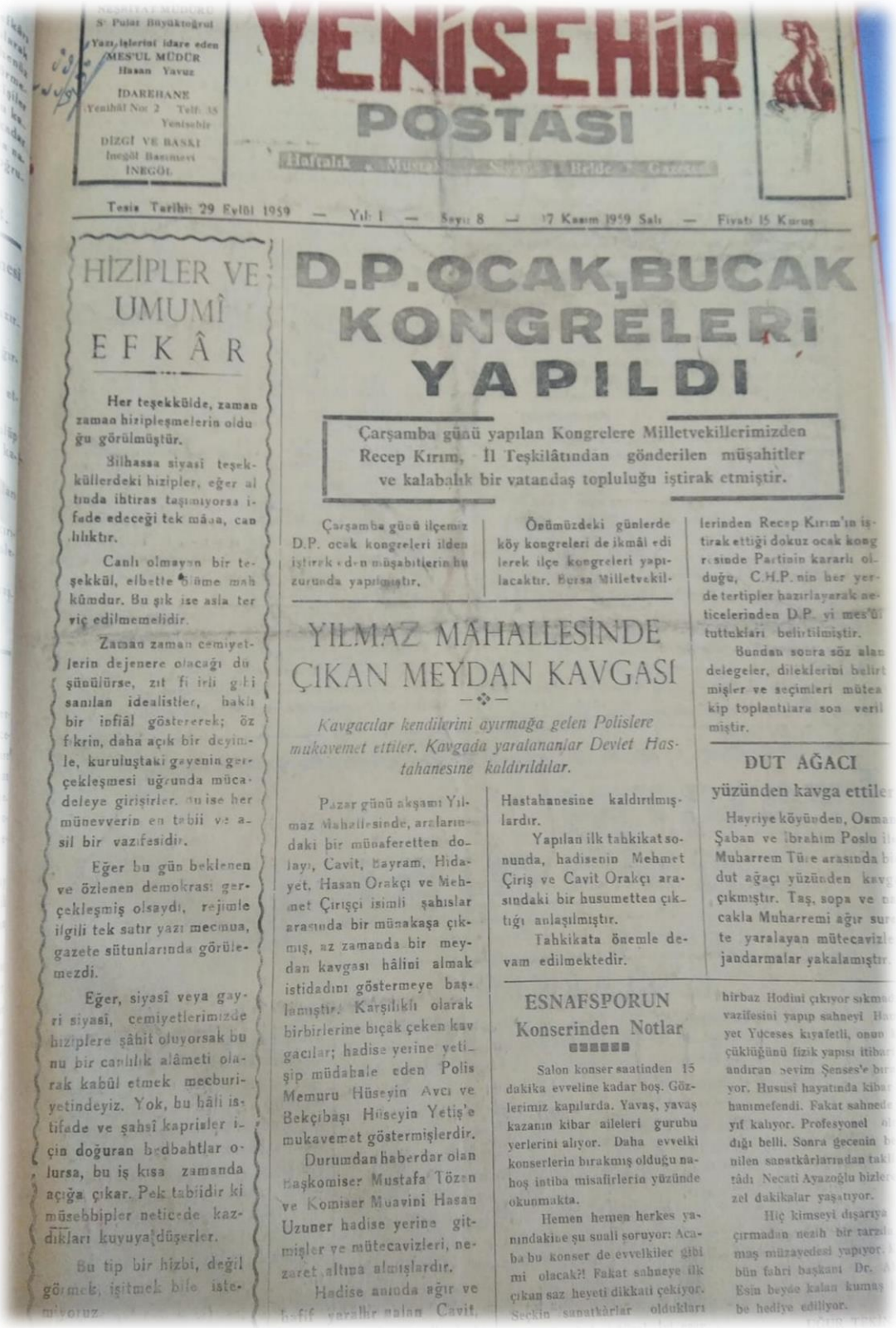

YENİŞEHİR POSTASI

Haftalık

Yazı işlerini idare eden MES'UL MÜDÜR Hasan Yavuz

İDAREHANE Yenihâl Nor 2 Telf: 35 Yenişehir

DİZGİ VE BASKI İnegöl Basımevi İNEGÖL

Tesis Tarihi: 29 Eylül 1959 — Yıl: I — Sayı: 8 — 7 Kasım 1959 Salı — Fiyatı 15 Kuruş

HİZİPLER VE UMUMÎ EFKÂR

Her teşekküle, zaman zaman hizipleşmelerin olduğu görülmüştür.

Bilhassa siyasî teşekküllerdeki hizipler, eğer alttında ihtiras taşımıyorsa ifade edeceği tek mâna, canlılıktır.

Canlı olmayan bir teşekkül, elbette ölüme mahkûmdur. Bu şık ise asla tercih edilmemelidir.

Zaman zaman cemiyetlerin dejenere olacağı düşünülürse, zıt fikirli gibi sanılan idealistler, haklı bir infiâl göstererek; öz fikrin, daha açık bir deyimle, kuruluştaki gayenin gerçekleşmesi uğrunda mücadeleye girişirler. bu ise her münevverin en tabiî ve asil bir vazifesidir.

Eğer bu gün beklenen ve özlenen demokrasi gerçekleşmiş olsaydı, rejimle ilgili tek satır yazı mecmua, gazete sütunlarında görülemezdi.

Eğer, siyasî veya gayri siyasî, cemiyetlerimizde hiziplere şâhit oluyorsak bunu bir canlılık alâmeti olarak kabûl etmek mecburiyetindeyiz. Yok, bu hâli istifade ve şahsî kaprisler için doğuran bedbahtlar olursa, bu iş kısa zamanda açığa çıkar. Pek tabiidir ki müsebbipler neticede kazdıkları kuyuya düşerler.

Bu tip bir hizbi, değil görmek, işitmek bile istemiyoruz.

D.P. OCAK, BUCAK KONGRELERİ YAPILDI

Çarşamba günü yapılan Kongrelere Milletvekillerimizden Recep Kırım, İl Teşkilâtından gönderilen müşahitler ve kalabalık bir vatandaş topluluğu iştirak etmiştir.

Çarşamba günü ilçemiz D.P. ocak kongreleri ilden iştirak eden müşahitlerin huzurunda yapılmıştır.

Önümüzdeki günlerde köy kongreleri de ikmâl edilerek ilçe kongreleri yapılacaktır. Bursa Milletvekillerinden Recep Kırım'ın iştirak ettiği dokuz ocak kongresinde Partinin kararlı olduğu, C.H.P. nin her yerde tertipler hazırlayarak neticelerinden D.P. yi mes'ûl tuttukları belirtilmiştir.

Bundan sonra söz alan delegeler, dileklerini belirtmişler ve seçimleri mütea kip toplantılara son verilmiştir.

YILMAZ MAHALLESİNDE ÇIKAN MEYDAN KAVGASI

Kavgacılar kendilerini ayırmağa gelen Polislere mukavemet ettiler. Kavgada yaralananlar Devlet Hastahanesine kaldırıldılar.

Pazar günü akşamı Yılmaz Mahallesinde, aralarındaki bir münâferetten dolayı, Cavit, Bayram, Hidayet, Hasan Orakçı ve Mehmet Çirişçi isimli şahıslar arasında bir münakaşa çıkmış, az zamanda bir meydan kavgası hâlini almak istidadını göstermeye başlamıştır. Karşılıklı olarak birbirlerine bıçak çeken kavgacılar; hadise yerine yetişip müdahale eden Polis Memuru Hüseyin Avcı ve Bekçibaşı Hüseyin Yetiş'e mukavemet göstermişlerdir.

Durumdan haberdar olan Başkomiser Mustafa Tözen ve Komiser Muavini Hasan Uzuner hadise yerine gitmişler ve mütecavizleri, nezaret altına almışlardır.

Hadise anında ağır ve hafif yaralılar alan Cavit, Hastahanesine kaldırılmışlardır.

Yapılan ilk tahkikat sonunda, hadisenin Mehmet Çiriş ve Cavit Orakçı arasındaki bir husumetten çıktığı anlaşılmıştır.

Tahkikata önemle devam edilmektedir.

DUT AĞACI yüzünden kavga ettiler

Hayriye köyünden, Osman Şaban ve İbrahim Poslu il Muharrem Türe arasında b dut ağaçı yüzünden kavg çıkmıştır. Taş, sopa ve t cakla Muharremi ağır sur te yaralayan mütecavizle jandarmalar yakalamıştır.

ESNAFSPORUN Konserinden Notlar

Salon konser saatinden 15 dakika evveline kadar boş. Gözlerimiz kapılarda. Yavaş, yavaş kazanın kibar aileleri gurubu yerlerini alıyor. Daha evvelki konserlerin bırakmış olduğu nahoş intiba misafirlerin yüzünde okunmakta.

Hemen hemen herkes yanındakine şu suali soruyor: Acaba bu konser de evvelkiler gibi mi olacak?! Fakat sahneye ilk çıkan saz heyeti dikkati çekiyor. Seçkin sanatkârlar oldukları hirbaz Hodini çıkıyor sıkma vazifesini yapıp sahneyi H yet Yüceses kıyafetli, onun çüklüğünü fizik yapısı itiba andıran sevim Şenses'e bı yor. Hususi hayatında kiba hanımefendi. Fakat sahnede yıf kalıyor. Profesyonel dığı belli. Sonra gecenin b nilen sanatkârlarından tak tâdı Necati Ayazoğlu bizle zel dakikalar yaşatıyor.

Hiç kimseyi dışarıya çırmadan nezih bir tarz maş müzayedesi yapıyor. bün fahri başkanı Dr. Esin beyde kalan kumaş be hediye ediliyor.

7 Kasım 1959 Yenişehir Postası (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)

"D.P. Ocak, Bucak Kongreleri Yapıldı"

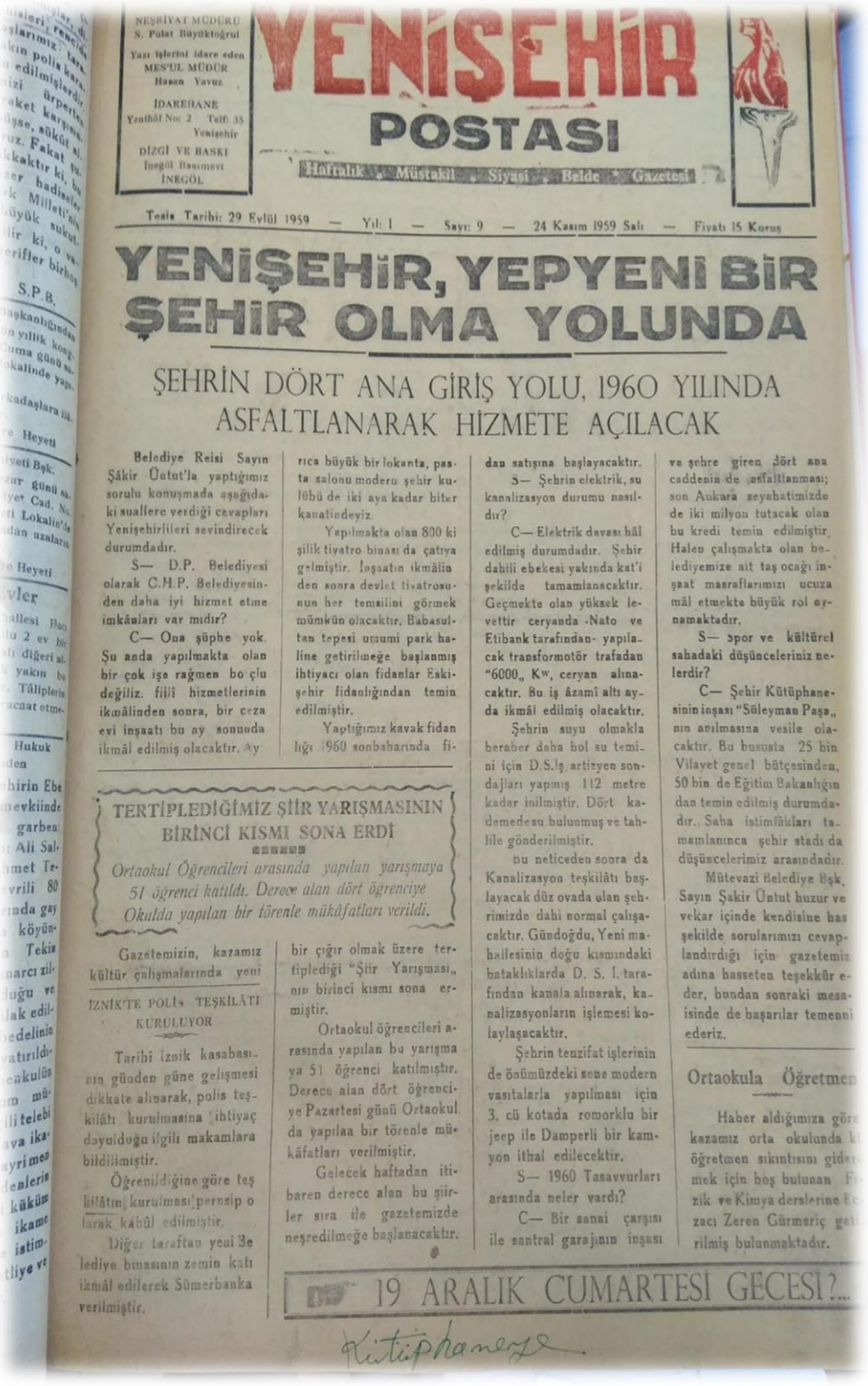

NEŞRİYAT MÜDÜRÜ
S. Pulat Büyüktoğrul
Yazı işlerini idare eden
MES'UL MÜDÜR
Hasan Yavuz
İDAREHANE
Yenihâl No: 2 Telf: 35
Yenişehir
DİZGİ VE BASKI
İnegöl Basımevi
İNEGÖL

YENİŞEHİR POSTASI

Hafta lık • Müstakil • Siyasi • Belde • Gazetesi

Tesis Tarihi: 29 Eylül 1959 — Yıl: I — Sayı: 9 — 24 Kasım 1959 Salı — Fiyatı 15 Kuruş

YENİŞEHİR, YEPYENİ BİR ŞEHİR OLMA YOLUNDA

ŞEHRİN DÖRT ANA GİRİŞ YOLU, 1960 YILINDA ASFALTLANARAK HİZMETE AÇILACAK

Belediye Reisi Sayın Şâkir Üntut'la yaptığımız sorulu konuşmada aşağıdaki suallere verdiği cevapları Yenişehirlileri sevindirecek durumdadır.

S— D.P. Belediyesi olarak C.H.P. Belediyesinden daha iyi hizmet etme imkânları var mıdır?

C— Ona şüphe yok. Şu anda yapılmakta olan bir çok işe rağmen bo çlu değiliz. fiili hizmetlerinin ikmâlinden sonra, bir ceza evi inşaatı bu ay sonunda ikmâl edilmiş olacaktır. Ay rıca büyük bir lokanta, pasta salonu modern şehir kulübü de iki aya kadar biter kanatindeyiz.

Yapılmakta olan 800 kişilik tiyatro binası da çatıya gelmiştir. İaşaatın ikmâlin den sonra devlet tivatrosunun her temsilini görmek mümkün olacaktır. Babasultan tepesi umumi park haline getirilmeğe başlanmış ihtiyacı olan fidanlar Eskişehir fidanlığından temin edilmiştir.

Yaptığımız kavak fidanlığı 1960 sonbaharında fidan satışına başlayacaktır.

S— Şehrin elektrik, su kanalizasyon durumu nasıldır?

C— Elektrik davası hâl edilmiş durumdadır. Şehir dahili ebekesi yakında kat'i şekilde tamamlanacaktır. Geçmekte olan yüksek levettir ceryanda -Nato ve Etibank tarafından- yapılacak transformotör trafadan "6000„ Kw, ceryan alınacaktır. Bu iş âzamî altı ayda ikmâl edilmiş olacaktır.

Şehrin suyu olmakla beraber daha bol su temini için D.S.İş artiyen sondajları yapmış 112 metre kadar inilmiştir. Dört kademedesu bulunmuş ve tahlile gönderilmiştir.

Bu neticeden sonra da Kanalizasyon teşkilâtı başlayacak düz ovada olan şehrimizde dahi normal çalışacaktır. Gündoğdu, Yeni mahallesinin doğu kısmındaki bataklıklarda D. S. İ. tarafından kanala alınarak, kanalizasyonların işlemesi kolaylaşacaktır.

Şehrin tenzifat işlerinin de önümüzdeki sene modern vasıtalarla yapılması için 3. cü kotada romorklu bir jeep ile Damperli bir kamyon ithal edilecektir.

S— 1960 Tasavvurları arasında neler vardı?

C— Bir sanai çarşısı ile santral garajının inşası ve şehre giren dört ana caddenin de asfaltlanması; son Ankara seyahatimizde de iki milyon tutacak olan bu kredi temin edilmiştir. Halen çalışmakta olan belediyemize ait taş ocağı inşaat masraflarımızı ucuza mâl etmekte büyük rol oynamaktadır.

S— Spor ve kültürel sahadaki düşünceleriniz nelerdir?

C— Şehir Kütüphanesinin inşası "Süleyman Paşa„ nın anılmasına vesile olacaktır. Bu hususta 25 bin Vilayet genel bütçesinden, 50 bin de Eğitim Bakanlığından temin edilmiş durumdadır., Saha istimlâkları tamamlanınca şehir stadı da düşüncelerimiz arasındadır.

Mütevazi Belediye Bşk. Sayın Şakir Üntut huzur ve vekar içinde kendisine has şekilde sorularımızı cevaplandırdığı için gazetemiz adına hasseten teşekkür eder, bundan sonraki mesaisinde de başarılar temenni ederiz.

TERTİPLEDİĞİMİZ ŞİİR YARIŞMASININ BİRİNCİ KISMI SONA ERDİ

Ortaokul Öğrencileri arasında yapılan yarışmaya 51 öğrenci katıldı. Derece alan dört öğrenciye Okulda yapılan bir törenle mükâfatları verildi.

Gazetemizin, kazamız kültür çalışmalarında yeni bir çığır olmak üzere tertiplediği "Şiir Yarışması„ nın birinci kısmı sona ermiştir.

Ortaokul öğrencileri arasında yapılan bu yarışma ya 51 öğrenci katılmıştır. Derece alan dört öğrenciye Pazartesi günü Ortaokul da yapılaa bir törenle mükâfatları verilmiştir.

Gelecek haftadan itibaren derece alan bu şiirler sıra ile gazetemizde neşredilmeğe başlanacaktır.

İZNİK'TE POLİS TEŞKİLÂTI KURULUYOR

Tarihî İznik kasabasının günden güne gelişmesi dikkate alınarak, polis teşkilâtı kurulmasına ihtiyaç doyuldoğu ilgili makamlara bildilimiştir.

Öğrenildiğine göre teş kilâtın kurulması pernsip o larak kabûl edilmiştir.

Diğer taraftan yeni Be lediye binasının zemin katı ikmâl edilerek Sümerbanka verilmiştir.

Ortaokula Öğretmen

Haber aldığımıza göre kazamız orta okulunda k öğretmen sıkıntısını gid mek için boş bulunan F zik ve Kimya derslerine B zacı Zeren Gürmeriç ge rilmiş bulunmaktadır.

19 ARALIK CUMARTESİ GECESİ?...

Kütüphanemize

24 Kasım 1959 Yenişehir Postası (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)

"Yenişehir Yepyeni Bir Şehir Olma Yolunda"

MES'UL MÜDÜR
Hasan Yavuz

İDAREHANE
Yenihâl No: 2 Telf 35
Yenişehir

DİZGİ VE BASKI
İnegöl Basımevi
İNEGÖL

YENİŞEHİR POSTASI

Haftalık Müstakil Siyasi Belde Gazetesi

Tesis Tarihi: 29 Eylül 949 — Yıl: I — Sayı: 13 — 22 Aralık 1959 Salı — Fiyatı 15 Kuruş

İLÇE İDARE SEÇİMLERİ

27 Aralık 1959 Pazar günü Demokrat Parti ilçe idare seçimleri yapılacaktır. Tafsilatını haftaya Gazetemizde bulacaksınız.

EVDE DERİ KURUTTU

Yenişehir Gündoğan mahallesi Lâbacı sokağında ikamet eden Demirci Ahmet Uysal evinde deri deposu yaptığı belediye zabıtasına şikâyet edilmiş ve zabıtaca yapılan konturolde hakikaten Ahmet Uysal'ın evinde deri kuruttuğu görülerek hakkında zabıt varakası tanzim edilerek belediye encümenine tevdi edilmiştir.

Resimde, bir A.B.D. ikmal gemisi Kuzey Atlantik'teki Kıtalar arası Müdafaa Kumandanlığının üç ileri ikaz istasyonlarından biri olan Texas Kule 2 ye yanaşırken görülmektedir. Üzerinde Radar ve diğer muhabere malzemesini taşımakta olan bu kuleler New England sahillerinin 100 mil açığına kurulmuş ve daimi 50 kişilik mürettebat tarafından idare edilmektedirler. Deniz kaba olduğu zaman ikmal helikopterler ile yapılmaktadır.

KARAKOL YAPTIRMA DERNEĞİNİN FALİYETLERİ

Karakol yaptırma derneği müteşebbis heyeti 16-12-959 gecesi aralarında vazife taksimi yapmışlar. Başkanlığa Ekrem Vardar, Vekil Ferit Akman, Muhasebeci, Kemal Onur, Kâtip Abit Günece seçilmiştir. Karakol yerinin tesbiti için görüşülmüştür.

New York'taki birleşmiş Milletler binasında, diğer üye memleket bayraklarının yanında A.B.D. 49 yıldızlı yeni bayrağı kısa bir seramoniden sonra çekilmiştir. Yeni 49 yıldız yeni iltihak eden eyalet Alaska için konulmuştur

22 Aralık 1959 Yenişehir Postası (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)

"İlçe İdare Seçimleri"

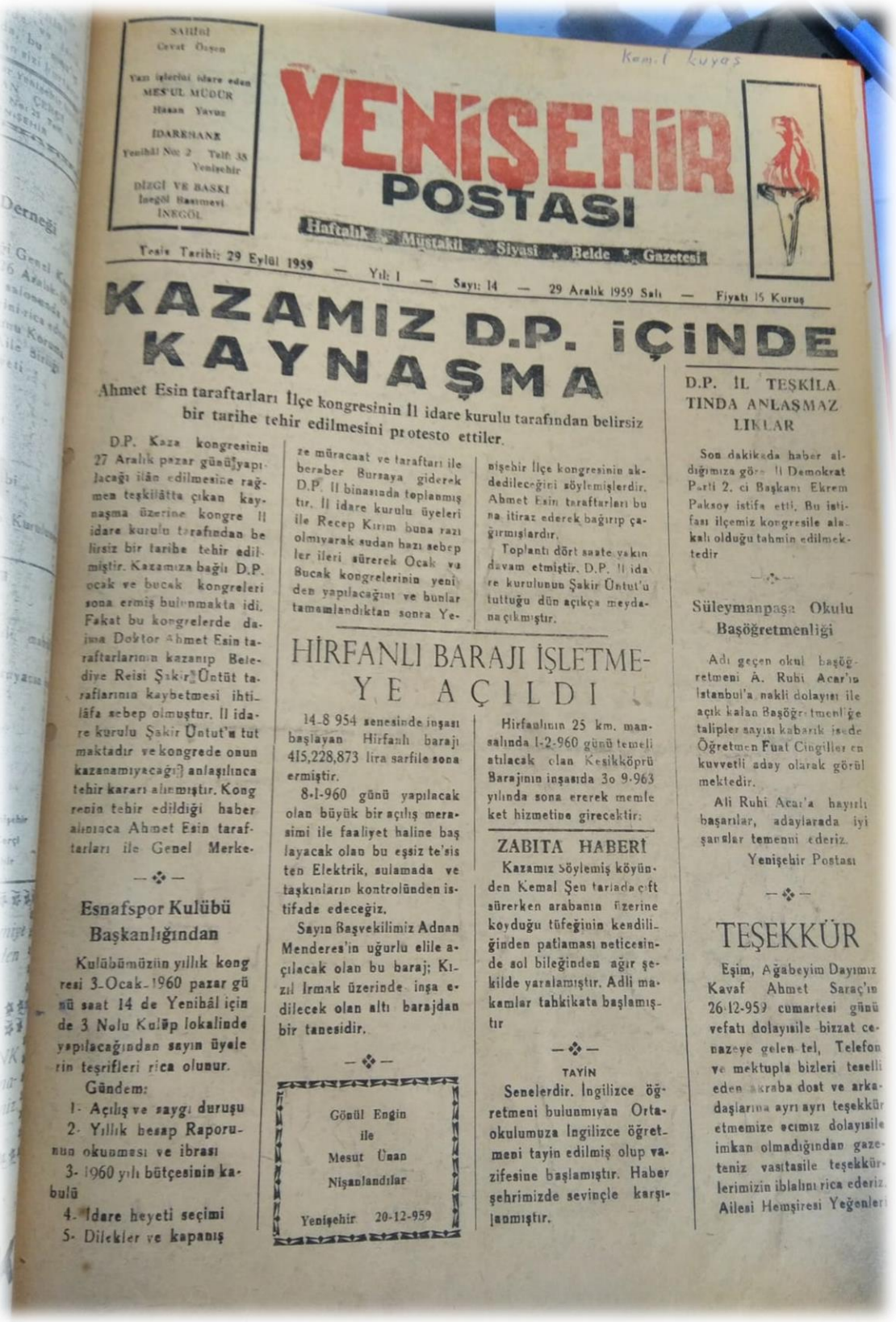

SAHİBİ
Cevat Özşen

Yazı işlerini idare eden
MES'UL MÜDÜR
Hasan Yavuz

İDAREHANE
Yenihâl No: 2 Telf: 35
Yenişehir

DİZGİ VE BASKI
İnegöl Basımevi
İNEGÖL

YENİŞEHİR POSTASI

Haftalık Müstakil Siyasi Belde Gazetesi

Tesis Tarihi: 29 Eylül 1959 — Yıl: 1 — Sayı: 14 — 29 Aralık 1959 Salı — Fiyatı 15 Kuruş

KAZAMIZ D.P. İÇİNDE KAYNAŞMA

Ahmet Esin taraftarları İlçe kongresinin İl idare kurulu tarafından belirsiz bir tarihe tehir edilmesini protesto ettiler.

D.P. Kaza kongresinin 27 Aralık pazar günü yapılacağı ilân edilmesine rağmen teşkilâtta çıkan kaynaşma üzerine kongre İl idare kurulu tarafından belirsiz bir tarihe tehir edilmiştir. Kazamıza bağlı D.P. ocak ve bucak kongreleri sona ermiş bulunmakta idi. Fakat bu kongrelerde dajma Doktor Ahmet Esin taraftarlarının kazanıp Belediye Reisi Şakir Üntüt taraflarının kaybetmesi ihtilâfa sebep olmuştur. İl idare kurulu Şakir Üntut'u tutmaktadır ve kongrede onun kazanamıyacağı anlaşılınca tehir kararı alınmıştır. Kongrenin tehir edildiği haber alınınca Ahmet Esin taraftarları ile Genel Merkeze müracaat ve taraftarı ile beraber Bursaya giderek D.P. İl binasında toplanmıştır. İl idare kurulu üyeleri ile Recep Kırım buna razı olmıyarak sudan bazı sebepler ileri sürerek Ocak ve Bucak kongrelerinin yeniden yapılacağını ve bunlar tamamlandıktan sonra Yenişehir İlçe kongresinin akdedileceğini söylemişlerdir. Ahmet Esin taraftarları buna itiraz ederek bağırıp çağırmışlardır.

Toplantı dört saate yakın devam etmiştir. D.P. İl idare kurulunun Şakir Üntut'u tuttuğu dün açıkça meydana çıkmıştır.

—❖—

Esnafspor Kulübü Başkanlığından

Kulübümüzün yıllık kongresi 3-Ocak-1960 pazar günü saat 14 de Yenihâl için de 3 Nolu Kulüp lokalinde yapılacağından sayın üyelerin teşrifleri rica olunur.

Gündem:

1- Açılış ve saygı duruşu
2- Yıllık hesap Raporunun okunması ve ibrası
3- 1960 yılı bütçesinin kabulü
4- İdare heyeti seçimi
5- Dilekler ve kapanış

HİRFANLI BARAJI İŞLETMEYE AÇILDI

14-8 954 senesinde inşası başlayan Hirfanlı barajı 415,228,873 lira sarfile sona ermiştir.

8-1-960 günü yapılacak olan büyük bir açılış merasimi ile faaliyet haline başlayacak olan bu eşsiz te'sisten Elektrik, sulamada ve taşkınların kontrolünden istifade edeceğiz.

Sayın Başvekilimiz Adnan Menderes'in uğurlu elile açılacak olan bu baraj; Kızıl Irmak üzerinde inşa edilecek olan altı barajdan bir tanesidir.

Hirfanlının 25 km. mansalında 1-2-960 günü temeli atılacak olan Kesikköprü Barajının inşasında 3o 9-963 yılında sona ererek memleket hizmetine girecektir.

—❖—

Gönül Engin
ile
Mesut Ünan
Nişanlandılar

Yenişehir 20-12-959

ZABITA HABERİ

Kazamız Söylemiş köyünden Kemal Şen tarlada çift sürerken arabanın üzerine koyduğu tüfeğinin kendiliğinden patlaması neticesinde sol bileğinden ağır şekilde yaralamıştır. Adli makamlar tahkikata başlamıştır

—❖—

TAYİN

Senelerdir. İngilizce öğretmeni bulunmıyan Ortaokulumuza İngilizce öğretmeni tayin edilmiş olup vazifesine başlamıştır. Haber şehrimizde sevinçle karşılanmıştır.

D.P. İL TEŞKİLATINDA ANLAŞMAZLIKLAR

Son dakikada haber aldığımıza göre İl Demokrat Parti 2. ci Başkanı Ekrem Paksoy istifa etti. Bu istifası ilçemiz kongresile alakalı olduğu tahmin edilmektedir

—❖—

Süleymanpaşa Okulu Başöğretmenliği

Adı geçen okul başöğretmeni A. Ruhi Acar'ın İstanbul'a nakli dolayısı ile açık kalan Başöğretmenliğe talipler sayısı kabarık isede Öğretmen Fuat Cingiller en kuvvetli aday olarak görülmektedir.

Ali Ruhi Acar'a hayırlı başarılar, adaylarada iyi şanslar temenni ederiz.

Yenişehir Postası

—❖—

TEŞEKKÜR

Eşim, Ağabeyim Dayımız Kavaf Ahmet Saraç'ın 26-12-959 cumartesi günü vefatı dolayısile bizzat cenazeye gelen tel, Telefon ve mektupla bizleri teselli eden akraba dost ve arkadaşlarına ayrı ayrı teşekkür etmemize ecmız dolayısile imkan olmadığından gazeteniz vasıtasile teşekkürlerimizin iblalını rica ederiz.

Ailesi Hemşiresi Yeğenleri

26 Aralık 1959 Yenişehir Postası (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)

"Kazamız D.P. İçinde Kaynaşma"

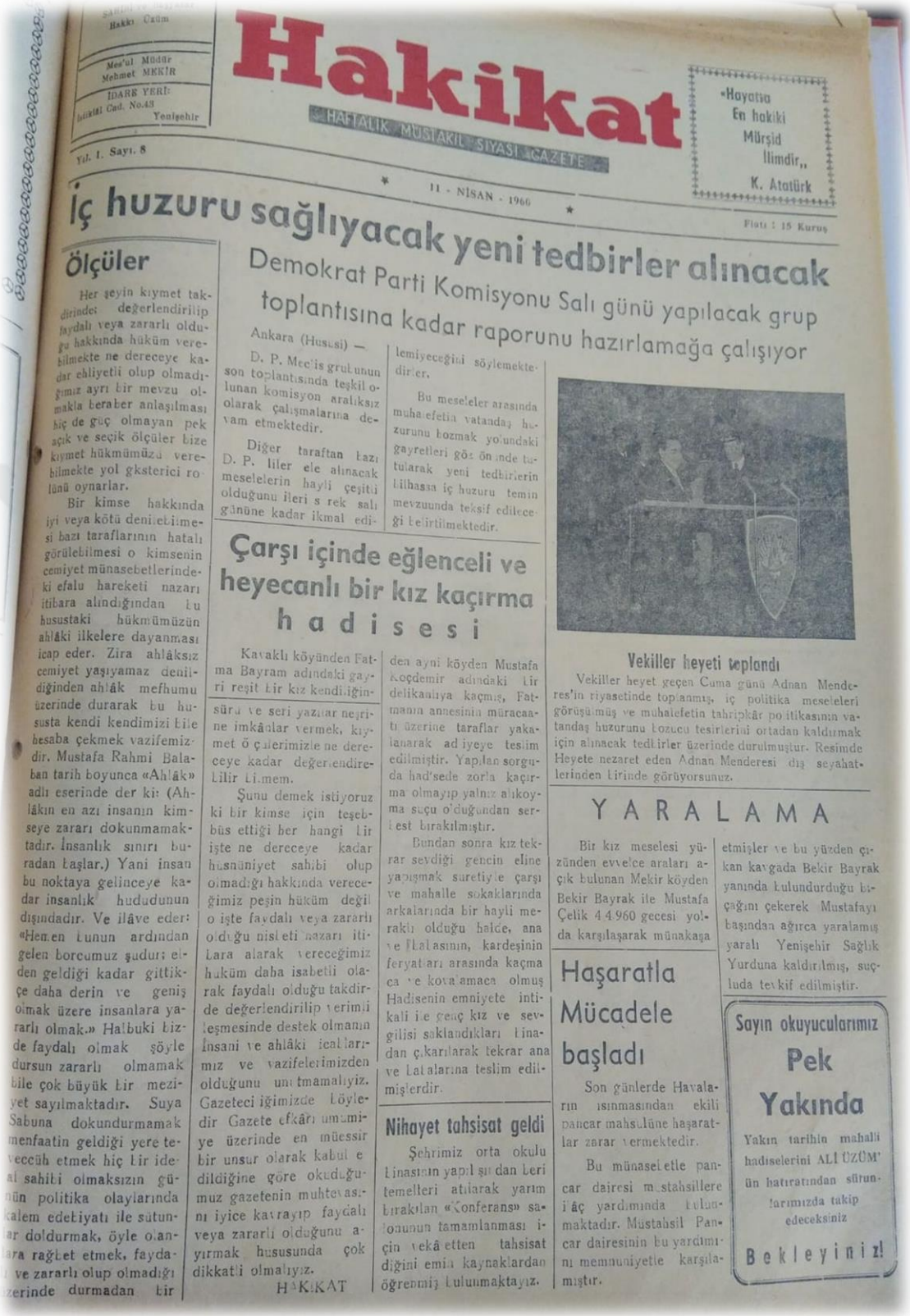

Hakkı Üzüm

Mes'ul Müdür
Mehmet MEKİR

İDARE YERİ:
İstiklal Cad. No.43
Yenişehir

Hakikat

HAFTALIK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

"Hayatta En hakiki Mürşid İlimdir,,
K. Atatürk

Yıl. 1. Sayı. 8

11 - NİSAN - 1960

Fiatı : 15 Kuruş

İç huzuru sağlıyacak yeni tedbirler alınacak

Demokrat Parti Komisyonu Salı günü yapılacak grup toplantısına kadar raporunu hazırlamağa çalışıyor

Ankara (Hususi) —

D. P. Meclis grubunun son toplantısında teşkil olunan komisyon aralıksız olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Diğer taraftan bazı D. P. liler ele alınacak meselelerin hayli çeşitli olduğunu ileri sürerek salı gününe kadar ikmal edilemiyeceğini söylemektedirler.

Bu meseleler arasında muhalefetin vatandaş huzurunu bozmak yolundaki gayretleri göz önünde tutularak yeni tedbirlerin bilhassa iç huzuru temin mevzuunda teksif edileceği belirtilmektedir.

Ölçüler

Her şeyin kıymet takdirinde değerlendirilip faydalı veya zararlı olduğu hakkında hüküm verebilmekte ne derecede kadar ehliyetli olup olmadığımız ayrı bir mevzu olmakla beraber anlaşılması hiç de güç olmayan pek açık ve seçik ölçüler bize kıymet hükmümüzü verebilmekte yol gösterici rolünü oynarlar.

Bir kimse hakkında iyi veya kötü denilebilmesi bazı taraflarının hatalı görülebilmesi o kimsenin cemiyet münasebetlerindeki efalu hareketi nazarı itibara alındığından bu hususdaki hükmümüzün ahlâki ilkelere dayanması icap eder. Zira ahlâksız cemiyet yaşıyamaz denildiğinden ahlâk mefhumu üzerinde durarak bu hususta kendi kendimizi bile hesaba çekmek vazifemizdir. Mustafa Rahmi Balaban tarih boyunca «Ahlâk» adlı eserinde der ki: (Ahlâkın en azı insanın kimseye zararı dokunmamaktadır. İnsanlık sınırı buradan başlar.) Yani insan bu noktaya gelinceye kadar insanlık hududunun dışındadır. Ve ilâve eder: «Hemen bunun ardından gelen borcumuz şudur: elden geldiği kadar gittikçe daha derin ve geniş olmak üzere insanlara yararlı olmak.» Halbuki bizde faydalı olmak şöyle dursun zararlı olmamak bile çok büyük bir meziyet sayılmaktadır. Suya Sabuna dokundurmamak menfaatin geldiği yere tevecüh etmek hiç bir ideal sahibi olmaksızın günün politika olaylarında kalem edebiyatı ile sütunlar doldurmak, öyle olanlara rağbet etmek, faydalı ve zararlı olup olmadığı üzerinde durmadan bir

Çarşı içinde eğlenceli ve heyecanlı bir kız kaçırma hadisesi

Kavaklı köyünden Fatma Bayram adındaki gayri reşit bir kız kendiliğinden ayni köyden Mustafa Koçdemir adındaki bir delikanlıya kaçmış, Fatmanın annesinin müracaatı üzerine taraflar yakalanarak adliyeye teslim edilmiştir. Yapılan sorguda had'sede zorla kaçırma olmayıp yalnız alıkoyma suçu olduğundan serbest bırakılmıştır.

Bundan sonra kız tekrar sevdiği gencin eline yapışmak suretiyle çarşı ve mahalle sokaklarında arkalarında bir hayli meraklı olduğu halde, ana ve babasının, kardeşinin feryatları arasında kaçmaca ve kovalamaca olmuş Hadisenin emniyete intikali ile genç kız ve sevgilisi saklandıkları binadan çıkarılarak tekrar ana ve babalarına teslim edilmişlerdir.

süru ve seri yazılar neşrine imkânlar vermek, kıymet ölçülerimizle ne derecede kadar değerlendirebilir bilmem.

Şunu demek istiyoruz ki bir kimse için teşebbüs ettiği her hangi bir işte ne derecede kadar hüsnüniyet sahibi olup olmadığı hakkında vereceğimiz peşin hüküm değil o işte faydalı veya zararlı olduğu nisbeti nazarı itibara alarak vereceğimiz hüküm daha isabetli olarak faydalı olduğu takdirde değerlendirilip verimli leşmesinde destek olmanın insani ve ahlâki icablarımız ve vazifelerimizden olduğunu unutmamalıyız. Gazeteci iğimizde böyledir Gazete efkârı umumiye üzerinde en müessir bir unsur olarak kabul edildiğine göre okuduğumuz gazetenin muhtevasını iyice kavrayıp faydalı veya zararlı olduğunu ayırmak hususunda çok dikkatli olmalıyız.

HAKİKAT

Nihayet tahsisat geldi

Şehrimiz orta okulu binasının yapılışından beri temelleri atılarak yarım bırakılan «Konferans» salonunun tamamlanması için vekâleten tahsisat bulunduğini emin kaynaklardan öğrenmiş bulunmaktayız.

Vekiller heyeti toplandı

Vekiller heyet geçen Cuma günü Adnan Menderes'in riyasetinde toplanmış, iç politika meseleleri görüşülmüş ve muhalefetin tahriğkâr politikasının vatandaş huzurunu bozucu tesirlerini ortadan kaldırmak için alınacak tedbirler üzerinde durulmuştur. Resimde Heyete nezaret eden Adnan Menderesi dış seyahatlerinden birinde görüyorsunuz.

YARALAMA

Bir kız meselesi yüzünden evvelce araları açık bulunan Mekir köyden Bekir Bayrak ile Mustafa Çelik 4.4.960 gecesi yolda karşılaşarak münakaşa etmişler ve bu yüzden çıkan kavgada Bekir Bayrak yanında bulundurduğu bıçağını çekerek Mustafayı başından ağırca yaralamış yaralı Yenişehir Sağlık Yurduna kaldırılmış, suçluda tevkif edilmiştir.

Haşaratla Mücadele başladı

Son günlerde Havaların ısınmasından ekili pancar mahsulüne haşaratlar zarar vermektedir.

Bu münasebetle pancar dairesi mustahsillere ilâç yardımında bulunmaktadır. Mustahsil Pancar dairesinin bu yardımını memnuniyetle karşılamıştır.

Sayın okuyucularımız

Pek Yakında

Yakın tarihin mahalli hadiselerini ALİ ÜZÜM'ün hatıratından sürunlarımızda takip edeceksiniz

Bekleyiniz!

11 Nisan 1960 Hakikat (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)

"İç Huzuru Sağlıyacak Yeni Tedbirler Alınacak"

SAHİBİ ve Başyazar Hakkı Üzüm

Mes'ul Müdür Mehmet MEKİR

İDARE YERİ: İstiklal Cad. No.43 Yenişehir

Hakikat

HAFTALIK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

Beşikten Mezara Kadar İlim isteyiniz. Hazreti Muhammed

Yıl. 1. Sayı. 9 — 18 - NİSAN - 1960 — Fiatı : 15 Kuruş

CHP hakkında ve Bazı gazeteleri de İcabında kapatma yetkisini veren DP grubunun takriri Bugün BMM de görüşülüyor

Müzakerelerin çok hararetli geçeceği anlaşılmaktadır. Bütün mebuslar Ankaraya çağrıldı

Bursa mebusu ve Demokrat Parti Grup Başkanı Mazlum Kayalar ve D P grup başkan vekili Denizli Mebusu Baha Akşit tarafından C.H.P. hakkında ve bazı gazetelerin yıkıcı ve gayri meşru ve kanun dışı faaliyetlerini memleket sathında cereyanı ve bunların nelerden ibaret olduğunun tahkik tesbit, memlekeiin her tarafında yaygın bir halde görülen kanun dışı faaliyetlerin muhtelif sebeplerine intikal etmek basın meselesiyle adli ve idari mevzuatın ne suretle tatbik edilmekte olduğunu tesbit etmek üzere Meclis tahkikatı açılmasına dair verilmiş olan takrir bu günkü B. M. M gündemine alınmış ve gündem mebuslara dağıtılmıştır. Meclis gündeminin birinci Maddesini teşkileden Meclis tahkikatı önergisinin müzakeresinden sonra teşkil olunacak bir komisyon çalışmalarına derhâl başlanacaktır.

HALİMİZ

Son günlerde muhalefetin siyasi tutumu üzerine iktidar partisi meclis grubunun bazı karar ve tedbirler alma cihetine gitmesi siyasi hayatımızın ehemmiyetli hadiselerini teşkil etmektedir, Hizde herşey daha tahakkuk safhasına girmeden oluyor. Olacak, yapılacak gibi seçimlerin olacağını kati ifadelerle ilân etmek lüzumsuz faydasız hattâ zararlı hadiselerin zuhuruna sebep olmağa kadar götürmek meşru siyasi faaliyetlerden sayılamaz.

Bunun yanında bu iktidar mutlaka yıkılmalıdır ve bu yolda eiden gelen yapılmalıdır gibi ifadelerle halkı tahrik etmek muhalif parti ileri gelenlerinin iktidar ihtirasile hareket ettiklerini gösterir. Sebep ne olabilir.

Bir parti neden yıkılmalıdır? yani iktidardan iktidardan neden uzaklaştırılır? sebep araranız basın hurriyeti yok muhalife söz hakkı yok cevabı ile karşılaşırsınız bu memlekette böyle muhalife hürriyet vermek demek biz bu iktidar işini yapamıyacağız aman bu işi siz bırakalım deyip çekilmelidir matbuatada size namütenahi hürriyet yani ne yazarsanız yazın isterseniz türk hükumetini merkezi başka yerde olan basın enstitüsüne kadar şikâyet edip cezalandırabilirsiniz demekle iş halledilmiş olacaktır.

Bugün, Dünkü Devri sabık adamları bunu istiyorlar

Ne gariptirki bu memlekette karınları keseleri

Dördüncüden Allah Saklasın (!)

Raşidiye köyünden Emine Koç adında birkız daha evvel kaçtığı dediği ikinciyi isemiyerek ve son? olarak üçüncü olduğu anlaşılan Haşim Sahin adındaki aşığına kaçmış çiftler zabıtaca yakalanarak adliyeye teslim edilmiştir Suçu sorgusunu müteakip tevkif edilmiş tahkikat devam etmektedir.

Azılı Oto Hırsızı

Tarihten tahminen on beş gün evvel İstanbul Kadıköy semtinden meçhul hırsızlar tarafından çalınan 52342 İstanbul Plaka sayılı taksi 14 4 960 günü saat 1300 sıralarında İstanbuldan gelen vazifeli memur tarafından Bilecikten çaldığı taksiyle gelen hırsızı yakalamış ismi sorulduğunda taksinin asl sahibinin adı olan Arif demişsede, adının Teoman olduğu ve asker kaçağı bulunduğu anlaşılmış olup İstanbula sevk edilmiştir

İçkinin Doğurduğu Neticeler

Yeni mahallede tortop sokağında ikamet eden ayakta içki dükkânı işleten Hasan Avşar isminde eşkıya his gece içkili olarak gittiği, evinde, (ulundurma ve sikalı) 7/65 çapındaki tabancasiyle oynarken tabanca ateş alarak çıkan kurşun kendi bacağını delen kurşun hemen yanı başında oturmakta olan karısının bacağına sapmış her iki yaralı Bursa devlet hastanesine sevkedilmiş olup gerekli tahkikata başlanmıştır.

dolu olanlar şikâyetçi bu gün bulduğunu bu gün yiyenler bu haline şükredicidir.

İ. Hazar.

. . . Nikâh

Şehrimizin güzel kızlarından K nın ileriden beri sevistiği İ. Y. ile kaçmışlar K. nın yaşının küçük olmasından genç tevkif edilmişsede nikâhları yapılacağından tahliye edilmiş ve düğün hazırlıklarına başlanmıştır.

Havalar Isınmadan kız kaçırmalar çoğaldı

Mekir köyden S. D. kızı S. D. nişanlı bulunduğu ayni köyden M. K. adındaki şahsı istemiyerek ayni köyden E. Ö. ye kaçtığından zabıta derhal işe el koymuş suçlu adliyeye teslim edilerek sorgusunu müteakip tevkif edilmiştir.

İstimlâk Bedelleri veriliyor

Belediye Santral Garaj ve Sanayi Çarşısı için

İstimlâk edilen 36 Bin Metre kare arazinin İstimlâk Bedelleri sahiplerine peyderpey ödenmeye başlanmış tapuları Belediyece olunmaktadır tapu muameleleriniu hitamın dava pek yakın bir zamanda Emlâk Kredi Bankasından gerekli kredi temin edilerek filen işe başlanacağı öğrenilmiştir. Buna göre önümüzdeki mevsimde belediyece Kesif bir inşaat faaliyetine girişileceğinden Bazı ufak tefek istimlâklardan bu meyanda eski şemaki Sala Hamamının istimlâkiyle esasen mevcut caddemin tanzimi için daha geniçok istimlâklerin yapılması lâzım geldiğinden vaz geçildiği anlaşılmaktadır.

Sayın Okuyucularımız

Gelecek Sayımızda

Yakın tarihin mahalli hadiselerini

Ali Üzüm'ün hatıratından sütunlarımızda

Bekleyiniz!

18 Nisan 1960 Hakikat (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)

“CHP hakkında ve Bazı gazeteleri de İcabında kapatma yetkisi veren DP grubunun takriri Bugün”

Hakikat

HAFTALIK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

Yıl: 1. Sayı 1. ★ 15 - ŞUBAT - 1960 PAZARTESİ ★ Fiatı : 15 Kuruş

SAHİPLERİ: Hakkı Üstün - Nevzat Metin
Yazıyazar: Nevzat METİN
Mes'ul Müdür: Mehmet MEKİN
İDARE YERİ: İstiklal Cad. No.45 Yenişehir

•Hayatta En hakiki Mürşid İlimdir„ K. Atatürk

BAŞYAZI

Gazete ve Gazetecilik

Nevzat METİN

Gazete, bir milletin, bir memleketin, bir cemiyetin gözü, kulağı, dili ve kalbidir. Nasıl ki gözsüz bir insan göremezse, sağır bir insan duyamazsa, kalpsiz bir kimse yaşayamazsa, gazetesiz bir cemiyet ve etrafındakiler de olur. Bitenlerden bihaber kalır. Bir memlekette gazetenin çokluğu o memleketin kültür ve faaliyetlerinin gelişmesine işarettir. Gazetede cemiyetin sosyal, ticari dertleri, edebî fikirleri beraberce konuşulur, yazılır. Memleket, millet menfaatine beraberce çareler aranır. (BARIKAI HAKİKAT MÜSADEMEİ EFKÂRDAN DOĞAR) derler. İşte fikirlerin çarpışmasından, hakikat şimşeği doğar. Bu hakikat şimşeği o memleketi, Milleti selâmete, iyiye götürür. Biz de bu maksat ve gaye ile Hakikat'ı çıkarıyoruz.

Burada hep birlikte memleket dertlerini münakaşa ederek vatanımıza, cemiyetimize faydalı olmıya çalışacağız. Yoksa, şunun bunun izzeti nefsi, namus ve şerefiyle uğraşacak değiliz. Bizi ancak Vatanımızın, Milletimizin dertleri istekleri alâkadar eder. Şahsın fenalığı, kötü hareketleri, umuma şamil olmamak üzere yalnız kendisini ilgilendirir. Gazete ve gazetecilik bir kazanç matarı değil, bir vatan borcu, bir Millet vazifesidir. İyilik ve kötülük filizleri gazetecilik vasıtasiyle gazetelerde gelişir.

(Dilin kemiği yoktur) derler ama, bir gazetecinin dilinde kırk kemik vardır. Kırk defa yutkunur, bir def'a dilini uzatır. İşte bu uzatılan dil, yazan kalem iyi niyetle konuşur yazarsa, o milleti refaha götürür. Eğer bu konuşan dil, yazan kalem, sakat düşünceli ellerde olursa, millet, vatan, cemiyet içinde kötü aksülâmeller doğurur ve bunun cezasını bizler çekeriz. Allahtan dilerim ki her konuşan dil, her yazan kalem vatanımız ve milletimiz için daima iyilik tohumları saçsın.

1960 Bütçesi:

7 Milyar 281 Milyon 695 Bin T.L.

Hükümetin 7 milyar 166 milyon 695 bin liralık teklifini, Bütçe Encümeni yaptığı ilâve tahsisatla yükseltti

Ankara (Husust) Bütçe Encümeni 10 Şubat 1960 Çarşamba sabahı Halil İmre'nin başkanlığında toplanarak, 1960 malî yılı muvazenei umumiye kanun lâyihasını müzakere etmek suretiyle, bütçe üzerindeki çalışmaları-nı tamamlamıştır.

Bu çalışmalar sonunda Encümen, Hükümetin teklifine ilâveler yapmak suretiyle 1960 bütçesini 7 milyar 281 milyon, 695 bin T.L. olarak tesbit edip, B.M.M. umumî heyetine sevketmiş tir. Yapılan ilâvenin 15 milyon lirası varidat tahminlerinde yapılan değişiklik ve 14 küsur milyon lirası da çeşitli masraf tertiplerinden yapılan tasarruf sonucu temin olunan miktarlarla karşılanmıştır.

Memur bir genç kızın garip intikamı

Bursa Bankalarından birinde Memur olan M. ismindeki genç ve güzel bir kız'la, (A) isminde ve Bursa Devlet Dairelerinden birinde memur olan genç, uzun zamandır sevişmektedirler. (A) geçenlerde genç kızın Babasına müracaatla (M) yi Allahın emriyle istemişsede, kızın ailesi buna razı olmamıştır. Bunun üzerine (A) başka bir kızla nişanlanmıştır. Nişanı haber alan (M), A. yı bularak ailesini razı etğini, nişanı bozup kendisiyle evlenmediği takdirde intibar edeceğini bildirmiştir. Eski sevgilisinin gözyaşlarına dayanamayan (A) da, bir hafta önce nişanlandığı kızdan ayrılarak (M) ile Yıldırım nikâhıyla evlenmiştir.

Nikâhın kıyıldığının ertesi günü (M) mahkemeye müracaat ederek (A)dan ayrılmak istediğini bildirmiştir. Bu hâl karşısında (A) şaşırmışsa da (M):

— Nasıl, başkasıyle nişanlantırmısın? işte bende böyle intikam alırım! .. demiştir.

Bursa'da günün başlıca konusu olan bu enteresan dâvâ hakkındaki mahkeme kararının nasıl olacağı merakla beklenmektedir.

Dr. Ahmet Esin D.P. ilçe Başkanı

Geçen ay sonunda yapılan Kongre neticesi seçilen yeni idare heyeti, hemen kongre âmnda vazife bölümü yapmış ve İlçe idare kurulu Başkanlığına Dr. Ahmet Esin'i getirmiştir.

Gazetemiz, yeni ilçe idare kurulunu ve Dr. Ahmet Esin'i tebrik eder, başarılar diler.

Çarşı Camiimize Hoparlör takılacak

Şehrimiz Cami yaptırma ve onarma Derneği hummalı bir faaliyet içinde bulunmaktadır.

Bir çok Cami'mizin iç ve dışlarını tamir ve Tezyinde, Halkımızın da şevkli yardımlariyle başarı gösteren Derneğ bu defa Çarşı Camiine Amplifikatör, Mikrofon ve Hoparlör tesisatı temin etmek için harekete geçmiştir.

Tesisat, mubarek Ramazan'dan önce ikmâl ve temin edilmiş olacaktır.

Taşra Gazeteleri Resmi İlân alacak

Ankara 14 (Telefonla) Memleketteki bütün resmi ilânların, Hükümet tarafından çıkarılması düşünülen Resmi ilânlar gazetesi tarafından neşredileceği, Anadolu gazeteleri için ise bir formül bulunacağı inanılır kaynaklar tarafından bildirilmektedir.

Yine ayni kaynaklar, Taşra Basınının resmi ilânlardan mahrum bırakılmıyacağını kat'iyetle ifade etmektedirler.

İĞNE İLE...

... KERVAN YÜRÜR!

— Bırak be Birader! işin mi yok senin ?...
Veya:
— Gazetecilik kim, o kim!..
Yahut da:
— O şöyle şöyledir... Öbürü de şu şu şekildedir, anladın mı? boşver sen şu gazete işine...

Gibi veya buna benzer epey tuhaf ithamlara muhatap olduk. Olduk amma, gazeteyi de (Allaha şükür) çıkardık...

Ve çıkacak da ..
Tevekkeli, (It ürür ....) dememişler!

KUYUKAZAN

18 Şubat 1960 Hakikat (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)
"1960 Bütçesi"

SAHİBİ
Burhan Gençalp
MESUL MÜDÜR
Osman Bektaş
İDAREHANE
Eski Sebzepazarı No: 4
Yenişehir

SAYI : 10

Şehrin SESİ

HAFTALIK SİYASİ GAZETE

2 MAYIS 1961 SALI

FİAT : 15 Kr.

Adalet Partisi

MÜTEŞEPBİS HEYETİ TEŞEKKÜL ETTİ

Başyazı :

Siyasi Faliyet Başlarken

Bu günlerde şehrimizde de siyasi faliyet hararetlenmeye başlarken bazı nahoş hadiselerde başladı, nedir efendim köşelerden adam takip etmek üç beş kişilik gruplar halinde bu mevzularda fikirler yürütmek falan filan evvela CHP. kadınlar kolu geldi ve ogün bütün diğer partililerin ve bitarafların gözü bunlara takıldı hatta bunları bir memurun gezdirmiş olması hayli dedikodulara sebep oldu daha sonra Adaletçiler geldi ve ogünde ayni oldu bütün politika erbabı artık günlerini onları ve yeni idare heyeti mensuplarını takipten kendilerini alamadılar, bırakalım artık bunları herkez serbestçe çalışsın ve kardeşçe konuşsun, nedir yani bir şahıs siyasi bir partiye girerse veya bir partinin mensubu olursa o adama daima başka gözlemi bakılacak, bu durum kardeşlik kavramına uyarmı.

Burhan Gençalp

C. H. P. Gençlik Kolu Kongresi Pazar Günü Yapıldı.

Şehrimiz C, H. P. Gençlik Kolu Kongresi Pazar günü Sınama salonunda yapıldı Bursadan il idare heyetine mensup bir gurup Kongreyi takibe geldiler. İdare heyetine aşağıdaki şahıslar seçidiler.

Mustafa Emil Tekin
Fahri Dübek
Ali Nalbur
Mustafa Erbaş
Cahit Alanya
Basri Ataç
Ali Beysel
Erdoğan Şemaki
Selahattin Türe

Kütüphaneler Umum Md. Şehrimizde

Geçen hafta şehrimize gelen kütüphaneler umum Md. Aziz Berker kütüphanemizin umumi durumu ve yeni binadaki yapılacak işler hakkında ilgililerden izahat almıştır.

Kütüphanedeki intizamı beğendiğini ifade eden müdür yeni binaya yeni malzeme alınması hususunda bizzat meşgul olacağını beyan ederek ayrılmıştır.

Şehrimiz C. H. P Kadınlar Kolu Kuruldu.

Geçen hafta çarsamba günü BURSA C.H. P. Kadınlar kolu idare heyetinden gelen bir kaç temsilci Şehrimiz kadınlar kolunu teşekkül ettirmiştir.

Cuma günü şehrimize gelen Bursa Adalet Partisi mensuplarından Baha Cemal Zağra, Ziya Uğur, Ali Ferruh Yücel partilerinin ilçe idare kurulunu kurmuşlardır. İdare heyeti ve Gençlik kolu aşağıdaki zavattan teşekkül etmiştir.

1- Erdoğan Günak
2- Ali Can
3- Ali Tuncer
4 -Kamil Dereli
5- Ahmet Körustan
6- Bekir Turan
7- Ahmet Özsoy
8- İbrahim Bali
9- Nuri Karakaş

ADALET PARTİSİ GENEÇLİK KOLU MÜTTEŞEBBİS HEYETİ

1- Vedat Şemaki
2- Yusuf Özendim
3- Ferit Türkoğlu
4- Vural Ahı
5- Faik Eruysal
6- Seyfettin Büyükkardeşler:
7- Recep Belli
8- Mehmet Mekir
9- Mustafa Kölek

Şehrin Sesi

Sayın Abonelerine Ölmez. Atatürkün birer büstünü hediye ediyor. Bir Senelik Abone bedelini veren Herkese bir hediye. Elimizde Halen Mahdut Miktarda Kalan büstler için en gec 9-Mayısa- Kadar Müracaatla abone olunmasını rica ederiz.

Bir Senelik Abone bedelimiz 750 Kuruştur. Büstlerin madde değeri 10 lira olup manevi değeri sonsuzdur. Abone olmakta acele ediniz

Bu teşebbüsümüzde bizleri teşvik eden ve Abone olarak gazetemizin yaşamasına yardım edenlere teşekkürü bir borç biliriz.

ŞEHRİN SESİ

C.K.M.P, DE Faaliyet

C.K.M.P. il idare heyetine mensup bir gurup pazar günü şehrimizde tetkik ve faaliyetlerde bulundular. Bilhassa ilçe idare heyetinde çalışacak faal bir başkan için temaslarda bulundular.

2 Mayıs 1961 Şehrin Sesi (Ali Bilgiç Kişisel Arşivinden)
"Adalet Partisi"

EK- 3

26 Ekim 2019 Hüseyin Suat Sungur ile yapılan görüşme.